Képviselő-testületi előterjesztés

2022. június 29.

Tárgy:	**Fenntartható Városfejlesztési Stratégia elfogadása**
Előterjesztő:	Farkas Éva Erzsébet polgármester
Ügyiratszám:	I/467-1/2022.
Melléklet:	Fenntartható Városfejlesztési Stratégia Makó TOP PLUSZ Városfejlesztési Programterv Makó
Készítette:	Makói Polgármesteri Hivatal Projekt és Városmarketing Iroda Barna Gábor ……
Témafelelős:	Barna Gábor irodavezető
Az előterjesztést látta:	…… ……
Véleményezésre megküldve:	Minden bizottság
Törvényességi véleményezésre bemutatva:	…… dr. Kruzslicz-Bodnár Gréta jegyző
A napirend előterjesztőjének jóváhagyása:	…… Farkas Éva Erzsébet polgármester

MAKÓ VÁROS POLGÁRMESTERÉTŐL

Ikt.sz: I/467-1/2022.
Üi.: Barna Gábor

Előterjesztés
Tárgy: Fenntartható Városfejlesztési Stratégia elfogadása
Melléklet: Fenntartható Városfejlesztési Stratégia Makó
TOP PLUSZ Városfejlesztési Programterv Makó

Makó Város Önkormányzat Képviselő-testülete

Makó

Tisztelt Képviselő-testület!

A jelen előterjesztés több éves közös gondolkodás, **a lakosság kéréseit, javaslatait összegző képviselői munka** eredménye. Célja a település számára 10 milliárd forint összegű TOP fejlesztési forrás biztosítása.

A munka megalapozása 2020. áprilisában kezdődött, amikor a Csongrád-Csanád Megyei Önkormányzat megkeresésének eleget téve, összeállítottuk a Makó számára legfontosabbnak tekintett fejlesztési javaslatokat. A város korábbi sikeres projekttevékenysége és e jövőre irányuló munka eredményeképpen a Csongrád-Csanád Megye Területfejlesztési Koncepciójának és Programjának 2021-2027 elfogadása tárgyában született döntéssel (2021. IV. 8.) Makó a **Fenntartható Városfejlesztési Eszköz** alkalmazására javasolt városok körébe emelkedett, mivel „rendelkezik az integrált tervezéshez, a projektek előkészítéséhez szükséges tapasztalatokkal, kompetenciákkal."
2021. szeptemberében a megyei közgyűlés által elfogadott Csongrád-Csanád Megye Előzetes Integrált Területi Programja (ITP) azonos tartalommal szerepeltette Makót.

A fenntartható városfejlesztés az Európai Parlament és Tanácsnak az Európai Regionális Fejlesztési Alapról (ERFA) és a Kohéziós Alapról 2021/1058 szóló rendelete szerinti eszköz.

A rendelet 11. cikke szerint az **ERFA támogatja** a gazdasági, környezeti, éghajlati, demográfiai és társadalmi kihívások kezelése érdekében a városi térségekre, köztük a funkcionális városi térségekre irányuló, területi vagy közösségvezérelt **helyi fejlesztési stratégiákon alapuló** integrált területfejlesztést, azaz a **fenntartható városfejlesztést**.

A 2021–2027 programozási időszakban az egyes európai uniós alapokból származó támogatások felhasználásának rendjéről szóló 256/2021. (V.18.) Korm. rendelet 68. §-a alapján a megyei önkormányzat ITP-be foglalt javaslatáról **1781/2021. (XI.2.) Korm. határozat döntött**, egyebek mellett meghatározva a fenntartható városfejlesztésre kijelölt városok megnevezését, a fenntartható városfejlesztés városi szintű forráskeretét, tematikus célkitűzés szerinti forrásallokációját és indikátor célértékét.

A Makó számára rendelkezésre álló keretek, az allokált forrás meghatározása a felhívás területi egységre vonatkozó területspecifikus mellékletében található: a város a TOP Plusz 1. prioritás (ERFA) Fenntartható városfejlesztés körében 5.678 mFt.; a TOP Plusz 2. prioritás (ERFA) Fenntartható energiahatékonyság körében 1.284 mFt.; a TOP Plusz 3. prioritás (ESZA) Fenntartható humán fejlesztések körében 1.415 mFt.; a TOP Plusz 3. prioritás (ERFA) Fenntartható humán infrastruktúra körében 1.415 mFt.; összesen 10.000 mFt. lehívására jogosult.

A 256/2021. (V.18.) Korm. rendelet 69. § (1) bekezdése szerint „Az integrált területi programban kijelölt város a Fenntartható városfejlesztési eszköz megvalósítására az integrált területi programban meghatározott keretek szerint **stratégiát készít.**"

Az FVS körébe tartozó kiválasztott, összesen 61 településnek a 2020-2027-es Európai Uniós ciklus TOP PLUSZ allokált forrásainak megszerzése érdekében szükséges dokumentumok elkészítése és finanszírozása érdekében a TOP PLUSZ -1.3.1-21 Fenntartható városfejlesztési stratégiák támogatása című felhívásra lehetőségük van pályázat benyújtására, 2022. augusztus 31.-ig.

A pályázat célja, hogy a város lehetőséget és forrást kapjon **a fenntartható városfejlesztést szolgáló dokumentumai kidolgozására**. A felhívás keretében e dokumentumok elkészítését finanszírozó forrás elnyeréséhez a városoknak el kell készíteniük az Irányító Hatóság által kiadott **Módszertani Kézikönyv** szerint Fenntartható Városfejlesztési Stratégiájukat (FVS) (stratégiai rész), valamint ki kell dolgozniuk a TOP Plusz program terhére a következő hét évben megvalósítani tervezett fejlesztéseik programját TOP Plusz Városfejlesztési Programtervet (továbbiakban. TVP) (operatív szint). A TOP PLUSZ -1.3.1-21 felhívásra önállóan e két dokumentum kidolgozására lehet kérelmet benyújtani.
Az FVS teljes tervezéssel készül, ez azt jelenti, hogy abban a TOP PLUSZ forrásokra való tervezés mellett minden, a város által tervezett, a TOP PLUSZ keretein túlmutató fejlesztési célt is szerepeltetni kell. A TVP A TOP PLUSZ forrásokra tervezett projektjavaslatokat és a forráskereten felüli tartalékprojekteket is tartalmazza.

A pályázattal elérhető forrás: maximum 80 millió Ft., ebből az összegből a következő, kötelező és választható tevékenységek, dokumentumok költségei finanszírozhatóak az FVS és a TVP mellett:

A pályázati felhívás szerint kötelezően megvalósítandó tevékenységek:
1) Nyilvánosság biztosítása, projektmenedzsment.
2) FVS felülvizsgálata a 2022. évi népszámlálás adatainak a rendelkezésre állását követően.
3) Városi zöld menetrend alapján kidolgozandó városi zöld finanszírozási keretrendszer készítése, a város energiafelhasználásának átfogó energetikai felmérése
4) A városüzemeltetési szolgáltatások és önkormányzati fenntartású közintézmények digitalizációjára irányuló elemzések, felmérések, digitális akcióterv kidolgozása.
5) A város projektjeire, az akcióterületeire és az FVS pénzügyi megvalósíthatóságára vonatkozó üzleti modell, üzleti terv.

A pályázat elfogadása esetén az Irányító Hatóság szerződést köt a településsel a TVP megvalósítására. Az Irányító hatóság vállalja komplex felhívások megjelentetését, és a támogatásra javasolt projektek részére vissza nem térítendő támogatás nyújtását. A Város a szerződéssel kötelezettséget vállal arra, hogy az ütemterv alapján a pályázatokat benyújtja. A TVP dinamikusan változó, változtatható dokumentum, előreláthatóan évi két alkalommal változtatható a 2021-2027-es fejlesztési ciklus tartama alatt.
A 2022-es népszámlálás adatai alapján szükséges a dokumentumok felülvizsgálata.
Önerő: 0%, a projekt fizikai befejezésére 96 hó áll rendelkezésre.
Az igényelhető előleg 100 %-os mértékű.

A pályázat benyújtásához az FVS és a TVP képviselő-testület általi jóváhagyása szükséges, továbbá a Csongrád-Csanád Megyei Közgyűlés elnökének támogató nyilatkozata.

Tisztelt Képviselő-testület!

Makó településfejlesztéséhez szükséges uniós források megszerzéséhez szükséges dokumentumok elfogadása és a pályázat benyújtása javasolt, ezért a következő határozati javaslatot terjesztem a Képviselő-testület elé:

HATÁROZATI JAVASLAT

1. Makó Város Önkormányzat Képviselő-testülete jóváhagyja az előterjesztés mellékletét képező Fenntartható Városfejlesztési Stratégiát és a TOP Plusz Városfejlesztési Programtervet.

2. A képviselő-testület felhatalmazza a polgármestert, hogy Makó Város Önkormányzata képviseletében pályázatot nyújtson be a TOP PLUSZ -1.3.1-21 Fenntartható városfejlesztési stratégiák támogatása című felhívásra, ahol a projekt összköltsége 80.000 e Ft.

3. A képviselő-testület felhatalmazza a polgármestert a jelen határozat 2. pontja szerinti pályázattal kapcsolatos dokumentumok és szerződések aláírására.

Határidő: azonnal
Felelős: polgármester

Erről értesítést kap:
- Makó Város Polgármestere
- Makó Város Jegyzője
- Makói Polgármesteri Hivatal – Projekt és Városmarketing Iroda
- Irattár

M a k ó, 2022. június 24.

Makó Város Önkormányzata 5.

Farkas Éva Erzsébet
polgármester

Széchenyi Terv Plusz Építsük együtt Magyarországot!

MAGYARORSZÁG KORMÁNYA

Az Európai Unió társfinanszírozásával

MAKÓ VÁROS

Fenntartható Városfejlesztési Stratégiája

2022-2027

2022. május

HBH Stratégia és Fejlesztés Kft.

Cím: 1022 Budapest, Bimbó út 7.
Tel: +36-1-319-1790
E-mail: info@hbhe.hu
Honlap: www.hbhe.eu

Tartalomjegyzék

VEZETŐI ÖSSZEFOGLALÓ 10

Bevezetés, tervezési keretek 10

Az FVS szerkezeti felépítése és az egyes fejezetek kidolgozásánál alkalmazott módszertan 12

1. A PARTNERSÉGI FOLYAMAT ISMERTETÉSE AZ FVS TERVEZÉS IDŐSZAKÁRA VONATKOZÓAN 17

1.1. Partnerek definiálása 20

1.1.1. A partnerségi egyeztetések főbb irányítási-döntési szintjei 21

1.2. Partnerségi akciók és azok tartalma 21

1.2.1. Operatív szakmai tervezés: tematikus munkacsoportok felállítása és működtetése 21

1.2.2. A partnerségi egyeztetések lehetséges módszerei és eszközei 25

1.3. Partnerségi akciók ütemezése a tervezési folyamatban 27

2. MEGALAPOZÓ MUNKARÉSZ: HELYZETFELTÁRÁS ÉS HELYZETÉRTÉKELÉS 31

2.1. Helyzetfeltárás 31

2.1.1. Településhálózati összefüggések, a település helye a településhálózatban, térségi kapcsolatok 31

2.1.2. A területfejlesztési dokumentumokkal való összefüggések vizsgálata 35

2.1.3. A területrendezési tervekkel való összefüggések vizsgálata 47

2.1.4. A szomszédos települések hatályos településszerkezeti terveinek - az adott település fejlesztését befolyásoló - vonatkozó megállapításai 52

2.1.5. Hatályos településfejlesztési döntések 55

2.1.6. Településrendezési tervi előzmények 55

2.1.7. A település társadalma 56

2.1.8. A település humán infrastruktúrája 71

2.1.9. A település gazdasága 94

2.1.10. Az önkormányzat gazdálkodása, a településfejlesztés eszköz- és intézményrendszere 108

2.1.11. Települési szolgáltatások, okos város települési szolgáltatások 122

2.1.12. Táji és természeti adottságok vizsgálata 127

2.1.13. Zöldfelületi rendszer vizsgálata 127

2.1.14. Az épített környezet vizsgálata 135

2.1.15. Közlekedés ... 136
2.1.16. Közművesítés ... 147
2.1.17. Környezetvédelem és településüzemeltetés ... 155
2.1.18. Katasztrófavédelem ... 174
2.1.19. Ásványi nyersanyag lelőhely ... 175
2.1.20. Városi klíma ... 175
2.2. Területi lehatárolás ... 179
2.2.1. A várostérség lehatárolása, bemutatása ... 179
2.3. Helyzetértékelés, szintézis ... 185
2.3.1. Prosperáló város ... 186
2.3.2. Zöldülő város ... 192
2.3.3. Digitális város ... 197
2.3.4. Megtartó város ... 202
2.3.5. Kiszolgáló város ... 209
2.4. A város irányítási és működési modellje ... 233
2.4.1. Irányítási modell ... 236
2.4.2. Működési modell ... 245
2.4.3. Várostérségi koordináció ... 253
2.5. Kockázatok és lehetőségek értékelése ... 256
2.5.1. Prosperáló város ... 257
2.5.2. Zöldülő város ... 258
2.5.3. Digitális város ... 259
2.5.4. Megtartó város ... 260
2.5.5. Kiszolgáló város ... 261
3. STRATÉGIAI MUNKARÉSZ ... 263
3.1. Forgatókönyv-elemzés ... 263
3.1.1. Standard forgatókönyv ... 264
3.1.2. Adaptív forgatókönyv ... 269
3.2. Jövőkép és középtávú célrendszer ... 272
3.2.1. Jövőkép 2037 ... 273

3.3. A stratégia középtávú célrendszere 2021-2027 274
3.3.1. Makó város stratégiai fejlesztési céljai 275
3.4. A reziliens város a stratégiai célrendszerben 287
3.4.1. Prosperáló város 289
3.4.2. Zöldülő város 290
3.4.3. Digitális város 291
3.4.4. Megtartó város 292
3.4.5. Kiszolgáló város 293
3.5 A stratégia összhangja más stratégiákkal 293
3.5.1. Integrált Településfejlesztési Stratégia 294
3.5.2. Csongrád-Csanád Megye Területfejlesztési Koncepciója és Programja 294
3.5.3. Csongrád-Csanád Megye (Előzetes) Integrált Területi Programja 2021-2027 296
3.5.4. Csongrád-Csanád megye klímastratégiája 296
3.5.5. Nemzeti Turizmusfejlesztési Stratégia 2030 – Turizmus 2.0 297
3.5.6. Egyéb városi tematikus stratégiák, programok 298
4. MONITORING, KONTROLLING, INDIKÁTOROK 299
4.1. FVS monitoring rendszere, nyomon követés a tervezés és végrehajtás során 299
4.2. Az FVS-hez kapcsolódó indikátorok és azok mérési módszertana 301
4.3. A beavatkozásokra vonatkozó adatok gyűjtésének és kezelésének módszertana 305
5. AZ IRÁNYÍTÁSI ÉS MŰKÖDÉSI MODELL 308
6. CSELEKVÉSI TERV 309
6.1. Az intézkedések és a beavatkozási területek rendszerezése 309
6.2 Az akcióterületek kijelölése, a kijelölés és a lehatárolás indoklása 312
6.3. Városi szintű beavatkozási területek részletezése 314
6.3.1. Egyedi beavatkozási területek és beavatkozások 314
6.3.2. Hálózatos beavatkozási területek és beavatkozások 321
6.4. Városrészi szintű beavatkozási területek részletezése 367
6.5. Stratégia együttműködési menetrendek 367
6.5.1. Zöld átállás menetrend 367
6.5.2. Digitális átállás menetrend 377

7. FINANSZÍROZÁSI TERV 384

7.1. Elérhető és bevonható források számbavétele 384

7.1.1. Aktorok, meghatározó szereplők 384

7.1.2. Kitekintés 384

7.1.3. Egyéb kötöttségek és lehetőségek 385

7.2. Az üzleti modell bemutatása 385

7.2.1. Beavatkozások adatainak gyűjtése és ismertetése dimenziónként összegezve 386

7.2.2. A finanszírozási terv összefoglalója 388

7.3. Fenntartható üzemeltetés 390

7.4. Projektcsatorna fejlesztés intézményesítése 390

8. MELLÉKLETEK 391

8.1. Antiszegregációs program 391

8.1.1. Helyzetelemzés és értékelés 391

8.1.2. Antiszegregációs program 2015-2022 395

8.1.3. Antiszegregációs intézkedési terv 400

8.2. Kérdőívek 409

8.2.1. Lakossági kérdőív 409

8.2.2. Intézményi kérdőív 419

8.2.3. Megalapozó munkarész melléklete: HR jellemzők és digitális felkészültség 433

8.3. Finanszírozási tervtábla beavatkozásonként 440

Ábrajegyzék

1. ábra: A fenntartható városfejlesztési stratégia tervezési folyamata, forrás: Fenntartható Városfejlesztési Stratégia Módszertani Kézikönyve, 2021. október (16. old.) 16

2. ábra: Makó járási szintű alaptérképe, forrás: Makó Város Településrendezési Eszközeinek és Településfejlesztési Koncepciójának Megalapozó Vizsgálata (2018) 32

3. ábra: Makó térségi kapcsolatainak sematikus ábrázolása, saját szerkesztés 33

4. ábra: Odavándorlások és elvándorlások száma (fő) Makón, illetve a település vándorlási egyenlege (fő) 2010-2019, forrás: TeIR 35

5. ábra: Városhálózat (külső és belső városi gyűrű) 37

6. ábra: A népmozgalmi adatok megyei összehasonlítása ezer főre vetítve 20011-2019 között, fő, forrás: KSH 57

7. ábra: Makó és Csongrád-Csanád megye korösszetétele, forrás: KSH 58

8. ábra: A 7 évesnél idősebb népesség legmagasabb iskolai végzettsége 2011-ben, %, forrás: ITS Megalapozó Vizsgálata, 2015. 59

9. ábra: Közfoglalkoztatási mutatók Makón és Csongrád-Csanád megyében, forrás: kozfoglalkoztatas.bm.hu 62

10. ábra: Lakások és lakott üdülők megoszlása az építés éve szerint 2011-ben, forrás: KSH, Népszámlálás 2011. 66

11. ábra: A lakások és lakott üdülők komfortossága, forrás: KSH, Népszámlálás 67

12. ábra: A makói lakások szobaszám szerinti megoszlása, 2019., forrás: T-STAR 67

13. ábra: Egészségügyi ellátó helyek területi elhelyezkedése Makón 79

14. ábra: Hátrányos, halmozottan hátrányos helyzetű és sajátos nevelési igényű gyermekek területi megoszlása a makói iskolákban, forrás: ITS 2015 92

15. ábra: Vendégek száma a kereskedelmi szálláshelyeken Makón (2010-2020), forrás: KSH 100

16. ábra: Makó Város Önkormányzata beruházási és felújítási kiadásai 2016-2020 (ezer Ft), forrás: Makó Város Önkormányzata zárszámadásai (2016-2020) 101

17. ábra: Makó Város Önkormányzata helyi iparűzési adó bevételei (bal oldal), illetve idegenforgalmi adó bevételei (jobb oldal) [2014-2020], ezer Ft, forrás: Makó Város Gazdasági Programja 2019-2024, önkormányzati adatközlés 103

18. ábra: Az Alföldi ASzC Galamb József Mezőgazdasági Technikum és Szakképző Iskola, a Hódmezővásárhelyi SZC Makói Návay Lajos Technikum és Kollégium, illetve a Juhász Gyula Református Gimnázium, Technikum és Szakképző Iskola szakképzési kínálata, forrás: intézményi közlés, 2021 105

19. ábra: 100 lakásra jutó népesség (fő) Makón, Csongrád-Csanád megyében és Magyarországon 2011-2021, forrás: KSH 107

20. ábra: Új építésű lakások aránya (%) Makón és Csongrád-Csanád megyében (2010-2019), forrás: TeIR 108

21. ábra: Internet-előfizetések száma Makón (2013-2020), forrás: KSH 124

22. ábra: Egy lakosra jutó zöldterület nagysága (m^2), forrás: TeIR 134

23. ábra: Motorizációs ráta (személygépkocsi/1000 lakos) alakulása Makón és egyéb területi szinteken, forrás: TeIR 141

24. ábra: Makón történt balesetek száma a súlyosságuk szerint, 2018-2020, forrás: KSH ... 142

25. ábra: A közüzemi szennyvízgyűjtő-hálózat (közcsatornahálózat) hossza Makón (2010-2020), km-ben, forrás: KSH 149

26. ábra: Szolgáltatott villamosenergia mennyisége Makón (2010-2020) 1000 kWh-ban, forrás: KSH 151

27. ábra: Bekapcsolt egyéni és üzleti fővonalak száma Makón (2015-2020), forrás: KSH 155

28. ábra: A genetikai (balra) és a fizikai (jobbra) talajtípusok Makó térségében, forrás: MTA ATK TAKI AGROTOPO 156

29. ábra: Kiváló és jó termőhelyi adottságú szántóterületek övezete Makón, forrás: OTrT . 157

30. ábra: A település területének komplex Belvíz-veszélyeztetettségi térképe, forrás: BM közlemény, Magyarország Árvízi Országos Kockázatkezelési Tervéről, megjelent: Hivatalos Értesítő 2016/14. 159

31. ábra: Település és környékének felszín alatti víz állapota szempontjából érzékeny területek, forrás: Alsó-Tisza-vidéki Környezetvédelmi és Természetvédelmi Felügyelőség (ATIKTVF)... 160

32. ábra: Talajvíz mélysége Makó térségében, forrás: https://map.mbfsz.gov.hu/tvz/ 161

33. ábra: Zajvizsgálat során értékelt útszakaszok, forrás: Makó város településrendezési eszközeinek és településfejlesztési koncepciójának megalapozó vizsgálata, 2018 168

34. ábra: Összes elszállított települési szilárd hulladék mennyisége (tonna) Makón, forrás: TeIR 170

35. ábra: Az egy főre jutó, elszállított települési szilárd hulladék mennyisége (kg), forrás: TeIR 171

36. ábra: A lakosságtól szelektív hulladékgyűjtésben elszállított települési szilárd hulladék aránya (%), forrás: TeIR/ITS tervezését támogató alkalmazás 171

37. ábra: A település környezetének elöntési térképe 1%-os és 3,3%-os valószínűségű árvizek esetében, forrás: 1146/2016. (III. 25.) Korm. határozata Magyarország Árvízi Országos Kockázatkezelési Tervéről, mellékletek 173

38. ábra: A Makói Polgármesteri Hivatal szervezeti ábrája, forrás: saját szerkesztés 240

39. ábra: A városfejlesztési célú beavatkozások (projektek) megvalósításának folyamatábrája 242

40. ábra: Az önkormányzati tulajdonú cégek szervezeti ábrája, forrás: saját szerkesztés 249

41. ábra: Makó működési térképe, forrás: saját szerkesztés 252

42. ábra: Makó város célrendszere, forrás: saját szerkesztés 281

43. ábra: Makó városrészei: 1. Városközpont, 2. Vertán, 3. Újváros, 4. Honvéd, 5. Gerizdes, 6. Bajcsy-Ráday, 7. Iparterület, 8. Maros-parti üdülőterület, valamint 9. Külterületek és Rákos, forrás: önkormányzati adatszolgáltatás 282

44. ábra: A cselekvési terv prioritásainak és intézkedéseinek kapcsolata és illeszkedése a stratégiai célokhoz (saját szerkesztés) 310

45. ábra: Akcióterületi lehatárolás Makó város egészére, forrás: Makó Város Integrált Településfejlesztési Stratégiája 2015. 40. old. 313

46. ábra: A digitalizáció szintje az egy okos város alrendszerekben 380

47. ábra: A projektcsatorna fejlesztés intézményi sematikus modellje 390

48. ábra: Makó szegregátumokat bemutató térképe, Forrás: 2011. évi népszámlálás, KSH 396

VEZETŐI ÖSSZEFOGLALÓ

BEVEZETÉS, TERVEZÉSI KERETEK

A 2021-2027-es európai uniós ciklus fenntartható városfejlesztési forrásainak (ERFA rendelet 11. cikk) felhasználásához szükséges integrált területi, városi stratégiák készítése. A megelőző, 2014-2020-as programozási időszakban készült, jelenleg is **hatályos Makó Város Integrált Településfejlesztési Stratégiája** (ITS)[1] fontos eszköz az integrált szemléletű fejlesztések megtervezéséhez mind városi, mind városrészi szinten, mely akcióterületi megközelítést is alkalmaz. Az eltelt időszakban azonban **jelentős változások** történtek a gazdasági-társadalmi környezetben, és az Európai Unió szakpolitikai megközelítései sok tekintetben részletesebbé váltak – főként klímaügyi/zöld és digitális területeken[2]. Ennek megfelelően a **2021-2027-es uniós ciklus előkészítéséhez az ITS dokumentumok módszertani és tartalmi felülvizsgálata vált szükségessé**, hogy **annak struktúrája és tartalma összhangba** kerülhessen a jelenleg érvényben levő **európai és hazai szakpolitikai keretekkel**[3].

A Fenntartható Városfejlesztési Stratégia (FVS) és az Integrált Településfejlesztési Stratégia, valamint utód dokumentuma, a Településfejlesztési Terv **elválik egymástól**. Míg az ITS készítésének feltételrendszerét a 314/2012-es Kormányrendelet, valamint az azt felváltó, az épített környezet alakításáról és védelméről szóló törvény és annak végrehajtási rendeletével bevezetett településfejlesztési terv rögzíti[4], addig az **FVS az Európai Unió elvárásait figyelembe vevő dokumentum, melynek megtervezése és kidolgozása a 2021-2027-es uniós forrásfelhasználás feltétele**. Ezen fejlesztési időszak jogi és törvényi hátterét a 256/2021. (V. 18.) a 2021-2027 programozási időszakban az egyes európai uniós alapokból származó támogatások felhasználásának rendjéről c. Korm. rendelet biztosítja.

Makó város FVS-e az Irányító Hatóság[5] (IH) által kiadott **Módszertani Kézikönyv alapján** került kidolgozásra[6]. Ez utóbbi dokumentum a vonatkozó, hatályos európai uniós rendeleteken, alapelveken, stratégiákon és módszertanokon alapul, illetve a hazai 314/2012-es Kormányrendelettel való összhang biztosításával készült annak érdekében, hogy **a város a jelenleg érvényben levő ITS-ét** a Kormányrendeletnek megfelelő módon, ugyanakkor az uniós elvárások figyelembevételével **felülvizsgálhassa** és módosíthassa.

---

[1] Makó Város Integrált Településfejlesztési Stratégiája (2014-2020) – készítette a Belügyminisztérium megbízásából a DAOP-6.2.1/13/K-2014-0002 sz. projekt keretében az ITS DA Konzorcium, 2015 augusztusában.

[2] Egyebek között megújult a Lipcsei Charta, 2019-ben létrejött az Európai Zöld megállapodás, fókuszban van a digitális átállás. Európa célul tűzte ki, hogy 2050-re karbonsemlegessé válik, elfogadták az Európai Klímatörvényt (2021/1119 rendelet).

[3] Ezzel párhuzamosan zajlik szakpolitikai szinten az integrált településfejlesztési stratégia és a teljes fejlesztési – rendezési eszközrendszer módszertanának átalakítása, ennek keretében a településterv, a településfejlesztési terv és a településrendezési terv bevezetése.

[4] Módszertani követelményeinek meghatározása a Miniszterelnökség hatáskörébe tartozik.

[5] Teljes néven: Pénzügyminisztérium Regionális Fejlesztési Programok Irányító Hatósága (RFP IH).

[6] Fenntartható Városfejlesztési Stratégia Módszertani Kézikönyve 2021-27, Pénzügyminisztérium Regionális Fejlesztési Programok Irányító Hatósága, 2021. október

Jelen **FVS középtávra (2021-2027), teljes tervezéssel készült**, azaz **nem korlátozódik csupán a TOP Plusz forrásainak** a felhasználására. A stratégiakészítés meghatározó elve, a fenntarthatóság, magában foglalja a **forráskombinációkon alapuló, pénzügyi fenntarthatóságot** is, illetve a **reziliens, zöld és digitális átmenetet szolgáló**, várostérségben gondolkozó városfejlesztési gyakorlat kialakítását.

Az FVS tervezése során Makó a hatályos ITS-e (2014-2020) adaptációjából indult ki[7], és a Kézikönyv módszertana alapján felülvizsgálta, illetve **újratervezte jövőképét**, a **2021-2027-es időszak** kihívásaira reflektáló, **középtávú célrendszerét**, **cselekvési tervét**. Ugyanakkor a tervezés során figyelemmel volt arra, hogy **biztosítsa az összhangot** a különböző, kapcsolódó hatályos fejlesztési dokumentumokkal; illetve arra is, hogy az FVS megalapozza a város további, jövőbeni stratégiai dokumentumait.

Napjainkban a **városoknak**, így Makónak is, **alkalmazkodniuk kell a folyamatosan változó gazdasági-technológiai környezethez, az éghajlatváltozás kihívásaihoz, a digitalizáció folyamataihoz**, valamint 2020-tól egy **világjárvány** okozta, váratlan külső **veszélyhelyzethez**; illetve kezelniük kell mindezen tényezők társadalomra gyakorolt hatásait. Makó városfejlesztési jövőképe és középtávú stratégiája megfogalmazása során mindezeket szintén figyelembe vette, fontos szempontként kezelve a **város alkalmazkodóképességének javítását**.

Ennek megfelelően az alábbi dimenziók szerinti stratégiai tervezési megközelítés került alkalmazásra, melyek egyaránt megjelennek a helyzetértékelés, a stratégiai fejezet célrendszere, és a cselekvési terv kidolgozása során:

Horizontális/ernyő megközelítésben: **reziliens, alkalmazkodóképes város**;

Öt fő tematikus dimenzió szerint:

- **Prosperáló város** – helyi gazdaságfejlesztési célok, befektetésösztönzés, innováció;
- **Zöldülő város** – zöld átállásra való felkészülés a klímasemlegesség irányába történő elmozdulás érdekében;
- **Digitális város** – digitális átállás megvalósítása a városi társadalom bevonásával;
- **Megtartó város** – társadalmi befogadás és közösségfejlesztés – népességmegtartás;
- **Kiszolgáló város** – épített és művi környezet, fenntartható területhasználat.

Az FVS egy olyan korszerű, **dinamikus, élő dokumentum**, mely egyaránt reflektál a város meghatározó belső folyamataira, problémáira és a folyamatosan változó külső környezetre, melyhez igazodva, szükséges alapelvként kezeli az alkalmazkodóképesség, a reziliencia erősítését.

[7] Emellett Makó Város Településfejlesztési Koncepciója (2018.) és főleg annak Megalapozó Vizsgálata (2018.) is meghatározó dokumentumként szolgált, a helyzetfeltáró és -értékelő munkarészek jelentős részének alapját jelentette.

Az FVS módszertani alapját a **stratégiai ciklus menedzsment** adja, mely megközelítés támogatja az egyes fázisok egymásra hatását, összekapcsolását, és biztosítja a teljes folyamat visszacsatolását.

AZ FVS SZERKEZETI FELÉPÍTÉSE ÉS AZ EGYES FEJEZETEK KIDOLGOZÁSÁNÁL ALKALMAZOTT MÓDSZERTAN

Az FVS **hét fő fejezetből** és **mellékletekből** áll, az alábbiak szerint:

1. A partnerségi folyamat ismertetése

A partnerségi folyamat az FVS tervezése és majdani végrehajtása során **különbféle partnerségi részvételi akciók** révén biztosított.[8] Az FVS 2021-2027 dokumentum tervezési folyamatának egyes, konkrét partnerségi tevékenységei a stratégia-tervezés első lépéseként kerültek kidolgozásra – figyelemmel a **pandémia miatti hatályos hazai járványügyi veszélyhelyzeti** előírásokra is. A hazánkban 2020 márciusától jelen levő COVID-19 világjárvány hazai 4. és 5. hullámának tetőzése **igen jelentős, kedvezőtlen hatással bírt a tervezésre**, így különösen a **személyes találkozások indokolt korlátozása** és a kötelező távolságtartás nehezítette a közös csoport- és műhelymunkát, együttműködést, mely így döntő mértékben az **online** térben tudott csak megvalósulni.

A partnerségi folyamat **fő célja**: a város igényeinek, szükségleteinek, problémáinak feltárása; a különböző **érintetti körök (stakeholderek)** fejlesztési ötleteinek, javaslatainak megismerése és összehangolása, aktív bevonása a teljes folyamatba. A **partnerségi egyeztetés, együttműködés** nem csak része, hanem **kerete a tervezőmunkának**. Az együttműködés a fenntartható településfejlesztés **tervezési, megvalósítási és fenntartási szakaszaira is kiterjed**. A különböző partnerek **bevonása strukturáltan** és hatékonyan történik, a célcsoporthoz illeszkedő **kommunikációs csatornákon** keresztül. Az Önkormányzat a partnerek tájékoztatásának elősegítésére a **város honlapján** (www.mako.hu) lehetőséget biztosít.

A makói FVS 2021-2027 kidolgozásának koordinációjáért a 2021. novemberben megalakult **FVS Koordinációs Munkacsoport** (KMCS) felelős, melynek tagjai a Makói Polgármesteri Hivatal Projekt és Városmarketing Iroda Projekt Csoport szervezeti egység felelős munkatársai, valamint külső szakértők.

Az 1. fejezet **három fő részből** áll: A partnerek definiálása; Partnerségi akciók és azok tartalma; valamint Partnerségi akciók ütemezése a tervezési folyamatban.

2. Megalapozó munkarész

Öt alfejezetet tartalmaz. A Kézikönyv módszertani útmutatásait pontosan követve készült a **Helyzetfeltárás** (2.1. alfejezet), mely **14 db részletesen kidolgozott, tematikus alfejezetet**

[8] Alapjául szolgál az a Partnerségi Terv, melyet Makó város ITS-ének 2014-20 kidolgozásához kapcsolódóan készített el 2015-ben, illetve figyelembe veszi az FVS Módszertani Kézikönyve (2021. október) vonatkozó elvárásait és ajánlásait

(kulcstémakörök) foglal magában. A Kézikönyv 58. táblázata tartalmazza az FVS módszertan tartalmi követelményeit, mely rögzíti, hogy a „Helyzetfeltáró munkarész – Az FVS csupán a kulcstémaköröket várja el melyek a 314/2012-es Kormányrendelet 1.1., 1.2., 1.3., 1.4., 1.7., 1.8., 1.9., 1.10., 1.11., 1.13., 1.15., 1.16., 1.17., 1.20. tematikus alfejezetei." [9] A többi (6 db), kulcstémakörnek nem minősülő alfejezetet (1.5., 1.6., 1.12., 1.14., 1.18., 1.19.), melyek a hatályos ITS 2014-20 Megalapozó vizsgálata[10] c. dokumentumban szerepelnek, nem volt szükséges frissíteni. Terjedelmi okokból ezek nem is kerültek átemelésre az FVS helyzetfeltárásába, ugyanakkor a szerkezeti kohézió érdekében a sorszámozás folytonos 1.1.-től 1.20-ig marad. Minden esetben megjelölve rövid szöveges magyarázattal azokat a fejezeteket, melyek nem kulcstémakörök.

A 14 kulcstémakör esetében a helyzetfeltárás az IH által javasolt kulcsadatok, illetve az egyéb releváns adatok, információk beszerzése alapján került kidolgozásra. Az adatok, megállapítások fő forrása a KSH, a TeIR, önkormányzati és háttérintézményi vagy egyéb központi adatszolgáltatók, illetve éves szakmai beszámolók, háttértanulmányok voltak; illetve szakterületi interjúkból és kérdőíves vizsgálatok összesített eredményeiből táplálkoztak. Azok a kulcsadatok, melyeket az előbbi források egyikéből sem sikerült naprakészen frissíteni, az FVS 2024. évi felülvizsgálatakor kerülnek aktualizálásra. Az említett adathiány legmarkánsabban a város aktuális szegregációs helyzetét érintő feltárásra, helyzetértékelésre terjedt ki. A 2022. évi népszámlálási adatok rendelkezésre állása nagyban segíti majd a stratégia tényadatokon alapuló, mélyebb felülvizsgálatát, különös tekintettel az Antiszegregációs programra.

Továbbá a 2. fejezet definiálja és lehatárolja egyrészt a **városi vonzáskörzetet**, másrészt a **városrészeket**, elemzi a fejlesztés és rendezés kapcsolatát városi és várostérségi szinten. A meghatározott, fenti **öt tervezési dimenzió** szerinti **szintetizáló helyzetértékelést** nyújt, mely kitér a városi szintű összefüggések mellett a várostérségi, valamint a városrészi kapcsolódásokra is. A fejezet értékeli továbbá a **város fennálló irányítási és működési rendszerét**, illetve feltérképezi és értékeli a főbb **kockázatokat** és **lehetőségeket**, melyeket a városnak jövőképe és stratégiája megfogalmazása során figyelembe kell vennie.

3. Stratégiai munkarész

Ebben prognóziselemzések valósultak meg, ahol a feltárt külső kockázatok alapján különböző **forgatókönyvek** kerültek meghatározásra, melyek a kidolgozás során adatokra, trendelemzésekre, prognózisokra támaszkodtak. A hosszú távú **jövőkép** a **legjobb szcenárióra**, a „Milyen város legyen Makó 2037-re" építve került kidolgozásra.

[9] Forrás: Fenntartható Városfejlesztési Stratégia Módszertani Kézikönyve 2021-27, Pénzügyminisztérium Regionális Fejlesztési Programok Irányító Hatósága, 2021. október (144. old., 58. táblázat)

[10] Makó Város Integrált Településfejlesztési Stratégiájának Megalapozó Vizsgálata - Helyzetfeltáró, Helyzetelemző és Helyzetértékelő munkarészek; Készült: a DAOP-6.2.1/13/K/2014-0002 projekt keretében; Készítette: ITS DA Konzorcium, 2015. augusztus

A jövőképre alapozva meghatározásra került a stratégia középtávú célrendszere (2021-2027) tematikus megközelítésben, figyelembe véve az ernyő és tematikus városi tervezési dimenziókat. A tematikus célrendszert egy célmátrixban ezek várostérségi és városrészi összefüggései egészítik ki. A célrendszer kibontása a beavatkozási logikát mutatja be az ernyő és tematikus városi tervezési dimenziók mentén. A 3. fejezet az FVS és más önkormányzati, ágazati és területi stratégiák összhangjának bemutatásával zárul.

4. Monitoring, kontrolling, indikátorok

A 4. fejezet a **középtávú stratégiai és tematikus**, illetve **területi** (városrészi) **célrendszer megvalósításának nyomon követését** ismerteti. Az **FVS élő, dinamikusan fejlődő dokumentum**ként hét éves időtávra (2021-2027) kijelöli a stratégiát, ugyanakkor a rugalmas alkalmazkodóképesség (reziliencia) elvének jegyében a külső és belső változásokra reagálva **adaptáció, módosítás** is elképzelhető ekkora időtávban. Ennek érdekében az IH elvárása egy **átlátható, transzparens nyomonkövetési rendszer kialakítása**, mely az **FVS monitoring rendszerét** jelenti: azaz a stratégia megvalósításához kapcsolódó beavatkozások kitűzött és **mérhető eredményét** jelentő **indikátorok körét, típusait**, azok **mérési módszertanát**. Elvárás az FVS szintű egységes indikátorok kidolgozása a városi reziliencia és a tervezési dimenziók mentén elért eredmények mérésére; a beavatkozásokra vonatkozó adatok gyűjtésének és kezelésének módszertana.

5. Irányítási és működési modell

Az FVS Megalapozó munkarészének 2.4 fejezetében részletesen bemutatásra kerül a város 2014-2020-es időszakra kialakított irányítási és működési modellje, mely jelenleg is használatos, és az összegyűjtött eddigi tapasztalatok alapján megfelelően működik. A fejezet azt vizsgálja, hogy a fenntartható városfejlesztési stratégia és kapcsolódó projektjeinek tervezésére, finanszírozására és lebonyolítására vonatkozó döntéshozatali és megvalósítási mechanizmus felülvizsgálatára, fejlesztésére mely ágazati szakterületeken és mikor lehet szükség a 2021-27 közötti időszakban.

6. Cselekvési terv

Ez a fontos fejezet a cselekvési **prioritások, intézkedések és beavatkozási irányok** bemutatását foglalja magában – a középtávú célkitűzésekhez kapcsolódva – az alábbi rendszerezésben:

- stratégiai célkitűzésekkel rendelkező **egyedi** beavatkozások;
- átfogó szervezeti rendszerként működő stratégiai **keretrendszerek: hálózatos/vonalas,** tematikus fejlesztések helyi elemei;
- stratégiai együttműködési **menetrendek: zöld és digitális átállást** elősegítő célok és intézkedések, innovációs menetrend.[11]

[11] Nagyobb városi területekre kiterjedő akcióterületi beavatkozások nem relevánsak.

A Cselekvési tervben a stratégia és a célok intézkedésekké, akciókká történő lebontása valósul meg, figyelemmel a területi: a városi, városrészi, várostérségi[12] szintekre egyaránt.

7. Finanszírozási terv

A stratégia megvalósítását **üzleti modell** támasztja alá, melynek elsődleges szempontja a **fejlesztések pénzügyi fenntarthatóságának a biztosítása**. A fejezet ismerteti a lehetséges finanszírozási forrásokat és azok hozzárendelését a fejlesztésekhez, kitér a potenciális forráskombinációkra, a pénzügyi fenntarthatóságra éppúgy, mint a gazdaságos és fenntartható üzemeltetés szempontjaira. Fontos kiemelni, hogy a stratégia teljes tervezéssel készült, így üzleti modellje és **finanszírozási terve nem korlátozódik a TOP Plusz forrásaira**, habár azok igen jelentős pillérét képezik a makói fejlesztési elképzelések megvalósításának. A pénzügyi tervezés figyelembe veszi a további operatív programok forrásait, valamint további vissza nem térítendő vagy részben visszatérítendő hazai és uniós támogatási forrásokat, pénzügyi eszközök alkalmazását, illetve a bevonható magánforrásokat is.

8. Mellékletek

- 8.1. Antiszegregációs program
- 8.2. Kérdőívek
- 8.3. Finanszírozási tervtábla beavatkozásonként

[12] A megyei ITP alapján és azzal összehangoltan. Forráshely: Csongrád-Csanád Előzetes Megye Integrált Területi Program – munkaközi változat; Szeged, 2021.szeptember.

Az alábbi ábra összegzi az FVS tervezési folyamatát:

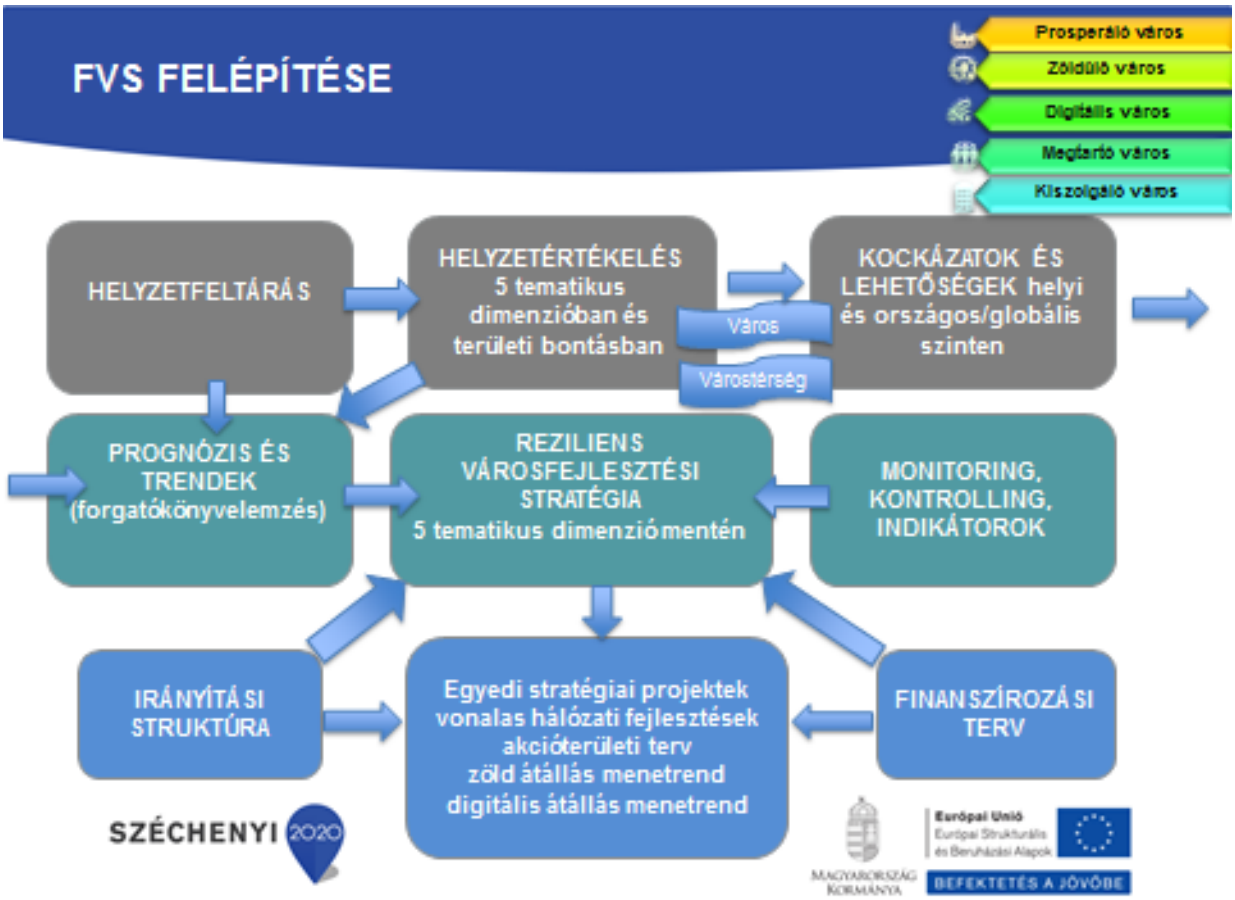

1. ábra: A fenntartható városfejlesztési stratégia tervezési folyamata, forrás: Fenntartható Városfejlesztési Stratégia Módszertani Kézikönyve, 2021. október (16. old.)

1. A PARTNERSÉGI FOLYAMAT ISMERTETÉSE AZ FVS TERVEZÉS IDŐSZAKÁRA VONATKOZÓAN

A partnerségi folyamat a **Fenntartható Városfejlesztési Stratégia (FVS) tervezése** – és majdani végrehajtása – során **különféle partnerségi akciók** révén biztosított. Alapjául szolgál az a **Partnerségi Terv**, melyet Makó Város Integrált Településfejlesztési Stratégiájának (ITS) kidolgozásához kapcsolódóan készített el 2015-ben[13], illetve figyelembe veszi a Fenntartható Városfejlesztési Stratégia **Módszertani Kézikönyve**[14] c. dokumentum vonatkozó elvárásait és ajánlásait. **Az FVS 2021-2027 dokumentum tervezési folyamatának egyes, konkrét partnerségi tevékenységei a stratégia-tervezés első lépéseként kerültek kidolgozásra, tekintetbe véve a hatályos, illetve a bevezetésre kerülő COVID-19 járványügyi veszélyhelyzeti előírásokat is**. *(A stratégia megvalósításának partnerségi vonatkozásait az 5. Az irányítási és működési modell c. fejezet részletezi.)*

Az FVS kidolgozása során, a feladat komplexitására és helyi társadalmi jelentőségére való tekintettel – a rendelkezésre álló idő függvényében – a város hangsúlyt kíván fektetni **az érintett szereplőknek a tervezési munkába történő aktív bevonására**, a velük folytatott kommunikációra, konzultációra, ezáltal elősegítve egy, a helyi társadalom többsége által elfogadható, támogatható fejlesztési jövőkép, célok és beavatkozások kimunkálását. **A kommunikáció a teljes stratégiai ciklusra kiterjed**. Az FVS megalkotása során fontos szempont a **széles körű partnerség** megteremtése, a településen érdekelt **gazdasági, társadalmi szervezetek**, **közigazgatási szervek és a lakosság** irányába egyaránt.

<u>A partnerségi folyamat fő célja</u>

Az érintettek

- igényeinek, szükségleteinek, problémáinak feltárása;
- ötleteinek, javaslatainak megismerése;
- sajátos fejlesztési érdekeik és céljaik megismerése és összehangolása;
- megnyerése és ösztönzése arra, hogy tevékenységükkel segítsék a stratégia megvalósulását;
- együttműködésének segítése, kölcsönös informálása egymás tevékenységéről;

és mindezek beépítése az FVS készülő szövegébe.

<u>A partnerségi együttműködés folyamata</u>

[13] A DAOP-6.2.1/13/K-2014-0002 „Dél-Alföldi Operatív Program – Fenntartható településfejlesztés a kis- és középvárosokban – Integrált Településfejlesztési Stratégiák kidolgozása" projekt keretében a 314/2012. (XI.8.) Korm. rendelet 9. melléklet vonatkozó rendelkezései alapján. Partnerségi Terv Makó Város Integrált Településfejlesztési Stratégiájához kapcsolódóan (Készítette: ITS DA Konzorcium, 2015.)

[14] Fenntartható Városfejlesztési Stratégia Módszertani Kézikönyve 2021-27 (Pénzügyminisztérium Regionális Fejlesztési Programok Irányító Hatósága, 2021. október)

A partnerségi egyeztetés, együttműködés nem csak része, hanem **kerete** a tervező munkának. A **partnerségi együttműködés folyamata** a fenntartható településfejlesztés **tervezési, megvalósítási és fenntartási szakaszaira** is kiterjed.

A partnerség szerepe az egyes szakaszokban

Tervezés: Az FVS kidolgozása széles körű partnerség keretében valósul meg. A partnerek szerepe a tervek megismerésén, véleményezésén, jóváhagyásán túl aktív részvételükre is kiterjed.

Megvalósítás: A partnerek szerepet kaphatnak a megvalósítás során a projektek előkészítésében és megvalósításában is.

Fenntartás: A partnerség a fenntartási időszakra is kiterjed: a projektek megvalósítása után is fontos az átfogó tájékoztatás, a folyamatos egyeztetés a közvetlenül érintettekkel (pl. lakossági elégedettségi mérés). A tapasztalatok fontos visszacsatolást jelentenek a további tervezési folyamatokhoz.

A Módszertani Kézikönyv alapján 2024-ig szükséges jelen FVS felülvizsgálata és aktualizálása, melynek keretében a jelenlegi **partnerségi akciók is felülvizsgálatra és frissítésre kerülnek 2024-ben**.

Jelen Partnerségi terv a **tervezés során** megvalósuló partnerség kereteit rögzíti, valamint bemutatja a stratégia előkészítése, kidolgozása, jóváhagyása során megvalósuló partnerségi együttműködés folyamatát, figyelembe véve a tervezésre rendelkezésre álló időkereteket is.

A partnerségi folyamatot meghatározó alapelvek

Makó Város Önkormányzata a partnerségi egyeztetés folyamatát az alábbi **alapelvek** mentén szervezi és valósítja meg:

Folyamatszemlélet: A partnerség célja az érintettek bevonása a stratégia teljes tervezési és megvalósítási folyamatába. Az érintettek bevonása a helyzetfeltárásba, tervezésbe mindenképpen komplexebb megközelítést és precízebb helyzetképet ad, a jól végzett közösségi tervezés felszínre hozza a fejlesztés által érintett személyek, érdekcsoportok valós igényeit.

Rögzített keretek: A partnerek bevonása és tájékoztatása a tervezési folyamat kezdetekor kidolgozott és egyeztetett, írásban rögzített Partnerségi terv (jelen dokumentum) alapján történik.

Konszenzus: A városfejlesztés hosszú távú folyamat – az FVS a középtávon (4-10 év) elérendő fejlesztési célokat és a megvalósítást szolgáló beavatkozások körét jelöli ki –, ezért elengedhetetlen, hogy a célok, alapelvek, keretek meghatározásában egyetértés legyen valamennyi fontos érdekcsoport (stakeholder) között.

A partnerek körének azonosítása: Fontos, hogy a partnerek széles körben reprezentálják a város társadalmi, gazdasági, tudományos, illetve kulturális életét. A partnerek köre nyitottan kerül meghatározásra, az a tervezési munka megindulását követően is bővíthető (pl. a jól

bevált stakeholder-analízis módszerrel). A minél szélesebb körű bevonással az érintett társadalmi csoportok jobban magukénak érezhetik a város jövőjét meghatározó dokumentumokat és fejlesztési elképzeléseket; a város vezetése erősítheti a kapcsolatot az egyes csoportok szereplőivel, meghallgathatja, beépítheti fejlesztési elképzeléseiket a város jövőjét meghatározó stratégiai dokumentumokba.

A partnerek bevonásának fórumai: Fontos, hogy a partnerek bevonása strukturált módon történjen, az adott célcsoport megkérdezése a lehető leghatékonyabb módon, a partnerek sajátosságaihoz illeszkedő kommunikációs csatornákon keresztül valósuljon meg (pl. a szakmai partnerek bevonása munkacsoportok keretében, a lakosság bevonása lakossági kérdőíves felmérés, fórumok, honlapon történő véleménynyilvánítási lehetőség keretében történjen.

Tájékoztatás és nyilvánosság: Az önkormányzat a partnerek tájékoztatásának elősegítésére a város honlapján lehetőséget biztosít a különböző partnerségi egyeztetési dokumentumok elérhetőségére.

Járványügyi veszélyhelyzet kezelését szolgáló intézkedések: a 2020 márciusától hazánkat is érintő pandémia, a COVID-19 okozta járványhelyzet hullámai szükségessé teszik a vonatkozó, központi járványügyi rendelkezések folyamatos nyomon követését és betartatását. A tervezett egyeztetési, tájékoztató és egyéb kommunikációs partnerségi tevékenységeket a kötelező biztonsági intézkedések (pl. szociális távolságtartás, fertőtlenítés, maszkhasználat, karantén, kijárási korlátozás) maximális betartásával kell lebonyolítani, amennyiben szükségessé válik a kontaktusok minimalizálása/elkerülése, a személyes találkozó helyett online kapcsolattartásra kell áttérni a kellő technikai feltételek megteremtésével, megszervezésével.

A tervezett, részvételi alapú (participatív) partnerségi akciók során megvalósul a különböző érintetti csoportok (stakeholderek) bevonása már a tervezési szakasztól (helyzetértékelés, jövőkép, célok meghatározása, fő beavatkozási irányok meghatározása stb.). Közösen azonosíthatnak, illetve priorizálhatnak megoldandó problémákat, megvalósítandó célokat és beavatkozási irányokat fogalmazhatnak meg (rövid- és középtávon), melyek együttesen szolgálják a minél megalapozottabb vezetői döntések előkészítését.

A stratégiai kialakítása, illetve a későbbi végrehajtása során folyamatosan működött/működik a partnerség, az alábbiakban részletezett Partnerségi tervnek megfelelően. A makói FVS 2021-2027 megalkotását a Makói Polgármesteri Hivatal Projekt és Városmarketing Iroda Projekt Csoport szervezeti egység koordinálja, valamint külső szakértőt[15] is bevontak a kidolgozásba. Együttesen belőlük alakult meg az **FVS Koordinációs Munkacsoport** (KMCS).

A partnerségi folyamat megtervezésének első eleme a tervezéshez és megvalósításhoz szükséges **tevékenységek és a kommunikációs eszközök meghatározása** volt, melyet a KMCS végzett el. Ezt követően történt meg a tevékenységek/akciók végrehajtásához szükséges

[15] HBH Stratégia és Fejlesztés Kft.

érintetti körök, felelős szakemberek azonosítása, melyet az önkormányzati Projekt Csoport bonyolított le.

A tervezéshez szükséges akciók és az egyes partneri érintetti körök azonosítását követően az Önkormányzat meghatározta, hogy az egyes akciókhoz a KMCS **hogyan vonja be** a szükséges érintetteket. Ezt követően a **partnerségi folyamat ütemezésének**, illetve az egyes betervezett akciók várt eredményének a meghatározása következett.

1.1. PARTNEREK DEFINIÁLÁSA

A partnerségi folyamatba Makó Város közintézményi, gazdasági szereplőinek, valamint társadalmi (civil és egyházi) szervezeteinek, illetve a lakosságnak lehetősége volt/van bekapcsolódni.

Bevonandó partnerek – típusok szerint

Döntéshozók:

- a helyi önkormányzati vezetők (polgármester, alpolgármester, jegyző, aljegyző, főépítész) és képviselők.

Szakmai partnerek:

- a város érintett szervezeti egységei, irodái;
- önkormányzati és egyéb, a városban működő közintézmények;
- önkormányzati tulajdonú cégek;
- a város működtetésében részt vállaló, nem önkormányzati tulajdonú cégek;
- a gazdasági szektor képviselői (helyi vállalkozások, kamara, érdekképviseletek);
- társadalmi szervezetek (civil, nonprofit, karitatív szervezetek, egyházak képviselői – különös tekintettel a közfeladatellátásban résztvevőkre);
- olyan állami szervezetek, melyek tevékenysége fejlesztés vagy működtetés szempontjából közvetlenül érinti a fejlesztési stratégiát;
- opcionálisan: államigazgatási szervek a 314/2012. (XI.8.) Korm. rendelet 9. melléklete szerint.

Széles nyilvánosság:

- a város lakossága.

Önkéntes alapon, közvetetten bevonható partnerek

- a várostérség, így elsősorban a Makói járás 15 települése – különös tekintettel a szomszédos településekre.

Kötelezően bevont partner

- a megyei önkormányzat.

1.1.1. A PARTNERSÉGI EGYEZTETÉSEK FŐBB IRÁNYÍTÁSI-DÖNTÉSI SZINTJEI

Irányítás, döntés-előkészítés

Az **Irányító Csoport** (ICS) Makó Város főbb vezető tisztségviselőiből, a település főbb fejlesztési irányainak kijelöléséért felelős személyeiből tevődik össze. Ebbe a körbe tartozik: a polgármester, az alpolgármester, a jegyző, a főépítész, a városüzemeltetési tanácsnok, az FVS kidolgozásának koordinációjáért felelős irodavezető.

A fő stratégiai irányok kijelölését megalapozó önkormányzati döntések előkészítésében szakértőként részt vesz a bevont külső tanácsadó cég, a HBH Stratégia és Fejlesztés Kft., amely felelős az FVS kidolgozásáért.

Az ICS a tervezés során operatív döntéselőkészítő munkát folytat, ezért kialakításánál fontos szempont a kezelhető méret, az elérhetőség, az összeférhetőség és az alapvető tájékozottság a feladatról és a város helyzetéről.

Döntéshozás

Makó város legfőbb döntéshozó szerveként a **Képviselő-testület jogosult** a tervezési folyamat végeredményeként elkészült, **Csongrád-Csanád Megyei Önkormányzat**, valamint a **Pénzügyminisztérium RFP IH** által is véleményezett és **jóváhagyott, végleges FVS elfogadására**.

A Képviselő-testület a stratégiai tervezőmunka során a főbb mérföldkövekhez kapcsolódóan – illetve az ICS tagok vagy a képviselők kezdeményezésére alkalmilag is – tájékoztatást kap az FVS készítési munka előrehaladásáról, aktuális állásáról, főbb eredményeiről. A Képviselő-testületnek alapvetően az elkészült dokumentumok jóváhagyásában van szerepe, azonban a dokumentumok készítésének folyamatában is biztosított véleményezési lehetőségük.

1.2. PARTNERSÉGI AKCIÓK ÉS AZOK TARTALMA

1.2.1. OPERATÍV SZAKMAI TERVEZÉS: TEMATIKUS MUNKACSOPORTOK FELÁLLÍTÁSA ÉS MŰKÖDTETÉSE

FVS Koordinációs Munkacsoport (KMCS)

A partnerségi tevékenységek keretében **tájékoztató, információgyűjtő és -felülvizsgáló**, valamint **tervező jellegű akciók** szerepeltek, melyeket a 2021 novemberében felállított FVS KMCS tervezett meg **módszertanilag**, illetve bonyolított le **operatív szinten**. A város méretéből is fakadóan az egyes szektorokban bevonható szakmai felelősök száma véges, mivel a **közszférában az egyes kulcsszakemberekhez több szakág is tartozik**. Jellemző továbbá, hogy ezekben a pozíciókban elenyésző a fluktuáció, így a bevont szakemberek nagy tapasztalattal bírnak és kellő rálátással rendelkeznek a korábban megvalósult stratégiai tervezési folyamatokra. A rendelkezésre állási időkorlátok miatt, illetve a hatékonyság jegyében az egyes partnerségi eseményeken esetenként – egymást követően vagy párhuzamosan – többféle akció is lebonyolításra került. A KMCS vezetője folyamatosan

kapcsolatot tart a stratégiai döntéselőkészítő-döntéshozó és az operatív tervezői-koordinációs szintek között.

Tematikus munkacsoportok

AZ FVS kidolgozásának jobb megalapozásának érdekében tematikus munkacsoportok kerültek felállításra, amelyek műhelytalálkozók (workshop) keretében dolgoztak együtt. A helyzetelemzés és -értékelés, illetve a stratégiaalkotás szempontjából legfontosabb helyi szakmai szereplőket a két fő munkacsoport megalakításával, közvetlenül kérte fel az Önkormányzat – az ICS bevonásával:

1. A Társadalmi kohézió „SZOFT" Munkacsoport (TKMCS) a humán közszolgáltatások elsősorban önkormányzati fenntartású/hatáskörű biztosítását szolgáló ágazatok szakmai képviselőiből épült fel, mely a téma függvényében esetileg bővült további bevont szakemberekkel.

A TKMCS által lefedett szakterületek: nevelés, oktatás, egészségügy (alapellátás), szociális ellátórendszer, lakhatás, foglalkoztatás (hátrányos helyzetű/sérülékeny társadalmi csoportokhoz tartozó aktív korúak, inaktívak), lakhatás (szociális), kultúra-szabadidő, rekreáció-sport, közösségi élet, esélyegyenlőség, antiszegregáció.

A fenti tématerületek az FVS Megtartó város tervezési dimenziójával hozhatók leginkább fedésbe, de a Zöldülő város és Digitális város dimenziókhoz való kapcsolódásuk is releváns.

2. Városfejlesztési és -üzemeltetési „INFRA" Munkacsoport (VFÜMCS) a városi épített környezet megújításával, rehabilitációjával foglalkozik. Az ITS-beli, elsősorban TOP-os fejlesztéseket jól ismerő, bonyolító önkormányzati műszaki szakemberek alkották a munkacsoport szakmai bázisát, mely a téma függvényében bővült további szakemberekkel.

A VFÜMCS által lefedett szakterületek: az önkormányzati humán közszolgáltatásokat biztosító középületek és közterületek, önkormányzati tulajdonú lakásállomány és lakásgazdálkodás, a városi közösségi, kulturális, sport és rekreációs terek, közműhálózat, városi közlekedés, közbiztonság (műszaki), zöld és kék infrastruktúra, energetika, fenntartható infrastrukturális fejlesztése-megújítása és üzemeltetése, illetve a zöld és a digitális átállás megalapozása tartozik ide.

A fenti tématerületek az FVS Kiszolgáló város tervezési dimenziójával hozhatók leginkább fedésbe, de a Zöldülő város és Digitális város dimenziókhoz való kapcsolódásuk is releváns.

A felállított Tematikus Munkacsoportokon (MCS) keresztül cél volt a **helyi szakmai érintettek minél szélesebb körének elérése**, ezért az MCS tagokat széles kapcsolatrendszerük és az adott tématerület mélyebb ismerete alapján választották ki. Az egyes MCS tagok feladata a műhelytalálkozókon való aktív részvétel mellett az informális kapcsolattartás is az adott MCS témájában érintett szakemberek, illetve a **helyi nyilvánosság** szélesebb köreivel: **helyi civil és szakmai szervezetekkel, gazdasági szereplőkkel, egyházakkal**. Az MCS tagok egyfelől **tájékoztatták** az érintettek tágabb körét a tervezés aktuális menetéről, másrészt az érintettek az MCS tagokon keresztül is eljuttathatták **véleményüket, javaslataikat** az adott MCS-okhoz.

Műhelytalálkozók

A két munkacsoport számára legalább 2-2 **workshop** volt tervezett. Azonban végül 1-1 alkalom keretében dolgoztak együtt személyes találkozó keretében. Ezen felül az **online térben**, ingyenesen elérhető felületeken (pl. Jitsi, Teams) és telefonon zajlottak a szakmai/koordinációs egyeztetések, ill. interjúk – tekintettel a **koronavírus járvány 4. hullámának** 2021. őszi beköszöntésére, karácsonyi tetőzésére, illetve az ezzel párhuzamosan 2021 decemberétől kialakult **5. hullámra**. Az **írásbeli kommunikációnak** (e-mail útján) is **nagyobb szerep jutott** ezáltal, továbbá a KMCS tagjai egy közös drive-felületet hoztak létre, mely nagyban megkönnyítette a különböző szereplők közötti kooperációt: a dokumentummegosztások és a szövegszerű, írásbeli **véleményezések** menetét.

Az MCS-találkozók javasolt **napirendjét** a külső szakértők állították össze előzetesen, melyet a KMCS vezetője véleményez, illetve hagy jóvá. Alapelv volt, hogy legalább egy héttel előbb megkapják a résztvevők a **találkozó forgatókönyvét**, illetve a kapcsolódó munkaanyagokat, hogy felkészülhessenek a megbeszélésekre.

Az **első interaktív MCS eseményeken** a projekttel kapcsolatos részletes tájékoztatás, a műhelymunka céljának bemutatása, illetve a helyzetelemzéshez és -értékeléshez szükséges információk összegyűjtése történt meg – különös tekintettel az egyes szakágakhoz tartozó releváns háttéranyagokra: stratégiákra, statisztikákra, beszámolókra, tervekre stb. Az első munkacsoport ülések keretében a résztvevők közösen határozták meg és értékelték a főbb helyi ágazati problémákat, a veszélyeztető tényezőket, főbb kockázatokat. Ezek mellett hangsúlyt kapott a város főbb erősségeinek, erőforrásainak, büszkeségeinek összegyűjtése, melyek további fejlesztési lehetőségeket, kitörési pontokat jelenthetnek.

A tervezett 2. MCS műhelytalálkozók helyett a **helyzetelemzés és -értékelés** eredményeinek írásos összefoglalását, melyet **1.0 munkaanyagként** a külső szakértőcég készített el, **írásban szövegszerűen véleményezték** és egészítettek ki a TKMCS és a VFÜMCS tagjai.

Megszervezésre került egy **tematikus műhelytalálkozó a gazdaság-innováció-turizmus** témakörben is az érintett társadalmi szervezetek képviselőinek részvételével, akik nem alkottak külön munkacsoportot, viszont az **információgyűjtés, véleményezés** terén **aktív szerepet** kaptak. Ezek a tématerületek az FVS Prosperáló város tervezési dimenziójával hozhatók leginkább fedésbe, de a Zöldülő város és Digitális város dimenziókhoz való kapcsolódásuk is releváns.

A Makóért Helyi Közösség Akciócsoportja elkészítette a Helyi Közösségi Fejlesztési Stratégia 2016-2020 c. dokumentumot[16], melynek kidolgozásához interaktív módon, **közösségi tervezéssel** bevonta („Makó Kávéház" elnevezéssel, ún. 'world café' módszerrel) a **helyi társadalmi célú civil és egyházi szervezetek széles körét**. Az ennek során összeállított **problématérkép**, a kitűzött célok és a megfogalmazott közösségi-kulturális és gazdasági fejlesztési javaslatok írásos formában rendelkezésre állnak. A KMCS **felülvizsgálta ezeket** és

[16] 2017. februári dátummal, utolsó módosítás: 2021. 05. 31.

megállapítást nyert, hogy **többségükben jelenleg is aktuálisak**, így **becsatornázhatók** az FVS vonatkozó fejezeteihez.

A stratégia megtervezésére egy **közös, összevont, személyes műhelytalálkozó** keretében került sor, melyen önkéntes alapon (az egyéni járványügyi aggodalmakra tekintettel) vettek részt az MCS-k tagjai. Itt a **kérdőíves felmérések főbb eredményeit** is bemutatta a KMCS a résztvevőknek. Ezt követően közösen jelölték ki a **város jövőképét**, a főbb **célokat**, illetve a prioritásokat, lehetséges intézkedéseket és beavatkozási irányokat – összhangban a Módszertani Kézikönyv elvárásaival, a TOP Plusz Operatív Program[17] aktuális verziójával, illetve a megyei ITP [18]-vel.

Kérdőíves felmérések

A partnerségi akciók keretében **két online lakossági kérdőíves felmérésre** is sor került 2021. december – 2022. január folyamán. A **pandémia hazai 4. és 5. hulláma miatt** a személyes úton, kérdezőbiztosok segítségével történő felmérési módszer alkalmazására nem került sor biztonsági okból. Ugyanakkor, ez bizonyosan **szűkítette egyes** – különösen a hátrányos helyzetű és/vagy időskorú lakossági – **célcsoportok bevonhatóságát.**

A kérdőíves vizsgálatok során megvalósult a projekttel kapcsolatos **tájékoztatás, információgyűjtés**, illetve az **igényfelmérés** a helyi fejlesztésekhez. A kérdőíves felmérésnek két fő célcsoportja volt: a **makói közintézmények[19]**, ezek között kiemelten az önkormányzati fenntartásúak; illetve a helyi **lakosság[20]**. A Makói járás többi településére, illetve a funkcionális várostérséghez tartozó, egyéb településekre nem terjedt ki a kérdőíves vizsgálat.

Egy EFOP-projekt keretében anonim és önkéntes kérdőíves vizsgálatban – melyet 5 workshop és 22 mélyinterjú is megalapozott – 303 fő humán közszolgáltatási szakember vett részt. A kapott válaszok összesítéséből létrejött egy munkavállalói Adatbázis[21], mely Makón és várostérségében a humán közszolgáltatásban (nevelés, oktatás, közművelődés és szociális ellátás területeken) dolgozók általános (személyi, életkori, végzettségi, képzettségi szintjét stb.) jellemzőin túl magában foglalta a válaszadók karriercéljaira, valamint szakmai jövőképére, továbbképzési igényeire vonatkozó információkat is.

A két célzott – aktuális és az említett korábbi – kérdőíves vizsgálat alapján kapott értékes adatok összesítésre és elemzésre kerültek, ezt követően felhasználták az FVS vonatkozó fejezeteinek kidolgozásához.

Interjúk készítése

[17] Terület- és Településfejlesztési Operatív Program Plusz
[18] Csongrád-Csanád Megye Előzetes Integrált Területi Programja 2021-2027 Forrás: https://www.csongrad-megye.hu/site/index.php/589-cscsm-elozetes-itp-tarsadalmasitas
[19] 14 intézmény töltötte ki a kérdőívet.
[20] 79 lakos töltötte ki a kérdőívet.
[21] Az EFOP-3.9.2-16-2017-00023 „Esélyteremtés a gyermekekért – közszolgáltatások fejlesztése a Makói kistérségben” című projekt szakmai megvalósítása keretében, 2018. novemberében, 2019. és 2020. évi felülvizsgálattal, frissítéssel.

A partnerségi akciók keretében a város életében **kulcsszerepet betöltő döntéshozók, gazdasági és civil szereplők, intézmények képviselőivel** a helyzetfeltárást és a tervezést támogató interjúk készítésére is sor került. A mélyinterjúk keretében megtörtént az interjúalanyok projekttel kapcsolatos általános tájékoztatása, illetve a kulcsszereplőknél rendelkezésre álló helyzetfeltárást segítő **információk összegyűjtése**. Mindezek mellett az interjúalanyok megfogalmazták a város fejlesztésével kapcsolatos **ötleteiket, javaslataikat**.

Az elkészült stratégia véleményezése

Az Önkormányzat az FVS dokumentum 1.0 elkészült munkaverzióját kötelezően megküldi a **Csongrád-Csanád Megyei Önkormányzat** részére **véleményezésre**, illetve **jóváhagyásra**. Ezt követően **benyújtja a TOP Plusz – 1.3-1-21 Fenntartható városfejlesztési stratégiák támogatása pályázat keretében a Pénzügyminisztérium Regionális Fejlesztési Programok Irányító Hatóságának** (RFP IH).

A stratégiaalkotás folyamatának az RFP IH általi jóváhagyás az utolsó partnerségi lépése, ezt követően a **stratégia megvalósítása következik**, melyet a **monitoring folyamat** kísér végig.

Lakossági egyeztetés szintje

A partnerségi egyeztetés fontos részét képezi a széles helyi nyilvánosság, a város és a Makói járás, illetve a várostérség lakosságának tájékoztatása is a tervezési folyamatról. Az alkalmazandó kommunikációs eszközök Makó város **honlapja** (www.mako.hu), illetve a lakossági **konzultáció**, amely a célcsoport elérésének leghatékonyabb, és az eddigi városfejlesztési projektek során is sikerrel alkalmazott módszere. Az **interaktív** formában megrendezésre kerülő lakossági tájékoztatók a kérdésfeltevésre és vélemények megfogalmazására is lehetőséget teremtenek, az adott városrész/közösség problémáira és szükségleteire orientáltan. Emellett a városi honlap és a **helyi újság** is fontos szerepet tölt be a lakosság partnerségi folyamatba történő bevonásában, tájékoztatásában.

Funkcionális várostérségi partnerség

Makó járásszékhelyi pozíciójából adódóan jelentőséggel bír a partnerség kiterjesztése a funkcionális várostérségbe tartozó településekre *(melyet a stratégia 2.2.1. alfejezete mutat be részletesen)*. E települések bevonása közvetlen érintettség esetén a település vezető/felelős tisztségviselőin, szakemberein keresztül történik. Továbbá, a nyilvános események, rendezvények nyitva állnak a környező települések lakossága, vállalkozásai előtt is.

1.2.2. A PARTNERSÉGI EGYEZTETÉSEK LEHETSÉGES MÓDSZEREI ÉS ESZKÖZEI

Makó Város Önkormányzata az FVS kidolgozása során érintett partnerek körét a **célcsoportra jellemző sajátosságoknak leginkább megfelelő kommunikációs csatornákon** keresztül, a hozzájuk illeszkedő formában és tartalommal kívánja elérni.

Az egyeztetésben résztvevő partnerek bevonásának **lehetséges módjai és eszközei** az egyes munkafázisokhoz kapcsolódóan:

A tervezési szakaszokhoz kapcsolódó feladatok	Módszer	Eszköz
Tájékoztatás	▪ munkacsoport ülés ▪ konzultáció	▪ előkészítő/tájékoztató/ háttéranyagok készítése ▪ levél (főként elektronikus/nyomtatott) ▪ sajtómegjelenés (nyomtatott vagy elektronikus) ▪ online felület saját honlapon ▪ egyéb kommunikációs technikák (pl. hírlevelek, rádió vagy tévériport, véleményláda stb.)
Információgyűjtés	▪ munkacsoport ülés ▪ műhelytalálkozó (moderált workshop) ▪ fókuszcsoportos megbeszélés ▪ interjú	▪ előkészítő/tájékoztató/ háttéranyagok készítése ▪ levél (főként elektronikus/nyomtatott) ▪ sajtómegjelenés (nyomtatott vagy elektronikus) ▪ online felület saját honlapon ▪ kérdőívezés (online)
Közös szakmai tervezés	▪ munkacsoport ülés ▪ műhelytalálkozó (moderált, interaktív workshop, 'world café')	▪ előkészítő/tájékoztató/ háttéranyagok készítése ▪ moderálás ▪ részvételi tervezés ▪ eredmények összefoglalása
Szakmai egyeztetés	▪ munkacsoport ülés	▪ előkészítő/tájékoztató/ háttéranyagok készítése ▪ moderálás ▪ eredmények összefoglalása ▪ elektronikus levél
Szakmai véleményezés: kötelező/szakmai társadalmasítás	▪ munkacsoport ülés ▪ műhelytalálkozó (moderált, interaktív workshop) ▪ elkészült rész/munkaanyagok (1.0 stb.) írásos szövegszerű véleményezése	▪ előkészítő/tájékoztató/ háttéranyagok készítése ▪ moderálás ▪ eredmények összefoglalása ▪ elektronikus levél
Széles nyilvánosság bevonása: társadalmasítás, véleményezés	▪ elkészült munkaanyagok (2.0 stb.) írásos véleményezése	▪ online fórumfelület saját honlapon ▪ levél (főként elektronikus/nyomtatott)

A tervezési szakaszokhoz kapcsolódó feladatok	Módszer	Eszköz
		▪ sajtómegjelenés (nyomtatott vagy elektronikus) ▪ egyéb kommunikációs technikák (pl. hírlevelek, rádió vagy tévériport, véleményláda stb.)

1. táblázat: Az egyeztetésben résztvevő partnerek bevonásának lehetséges módjai és eszközei

1.3. PARTNERSÉGI AKCIÓK ÜTEMEZÉSE A TERVEZÉSI FOLYAMATBAN

Az FVS tervezési folyamat az alábbi, áttekintő táblázatban összesített ütemezésben, akciókkal és érintettek bevonásával történt:

Dátum	Partnerségi akció	Akció leírása	Érintettek/felelősök
ELŐKÉSZÍTÉS			
2021. november	Projektindító megbeszélés	Az FVS kidolgozásához szükséges szervezeti keretek és főbb feladatok azonosítása.	Az FVS kidolgozásáért felelős önkormányzati szakemberek
2021. november	A Partnerségi terv alapján a partnerség szervezeti kereteinek kialakítása	Irányító (IMCS), koordinációs (KMCS) és tematikus szakmai munkacsoportok (TKMCS, VFÜMCS) felállítása.	KMCS
2021. november - december	Helyszíni bejárások	Az ITS 2014-20 fő megvalósult és folyamatban levő fejlesztései helyszíneinek bejárása.	KMCS
2021. november - december	Kérdőíves vizsgálatok előkészítése: lakossági és intézményi	A vizsgálat módszereinek, eszközeinek, célcsoportjainak lehatárolása; kérdőívtípusok kidolgozása; a kitöltetés megszervezése.	KMCS
MEGALAPOZÁS: HELYZETFELTÁRÁS, -ELEMZÉS, -ÉRTÉKELÉS			

2021. november - december	Tematikus szakmai workshop/ok	Társadalmi kohézió 'SZOFT' Munkacsoport (TKMCS) műhelymunkája: ágazati helyzet, főbb változások, tendenciák, problématérkép.	KMCS, TKMCS
2021. november - december	Tematikus szakmai workshop/ok	Városfejlesztési – és működtetési 'INFRA' Munkacsoport (VFÜ MCS) műhelymunkája: ágazati helyzet, főbb változások, tendenciák, problématérkép.	KMCS; VFÜMCS
2021. november - december	Tematikus szakmai workshop/ok	Gazdaság-innováció-turizmus műhelytalálkozó: ágazati helyzet, főbb változások, tendenciák, problématérkép.	Meghívott helyi szakemberek: állami, vállalati és civil szektor
2021. november - december	Információ-szolgáltatás a megalapozó/ felülvizsgáló adatgyűjtéshez	2015. és 2018. megalapozó vizsgálatok felülvizsgálata, aktualizálása: több szakaszban adatgyűjtés és frissítés, területi lehatárolás	Érintett ágazati önkormányzati és egyéb (közszférabeli, gazdasági, társadalmi stb.) szervezeti egységek
2021. november - december	Interjúk	A workshopokat kiegészítő, mélyebb információk és adatok begyűjtése a helyzetfeltáráshoz és a tervezéshez.	Felelős ágazati szakemberek, helyi véleményformáló társadalmi-gazdasági kulcsszereplők
2021. november	Online kommunikációs felület létrehozása honlapon	Az önkormányzati honlapon aloldal/menüpont kialakítása tájékoztatás, információgyűjtés, véleményezés céljából.	A gazdasági, intézményi, civil és egyházi szereplők, valamint a széles helyi/térségi nyilvánosság, teljes lakosság
2021. december - 2022. január	Kérdőíves vizsgálatok lebonyolítása, összegzése	A tervezett online lakossági és intézményi kérdőíves vizsgálatok	Válaszadói célcsoportok:

		lebonyolítása; a kapott eredmények összesítése, kiértékelése.	1.) helyi lakosság és 2.) közszolgáltatást nyújtó önkormányzati egységek és intézmények; Összegző kiértékelés: külső szakértők
2021. december - 2022. január	A Helyzetértékelés véleményezése	A külső szakértők által elkészített helyzetfeltáró és -értékelő munkaanyag fejezetenkénti szövegszerű, írásos véleményezése: helyi adatok frissítése, aktualizálása – ahol releváns.	KMCS, TKMCS, VFÜMCS tagjai és az érintett önkormányzati szakmai felelősök
STRATÉGIAALKOTÁS: CSELEKVÉSI TERV, IRÁNYÍTÁS, MŰKÖDÉS, FINANSZÍROZÁS, MONITORING			
2021. december – 2022. január	Interaktív közös szakmai stratégiai tervezési workshop/ok – online	A résztvevők tájékoztatása a helyzetértékelés főbb eredményeiről: összesített ágazati problématérképek bemutatása, visszacsatolás biztosításával. Jövőkép és középtávú célrendszer közös kialakítása; főbb beavatkozási irányok meghatározása.	KMCS irányításával kibővített műhelymunka a tervezésben aktív helyi szakemberek és véleményformálók számára; külső szakértő moderálásával
2021. december - 2022. január	Interjúk, fókuszcsoportos beszélgetések – online	Mélyebb információk és adatok begyűjtése a stratégiairányítás, -működés, -finanszírozás és -monitoring fejezeteinek kidolgozásához.	Felelős ágazati szakemberek, helyi véleményformáló társadalmi-gazdasági kulcsszereplők
2022. január - február	Interjúk, fókuszcsoportos beszélgetések - online	Mélyebb információk és adatok begyűjtése a digitális és zöld átállás	Felelős ágazati szakemberek, helyi véleményformáló kulcsszereplők

		menetrendek kidolgozásához.	
2022. február - március	A Stratégia 1.0 munkaanyagának szakmai véleményezése	Az érintett helyi szereplők szövegszerűen írásban véleményezik a külső szakértőcég által elkészített első (FVS 1.0) munkaanyagot.	Az Irányító Csoport javaslata alapján a tematikus munkacsoportok felelős (KMCS, TKMCS, VFÜMCS) szakemberei, illetve a külön felkért érintettek
2022. március - április	Az FVS javított, 2.0 változatának elkészítése	Az FVS 1.0 munkaanyagra beérkezett írásos vélemények beépítése, az FVS 2.0. elkészítése.	Külső szakértők a KMCS-vel együttműködve
2022. május - június	A Stratégia 2.0 munkaanyagának megyei véleményezése	A Csongrád-Csanád Megyei Önkormányzat áttekinti és véleményezi a 2021-27. évre szóló, kapcsolódó megyei fejlesztési célokhoz és beavatkozási irányokhoz való illeszkedést.	A Csongrád-Csanád Megyei Önkormányzat – kötelező véleményező
2022. május - június	Makó Város Önkormányzata Képviselő-testületi előterjesztés, döntés	A képviselő-testületi ülést megelőzően az állandó bizottságok tagjainak döntés-előkészítő tájékoztatása, véleményezése.	Makó Város Önkormányzata Képviselő-testülete
2022. június	Az FVS 3.0 változatának elkészítése, feltöltése a honlapra	Az FVS 2.0 munkaanyagra beérkezett írásos vélemények beépítése, az FVS 3.0. elkészítése; a honlapon elérhető a legszélesebb nyilvánosság számára.	Külső szakértők a KMCS-vel együttműködve; széles nyilvánosság
2022. június	Makó Város részéről véglegesnek tekintett FVS benyújtása jóváhagyásra	Az FVS benyújtása a TOP Plusz-1.3.1. pályázat keretében jóváhagyásra a Pénzügyminisztérium RFP IH-nak.	KMCS

2. táblázat: A partnerségi folyamat ütemterve

2. MEGALAPOZÓ MUNKARÉSZ: HELYZETFELTÁRÁS ÉS HELYZETÉRTÉKELÉS

2.1. HELYZETFELTÁRÁS

2.1.1. TELEPÜLÉSHÁLÓZATI ÖSSZEFÜGGÉSEK, A TELEPÜLÉS HELYE A TELEPÜLÉSHÁLÓZATBAN, TÉRSÉGI KAPCSOLATOK

2.1.1.1. A település térségi kapcsolatai

Makó Magyarország **Dél-Alföld régiójában, Csongrád-Csanád megyében**, a Maros folyó jobb partján fekszik. A település a karlócai békét követően, 1730-tól a Magyar Királyság egyik legtermékenyebb mezőgazdasági területének számító **Csanád vármegye székhelyeként funkcionált**, az 1950-es megyerendezés során azonban elvesztette megyeszékhelyi státuszát. A világháborúkat követő békeszerződések határmeghúzásai következtében Makó elveszítette természetes vonzáskörzetének, térségi kapcsolatainak jelentős részét, így perifériku helyzetbe került. Gazdasági pozíciói meggyengültek**,** továbbá a Magyar Népköztársaság első éveiben Jugoszlávia közelsége miatt a fejlesztések is elkerülték a várost. Míg a határmenti elhelyezkedését a XX. század közepén Makó jelentős hátrányként élhette meg, addig napjainkban ez jelenti a település egyik legnagyobb erősségét. A **román és a szerb határ közelsége** miatt Makó a határmenti **turizmus** jelentős haszonélvezője, továbbá nemzetközileg is igen fontos **közlekedési csomópontként**, Magyarország egyik **délkeleti kapujaként** funkcionál.

Makó a közelében fekvő **Kiszomborral együtt térségi jelentőségű településpárt alkot**. A **Szeged, Hódmezővásárhely és Makó városok által kijelölt „Háromváros" térség** Csongrád Megyei Területrendezési Terve alapján térszerkezeti szempontból kiemelt fontossággal bír, míg a megyei területrendezés egyik célja Makó regionális – akár megyehatáron átlépő – központi szerepének megerősítése. A nemzetközi településhálózatok tekintetében a város szerepe a **Makó – Arad** és a **Makó – Temesvár tengelyek** viszonylatában tekinthető jelentősnek. A település annak **a nemzetközi hármashatár menti városhálózati csomópont térség központi részét képezi**, amely Délkelet-Európa egyik gazdaságilag, kulturálisan és logisztikailag is legjelentősebb településkonglomerátuma.

Makó város térségi kapcsolatainak bővítése tekintetében az elmúlt bő évtizedben a legjelentősebb változást az **M43-as autópálya** harmadik, Makóig tartó szakaszának átadása jelentette 2011-ben, illetve az országhatárig tartó szakasz elkészülte 2015-ben. A közvetlen autópálya kapcsolat megléte jelentősen növeli a város közúti elérhetőségét, amelynek pozitív hatása számos területen (pl. turizmus, működőtőke-vonzás) érezhető.

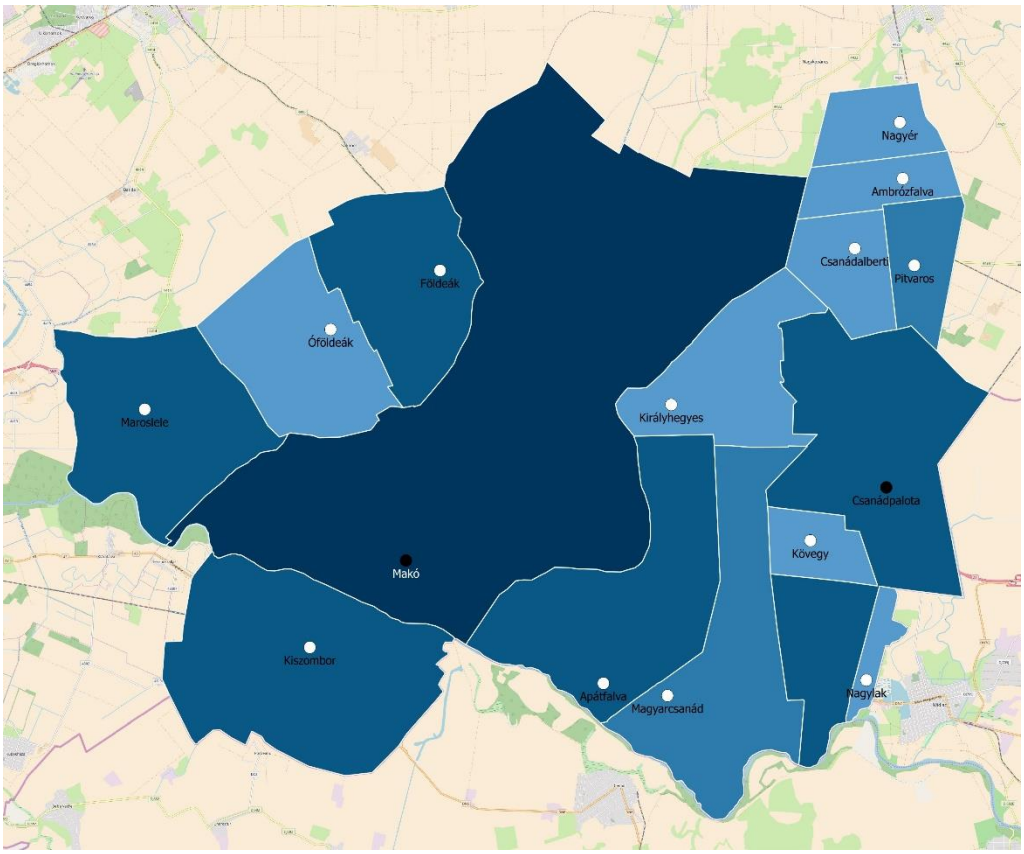

2. ábra: Makó járási szintű alaptérképe, forrás: Makó Város Településrendezési Eszközeinek és Településfejlesztési Koncepciójának Megalapozó Vizsgálata (2018)

A kiterjedt **tanyavilággal bíró** Makó Város területe 229,23 km^2 (22.923 ha), ami nem marad el jelentősen a megyeközpont Szeged területétől (281,00 km^2), és országos viszonylatban is számottevőnek számít: **Makó Magyarország 20. legnagyobb kiterjedésű települése**. Lakónépessége (22.289 fő) a **megye negyedik**, az ország 76. legnépesebb településévé teszi. Makó a nevét viselő **Makói járás központja**, melyhez összesen 15 település tartozik: ezek között két város (Makó és Csanádpalota), egy nagyközség (Kiszombor), továbbá 12 község (Ambrózfalva, Apátfalva, Csanádalberti, Földeák, Királyhegyes, Kövegy, Magyarcsanád, Maroslele, Nagyér, Nagylak, Óföldeák, Pitvaros). A járás népsűrűsége 60,7 fő/km^2. A Makói járás lakosságának 53,3%-a él – a járás területének harmadát kitevő – Makón.

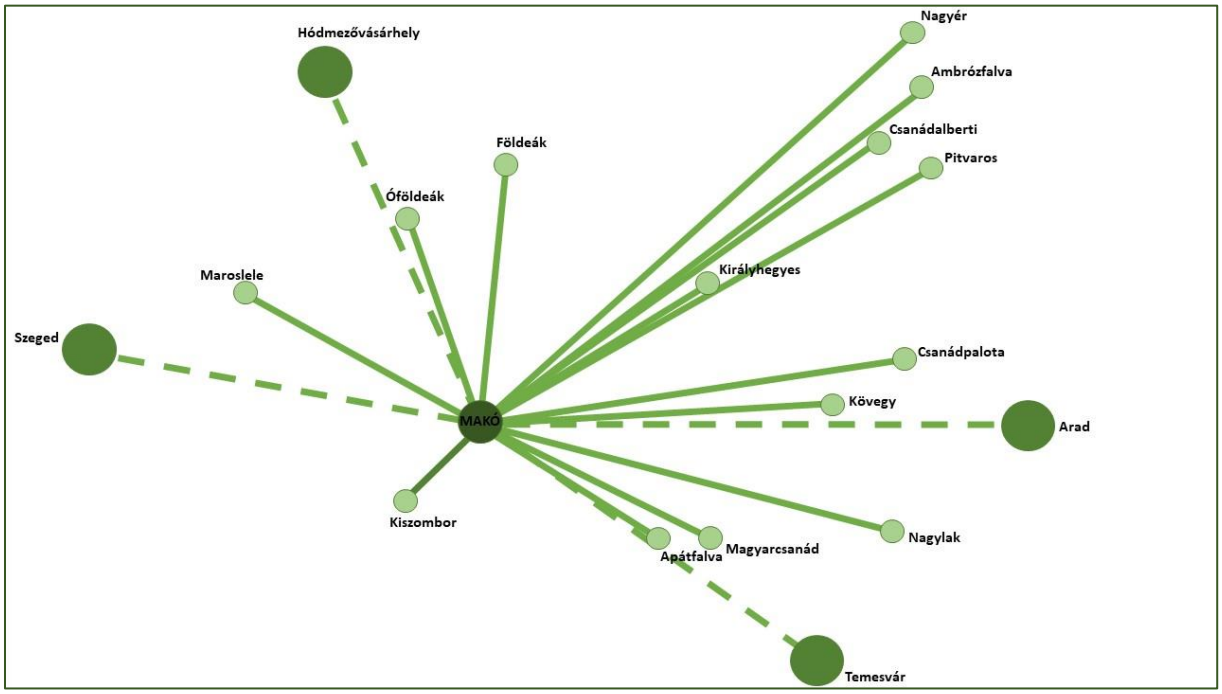

3. ábra: Makó térségi kapcsolatainak sematikus ábrázolása, saját szerkesztés

2.1.1.2. A település központi funkciói

Csongrád-Csanád Megye Területfejlesztési Koncepciójának Helyzetelemzés – Felülvizsgálata (2020) a megyei városhálózaton belül a városi szerepkörök alapján négy szintet azonosít. Csongrád-Csanád megye egyik legdinamikusabban fejlődő városaként Makó ezek közül a harmadik fejlettségi szintet éri el, ami jól jelzi **Makó hangsúlyos települési szerepkörét** – különösen annak figyelembe vételével, hogy a negyedik szint követelményeit csupán a megyeszékhely Szeged teljesíti.

Makó a nevét viselő járás egyedüli központja. A település mind az ipari, mind a mezőgazdasági munkahelyek révén **jelentős szerepet játszik a térségi foglalkoztatásban.** A járási településeken élők, illetve az ott működő vállalkozások számára **Makón elérhetőek az alapvető lakossági és üzleti szolgáltatások**. A városban rendelkezésre állnak a települések számára releváns **járási hivatalok**, továbbá a járás lakói számára jelentős fontossággal bíró **egészségügyi, közoktatási, kulturális szolgáltatások**. A járáson belül a kiskereskedelemi egységek tekintetében is Makón érhető el a legnagyobb kínálat. A város néhány intézménye, szervezete, vállalkozása ugyanakkor a **járáson túlnyúló funkcióval** is bír.

Intézmény	Területi szerepkör
Makói Hagymatikum Gyógyfürdő	Országos, nemzetközi (elsősorban Románia, Szerbia)
Maros Kalandpark	Regionális

Makói és térségi agrárium (foglalkoztatás, kereskedelem)	Regionális
Helyi nagyobb vállalkozások (foglalkoztatás)	Regionális (elsősorban Csongrád-Csanád megye, Békés megye)
Makói József Attila Gimnázium	Alapvetően megyei, kismértékben regionális
Hagymaház	Megyei
Csongrád-Csanád Megyei Egészségügyi Ellátó Központ Makói tagintézmény	Megyei
József Attila Múzeum és Könyvtár	Megyei

3. táblázat: Makó járáson túlnyúló funkciókkal rendelkező intézményei, forrás: Makó Város Településrendezési Eszközeinek és Településfejlesztési Koncepciójának Megalapozó Vizsgálata (2018), önkormányzati közlés

Makó számára **az ingázás meghatározó jelentőséggel bír**. A legutóbbi népszámlálási adatok alapján[22] a Makóra napi szinten bejárók száma (3.678 fő) egyértelműen meghaladja az eljárók számát (2.429 fő), míg a két csoport együttes nagysága a város lakónépességének 25,8%-ával megegyező. A bejárók 65,1%-a munkavállaló, 34,9%-a oktatási-nevelési intézménybe jár. A városba ingázók alapvetően Apátfalva, Csanádpalota, Földeák, Hódmezővásárhely, Királyhegyes, Kiszombor, Magyarcsanád, Maroslele, valamint Szeged településekről járnak át. Ugyanakkor Makó jelentős munkaadóinak köszönhetően a település irányába zajló ingázás még Békés megyét is érinti.

A városból más településeken található munkahelyekre történő **napi szintű ingázás** döntően **Csongrád-Csanád megyén belüli** települések irányába zajlik. Elsősorban Szeged, továbbá Hódmezővásárhely, a járáson belül pedig Kiszombor viszonylatában tekinthető jelentősnek ezen folyamat. Az eljárók esetében a munkába járók adják a településről ingázók 68,0%-át.

A települést a **belföldi vándorlási folyamatok** a megyei átlagnál kevésbé negatívan érintik. A 2010-es évek óta mind az elvándorlás, mind az odavándorlás mértéke nőtt, azonban 2016 óta az elvándorlók száma csökkenést mutató trendvonalra illeszkedik, míg a településre költözők száma már 2013 óta növekvő tendenciát jelez. Az elmúlt években 2017-ben és 2019-ben is **pozitív** volt a **vándorlási egyenleg**, míg 2018-ban az elvándorlás többlete mindössze 20 fő volt.

[22] A napi ingázás tekintetében *naprakész* kulcsadat nem áll rendelkezésre. A vonatkozó adat(ok) az FVS helyzetfeltárás 2024. évi felülvizsgálata során kerül(nek) frissítésre.

4. ábra: Odavándorlások és elvándorlások száma (fő) Makón, illetve a település vándorlási egyenlege (fő) 2010-2019, forrás: TeIR

Makón a **vándorlási egyenleg** relatív értékének átlaga 2010-2019 között -0,99‰ volt, azaz a településre bejelentkezők és az onnan másik közigazgatási egységbe bejelentkezők számának különbözete jelentette népességfogyás évente Makó lakosságának mintegy egy ezrelékét tette ki. Az egyes időszakok folyamatai között azonban **jelentős különbség** lelhető fel. Míg 2010-2016 között az átlagos éves vándorlási egyenleg -2,35‰ volt, addig 2017 és 2019 között 2,18‰. **Bizakodásra ad okot**, hogy ezen emelkedés nem csupán a 2017-es év kimagaslóan jó adatának (5,51‰) köszönhető, hanem a 2019-es vándorlási egyenleg is pozitív volt (1,92‰).

2.1.2. A TERÜLETFEJLESZTÉSI DOKUMENTUMOKKAL VALÓ ÖSSZEFÜGGÉSEK VIZSGÁLATA

Az **FVS 2021-27 készítésének kereteit több országos és térségi fejlesztéspolitikai dokumentum is meghatározza**, amelyekhez az Önkormányzat terveinek igazodnia, illeszkednie szükséges.

2.1.2.1. Kapcsolódás az Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Koncepcióhoz

Az **Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Koncepció (OFTK**) a kormányzati fejlesztéspolitika **2030-ig megvalósítandó stratégiai céljait, prioritásait** jelöli ki. A koncepcióban foglaltak szerint: Magyarország 2030-ban Kelet-Közép-Európa egyik vezető gazdasági és szellemi központja lesz, lakosságának biztonságos megélhetést biztosító, az erőforrások fenntartható használatára épülő versenyképes gazdasággal, azzal összefüggésben

gyarapodó népességgel, megerősödött közösségekkel, javuló életminőséggel és környezeti állapottal.

Ennek érdekében az OFTK **hosszú távon,** 2030-ig szólóan **négy átfogó fejlesztési célt**, valamint **13 ágazati és területi specifikus célt** fogalmaz meg.

AZ OFTK térszerkezetre vonatkozó releváns megállapításai szerint az ország gazdasági-társadalmi fejlettségét kifejező legtöbb mutató egy fejlett északnyugati és két erősen leszakadó délnyugati és északkeleti térséget rajzol ki, amelyeket két, szűkebb környezeténél versenyképesebb tengely (Budapest-Pécs és Budapest-Szeged) és néhány nagyváros (pl. Nyíregyháza, Debrecen, Szolnok) tagol. E felosztásban **Makó és térsége elsődlegesen a Szegedi nagyvárosi térséghez kapcsolódik**, de Hódmezővásárhely révén a Szeged – Hódmezővásárhely – Orosháza – Békéscsaba tengelyhez is sorolható. Makó közlekedésföldrajzi helyzeténél fogva **Arad, illetve Temesvár felé kapuszerepet tölt be** az M43 autópálya az M5-től a román határig, Csanádpalotáig történő kiépülésével (2015), ahol csatlakozik az A1-es autópályához (Arad és Temesvár felé); illetve Románia schengeni csatlakozása ezen térszerkezeti kapcsolódásokat nagyban erősíti.

Az OFTK megállapítja, hogy a térszerkezet átalakulásának nyertesei az 50 ezer főnél népesebb városok, így – különösen az Alföldön – kiemelt szerep jut a nagyvárosoknak: Szeged, Debrecen, Nyíregyháza és Kecskemét migrációs egyenlege, jövedelmi és foglalkoztatási viszonyai is kiemelten jobbak a városhálózat alacsonyabb szintjén álló településeinél.

Makó város az OFTK szövegében „**A külső városgyűrű kiemelt várostérségi fejlesztései**” c. fejezetben jelenik meg nevesítve. E gyűrű fejlesztési szempontból szorosabban együttműködő részeként jelölte meg a **Szeged – Hódmezővásárhely – Makó – Orosháza – Szentes – Csongrád** városok területét. A következő, Magyarország kialakult városhálózatát ábrázoló ***térkép*** alapján ugyanakkor Makót – Hódmezővásárhellyel együtt – **a szegedi agglomerálódó** térség tagjaként definiálták, melynek tagja az előbb említetteken kívül Mórahalom, Szabadka, Mezőhegyes, nem része viszont Orosháza, Szentes és Csongrád. Az OFTK térkép szerint Makó a hármashatárhoz kapcsolódó **határon átnyúló agglomerálódó** térségnek is része.

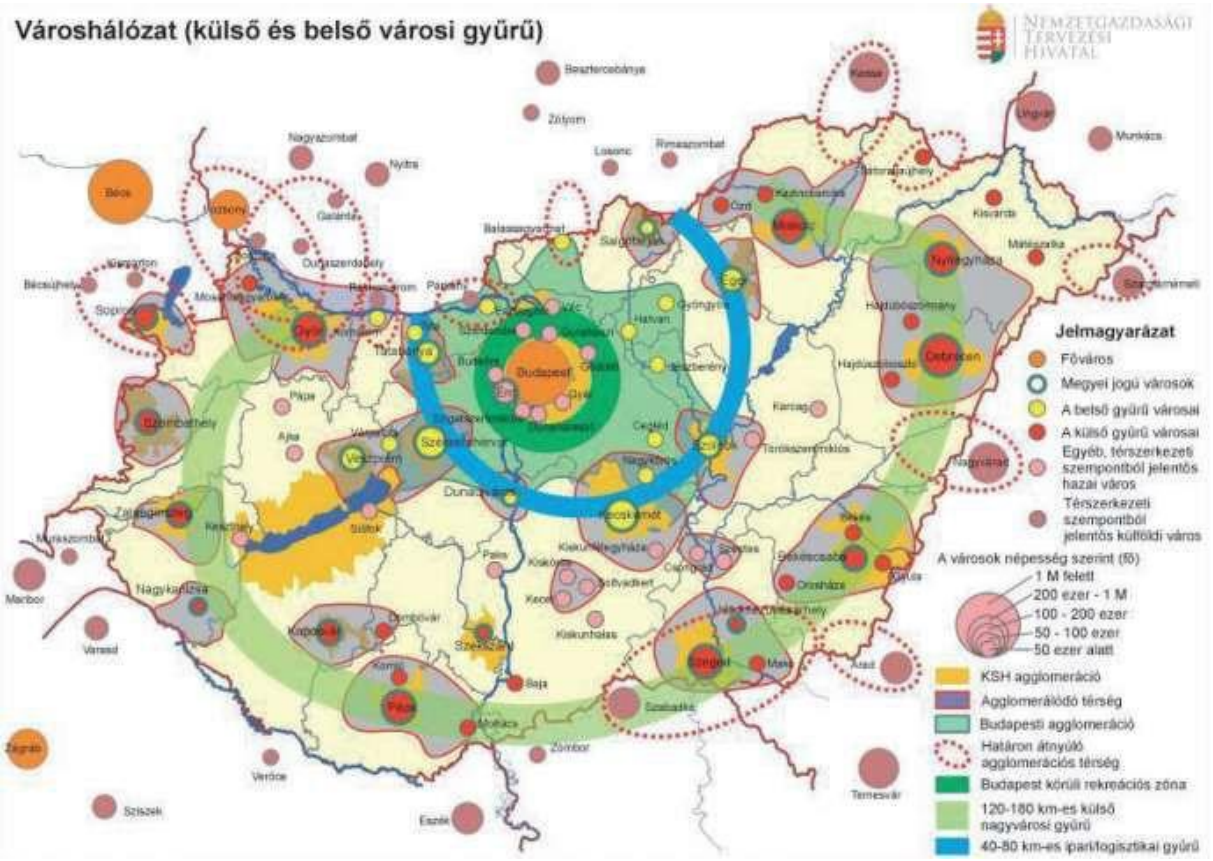

5. ábra: Városhálózat (külső és belső városi gyűrű)

OFTK specifikus célok	OFTK beavatkozási területek	Makó város kapcsolódása az OFTK célkitűzésekhez
1. Versenyképes, innovatív gazdaság	A fejlődési potenciált hordozó ágazatok (pl.: autó- és járműipar; híradástechnika; egészségipar; gyógyszeripar; orvosi berendezés és eszközgyártás; élelmiszeripar; építő- és építőanyag-ipar; logisztika; gépipar, szerszámgyártás; vegyipar, környezetvédelmi ipar) fejlesztése	Gumiipar, élelmiszeripar; építő- és építőanyag-ipar; logisztika; vegyipar

	A települések gazdasági csomóponti szerepének és fejlesztői kapacitásának erősítése; Geotermális és megújuló energetikai potenciál kihasználása, az energiahatékonyság növelése és a zöld gazdaság előmozdítása; Kis- és középvállalkozás-barát gazdasági környezet kialakítása, innovatív foglalkoztatás-ösztönző programokkal tovább növelni és megerősíteni a hazai foglalkoztatásban betöltött szerepüket	Makó, mint a Szeged-Arad és Szeged-Temesvár útvonalak csomópontja; Szeged–Hódmezővásárhely–Makó–Arad–Temesvár–Szabadka hármas határ térség rész; Szeged–Hódmezővásárhely–Makó „Háromváros” háromszög; járási központ
2. Gyógyító Magyarország, egészséges társadalom, egészség- és sportgazdaság	Az egészségipar, a termál- és egészségturizmus, illetve a szabadidő gazdaságfejlesztése, ehhez kapcsolódva a gyógyvizek hasznosítása és a ráépülő gyógyfürdők szolgáltatásainak fejlesztése és bővítése	A megvalósult/megvalósuló termál- és gyógyturisztikai fejlesztések kiegészítő szolgáltatások és szálláshelyek fejlesztése
	Az egészséges életmódot, a rekreációt, a sportot, a mozgást, az egészséges életet lehetővé tevő közösségi terek biztosítása; A belföldi turizmus erősítése a kiemelt turisztikai vonzerők fejlesztésével, a nemzeti kulturális és épített örökség megőrzésével, fenntartható	Maros kalandpark, kerékpárutak fejlesztése, uszoda, a Maros-part további fejlesztése, Vadászház, egészségfejlesztés

	hasznosításával és az üzleti turizmusban rejlő lehetőségek kiaknázásával; Családbarát gyermekellátó intézményrendszer kialakítása; Az egészségtudatosság ösztönzésére irányuló társadalmi és településfejlesztési programok megvalósítása; Az egészségügyi ellátások minőségének javítása, az egészségügyi szolgáltatások – preventív programok – bővítése, és a részvételi szándék erősítése; Az egészségügyi, gyermek és idősellátással, szociális ellátással és mentálhigiénével kapcsolatos közösségi szolgáltatások biztosítása és bővítése	
3. Életképes vidék, egészséges élelmiszertermelés és -ellátás	A foglalkoztatást és a természeti erőforrások fenntartható módon történő felhasználását biztosító, életképes agrár- és élelmiszergazdaság, valamint termelésszerkezet kialakítása; A minőségi magyar termékek, élelmiszer feldolgozás megtartása, újjáélesztése, az élelmiszerbiztonság erősítése, a helyi	Makó és térsége agrár és agrárfeldolgozóipari, élelmiszeripari potenciálja

	termékekkel kapcsolatos gasztronómiai kultúra javítása; A természet-, táj-, és környezetvédelem szerepének erősítése, a biológiai sokféleség megőrzése, a vidéki örökség, vidéki térségeink táji, építészeti értékeinek megőrzése, és értékalapú fejlesztése, a hagyományápolás és a helyi identitás erősítése	
	A helyi gazdaság bel- és külpiacainak pozicionálása, a termelők érdekeltségével és részvételével megvalósuló kereskedelmi hálózatok, értékesítési csatornák kialakítása	A termelés, értékesítés integrátori fejlesztése, ezen tevékenységek erősítése
4. Kreatív tudásalapú társadalom, piacképes készségek, K+F+I	A szakképzés fejlesztése, különösen a hiányszakmákban. A felnőttképzés minőségi, rendszerszintű fejlesztése; A tudásgazdaság kiépítése és erősítése az ehhez kapcsolódó felsőoktatási intézmények és kutatóközpontok fejlesztése, valamint az egymással és a gazdasági szereplőkkel való együttműködéseik erősítése; Digitális fordulat, a digitális kompetenciák fejlesztése és	A helyi gazdasági bázis szükségleteinek, igényeinek megfelelő szakképzés és felnőttképzés Óvodafejlesztés, szoft programok, iskola fejlesztés

	az infokommunikációs hozzáférés bővítése	
5. Értéktudatos és szolidáris, öngondoskodó társadalom	A kulturális hagyományok és örökség megőrzése, az identitás erősítése a kulturális értékekhez és szolgáltatásokhoz, valamint a közművelődéshez történő hozzáférés biztosításával, A közösségi és családi életre nevelés, az öngondoskodási képesség és a társadalmi befogadás, felelősségvállalás, valamint a szolidaritás erősítése; A közösségi életet és a gyermekvállalást ösztönző, családbarát közszolgáltatások kialakítása; A közösségi és társadalmi értékek és értékrendek szerepének erősítése, megteremtése; A szegénységi küszöb alatt élők számának jelentős csökkentése; A társadalmi, környezeti, fogyasztói és pénzügyi tudatosság elterjedésének elősegítése	József Attila Múzeum, antiszegregációs szoft intézkedések, Makovecz – örökség
7. Stratégiai erőforrások megőrzése fenntartható használata, és környezetünk védelme	Az élővilág, a termőföld, a talajok és a vízbázisok védelme, az ivóvízminőség javítása, illetve a tájgazdálkodási keretekbe illeszkedő vízgazdálkodás	Természetközeli gazdálkodás, az élővizek védelme (Maros), csapadékvíz megfelelő elvezetése, záportározó(k) létesítése, termálvíz

		visszasajtolás, korszerű tájgazdálkodás
	Az energiahordozókkal, építőipari alapanyagokkal való fenntartható gazdálkodás és az ásványkincsek védelme	Termálvagyon további hasznosítása; szélenergia, biomassza, napenergia hasznosítása

4. táblázat: Makó város kapcsolódásai az OFTK specifikus célokhoz és beavatkozási területekhez, forrás: OFTK

Az **OFTK Területi specifikus céljai** között az "**1. Az ország makroregionális szerepének erősítése**", Beavatkozási terület: a határ menti térségek fejlesztése az elérhetőségen, a gazdasági és kulturális kapcsolatokon keresztül, illetve az „**5. Területi különbségek csökkentése, térségi felzárkóztatás és gazdaságösztönzés**" fejlesztése, Beavatkozási terület: a határmenti települések és határon átnyúló térségek (várospárok) együttműködésének, fejlődésének biztosítása gazdasági kapcsolataik újraélesztésével – Makó e kettőben közvetlenül érintett.

A „2. A többközpontú térszerkezetet biztosító városhálózat" fejlesztése, a „3. Vidéki térségek népességeltartó képességének növelése", a „4. Kiemelkedő táji értékű térségek fejlesztése", esetében is a cél meghatározása azonos Makó fejlesztési céljaival és érdekeivel, ez utóbbiak esetében a meghatározott beavatkozási területek közül ugyanakkor egyikhez sem tartozik Makó.

2.1.2.2. Kapcsolódás Csongrád-Csanád Megye főbb területfejlesztési dokumentumaihoz

A **Csongrád-Csanád Megye Területfejlesztési Koncepciójának**[23], illetve **Programjának**[24] **jövőképe** 2030-ig a megyét a "**tudásalapú és zöld növekedés nemzetközi jelentőségű „centrumtérsége**"-ként határozza meg. A **hosszú távú célkitűzések** közül kettő kapcsolódik közvetve a makói átfogó célokhoz is, ezek: "**A2. Versenyképes társadalom: Egészséges, versenyképes, tudásalapú a digitalizációban felkészült társadalom**" és az "**A3. Infrastruktúra: Magas életminőséget biztosító és a helyben boldogulást elősegítő térségi és települési műszaki és szociális infrastruktúra**", mely szempontok megjelennek a vonatkozó tervezési dimenziókban.

[23] Forrás: Csongrád-Csanád megye területfejlesztési koncepciójának felülvizsgálata - Javaslattevő munkarész, 2021. március; https://www.csongrad-megye.hu/teruletfejlesztes/Csongrad-Csanad_TFK_JAVASLATTEVO.pdf
[24] Forrás: https://www.csongrad-megye.hu/teruletfejlesztes/Csongrad-Csanad_TFP_2021-2027_STRATEGIAI.pdf

A megyei Koncepció 2027-ig megfogalmazott **területi céljai** a Tiszántúlra (T3.) vonatkozóan a **nagy agrár-ipari városok térszervező erejének megújítására fókuszál**, 3 települést említve, ezek: Hódmezővásárhely, Szentes, Makó.

Csongrád-Csanád megye 2027-ig, **négy specifikus** célt tűzött ki, ezek:

- S.1. AGRÁRIUM – A megyei agrártradíciók és innovációk bázisán magas hozzáadott értékű és egészséges termékeket előállító élelmiszergazdaság, valamint zöld alapanyag termelésre alapuló feldolgozóipar kialakítása.
- S.2. KÖZLEKEDÉS ÉS LOGISZTIKA – A megye, mint hídtérség hármashatár adta helyzetében rejlő közlekedési és logisztikai potenciálok kiaknázása, nemzeti közösségfejlesztői szerepkör erősítése.
- S.3. TURIZMUS – A turizmus megyei jelentőségének növelése, innovációs képességének és gazdasági beágyazódásának fokozása.
- S.4. ENERGETIKA – Az alternatív energiaforrásokra és innovációkra épülő energiahasznosítás növelése, térségi-lokális energiagazdálkodási rendszerek kiépítése.

A megyei Koncepció új specifikus céljainak azonosításakor elsősorban a megye erősségeit és kitörési pontjait, a megye társadalmi, illetve gazdasági szerkezetéből adódó sajátosságait vették figyelembe. Ennek eredményeképp a specifikus célok jobbára a megye nagy tradíciókkal és potenciálokkal rendelkező gazdasági ágazataihoz köthetők. **Makó városának stratégiai céljai mind a négy specifikus megyei célhoz illeszkednek kisebb-nagyobb mértékben.** A leginkább az **S.3. Turizmus fejlesztését** szolgáló megyei célhoz tud a város kapcsolódni, mivel a **turizmust Makó egyik fő kitörési pontjának tekinti** a 2021-27-es időszakban: jelentőségének növelése, **innovációs képességének és helyi gazdasági szerepének fokozása** kiemelt cél. Az **energetikai fejlesztések** (S.4.) a hatékonyabb felhasználás és a megújuló energiaforrások jobb kiaknázása érdekében korunk egyik fő feladata, így lehetőségeihez mérten a város célkitűzései között is szerepel. A makói agrártradíciók országos hírűek (hagyma, fokhagyma, hosszúgyökér stb.), bár napjainkra termelésük jelentősen háttérbe szorult a főként a fiatalok elvándorlása, a családi gazdaságok elaprózódása miatt a **feldolgozóipar fejlesztése és az innovatív megközelítés** olyan kulcsfogalmak (S.1.), melyekkel **értékes mezőgazdasági adottságai** miatt Makó is tud azonosulni. A **hármas határ közelsége** szintén olyan, közlekedési és logisztika potenciált rejtő adottság, melyet Makó városa is szeretne a lehető legjobban kiaknázni (S.2.).

A megyei **Koncepció fő horizontális célkitűzései**: A **H1. Reziliencia** (a társadalom ellenállóképességének fokozása, rugalmasságának javítása a váratlan társadalmi-gazdasági helyzetekre való jobb felkészüléshez); **H2. Esélyegyenlőség** (a kirekesztés elleni küzdelem, a közszolgáltatásokhoz való egyenlő esélyű hozzáférés biztosítása); **H3. Digitalizáció** (intézmények, vállalkozások, állampolgárok digitalizációs szintjének növelése) **teljesen egybeesnek a makói FVS 2021-27 fő horizontális céljaival**.

A megyei **Integrált Területi Program**[25], amely Csongrád-Csanád megye terület- és vidékfejlesztéshez kapcsolódó vállalásait fogalmazza meg, célrendszerében szereplő minden stratégiai célhoz (így külön a területi célokhoz is) közvetlenül kapcsolódik egy konkrét prioritás – a cél megvalósulását szolgáló legfontosabb eszközként. A fenti elvek mentén **tíz prioritás** került kialakításra, melyek közül **több is hatással lehet Makó további fejlődésére** a hozzájuk kapcsolódó intézkedésekkel együtt. **Makó városa** azonban ezek között **ténylegesen nevesítve nem szerepel**, de területi szinten "A komplex térségi fejlesztések a megye tiszántúli járásaiban" prioritás alatt szereplő "**Integrált fejlesztési programok a megye városaiban és egyéb településein**" intézkedés közvetlenül érinti a várost.

A megyei ITP-ben a 2021-27-es fejlesztési ciklusban erőteljesen jut érvényre a térségi szemlélet a fejlesztési célok megvalósításában. Fontos feladata a fejlesztési célterületek kialakítása, amelyekre vonatkozóan az egyes intézkedések és konstrukciók forráskerete koncentrálható.

A TOP Plusz Csongrád-Csanád megyére dedikált keretének felhasználási módjai: fenntartható városfejlesztés; fejlesztési célterületek; kiemelt kedvezményezettek.

Fenntartható városfejlesztés: A megyei tervezés során Szeged, Hódmezővásárhely, Csongrád, Kistelek, **Makó**, Mórahalom és Szentes **kerültek kijelölésre a TOP Plusz fenntartható városfejlesztési eszközének kedvezményezettjeként**. E városok mindegyike rendelkezik az integrált tervezéshez, a projektek előkészítéséhez szükséges tapasztalatokkal, kompetenciákkal. A megyei területfejlesztési dokumentumok készítésével párhuzamosan zajlik az integrált településfejlesztési stratégiák felülvizsgálatával a fenntartható városfejlesztési stratégiák kidolgozása. A fenntartható városfejlesztés célterületének minősül Szeged mint regionális jelentőségű térszervező város és valamennyi városi jogállású, járásszékhely település. A lehatárolt települések közül **Szeged, Hódmezővásárhely, Makó, Mórahalom, Kistelek** részét képezik a megyei területrendezési terv nagytérségi, nemzetközi kitekintéssel kijelölt **területfejlesztési övezetének**, **a nemzetközi hármashatár menti városhálózati csomópont térségnek is**, ahol a megyei stratégiai célokkal összhangban cél a határokon átívelő nagyvárosi együttes **gazdasági, kulturális és logisztikai szerepkörének további erősítése**.

A fenntartható városfejlesztésre tervezett **Csongrád-Csanád megyei TOP Plusz forráskeret**[26] **Makó Városra vonatkozóan mindösszesen tervezetten 10 Mrd Ft**, mely a következőképpen oszlik meg a három fő TOP plusz prioritás között:

1. prioritás: Versenyképes megye – 5.678.325.801 Ft

2. prioritás: Klímabarát megye – 1.283.926.210 Ft

3. prioritás: Gondoskodó megye – ESZA: 1.622.997.304 Ft; ERFA: 1.414.750.685 Ft.

[25] Forrás: https://www.csongrad-megye.hu/teruletfejlesztes/CSCSMegye_Elozetes_ITP_OK.pdf (7. oldal)
[26] Forrás: https://www.csongrad-megye.hu/teruletfejlesztes/CSCSMegye_Elozetes_ITP_OK.pdf (A fenntartható városfejlesztésre tervezett TOP Plusz forráskeret összesítő táblázata, 18. oldal)

A fenntartható városfejlesztés forrásfelhasználási mód esetében a megyei ITP csak a forrásfelhasználási mód nagyságát határozza meg. A megye nem tervez külön forrást allokálni a szociális célú városrehabilitációra.

A megyei ITP-ben rögzített településdifferenciálás a projektkiválasztás preferenciáit határozza meg a földrajzi célterületeken belül az egyes fejlesztési témákhoz igazodóan.

Az alkalmazott településdifferenciálási szempontok: „lakónépesség, a település jogállása, a lakónépesség változása, a 65 éves vagy idősebb korosztály aránya, a 105/2015. (IV. 23.) Korm. rendelet szerinti kedvezményezett települési státusz, a település részvétele a kedvezményezett települések gazdaságélénkítő programjában, a felzárkózó települések programjában, ipari park megléte, országos és térségi kerékpárúthálózathoz való kapcsolódás, a közvetlen folyóparti elhelyezkedés, Szeged és térsége turisztikai térségbe való tartozás."[27]

A **TOP Plusz 1.** prioritása, a **Versenyképes megye** a **helyi gazdaságfejlesztésre** („cél – egyebek között – a belső erőforrásokra épülő, gazdaságélénkítő és munkahelymegtartó, munkahelyteremtő térségi és helyi gazdaságfejlesztéshez szükséges helyi feltételek biztosítása, önkormányzati üzleti infrastrukturális háttér és szolgáltatások fejlesztésének támogatása."); továbbá a **településfejlesztésre** koncentrál, különösen tekintettel a **települési szolgáltatások minőségének javítására** (cél – egyebek között – a minőségi életfeltételeket biztosító települési környezet kialakítása, valamint a fenntartható településüzemeltetés és településszerkezet kialakítása, a revitalizációra szoruló településrészek funkcióbővítése, a veszélyeztetett épített környezeti és természeti értékek megőrzése; hozzájárulás a zöld infrastruktúra fejlesztések keretében a teljes megyére kiterjedő klímabarát program elindításához).

A **TOP Plusz 2.** prioritás, a **Klímabarát megye** beavatkozások keretében az önkormányzati tulajdonú épületek, intézmények energiahatékonyság-javítása és a megújuló energiaforrások részarány növelése, valamint a helyi alkalmazkodás megtervezésének és végrehajtásának támogatása történik meg.

A **TOP Plusz 3.** prioritás, a **Gondoskodó megye** a helyi közösségi, térségfejlesztési, kulturális, szabadidős és egészségfejlesztési ESZA Plusz programokat, valamint a megyei és térségi identitást erősítő programok, tevékenységek megvalósítását támogatja. Az ERFA finanszírozású intézkedéseken „kiemelt cél a helyi szinten elérhető, költséghatékony, fenntartható és magas színvonalú önkormányzati közszolgáltatások biztosítása, különösen a gyermekjóléti alapellátás, az óvodai ellátás, a köznevelés, az egészségügyi és a szociális alapellátás területén, megteremtve a szolgáltatásnyújtás megfelelő infrastrukturális feltételeit. Célkitűzés a térségileg decentralizált család- és gyermekbarát közszolgáltatások kialakításán keresztül a népesedési kihívások kezelése, az elmaradott térségek és települések helyi közszolgáltatási infrastruktúrájának fejlesztése."[28]

[27] Forrás: https://www.csongrad-megye.hu/teruletfejlesztes/CSCSMegye_Elozetes_ITP_OK.pdf (24. oldal.)
[28] Forrás: https://www.csongrad-megye.hu/teruletfejlesztes/CSCSMegye_Elozetes_ITP_OK.pdf (25. oldal.)

2.1.2.3. A városi fejlesztési koncepciókhoz, programokhoz való kapcsolódás

2.1.2.3.1. Helyi közösségfejlesztési stratégia (HKFS)

A 2016 októberében a Makóért Helyi Közösség koordinációjában elkészült HKFS[29] a jövőkép és átfogó cél mellett 4 specifikus célt és ezekhez kapcsolódóan **5** műveletet definiált.

Jövőkép	Makó városában a nyitott és aktív helyi társadalom számára olyan közösségi-kulturális kínálat biztosított, melyben a hagyományőrzés, a kulturális sokszínűség és örökség egyaránt érvényesül –megteremtve a generációk és különböző társadalmi csoportok közti együttműködés, a stabil népességszámhoz szükséges jó életminőség, valamint a közösségre építő bevonás alapjait.			
Átfogó cél	Makó város átfogó célja a közösségi és kulturális életben a közös élmények megalapozása, mely a makói identitástudat egyetértésen alapuló erősítéséhez, hosszú távon pedig a város népességmegtartó és -vonzó képességének növeléséhez járul hozzá.			
Specifikus célok	SC-1. A helyi értékek, hagyományok védelme, megőrzése és bővítése	SC-2. Az együttműködés javítása a közösségfejlesztés szolgálatában	SC-3. Különböző korcsoporti igényeket kielégítő, színvonalas közösségi-kulturális kínálat	SC-4. A lakosság egészségének és aktivitásának megőrzése, javítása

5. táblázat: Makó város közösség-és kultúrafejlesztési célrendszere, forrás: A Makóért Helyi Közösség Fejlesztési Stratégiája

A Cselekvési terv az egyes műveletekhez kapcsolódóan egy kulcsprojektet, valamint különböző kulturális-közösségi tevékenységeket határozott meg. A **kulcsprojekt**, a Korona Szálló emeletének civil, kulturális és közösségi térré történő alakítását célozta. Mivel az épület műemléki védelem alatt áll, kiemelt hangsúlyt kapott az átalakítások, rekonstrukciós munkálatok értékmegőrző jellege. Emellett **helyi civil szervezetek a makói néphagyományok felelevenítésére**, az **egyházi tradíciók és művészeti értékek bemutatására**, zenés **rendezvényekre és táborozásra** dolgozhattak ki saját **miniprojekteket**. Kiemelt cél a különböző helyi kiscsoportok, lakóközösségek aktívabbá tétele, amelyet a civilek, az egyházak, a gazdasági élet szereplői és az Önkormányzat közötti összefogás fejlesztésével, **közösségépítő és közösségformáló programok** révén kívántak elérni.

[29] A HKFS kidolgozása a TOP-7.1.1.-16-2017 A helyi közösségi és kulturális élet fejlesztése Makón c. uniós pályázatból történt, melynek forráskeretéből a stratégiában betervezett kulturális és közösségi célú makói civil miniprojektek (25 db) és az önkormányzati kulcsprojekt (1 db) valósulhatnak meg 2021.12.31-ig 399,8 M Ft összköltséggel.

2.1.2.3.2. Helyi Esélyegyenlőségi Program 2018-2023 (HEP)

Makó 2020-ban felülvizsgálta a Helyi Esélyegyenlőségi Programját[30]. A megfogalmazott jövőkép minden főbb **sérülékeny/hátrányos helyzetű társadalmi csoportot** (mélyszegénységben élők és/vagy romák; gyermekek; nők; idősek és fogyatékossággal élők) magában foglal, azaz a város teljes körű **lakossági integrációját** célozza. A HEP beavatkozási törekvései összhangban vannak a jelen stratégia egyik **fő horizontális alapelvével** is, mely az **esélyegyenlőséget**, ezen belül különösen a **közszolgáltatásokhoz való egyenlő esélyű hozzáférést** szolgálja. A fenti sérülékeny társadalmi csoportok közül kiemelt figyelmet kapnak a mélyszegénységben élők, de különösen a lemorzsolódással veszélyeztetett, hátrányos helyzetű gyermekek, fiatalok, illetve a szociális segítségre, ápolásra szoruló idős emberek. A HEP Intézkedési Terve rögzíti a főbb fejlesztési lehetőségeket, meghatározva a fő beavatkozásokat, melyek teljesülését az Önkormányzat rendszeres időközönként monitorozza. (*A HEP-hez való illeszkedést lásd még részletesebben az 2.1.8.2. Esélyegyenlőség biztosítása alfejezetben!*)

2.1.2.3.3. Makó Város Önkormányzatának Gazdaságfejlesztési Programja 2019-2024

A város Képviselő-testülete által 2020-ban elfogadott, középtávú stratégiai dokumentum **négy fő** várospolitikai **célkitűzést** fogalmaz meg: **1. A jövő pénzügyi és gazdasági alapjának megteremtése; 2. Közszolgáltatások fejlesztése; 3. Városi infrastruktúra fejlesztése; 4. Tudatos városfejlesztés**, mely célhoz 11 db nevesített fejlesztési intézkedés kapcsolódik. Ezek mindegyike Makó folyamatos és biztonságos **gazdasági növekedésének** a megteremtését szolgálja, mely egyúttal a **város élhetőségének, társadalmi kohéziójának** a biztosítéka is. A város fő kitörési pontja **turisztikai vonzerejének növelése**, melynek szerves részét képezi a gyógyfürdő-turizmus fejlesztése; a kapcsolódó szálláshely és turisztikai programkínálat bővítése, a Maros-part komplex fejlesztése, az épített és zöld városi környezet értékmegőrzése, rehabilitációja; a sport és rekreációs fejlesztések, melyek mindegyike szorosan összekapcsolódik jelen stratégia fejlesztési törekvéseivel is. A program jelmondata: „Makó helytáll", mely utal a pandémia következtében–kialakult helyzetre, melyekre az Önkormányzat fegyelmezett, fenntartható működéssel kíván reagálni.

2.1.3. A TERÜLETRENDEZÉSI TERVEKKEL VALÓ ÖSSZEFÜGGÉSEK VIZSGÁLATA

2.1.3.1. Összefüggések az Országos Területrendezési Tervvel

Az Országos Területrendezési Tervvel (továbbiakban: OTrT) való összefüggések vizsgálatának kiindulópontja az 2019. március 15-én hatályba lépett, Magyarország és egyes kiemelt térségeinek területrendezési tervéről szóló **2018. évi CXXXIX. törvény** (melynek második része maga az OTrT), illetve a területrendezési tervek készítésének és alkalmazásának kiegészítő szabályozásáról szóló **9/2019. (VI. 14.) MvM rendelet**.

[30] Makó Város Önkormányzata Helyi Esélyegyenlőségi Program 2018-2023 a 2020. évi felülvizsgálattal egységes szerkezetben.

Az OTrT egyik kulcsfogalma a **települési térség**. Ez definíció szerint az országos és a megyei területrendezési tervben megállapított területfelhasználási kategória, amelybe a vízgazdálkodási térségbe és a sajátos területfelhasználású térségbe tartozó területek kivételével a település belterülete, valamint a belterületen kívüli beépítésre szánt területek tartoznak. **Makó érintettsége** az OTrT, illetve a 9/2019. (VI. 14.) MvM rendelet által definiált **12 országos övezet közül tíz esetében áll fenn az.**

Országos övezetek	Érintettség
Ökológiai hálózat magterületének övezete	+
Ökológiai hálózat pufferterületének övezete	+
Ökológiai hálózat ökológiai folyosójának övezete	+
Kiváló termőhelyi adottságú szántók övezete	+
Jó termőhelyi adottságú szántók övezete	+
Erdők övezete	+
Erdőtelepítésre javasolt terület övezete	+
Tájképvédelmi terület övezete	+
Világörökségi és világörökségi várományos területek övezete	-
Vízminőség-védelmi terület övezete	+
Nagyvízi meder övezete és a VTT-tározók övezete	+
Honvédelmi és katonai célú terület övezete	-

6. táblázat: Makó érintettsége a 2018. évi CXXXIX. törvényben, illetve a 9/2019. (VI. 14.) MvM rendeletben meghatározott országos övezetek vonatkozásában, forrás: Csongrád Megyei Közgyűlés elnökének 4/2020. (V. 22.) önkormányzati rendelete, 4. melléklet

Az OTrT mellékletei alapján az **országos közúthálózat** távlati gyorsforgalmi elemei tekintetében Makó érintettsége az M43-as autópálya okán közvetlenül megvalósul, továbbá – éppen az M43-as autópálya jelentette kapcsolat okán – közvetetten érintett az R47-es távlati kiemelt szolgáltatást nyújtó főút tekintetében, melynek tervezett szakaszának nyomvonala: Berettyóújfalu térsége (M4) – Békéscsaba – Hódmezővásárhely – Szeged (M43). A meglevő távlati főutak tekintetében Makó város egyrészt a 43. sz. főút okán érintett (melynek nyomvonala: Szeged [5. sz. főút] – Makó – Nagylak – Románia), másrészt a 430. sz. főútnak köszönhetően, mely az M43-as autópálya és a 43. sz. főút közötti összeköttetést teremti meg Makónál. A távlati főutak tervezett szakaszai közül Makó érintettsége a Hódmezővásárhely

(M47) – Makó (43. sz. főút) nyomvonal okán áll fenn. Az **országos kerékpárút-törzshálózat** elemeit vizsgálva Makó érintettsége a Románia – Nagylak – Makó – Szeged – Kiskunmajsa – Jászszentlászló – Bugac nyomvonalú Csongrádi kerékpárútvonalnak köszönhetően áll fenn. A nemzetközi és hazai **szénhidrogén-szállító vezetékek** tekintetében a 323. sz. (Hódmezővásárhely – Óföldeák – Makó), a 324. sz. (Kübekháza – Kiszombor – Makó), illetve a 334. sz. (Algyő – Makó – Nagylak – Románia) vezetékek relevanciája mutatkozik meg. A meglévő **országos csatornák** vonatkozásában Makó a Maros jobb parti tápcsatornájának köszönhetően szerepel érintett településként.

2.1.3.2. Összefüggések a Megyei Területrendezési Tervvel

Mint azt az új Csongrád Megyei Területrendezési Tervet (továbbiakban CsMTrT) megalapozó tanulmány (Csongrád Megye Területrendezési Tervének Módosítása – Szakági Alátámasztás és Indoklás [2020]) is leszögezi, a **megyei területrendezés során általános irányelv**, hogy **a városhálózat további bővítése helyett annak térszervező szerepeire és minőségi fejlesztésére kell koncentrálni**. Ennél fogva Csongrád-Csanád megyében a területrendezés célja Szeged, továbbá a nagyobb térségi jelentőséggel bíró városok, alapvetően Hódmezővásárhely és **Makó regionális, akár megyehatáron átlépő központi szerepének megerősítése**. Ennek megfelelően a Csongrád Megyei Közgyűlés elnökének 4/2020. (V. 22.) önkormányzati rendelete Csongrád Megye Területrendezési Tervéről ezen három településnek kiemelt szerepet tulajdonít. A dokumentum kiemelt fogalma a **„Háromváros”**, amely a Terv definíciója alapján a „**térszerkezeti szempontból kiemelt fontosságú Szeged – Hódmezővásárhely – Makó városok térsége**, ahol az infrastruktúra-fejlesztés és területkínálat összehangolása megyei és országos érdek”. A CsMTrT ezen három település infrastruktúra-fejlesztéseinek és területkínálatának összehangolása során a **szinergia erősítésére, a túlkínálat mérséklésére** helyezi a hangsúlyt.

A CsMTrT a térségi jelentőségű műszaki infrastruktúra-hálózatok, valamint az egyedi építmények térbeli rendje szempontjából meghatározó települések közé sorolja Makót, amelynek érintettsége számos, a megyét érintő térségi jelentőségű elem kapcsán fennál. A **főutak tervezett település-elkerülő szakaszai** esetében Makó érintettsége a 43. sz. főút kapcsán áll fenn. A **térségi szerepű összekötő utak** meglevő elemei tekintetében a város a 4426 j. út (Makó [Rákos] – Csanádalberti – Pitvaros – Mezőhegyes), a 4432 j. út (Makó – Tótkomlós – Kaszaper – Csanádapáca – Gerendás – Csorvás), illetve a 43.sz. főút, valamint a 4434 és 4426 j. utak (Tótkomlós – Nagyér – Ambrózfalva – Pitvaros - Csanádpalota – Kövegy – Makó) okán jelenik meg. **Egyéb mellékút** meglévő elemeinek kapcsán hat elem vonatkozásában is fennáll Makó érintettsége: 4414. j. út (Hódmezővásárhely – Maroslele – Makó), 4422. j. út (Makó – Békéssámson); 4425. j. út (Makó [Királyhegyesi út] – Királyhegyes), 4415 és 4432 j. utak (makói szakaszok), 4412. j. út (Szeged – Makó). Egyéb mellékutak tervezett elemei között három releváns elem található a Tervben: Földeák – Királyhegyes (4442. j. út – Makó-Rákos 4425. j. út közötti szakasz), Makó – Királyhegyes (4425. j. út – Makó Királyhegyesi út közötti szakasz), illetve Óföldeák és Makó közötti számozatlan út. A CsMTrT **térségi jelentőségű logisztikai központként azonosítja Makót** – négy más megyei településsel

együtt. Az országos **vasúti mellékvonalak** tekintetében a város a 130/1 és 130/2 sz. vonal (Tiszatenyő – Kunszentmárton – Szentes – Hódmezővásárhely – Makó) kapcsán kerül említésre. A tervezett **térségi kerékpárútvonalak** közül négy is érinti Makót: Makó – Maroslele – Hódmezővásárhely – Szentes – Kunszentmárton, Makó–Szeged (a Maros jobb oldali árvízvédelmi töltésén), Makó – Tótkomlós, Szeged – Deszk – Kiszombor – Makó (a 43. sz. főút mellett). Makó érintettsége továbbá a meglevő **térségi kikötők** tekintetében is fennáll.

A **villamosenergia-infrastruktúra** tekintetében az 5–50 MW közötti névleges teljesítőképességű erőművek (kiserőművek) tervezett helyszíneként, továbbá a térségi ellátást biztosító 132 kV-os elosztó három távvezeték (Makó – Kiszombor, Makó – Pitvaros – Mezőhegyes, Szeged – Algyő – Hódmezővásárhely – Maroslele – Makó) kapcsán is megjelenik Makó. A város két meglevő **földgázelosztó vezeték** (Makó – Apátfalva – Magyarcsanád – Nagylak, Makó – Királyhegyes) végpontjaként is szerepel. Makó esetében **az OTrT által definiált négy nevesített megyei övezet közül kettő esetében áll fenn az érintettség.**

Megyei övezetek	Érintettség
Ásványi nyersanyagvagyon övezete	+
Rendszeresen belvízjárta területek övezete	+
Földtani veszélyforrás terület övezete	-
Tanyás területek övezete	-

7. táblázat: Makó érintettsége a 2018. évi CXXXIX. törvényben meghatározott megyei övezetek vonatkozásában, forrás: Csongrád Megyei Közgyűlés elnökének 4/2020. (V. 22.) önkormányzati rendelete, 4. melléklet; Csongrád Megye Területrendezési Tervének Módosítása – Szakági Alátámasztás és Indoklás (2020)

Az OTrT a fenti négy megyei övezet mellett lehetővé teszi egyedileg meghatározott megyei övezetek térségi szinten történő definiálását. Csongrád-Csanád megyében tíz övezet került meghatározásra, amelyek egy része tovább csoportosítás lehetőségét hordozza magában. A CsMTrT térszerkezeti szempontból jelentős térszervező települések övezetébe sorolta, ezen belül pedig a három lehetséges opció közül **térségi jelentőségű térszervező városként azonosította Makót**. A maradék hét övezet közül Makó érintettsége négy tekintetében áll fenn.

Egyedileg meghatározott megyei övezetek		Érintettség
Nemzetközi hármashatár településhálózati csomópont övezete		+
Térszerkezeti szempontból jelentős térszervező települések övezete		
	Regionális jelentőségű térszervező város	-

	Térségi jelentőségű térszervező város	+
	Egyéb térszervező város	-
Mezőgazdasági és tájgazdálkodási övezetek		
	Ártéri komplex tájgazdálkodás	+
	Nagytáblás, intenzív termőtáj	+
	Homokhátsági vegyes tájgazdálkodási terület	-
	Jó természetességi állapotú mezőgazdasági terület övezete	+
Hagyományos gyümölcstermesztési térség övezete		-
Szőlő termőhelyi kataszteri I. és II. osztályú terület övezete		-

8. táblázat: Makó érintettsége az egyedileg meghatározott megyei övezetek vonatkozásában, forrás: Csongrád Megyei Közgyűlés elnökének 4/2020. (V. 22.) önkormányzati rendelete, 4. melléklet

A Csongrád Megyei Közgyűlés elnökének a Csongrád Megye Területrendezési Tervéhez kapcsolódó ajánlásokról szóló 31/2020. (V. 22.) elnöki határozata **számos Makóval kapcsolatos ajánlást** is megfogalmaz. Egyrészt Makó mint sajátos tanyahálózattal érintett település számára – az országos településrendezési és építési követelmények alóli felmentés megkérése mellett – javasolja **a tanyákkal érintett mezőgazdasági területeket sajátos mezőgazdasági területfelhasználási egységbe sorolni**. Ezekre az alábbi szabályok alkalmazását tartja megfontolandónak: lakóépület művelési ágtól függetlenül legalább 2.500 m^2 területű tanyatelken létesíthető; birtokközpont létesíthető akkor is, ha a tanya területe nem éri el a 10.000 m^2-t, de a területe legalább 2.500 m^2; tanyatelken lakóépület, gazdasági épületek mellett a tanyasi turizmus építményei, szállásépület és vendéglátó épület létesíthető.

A **térségi együttműködések és térségi jelentőségű településpárok** terén két releváns ajánlás fogalmazódik meg. Egyrészt a Szabadka-Szeged, illetve a Temesvár-Arad-Makó térség településeit is javasolja bevonni közös térségfejlesztési stratégia megalkotásába. Másrészt – mivel a Maros mentén **Makót és Kiszombort azonosítja térségi jelentőségű településpárként** – a két települési önkormányzat **közös tervezésében javasolja kidolgozni a településfejlesztési koncepciót és településszerkezeti tervet**. Az ajánlás továbbá (a megyei területfejlesztési célokkal összhangban) javasolja az ipari kendertermesztés és feldolgozás lehetőségeinek elősegítését – többek között – Makón.

A Csongrád Megyei Közgyűlés elnökének a Csongrád Megye Területrendezési Tervéhez kapcsolódó intézkedésekről szóló 32/2020. (V. 22.) elnöki határozata a tervezett térségi szerepű összekötő szakaszokkal és településközi összekötő utakkal kapcsolatos

intézkedéscsomag részeként a **Makó és Királyhegyes közötti közúti kapcsolat hiányzó szakaszára** való hivatkozással felkérte az érintett települési önkormányzatokat, hogy tegyék meg a szükséges lépéseket annak megvalósítása érdekében.

2.1.4. A SZOMSZÉDOS TELEPÜLÉSEK HATÁLYOS TELEPÜLÉSSZERKEZETI TERVEINEK - AZ ADOTT TELEPÜLÉS FEJLESZTÉSÉT BEFOLYÁSOLÓ - VONATKOZÓ MEGÁLLAPÍTÁSAI

2.1.4.1. Maroslele

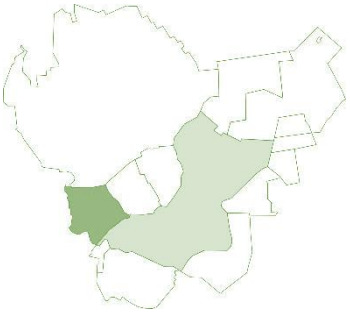

Maroslele község helyi építési szabályzata a 11/2006. (V. 26.) sz. rendelettel, míg településszerkezeti terve a 62/2006. (V. 26.) sz. határozattal (2016-ban a 159/2016. (XI.29.) határozattal: Rákóczi utca 165-167. sz. ingatlanok térsége településszerkezeti terv módosítás) jóváhagyott.

A község településrendezési terve nem áll rendelkezésre jelenleg.

2.1.4.2. Óföldeák

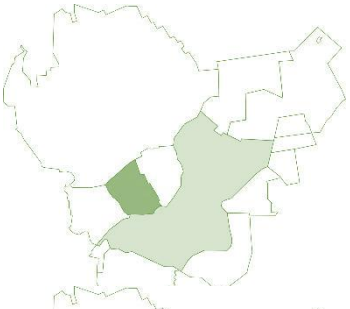

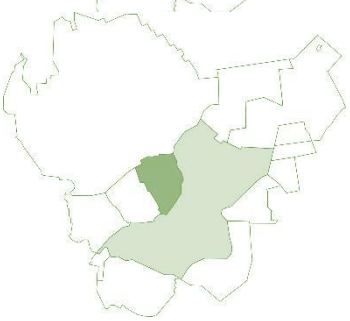

Óföldeák Község Önkormányzata 2018. február 05-én kelt Óföldeák/68-2/2018. sz. nyilatkozata alapján Makó Város településfejlesztési koncepciójának és településrendezési eszközeinek teljes körű felülvizsgálata Óföldeák község közigazgatási területét, valamint környezetét nem befolyásolja. A község az 57/2008. (IV. 29.) sz. határozattal elfogadott településszerkezeti tervvel rendelkezik (2010: Óföldeák (M43 autópálya, Kéthalmi pihenő) településszerkezeti terv módosítás). Egyik településen sem tervezett a másik település fejlesztési elképzeléseit befolyásoló módosítás.

2.1.4.3. Földeák

Földeák Község Településszerkezeti Terve a 205/2017. (X. 25.) Kt. sz. határozattal került elfogadásra. Földeák Község Önkormányzata 2018. február 05-én kelt Földeák/302/2018. sz. nyilatkozata alapján Makó Város településfejlesztési koncepciójának és településrendezési eszközeinek teljes körű felülvizsgálata Földeák község közigazgatási területét, valamint környezetét nem befolyásolja. Természetközeli területek húzódnak a két település közigazgatási határának földeáki oldalán, melyek a határon védelmi célú erdőterületet, bentebb általános célú mezőgazdasági területet jelentenek.

Tervben van egy, a Makót – Földeákon keresztül – Hódmezővásárhellyel összekötő kerékpárút építése. A 2020. májusában elfogadott Megyei Rendezési Terv szintén tartalmazza ezt a tervezetet. A megépülő kerékpárút összeköttetési lehetőséget nyújt Makó, Földeák, a bekötőutat használva Óföldeák, Batida és Hódmezővásárhely közt.

2.1.4.4. Hódmezővásárhely

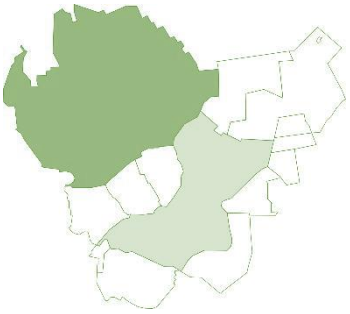

Hódmezővásárhely Megyei Jogú Város Településszerkezeti Tervének részleges módosítását HMJV Közgyűlésének 350/2020. (III.19.) sz. határozata fogadta el. Hódmezővásárhely megyei Jogú Város Polgármesteri Hivatala 2018. január 30-án kelt 35-1677-2/2018. ikt. számú nyilatkozata alapján Makó Város településfejlesztési koncepciójának és településrendezési eszközeinek teljes körű felülvizsgálatával kapcsolatban külön észrevételt nem tett. Hódmezővásárhely Makóhoz csatlakozó határa általános mezőgazdasági terület.

Egyik településen sem tervezett a másik település fejlesztési elképzeléseit befolyásoló módosítás.

Földeák kapcsán már említett, Hódmezővásárhelyet és Makót összekötő kerékpárút megjegyezhető mint a két várost egyaránt érintő projekt.

2.1.4.5. Békéssámson

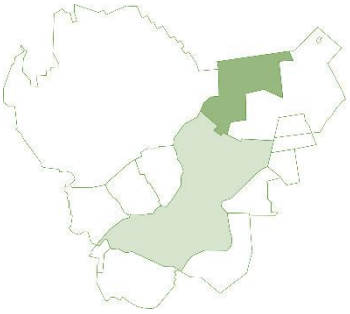

Békéssámson hatályos településszerkezeti terve a 34/2010. (III. 31.) sz. határozattal került jóváhagyásra. A település településrendezési terve jelenleg nem áll rendelkezésre.

2.1.4.6. Tótkomlós

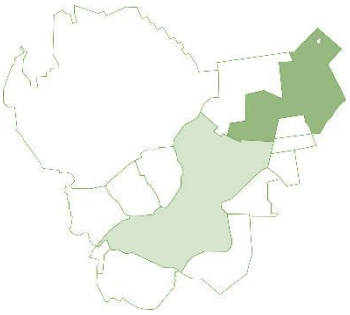

Tótkomlós Város Településszerkezeti Tervét 221/2016. (XII. 15.) kt. határozattal fogadta el a képviselő-testület.

A közös közigazgatási határ mentén mindkét településen mezőgazdasági terület található. Egyik településen sem tervezett a másik település fejlesztési elképzeléseit befolyásoló módosítás.

2.1.4.7. Ambrózfalva

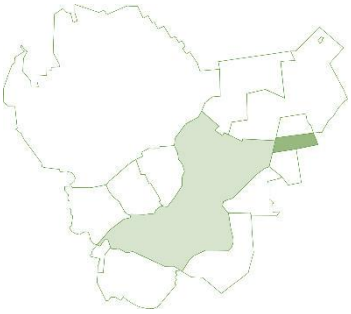

Ambrózfalva Község Önkormányzatának nincs jóváhagyott településrendezési terve. Az építéshatósági ügyekben a magasabb szintű jogszabályok előírásai a mérvadóak. Ambrózfalva Község Önkormányzata 2018. január 19-én kelt 28/2018. Ikt. sz. nyilatkozata alapján a község rövid, közép és hosszú távú terveiben, valamint a Képviselő-testület által hozott döntések egyikében sem szerepel olyan elképzelés, ami akadályozná vagy gátolná Makó Város Önkormányzatát a településrendezési eszközeinek felülvizsgálatában és új településrendezési eszközök megalkotásában.

2.1.4.8. Csanádalberti

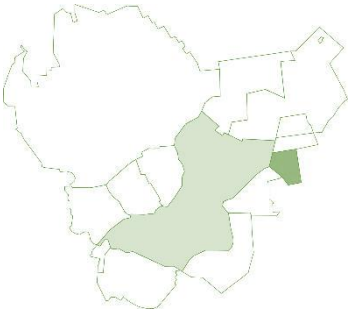

Csanádalberti Község Önkormányzatának nincs jóváhagyott településrendezési terve. Az építéshatósági ügyekben a magasabb szintű jogszabályok előírásai a mérvadóak. Csanádalberti Község Önkormányzata 2018. január 23-án kelt 101-3/2018. Ikt. sz. nyilatkozata alapján a község rövid, közép és hosszú távú terveiben, valamint a Képviselőtestület által hozott döntések egyikében sem szerepel olyan elképzelés, ami akadályozná vagy gátolná Makó Város Önkormányzatát a településrendezési eszközeinek felülvizsgálatában és új településrendezési, településfejlesztési eszközök megalkotásában.

2.1.4.9. Királyhegyes

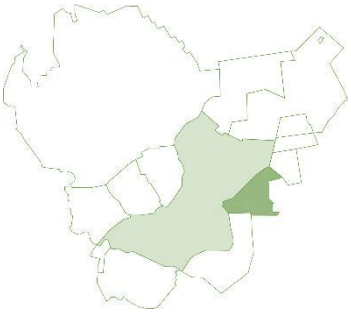

A község településszerkezeti terve nem áll rendelkezésre jelenleg.

2.1.4.10. Apátfalva

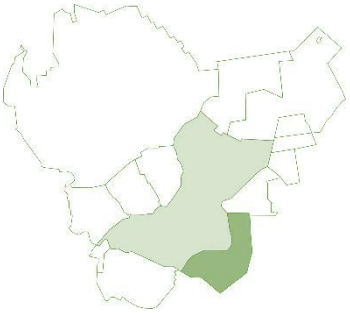

Apátfalva Község hatályos településszerkezeti tervét a 106/2006. (VI. 27.) sz. határozattal fogadta el a község képviselő-testülete. Apátfalva Község Önkormányzata 2018. január 23-án kelt 113/2018. Ikt. sz. nyilatkozata szerint nem állnak fenn befolyásoló tervek, amelyek akadályoznák Makó Város településfejlesztési koncepciójának elkészítését.

2.1.4.11. Kiszombor

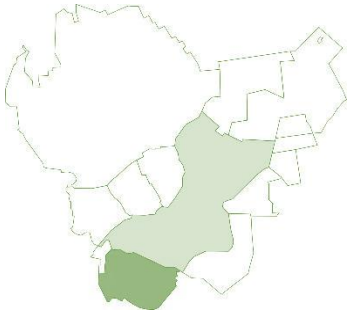

Kiszombor Nagyközség Önkormányzatának Képviselő-testülete Kiszombor Nagyközség Településszerkezeti Tervének módosítását a 321/2011. (X. 25.) KNÖT határozatával fogadta el. 2015-ben a 43-as főút mentén Makó és Kiszombor között kerékpárút készült el a Maros-hídig, valamint ehhez kapcsolódóan 128,82 m hosszúságú kerékpárút is megépült a kiszombori határátkelő irányába haladó (431-es úttal párhuzamos) kerékpárúttal történő összekötés érdekében.

2.1.4.12. Ferencszállás

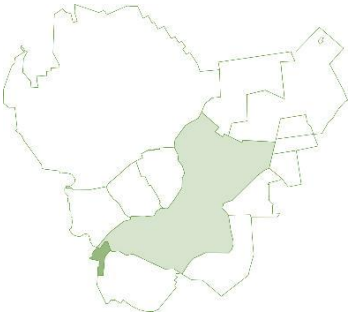

Ferencszállás község Településszerkezeti Tervét a 119/2007. (XI. 27.) KT. határozattal fogadta el a község képviselő-testülete.

Közös kapcsolódási pont, hogy a makói szennyvíztisztító fogadja a környék több településének szennyvizét is.

Összességében megállapítható, hogy a szomszédos települések egyikén sincs olyan meglévő vagy tervezett létesítmény, amely kedvezőtlen hatással volna Makó Város tervezett fejlesztéseire.

2.1.5. HATÁLYOS TELEPÜLÉSFEJLESZTÉSI DÖNTÉSEK

Jelen alfejezet az FVS Módszertani Kézikönyv (58. táblázata) alapján nem minősül FVS kulcsfejezetnek. Mivel a témakör a hatályos ITS 2014-20 Megalapozó vizsgálata[31] c. dokumentumban szerepel, nem került frissítésre, és terjedelmi okból nem is került átemelésre az FVS helyzetfeltárásába; ugyanakkor a szerkezeti kohézió érdekében ennek sorszámozási folytonossága (2.1.1.-től 2.1.20-ig) megmaradt.

2.1.6. TELEPÜLÉSRENDEZÉSI TERVI ELŐZMÉNYEK

Jelen alfejezet az FVS Módszertani Kézikönyv (58. táblázata) alapján nem minősül FVS kulcsfejezetnek. Mivel a témakör a hatályos ITS 2014-20 Megalapozó vizsgálata[32] c. dokumentumban szerepel, nem került frissítésre, és terjedelmi okból nem is került átemelésre az FVS helyzetfeltárásába; ugyanakkor a szerkezeti kohézió érdekében ennek sorszámozási folytonossága (2.1.1.-től 2.1.20-ig) megmaradt.

[31] Makó Város Integrált Településfejlesztési Stratégiájának Megalapozó Vizsgálata - Helyzetfeltáró, Helyzetelemző és Helyzetértékelő munkarészek; Készült: a DAOP-6.2.1/13/K/2014-0002 projekt keretében; Készítette: ITS DA Konzorcium, 2015. augusztus

[32] Makó Város Integrált Településfejlesztési Stratégiájának Megalapozó Vizsgálata - Helyzetfeltáró, Helyzetelemző és Helyzetértékelő munkarészek; Készült: a DAOP-6.2.1/13/K/2014-0002 projekt keretében; Készítette: ITS DA Konzorcium, 2015. augusztus

2.1.7. A TELEPÜLÉS TÁRSADALMA

2.1.7.1. Demográfia, népesség, nemzetiségi összetétel, képzettség, foglalkoztatottság, jövedelmi viszonyok, életminőség

2.1.7.1.1. Demográfia, népesség

Makó népessége az 1930-as évek óta csökken, 2021-ben a lakónépesség száma 22 289 fő. Népsűrűsége 97,23 fő/km^2, ez kevesebb, mint a hasonló népességszámú városok esetében és alacsonyabb az országos átlagnál is (104,6 fő/km^2).

Az elmúlt tíz év során Makó városa 1361 főt veszített a lakosságából, ami a 2011-es lakónépesség közel 6%-át tette ki. Ez a népességvesztés hasonló a szintén csökkenést mutató megyei (5,6%) értékhez, azonban az országos (2,6%) változásnál súlyosabb.

Év	Lakónépesség (fő)	Lakónépesség aránya 2011-hez
2011	23.650	100%
2012	23.557	99,6%
2013	23.378	98,8%
2014	23.100	97,7%
2015	22.926	96,9%
2016	22.747	96,2%
2017	22.546	95,3%
2018	22.514	95,2%
2019	22.390	94,7%
2020	22.367	94,6%
2021	22.289	94,2%

9. táblázat: Makó lakónépességének alakulása 2011-2021 között, forrás: KSH, Helységnévtár

Csongrád-Csanád megye járásszékhelyeit és járásait tekintve Makó a középmezőnyben helyezkedik el demográfiai szempontból, hiszen a hét járás között minden vizsgált évben a 3.-4. helyet foglalja el a természetes szaporodás/fogyás tekintetében. A legrosszabb helyzetben a Csongrádi járás van, míg a legjobb mutatókat a Szegedi járás jegyzi a megyében.

Az elmúlt évtizedben Makón minden évben a természetes fogyás volt a jellemző, azonban a **vándorlási egyenleg képe változatosabb**: 2011 és 2019 között két alkalommal, 2017-ben és 2019-ben is pozitív volt. A természetes fogyás oka a lakosság korösszetételében (öregedő helyi társadalom, *lásd később!*) és az alacsony gyermekvállalási hajlandóságban keresendő. Ugyan az elvándorlás trendjének változása az utóbbi években bizakodásra adhat okot, az elvándorlás közvetve tovább fokozza a természetes fogyást, hiszen **jellemzően a gyermekvállalaló korú, fiatal népesség vándorol el**. Ezen belül is inkább a képzettebb, motiváltabb fiatal lakosság elköltözése jellemző, ami különösen problémás a város fejlődése, munkaerőpiaci kínálata

szempontjából. Az elvándorlás főbb helyi okait az álláslehetőségek, különösen a **magasabb végzettséget elváró, értelmiségi álláshelyek hiánya** és az **alacsony bérszínvonal** jelentik.

A természetes fogyás és a vándorlási különbözet megyei összehasonlítása során ellentét figyelhető meg. A makói értékek a természetes fogyás tekintetében lényegesen rosszabbak a Csongrád-Csanád megyei értékeknél, hiszen a makói fogyás 2011-től minden évben felülmúlta a megyeit (amely szintén minden vizsgált évben negatív volt). Ezzel szemben más jellemzi a vándorlást: 2011 és 2019 között mindösszesen három évben volt erőteljesebb a makói elvándorlás a megyei átlagnál.

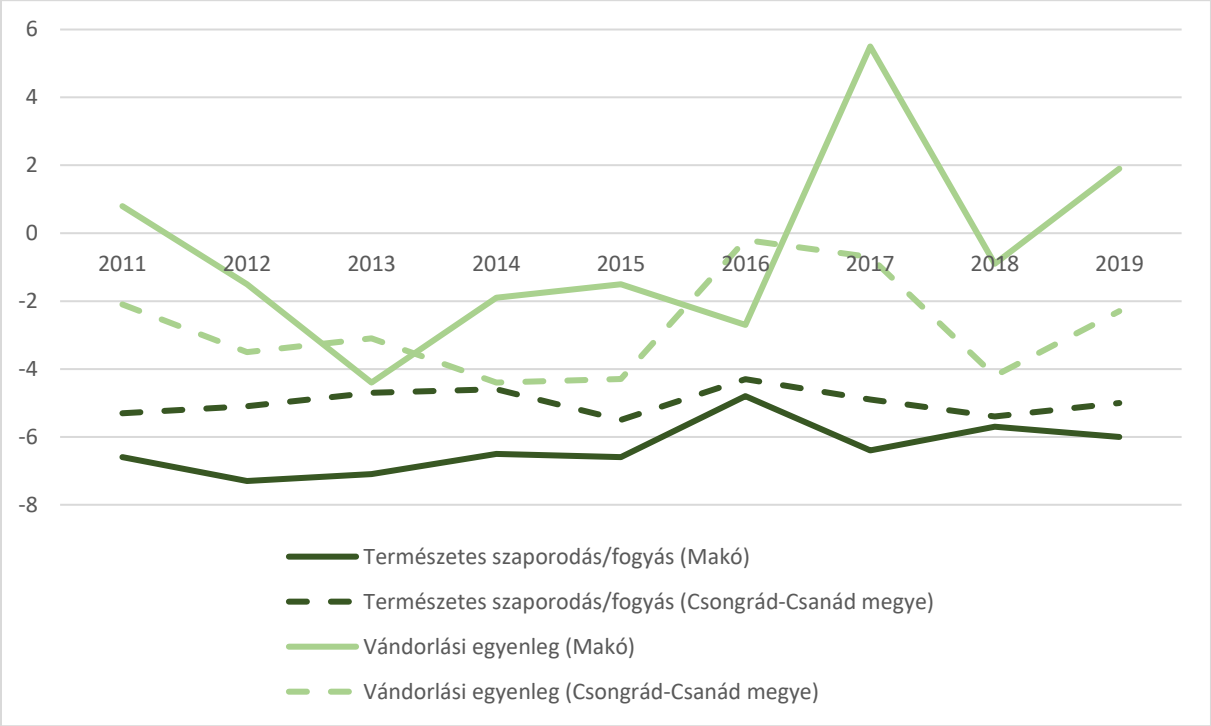

6. ábra: A népmozgalmi adatok megyei összehasonlítása ezer főre vetítve 20011-2019 között, fő, forrás: KSH

A fenti kedvezőtlen demográfiai mutatók egyik gyökere a **lakosság korösszetétel**ében keresendő. Az elmúlt tíz év adatain is látszik, hogy mind Makó, mind Csongrád-Csanád megye korösszetétele elöregedést mutat: 2011-ben 14%-nyi 0-14 éves korúra 26%-nyi 60 év fölötti jutott Makón, részben hasonló értékek (14 és 24%) jellemezték a megyét is. 2019-re mind a városban, mind a megyében tovább romlottak ezek az értékek. Makón ekkor 13,9%-nyi 0-14 évesre 27,8%-nyi 60 évnél idősebb jutott, míg a megyében ugyan ezek az értékek 13,4, illetve 27,3%-ot tettek ki.

A város öregedési indexe 2011-ben 181%, ami tovább romlott és 2016-ban már 199%, majd stagnált, és 2019-re is maradt ugyanez az érték (199%).

A népesség nemek szerinti megoszlását az elmúlt években a stabilitás jellemezte. A nők a város lakosságának 53%-át, a férfiak pedig a 47%-át teszik ki (2021).

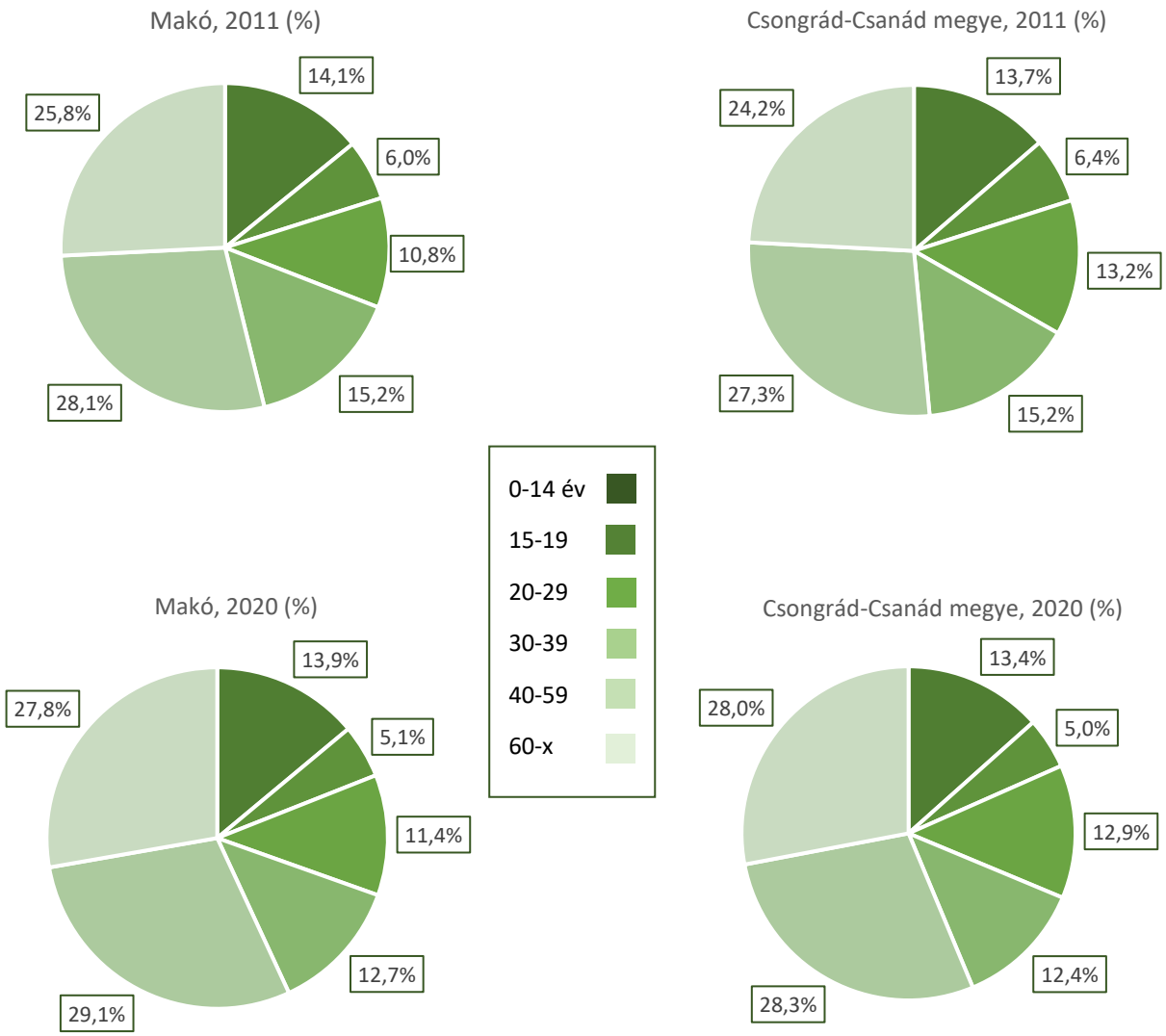

7. ábra: Makó és Csongrád-Csanád megye korösszetétele, forrás: KSH

2.1.7.1.2. Nemzetiségi összetétel

A városban a 2011-es népszámlálás alapján jelen lévő **nemzetiségek**: cigány (1,62%), német (0,37%), szerb (0,15%), szlovák (0,13%), román (0,93%) – utóbbi a Román Nemzetiségi Önkormányzat adatai szerint 400 fő. 2001 óta a cigány nemzetiség létszámában állt be jelentősebb változás, ami növekedést jelent (a 2001 évi 0,84%-ról, ami 2015 főt jelent 2011-re 1,62%), illetve a német kisebbség aránya is nőtt, 0,29%-ról.[33]

2021-ben Makón a nemzetiségek képviseletét a Makói Roma Nemzetiségi Önkormányzat és a Makói Román Nemzetiségi Önkormányzat látja el.

2.1.7.1.3. Képzettség

A legutóbbi, 2011-es népszámlálási adatok alapján Makó **iskolai végzettség** tekintetében összességében kedvezőtlenebb képet mutat, mint a megyei járásközpontok, vagy akár az

[33] Makó Város Integrált Településfejlesztési Stratégiájának Megalapozó Vizsgálata

országos átlag. Ez a tendencia a középfokú és a felsőfokú képzettségben jelenik meg leginkább, a legfeljebb nyolc általánost végzettek aránya azonos a megyei és az országos átlaggal (2011: 24,8%). A **felsőfokú képzettség tekintetében** a vizsgált területi egységekkel összevetve ugyanakkor **jelentős elmaradás tapasztalható**.

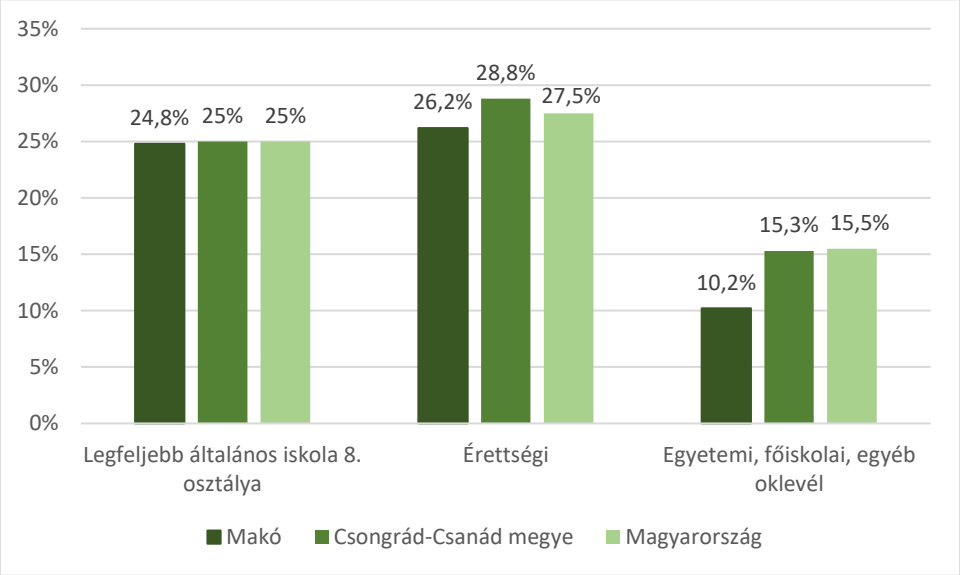

8. ábra: A 7 évesnél idősebb népesség legmagasabb iskolai végzettsége 2011-ben, %, forrás: ITS Megalapozó Vizsgálata, 2015.

Hasonló mutatók rajzolódnak ki akkor is, ha a munkaképes korú lakosság iskolai végzettségét elemezzük. A 15-59 éves népesség körében a legfeljebb általános iskolát végzettek aránya 16,2% 2011-ben, ami jelentősen elmarad az országos átlagtól (9,4%). A 25 évnél idősebb népességben a felsőfokú végzettségűek aránya (13,3%) szintén elmaradt az országos átlagtól (19%).

Adat	Makó 2011	Magyarország, 2011
Legfeljebb általános iskolai végzettség	16,2%	9,4%
Felsőfokú végzettség a 25 éves és idősebb népesség arányában	13,3%	19%

10. táblázat: Makó város aktív korú (15-59 év) lakosságának iskolai végzettsége országos összehasonlításban, forrás: ITS Megalapozó Vizsgálata, 2015.

2.1.7.1.4. Foglalkoztatottság

Makó város foglalkoztatási adatai utoljára a 2011-es népszámlálás során kerültek felmérésre. A táblázatban láthatóan 2011-ben az aktív lakosságon belül **Makó foglalkoztatottsága enyhén meghaladta mind a megyei, mind az országos átlagot**.

Adattípus	Év	Makó	Csongrád-Csanád megye	Ország
Foglalkoztatottak aránya a 15-64 éves népességen belül	2011	58,19%	57,24%	57,87%
Foglalkoztatott nélküli háztartások aránya	2011	0,78%	2,85%	1,49%
Naponta ingázó (eljáró) foglalkoztatottak aránya	2011	20,03%	24,05%	34,47%

11. táblázat: Makó foglalkoztatási adatai, forrás: ITS Megalapozó Vizsgálata, 2015.

A foglalkoztatottság aktuális makói állapota a legfrissebb (2021-es) összehasonlító munkanélküliségi adatokon keresztül vizsgálható. A **nyilvántartott álláskeresők arányában erős javulás ment végbe 2011 és 2021 között**, amelyben megjelenik a közfoglalkoztatás hatása, illetve jelentős szerepe van az ipari parkhoz köthető feldolgozóipari munkahelyek számának. A teljes népességre vetített 1,7%-os érték szinte azonos a megyei értékkel, ami mutatja, hogy Csongrád-Csanád megye igen jó mutatókkal rendelkezik az országos átlaghoz viszonyítva is. A **fiatal, 25 év alatti munkanélküliek aránya nem változott jelentősen az elmúlt 10 évben** Makón, ezáltal a megyei és az országos átlagnál is magasabb. Jelentősebb problémát okoz az **idősebb korosztály** (45 éven felüliek) **országos átlagot jóval meghaladó munkanélkülisége**, mert ezen generáció elhelyezése a munkaerőpiacon jóval nehezebb, mint a fiatalabbaké. Jellemző akadály az elhelyezkedés során a nyelvtudás hiánya, közép és felsőfokú szinten egyaránt.

2021-ben Magyarországon az **álláskeresők nemek szerinti megoszlása** közel teljesen kiegyenlített, ami már nem mondható el Csongrád-Csanád megyére és Makóra sem, hiszen a nők aránya itt magasabb. Makón az elmúlt 10 évben enyhén tovább nőtt a regisztrált munkanélküli nők aránya a férfiakhoz képest. A felsoroltakon túl egyéb munkanélküliségi adatok állnak rendelkezésre az alábbi táblázatban.

Adattípus	Területi szint és évszám			
	Makó 2011	Makó 2021	Csongrád-Csanád megye 2021	Ország 2021
Nyilvántartott álláskeresők aránya (teljes népességre vetítve)	6,2%	1,7%	1,5%	2,8%
180 napnál hosszabb ideje regisztrált munkanélküliek aránya (az összes munkanélküli százalékában)	26%	29,4%	-	-

Legfeljebb 8 általános iskolát végzett regisztrált munkanélküliek aránya (az összes munkanélküli százalékában)	38,3%	31,8%	26,9%	38,4%
25 év alatti regisztrált munkanélküliek aránya (az összes munkanélküli százalékában)	13%	12,7%	10,5%	11,7%
45 év feletti regisztrált munkanélküliek aránya (az összes munkanélküli százalékában)	41,4%	57,4%	-	46,8%
Nyilvántartott álláskereső nők aránya	57,1%	58,8%	54,2%	49,5%
Nyilvántartott álláskereső férfiak aránya	42,9%	41,2%	45,8%	50,5%

12. táblázat: Munkanélküliségi adatok Makón megyei és országos összehasonlításban, forrás: TeIR

A helyi foglalkoztatás-munkanélküliség esetében erős a szezonális hatás: a tavasztól őszig tartó mezőgazdasági munkák a munkanélküliek jelentős részét felszívják. A foglalkoztatottság alakulásában fontos szerepet játszik a háztáji gazdálkodás is.

A város munkaerőpiacán bizonyos szakmákban egyszerre van jelen a hiány és a túlkínálat. Elsősorban a fiatalabb, középfokon képzett népesség esetében jelentkezik, hogy annak képzettsége és alkalmassága nincs szinkronban a piaci igényekkel és elvárásokkal.

Kevés a magasabb kvalifikációt, hozzáadott értéket igénylő, jól fizető munkalehetőség. Emiatt és a felsőfokú oktatási intézmény hiánya miatt az érettségi után továbbtanulók jellemzően nem térnek vissza Makóra, a kivételek esetében pedig gyakran bérfeszültség is megjelenik: a friss diplomások fizetése alatta marad az alacsony képzettséget igénylő fizikai/betanított munkáknak.

A humán közszolgáltatási szektorban (szociális, egészségügyi, nevelési, kulturális területen) lenne munkalehetőség, de az alacsony bérezés miatt egyre komolyabb munkaerőhiánnyal küzdenek.

A Makói Járási Hivatal Foglalkoztatási Osztálya szerint a térség (és így Makó) **leginkább munkaerőhiányos területei** a következők: építőipar (kőműves, villanyszerelő, szobafestő, burkoló, ács), vendéglátás (szakács, pincér), fémipar (hegesztő, forgácsoló, lakatos), mezőgazdaság (mezőgazdasági traktoros és erőgépkezelő), élelmiszeripar (húsfeldolgozó, hentes). Emellett 2020-2021-ben a keresett vagy **hiányszakmák** körét képezi néhány foglalkozás: mechanikai gépszerelő, gumitermékgyártó-gép kezelője, építőipari foglalkozások, irodai adminisztrátor, ügyintéző, bolti eladó, takarító, élelmiszer- és italgyártó gépkezelő. A Foglalkoztatási Osztály a következő területeket nevezte meg túltelített szakmaként: szoftverüzemeltető, logisztikai ügyintéző, közszolgálati munkatárs, dajka.

A városban működő multinacionális cégek erős befolyást gyakorolnak nemcsak a település, de a térség munkaerőpiacára is, mivel a nagy foglalkoztatók az összes foglalkoztatott mintegy

15%-át alkalmazzák, ezért létszámgazdálkodással összefüggő döntéseik nagyban érintik a többi foglalkoztatót is (pl. bérezés, illetve az esetleges tömeges létszámbővítés vagy létszámleadás tekintetében).

Makó legnagyobb foglalkoztatója a Contitech Fluid Kft., mintegy 1500 fővel, emellett jelentős munkáltató a Givaudan Kft. 450 fővel, a Duocor Ipari Bt. 375 fővel és a Váll-Ker Kft. 240 fővel.

Makón a **nyitott álláshelyek száma korlátozott**nak tekinthető: a Csongrád-Csanád Megyei Kormányhivatal Foglalkoztatási Főosztályának 2021. szeptemberi adatai szerint 360 bejelentett rendelkezésre álló pozíció volt, míg a megyében 3095, aminek legnagyobb részét – a közfoglalkoztatásnak is köszönhetően – a 'közigazgatás, védelem; kötelező társadalombiztosítás' kategória alkotta 829 álláshellyel.

A **közfoglalkoztatás jelentősége** és szerepe – a megyéhez hasonlóan – **mérséklődik** az utóbbi években Makón, miután 2016-ban elérte tetőpontját. 2021-ben a havonta átlagosan alkalmazott közfoglalkoztatottak száma 231 volt Makón (megyei érték 10,2%-a), ami 2016-ban még 586 főt jelentett. Ez az 5 év alatt végbemenő változás 60%-os csökkenést jelent a közfoglalkoztatottak számában. A közfoglalkoztatási mutató[34] értékei szintén megmutatják a közfoglalkoztatás súlyának csökkenését. Csongrád-Csanád megyében 2016-ban 2,7% ez az érték, ami 2021-re 0,9%-ra zsugorodott. A makói közfoglalkoztatási mutató magasabb értékekkel követi ezt a trendet (2016: 3,9% - 2021: 1,6%), az alábbi ábrán részletesen látható módon.

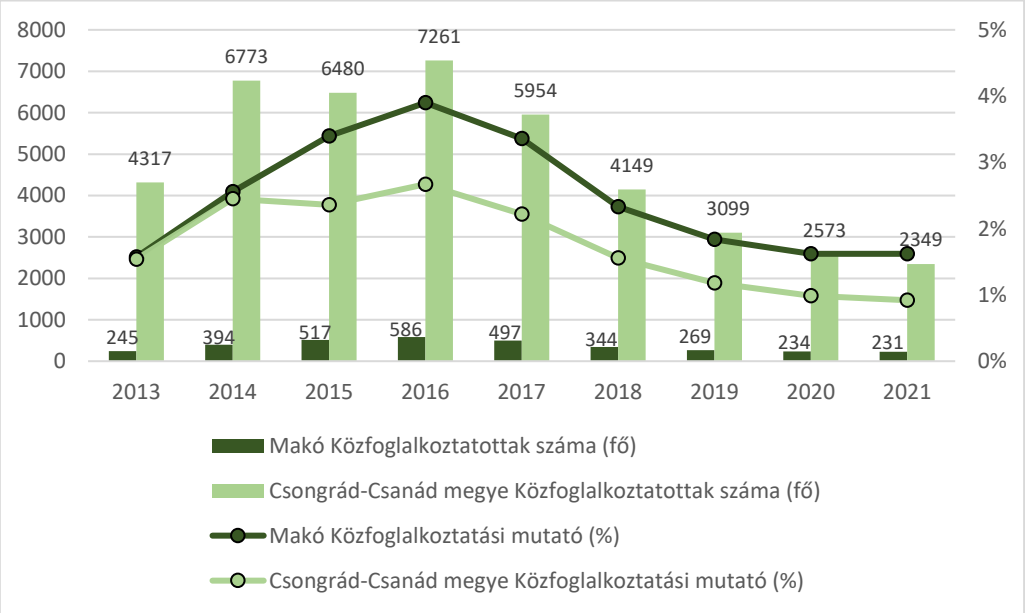

9. ábra: Közfoglalkoztatási mutatók Makón és Csongrád-Csanád megyében, forrás: kozfoglalkoztatas.bm.hu

[34] Közfoglalkoztatási mutató: a mutató a közfoglalkoztatás, mint aktív munkaerőpiaci eszköz súlyát mutatja meg, a közfoglalkoztatásban részt vevők havi átlagos létszámának aránya a munkavállaló korú népességhez viszonyítva. (forrás: kozfoglalkoztatas.bm.hu)

A közfoglalkoztatás sikeressége nehezen megfogható tényező, hiszen számos komplex aspektusból áll. Rendelkezésre áll a Makói Járási Hivatal Foglalkoztatási Osztályának statisztikája, eszerint a GINOP 6.1.1-es „Alacsony képzettségűek és közfoglalkoztatottak képzése" projekt keretében a program 2015-ös indítása óta több mint 500 fő közfoglalkoztatottat segített hozzá – jellemzően az elsődleges piaci munkáltatói igényeknek megfelelő – szakképzettségük megszerzéséhez a hivatal. Ez a létszám – még járási vonatkozásban is – mindenképpen pozitív, és a munkaerőpiaci átmenet szempontjából sikeresnek értékelhető.

2.1.7.1.5. Jövedelem

2015-ben a száz lakosra jutó **adófizetők száma** Makón még 45,6 fő volt, ez 2019-re 49,4 főre nőtt, amely megfelelt az országos átlagnak. **A lakosság jövedelemtermelő képessége szempontjából jóval kedvezőtlenebb a helyzet**. Az **egy lakosra jutó nettó jövedelem** Makón 2019-ben 1 174 536 Ft, ami alacsonyabb a megyei (1 203 154 Ft), valamint az országos átlagtól (1 326 285 Ft) is. Ugyanakkor **Makó jövedelmi szempontból megyén belül a kedvezőbb adottságú települések közé tartozik**, hiszen a 3. helyen áll a hat megyei járásközpont között.

Járásközpont	Jövedelem 2011	Jövedelem 2019
Szeged	694 967	1 353 578
Szentes	589 867	1 265 042
Makó	**558 029**	**1 174 536**
Hódmezővásárhely	567 710	1 167 682
Csongrád	543 989	1 163 339
Mórahalom	490 300	1 039 193
Megyei járásközpontok	574 144	1 193 895
Megye	**582 457**	**1 203 154**
Ország	**684 866**	**1 326 285**

13. táblázat: Az egy lakosra jutó nettó jövedelem, 2011, 2019 (Ft), forrás: TeIR

Az **SZJA alapot képező jövedelem** tekintetében hasonlóan alakul a helyzet, a 2019. évi makói adatot meghaladja a megyei mellett az országos is. Az idősoros táblázatban látható, hogy 2011 és 2016 között az SZJA alapot képező jövedelem fokozatosan zárkózott fel az országos átlaghoz, azonban 2017-től egy folytonos távolodás rajzolódik ki. 2014-től 2017-ig a makói értékek meghaladták a megyei átlagot, azonban 2019-ben már jelentős negatív irányú különbség van a két egység között.

Évek	Makó	Csongrád-Csanád megye	Magyarország	Makó az országos átlag %-ában
2011	648 519	680 978	773 563	83,8%
2012	699 836	720 924	813 441	86,0%
2013	738 697	752 245	847 958	87,1%
2014	819 788	817 088	924 084	88,7%
2015	908 812	878 789	986 827	92,1%
2016	992 907	952 988	1 075 272	92,3%
2017	1 108 974	1 085 920	1 219 223	91,0%
2018	1 231 746	1 239 358	1 372 671	89,7%
2019	**1 357 213**	**1 403 689**	**1 555 696**	**87,2%**

14. táblázat: Az SZJA alapot képező jövedelem, 2011-2019, forrás: TeIR, illetve Makó város településrendezési eszközeinek és településfejlesztési koncepciójának megalapozó vizsgálata, 2018

A nyugdíjban, ellátásban, járadékban és egyéb járandóságban részesülők száma 2019-ben összesen 6424 főt tett ki, ebből 3959 fő nő (61,6%). Ennek részletezése, illetve az egyéb támogatások, segélyek megoszlása a táblázatban kerül bemutatásra.

Év	Kategória	Kedvezményezettek száma (fő)	
		nő (fő)	férfi (fő)
2019	Nyugdíjban, ellátásban, járadékban és egyéb járandóságban részesülő	3.959	2.465
2011	Nyugdíjban, ellátásban, járadékban és egyéb járandóságban részesülő	4.657	3.110
2019	Öregségi nyugdíjban részesülő	3.190	1.841
2011	Öregségi nyugdíjban részesülő	3.108	2.006
2019	Megváltozott munkaképességűeknek járó ellátásban részesülő	555	416
2011	Megváltozott munkaképességűeknek járó ellátásban részesülő	890	688

2019	Közgyógyellátási igazolvánnyal rendelkezők (alanyi és normatív alapon kiadott)	668
2011	Közgyógyellátási igazolvánnyal rendelkezők (alanyi és normatív alapon kiadott)	1.014
2019	Foglalkoztatást helyettesítő támogatásban részesítettek havi átlagos létszáma	23
2011	Foglalkoztatást helyettesítő támogatásban részesítettek havi átlagos létszáma	324
2019	Alanyi jogon megállapított ápolási díjban részesítettek havi átlagos létszáma	95
2011	Alanyi jogon megállapított ápolási díjban részesítettek havi átlagos létszáma	104
2019	Rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben részesítettek havi átlagos létszáma	415
2011	Rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben részesítettek havi átlagos létszáma	1.123
2019	Települési támogatásban részesítettek (pénzbeli és természetbeni	1.248
2011	Rendszeres szociális segélyben részesítettek átlagos száma	182

15. táblázat: Nyugdíjban, ellátásban, járadékban és egyéb járandóságban részesülők száma Makón, 2019, forrás: T-STAR

Az Önkormányzat adatszolgáltatásának köszönhetően egyéb szociális támogatások, segélyek is bemutatásra kerülnek 2021-re vonatkozóan.

Támogatások neve	**Támogatások összege (Ft)**	**Támogatások száma (határozatok db)**
Köztemetés	3.697.210	34
Gyógyfürdő-ellátási támogatás	7.762.400	891
Szemétszállítási díjkedvezmény	15.475.740	2390
Rendkívüli települési támogatás – rendkívüli élethelyzet	4.029.500	499
Rendkívüli települési támogatás – "újszülöttek támogatása"	41.650.000	433
Települési támogatás – lakhatási támogatás	99.500	0

Települési támogatás – gyógyszertámogatás	2.208.000	92
Továbbtanuló diákok támogatása (BURSA)	8.050.000	144
Makó számít rád pályázat	510.000	0
Időskorúak juttatása	51.000.000	5100
Összesen:	**134.482.350**	**9.583**

16. táblázat: Szociális támogatások Makón 2021-ben, forrás: önkormányzati adatközlés

2.1.7.1.6. Életminőség

A **születéskor várható átlagos élettartam** Csongrád-Csanád megyében 2011-ben a férfiaknál 71,5, a nők esetében 78,8 év volt. 2019-re ugyan ezek az értékek 73,2 és 79,9 évre emelkedtek, amelyek megfelelnek az országos trendeknek, azokat minimálisan meghaladva.

10. ábra: Lakások és lakott üdülők megoszlása az építés éve szerint 2011-ben, forrás: KSH, Népszámlálás 2011.

A **helyi lakásviszonyok** alapvető meghatározói az életminőségnek. Makón 2019-re enyhén csökkent a lakóépületek száma (11.251 darab), hiszen 2011-ben még 11.269 lakást és lakott üdülőt tartottak nyilván, amelyek egyharmada 1946 előtt, míg 28%-a a hetvenes években épült. A grafikonról ugyanakkor az is leolvasható, hogy Csongrád-Csanád megyében a rendszerváltást követően újra lendületet vettek a lakásépítések, addig Makón ez a tendencia igencsak minimálisan volt érzékelhető. Ez a trend folytatódott a 2011-2019-es időszakban is: az új építésű lakások aránya (a tárgyévben épített lakások aránya az év végi lakásállományon belül) tekintetében Makó messze elmarad a megyei, a régiós és az országos átlagoktól egyaránt. 2011-ben Makón 0,04% volt ez az érték, szemben a megyei 0,25%-os és az országos 0,29%-os rátával szemben, mely különbség 2019-re tovább nőtt: Makó: 0,04%; Csongrád-Csanád megye: 0,35%; Magyarország: 0,47%.

A **lakásállomány komfortfokozatában kedvező változások zajlottak a két népszámlálás időszakában**. Az alacsony komfortfokozatú lakások aránya a 2001. évi 29%-ról 15%-ra

csökkent, ezzel párhuzamosan pedig megnőtt mind a komfortos, mind az összkomfortos lakóhelyek aránya. Ez az állapot megközelíti Hódmezővásárhely átlagát.

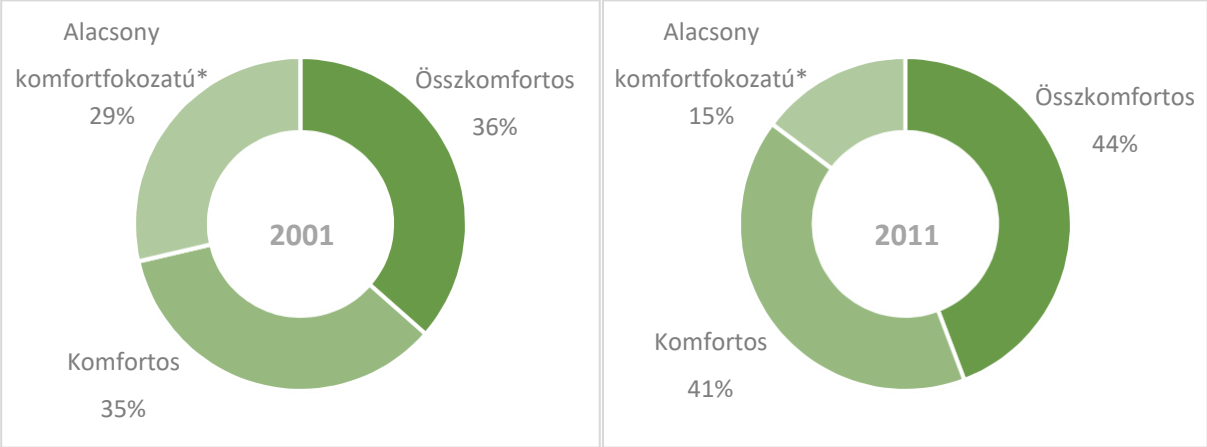

11. ábra: A lakások és lakott üdülők komfortossága, forrás: KSH, Népszámlálás

A 11.251 makói lakás szobaszám szerinti megoszlása megfigyelhető a következő ábrán: a kétszobásak (44%) mellett a háromszobás lakások dominálnak a város lakófunkciójú épületállományában.

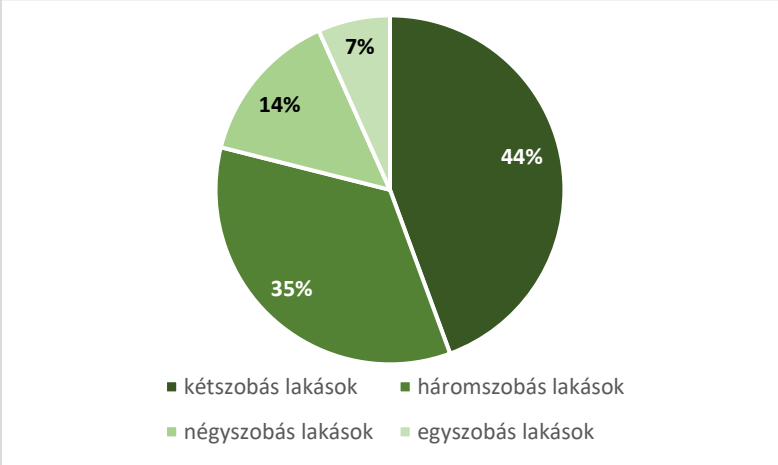

12. ábra: A makói lakások szobaszám szerinti megoszlása, 2019., forrás: T-STAR

A folyamatosan megújuló, hangulatos belváros, a természeti és épített örökség szépségei, a rekreációs lehetőségek (Maros part, gyógyfürdő, kalandpark stb.), a mezővárosi és kulturális tradíciók élhető és **szerethető város**sá teszik Makót. Egy korábbi felmérés szerint a helyi lakosok 62%-a kifejezetten szeret itt élni, további 18% pedig inkább szeret, mint nem. A mégis jelentős elvándorlásnak anyagi természetű okai vannak: biztos munkalehetőségért, magasabb bérért hagyja el városukat a fiatalabb generáció.

2.1.7.2. Térbeli-társadalmi rétegződés, konfliktusok, érdekviszonyok

Makón összességében nem jellemzőek a társadalmi ellentétek. Ennek ellenére néhány kisebb probléma körvonalazódik, amely jelenleg még nem okoz konfliktust, de hosszabb távon már fel kell készülni a kezelésükre.

Makót az utóbbi években egyre meghatározóbb **turisztikai desztináció**ként tartják számon, amely természetéből fakadóan együtt jár a turisták számának növekedésével is. Mindez elsősorban a belvárosban és a Hagymatikum környezetében összpontosul, ahol a zsúfoltság és a parkolóhelyek hiánya okoz esetenként problémát a helyi lakosok és a városba látogatók között, különösen a hétvégi, az ünnepi, illetve a tanítási szüneti időszakokban.

Szintén problémát jelentenek a városban a szegregálódott vagy leszakadással veszélyeztetett területek, amelyek a Honvéd városrészben koncentrálódnak. (A szegregált területek részletes bemutatását a Mellékletekben a 8.1. alfejezet tartalmazza)

Az utóbbi években elindult egy kiköltözési folyamat Lesi városrészbe. Pozitívum, hogy a közepes vagy annál jobb státuszú lakosok keresnek maguknak itt a városhoz viszonylag közel eső, kertes házakat, azaz nem jelent szegregációs veszélyt.

2.1.7.3. Települési identitást erősítő tényezők

2.1.7.3.1. Történeti és kulturális adottságok

Makó első történeti említése 1247-ből maradt fenn, már akkor folyami átkelőhelyként. A középkorban majd az újkorban is többször elpusztították, de mindig újjáépült.

1730-ban lett Csanád megye székhelye, 1890-ben a történelmi Magyarország 12 legnagyobb népességű városának egyike. Ekkoriban éli virágkorát, a mezőgazdaság és a ráépülő kereskedelem – az akkoriban valóban világhírű makói hagyma – ekkor még húzóágazat volt. Az 1920-as években József Attila, Juhász Gyula, Móra Ferenc neve fémjelezte kulturális életét, holott ekkor már a trianoni döntésnek köszönhetően elveszítette vonzáskörzetének jelentős részét. A II. világháborút követően országosan is háttérbe szorult, az 50-es években megyeszékhely státuszát is elveszítette, az ún. szocialista ipartelepülések is jobbára elkerülték – ekkoriban nagyméretű, kiterjedt termelőszövetkezetek agrártermelése jellemezte leginkább a gazdaságát.

A rendszerváltást követően a városnak komoly válsággal kellett szembenéznie: a mezőgazdaság már nem volt képes eltartani az itteni népességet, gazdasága romokban hevert, ipara – némi élelmiszeriparon, agrár-feldolgozóiparon kívül – szinte nem volt, a funkcióvesztés révén korábbi közigazgatási szerepköre is visszaszorult.

Hosszú évek szisztematikus munkája és a város küzdeni akarása révén sikerült lassan visszahozni a „régi dicsőség” legalább egy részét. A határmentiség az Európai Unióban előnnyé vált, jelentős fejlesztési források áramlottak a városba, majd Románia EU-s csatlakozása, a határok átjárhatóságának növelése létrehozta az élő kapcsolatokat az üzleti világban is, a kereskedelem, a turizmus és a szolgáltatások területén. Az ipari park (1998) és legújabban az autópálya (M43) a befektetők számára is megteremtette az alapvető feltételeket a letelepedéshez: előbb a Phoenix gumiipari cég (2008-tól viseli a ContiTech Fluid Automotive Hungária Kft. nevet), majd a Givaudan élelmiszeripari nagyvállalat betelepülése foglalkoztatási és presztízs szempontból is sokat jelentett a helyi gazdaság számára. A termál- és gyógyvízre épülő fürdőfejlesztés, amely 2012-ben nemzetközi szintű wellness, gyógy- és

élményelemekkel kiegészülve került átadásra, valós alternatívát kínál a helyi turizmus fejlődése számára, amelyet a jelenlegi, főleg külföldiekből álló vendégforgalom is igazol. A hagymakultusz máig is élő a városban, amely országos népszerűségű rendezvényekben is megjelenik, egyedül a gazdaságba, főleg a feldolgozóiparba nem sikerült máig sem megteremteni e helyi termék gazdaságot húzó szerepét.

Makó országos ismertségét ma még mindig az évszázados hagymakultusz, illetve – egyre inkább – a gyógyturizmus jelenti. A helyi lakosság jelentős része számára a hagymatermesztés több generációs tradíciót, egyben mellékes jövedelmet is jelent, háztáji gazdálkodás formájában, ezért erős a kötődés ezen hírnévhez és hagyományhoz. A város kulturális öröksége, múzeumai (József Attila Múzeum, Espersit-ház stb.), illetve egyre gazdagabb rendezvénykínálata (pl. Hagymafesztivál) erősítik a helyiek kötődését a városhoz. Makó települési identitását erősen meghatározza Makovecz Imre munkássága, aki számos épületével egyedi, megkülönböztető hangulatot kölcsönöz a városnak. Híresebb makói Makovecz-épületek: Hagymaház (1998); Makói Buszpályaudvar (2010); Zenepavilon (2012); Makói Hagymatikum Gyógyfürdő (2012). A helyi kultúra fontos részét képezi a művésztelep: a korábbi Makói Művésztelep nyomdokain 2007-ben az Önkormányzat kezdeményezésére újraszervezett Natura Marosmenti Művésztelep. (lásd még 2.1.8.1.4. Közösségi művelődés, kultúra).[35]

2.1.7.3.1. Civil szerveződések

Makón jellemzően aktív a civil társadalom, és magas a civil szféra részvétele a közéletben, a 2011-2015 közötti időszakban mintegy 150 jegyzett civil szervezet működött a városban, 2021-ben 135 darab.[36]

A civil szervezetek egy része különböző közösségi szolgáltatások (szociális, egészségügyi, kulturális, oktatási stb.) pénzügyi támogatását elősegítő alapítvány (pl. Napsugár az Óvodában Alapítvány, Alapítvány a Makói Almási Utcai Általános Iskola Támogatására stb.). Ezen alapítványok működése rendkívül jelentős, hisz az általuk végzett közösségi feladatok nagy mértékben járulnak hozzá a városi életminőség javításához, a helyi identitás erősítéséhez, a helyi oktatás színesítéséhez (művészeti iskolák mögött álló alapítványok); illetve a különböző okokból hátrányos helyzetű társadalmi csoportok esélyegyenlőségének növeléséhez, életfeltételeik javításához. Ide tartoznak a különféle hazai és nemzetközi szervezetek helyi csoportjai is (pl. Magyar Vöröskereszt, Magyar Máltai Szeretetszolgálat). Akadnak gazdasági tevékenységet, városfejlesztést támogató szervezetek is, pl. Marosmenti Vállalkozók Szövetsége (gazdaság), Csanád és Térsége Gazdakör (mezőgazdaság), dr. Mihálka György Vegyeskar Egyesület (kultúra). Több területet (szociális, kulturális, oktatási) összefogó, fontos szervezet a településen a Makó Város Fejlődéséért Közalapítvány.

[35] Makó Város Településrendezési Eszközeinek És Településfejlesztési Koncepciójának Megalapozó Vizsgálata, 2018.
[36] www.helyicivil.hu

A civil társadalom másik csoportját alkotják a különböző érdekcsoportok képviseletét ellátó, azokat segítő támogató szerveződések (pl. nagycsaládosok, mozgáskorlátozottak, nyugdíjasok, szenvedélybetegek).

Megtalálhatók természetesen a civil társadalom szabadidős önszerveződését jelző különböző kulturális és egyéb szabadidős, hobbi stb. szervezetek is (a sport szervezeteken túl), mint pl. Makói Állatvédő és Természetvédelmi Egyesület, Marosvidék Baráti Társaság stb.

Külön kategóriát képviselnek a sportegyesületek, amelyekből sokat lehet megtalálni a városban, a legkülönbözőbb sportágakban. A teljesség igénye nélkül, megtalálható itt: kézilabda, labdarúgás, tenisz, jégkorong, sporthorgászat, természetjárás, futás, lövészet, lovaglás, illetve technikai sportok is.

Egyes tevékenységeket az Önkormányzat kiemelten támogat (pl. kézilabda, labdarúgás, néptánc), emellett egyre nagyobb szerepet kap a város sportéletében a tenisz, a makói Ütős-Sport Egyesület ambiciózus terveket sző a sportág felvirágoztatása érdekében. A városra jellemző tehát egy viszonylag magas szintű civil aktivitás a közösségi élet csaknem minden területén, amely hajlam és tradíció, egy város fejlődése szempontjából fontos humán előnyt jelent.

A helyicivil.hu adatai szerint a 135 makói szervezet a következő módon oszlik meg a különböző kategóriák között (egy civil szervezet több kategóriában is helyet foglalhat): sport: 44 db; oktatási 36 db; kulturális: 34 db; intézményi: 20 db; érdekképviselet: 17 db; szociális: 13 db; egészségügyi: 10 db; természetvédelmi: 6 db; környezetvédelmi: 2 db; közbiztonság: 1 db; tűzoltó: 1 db; egyéb: 43 db.

Az Önkormányzat által működtetett Hajnal utcai Civil Házban; a Korona szállóban – CLLD kulcsprojektjeként felújított – található rendezvényteremben; az Angyalsóhaj Alapítványhoz tartozó Erzsébet-házban; illetve az alapvetően a Csanád és Térsége Gazdakör székházának számító Rákóczi utcai épületben biztosítanak teret a civil szervezetek működése, rendezvényei számára.

A helyi civil társadalmat a **Makói Civil Szervezetek Szövetsége** fogja össze. A szervezet tanácsadással, adminisztratív segítséggel, pályázatírással stb. segíti a civil szervezeteket.

Főbb makói civil szervezetek: Makói Nagycsaládosok Egyesülete; Erdélyi püspök Utcai Óvoda Alapítványa; Napsugár az Óvodában Alapítvány; Alapítvány a Makói Almási Utcai Általános Iskola Támogatására; Makói Kálvin Téri Alapítvány; Galamb József Alapítvány; Csanád Vezér Alapítvány; Erdei Etelka Alapítvány; "Szépség koldusa" Oktatási és Nevelési Alapítvány; József Attila Városi Könyvtár; dr. Mihálka György Vegyeskar Egyesület; Makói Úszó Klub Sport Egyesület; Makói Állatvédő és Természetvédelmi Egyesület; Makói Roncsderby Baráti Kör; Fk. Spartacus Labdarúgó Sportegyesület; Marosvidék Baráti Társaság; Almási Diák Sport Egyesület; Makó - Maros - Csanád Térségért Polgári Egyesület; Makói Darts Klub Sport Egyesület; Fuss Makóért Egyesület; Technikai és Tömegsport klubok Makó Városi Területi Szövetsége; Maros-Menti Utánpótlás Football Club; Marosmenti Vállalkozók Szövetsége;

Makói Postagalamb Sport Egyesület; Maros Lövész Egyesület; Makói Nők Klubja Egyesület; Makói Lovas Egyesület; Makói Silver Lovas Sport Egyesület; Makó Sporthorgászok Egyesülete; Makó és Kistérsége Versenyhorgász Sportegyesület; Makói Természetbarát Sportegyesület; Maros-parti Természetbarát és Sportegyesület; Makó Város Fejlődéséért Közalapítvány.

2.1.8. A TELEPÜLÉS HUMÁN INFRASTRUKTÚRÁJA

2.1.8.1. Humán közszolgáltatások

2.1.8.1.1. Nevelés, oktatás

Az **óvodák** fenntartása elsődlegesen önkormányzati feladat. Makón 5 óvoda működik, ebből Makó Város Önkormányzata egyet tart fenn, míg a többi egyházi intézmény:

- Makói Óvoda – önkormányzati fenntartású, 4 épületben működik: a székhely: Erdélyi püspök utca 8. szám alatt, a 3 tagintézmény a Kassai és a Hold utcákban és a Kálvin téren működnek.
- Bárka Református Óvoda – egyházi fenntartású, Kálvin utca 7/a.
- Makói Katolikus Általános Iskola és Óvoda – egyházi fenntartású, Návay Lajos tér 12.
- Szikszai György Református Óvoda – egyházi fenntartású, Vásárhelyi utca 53.
- **Szent Tamás Óvoda Intézményegység (Makó) – egyházi fenntartású (görögkatolikus), Zrínyi u. 57.**

Az óvodák 6-17 óra közötti nyitvatartása illeszkedik a szülők munkaidejéhez. (A Bárka Református Óvoda, már 5.30-tól megnyitja a kapuit.) A nyári szünetben az óvodák felváltott nyitvatartással biztosítják a rászoruló gyermekek felügyeletét.

A Makói Óvodában a 2020/21-es nevelési évben 462 fő gyermek kezdte meg az óvodát (2020. októberi adat), mely létszám 2021. májusra 478 főre emelkedett; ebből sajátos nevelési igényű 16 fő. A 2021/22. tanévre (2021. októberi adat) 457 főre csökkent a gyermeklétszám, melyből 13 fő SNI. *(Lásd még részletesebben az 2.1.8.2. Esélyegyenlőség biztosítása alfejezetnél!*) Életkorilag homogén csoportok kialakítására törekszenek. Az óvodai csoportok létszáma változóan alakul az év folyamán, néhány csoportnál magas volt, melynek oka, hogy kötelező felvételt biztosító óvodaként működnek. A nagycsoportos korú gyermekekből 129 fő kezdte meg 2021. szeptembertől az általános iskolát. A szakmai munka az Óvodai Nevelés Országos Alapprogramja és a Makói Óvoda Pedagógia Programja és egyéb vonatkozó szabályozók alapján történik.

A nevelőmunkát 2021-ban 38 fő óvodapedagógus végzi, akik munkáját 19 fő dajka és 6 pedagógiai asszisztens is segíti. 6 pedagógus esetében volt szükség tartós helyettesítésre (betegség, nyugdíjazás, gyermekszülés miatt), melynek megoldása nehézséget okozott. 2022. januárban a pedagógusok létszáma 3 fővel (41 főre), míg a dajkák létszáma 1 fővel (20 főre) nőtt.

Az óvoda bekapcsolódott az EFOP-392-16-2017 Esélyteremtés a gyermekekért - közszolgáltatások fejlesztése c. projekt megvalósításába 2021. májustól-júniusig minden

pedagógus továbbképzésen vett részt tehetséggondozás, konfliktuskezelés, óvoda-iskola átmenet és egyéb témákban. Az EFOP-3.1.5-16-2016 Tanulói lemorzsolódás projekt keretében kidolgozásra került az "Együtt-értünk" jó gyakorlat, mely a hátránycsökkentést célozta a szülők bevonásával. Az Erdélyi püspök utcai székhely és a Kassai utcai tagóvoda elnyerte a Zöld Óvoda címet.

Az óvodai infrastruktúra megfelelő, az Önkormányzat rendszeresen karbantartja, megújítja az elavult épületrészeket: így a Kálvin téri óvodában jelentősebb felújítás történt; a Hold utcai épület energetikai szempontból újult meg (nyílászárócsere és tetőfelújítás); míg a Kassai utcai épület részleges felújítása folyamatban van. A tárgyi működési feltételek javítása is folyamatos. Az udvari játszóterek mindegyik épületben megújultak: részben javítás, festés, részben új játékok beszerzése révén.

A 2019-es adatok alapján a makói óvodák együttes kapacitása 923 férőhelyet biztosított, melynek kihasználtsága 86%-os (792 gyermeket írattak be óvodába ebben az évben).

2013. január 1-jétől Makón is állami fenntartásba kerültek az addig önkormányzati köznevelési intézmények. Az érintett makói általános és középfokú iskolák fenntartója a Klebelsberg Központ (KK) – Hódmezővásárhelyi Tankerületi Központ[37]. Az épületek tulajdonosa ugyanakkor többségében Makó Város Önkormányzata, ezért a szükséges fejlesztések megvalósításában, pályázati források elnyerésében az önkormányzat továbbra is fontos szerepet játszik.

A KK fenntartású intézményeken túl alapítványi, egyházi és egyéb állami (pl. Agrárminisztérium, ITM) kezelésben lévő oktatási intézmények is működnek a városban.

Az **általános iskolai** tanulók száma Makón folyamatos csökkent 2011-ig, ekkor 1.763 általános iskolás diák volt a városban, ami ezután némi emelkedést mutatott 2013-ig, de jobb értékekkel, mint a megyei vagy az országos átlag, és 2019-ig értéke nem változott jelentősen (1.773 általános iskolás). A lakosságarányos szám ugyanakkor jóval magasabb a megyei és az országos értéknél is – korosztályt tekintve tehát Makó népessége fiatalabb a referenciaterületekénél.

A más településről bejáró általános iskolai tanulók aránya Makón 2019-ben 12,6% (224 fő), ami jelentősen magasabb a megyei 10,6%-nál, de jóval elmarad az országos értéktől. A korábbi értékek alacsonyabbak voltak: 2009-ben 7,8% volt, míg 2010-ben 10,5%. A város jelenlegi térségi központi szerepkörét ezek értékek kellően alátámasztják.

[37] A korábbi KLIK 2017. január 1-jétől Klebelsberg Központ néven működik tovább. Forrás: 134/2016. (VI. 10.) Korm. rendelet. 15. §.

Intézmény	Intézmény címe	Fenntartó	Ellátott feladatok
Makói József Attila Gimnázium	6900 Makó, Csanád vezér tér 6.	Klebelsberg Központ - Hódmezővásárhelyi Tankerületi Központ	általános iskolai nevelés-oktatás (felső tagozat), 4 évfolyamos gimnáziumi nevelés-oktatás, 8 évfolyamos gimnáziumi nevelés-oktatás
Szignum Kéttannyelvű Egyházi Általános Iskola	6900 Makó, Szent István tér 14-16.	Boldogasszony Iskolanővérek	általános iskolai nevelés-oktatás (alsó tagozat), általános iskolai nevelés-oktatás (felső tagozat), egyéb
Szikszai György Református Óvoda és Általános Iskola	6900 Makó, Vásárhelyi utca 53.	Makó-Újvárosi Református Egyházközség	óvodai nevelés, általános iskolai nevelés-oktatás (alsó tagozat), általános iskolai nevelés-oktatás (felső tagozat)
Makói Általános Iskola és Alapfokú Művészeti Iskola	6900 Makó, Szegedi utca 4-6.	Klebelsberg Központ - Hódmezővásárhelyi Tankerületi Központ	általános iskolai nevelés-oktatás (alsó tagozat), általános iskolai nevelés-oktatás (felső tagozat), alapfokú művészetoktatás zeneművészeti ágon, alapfokú művészetoktatás táncművészeti ágon, alapfokú művészetoktatás képző- és iparművészeti ágon
Makói Katolikus Általános Iskola és Óvoda	6900 Makó, Návay Lajos tér 12/A	Szeged-Csanádi Egyházmegye	óvodai nevelés, általános iskolai nevelés-oktatás (alsó tagozat), általános iskolai nevelés-oktatás (felső tagozat), egyéb sport feladat
Kálvin Téri Református Általános Iskola	6900 Makó, Kálvin tér 6.	Makó-Belvárosi Református Egyházközség	általános iskolai nevelés-oktatás (alsó tagozat), általános iskolai nevelés-oktatás (felső tagozat), egyéb

17. táblázat: Makói általános iskolák (2021), forrás: Oktatási Hivatal, KIR

Makó öt **középfokú oktatási intézménnyel** rendelkezik, amelyek az alábbiak:

- Juhász Gyula Református Gimnázium, Technikum és Szakképző Iskola,
- Makói József Attila Gimnázium,
- Magán Alapfokú Művészeti Iskola és Zeneművészeti Szakképző Iskola Makó,
- Alföldi ASzC Galamb József Mezőgazdasági Technikum és Szakképző Iskola,
- Hódmezővásárhelyi Szakképzési Centrum Návay Lajos Technikum és Kollégium.

Intézmény	Intézmény címe	Fenntartó	Ellátott feladatok
Makói József Attila Gimnázium	6900 Makó, Csanád vezér tér 6.	Klebelsberg Központ - Hódmezővásárhelyi Tankerületi Központ	általános iskolai nevelés-oktatás (felső tagozat), 4 évfolyamos gimnáziumi nevelés-oktatás, 8 évfolyamos gimnáziumi nevelés-oktatás
Magán Alapfokú Művészeti Iskola és Zeneművészeti Szakgimnázium Makó	6900 Makó, Szent János tér 30.	Alapítvány a Művészeti Nevelésért	szakgimnáziumi nevelés-oktatás (kizárólag szakképzési évfolyamok, 2020.09.01-től kifutó rendszerben), alapfokú művészetoktatás zeneművészeti ágon, alapfokú művészetoktatás táncművészeti ágon, alapfokú művészetoktatás képző- és iparművészeti ágon, alapfokú művészetoktatás szín- és bábművészeti ágon, szakgimnáziumi nevelés-oktatás (köznevelési törvény szerinti, kizárólag szakképzés)
Alföldi ASzC Galamb József Mezőgazdasági Technikum és Szakképző Iskola	6900 Makó, Szép utca 2-4.	Agrárminisztérium	- szakgimnázium: 5 éves technikumi képzés 8. ált. iskola végzettséget követően - mezőgazdasági gépésztechnikus és

			mezőgazdasági technikus (növénytermesztés); - szakközépiskolai képzés: 3 éves 8. ált. iskola végzettséget követően: mezőgazdasági gépész, kertész, gazda; - szakképzés: érettségi után 2 éves technikumi képzés (13. évf.-tól) mezőgazdasági gépésztechnikus és mezőgazdasági technikus.
Hódmezővásárhelyi Szakképzési Centrum Návay Lajos Technikum és Kollégium	6900 Makó, Posta u. 4-6.	Innovációs és Technológiai Minisztérium	- szakképző iskola: 8. általános iskolai végzettséggel szakképző iskolában 3 éves képzés - az 1. év végén a tanulók ágazati alapvizsgát tesznek, ami átjárhatóságot biztosít az ágazaton belül más szakmák, és akár a technikumi képzés felé. - technikum: 5 éves a képzés, az első 2 év az ágazati alapoktatás, amelyet alapvizsga zár. Az alapvizsga letétele után döntenek a konkrét szakmáról. Szakképző iskolában 2 éves, technikumban 3 éves szakirányú oktatás zajlik duális szakmai oktatás keretében - felnőttképzés: 16 évtől felső korhatár nélkül,

			rugalmas keretek között több mint 400 választható szakképesítés, akár munka mellett. Technikumi szakmai oktatásba az érettségivel rendelkezők, szakképző iskolai szakmai oktatásba a középiskola tizedik évfolyamát teljesítetők kapcsolódhatnak be. A képzés duális. - ágazatok: építőipar; kereskedelem; turizmus-vendéglátás; gazdálkodás-menedzsment, elektronika-elektrotechnika [38].
Juhász Gyula Református Gimnázium, Technikum és Szakképző Iskola	6900 Makó, Kálvin utca 2-6.	Makó-Belvárosi Református Egyházközség	- gimnázium (4 év): általános és rendvédelmi tagozat; szakképző iskola (3 év): rendészet-közszolgálati és szociális szakirányok - technikum (5/6 év): rendészet-közszolgálati és egészségügyi-szociális szakirányok; - szakképzés (2/3 év): 13. évfolyamtól, érettségi után rendészet-közszolgálati és

[38] A teljes képzési kínálatot terjedelmi okból lásd a https://www.keri.mako.hu/kepzeseink/technikum-szakkepzo linken!

			egészségügyi-szociális szakirányok[39]

18. táblázat: Makói középfokú oktatási intézmények (2021), forrás: Oktatási Hivatal, KIR

2019-ben 1.492 középiskolás diák tanult Makón. A középfokú intézmények kihasználtsága viszonylag magas. A megyei járásközpontok átlagához képest magas a Makóra bejáró középiskolai tanulók aránya. A járásközpontokhoz tartozó érték 2009-2015 között nem változott nagymértékben. A Makóra bejáró tanulók aránya a 2013-as „negatív csúcstól" eltekintve stabilan 40% körüli, 2019-ben 42,6%.

Makón egy magántulajdonban lévő zeneiskola is színesíti az oktatási palettát.

Felsőfokú oktatási intézmény nem működik sem Makó városában, sem a járásban. Ugyanakkor a makói fürdő a Juhász Gyula Főiskola masszőrképzésének lett a képzőhelye. A város középtávú stratégiai fejlesztési törekvései között szerepel a felsőfokú képzés megtelepítése összhangban a helyi gazdaság adottságaival és igényeivel.

2.1.8.1.2. Egészségügy

Az egészségügyi alapellátásról szóló 2015. évi CXXIII. törvény 5.§ (1) alapján Makó Város Önkormányzata gondoskodik:

a) a felnőtt háziorvosi, házi gyermekorvosi ellátásról,

b) a fogorvosi alapellátásról,

c) az alapellátáshoz kapcsolódó háziorvosi, gyermekorvosi és fogászati ügyeleti ellátásról,

d) a védőnői ellátásról,

e) az iskola-egészségügyi ellátásról.

Makó városában a jelenlegi orvosi körzeteteket az egészségügyi alapellátási körzetek meghatározásáról szóló 10/2020 (XI.26) sz. Polgármesteri rendelet szabályozza.

Makón 11 felnőtt és 5 gyermek háziorvosi, 6 vegyes korcsoportú fogorvosi, 2 iskola-ifjúsági fogorvosi, valamint 7 területi védőnői és 3 iskolavédőnői körzet került kialakításra.

A felnőtt háziorvosi ellátás 11 körzete területileg 5 helyszínen valósul meg: Lonovics sgt. 15., Hollósy Kornélia u. 2/A.; Justh Gyula u. 23/C.; Tulipán u. 40.; Vorhand Rabbi tér 4.

2020. július-szeptember között megvalósult Önkormányzati saját forrásból (12,5 M Ft) a Tulipán u. 40. sz. alatti rendelő komplex műszaki felújítása; továbbá megtörtént a lebontott Kálvin utcai rendelő újjáépítése és átadása is.

[39] A teljes képzési kínálatot terjedelmi okból lásd a https://www.juhaszgymako.hu/index.php/kepzeseink/altalanos-iskolasoknak linken!

A háziorvosok részt vesznek a központi ügyeleti ellátásban. A koronavírus-járvány kitörése kezdetétől a betegek tájékoztatásában, ellátásában, a védőoltások beadásában kiemelt szerepet játszanak.

A gyermek háziorvosi ellátás 5 körzetre van osztva, mely két helyszínen: Hollósy Kornélia u. 2/A., Justh Gyula u. 23/C. valósul meg. A 2. sz. körzet jelenleg tartós helyettesítéssel ellátott.

A fogorvosi ellátás 6 körzetre osztott, mely vegyes korcsoportú ellátás 1 helyszínen (Hollósy Kornélia u. 2/A.) történik. Az iskolások fogászati szűrés 2 helyen: Liget u. 1/D. és Makovecz tér 6. szám alatt biztosított.

A fogorvosi ügyelet biztosítását 2020. februártól a Heidident Kft. látja el, a sürgősségi ellátás helyszíne Hollósy Kornélia u. 2/A. Az ügyelet a makóiak mellett 10 csatlakozott térségi település lakosait (Ambrózfalva, Csanádalberti, Pitvaros, Kövegy, Ferencszállás, Nagylak, Klárafalva, Magyarcsanád, Nagyér, Királyhegyes) is ellátja. A finanszírozás lakosságarányos hozzájárulással történik. E feladatot 2022. április 1-től Dr. Juhász Tamás egyéni vállalkozó fogorvos látja el

A központi orvosi ügyelet a Makói Kistérség Többcélú Társulása keretében, az Országos Mentőszolgálattal együttműködésben, a Makói járás 15 települése számára biztosított. Az ügyeleti ellátást az állami finanszírozás nem fedi le teljesen, ezért a járás településeinek közel 20,3 M Ft saját forrás hozzáadása volt szükséges, melyből Makóra közel 10,4 M Ft jutott.

A védőnői ellátást a Makói Egyesített Népjóléti Intézmény (ENI) által fenntartott védőnői szolgálat biztosítja 2 helyszínen. *(Részletesen lásd 2.1.8.1.3. alfejezetben!)*

Az iskola-egészségügyi ellátás keretében az oktatási intézményekben iskolavédőnők tevékenykednek, 2021-től 3 körzetben 3.025 fő 6-18 éves tanulót látnak el. A rendszeres szűrővizsgálatokat 1 fő iskolaorvos és megbízási szerződés keretében 1 fő háziorvos végzi.

A közegészségügyi ellátás keretében a kötelező csecsemőkori oltásokat az érintett gyermekek 100%-a megkapta. A 12 évet betöltött lányok 81,8 %-a (171 fő) részesült 2020-ban (októberig) önkéntes és térítésmentes HPV elleni védőoltásban, míg a 12. évet betöltött fiú esetében 156 fő szülője igényelt ilyet.

Az egy orvosra jutó lakosok száma Makón jobb értékkel rendelkezik, mint a megyei és az országos átlag. 2001-ben Makón 1.350 lakos jutott egy orvosra, míg a megyei mutató 1.430 főt, az országos pedig 1.515 főt tett ki. 2019-re a makói érték jelentősen tovább javult, különösen a megyei és az országos tendenciákkal összehasonlítva.

Alapellátások összegzése: az egészségügyi törvény által meghatározott alapellátásokat Makó Város Önkormányzata városszerte magas színvonalon, elkötelezetten biztosítja.

A 2015-20-as időszakban számos jelentős saját forrást igénylő infrastrukturális és szervezeti fejlesztés valósul meg, melyek közül a jelentősebbek:

- Hollósy Kornélia u. 2/A. szám alatti rendelő kialakítása, mely méltó környezetet biztosít 2 felnőtt és 2 gyermek háziorvos, 5 fogorvos, 2 védőnő és a gyermek ügyelet színvonalas ellátásához;
- Justh Gyula u. 23/c. alatti felnőtt és gyermek háziorvosi rendelők és a védőnői tanácsadó felújítása.
- A Kálvin utca 24. szám alatti Rendelő és Egészségügyi Komplexum 2021. július 1-én került átadásra a felújítást követően.
- A Tulipán u. 40. alatti orvosi rendelő felújítása;
- A központi orvosi ügyelet átszervezése a jogszabályi előírásoknak megfelelőre; ügyeleti dolgozók óradíjának többszöri emelése.

A járó- és fekvőbeteg szakellátás a Csongrád-Csanád Megyei Egészségügyi Ellátó Központ Hódmezővásárhely-Makó telephelyei látják el. 2019-ben az összes működő kórházi ágy száma 591 volt a városban, ami jelentős változás a 2011-ben rendelkezésre álló 266 ágyhoz képest.

Emellett mentőszolgálat, különbféle magánorvosi szakrendelések és kapcsolódó szolgáltatások (pl. SZERAPISZMED Egészségügyi Központ) és 7 magán gyógyszertár működnek a városban.

13. ábra: Egészségügyi ellátó helyek területi elhelyezkedése Makón

Ezen szolgáltatások az alapellátás tekintetében városi, egyébként járási, a kórház esetében megyei szintű vonzáskörzettel rendelkeznek – utóbbi a Csongrád-Csanád Megyei Egészségügyi Ellátó Központ Hódmezővásárhely-Makó telephelyeként működik a kórházi betegellátás és a

járóbeteg szakellátás területén (pl. a pszichiátria Makón működik a hódmezővásárhelyiek számára is, míg a gyermekellátás ott kapott helyet a makóiak számára is). A Központ 2013. évi létrehozásának célja a jobb – stabil és kiszámítható – intézményi környezet és minél színvonalasabb egészségügyi ellátások biztosítása a térség lakóinak.

Összegezve: Az egészségügyi alap- és szakellátások infrastrukturális hátterének javítása érdekében megvalósultak az Önkormányzat által támogatott, pályázati források bevonásával történő, illetve magánerős fejlesztések az elmúlt 5 évben; de továbbra is igény jelentkezik a felújításokra, melyek a hiányzó pénzügyi források hozzárendelése függvényében, szakaszos ütemezésben valósulhatnak meg. Az épület – és az eszközállomány – folyamatos fejlesztése, korszerűsítése, de legalább rendszeres állagmegóvása szükséges.

A lakosság egészségi állapota, prevenció

Vezető halálokok az országos trendekhez hasonlóan a szív- és érrendszeri betegségek, melyek megelőzik a daganatos betegségeket. Ezt követik az emésztőszerv és a légzőszerv betegségei. Kiemelten fontos a prevenció, a megelőzés, mely a lakosság egészségmegőrzését szolgálja. A különböző célzott lakossági szűrőprogramokhoz való, elsősorban ingyenes hozzáférés biztosítása – melyek főként a Makói Egészségfejlesztési Iroda (EFI) koordinációjában, pályázati támogatásból valósulnak meg városrészenként – a betegségek korai felismerését és mielőbbi kezelését segítik elő, mely révén elkerülhető a további állapotromlás és szövődmények kialakulása. Az Egészségfejlesztési Iroda (EFI) koordinációjában, pályázati támogatásból szűrőprogramok valósulnak meg városrészenként.

A háziorvosok prevenciós munkájuk során többek között szűrik a hipertóniát, anyagcsere betegségeket, felhívják a figyelmet a dohányzás, alkohol, elhízás és egyéb káros rizikófaktorok egészségre ártalmas hatásaira.

Az iskola-egészségügyi ellátás keretében rendszeresen végeznek szűréseket a makói óvodások, általános iskolások és középiskolások között. A gyerekek minden évben részt vesznek fogászati szűrésen is.

Rehabilitáció, rekreáció

A mozgásszervi betegségek az országos statisztikák szerint minden ötödik embert érintenek, Makó térségében azonban ezek még gyakoribbak, mivel hagyományos mezőgazdasági munkák különösen megviselik a fizikumot.

A **Csongrád Megyei Egészségügyi Ellátó Központ** makói telephelyén működik rehabilitációs osztály. A **marosi gyógyiszap** és a kiváló **makói gyógyvíz** páratlan adottságokat biztosít a mozgásszervi rehabilitációhoz, mely az osztály fő profilja a nagy műtétek és az agyvérzés utáni rehabilitáció mellett.

A városban 10 éve működő **Hagymatikum Gyógyfürdő**[40] regionálisan is kiemelt jelentőségű, 4.429 fős napi befogadóképességével a harmadik legjelentősebb látogatottságú és méretű a

[40] https://hagymatikum.hu/

térségi fürdők között. 18 medencéjéből 13 használható télen is[41]. A fürdő kiterjedt **gyógyászati részleggel** rendelkezik, ahol a **termálvizes gyógykezelések** (súlyfürdő, víz alatti gyógytorna stb.) mellett, ivókúrás és marosi gyógyiszappal iszapkád, valamint **speciális mozgásjavító manuális** (gyógymasszázs, gyógytorna) **terápiákat** is végeznek. **Fürdőorvosi** rendelés biztosított. A kezelések **OEP által finanszírozottak**, illetve részben vagy egészben **térítéskötelesek**. Elsődleges célcsoportként az orvosi javallatra, beutalóval érkező, gyógykezeléseket igénybe vevő, jellemzően idősebb vendégek jelennek meg. A mozgásszervi megbetegedésekben szenvedő makóiak rehabilitációjához nyújt anyagi segítséget a **gyógyfürdőellátás önkormányzati támogatása**: azok a helyi lakosok kapnak segítséget, akik szakorvosi beutalóval gyógyfürdőellátást vesznek igénybe. A lakossági szolgáltatások és támogatások körét ezen a területen tovább kívánják bővíteni.

A Hagymatikumban jelentős **rekreációs-szabadidős** fejlesztések történtek és vannak jelenleg is folyamatban (így **családi** és **gyermek** élménymedencék, **babarészleg**, szaunarészlegek, wellness kezelők, sportpályák, játszószobák, játszótér stb.) biztosít feltöltődést a helyi, térségi és külföldi (főként román, szerb) idelátogatók minden korosztályának.

Makó központjában a régi városháza épületének felújítását magánbefektető végzi, melynek célja ún. **medical wellness** szolgáltatások nyújtása. Ez egy újabb irány a városban, mely jól kiegészítheti a Hagymatikum aktuálisan folyamatban levő, nagyléptékű fejlesztését, összhangban azokkal a stratégia célokkal, mely a turizmust, ezen belül is az egészségturizmust tekinti a Makó egyik fő kitörési pontjának.

2.1.8.1.3. Szociális, család- és gyermekjóléti közszolgáltatások

Az Önkormányzat által biztosított szociális és gyermekjóléti szolgáltatásokat a Makói Egyesített Népjóléti Intézmény (ENI) látja el 13 telephelyen, 108 munkavállalóval. Az ENI által biztosított szakfeladatok a következők:

Személyes gondoskodást nyújtó szociális ellátások

Szociális alapszolgáltatások:

- szociális étkezés
- házi segítségnyújtás
- jelzőrendszeres házi segítségnyújtás
- családsegítés
- tanyagondnoki szolgáltatás

Nappali ellátás:

- idősek klubjai
- nappali melegedő

Szakosított ellátások:

[41] A szegedi Napfényfürdő Aquapolis és a mórahalmi Szent Erzsébet gyógyfürdők után. Forrás: Egészségturizmus a Szeged-Makó turisztikai térségben (készült a GINOP-1.3.4-17-2019-00011 A Szeged-Makó turisztikai térség fejlesztése és pozícionálása c. projekt keretében; HBH Kft., 2021.)

- időskorúak átmeneti gondozóháza
- hajléktalan emberek éjjeli menedékhelye

Gyermekjóléti alapellátások:

- gyermekjóléti szolgáltatás
- gyermekek napközbeni ellátása: bölcsőde.

Makón a Családok Átmeneti Otthona 2011. június 1-ig nyújtott ellátás. 2011. július 1-től Makó Város Önkormányzata ellátási szerződést kötött Szentes Város Önkormányzatával, amelynek értelmében a Szentesen működő Családok Átmeneti Otthonában 3 férőhely biztosított az arra rászoruló makói lakosok számára.

Aktuális helyzetkép az ellátást nyújtó intézmények szerinti bontásban

ENI Nappali Gondozási Szolgálat

Makó Város Önkormányzata Képviselő-testületének 15/2017 (III.30.) rendelete alapján a következő személyes gondoskodást nyújtó alapszolgáltatások működnek:

Tanyagondnoki szolgálat: Makó város közigazgatási határán belül működik a külterületi tanyákon élők mindennapi életének megkönnyítését, ügyintézését szolgálja. 2020-ban 1.690 esetet látott el 1 fő tanyagondnok.

Szociális étkeztetés: napi egyszeri meleg étkezés nyújtása a rászoruló hátrányos helyzetű lakosoknak 3 telephelyen (Bányai Júlia és Vertán Endre Idősek Klubja és a Kálvin téren) 2020-ban összesen 307 fő volt jogosult szociális étkezésre, ebből 73 főnek diétás étkezést biztosítottak betegség miatt. Az ellátottak 47%-a 80 év feletti, és 23%uk házi segítségnyújtásban is részesül párhuzamosan. Problémát jelent, hogy a szociális étkeztetésnél tiszteletdíjas munkavállalók szállítják ki az ebédet, az a módszer nem hatékony és a higiénia követelményeknek sem felel meg.

Házi segítségnyújtás: idős emberek önálló életvitelének fenntartását támogatja otthonukban minél tovább. 8,5 fő szakképzett szociális gondozó lát el alapvető ápolási feladatokat. 2020-ban összesen 125 főt támogattak (94 fő nő – 75,2%; 31 fő férfi – 24,8%), 64%-uk (80 fő) 80 év feletti, akik párhuzamosan egyéb szociális szolgáltatásokat is kapnak.

Jelzőrendszeres házi segítségnyújtás: 60 főnek 365 napon és napi 24 órán át nyújtanak segítséget otthonukban krízishelyzetben a 2020-ban beszerzett 60 korszerű, GPS-alapú, kétirányú kommunikációt biztosító készülékkel (50 db Makón, 7 db Kiszomboron, 1 db Ferencszálláson, 2 db Klárafalván működik). Az igénylők 73%-a 80 év feletti. 2020-ban 293 segélyhívó riasztás történt. A kihasználtság folyamatosan 100%-os, mely mutatja, hogy a szolgáltatásra nagymértékű az igény.

Idősek klubja: nappali szociális, mentális és egészségügyi ellátások, közösségi élet biztosítása, az izoláció mérséklése érdekében önellátó és mozgásképes időseknek és fogyatékossággal élőknek, mely 2 klubban valósul meg 60 fővel, 4 gondozónővel.

A Szolgálat vezetői kötelező vezetőképzésben vettek részt 2020 folyamán az EFOP-3.8.2 projekt keretében, és sikeres vizsgát is tettek.

Időskorúak Átmeneti Gondozóháza

A bentlakásos gondozóintézmény (telephelye: Deák Ferenc u. 57.) működési területe Makó Város. Engedélyezett férőhelyszám: 32 fő. 2020-ban 96,5%-os kihasználtsággal működtek, az átlagéletkor 82,4 év. Az intézményi térítési díj 3.045 Ft/nap volt, az előző évhez képest nem történt emelés.

2020-ban megfelelő számú és végzettségű munkatárssal működtek: 1 fő szakmai vezető, 1 fő mentálhigiénés szociális munkás, 7 fő gondozónő, 3 fő takarítónő, 1 fő orvos (megbízással).

Bölcsődei ellátás

A bölcsőde a családban nevelkedő 20 hetes – 3 éves korú gyermekek nappali felügyeletét, szakszerű gondozását, nevelését végzi, igazodva a szülők munkaidejéhez. A makói Önkormányzat az ENI 2 tagintézményében biztosít bölcsődei ellátást.

A **Kálvin utcai bölcsőde** 48 férőhelyes (két egységben 2 csoportszobával működik, melyek egyenként 12 fősek), kihasználtsága a beiratott gyermekek számához viszonyítva közel 94%-os (míg a gondozott gyermek számához viszonyítva közel 60%-os). 2020-ban az épület megújult a TOP-1.4.1-19 uniós pályázat keretében (50 M Ft, 100%-os támogatással): bővült egy 12 fős, új csoportszobával, a hozzátartozó fürdőszobával, valamint kiszolgáló helyiségekkel, egy részben fedett játszóudvarral és kültéri játékokkal. A korszerű, új létesítményeket 2021. januártól veszik igénybe. A dolgozói létszám 11 fő, mely megfelel a jogszabályi előírásoknak (1 fő vezető, 8 fő nevelő, 2 fő dajka). Csoportonként 2-2 fő kisgyermeknevelő dolgozik. Saját főzőkonyhával üzemelnek. Naponta 4 étkezést biztosítva a gyermekeknek. Az intézményi térítési díj napi 610 Ft/fő, a gondozási díj: 105 Ft/nap. Az intézmény szoros szakmai kapcsolatot ápol a szegedi Módszertani Bölcsődével.

A **Búza utcai bölcsődé**ben 4 csoportszobában 54 férőhely van. Ez egy 2012-ben átadott, korszerű létesítmény, melynek kihasználtsága 100%-os (beiratott gyermekek számához viszonyítva), és közel 80%-os a gondozott gyermekek számához viszonyítva (43 fő). Az Önkormányzat által biztosított makói bölcsődei férőhelyek száma 2021-ben 102 fő.

A belvárosi református egyházközség 2012-től a Kálvin téren a Szivárvány bölcsődét működteti 24 férőhellyel.

Család- és Gyermekjóléti Központ

A Központ a Makói ENI keretein belül működik, külön szakmai egységbe integráltan. Ellátási körzetét a Makói járáshoz tartozó települések (melyek összlakossága: 2020-ban 42.120 fő) közigazgatási területén állandó lakhellyel vagy tartózkodási hellyel rendelkező személyek, családok alkotják.

A Központ alapfeladata a hatósági feladatokhoz kapcsolódó, a gyermekek védelmére irányuló tevékenységek. 2020-ban 7 munkatársa volt a Központnak (1 szakmai vezető, 3 fő

esetmenedzser, 1 fő jelzőrendszerei tanácsadó, 1 fő szociális diagnózis készítő, 1 fő szociális asszisztens), mindegyikük rendelkezik a törvényileg előírt végzetséggel, képzettséggel.

A Központtól 2020-ban jellemzően lakhatási gondok, hivatalos ügyintézés, jogi tanácsadás, gyermeknevelés, lelki támogatás, családi konfliktusok kezelése terén kértek segítséget.

Gondozott gyermekek száma	265 fő
Védelembe vett gyermekek száma	95 fő
Nevelésbe vett gyermekek száma	91 fő
Ideiglenesen elhelyezett gyermekek száma	17 fő
Családba fogadott gyermekek száma	12 fő
Kapcsolattartás	5 fő
Utógondozás	6 fő

19. táblázat: A 2020-ban regisztrált gondozottak statisztikai adatai, forrás: Beszámoló, ENI 2020.

A nyilvántartott veszélyeztetett gyermekek száma 2020-ban összesen 199 fő, az érintett családok száma: 32. A Központ veszélyeztetettséget észlelő- és jelzőrendszert működtet, a jelzések száma 2020-ban összesen 290. Szakmaközi egyeztetést csak 2 alkalommal tartottak a pandémia miatt.

Járási szinten a védelembe vett gyermekek száma lakosságarányosan Kiszomborban (15 fő), Földeákon (13 fő), Magyarcsanádon (12 fő) és Apátfalván (11 fő) magasabb a többi településnél.

A Központ alapfeladatain túl speciális feladatokat is ellát, 2020-ban ezek közül a főbb tevékenységek:

- Kapcsolattartási ügyelet: 5 alkalom (a pandémia miatti erős korlátozással);
- Gyermekvédelmi készenléti szolgálat: 78 esetben intézkedés;
- Mediáció: 1 fő mediátorral 14 alkalom;
- Kórházi szociális munka szülészeti és gyermekosztályokon kríziskezelés, intézkedés: 13 esetben;
- Utcai szociális munka polgárőri támogatással: 1 fő esetmenedzserrel iskolából csellengő gyerekek kiszűrése 6 esetben;
- Óvodai, iskolai segítő tevékenység: 2018. szeptembertől kötelező tevékenység. Járási szinten 997 alkalommal vették igénybe az intézmények és a családok az egyéni, csoportos és közösségi szociális munkát;
- Pszichológiai szolgáltatás: 2 fő pszichológus 83 fő védelembe vett gyermeknek és családjának nyújtotta;

- Családterápia: 1 fő családterapeuta 58 családdal végzett terápiát vagy konzultációt;
- Esetkonferenciát a Központ 84 alkalommal szervezett járási szinten.

2018. januártól a szociális segítőmunka új eszközeként került bevezetésre a szociális diagnózis a Központban. Ez egy komplex mindenre kiterjedő szükségletfelmérés, mely a klienssel közösen, vele egyetértésben készül a családsegítő szakemberek jelzése alapján, jellemzően az együttműködésben történő elakadás esetén. 2020-ban 5 esetben készült ilyen diagnózis.

Család- és Gyermekvédelmi Szolgálat

A Szolgálat ellátási területe Makó Város. A szolgáltatást 18. életévüket betöltött személyek vehetik igénybe szociális vagy mentális problémák, krízishelyzet esetén. A feladatot 5 családsegítő munkatárs látja el: 2 fő szociális munkás, 1 fő szociálpolitikus, 1 fő szociológus, 1 fő mentálhigiénés szakember. Mindenki rendelkezik az előírt képzettségekkel, stabil, összeszokott teamet alkotnak.

2020-ban a Szolgálat 435 főt gondozott (224 érintett családdal). A kliensek általában halmozott problémákkal jelentkeznek, és egyre gyakoribb az elhúzódó gondozási szükséglet. Leggyakoribbak az anyagi-megélhetési problémák és a családon belüli konfliktusok. Hatósági intézkedésre 27 gyermek esetében tett a Szolgálat a Családsegítő Központnak javaslatot. A jelzőrendszer a pandémia miatt korlátozottabban működött 2020-ban. A jelzések száma 160, melyből leggyakoribb a közoktatási intézményektől küldött (64 eset). Az 50 órás tankötelezettségi hiányzási korlát és az online oktatás gyakorlati megvalósítási nehézségei állhatnak ezek hátterében főként.

Hajléktalanellátás

Éjjeli menedékhely (Makó, Ardics tanya 2.): Az év 365 napján 18 órától reggel 8-ig tart nyitva, egyidejűleg 22 fő (csak férfiak) elhelyezésére ad lehetőséget. Önellátó hajléktalan személyek önként és térítésmentesen vehetik igénybe. A kötelező szolgáltatásokon túl (éjszakai pihenés, tisztálkodás, étkezés stb.) tiszta ágyneműt, téli időszakban hétvégén hideg élelmet is biztosítanak. 2020-ban az összes ellátotti létszám 26 fő volt, az éves forgalom 4.870 fő, napi átlagban 13,3 fő; az éves kihasználtság: 60,5%. A lakók jellemzően elvált, munkanélküli, 50-60 év körüli férfi, többségük krónikus beteg (szív- és érrendszeri, pszichiátriai, mozgásszervi stb.)., akik hosszabb idő óta, életvitelszerűen élnek fedél nélkül, és társadalmi visszaintegrálásuk igen nehéz, komplex feladat. A segítő munka eredményeként 2020-ban 3 fő talált munkát, 3 fő visszakerült a családjához, 3 fő albérletbe költözött, 1 fő élettársi kapcsolatot létesített.

Nappali melegedő (Makó, Ardics tanya 2.): napközbeni tartózkodásra, tisztálkodásra, pihenésre, étkezésre, ügyintézésben való segítségnyújtásra biztosít lehetőséget az év 365 napján, 8-18 óra között. A férőhelyek száma: 30 fő. Önellátó hajléktalan személyek önként és térítésmentesen vehetik igénybe. A Magyar Élelmiszerbankkal együttműködve hetente pékárút és gyümölcsöt, zöldséget kapnak a kliensek. A szociális szolgáltatások részét képezi tanácsadás, készségfejlesztés, gondozás, esetkezelés. 2020-ban az összes ellátotti létszám 24 fő volt, az éves forgalom 4.302 fő, napi átlagban 17,3 fő; az éves kihasználtság: 57,6%.

Az éjjeli menedékhely és a nappali melegedő egyaránt alapos infrastrukturális felújításra szorul.

Területi Védőnői szolgálat

A védőnői ellátást az ENI által fenntartott szolgálat biztosítja 2 helyszínen (a Hollósy Kornélia u. 2/A.; Justh Gyula u. 23/C. alatti gyermekorvosi rendelőkben), 7 körzetre osztva. A 7 fő főállású védőnő heti 2x tart tanácsadást a rendelőben, emellett rendszeresen az otthonaikban is felkeresik a gondozottakat. A területi védőnők 2020-ban 1.386 fő 0-7 éves korú gyermeket gondoztak és 333 fő várandós anya ellátásáért voltak felelősek. Az élveszületések száma 207 volt, mely 5 gyermekkel több mint 2019-ben. A védőnők munkájukat a jogszabályoknak megfelelően gondozási terv alapján végzik, melynek részét képezi nővédelem, családtervezési tanácsadás, várandósgondozás, védőoltások, szűrőprogramok lebonyolítása; tagjai a gyermekvédelmi jelzőrendszernek is. A pandémia miatt távkonzultációra kényszerültek, és részt vettek a szociális ebédkihordásban is.

A **Támogató Szolgálat** finanszírozási problémák miatt szűnt meg Makón, pedig a szolgáltatásra nagy szükség lenne a meglévő helyi igények miatt.

A **járványügyi vészhelyzet** kihirdetése, fennállása óriási terhelést, számottevő többletfeladatot rótt a szociális ellátórendszerre:

- Az idősek gondozóházában, ahol 32 főről gondoskodnak. Itt sikerült biztosítani a magas szintű védekezést.
- Az idősek nappali ellátása: a klubtevékenység (2 klub, 60 fővel), a házi segítségnyújtás és a szociális étkeztetés terén is jelentős munkaerő-átcsoportosításra és többletfeladatok ellátása vált szükségessé, mely jelenleg is folyamatban van.
- A tanyagondnoki szolgálatnak a szociális étkeztetésben is részt kellett vennie, mely ellátásnál a 96 fős napiesetszám a 70/65 éven felüliek ellátásának biztosításával napi 210 főre emelkedett, mely 2020 nyarától beállt napi 160 adagra.
- A Család-és Gyermekjóléti Központ ügyfélforgalma is jelentősen megugrott, mivel ők működtetik a krízisközpontot a járvány alatt. A rászorulóknak adományokat gyűjtöttek és osztottak ki, illetve döntő szerepük van a digitális oktatás bevezetése esetén a hátrányos helyzetű, IT háttérrel nem rendelkező családok és az iskola közötti napi kapcsolattartásban, és a tanulási leszakadás mérséklésében (korrepetálás, házi feladatok továbbítása stb.).
- A 65+ évesek gyógyszerkiváltása, csekkek befizetése, a karantén alá vont személyek ellátása szintén rájuk hárul. Az iskolavédőnők az ebédhordásban segédkeztek. A járványügyi lezárások alatt a Kálvin téri bölcsődét jelölték ki ügyelet biztosítására. A pszichológus, jogász, családterapeuta távkonzultációra áll át.
- Az ENI munkatársai szakmai kompetenciáik erősítése érdekében rendszeresen vesznek részt különböző kötelező és önként vállalt továbbképzéseken, melyeket online formában a járvány időszakban is folytattak.

Összegezve: a járványhelyzet felkészületlenül érte az ENI-t, ennek ellenére jelentős többletterheléssel, erőforrások átcsoportosításával erőn felül is helytálltak/helytállnak.

2.1.8.1.4. Kulturális, közösségi és sport élet

Makó város gazdag épített örökséggel és kulturális tradíciókkal, illetve rendezvénykínálattal bír *(melyeket a 2.1.7.3.1. Történeti és kulturális adottságok alfejezet már részben bemutatott).*

József Attila, Juhász Gyula emlékének ápolása ma is elevenen élő a városban, melyekhez újabban társult **Makovecz Imre** kultusza. A 2011-ben elhunyt, neves építész középületek egész sorát tervezte a városnak, jelentős lenyomatot hagyva Makó építészeti arculatán, településképén, illetve nagymértékben hozzájárult a város turisztikai vonzerejének megújulásához is. A jelentősebb Makoveczhez köthető épületek: a Hagymaház Kulturális és Művelődési Központ (1998), a Makói Buszpályaudvar (2010), a Hagymatikum Gyógyfürdő (2012); de részt vett a gimnázium és tornacsarnokának megépítésében, a főtér felújításában és a Kossuth-szobor áthelyezésében, a Kálvin téri iskolaépület újjászületésében, és az újvárosi bölcsőde megtervezésében, illetve a Csanád vezér téri közhivatalok háza kialakításában, a tanuszoda és a Makovecz téren megvalósuló Zenepavilon tervezésében is. A Makovecz Imre életművének gondozásával kapcsolatos intézkedésekről Korm. határozat is született (1724/2013. (X.11.)), mely a magyarországi organikus építészetet bemutató túraútvonal kialakítását célozta, illetve ennek eredményeként épült meg a Városi Könyvtár is.

Makó város közművelődési feladatainak ellátásáról egy, az Önkormányzat által alapított gazdasági társaság, a **Makói Szolgáltató Nonprofit Zrt.** gondoskodik (Makó Város Önkormányzat Képviselő-testületének 13/2021. (VI.18.) Önkormányzati rendelete alapján), amelynek Kulturális és Közművelődési Divíziója, a **Hagymaház** (Makó, Posta u.2.) látja el művelődési központként a közművelődési alapfeladatokat, közösségi színtérként közreműködik a városi rendezvények (fesztiválok, hagyományőrző és ünnepi események) lebonyolításában. A lakosság a programokról a helyi médiaszolgáltatókon keresztül (tv, rádió, újság), illetve plakátok, szórólapok, valamint honlapok és a közösségi média útján informálódhat.

Makó Város Önkormányzata saját költségvetéséből finanszírozza a közművelődési alapfeladatok ellátását, a Makói Szolgáltató Nonprofit Zrt.-vel kötött feladatellátási megállapodás alapján.

Az Önkormányzat a közművelődési tevékenysége keretében támogatja a helyi tudományos és művészeti tevékenységet, helytörténeti munkákat, valamint a közgyűjtemények és az itt élő nemzetiségek kultúrájának jobb megismerését.

A lebonyolított műhelytalálkozók alapján a helyi fiatalok (16-35 éves korosztályok) sokkal több nekik szóló szabadidős programot szeretnének: elsősorban a színvonalas és biztonságos szórakozási lehetőségeket hiányolják, ahol pl. számukra érdekes koncertek zajlanak, táncos lehetőséggel, dj-kel; nagyon szeretnének romkocsmát is a városban.

Fontos kulturális intézmény a **József Attila Városi Múzeum és Könyvtár**, ahol felnőtt és gyermekkönyvtár, valamint állandó kiállítások és skanzen (szabadtéri néprajzi együttes - apátfalvi ház, gabonahombár, hagymásház stb.) is működik. A Városi Könyvtár 2020-ban költözött be az új Makovecz-épületbe, azonban a pandémia miatt 196 napot tartottak csak nyitva. Ugyanakkor, örvendetes, hogy az intézményi statisztikák alapján bár a regisztrált tagok száma 2020-ban 2%-kal csökkent (2.721 fő), ezen belül a 14-19 éves beiratkozottak aránya 10%-kal nőtt az előző évhez képest; illetve a kölcsönzések száma is növekedett 2%-kal (35.503 db). A szervezett programok látogatottsága a korlátozások ellenére is 6%-kal nőtt (2020-ban 183 alkalommal 8.022 fő vett részt ezeken). A járványhelyzet miatti kényszerűségből az online tartalmak megjelenítésére innovatív megoldások születtek pl. a közösségi médiában a tudásmegosztás, az olvasás népszerűsítése és a kommunikáció fenntartására egyaránt, melyeket azóta, a lezárásokat követően is sikerrel működtetnek. A könyvtár stratégia célként tekint a helyi fiatalok minél szélesebb körének megszólítására, melyet élménykönyvtár (csapatépítés, játékos vetélkedők iskolásoknak, kvíz verseny stb.) megteremtésével szeretnének elérni. Ennek egyik fontos feltétele a 21. századi digitális eszközpark biztosítása. 2020-ban 23 db új laptopot és színes lézernyomtató szkennert szereztek be, mely által javult a számítógépes szolgáltatások minősége. Emellett 2020-ban jelentős, 5 M Ft meghaladó állománybővítésre (1.656 db dokumentum, 1.587 db nyomtatott könyv stb. beszerzésére) is sor került

Makó irodalmi múzeuma, az **Espersit-ház**, amely. kiállítási anyagával tiszteleg a város híres szülöttjei: Galamb József, a Ford T-modell tervezője és Pulitzer József világhírű amerikai laptulajdonos előtt. A helyi kultúra fontos részét képezi a korábbi Makói Művésztelep nyomdokain 2007-ben az Önkormányzat kezdeményezésére újraszervezett **Natura Marosmenti Művésztelep.**

<u>Közösségi és sport élet</u>

A **sportélet** is szerves része a város közösségi életének, melyet minden évszakban gazdag sportesemény-kínálat erősít:

- Téli Kupa teremlabdarúgó torna (január) – labdarúgás;
- Városnapi sportversenyek (május) – labdarúgás, tenisz, fallabda, sakk, csocsó, biliárd, sportági bemutatók;
- Kihívás Napja (május) – szabadidősport verseny Magyarország települései között;
- Diákolimpiai versenysorozat (szeptember-június) – atlétika, kézilabda, labdarúgás, sakk, grundbirkózás, asztalitenisz, mezei futás;
- Maros Kupa kispályás labdarúgó torna (augusztus) – labdarúgás;
- Fürdőfesztivál (május-augusztus) – strandröplabda, strandfoci, lábtenisz, street-ball;
- Szent István napi sportprogramok (augusztus) – tenisz, sakk, labdarúgás, küzdősportok;
- Hagymafesztivál (szeptember) – tenisz, labdarúgás, csocsó, póker, asztalitenisz;
- Sportágválasztó (szeptember) – sportági bemutatók, természetjárás;

- Sport7 (december) - labdarúgás, csocsó, póker, asztalitenisz, kézilabda, kosárlabda;
- fallabda, röplabda;
- Mikulásfutás (december) – futás;
- Szilveszteri futás (december) – futás.

A makói lakosoknak az alábbi intézményekben van lehetőségük szabadidős és sporttevékenységekben való részvételre: Hagymatikum fürdő, Makó Városi Sportcsarnok, Makó-Spartacus- Vasas Sporttelep, Makói Civil Szervezetek (Makói Majorette Egyesület, BUDO Klub, Írisz Táncklub), Hagymaház, Makói Kalandpark. Emellett a megépült külterületi kerékpárutakat is használják sportolási (pl. futás, kerékpározás, görkorcsolyázás) célra.

A tömegsport tevékenységek mellett számos sportegyesület működik a városban, egyebek között kézilabda, labdarúgás, sporthorgászat, természetjárás, futás, lövészet, lovaglás, illetve technikai sportágakban. Egyre nagyobb szerepet kap a város sportéletében a tenisz, a makói Ütős-Sport Egyesület aktívan tevékenykedik a sportág népszerűsítése érdekében, különösen a fiatalok körében. A szükséges infrastrukturális háttér azonban jelenleg csak igen korlátozottan áll rendelkezésre, így jelentős fejlesztést igényel.

2.1.8.1.5. HR jellemzők és digitális felkészültség

Az EFOP-3.9.2-16-2017-00023 „Esélyteremtés a gyermekekért - közszolgáltatások fejlesztése a Makói kistérségben” című projekt szakmai megvalósítása keretében létrejött egy munkavállalói Adatbázis (2018-2019), mely a Makó várostérségében, illetve a Makói járásban humán közszolgáltatásban: nevelés, oktatás, közművelődés és szociális ellátás területeken dolgozók általános (személyi, életkori, végzettségi, képzettségi szintjét stb.) jellemzőin túl magában foglal az érintett személyek rövid-közép- és hosszú távú karriercéljaira, valamint szakmai jövőképére, továbbképzési igényeire vonatkozó információkat is. Az anonim és önkéntes kérdőíves vizsgálatban - melyet 5 workshop és 22 mélyinterjú is megalapozott - 303 fő humán közszolgáltatási szakember vett részt.

A felmérés eredményeinek részletes összegzését terjedelmi okból a 8.2.3. sz. Melléklet tartalmazza!

2.1.8.2. Esélyegyenlőség biztosítása

Makó Város Önkormányzata rendelkezik Helyi Esélyegyenlőségi Programmal (HEP) 2018-2023 – a 2020. évi felülvizsgálattal egységes szerkezetbe foglaltan. A város hangsúlyt helyez az esélyegyenlőségi célcsoportok érdekeinek védelmére, különös figyelemmel a gyermekek és idősek problémáira. A HEP Intézkedési Tervében meghatározta a fő esélyegyenlőségi célcsoportokat és a számukra elfogadott, főbb intézkedés csomagokat *(részletesen lásd a HEP-ben!)*.

Célcsoport	Problémák beazonosítása rövid megnevezéssel	Fejlesztési lehetőségek meghatározása rövid címmel
Romák és/vagy mélyszegénységben élők	A nyilvántartott munkanélküliek több mint fele tartósan munkanélküli Romlik a mélyszegénységben élők/romák egészségügyi állapota	Álláskeresés módja megváltozott, az informatikában járatlanokhoz is eljussanak a lehetőségek. Felkészítés állásinterjúra, megfelelő önéletrajz írására. Felkészítő tréningek szervezése. Feltérképezni a munkaerő-piaci lehetőségeket és erről tájékoztatást nyújtani.
Gyermekek	A településen előfordul a fiatalkorúak által vagy az ő sérelmükre elkövetett bűncselekmények ténye. Több gyerek került a Gyermekjóléti Szolgálat látókörébe elkövetett bűncselekmény vagy áldozattá válás miatt. Magas a rendszeres gyermekvédelmi kedvezményre jogosultak száma	Figyelem felhívás, prevenciós előadások, programok szervezése. A szünidei étkezés megoldása.
Idősek	Nagy az idősek informatikai lemaradása Idősek között magas a nők aránya. Emelkedik az egyszemélyes háztartások száma ennek következménye az elmagányosodás	Tanfolyami lehetőségek biztosítása Aktivitásukat megőrző programok szervezése. Az önkormányzat által nyújtott szociális szolgáltatásokba való bevonás
Nők	A munkanélküliek között magas a nők aránya A nők elleni és a családon belüli erőszak rejtve marad	Speciális a nők számára induló, valamint egyéb képzések felkutatása, erről tájékoztatás. Szükség esetén a képzőszervezet és a célcsoport közötti közvetítőszerep ellátása. A városban és a környező településeken található munkáltatók megkeresése és folyamatos kapcsolattartás. Tájékoztatás, Figyelem felhívó programok szervezése. Csoportfoglalkozás szervezése.
Fogyatékkal élők	Nem teljes körű az akadálymentesítés Vakok és gyengénlátóknak szűk az információhoz való hozzáférés lehetősége.	Vakok és gyengénlátók segítését szolgáló ingyenes informatikai programok felkutatása és biztosítani azokhoz való hozzáférhetőséget.

20. táblázat: A HEP fő célcsoportjai és főbb intézkedés-típusai, forrás: Önkormányzat adatközlése

Makó Város Önkormányzat Képviselő-testülete törvényi felhatalmazás alapján az esélyegyenlőségi célcsoportokat érintően, a következő Önkormányzati rendeleteket alkotta:

- Makó Város Önkormányzat Képviselő-testületének a személyes gondoskodást nyújtó gyermekjóléti alapellátásokról, és az ezekhez kapcsolódó térítési díjakról szóló 24/2017. (IX.28.) Önkormányzati rendelete;
- Makó Város Önkormányzat Képviselő-testületének az egyes pénzbeli és természetben nyújtott szociális ellátásokról szóló 1/2015. (II.12.) Önkormányzati rendelete,
- Makó Város Önkormányzat Képviselő-testületének a személyes gondoskodást nyújtó szociális ellátásokról szóló 15/2017. (III.30.) Önkormányzati rendelete;
- Makó Város Önkormányzat Képviselő-testületének a „Makó számít rád” tanulmányi ösztöndíjról szóló 11/2017. (III.17.) Önkormányzati rendelete.

A HEP soron következő, 2023. évi felülvizsgálata során biztosítani kell a megalapozó fejezetek adat- és információ állományának frissítését; illetve az Intézkedési Terv aktualizálása is szükséges.

Hátrányos, halmozottan hátrányos helyzetű és sajátos nevelési igényű gyermekek nevelése, oktatása

Óvodai ellátás

A nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXC. tv. 47. §-a alapján sajátos nevelési igényű gyermekek, tanulók neveléséről, iskolai felkészítéséről a szakértői bizottság szakértői véleménye szerint kell gondoskodnia az óvodának, iskolának.

Kiemelt figyelmet igénylő gyermek, tanuló:

a) különleges bánásmódot igénylő gyermek, tanuló:

aa) sajátos nevelési igényű gyermek, tanuló,

ab) beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézséggel küzdő gyermek, tanuló,

ac) kiemelten tehetséges gyermek, tanuló.

Az esélyegyenlőség érvényesítése érdekében különös figyelmet kell fordítani minden infrastrukturális és szakmai fejlesztés támogatása esetén a halmozottan hátrányos helyzetű tanulók és sajátos nevelési igényű tanulók oktatási helyzetére a beruházásokban, fejlesztésekben, a közoktatási intézményekben.

A Kozmutza Flóra Általános Iskola és Szakiskola Pápay Endre Óvoda, Általános Iskola, Szakiskola, Kollégium és Egységes Gyógypedagógiai Módszertani Intézmény óvodájában speciális nevelési igényű 3-7 éves különböző fejlettségi/fogyatékossági szinten levő bejáró és bentlakó gyermekek nevelésével, fejlesztésével foglalkoznak gyógypedagógusok. A fejlesztés rövidtávú céljai minden esetben komplex vizsgálatra, diagnózisra épülnek, melyet egyéni, kicsoportos (6-7 fő) sérülés specifikus módszerek, terápiák szakszerű alkalmazásával, differenciálással végeznek. Az óvodás gyermekek jelentős része hátrányos szociális helyzetű, kisebb hányada veszélyeztetett családban, illetve állami gondoskodásban él. Az óvoda feladata a készségek, képességek fejlődésének elősegítése, egyéni bánásmód alkalmazása, fejlesztő foglalkozások biztosítása 3 éves kortól. Rendszeresen felmérik a veszélyeztetett gyermekeket (családokat) és szükség esetén intézkedési tervet készítenek a megoldásokra. Szorosan együttműködnek a Család- és Gyermekjóléti szolgálattal, hogy az adott problémát mielőbb orvosolni tudják.

A Szikszai György Református Óvoda: fő célja a veszélyeztetettség megelőzése, megszüntetése, a hátrányos helyzet kompenzálása. Minden év szeptemberében az óvónők felmérik a csoportjukba járó hátrányos helyzetű gyermekeket, figyelemmel kísérik a nehezen kezelhető gyermekek fejlődését, feltárják fejlődési zavarait, ha kell szakorvosi vizsgálatra irányítják. Folyamatosan tartják a kapcsolatot a védőnővel, háziorvossal.

A Makói Óvoda 4 épületben működik. Itt is integráltan együtt nevelik a különböző képességekkel rendelkező gyermekeket. Egyéni bánásmóddal, a sajátos nevelési igény biztosításával, differenciált, egyénre igazított foglalkoztatás folyik. Kiemelt cél a leszakadást

megakadályozása és a tehetséggondozás. Nagy hangsúlyt fektetnek a különleges bánásmódot igénylő gyermeknek a támogatására.

A Makói Katolikus Általános Iskola és Óvoda két épületében 6 óvodai csoportot működtetnek, integrációs pedagógiai programot (IPR) alkalmaznak. Kiemelt terület az érintett tanulók hátrányainak feltérképezése, melyek nyomán egyéni fejlesztési terveket készítenek.

A városban 2010-ben az általános iskolákban tanulók 32,6%-a hátrányos helyzetű, 10,4%-a pedig halmozottan hátrányos helyzetű csoportba tartozott. A 2010 és 2019 közötti években a tanulók száma alig változott, de a HH és HHH csoportba tartozó diákok száma és aránya nagymértékben lecsökkent, 5,9% (2019), valamint 4,9%-ra (2019).

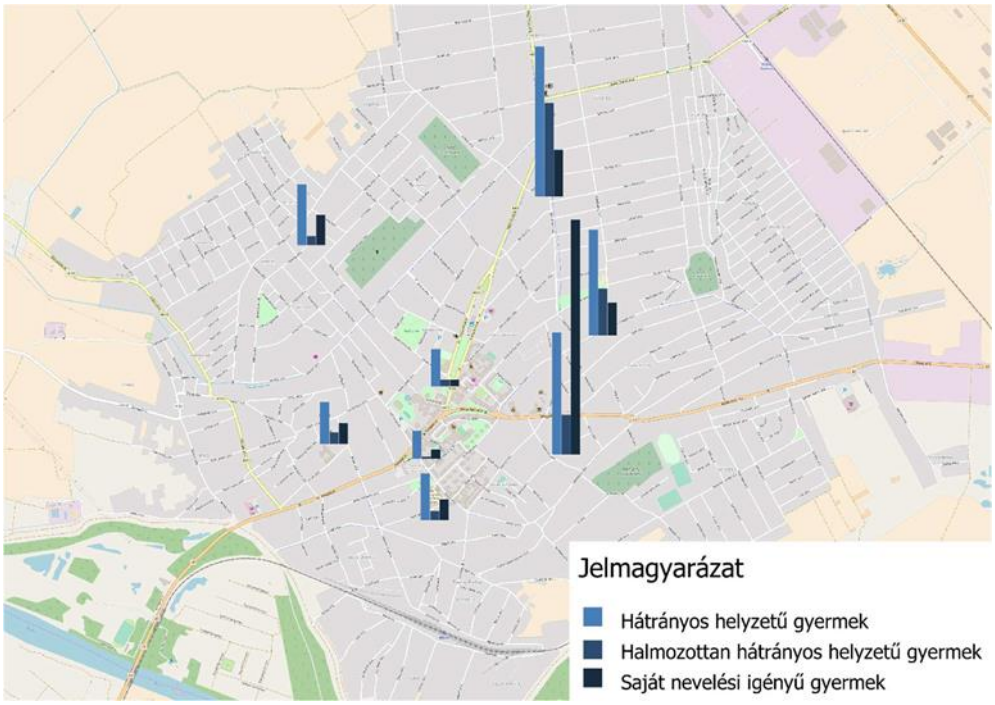

14. ábra: Hátrányos, halmozottan hátrányos helyzetű és sajátos nevelési igényű gyermekek területi megoszlása a makói iskolákban, forrás: ITS 2015

A makói iskolák (*lásd még az 2.1.8.1.1. pont alatt!*) HH/HHH és SNI tanulók számára differenciált tanórai tanulásszervezést, valamint a fejlesztő, felzárkóztató, tehetséggondozó és az érdeklődési körnek megfelelő szakköri tanórán kívüli foglalkozásokat biztosítanak, melynek eredményeként a lemorzsolódási, továbbtanulási, kompetenciamérési eredmények az érintett tanulók körében javuló mutatókat érnek el. Az érintettek bekapcsolódnak az iskolán kívüli, továbbtanulást segítő programokba pl.: Útravaló Ösztöndíjprogram, Tanoda Program, Arany János Tehetséggondozó Program.

A HEP megállapítsa szerint a **hátrányos helyzetű** (HH) tanulók intézményeken belüli eloszlása elég aránytalan. Magas számban fogadja be ezen tanulókat a Szikszai György Református Általános Iskola és a Makói Katolikus Általános Iskola, illetve a Pápay Tagintézmény, amely speciális iskola. Ennek oka, hogy Makó Honvéd városrészéhez, melyben a város legnagyobb

méretű – a KSH 2011-es népszámlálási adatai alapján 4 db – szegregátuma[42] is található, ez a két iskola van a legközelebb. A legtöbb hátrányos helyzetű és/vagy cigány/roma lakos ebben a városrészben él. A családok iskolaválasztásának elsődleges szempontja az iskola közelsége.

A **halmozottan hátrányos helyzetű** (HHH) tanulóknál ez az aránytalanság még szembe tűnőbb. A két Honvéd városrészhez közeli iskola a Szikszai György Református Általános Iskola és a Makói Katolikus Általános Iskola nem csak a tanulói létszámukhoz képest nevel halmozottan hátrányos helyzetű tanulókat, hanem az összlétszámhoz képest is.

A **sajátos nevelési igényű tanulók** eloszlása már kiegyenlítettebb képet mutat. Bár kitűnik a Pápay Tagintézmény, de mivel speciális iskoláról van szó, ide kerülnek azon sajátos nevelési igényű tanulók, akik integráltan nem oktathatók. A legkevesebb sajátos nevelési igényű tanuló azokban az intézményekben van, ahol felvételi eljárással választják ki a diákokat. A köznevelési törvény csak a zenei és a testnevelési osztályokba jelentkezőknél enged meg ilyen szelekciót. A Makói Általános Iskola Bartók Tagintézményében zenei képességek alapján válogatnak, illetve a József Attila Gimnázium is felvételiztet. Ebből az a következtetés vonható le a HEP alapján, hogy a felvételi eljárás kiszűri a sajátos nevelési igényű tanulókat.

A HEP aggályosnak tartja, hogy a jelenlegi SNI tanulói megoszlás még jobban eltolódhat a jövőben az Almási Tagintézmény irányába, ahova felvételi eljárás vagy elbeszélgetés nélkül kerülhetnek be a gyerekek. Ezt a folyamatot figyelemmel kell kísérni. Ugyanakkor a Makói Általános Iskola mindkét tagintézménye: a Bartók és az Almási is aktívan részt vett az EFOP-392-2017 Esélyteremtés a gyermekekért – közszolgáltatások fejlesztése a Makói kistérségben c. projekt keretében megvalósuló a Korai iskolaelhagyást megelőző modellprogram kidolgozásában és kipróbálásában (hat 10-14 éves korú tanulócsoport bevonásával). Mindkét állami iskolában IPR-t és Lépésről-lépésre programot is alkalmaznak sikerrel a részben a tehetséggondozás, a kompetenciafejlesztés, részben a felzárkóztatás, a lemorzsolódás megelőzése céljából. Elsősorban a hátrányos helyzetű tanulók számára gyakorlat-orientált pályaorientációs foglalkozásokat is szerveznek üzemlátogatással.

A HEP összegző megállapítása alapján Makón oktatás, nevelés területén hátrányos megkülönböztetésről nincs tudomásuk. Minden óvodai csoportban a nevelés és minden iskolai osztályban a nevelés és oktatás integráltan folyik a hátrányos helyzetű/halmozottan hátrányos helyzetű és a sajátos nevelési igényű gyermekek részvételével.

Korai fejlesztés, rehabilitáció

Makói telephellyel működik a Pápay Endre Óvoda, Általános Iskola, Szakiskola, Diákotthon, Gyermekotthon és Egységes Gyógypedagógiai Módszertani Intézmény a Kozmutza Flóra Általános Iskola és Szakiskola Tagintézménye. Ebben az intézményegységben van lehetőség korai fejlesztésre 0-tól 18-éves korig. Mind az érintettek köre mind a terápiás módszerek széles spektrumon mozognak: korai fejlesztés, gyógypedagógiai tanácsadás, fejlesztő felkészítés,

[42] Forrás: PET 2.2. fejezet 7-11. oldal. Az ASZP az FVS 2024. évi felülvizsgálata során, a friss KSH népszámlálási adatok és szegregátum-lehatárolás alapján frissítésre és aktualizálásra kerül.

logopédia, gyógytestnevelés, konduktív pedagógiai ellátás stb. A szakértői és rehabilitációs bizottság javaslata alapján a nevelési és oktatási intézményekben sajátos nevelési igény típusa szerint logopédus, gyógypedagógus, pszichológus, fejlesztőpedagógus, gyógytestnevelő szakembert vonnak be a fejlesztő tevékenységbe. A gyerekek fejlesztése már a legkisebbeknél elkezdődik, azonban az 5 éven aluli, óvodáskorú gyermekek korai fejlesztéséről, rehabilitációjáról nem áll rendelkezésre nyilvántartás, statisztika.

Antiszegregációs programok megvalósítása

A Honvéd városrészben 4 db szegregátum található, melynek átfogó fejlesztése jelenleg is folyamatban van. A **TOP-5.2.1-15-CS1-2016 Makó Honvéd városrészének megújítása** című szoft projekthez szorosan kapcsolódva 2017-től megkezdődött **TOP-4.3.1-15-CS1-2016 Honvéd városrészi központ építése** című projekt megvalósítsa, amely 730 M Ft támogatási összeggel több infrastrukturális projektelemet is magában foglal: beletartoznak a **Honvéd városrész utcáinak szilárd burkolattal való ellátása, a csapadékvíz elvezetése és 15 db szociális bérlakás felújítása, valamint egy közösségi ház és sportpályák kialakítása** Honvéd városrészben. Az érintett utcák: Alma, Táncsics, Bem József, Szigeti, Bánffy, Fuvola, Lendvai, Aulich Lajos, Balassa, Vasvári Pál, Pozsonyi, Türr, Szende, Sarkantyú.

A kivitelezés során több akadály is felmerült: az ivóvízvezetékek rossz állapota, a későbbiekben nagyban veszélyeztette volna az újonnan kialakított utakat, ezért 2.450 méteren ezek is kicserélésre kerültek. 11 utca kétrétegű bitumen emulziós felületi bevonatot kapott, míg 3 utca zúzottköves burkolatot. Továbbá az utcák csapadékelvezetése is kialakításra került.14 db lakás felújítása befejeződött és átadásuk megtörtént 2018 decemberében. A még fennmaradó kivitelezések – 1 szolgálati bérlakás, kispályás focipálya, röplabdapálya, gyermek és felnőtt játszótér, valamint közösségi ház, és ahhoz kapcsolódó parkolók és zöldfelületek – megvalósítása érdekében a projekt 2022.05.31-ig meghosszabbításra került. A kiviteli tervek leegyeztették a Roma Nemzetiségi Önkormányzattal.

A Honvéd városrész megújítása szoft projektelemei keretében 11 fő szociális munkás összesen 167 fő itt élő lakost támogat heti rendszereséggel, egyéni fejlesztési tervek alapján. 34 család gyermekei részesülnek tanulást segítő rendszeres korrepetálásban, felzárkóztatásban; 25 gyermek vesz részt tehetséggondozásban. Továbbá főzőtanfolyam, háztartás-gazdálkodási tanácsadás és mosoda és kaláka program is megvalósult.

2.1.9. A TELEPÜLÉS GAZDASÁGA

2.1.9.1. A település gazdasági súlya, szerepköre

2.1.9.1.1. Vállalkozások száma és gazdasági súlya

A városban 4.560 regisztrált vállalkozás található, melyből 647 társas vállalkozás, míg a regisztrált önálló vállalkozók száma 3.913. A működő vállalkozások (tehát a 0 főnél nagyobb létszámú vagy árbevétellel rendelkező cégek) száma 2019. december 31-én 1.534 volt, ami a megyei működő vállalkozások számának 4,6%-a. Örvendetes tendenciaként jelenik meg, hogy Makón a **működő vállalkozások száma** az elmúlt öt évben **mintegy negyedével (24,2 %-kal)**

nőtt. A működő vállalkozások 1.000 lakosra jutó száma 2019-ben 68,6 volt, ami 14,8 százalékponttal marad el Csongrád-Csanád megye hasonló mutatójától. Mindazonáltal **a nagyvállalati kategóriát tekintve Makó gazdasági súlya jelentősen a megyei átlag feletti**. Míg a település lakossága a megyei népesség 5,6%-át adja, addig a legalább 250 fő foglalkoztatotti létszámmal működő vállalkozások aránya ennek mintegy kétszerese (11,1%).

Létszámkategória	Makó	Csongrád-Csanád megye	Makó/Csongrád-Csanád megye
Ismeretlen és 0 fő	58	1.424	4,1%
1-4 fő	1.315	28.468	4,6%
5-9 fő	91	1846	4,9%
10-19 fő	43	809	5,3%
20-49 fő	16	474	3,4%
50-249 fő	8	158	5,1%
250 fő felett	3	27	11,1%
Összesen	1.534	33.206	4,6%

21. táblázat: Működő vállalkozások létszámkategória szerinti megoszlása Makón és Csongrád-Csanád megyében (2019), forrás: KSH

A város két meghatározó nagyvállalata a **Makói Ipari Parkba** kívülről betelepülő vállalkozás. Mindkettő globális transznacionális vállalatok helyi telephelye, így globális piacokra termel és alapanyagait is a vállalatok belső logisztikai rendszerén keresztül, alapvetően külföldről szerzi be. A ContiTech Fluid Automotive Hungária Kft. (korábban Gumiművek Phoenix Hungária Kft.) a cég autóipari divíziójához tartozik, fő profilja a hűtő-fűtő gumitömlők gyártása és értékesítése az autóipar és kamion szegmens számára. A Givaudan Hungary Kft. svájci székhelyű transznacionális vállalat, a világ legnagyobb ízesítő- és illatanyag-gyártója, amelynek eddig legnagyobb, 39 Mrd Ft-os beruházása valósult meg Makón. A Céginformáció.hu Kft. által 2021 novemberében publikált ranglista alapján a **Givaudan Hungary Csongrád-Csanád megye ötödik**, míg a **ContiTech Fluid Automotive Hungária a megye kilencedik legnagyobb árbevételű vállalkozása**. A két cég együttes 2020. évi árbevétele meghaladja a 128 Mrd Ft-ot.

Nem csupán az árbevétel, de a foglalkoztatás szempontjából is jelentős a makói vállalatok súlya. **Csongrád-Csanád megye egyik legnagyobb foglalkoztatója** a **ContiTech Fluid Automotive Hungária Kft.** mintegy 1.500 fővel, emellett jelentős munkáltató a **Givaudan Kft**. 450 fővel, a **Duocor Ipari Bt.** 375 fővel, illetve a **Váll-Ker Kft**. 240 fővel. Ezek a cégek együttesen **erős befolyást gyakorolnak a térség munkaerőpiacára**: mivel a nagy foglalkoztatók az összes foglalkoztatott mintegy 15%-át alkalmazzák, ezért létszámgazdálkodással összefüggő döntéseik nagyban érintik a többi foglalkoztatót is, akik nem tudják teljes mértékben függetleníteni magukat a nagyobb cégek bérezési gyakorlatától; illetve megérzik azok tömeges létszámbővítését vagy létszámleadását.

2.1.9.1.2. Gazdasági infrastruktúra

Makó jelenlegi gazdasági súlyának eléréséhez jelentősen hozzájárult, egyúttal további növekedési potenciál alapjául szolgál a város által nyújtott infrastrukturális környezet. **A Makói Ipari Park a város fő befektetésösztönzési, gazdaságfejlesztési projektje.** Profilja a mezőgazdasági termékfeldolgozásra, élelmiszeriparra és a logisztikai tevékenységekre épül, de nyitott az autóipari, elektronikai, fémipari és gépipari tevékenységekre, valamint a megújuló energia előállítására is. A Makói Ipari Park a **zöldmezős beruházások** lehetőségét biztosítja, bérelt vagy vásárolt parcellákon. Jelenleg **több mint két tucat vállalkozás működik az ipari parkban**, az itt működő cégek foglalkoztatotti létszáma mintegy **3.000 fő**. A Makói Ipari Park **összterülete 87,48 hektár**, amiből 81,35 hektár a hasznosítható terület. Teljes **közműellátottsággal** 51,47 hektárnyi terület rendelkezik (azaz elérhető a víz-, gáz-, és villamos energiaszolgáltatás, kiépítésre került az út-, csapadékelvezető- és csatornahálózat, illetve biztosított a közvilágítás is), ebből a **hasznosítható szabad terület jelenleg mintegy 43 hektár**.

Az Ipari Park által kínált zöldmezős beruházási potenciált kiválóan kiegészítik az összefüggő ipari zónaként kezelt, „Iparterület" megnevezésű településrészben kínálkozó **barnamezős beruházási lehetőségek**. Ezen terület a város északkeleti részén, attól némiképp szeparáltan terül el, az Újváros és Honvéd városrészekkel határos. A barnamezős beruházásokra kijelölt területek földrajzi közelségében található a Makói Ipari Park, ami még vonzóbbá teszi az Iparterületet a működőtőke-beruházások számára. Az elmúlt évtizedek ipartelepítései koncentrálódnak a területen, amely **kedvező vasúti és közúti kapcsolatokkal** rendelkezik, így **különösen alkalmas ipari és logisztikai tevékenységekre**. A városrész közvetlen kapcsolatban van a 430. sz. főúttal, mely a 43. sz. főutat köti össze az M43 autópályával. A terület közúti elérhetősége kiváló. A város felől a Földeáki út, a Justh Gyula utca, a Királyhegyesi út és az Aradi utca tárja fel. Ezek egyben a külső elérhetőségét is biztosítják a területnek. A területet átszeli a 130. sz. vasútvonal, mely a **teherszállításban rejlő lehetőségek kiaknázását** segíti elő, különös tekintettel a Szeged-Makó tram-train fejlesztésekben (így a megépítendő új vasúti Tisza-hídban) rejlő potenciálra. Kerékpárutak a Földeáki út, a Justh Gyula utca, a Királyhegyesi út és az Aradi utca mentén biztosítják a terület elérését. Ez utóbbi infrastruktúra Apátfalváig a közelmúltban épült meg. A városrész belső úthálózata a betelepülő vállalkozások igényének megfelelően épül ki. A volt üzemi területek közül **nem vagy csak részben hasznosított területek** közül kiemelendő a volt FÉG telep (mintegy két hektár terület), a volt tejgyár (egy hektár alatti terület), a volt paprikagyár, a régi kolbászgyár (több 0,2-0,5 hektár méretű telek kialakítására van lehetőség), illetve a volt termelőszövetkezeti telephely (0,5 hektáros terület). Az Önkormányzat által **barnamezős területként** számon tartott (nem önkormányzati tulajdonú) telkek összterülete 6,9814 hektár. A **szabad és bevonható iparterületek** nagysága 25,4446 hektár.

2.1.9.2. A település főbb gazdasági ágazatai, jellemzői

2.1.9.2.1. A települési gazdaság ágazati szerkezete

Makón a regisztrált vállalkozások közel felének főtevékenysége kötődik a primer gazdasági szektorhoz, ugyanakkor a működő vállalkozások 5,9%-a tevékenykedik az agráriumban. A működő vállalkozások között **jelentős** a **kereskedelem,** a **gépjárműjavítás,** illetve a **szakmai, tudományos tevékenység**, valamint az **építőipar** súlya. Megyei viszonylatban a **szálláshely-szolgáltatás**, illetve a kereskedelem, gépjárműjavítás gazdasági ágak felülreprezentáltsága jellemzi a makói gazdasági palettát, ugyanakkor a szakmai, tudományos, műszaki tevékenységet végző vállalatok aránya Makón alacsonyabb, mint megyei viszonylatban.

Nemzetgazdasági ág	Regisztrált vállalkozások (Makó)	Működő vállalkozások (Makó)	Működő vállalkozások (Csongrád-Csanád megye)
Mezőgazdaság, erdőgazdálkodás, halászat	44,3%	5,9%	5,4%
Feldolgozóipar	3,5%	6,9%	6,3%
Építőipar	3,7%	9,8%	10,7%
Kereskedelem, gépjárműjavítás	8,7%	23,4%	16,6%
Szállítás, raktározás	1,8%	4,3%	3,5%
Szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás	3,5%	6,4%	3,6%
Információ, kommunikáció	1,6%	4,0%	5,3%
Pénzügyi, biztosítási tevékenység	1,3%	3,9%	3,3%
Ingatlanügyletek	10,4%	2,2%	3,2%
Szakmai, tudományos, műszaki tevékenység	5,1%	10,1%	16,8%
Adminisztratív és szolgáltatást támogató tevékenység	2,2%	4,0%	4,8%
Oktatás	3,0%	3,4%	4,6%
Humán-egészségügyi, szociális ellátás	2,7%	4,9%	6,0%
Művészet, szórakoztatás, szabadidő	3,1%	2,1%	2,6%
Egyéb szolgáltatás	4,7%	8,7%	6,8%
Egyéb	0,5%	0,0%	0,4%

22. táblázat: Vállalkozások nemzetgazdasági ágak szerinti aránya Makón és Csongrád-Csanád megyében (2020 [regisztrált vállalkozások], 2019 [működő vállalkozások]), forrás: KSH

A gazdaság szektorális megoszlása jellemző képet rajzol annak szerkezetéről. A legfejlettebb gazdaságokra a szolgáltatások kifejezetten magas (75-80% körüli), a mezőgazdaság rendkívül alacsony (mindössze 2-3%-os) aránya jellemző. Az egyes szektorok súlya kapcsolatban áll a helyi gazdaság jövedelemtermelő képességével, amely jellemzően a szolgáltatások esetében

a legmagasabb és a mezőgazdaságban a legalacsonyabb. Makón a s**zolgáltatások aránya 77,3%, az iparé 16,7%, míg a mezőgazdaságé 5,9%**, amely alapvetően kismértékű eltéréseket mutat a megye ugyanezen mutatóihoz képest (szolgáltatások: 77,1%; ipar: 17,5%; mezőgazdaság: 5,4%); a relatív különbség a primer szektor tekintetében a legnagyobb. **A mezőgazdaság súlya a hazai átlaghoz viszonyítva kifejezetten jelentősnek bizonyul**, országosan a működő vállalkozások mindössze 4,0%-a tevékenykedik a mezőgazdaságban.

2.1.9.2.2. Mezőgazdaság

Makó város kiterjedt határral rendelkezik (a város 229 km^2-nyi területéből 197 km^2-t tesz ki a művelhető terület), a mezőgazdaság tekintetében szorosan összekapcsolódik a szomszédos településekkel. Az ország vöröshagyma-, fokhagyma-, fűszerpaprika- és gyökérzöldség termésének felét Makó és Szeged körzete adja. A rendkívül jó talajprofillal (löszös és öntéstalajok) és a napsütéses órák kiemelkedően magas számával (mintegy évi 2.100 óra) jellemezhető időjárási adottságokkal rendelkező **térség életében a mezőgazdaság mindig is meghatározó volt** és jelenleg is az.

A mezőgazdasági hasznosítású földterület több mint háromnegyedén **szántóföldi növénytermesztés** folyik, ugyanakkor a térség említett természeti adottságai jó feltételeket biztosítanak a kertészeti kultúráknak is. A makói térség terményei közül kiemelkedő és egyben a legismertebb termény a **nemzetközi hírű vöröshagyma és fokhagyma,** amelynek termesztése mintegy háromezer hektáron folyik. A **makói hagyma hungarikum**, amelynek beltartalmi értéke, ízanyagai különösen értékesek. További fontos termény az eredetvédett makói **hosszúgyökér**, illetve a **petrezselyem** és a **fűszerpaprika** is. A szántóföldi növénytermesztésben nagy jelentőségűek a hagyományos **kalászosok** (pl. búza, árpa, zab), a **napraforgó** és a **kukorica**.

A **mezőgazdaság, erdőgazdálkodás, halászat** nemzetgazdasági ág mintegy 6%-os részesedése a helyi foglalkoztatásban jól mutatja, hogy a primer szektor szerepe viszonylagosan alacsony súlya ellenére távolról sem tekinthető elhanyagolhatónak. Különösen annak figyelembevételével, hogy **az idénymunkák a munkanélküliek jelentős részének biztosítanak kereseti lehetőséget** (igaz, relatíve alacsony bérszinten). Sokak számára jelent mellékes jövedelmet a kisebb földterületeken, háztáji gazdaságokban történő mezőgazdasági tevékenység is. Végül, a primer szektor tradíciói és hangsúlyos helyi jelenléte kiváló lehetőséget kínál a mezőgazdasági alapanyagok elérhetőségére és minőségére épülő feldolgozóipari tevékenységek végzésére is. Bár a hagyma- és zöldségfélék döntő részét a térségen és az országon kívül értékesítik, a feldolgozatlan, félkész, illetve feldolgozott állapotban vevőre találó termékek tekintetében **nem** a **magas feldolgozottsági szint** dominál. Továbbá az **értékesítés csatornái sem kellően szervezettek**, ezért számos termelő kiszolgáltatott a felvásárlók kínálta áraknak – ők a szükséges mértékű tárolási, feldolgozási kapacitások híján gyakran a legolcsóbb szezonáron kénytelenek eladni a terményeket.

2.1.9.2.3. Ipar

Makó történetileg alacsony iparosodottságú városnak tekinthető. A tudatos iparfejlesztés az 1990-es években vette kezdetét, amelynek kiemelkedő mérföldkövének tekinthető a Makói Ipari Park létrehozása 1998-ban. Jelenleg a város ipari szerkezetében a **gumiipar, a fémipar, a mezőgazdasági termékfeldolgozás, illetve az élelmiszeripar** a meghatározók. Makó gazdaságszerkezeti összefüggéseinek fontos jellemzője, hogy annak ellenére, hogy a település erős tradicionális mezőgazdasági térségi központi szerepkörrel bír, a többi gazdasági szektor jellemzően nem épít ezen adottságra, és **nem alakult ki az a tőkeerős helyi vállalkozói kör, amely magas szintre emelhetné az agrártermények feldolgozását**. (*A város meghatározó ipari vállalatairól a 2.1.9.1.1 fejezet, míg a helyi ipari vállalkozások beruházásairól a 2.1.9.3 fejezet nyújt további információkat.)*

2.1.9.2.4. Szolgáltatások

Makón a működő vállalkozások 77,1%-a köthető a szolgáltatások területéhez, s a foglalkoztatottak mintegy kétharmada dolgozik a tercier szektorban. A szolgáltató ágazatban működő vállalkozások **elsősorban kereskedelemben és gépjárműjavításban tevékenykednek**. Külföldi tulajdon jellemzően a pénzügyi, banki szolgáltatást nyújtó vállalkozásokban, illetve a kiskereskedelem nagyobb alapterülettel bíró egységeiben jellemző. A városban megtalálhatók a különböző hazai és nemzetközi kereskedelmi láncok képviselői (többek között: CBA, Coop, Lidl, Penny Market, Spar, Tesco). A nagybankok közül bankfiókkal rendelkezik Makón az OTP Bank, a Kereskedelmi és Hitelbank, valamint az ERSTE Bank Hungary; míg a biztosítók közül az Allianz Biztosító és a Groupama Biztosító. A városban a **lakossági és üzleti szolgáltatások mennyisége és színvonala megfelelő, a helyi igényeken túl a térségi szükségleteket is kielégítő**. Bár a város gazdasági életében és működésében nem bírnak kiemelkedően jelentős szereppel, **Makón hosszú évek óta jelen vannak digitális technológiákat mint szolgáltatást nyújtó vállalkozások**.

2.1.9.2.5. A turizmus szerepe a város gazdaságában

Makó kedvelt turisztikai célpont, a Magyar Turisztikai Ügynökség Turizmus 2.0 Stratégiája a gyógyhelyek és fürdőtelepülések közül – a megyében egyedülálló módon – Nemzetközi Regionális Zászlóshajóként azonosítja a várost. Fő vonzereje a fürdő, a szabadidő aktív eltöltésének lehetősége és a sokszínű kulturális élet. A település számára egyedülálló karaktert biztosít Makovecz Imre örökségének ápolása. Makón a **működő vállalkozások 6,4%**-a (mintegy 100 vállalkozás) végez elsődlegesen szálláshely-szolgáltatáshoz, vendéglátáshoz kapcsolódó tevékenységet. Ezen **ágazat relatív súlya jelentősen nagyobb** a megyei (3,6%), illetve az országos (4,0%) arányhoz képest. A **kiemelt fejlesztési területnek számító turizmus** súlyát jól mutatja, hogy míg 2011-ben a megyei kereskedelmi szálláshelyek belföldi bruttó szállásdíj árbevételének 2,2%-a képződött Makón, addig 2020-ban ezen arány 4,8%. A kereskedelmi szálláshelyek vendégforgalma 2013 és 2019 között dinamikus növekedést mutatott, amely tendenciát a pandémia sajnálatos módon megtörte, a kereskedelmi

szálláshelyek 2020-as vendégforgalma (11.267 fő) 38,2%-os visszaesést jelez a 2019-es adathoz képest.

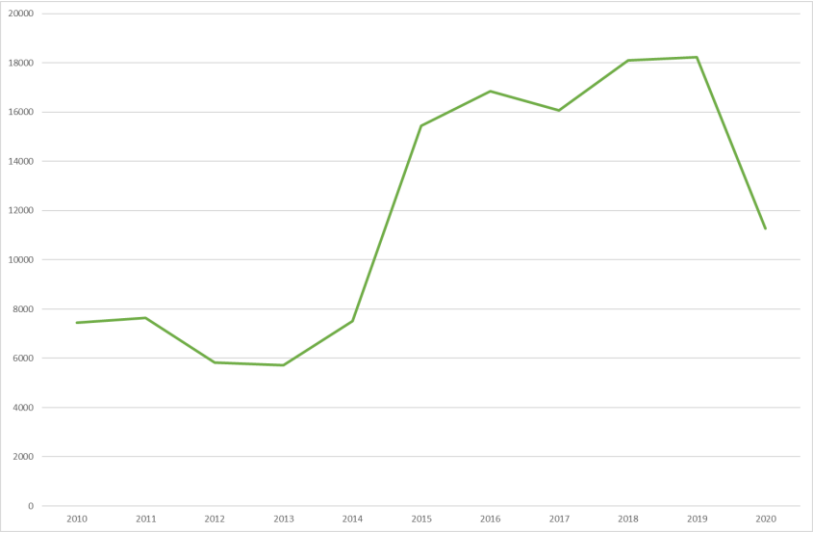

15. ábra: Vendégek száma a kereskedelmi szálláshelyeken Makón (2010-2020), forrás: KSH

Mind turisztikai, mind városképi szempontból kiemelt jelentőséggel bír a város egyik vezető, egyre nagyobb forgalmat generáló projektje, a **Hagymatikum Gyógyfürdő**[43], amely **döntően külföldi vendégkörre épül**. Ezen **intézmény köré egyre bővülő turisztikai ökoszisztéma épült ki**. A helyi szálláshelykínálat a kempingtől a négy csillagos hotelig terjed, ugyanakkor a **városi szálláshelyek egyre kevésbé képesek kiszolgálni a növekvő turistaforgalmat** – különösen annak figyelembevételével, hogy a Magyar Turisztikai Ügynökség az elkövetkezendő évekre **négyszeres növekedést prognosztizál** a városba látogató turisták számát illetően. A magasabb színvonalú **szállodai férőhelykapacitás** meglehetősen **korlátozott Makón**, a minőségi szálláskínálat ugyanakkor kulcsfontosságú lenne a magasabb fizetőképességű vendégkör bevonzásához. A turisztikai szakemberek jelentős **hátrányként** azonosítják, hogy Makó **nem rendelkezik közvetlen fürdő-összeköttetésű**, nagyobb kapacitású, **magas minőségű** ügyféligényeket is kiszolgálni képes szállodával, azonban pont ennek kiküszöbölése érdekében került eladásra a régi városháza épülete 2021-ben, melyben a beruházó az összeköttetést meg kívánja oldani.

A város turisztikai profilja tekintetében **a termál- és gyógyturizmus mellett a kalandturizmus is meghatározó**. A település Maros-parti területe több, jelentős vonzerővel bíró lehetőséget is kínál a szabadban történő felüdülésre, kikapcsolódásra: ilyenek a **Lombkorona sétány tanösvény** és a **Maros Kalandpart**. Az **ártéri területben rejlő lehetőségek** azonban eddig csak **részlegesen** lettek kihasználva. Problémát jelent továbbá a térségi turizmus szempontjából a turisták térségen belüli **mobilitásának alacsony szintje**, illetve a rövid tartózkodási idő, tehát az alacsonyabb fizetőképességű **egynapos vendégek magas részaránya**. Ez részben visszavezethető arra, hogy a fürdőn kívül Makó viszonylag kevés kikapcsolódási lehetőséget

[43] A Hagymatikum Gyógyfürdő a European Spa Association (ESPA) „ESPA MED" elismerésével bír, így egyértelműen Magyarország egyik „kiemelt" fürdőinek egyike.

kínál a turistáknak. **Hiányzik** továbbá a város, illetve a térsége által kínált lehetőségek különböző profilú **programcsomagokba** gyűjtése, és ezek kiemelt csatornákon történő kiajánlása a (potenciális) turisták számára. A város **vonzerejének növelésével** nem csupán Makó térségi turisztikai pozíciója erősödhet tovább, hanem ezen keresztül a **város versenyképessége** is nőhet. Ennek megfelelően **a turizmus kiemelt szerepet kap Makó gazdaságfejlesztési és településfejlesztési törekvéseiben** is, így a Makó Településfejlesztési Koncepciója (2018) által definiált négy átfogó cél között is hangsúlyosan jelenik meg az „Attraktív Makó" fejlesztési célkitűzés.

2.1.9.2.6. A helyi gazdaság fejlesztésének eszközei és forrásai

Amint azt jelen dokumentum 2.1.10.2. fejezete részletesen bemutatja, az önkormányzati beruházási és felújítási kiadások tekintetében jelentős dinamika mutatkozik meg az elmúlt öt (lezárt) év tekintetében. Az ezen időszakban megvalósított jelentős fejlesztések következtében a **beruházási kiadások**[44] 2016-os 466.569 ezer Ft-os összege 2018-ra 2.417.718 ezer Ft-ra nőtt, 2019-ben 1.441.969 ezer Ft volt, 2020-ra azonban 320.843 ezer Ft-ra csökkent. A **felújítási kiadások** összege 2016-ban 78.576 ezer Ft-volt, míg a 2018-2019-es időszakban átlagosan évi 923.751 ezer Ft körül alakult, 2020-ra pedig 556.894 ezer Ft lett.

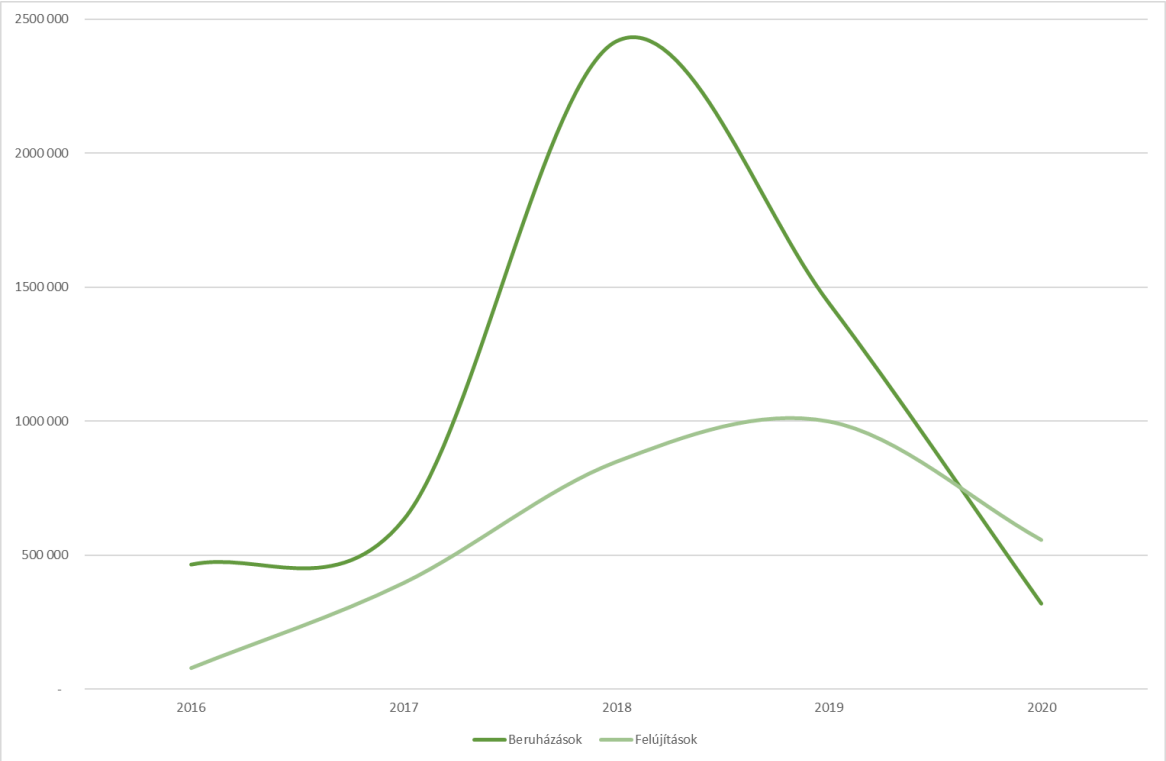

16. ábra: Makó Város Önkormányzata beruházási és felújítási kiadásai 2016-2020 (ezer Ft), forrás: Makó Város Önkormányzata zárszámadásai (2016-2020)

[44] Jelen fejezet a beruházási és fejlesztési kiadásokat mint Makó Város Önkormányzata, Makói Polgármesteri Hivatal, Makói Óvoda, József Attila Városi Könyvtár és Múzeum, Makói Egyesített Népjóléti Intézmény ezen kiadásainak összegét mutatja be.

A 2016-2020-as időszakban megvalósult önkormányzati beruházások és felújítások összköltsége meghaladja a 8,1 Mrd Ft-ot. Ebből mintegy 635 M Ft-nyi valósult meg kizárólag önkormányzati saját forrásból, ami az összes fejlesztés beruházási és felújítási költségének 7,8%-a.

Makó Város Önkormányzata a helyi vállalkozói szférával hosszútávú szempontokat figyelembe vevő, erős kapcsolatot ápol. Ezt erősítette meg a **Makói Paktum**, mely Irányító Csoportjának tagjaként az Önkormányzat az együttműködő szervezetekkel (köztük a Marosmenti Vállalkozók Szövetségével és számos vállalkozással) szorosan együtt dolgozik, illetve információt cserél. A Paktum tagja a Makó Város Önkormányzatával szorosan együttműködő Csongrád Megyei Kereskedelmi és Iparkamara is, amely 2019 szeptemberében Makón nyitotta meg negyedik nem szegedi irodáját.

2.1.9.3. A gazdasági szervezetek jellemzői, fontosabb beruházásai, települést érintő fejlesztési elképzelése

A **jegyzett tőke mértéke alapján a makói vállalkozások jelentősen elmaradnak** a megyei és országos értékektől, átlagos jegyzett tőkéjük jóval alacsonyabb. Az egy lakosra jutó bruttó hozzáadott érték ugyanakkor meglehetősen magas, aminek egyik oka mögött a makói Ipari Parkba betelepült külföldi működőtőke-befektetésekben keresendő. Ezek mint transznacionális, **globális vállalatok telephelyei, kiemelkedő termelékenységgel jelentős hozzáadott értéket állítanak elő**. Ezen **jövedelem jelentős része azonban nem marad helyben**, a vállalkozások alapvetően a térség munkaerőbázisát használják, nem feltétlenül fektetnek be újra, és a helyi beszállítók sem tekinthetők jellemzőnek. A helyi beágyazódottságot tovább csökkenti, hogy a szóban forgó vállalatok egyrészt alapanyagaikat is belső logisztikai rendszerükön, globális beszerzési láncokon keresztül külföldről szerzik be; továbbá, hogy az értékesítés is alapvetően külföldre történik. A Céginformáció.hu Kft. adatai alapján a Givaudan Hungary 2020. évi árbevételének 95,7%-a keletkezett Magyarország határain kívül, a ContiTech Fluid Automotive Hungária esetében pedig ezen mutató értéke 99,98%. A **helyi gazdasági szervezetek** többségére ugyanakkor jellemző, hogy **mélyen beágyazódottak a város és a térség gazdaságába**, a munkaerő, a helyi termelési tradíciók, a személyes kapcsolatok, helyi együttműködések és az alapanyag-ellátás, mezőgazdasági szervezetek esetén az értékesítés szervezése révén egyaránt.

A végrehajtott beruházások volumene, illetve az együttműködési kezdeményezések alapján egyértelműen megállapítható, hogy **a város jelentősebb cégei is hosszú távon tervezik makói jelenlétüket**. A ContiTech Fluid Automotive Hungária Kft. 2015-2016-ban a 4.000 m^2-re növelt termelési területtel, szociális blokkal, irodaépülettel, új kamionparkolóval bővítette a makói telephelyét, továbbá egy új, 5.000 m^2-es logisztikai csarnokot is épített. A beruházás összértéke közel 12 M euró volt (50%-os állami támogatással).

A **Givaudan Hungary Kft**. és a **Szegedi Tudományegyetem** 2015 októberében Együttműködési megállapodást írt alá. A környezetvédelmi, víz- és szennyvízkezelési, valamint a légszennyezést csökkentő alap és **alkalmazott kutatások területén működik együtt** a két partner. A Givaudan

Hungary Kft. négyhetes **szakmai gyakorlatra fogad mérnök szakos hallgatókat**, valamint támogatja a Szegedi Tudományegyetem **tehetséggondozási** törekvéseit, például **ösztöndíjja**l, illetve a középiskolásoknak szervezett **tanulmányi versenyek** létrejöttének elősegítésével**.** A vállalat a Makó Város Fejlődéséért Közalapítvány kiemelt támogatójaként hozzájárul a helyi kulturális és sportélet fejlődéséhez, illetve szociális célú kezdeményezések megvalósításához.

A **Duocor Ipari Bt.** telephelyén 2019. szeptember 17-én került átadásra a közel 8.000 m^2-es, kétszintes gyártócsarnok, amelyben döntően a német hadsereg számára gyártanak kaszárnyabútorokat. Ez a beruházás része egy nagyobb, 2018-2026 között megvalósítandó fejlesztési programnak, amelynek teljes összege 3.173.711 ezer Ft (ehhez a Magyar Kormány 634.742 ezer Ft egyszeri, vissza nem térítendő támogatással járul hozzá). A nemrég átadott beruházás közel 1 Mrd Ft-ba került, eredményeképpen **65 új munkahely** jött létre.

A **helyi vállalkozások** jelentős és **sikeres kapacitásfejlesztésének** példája a **Váll-Ker Kft.** 2018 áprilisában átadott (felerészben uniós támogatásból épült), előkészítőnek és festőműhelynek is helyt adó üzemcsarnoka, ahol az összeállított kandallók felületkezelése és festése történik a legkorszerűbb technológiával, a legszigorúbb környezetvédelmi előírásoknak megfelelően. A cég további beruházási szándékát mutatja, hogy a 2021-es év folyamán csarnoképítési céllal vásárolt területeket.

A gazdaság növekedését jól mutatta, egyúttal az Önkormányzat mozgásterét is növelte az **iparűzési adóból származó bevételek dinamikus emelkedése a 2020-as évet megelőző időszakban**. Míg 2014-ben 1.589.906 ezer Ft folyt be a város költségvetésébe, addig 2019-ben 1.881.464 ezer Ft bevétel keletkezett ezen a jogcímen. Ugyanakkor 2020-ban a helyi iparűzési adóból származó bevétel értéke mindössze 1.208.346 ezer Ft volt, ami különösen fájó annak figyelembevételével, hogy a helyi adóbevételek nagyobb része a helyi iparűzési adóval összefüggésben keletkezett. Az egy főre jutó **helyi iparűzési adó bevétel** 2019-ben 63,3 ezer Ft volt, míg 2020-ra 54,0 ezer Ft-ra **esett vissza**.

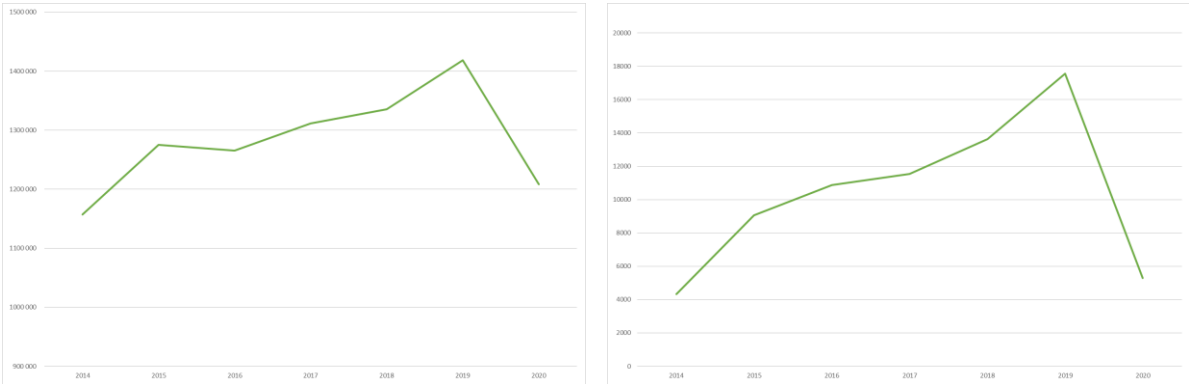

17. ábra: Makó Város Önkormányzata helyi iparűzési adó bevételei (bal oldal), illetve idegenforgalmi adó bevételei (jobb oldal) [2014-2020], ezer Ft, forrás: Makó Város Gazdasági Programja 2019-2024, önkormányzati adatközlés

Hasonló irányú, de még nagyobb amplitúdójú változások voltak tapasztalhatók az **idegenforgalmi adó** tekintetében, amely 2014 és 2019 között több mint négyszeresére

(17.571 ezer Ft-ra) nőtt, majd egy év alatt 5.298 ezer Ft-ra csökkent. Az egy főre jutó idegenforgalmi adó bevétel 2019-ben 785 Ft volt, míg 2020-ban 237 Ft – mely **radikális csökkenés** fő indoka a **pandémia** okozta vészhelyzet, a lezárások, illetve, hogy a gazdaságvédelmi akcióterv részeként 2020. április 26. - június 30. között a vendégeknek ezen adót nem kellett megfizetni.

2.1.9.3.1. Társadalmi vállalkozások

Makón a társadalmi vállalkozások aktivitása viszonylagos és hullámzó. Az elérhető **pályázati források becsatornázása meghatározó tényezője** ennek a szektornak. A Szociális Szövetkezetek Országos Szövetsége tagjai között megtalálható makói vállalkozás is (Dél-alföldi Gazdaságfejlesztési Szociális Szövetkezet), csakúgy, mint a társadalmi vállalkozások számára kiírt pályázatok nyerteseit tartalmazó listákon. A „GINOP-5.1.3.-16 Társadalmi célú vállalkozások ösztönzése", illetve a GINOP-5.1.7-17 Társadalmi célú vállalkozások ösztönzése" konstrukció 108 Csongrád-Csanád megyei nyertese között négy makói megvalósítási helyszínnel bíró projekt található (3,7%). Ezek közül a „Jó Munka Szociális Szövetkezet" munkaerőközvetítéssel, munkaerő piaci szolgáltatások nyújtásával és üzleti tanácsadással foglalkozik. A Magyar Ifjúsági Szövetség társadalmi vállalkozásának célja egy helyi, alacsony iskolai végzettségű hátrányos helyzetű fiataloknak munkát adó, szociálisan érzékeny üzleti tevékenység megteremtése, melynek során a megtermelt profitot visszaforgatják a társadalmi tevékenységükbe, ami a fiatalok aktív társadalmi szerepvállalását mozdítja elő. A Munka Világa Közhasznú Egyesület mobiltelefonok szervizelését valósítja meg hátrányos helyzetű fiatal felnőttek foglalkoztatásával, míg a Príma Quality az Emberekért Egyesület egy új szemléletű nyugdíjas otthon megvalósítását és hosszú távú üzemeltetését célozza meg. A makói társadalmi vállalkozások sokszínűségét mutatja olyan cégek jelenléte, mint a konyhakész fokhagyma értékesítésével és savanyúságok készítésével, szállításával, eladásával foglalkozó, az ország számos pontjára értékesítő "Makói Betyár" Zöldség- és Gyümölcsfeldolgozó Szociális Szövetkezet, illetve a mező- és erdőgazdálkodásban tevékenykedő, felsőegerszegi székhelyű, de makói telephellyel is rendelkező Fa és kert Szociális Szövetkezet.

2.1.9.4. A gazdasági versenyképességet befolyásoló tényezők

A gazdasági versenyképesség tekintetében Makó helyzete igen különleges, ugyanis a település gazdaságának fejlődési potenciálját befolyásoló főbb tényezők (közlekedési elérhetőség, a munkaerő képzettsége, valamint a helyi gazdaság innovációs potenciálja) tekintetében **jelentős fejlettségi különbségek** mutatkoznak.

Az **elérhetőség szempontjából Makó kiválóan teljesít**, a közúti, gyorsforgalmi úton történő megközelíthetőség lehetősége, illetve a gazdasági pólusok elérési ideje tekintetében **Makó versenyképessége jelentősen javult** az utóbbi évtizedekben. Már az M5 **autópálya** országhatárig történő meghosszabbítása is éreztette hatásait, de az M43 Makóig történő megépítése még jelentősebb változásokat hozott, teljesítve a teljes mértékben **gyorsforgalmi úthálózaton** való elérhetőség feltételét. Budapest 201 kilométerre fekszik,

személygépjárművel történő elérési ideje mintegy két óra. A 36 kilométerre található Szegedet fél óra, míg a 29 kilométerre fekvő Hódmezővásárhelyet ennél néhány perccel rövidebb idő alatt lehet megközelíteni. **Románia és Szerbia közelsége** is erősen befolyásoló tényező, amely nem csupán az ezen országokba történő áruforgalom szempontjából jelent előnyt, hanem a **határmenti** turizmusnak köszönhetően **többlet vásárlóerőt generál** a helyi vállalkozások számára. Makó a 130. (Hódmezővásárhely-Makó) és 121. számú (Mezőhegyes-Makó-Újszeged) vasútvonalakkal kapcsolódik a belföldi vasúthálózathoz. Az említett vasútvonalak műszaki állapota azonban nem megfelelő. Szeged közösségi közlekedéssel történő megközelíthetősége szempontjából kiemelt jelentőségű lehet a Makó és a megyeközpont között tervezett tram-train megvalósítása.

Makón a **lakosság képzettsége** tekintetében elmondható, hogy az **érettségivel** rendelkezők aránya a **megyei átlag alatt** marad, továbbá, hogy a **felsőfokú végzettségűek** aránya mintegy öt százalékponttal **alacsonyabb** a megyei, illetve az országos értékhez képest. A képzettségi szint azonban alapvetően összhangban áll a munkaerőpiac keresleti oldalán jelentkező igényekkel. Mint azt a Csongrád-Csanád Megye Területfejlesztési Koncepció Helyzetelemzés – Felülvizsgálat (2020) dokumentum is hangsúlyozza, a Makón található **középfokú oktatási intézmények**, technikumok és szakképző centrumok **képzési kínálata** szorosan kapcsolódik a Makón működő **vállalatok munkaerőigényéhez**, ennél fogva – a turisztikai szektort nem számítva – **a szakképzett munkaerő folyamatos (helyi) utánpótlása alapvetően megoldottnak tekinthető**. Emellett a hiányzó képzések elérhetőek a térségben, Szegeden és Hódmezővásárhelyen.

18. ábra: Az Alföldi ASzC Galamb József Mezőgazdasági Technikum és Szakképző Iskola, a Hódmezővásárhelyi SZC Makói Návay Lajos Technikum és Kollégium, illetve a Juhász Gyula Református Gimnázium, Technikum és Szakképző Iskola szakképzési kínálata, forrás: intézményi közlés, 2021.

Ugyanakkor, mint minden településen, Makón is azonosíthatók **hiányszakmák**. Az építőipar (kőműves, villanyszerelő, szobafestő, burkoló, ács), vendéglátás (szakács, pincér), fémipar (hegesztő, forgácsoló, lakatos), illetve a mezőgazdaság (mezőgazdasági traktoros és erőgépkezelő), valamint az élelmiszeripar (húsfeldolgozó, hentes) területén egyaránt **munkaerőhiány** jelentkezik. Makó Város Képviselő-testülete 11/2017. (III.17.) önkormányzati rendeletével a makói hiányszakmákban az utánpótlás biztosítása (illetve a fiatalok

elvándorlásának megelőzése) céljából „Makó számít rád” néven **tanulmányi ösztöndíjat** alapított a makói fiatalok számára.

A helyi **munkaerő-tartalék** alapvetően két csoportból áll össze: a munkanélküliekből és a közmunkásokból. A nyilvántartott álláskeresők száma a makói járásban a 2021. évi szeptemberi adatok alapján 789 fő, azaz 4,1%-os részarányt képviselnek a gazdaságilag aktív népességen belül. A munkaerőpiaci tartalék másik részét képező közfoglalkoztatottak átlagos havi létszáma 2021 első nyolc hónapjában a Makói járásban 766 fő (Makón 231 fő) volt, így a gazdasági szereplők által bevonható személyek száma mintegy 1.500 főre tehető (őket a megfelelő szakirányú képzésekkel a betelepülő vállalkozások legfeljebb középszintű képzettséget igénylő munkahelyeken tudja alkalmazni, illetve a mezőgazdaság számára is fontos tartalékot jelentenek az idénymunkák idején). Ennél nagyobb létszámú munkaerőbázis regionális szinten található, és ezzel élnek is a helyi vállalkozások: a jellemzően 50-100 km-es sugarú körből a **napi szintű ingázás** megszokott jelenségnek számít. A nagyobb cégek szervezetten oldják meg a más településekről bejárók utaztatását.

Mint arra Makó Város Településrendezési Eszközeinek és Településfejlesztési Koncepciójának Megalapozó Vizsgálata (2018) is rámutat, a **Makói járás relatíve gyenge innovációs teljesítményű térség**, az innovációs potenciál szerinti megyei rangsorokban jellemzően kifejezetten sereghajtó szerepet tölt be. A makói Ipari Parknál is hiányosság, hogy bár a feltételek adottak, de valódi csúcstechnológiai iparágat egyelőre nem sikerült eddig megtelepíteni. Részben ehhez is kapcsolódik a másik, Makó gazdaságát terhelő probléma: a **K+F+I tevékenység szinte teljes egészében hiányzik a város gazdaságából**, így az ipari parkból is. Makó 2020-ban kidolgozott Gazdasági Programja nem tartalmaz sem innovációra, sem hálózatosodásra vonatkozó, konkrét elképzeléseket.

Ugyanakkor **az Önkormányzat rendelkezik Innovációs és Városfejlesztési Irodával**, mely - a **Projekt- és Városmarketing Irodával együtt** - főként a város számára releváns uniós és hazai fejlesztési források minél nagyobb arányú becsatornázásáért, a vonatkozó fejlesztési pályázatok kidolgozásáért és megvalósításának menedzsmentjéért felelős. Az Önkormányzat nyitott a helyi gazdaság menedzselésének eszközeként szolgáló **digitális megoldások** alkalmazására.

Az **innovatív tevékenységek alacsony szintje**, a kis- és közepes méretű vállalkozások relatíve alacsony termelékenysége, illetve tőkehiánya, a helyi vállalkozások alacsony integrációra való hajlandósága, valamint az agrár-feldolgozóipar alacsony szintje mind potenciális beavatkozási területet jelöl ki a versenyképesség növelését szolgáló intézkedések számára. A **makói vállalkozói réteg jelentős számbeli növekedése nem várható.**

A „GINOP-5.1.10-18 – Álláskeresők vállalkozóvá válásának támogatása” konstrukció keretein belül Csongrád-Csanád megyéből összesen 232 pályázat került benyújtásra a Magyar Államkincstárhoz, közülük mindössze három (1,3%) Makóról, míg a „GINOP-5.2.7-18 – Fiatalok vállalkozóvá válásának támogatása” konstrukció keretében a megyéből benyújtott 468 pályázat közül kilenc (1,9%) volt makói.

Ugyanakkor a jelentős méretű zöld- és barnamezős beruházások lehetősége, a közművesítettség szintje, az elérhető üzleti szolgáltatások széleskörű kínálata, a regionális felsőoktatási (illetve kutatási) centrumnak számító Szeged közelsége jelentősen hozzájárulhat ahhoz, hogy **Makó vonzó célpontja legyen a hazai és nemzetközi működőtőke-befektetéseknek**.

2.1.9.5. Ingatlanpiaci viszonyok (kereslet-kínálat)

Makó város **lakásállományának nagysága az ezredforduló óta alapvetően stagnál**. Jelenleg a lakások száma 11.251 db, ami az öt évvel korábbi darabszámhoz képest 11, a 2011-es adathoz képest 18 darabos redukciót jelent, azaz rendkívül kismértékű csökkenést mutat. A népességfogyás jellemezte demográfiai folyamatok mellett így a **100 lakásra jutó lakónépesség is folyamatosan csökken.**

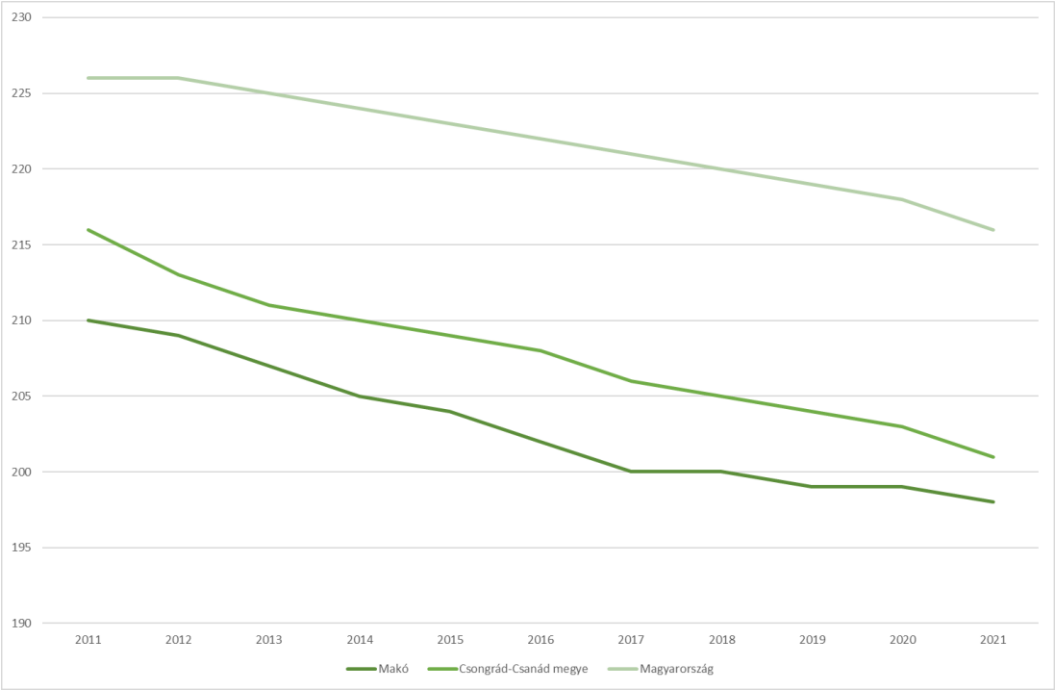

19. ábra: 100 lakásra jutó népesség (fő) Makón, Csongrád-Csanád megyében és Magyarországon 2011-2021, forrás: KSH

A 100 lakásra jutó népesség száma Makón (198 fő) némileg a megyei átlag alatt marad (201 fő), ugyanakkor jelentősen alacsonyabb az országos mutatónál (216 fő). Más olvasatban: **a népességszámhoz viszonyított lakásállomány meghaladja a megyei és az országos értékeket**. A múltbeli adatokra tekintve látható, hogy a 100 lakásra jutó népesség száma Makón közelít a megyei mutatóhoz, míg az országos adathoz viszonyítva a különbség növekvő tendenciát mutat. Az elmúlt tíz év alatt a 100 lakásra jutó népesség 12 fővel fogyatkozott meg, ami 5,7%-os csökkenést jelent.

Az **új építésű lakások aránya** (tehát az adott évben épített lakások aránya az év végi lakásállományon belül) Makón az elmúlt évtizedben **kifejezetten alacsony** volt, rendre a megyei átlag alatt maradt, a települési és a megyei mutató között közel egy nagyságrendi

különbség tapasztalható a teljes vizsgált időszakban. 2019-ben a városi lakásállomány 0,04%-a újult meg, a vizsgált évtizedben az átlag 0,048% volt. Ezen adatok egyértelműen jelzik a **lakásállomány folyamatos öregedését**.

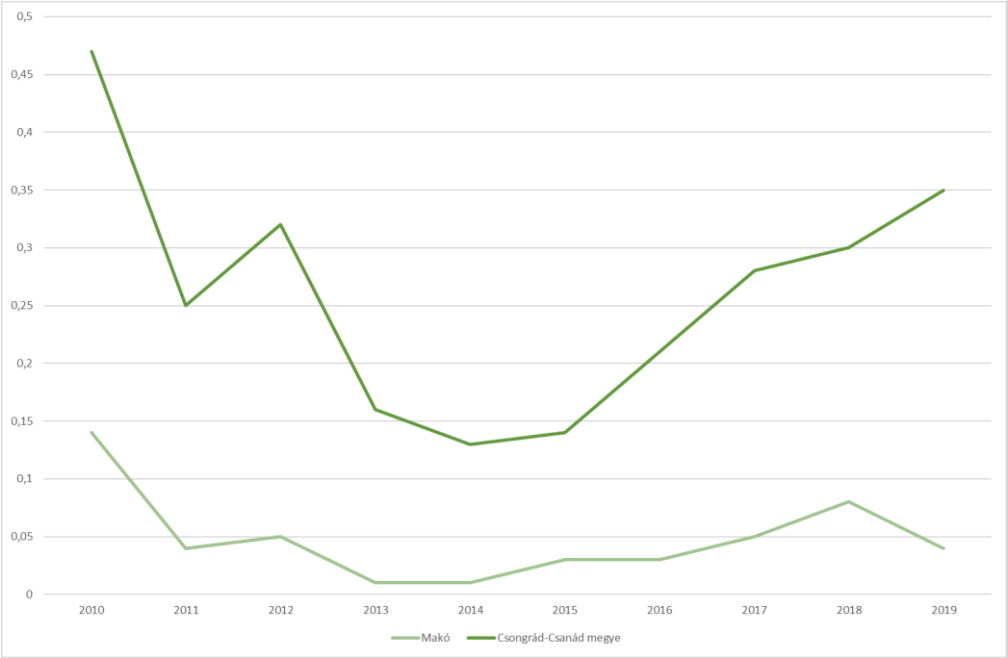

20. ábra: Új építésű lakások aránya (%) Makón és Csongrád-Csanád megyében (2010-2019), forrás: TeIR

2021 novemberében az eladó lakások száma 30-40 darab, míg az eladó házak száma 130-140 darab[45]. A lakások hirdetési ára 6 M Ft-tól 39,9 M Ft-ig terjed, a legolcsóbban és legdrágábban hirdetett három-három lakás hirdetése nélkül 11 M Ft és 23,49 M Ft közötti ársávban találhatóak a kért összegek. A házak ára 3,9 és 85 M Ft közötti, a legolcsóbb és legdrágább 10% nélkül az árak 6,9 és 52,5 M Ft között szóródnak. A **lakóingatlan négyzetméter árak öt év alatt** (2016 októbere és 2021 októbere között) 90 ezer Ft-ról 192 ezer Ft-ra[46], azaz **több mint kétszeresükre nőttek**[47]; míg a négyzetméterárak 70-456 ezer Ft közöttiek, a hirdetett lakóingatlanok átlagos alapterülete 110 m^2.

2.1.10. AZ ÖNKORMÁNYZAT GAZDÁLKODÁSA, A TELEPÜLÉSFEJLESZTÉS ESZKÖZ- ÉS INTÉZMÉNYRENDSZERE

2.1.10.1. Költségvetés, vagyongazdálkodás, gazdasági program

2.1.10.1.1. Költségvetési bevételek és kiadások alakulása

Makó Város Önkormányzatának gazdálkodási alapja az éves költségvetés, mely minden évben a jogszabályi előírásoknak megfelelően kerül elkészítésre és elfogadásra a Képviselő-testület által. Amint azt Makó Város Gazdasági Programja (2019-2024) megfogalmazza, az

[45] Forrás: ingatlan.com (2021. november)
[46] Forrás: ingatlannet.hu (2021. október-november
[47] Forrás: ingatlannet.hu (2021. október-november)

Önkormányzat célja a **folyamatos és biztonságos növekedés feltételeinek megteremtése**. A költségvetés megtervezésekor ennek megfelelően a stabilitás megőrzése, a fejlesztések továbbvitele és a helyi gazdaság növekedési ütemének szempontjai dominálnak, **kiemelt területként kezelve a turizmust**. A Képviselő-testület a tervek elkészítésekor törekszik a kiegyensúlyozott gazdálkodás folytatására, figyelembe véve **a kötelező feladatok ellátása mellett az önként vállalt feladatok** támogatását is. Az Önkormányzat az intézményei, valamint a gazdálkodó szervezetei részére is követendőnek tartja a **takarékos, kiegyensúlyozott, stabil működést**.

Megnevezés	2016	2017	2018	2019	2020
Működési célú támogatások államháztartáson belülről	1.164.142	1.204.627	1.644.714	1.322.721	1.265.754
Működési bevételek	423.934	394.831	527.575	533.723	473.859
Működési célú átvett pénzeszközök	17.926	6.115	120.863	150	150.000
Felhalmozási bevételek	2.474.409	6.516.151	3.876.371	2.129.808	1.928.958
Finanszírozási bevételek	2.059.879	2.521.983	5.728.985	4.729.939	2.296.662
Bevételek összesen	6.140.290	10.643.707	11.898.508	8.716.341	6.115.233

23. táblázat: Makó Város Önkormányzata bevételi struktúrája (2016-2020), ezer Ft-ban (Makó Város Gazdasági Programja 2019-2024, 10/2021. (V.27) számú PM rendelet 1. melléklete)

A bevételek tekintetében meghatározásra kerülnek az állami támogatások, hozzájárulások, az átvett pénzeszközök és a saját bevételek. A saját bevételek esetében jelentős tételnek számítanak a helyi adókból származó bevételek, valamint a bérleti díjak. A 2020-ban **a koronavírus miatti veszélyhelyzetben elrendelt intézkedések számottevő mértékű bevételkiesést generáltak a város költségvetésében** (gépjárműadó elvonása, állami normatívák csökkenése, iparűzési adóval kapcsolatos változások, bérleti díjak csökkenése), ezért a **2020. évi költségvetést újra kellett tervezni**. A változások következtében **Makó Város Önkormányzata** a pandémia idején is biztosította, **biztosítja a város működőképességét a kötelező alapszolgáltatások ellátásával**. Továbbá a **fejlesztések is folytatódnak**, hiszen azok munkahelyeket teremtenek, illetve jövőbeni bevételeket generálhatnak, így a város további előre lépését alapozzák meg.

Megnevezés	2016	2017	2018	2019	2020
Személyi jellegű kiadások	447.437	434.226	424.860	360.390	297.594
Munkaadót terhelő járulékok	82.281	70.639	59.030	54.190	44.319

Dologi kiadások	759.396	886.519	1.589.993	1.532.402	894.831
Ellátottak pénzbeli juttatásai	106.842	95.375	102.651	163.258	76.830
Egyéb működési célú kiadások	533.313	412.662	545.118	592.718	717.854
Beruházások	441.559	625.123	2.395.193	1.409.580	309.399
Felújítások	78.576	395.972	848.389	996.124	556.694
Egyéb felhalmozási célú kiadások	366.049	248.785	40.450	39.586	1.941
Finanszírozási célú kiadások	2.402.549	3.271.171	1.590.123	1.348.661	1.312.180
Kiadások összesen	5.218.002	6.440.472	7.595.807	6.496.909	4.211.642

24. táblázat: Makó Város Önkormányzata kiadási struktúrája (2016-2020), ezer Ft-ban, forrás: Makó Város Gazdasági Programja 2019-2024, 10/2021. (V.27) számú PM rendelet 1. melléklete

A kiadások teljesítésénél 2018-ban kiemelkedő növekedés volt tapasztalható, mely **jelentős részben a pályázati pénzeszközökből és saját forrásokból megvalósult beruházásoknak** és felújításoknak köszönhető. 2019-ben több nagy beruházás és felújítás fejeződött be (pl. Csipkesor, Városi Piac, Könyvtár, Justh Gyula utcai gyermekorvosi rendelő, bölcsődei étkeztetés fejlesztése, kerékpárút), illetve a felújítási kiadások tartalmazzák a város járdaszakaszainak megújítását. Jelentős beruházás (mely 2020-ra is áthúzódott) a Honvéd városrész megújítása, a Páger Mozi és Rendezvényház rekonstrukciója, a Korona Szálló emeletének felújítása. Az Önkormányzat nagy gondot fordított a ciklus ideje alatt a szociális ellátások biztosítására és a civil szervezetek támogatásának növelésére is. Az Önkormányzat gazdálkodására jellemző, hogy **az elmúlt években nem vett fel hitelt**, kiadásait saját, illetve átvett bevételi forrásokból finanszírozta. A koronavírus ellenére folytatódott a prudens gazdálkodás 2020-ban is, a finanszírozási kiadások államháztartáson belüli megelőlegezések visszafizetéséből, illetve központi, irányító szervi támogatás folyósításából adódtak.

2.1.10.1.2. Az önkormányzat vagyona

Makó Város Polgármesterének 10/2021. (V.27.) számú PM rendelete (Makó Város Önkormányzata 2020. évi zárszámadásáról) 22. mellékletét képző vagyonkimutatás alapján 2020. december 31-én **az Önkormányzat eszközeinek értéke 45.394.283 ezer Ft** (ami a 2019-es évi vagyonhoz képes 1,59%-os csökkenést jelent). Az immateriális javak értéke 22.520 ezer Ft, míg a tárgyi eszközöké 42.054.706 ezer Ft. Ezen érték jelentős részét (84,2%-át) ingatlanok adják (35.403.268 ezer Ft). A gépek, berendezések, felszerelések, járművek értéke 392.858 ezer Ft (ugyanakkor a 0-ra írt gépek, berendezések, felszerelések bruttó értéke ennek többszöröse: 2.027.907 ezer Ft). A beruházások, felújítások soron 3.900.545 ezer Ft, míg a tárgyi eszközök értékhelyesbítése soron 2.358.035 Ft szerepel. A befektetett pénzügyi eszközök (80.441 Ft) között a mindössze 951 ezer Ft értékű tartós hitelviszonyt megtestesítő

értékpapír mellett 79.490 ezer Ft-nyi részesedést találhatunk a vagyonkimutatásban. A jelenlegi portfolió értéke ennél 4.950 ezer Ft-tal kisebb, és az alábbi táblázatban található tételekből áll össze.

Részvények/Részesedések	Jegyzett tőke	Tulajdoni részesedés	Névérték
MAKÓI Szolgáltató Nonprofit Zrt.	19.000	100,00%	19.000
Makói Városgazdálkodási Nonprofit Kft.	55.000	100,00%	55.000
DABIC Dél-Alföldi Bio Innovációs Centrum Nonprofit Kft.	57.530	0,09%	50
MATERM Hőszolgáltató, Befektető Kft.	117.000	0,09%	100
Békés-Manifest Közszolgáltató Nonprofit Kft.	15.750	1,59%	250
Alföldvíz Zrt.	3.814.734	0,00%	140

25. táblázat: Makó Város Önkormányzata tulajdonában lévő részesedések, ezer Ft-ban, forrás: önkormányzati közlés

A koncesszióba, vagyonkezelésbe adott eszközök értéke 58.910 ezer Ft (ezek teljes egészében a törzsvagyon részét képezik.) A befektetett eszközök együttes értéke 42.216.578 ezer Ft, a forgóeszközöké 27.006 ezer Ft. A pénzeszközök együttes értéke 1.884.478 ezer Ft, a legnagyobb tétel a forintszámlákon található 1.880.492 ezer Ft (ebből 484.546 ezer Ft Kincstárban vezetett forintszámlákon). A követelések könyv szerinti értéke 1.244.446 ezer Ft.

2.1.10.1.3. Az Önkormányzat adópolitikája és pénzügyi stratégiája

A települések gazdasági önállóságának egyik forrása a **helyi adók rendszere**. Ez a települési önkormányzatok számára lehetőséget teremt a helyi szuverén adóztatási jog gyakorlására, s ezzel együtt a helyi adópolitika kialakítására. Makó Város Önkormányzat Képviselő-testülete – élve az Alaptörvény és a helyi adókról szóló 1990. évi C. törvény adta lehetőségekkel – a helyi adókról szóló 51/2011. (XII.15.) önkormányzati rendeletével szabályozza Makó város illetékességi területén hatályos helyi adók rendszerét. Az ily módon befolyó összegek **az Önkormányzat költségvetésének stabilitásában, kiszámíthatóságában lényeges szerepet játszanak**. A helyi adókból befolyó bevételek a működésen túl fedezetet nyújtanak az Önkormányzat kötelezően ellátandó feladatai megvalósításához, a pályázatokhoz kapcsolódó önerő biztosításához, illetve nem pályázati forrásból megvalósuló beruházások, fejlesztések, felújítások megvalósításához.

A hasznos négyzetméter alapján fizetendő **építményadó** Makó város illetékességi területén 2004-ben került bevezetésre. Ezt a vállalkozási tevékenység folytatására szolgáló, illetve vállalkozási tevékenységhez kapcsolódó egyéb épület, épületrészek után kell fizetni,

differenciált mértékben. A helyi gazdaság újraindítása érdekében a vállalkozásokat segítve az építményadóban kedvezmény kerül bevezetése azon vállalkozásoknál, akik fejlesztenek, bővítenek, új beruházást hajtanak végre.

A négyzetméter alapján számított **telekadó** fizetési kötelezettség Makó város illetékességi területén 1992-ben került bevezetésre. Mentes a telekadó fizetési kötelezettség alól az a 65. életévét betöltött magánszemély, aki telek tulajdonjogával rendelkezik, kivéve, ha az vállalkozás céljára kerül hasznosításra. Mentes továbbá magánszemély esetében a vállalkozás célját nem szolgáló telek után a lakóingatlanhoz tartozó telekrész teljes területéből legfeljebb 800 m^2, az ingatlan-nyilvántartásban anyaggödör megnevezéssel szereplő, használaton kívüli telek.

Makó városában a **magánszemélyek kommunális adója** 1992-ben került bevezetésre. Mentes az adófizetési kötelezettsége alól a 65. életévét betöltött magánszemély, aki lakás, valamint hozzátartozó garázs tulajdonjogával rendelkezik (kivéve, ha azt nem kizárólag lakás, garázs céljára használja). Ezen mentesség csak a lakáshoz tartozó egyetlen garázs után vehető igénybe. Mentes a 65. életévét betöltött magánszemély, aki önkormányzati bérlemény bérleti jogával rendelkezik, továbbá az adott telek vonatkozásában azon személy, aki telek tulajdonjogával rendelkezik (vagy azt terhelő vagyoni értékű jog jogosultja), ha telekadó fizetési kötelezettség terheli, illetve az adott építmény vonatkozásában azon személy, aki az építmény tulajdonjogával rendelkezik (vagy azt terhelő vagyoni értékű jog jogosultja), ha építményadó fizetési kötelezettség terheli.

A **helyi iparűzési adót** 1996-tól Makó város illetékességi területén vállalkozási tevékenységet (iparűzési tevékenységet) végzők fizetik. A helyi iparűzési adó mértéke az állandó jelleggel végzett iparűzési tevékenység esetén főszabály szerint az adóalap 2%-a. Önkormányzati rendelet szerint mentes az iparűzési adó fizetése alól a kezdő vállalkozó a kezdés évében, amennyiben a számított (vállalkozási szintű) adóalapja nem haladja meg a 2,5 M Ft-ot; illetve a háziorvos, védőnő vállalkozó, amennyiben a vállalkozási szintű iparűzési adóalapja az adóévben nem haladja meg a 20 M Ft-ot. A koronavírus-világjárvány miatti gazdaságvédelmi intézkedés keretében az iparűzési adó tekintetében történt változások eredményeképpen az Önkormányzat számára ezen adónemből eredő bevétel kisebb lett (az adó mértéke a 2021-es adóévben az adóalap 1%-ára csökkent), illetve beérkezése későbbre tolódott. Tovább redukálta a helyi iparűzési adó bevételeket (ugyanakkor érezhető segítséget jelentett a helyi kkv szektornak), hogy a fentebb említett, korábban csak kezdő vállalkozóknak járó kedvezmény kibővítésre került minden vállalkozásra (az alapítás dátumától függetlenül), amelynek adóalapja nem haladja meg a 2,5 M Ft-ot.

Az **idegenforgalmi adót** 1997-től a szálláshelyet igénybe vevő vendégek fizetik meg a szállás árában. Makón a koronavírus miatti világméretű járványügyi vészhelyzet okán több szálláshelyi szolgáltató bezárt, mert a városba látogató és vendégéjszakát eltöltő vendégek száma drasztikusan visszaesett. Továbbá a gazdaságvédelmi akcióterv részeként 2020. április 26. – június 30. között a vendégeknek ezen adót nem kellett megfizetni, ami tovább csökkentette az Önkormányzat adóbevételeit.

A bevezetésre került helyi adók mellett a helyi költségvetés egyik igen fontos bevételi forrása (volt) a **gépjárműadó**, amelynek főszabály szerint 40%-a számít a bevételt beszedő önkormányzatot megillető közhatalmi bevételnek, míg 60%-a a központi költségvetést illeti. Makó Város Önkormányzata költségvetésére így érezhető hatással volt, hogy átmenetileg a gépjárműadó teljes összegét a központi költségvetésbe kellett utalnia, a védekezéshez szükséges járványügyi alap részét képezve (ugyanakkor a gépjárműadóhoz kapcsolódó bírságból, pótlékból és végrehajtási költségből származó bevétel 100%-a változatlanul az Önkormányzat költségvetését illeti meg).

Adónem	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Építményadó	174.703	168.598	176.228	171.780	179.720	214.855
Telekadó	95.774	90.355	99.678	108.811	103.905	106.530
Magánszemélyek kommunális adója	95.784	95.790	99.221	102.869	95.844	96.379
Helyi iparűzési adó	1.275.049	1.265.458	1.311.638	1.335.782	1.418.346	1.208.346
Gépjárműadó	61.561	57.378	61.614	64.660	62.700	0
Idegenforgalmi adó	9.068	10.887	11.531	13.622	17.571	5.298
Talajterhelési díj	774	631	227	771	765	59
Termőföld bérbeadásából származó jövedelem utáni adó	353	394	135	106	130	129
Bírság	1.632	1.457	3.475	897	357	1.101
Késedelmi pótlék	5.024	1.568	2.454	1.945	2.046	3.755
Egyéb bevételek	175	66	57	60	79	59
Összesen	1.719.897	1.692.582	1.766.258	1.801.303	1.881.463	1.636.511
Változás (előző év = 100%)	-	98,4%	104,4%	102,0%	104,5%	87,0%

26. táblázat: Az adóbevételek alakulása adónemenként (2015-2020), ezer Ft-ban, forrás: Makó Város Gazdasági Programja 2019-2024, önkormányzati adatközlés.

Az adóbevételek 2016-2019 közötti stabil, bár nem kimagasló mértékű növekedését a koronavírus-járvány megtörte, a **2020-as év helyi adóbevétele az előző éves teljesítés** csupán **87,0%**-át tette ki. A telekadóból és a magánszemélyek kommunális adójából befolyt összeg kismértékben, az építményadóból eredő bevétel pedig 19,5%-kal emelkedett 2019-hez képest. Ez azonban **nem tudta ellensúlyozni** a helyi iparűzési adó bevételek 14,8%-os, az idegenforgalmi adó bevételek 69,8%-os, illetve a gépjárműadó bevételek 100%-os csökkenését.

A helyi adó bevételei mellett az Önkormányzat másik jelentős bevételi forrását az **állami támogatások** biztosítják. 2020-ban Makó Város Önkormányzata összesen 1.009.639 ezer Ft állami támogatásban részesült. Ezen belül a három legnagyobb tételt a **szociális és gyermekjóléti feladatok** támogatása (423.985 ezer Ft), a **köznevelési** támogatás (333.277 ezer Ft), valamint a **települési önkormányzatok működésének támogatása** (167.755 ezer Ft) jelentette. A könyvtári, közművelődési és múzeumi feladatok támogatása jogcímen 63.612 ezer Ft bevétel keletkezett, a helyi önkormányzatok rendkívüli települési támogatása 15.104 ezer Ft-ot tett ki; míg az idegenforgalmi adóhoz kapcsolódó kiegészítő támogatás mértéke 5.897 ezer Ft volt.

2.1.10.1.4. Az Önkormányzat gazdasági programja

Az Önkormányzat **ötéves gazdasági programmal** rendelkezik (Makó Város Gazdasági Programja 2019-2024), amely **négy alapvető területet** határoz meg: a jövő pénzügyi és gazdasági alapjának megteremtését, a közszolgáltatások fejlesztését, a városi infrastruktúra fejlesztését, illetve a tudatos városfejlesztést.

A jövő pénzügyi és gazdasági alapjának megteremtése terén Makó Város Önkormányzata egyik legfontosabb feladata a **működőképesség biztosítása**, a **költségvetési egyensúly** megtartása. A 2020. évi költségvetésnél az Önkormányzatnak már körültekintően kellett tervezni, és több juttatást, illetve beruházást is fel kellett függeszteni tekintettel a járványügyi helyzet közvetlen és közvetett hatásaira. A tervek szerint **az elkövetkező években is visszafogott költségvetés fogja jellemezni a város gazdálkodását**, ugyanakkor erőforrásaihoz és lehetőségeihez mérten törekszik a helyi családok, a vállalkozások és a munkahelyek megóvására. A pénzügyi gazdálkodás során **prioritást élvez a kötelező feladatok ellátása**: a város működőképességének fenntartása, az önkormányzati intézmények biztonságos működtetése, a városüzemeltetéssel kapcsolatos feladatok ellátása, valamint a város számára fontos – például munkahelyteremtő, gazdaságélénkítő, piacbővítő, a szolgáltatási színvonalat és élhetőséget javító, az üzemeltetési költséget csökkentő – **beruházások finanszírozása**.

A **közszolgáltatások magas színvonalának biztosítása** érdekében az Önkormányzat folyamatosan figyelemmel kíséri az önkormányzati intézmények szakmai és gazdasági tevékenységét, biztosítja az intézmények jogszabályi követelményeknek való megfelelését, részletes átvilágítást készít azok gazdálkodásáról és annak eredményeképpen intézkedési tervet állít össze a feladatok és erőforrások racionalizálása érdekében. A **városi infrastruktúra fejlesztése** területen az elmúlt évek beruházásait követően a **megoldandó feladatok** közé tartozik még a város **közvilágításának modernizálása**, a külterületi lakott ingatlanokat megközelítő **útszakaszok megvilágítása**, a rossz állapotú **járdaszakaszok felújítása**, illetve a **csapadékvíz elvezető rendszer rekonstrukciója**, fejlesztése, különös tekintettel **záportározó(k) létrehozására**. A tudatos városfejlesztés az élhető, jelentős turisztikai vonzerővel rendelkező város jövőképének eléréséhez **a Gazdasági Program számos fejlesztési feladatot jelöli ki**, ezek: a Hagymatikum Gyógyfürdő fejlesztése, szálloda építése a Hagymatikum fürdő területén, Iritz ház fejlesztése városrészi rehabilitáció keretében,

Konviktus (volt Püspöki rezidencia) területének fejlesztése, Páger mozi és rendezvényház fejlesztése, Aradi utcai sportpálya fejlesztése, teniszpálya építése, komplex Maros-parti attrakciófejlesztés, zöld város program, turisztikai programfejlesztés.

2.1.10.2. Az Önkormányzat településfejlesztési tevékenysége, intézményrendszere

Makón a városfejlesztéssel kapcsolatos döntési jogkörrel Makó Város Önkormányzata rendelkezik. A Képviselő-testület az általa elfogadott rendeletek és határozatok révén dönt többek között az erre célra rendelkezésre álló pénzeszközök nagyságáról, az egyes pályázatokhoz szükséges önerő biztosításáról. Ezen túlmentően a testület feladata a város térbeli fejlődését nagymértékben befolyásoló településszerkezeti terv, helyi építési szabályzat és szabályozási terv elfogadása és módosítása. A Képviselő-testület döntéseinek előkészítésében fontos szerepet játszanak annak különböző bizottságai. A városfejlesztéssel összefüggő döntések végrehajtása a Polgármesteri Hivatalon belül az Innovációs és Városfejlesztési Iroda valamint a Projekt és Városmarketing Iroda feladata. Az Önkormányzat az elmúlt években számos projektet valósított meg, amelyek esetenként tartalmaztak kisebb léptékű digitális célú fejlesztéseket is, ugyanakkor **alapvetően digitális főprofillal bíró beruházás nem történt**. **A 2019-től 2021-ig tartó időszakban tervezett beruházásainak összköltsége meghaladta a 20 Mrd Ft-ot**.

Beruházás megnevezése	Beruházás költsége (M Ft)
Makói Termál- és Gyógyfürdő és környezete fejlesztése	10.000,0
Makói József Attila Könyvtár és környezetének kialakítása	2.660,0
Ivóvízminőség javító program	1.761,0
Justh Gyula utcai kézilabda munkacsarnok kialakítása	762,0
Páger mozi- és rendezvényház kialakítása	500,0
Esélyteremtés a gyermekekért - közszolgáltatások fejlesztése a Makói kistérségben	499,0
Humán szolgáltatások fejlesztése térségi szemléletben- „Értékközvetítés a Makó-térségi közösségekben	498,5
Kálvin téri rendelő felújítása	429,6
Makó városi piac tetőszerkezetének és infrastruktúrájának rekonstrukciója	378,4

Ipari park bővítése I. és II. ütem	350,8
Makó-Maroslele kerékpárút építése	349,3
Csipkesor külső felújítása	335,6
Honvéd program – vonalas infrastruktúra fejlesztés	320,4
Honvéd program – szociális bérlakások felújítása	228,6
Igazgyöngyök útja	220,0
Honvéd program – közösségi programok megvalósítása	219,0
Honvéd program – közösségi ház és sportpálya kialakítása	160,0
Járdaprogram	160,0
Korona Szálló észak-nyugati részének felújítása közösségi térként	137,6
Külterületi helyi közutak fejlesztése	100,0
Makó-jángori zsidó temetőhöz vezető út kiépítése	96,7
ENI konyha felújítása	53,0
Kálvin téri bölcsőde felújítása	47,0
Csipkesori üzletsor belső felújítása	45,2
Tanyafejlesztés – napelemes rendszerek kiépítése	44,0
Ford fal felújítás	12,5

27. táblázat: A települést érintően megvalósított fejlesztések 2019-2021, forrás: Makó Város Önkormányzata

2.1.10.3. Gazdaságfejlesztési tevékenység

A tény, hogy Makó az ide települő vállalkozásokkal kialakított hatékony együttműködés eredményeként 2009-ben és 2012-ben is **elnyerte a Befektetőbarát település címet**, jól mutatja, hogy Makó Város Önkormányzata számára kiemelt feladat a működő tőke vonzása és helyben tartása. Ennek megfelelően az Önkormányzat kiterjedt és sokelemű gazdaságfejlesztési tevékenységet folytat. A 2019-től 2024-ig tartó időszakra szóló Gazdaságfejlesztési Programjában rögzített célkitűzések közvetlen és közvetett módon is szolgálják a gazdaságfejlesztést (melyet a Program jelentős mértékben a turisztikai jellegű fejlesztések mentén kíván megvalósítani). A helyi gazdaságfejlesztési irányok ugyanakkor

figyelembe veszik a gazdasági és társadalmi folyamatok közötti összefüggéseket is, illetve azok hatását a demográfiai folyamatokra. Ennél fogva a gazdaságfejlesztési törekvések kinyilvánított, **fő célja az elvándorlás, különösen a fiatalok számának csökkenése jelentette kedvezőtlen folyamatok megállítása**.

Makó Város Önkormányzata **minden lehetőséget megragad, hogy a város gazdasági, befektetés ösztönző potenciálját erősítse**. Ennek eredményeképpen valósult meg – csupán néhány példát említve – a Széchenyi téri Csipkesoron található önkormányzati üzletek külső felújítása, a Makói Piac felújítása, továbbá az Ipari Park további bővítése – mely utóbbi a város kiemelt fontosságú, fő gazdaságfejlesztési projektje.

A város beruházási törekvéseit jól mutatja, hogy **a pályázati forrásokon túl a saját költségvetési bevételeiből is fordít infrastrukturális jellegű kiadásokra**. Ennek egyik jó példája, hogy a Csipkesori üzletsor pályázati forrásból történő külső felújításának kiegészítéseként az üzletek belső felújítására az Önkormányzat saját forrásból több mint 45 M Ft-ot költött. Ugyanakkor a helyi adóbevételek csökkenése jelentősen korlátozza az Önkormányzat mozgásterét a saját forrásból történő beruházások megvalósítása terén.

Az Önkormányzat és a helyi vállalkozások közötti viszonyt a **hosszú távú szemlélet** jellemzi. Ennek mentén, a járvány okozta nehéz gazdasági helyzetre való tekintettel a nem lakás célú üzlethelyiségek bérlői részére az Önkormányzat 50%-os mértékű bérleti díjcsökkentést tett elérhetővé, a városi piac kereskedői számára pedig a piac területén valamennyi helypénz 30%-os, a bérleti díjak 50%-os mérséklése valósult meg. A helyi munkahelyek megőrzése érdekében a mérséklés 100%-os mértékű azon időszakra, melyben a bérlő az üzlethelyiségét bezárja, ugyanakkor igazolja, hogy munkavállalót nem bocsát el.

2.1.10.4. Foglalkoztatáspolitika

Makó Város **foglalkoztatáspolitikájának legfőbb iránya a gazdaságfejlesztésen, kiemelten pedig a Makói Ipari Park fejlesztésén keresztül valósul meg**. Ez egy közvetett fejlesztéspolitikai eszköz, ahol a meglévő vállalkozások fejlesztéseinek, illetve a külső cégek betelepülésének támogatása végső soron a munkahelyek megőrzését, új munkahelyek teremtését szolgálja. Ennek megfelelően **Makó város munkahelyteremtési és támogatási programjának** keretében az Önkormányzat – a hatályos Európai Uniós és a hazai jogszabályok betartása mellett – 500.000 Ft/új munkahely támogatást nyújt az ipari parkba betelepülő minden olyan vállalkozás számára, amely vállalja a támogatási szerződésben előírt feltételeket, illetve az előző évi statisztikai létszámához képest **legalább öt új munkahelyet teremt**. A program keretében új munkahelyet betöltő munkavállalónak **makói lakosnak** (vagy a makói járáshoz tartozó településeken állandó vagy ideiglenes lakcímmel rendelkezőnek) kell lennie – amennyiben az adott szakmában nem áll rendelkezésre regisztrált álláskereső, e feltétel teljesítése nem előírás. A támogatási szerződésben foglalt új munkahelyeket **a vállalkozásnak öt éven át folyamatosan fenn kell tartania**, és köteles erre vonatkozóan a támogatási időszak teljes időtartamára a támogatásnak megfelelő összegű garanciát (elsődlegesen bankgaranciát) nyújtani az Önkormányzat számára.

Az utóbbi években Makón is jellemző sajnálatos folyamat az érezhető mértékű **elvándorlá**s, amely főleg a **képzettebb fiatalabbakat érinti**, de ma már a középkorúak körében is előfordul. Ez azzal a kockázattal is jár, hogy a gazdaságfejlesztés alapját adó **képzett munkaerő bázis beszűkül**. Az Önkormányzat ezért az elmúlt években **több kezdeményezéssel** is (például „Makó számít rád" tanulmányi ösztöndíj) igyekezett **a fiatalok Makón tartása, visszacsábítása érdekében** vonzó alternatívát biztosítani, valamint a fiatalok családtámogatása kapcsán közművesített telkek pályáztatása valósult meg.

Mint arra Makó Város Önkormányzatának a 2018-től 2023-ig terjedő időszakra szóló Helyi Esélyegyenlőségi Programja is kitér, Makó az elmúlt években mind nagyberuházásokkal, mind a közfoglalkoztatás révén hozzájárult az alacsonyabb szocio-ökonómiai státuszú álláskeresők számára történő munkahelyteremtéshez. A Makói járásban is **fontos szerepet játszottak a közfoglalkoztatási programok** az álláskeresők létszámának csökkenésében. Míg 2016-ban 1.825 fő, 2020-ban ennél jóval kevesebb személy, összesen 807 fő dolgozott a járás területén közfoglalkoztatás keretében; a 2021-es év első 8 hónapjában átlagosan 766 fő vett részt közfoglalkoztatásban, közel 5%-kal kevesebben, mint az előző évben. A közfoglalkoztatásban résztvevők száma Makón is a járási **csökkenő tendenciát követi**: 2016-ban az átlagos havi létszám 586 fő, 2020-ban 234 fő, 2021 első 8 hónapjában 231 fő volt.

Jelentős eredményeket hozott a „**Makói Paktum** - helyi foglalkoztatási együttműködés kialakítása" c. **projekt**[48], amely 2018 tavasza óta – a járás munkaerőpiaci szereplői részére nyújtott támogatások segítségével – több mint **600 fő elhelyezkedését vagy vállalkozóvá válását** segítette elő. A Paktum eredményeként elindított **munkaerőpiaci programok** lebonyolítása során kiváló munkakapcsolat alakult ki az együttműködő szervezetek (települési önkormányzatok, Csongrád Megyei Önkormányzat, Csongrád Megyei Kormányhivatal, Marosmenti Vállalkozók Szövetsége, Csongrád Megyei Kereskedelmi és Iparkamara, továbbá szakképző intézmények, civil szervezetek és vállalkozások) között, megkönnyítve az információ áramlását, a tapasztalatok megosztását.

2.1.10.5. Lakás- és helyiséggazdálkodás

Az Önkormányzati ingatlanok összértéke 35.403.268 ezer Ft. Az ingatlanportfólió értékének 5,2%-a (1.838.921 ezer Ft) kötődik forgalomképes ingatlanokhoz, míg a korlátozottan forgalomképes ingatlanok értéke 14.770.924 ezer Ft, a forgalomképteleneké pedig 18.793.423 ezer Ft. 2015-ben Makó Város Önkormányzata vagyongazdálkodásának rendszerszerű átvizsgálása során hiányosságok, problémák merültek fel, amely alapján nyilvánvalóvá vált, hogy a bérleménygazdálkodást új alapokra kell helyezni. Ennek megvalósítása érdekében **az Önkormányzat Bérlakás Koncepciót alkotott**, amely azonosította az addigi lakásgazdálkodás hiányosságait, illetve meghatározta az azonnal, rövid, illetőleg hosszabb távon kidolgozni szükséges teendőket, intézkedéseket, valamint a követendő alapelveket. Az intézkedések alapvetően a bérlemények műszaki állapotának megőrzését, a visszaélések lehetőségének

[48] TOP-5.1.2-15-CS1-2016-00002 azonosítószámú, „Makói Paktum – helyi foglalkoztatási együttműködések kialakítása" című projekt.

megszüntetését, a nyilvántartások pontos vezetését, a szabályszerű működés helyreállítását, valamint a jogok, kötelezettségek, illetve feladatkörök tisztázását szolgálták. 2015-től így a vagyongazdálkodásban elsődleges szemponttá vált **a tulajdonosi érdekek érvényesítésre épülő bérleménygazdálkodást** érintő irányelvek megvalósítása. Míg a helyi lakásrendelet 2015 előtt lehetőséget biztosított öt éves időtartamú bérleti szerződések megkötésére, addig az **új lakásrendelet** alapján főszabály szerint **egyéves határozott időtartamra** jönnek létre a bérleti szerződések, és azok hosszabbítására csak abban az esetben van lehetőség, ha a bérlő eleget tett kötelezettségeinek (karbantartotta az ingatlant, teljesítette bérleti és közüzemi díj fizetési kötelezettségét). Az egyéves időtartamú szerződéses jogviszonyok által sokkal tágabb keretek között van lehetősége a bérbeadónak ellenőrizni a fentiek megvalósulását, felülvizsgálni az esetleges renitens vagy jogszabálysértő bérlőket.

A helyi lakásrendelet alapján **módosult az ügyintézési hatáskörök rendszere** is, például a bérleti szerződések felmondása nem Képviselő-testületi hatáskörbe került, mint korábban, hanem a polgármesterébe, így eredményezve gyors és a zárt jogszabályi határidőknek megfelelő ügykezelést. A szerződések közös megegyezéssel történő megszüntetése sem maradt Képviselő-testületi hatáskörben, továbbá a szerződések hosszabbítása is polgármesteri hatáskörben történik. A régebbit leváltó lakásrendelet új elemként bevezette a műszaki jellegű intézkedések során a bérbeadót és bérlőt terhelő **kötelezettségek tételes meghatározását**, a bérlemények átadás-átvételi eljárása során **kötelező jegyzőkönyvezést** írt elő, továbbá meghatározta azt is, hogy amennyiben a bérlő nem megfelelő állapotban adja vissza a bérleményt, akkor a továbbiakban nem vehet részt lakáspályázaton. Bizonyos esetekben, amikor kiemelten fontos szempont az állagmegőrzés, a korábban leírtaknál **szigorúbb feltételek** is alkalmazhatóak. Ennek egyik példája, hogy a felújításra került 14 darab, Honvéd városrészben található lakóingatlan esetében **három hónapos a bérleményellenőrzés** gyakorisága.

Makó Város Önkormányzata tulajdonában jelenleg **216 db bérlakás található**, **azok kihasználtsága közel 100%-osnak mondható**. **A bérbe adott ingatlanok mindegyike megfelelő műszaki állapotú, lévén az Önkormányzat jelentős intézkedéseket tett a lakások állapotának helyreállítására**, annak érdekében, hogy a kiadásra kerülő ingatlanok megfeleljenek a jogszabályi előírásoknak, és a bérlemények rendeltetésszerű használatra alkalmas állapotban kerüljenek átadásra. A munkálatok között prioritást élvezett az elektromos rendszerek felújítása, a gázkészülékek műszaki biztonsági felülvizsgálata (és az ehhez kötődő szükséges javítási munkálatok elvégzése), valamint a kémények szakhatósággal történt egyeztetés szerint történő javítása. Folyamatosan zajlanak továbbá a lakóingatlanok tetőszerkezetét érintő javítási munkálatok.

A lakások általános alapterülete 51 m^2, mintegy 90%-uk egy, másfél, illetve kétszobás. Az alkalmazott lakbérek tekintetében a helyi lakásrendelet **szociális alapon**, **szabadpiaci** feltételekkel, illetve **költségelven történő bérbeadást** különböztet meg. **Szociális alapon történik a bérlakások mintegy négyötödének bérbeadása**.

Ingatlan típusa	Szociális alapon	Költségelven	Szabadpiaci feltételekkel
Összkomfortos, iparosított technológiával épült	190	380	688
Összkomfortos, nem iparosított technológiával épült	210	420	688
Komfortos	165	330	625
Félkomfortos	80	160	563
Komfort nélküli	48	95	500

28. táblázat: Az önkormányzati bérlakások lakbéreinek mértéke Makón (Ft/m^2), forrás: a 20/2015. (X.28.) önkormányzati rendelet 1. melléklete

Makó Város Önkormányzata a lakásgazdálkodása során **kiemelt figyelmet fordít a Makón élő fiatalok önálló élethez segítésére és családalapítási céljaik megvalósítására**; az Önkormányzat Bérlakás Koncepciója kiemelten fontos célként azonosítja a fiatalok ösztönzését a településen maradásra. Ennek megvalósítását támogatja a 2018 júniusában elfogadásra került **Fecskelakás program**, melynek keretében a Fűrész u. 28. szám alatti társasházi ingatlannál került kialakításra **négy új garzonlakás**, kifejezetten fiatalok számára. Az igényeket jól jelzi, hogy a meghirdetett négy lakásra 37 pályázat érkezett be. A családbarát intézkedések közé tartozik, hogy fiatalok részére az önkormányzat közművesített telkeket biztosított, melynek köszönhetően 2016-2018 között **hat db közművesített telek** pályázati eljárás során történő adásvételére került sor, melyeken az itt letelepülő családok a kormányzati családpolitikai intézkedések igénybevételével új lakóházakat építettek. Az Önkormányzat egyaránt **elkötelezett** a Fecskelakás program és más, a fiatalokat támogató programok folytatására.

Az önkormányzati lakások, illetve önkormányzati intézményekhez, gazdasági társaságokhoz tartozó ingatlanok között **0 darab okos épület található**.

2.1.10.6. Intézményfenntartás

A Makó Város Önkormányzata által fenntartott intézmények közé sorolható a Makói Óvoda, a József Attila Múzeum és Városi Könyvtár, illetve a Makói Egyesített Népjóléti Intézmény. A **Makói Óvoda** négy óvodaépületben várja az óvodás korú gyermekeket: az Erdélyi püspök utcai székhelyépületben, a Kassai utcai tagintézményben, a Kálvin téri tagintézményben és annak szoros részeként a Hold utcai épületben. A **József Attila Múzeum és Városi Könyvtár** intézménye gyermekkönyvtárral és felnőtt részleggel egyaránt rendelkezik, utóbbi a kölcsönzésen kívül számítógép- és internethasználatot is biztosít a látogatók számára. Az intézmény továbbá széleskörű programkínálattal biztosítja a szabadidő hasznos eltöltését. A **Makói Egyesített Népjóléti Intézmény** (Makói ENI) az Önkormányzat által biztosított szociális

és gyermekjóléti szolgáltatásokat fogja össze 13 telephelyen. *(Lásd még a 2.1.8. A település humán infrastruktúrája fejezetet!)*

Az intézmények konzervatív gazdálkodását jól jelzi, hogy kiadásaik rendre nem haladják meg bevételeiket, működésük hitelfelvétel nélkül biztosított. Az intézményekkel kapcsolatosan az Önkormányzat folyamatos fejlesztéseket valósít meg. *(Lásd még 2.1.10.2. alfejezetet!)*

Bevételek, kiadások	Makói Óvoda	József Attila Városi Könyvtár és Múzeum	Makói Egyesített Népjóléti Intézmény
Bevételek			
I. Működési bevételek	4.594	15.993	167.336
Működési célú támogatások államháztartáson belülről	4.574	11.840	95.692
Működési bevételek	20	4.153	71.644
II. Felhalmozási bevételek	0	0	0
III. Finanszírozási bevételek	314.490	82.465	411.921
Maradvány igénybevétele	576	2.753	11.916
Központi, irányító szervi támogatás	313.914	79.712	400.005
Bevételek összesen	319.084	98.458	579.257
Kiadások			
I. Működési kiadások	315.318	91.196	563.026
Személyi jellegű kiadások	247.414	58.378	391.807
Munkaadót terhelő járulékok és szociális adó	46.426	9.703	69.300
Dologi kiadások	21.478	22.815	100.948
Egyéb működési célú kiadások	0	300	971
II. Felhalmozási kiadások	1.518	4.625	2.051
Beruházások	1.518	4.625	1.851
Felújítások	0	0	200
III. Finanszírozási kiadások	0	0	0
Kiadások összesen	316.836	95.821	565.077

29. táblázat: Makó Város Önkormányzata intézményeinek bevételi és kiadási struktúrája, ezer Ft-ban, forrás: 10/2021. (V.27) számú PM rendelet 1. melléklete

A 2020-as év során **a működés racionalizálása érdekében** Makó Város Önkormányzata az általa alapított gazdasági társaságok közül négyet (Makói Városfejlesztő Kft., Makói Gyógyfürdő Kft., Makói Városi Televízió Nonprofit Kft., Makó Városi Kulturális-Közművelődési Nonprofit Kft.) **egy zártkörűen működő részvénytársaságba, a Makói Szolgáltató Nonprofit Zrt.-be integrált**, amely a Makói Városgazdálkodási Nonprofit Kft. távhőszolgáltatáshoz nem kötőtő feladatköreit is átvette.

A Makón működő **helyi digitális szolgáltatók száma** kulcsadat jelenleg nem áll rendelkezésre, ezért az FVS helyzetfeltárás 2024. évi felülvizsgálata során kerül megadásra.

2.1.10.7. Energiagazdálkodás

Mint azt Makó Város Településfejlesztési Koncepciója (2018) megfogalmazza, Makó egyik kiemelt célja, hogy **környezettudatos várossá váljon**, melynek **három fő pillére: a megújuló energiaforrások széles körű felhasználása; az energiahatékonyság javítása;** és a **szemléletformálás**. Az Önkormányzat energiagazdálkodását az elmúlt években is a gazdaságosabb, hatékonyabb működésre való törekvés jellemezte, melyet a **már megvalósított beruházások** is mutatnak: többek között a **távhőszektor energetikai korszerűsítése**; **napkollektoros rendszerek kiépítése önkormányzati intézményekben**; **tanyafejlesztés napelemes rendszerek kiépítésével**; illetve a beruházások, felújítások során az energetikai szempontok figyelembe vétele jelzi az erős szándékot az **ökológiai lábnyom csökkentésére**. Az Önkormányzat jövőbeni cselekvésének irányát kijelölő dokumentumokban **hangsúlyos szerepet kap az energetikai hatékonyság**. Ezek egyik útja az **önkormányzati intézmények épületeinek energetikai szempontú felújítása** és az **alternatív (zöld) energia alkalmazásának növelése**. A másik jelentős csapásirányt a **közüzemek energiahatékonyságának növelése** jelenti. Ebben a tekintetben Makó Város Önkormányzata a közeljövőben megvalósítandó feladatként tűzte ki maga elé a **közvilágítási rendszer** energiafogyasztásának csökkentését, **energiahatékonyságának növelését**.

2.1.11. TELEPÜLÉSI SZOLGÁLTATÁSOK, OKOS VÁROS TELEPÜLÉSI SZOLGÁLTATÁSOK

A Magyarország helyi önkormányzatairól szóló 2011. évi CLXXXIX. törvény a helyi önkormányzatok által ellátandó településüzemeltetési feladatokat a következők szerint definiálja: köztemetők kialakítása és fenntartása, a közvilágításról való gondoskodás, kéményseprő-ipari szolgáltatás biztosítása, a helyi közutak és tartozékainak kialakítása és fenntartása, közparkok és egyéb közterületek kialakítása és fenntartása, gépjárművek parkolásának biztosítása. Tágabb értelemben a városüzemeltetési feladatok körébe sorolhatjuk a településen élő lakosság, vállalkozások, intézmények közszolgáltatásokhoz, komfortérzethez kapcsolódó igényeinek kielégítéséhez, illetve az élhető, fenntartható települési környezet megteremtéséhez és fenntartásához szükséges, az önkormányzat által nyújtott szolgáltatások teljes körét. Ilyenek például – a törvényben definiáltak mellett – a hó- és síkosságmentesítési feladatok, a köztisztaság és hulladékelszállítás biztosítása, a kutak üzemeltetése, a csapadékvíz-csatornák karbantartása, az utcanév-táblák kihelyezése és a

gyommentesítés. Makó Város Önkormányzata ezen feladatokat jelenleg az Önkormányzat tulajdonában álló **Makói Szolgáltató Nonprofit Zrt.**-n keresztül látja el. Az önkormányzati vállalat által ellátott városüzemeltetési feladatok jelentős részét a **településüzemeltetési tevékenységek** teszik ki. Ezek közé tartoznak a köztisztasági feladatok; a város teljes területén, a lakosság által illegálisan kihelyezett, közmunkások által összegyűjtött hulladékok szállítása gyűjtőpontokra, illetve hulladéklerakóra szállíttatás szakvállalkozóval; kézi utcai hulladékgyűjtők kihelyezése közterületre az elhasználódottak pótlására; javítható gyűjtőedények karbantartása; rendkívüli gépi várostakarítás ünnepek alkalmával pihenőnapokon; szegéllyel ellátott burkolt úthálózat gépi seprése, mosatása hét hónapon keresztül, heti egy alkalommal; bezárt hulladéklerakó kezelése; vízelvezető aknaszemek takarításából kikerülő hulladékok elszállítása gyűjtőpontra, továbbszállíttatása hulladéklerakóra. A **környezet, egészségügy** feladatkör a város területén történő rágcsálóirtást, illetve a (közmunkaprogram keretén belül végzett) parlagfű és aranka irtás dologi költségeinek finanszírozását, a szükséges eszközök és üzemanyag biztosítását, valamint szállítási szolgáltatást foglalja magába. A **zöldfelületek karbantartása** területén jelentkező feladatok közé tartozik a gépi fűnyíró eszközök karbantartása, anyag és személyi jellegű költségek fedezetének biztosítása; a nyírott gyep összegyűjtése, elszállítása fogadó állomásra; közterek, parkok növényeinek öntözése, öntözőrendszerek karbantartása, keletkezett vízdíjak finanszírozása; egynyári virágok beszerzése; közterületen fák, sövények metszése, babafák ültetése gondozása; közterek, grundok, városba vezető fő közlekedési utak mentén található zöldfelületek gondozása, nyírása, szállítása. A **közterületen található játszóterek üzemeltetése** a játszótéri eszközök karbantartását, állagvédelmét, felújítását, az éves hatósági felülvizsgálatát, illetve rendszeres ellenőrzést, naplózást jelenti. A **közutak üzemfenntartása** feladatkör a burkolati jelek festését, a kátyúzást, a gyalogjárdák karbantartását, a KRESZ táblák pótlását és karbantartását, illetve a dűlőutak gréderezését foglalja magába. A **vízrendezés, ár- és belvízmentesítés** terén jelentkező feladatok a nyílt vízelvezető rendszerek karbantartását, a zárt csatornák mosatását, a csatornák karbantartását, a belvíz elvezetési feladatok kezelését, illetve szivattyúházak üzemeltetését jelentik. A városüzemeltetési feladatok közé tartozik továbbá a **sportpályák üzemeltetése és karbantartása**, illetve egyéb, vegyes jellegű üzemeltetési feladatok ellátása: városi szobrok tisztítása és lefedése; zászlók kihelyezése nemzeti ünnepeken; locsoló csapok, kerti csapok működtetése, karbantartása; Maros-parti közkifolyók évenkénti fertőtlenítése; szökőkutak üzemeltetése (tisztítás, karbantartás); részvétel városi rendezvényekben (építések, bontások); mobil illemhelyek biztosítása, karbantartása, ügyintézése.

A digitális szolgáltatások egyre szélesebb ügyfélkör számára elérhetőek Makón. A városban az elmúlt évtizedben jelentős mértékben emelkedett a szélessávú **Internet-előfizetések** száma, mely 2020-ra elérte a 8.067 db-ot, ezek közül 6.139 db előfizető csatlakozott a világhálóhoz kábeltelevízió-hálózaton keresztül. **A szélessávú internettel lefedett háztartások aránya 70,1%**. Optikai hálózaton keresztül 911 db előfizető számára történik Internet-szolgáltatás biztosítása. **Az Internet-előfizetéssel nem rendelkező helyi lakosok a József Attila Városi**

Könyvtár és Múzeum által biztosított számítógépeken közigazgatási ügyeket díjmentesen intézhetnek.

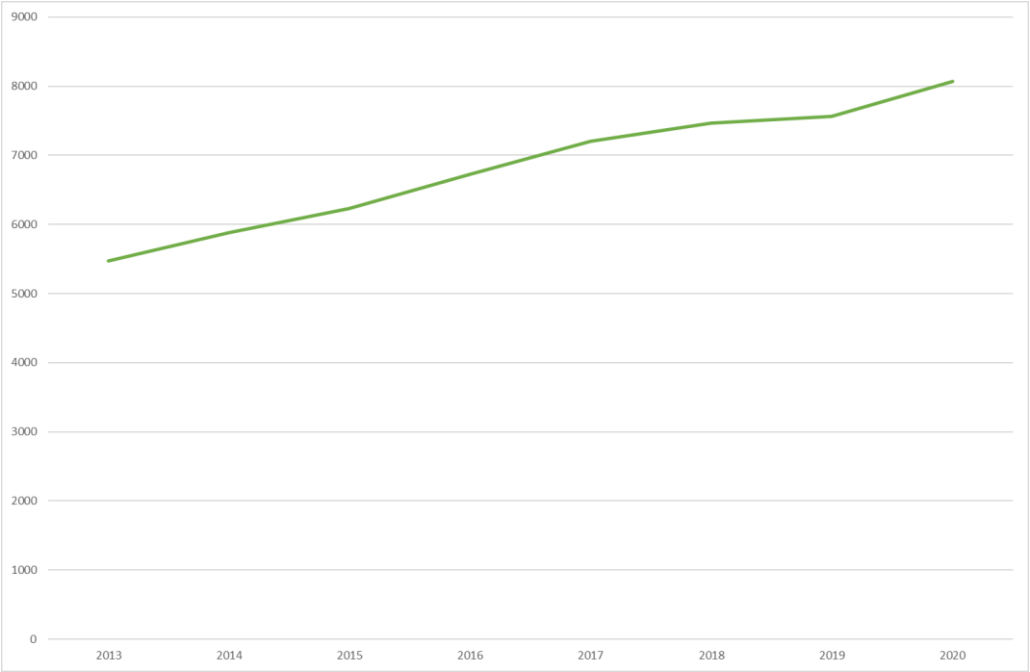

21. ábra: Internet-előfizetések száma Makón (2013-2020), forrás: KSH

Az **e-Papír** egy ingyenes, hitelesített üzenetküldő alkalmazás, ahol az Ügyfélkapuval rendelkező lakosok elektronikus úton tudnak levelet írni a szolgáltatáshoz csatlakozott intézményeknek. A makói állampolgárok Makó Város Önkormányzata, a Makói Járási Hivatal, Makói Járási Hivatal Foglalkoztatási Osztály, Makói Járási Ügyészség, Makói Rendőrkapitányság, Makói Rendőrkapitányság Szabálysértési Osztály számára küldhetnek levelet ezen a felületen.

Az **E-önkormányzat portálon** Makó Város Önkormányzata esetében lehetőség van adók, díjak, illetékek befizetésére (illetve a fizetéstörténet ellenőrzésére), adóegyenleg lekérdezésére, illetve ügyintézés indítására. Az egyes nevesített ügyek az alábbi ágazatokban kezdeményezhetők: adóügyi ágazat (általános adónyomtatványok; építményadó; helyi iparűzési adó; idegenforgalmi adó; jövedéki adó [magánfőzött párlat]; jövedelemadó [termőföld bérbeadás]; kommunális adó; talajterhelési díj; telekadó); általános vagy egyéb igazgatási ügyek (birtokvédelem; címkezelés, lakcím nyilvántartás; ebnyilvántartás; elővásárlás, előhaszonbérlet; fakivágás; kérelem; keresetlevél; mezőgazdaság, környezetvédelem); anyakönyvi ügyek (kivonat); hagyaték (adatkérés; adatszolgáltatás; nyilatkozat); ipar-kereskedelem (szálláshely; üzleti tevékenység); szociális ágazat (kérelem; köztemetés); településüzemetetési, vagyonkezelési ügyek (bérlet; használat; útvonalengedély).

A **lakosság körében végzett kérdőíves felmérés** alapján a közhivatali ügyintézés esetében a makói lakosok alapvetően a személyes megjelenést preferálják, ugyanakkor **számottevő (28%) azok aránya, akik alapvetően az internet segítségével érintkeznek a**

Kormányhivatallal, illetve az Önkormányzattal. Az áramszolgáltatással kapcsolatos ügyeket a kitöltők 52%-a intézi internetes felületen, míg hasonló arány tapasztalható a víz- és csatornaszolgáltatás (49%), illetve az internetszolgáltatás (48%) tekintetében is, tehát **a közműszolgáltatások tekintetében a makói polgárok jelentős mértékben élnek az online lehetőségek igénybevételével**. A helyiek véleménye alapján a – jelenleg elérhető és potenciálisan megvalósuló – **digitális szolgáltatások közül az elektronikus ügyintézés tekinthető leghasznosabbnak**, ezt követi az elektronikus jegyvásárlási lehetőség kulturális és sport programokra, valamint okos jelzőlámpák működtetése.

A helyi lakosok tájékoztatása többek között digitális módon történik, melynek legfontosabb felülete Makó Város Önkormányzatának hivatalos honlapja (mako.hu), a „Makó Város Hivatalos Oldala" közösségi média felülete, illetve a helyi programokkal, rendezvényekkel, turisztikával kapcsolatos Infopont Makó Facebook-oldal. A mako.hu honlap közvetlen elérhetőséget biztosít az e-Papír felületre, illetve az MVM közvilágítási hiba elektronikus úton történő bejelentésére szolgáló oldalára. Az önkormányzati intézmények szintén használják az Internet nyújtotta lehetőségeket, holnapjaikon, Facebook-oldalaikon aktualizált információkkal tájékoztatják a helyi lakosságot. Makó **jelenleg nem rendelkezik kifejezettel a lakosságot célzó városi-járási szintű okos platformmal, applikációval**. Ugyanakkor turisztikai céllal **három darab közterületi okos eszköz** (érintőképernyős információs tábla) került kihelyezésre, amelyek Makó látnivalóit mutatják be és hasznos információkat nyújtanak a városról.

Az önkormányzat gazdasági társaságai (Makói Városfejlesztő Kft., Makói Gyógyfürdő Kft., Makói Városi Televízió Nonprofit Kft, Makó Városi Kulturális-Közművelődési Nonprofit Kft.) **a digitális lehetőségek nyújtotta előnyöket csak korlátozottan használták ki**. A cégek 2020 során megvalósult integrálásának egyik kiemelt oka volt, hogy a cégcsoporton belül olyan, a modern kor kihívásainak megfelelő vállalatirányítási rendszer kerülhessen bevezetésre, amely egyrészt lehetővé teszi a pénzügyi-számviteli és egyéb rendszerek, továbbá a tervezési és a beszámolási folyamatok egységesítését; másrészt magasabb színvonalú szolgáltatásnyújtást, hatékonyabb munkavégzést is biztosít. Beléptetőrendszer a városban több helyen, így a Makói Szolgáltató Nonprofit Zrt-nél is működik.

A közvilágítás közeljövőben várható korszerűsítése kapcsán fontos szempontként fogalmazódott meg az Önkormányzat részéről, hogy **lehetővé váljon a jelenleg nem okos közvilágítási rendszer folyamatos mérhetősége és monitorozása**, illetve egyszerű szabályozhatósága. Ennek egyik kívánatos útja a valódi szükségletekhez igazodó, a szükségtelen áramfogyasztást és fényszennyezést minimálisra csökkentő, **szenzorokat alkalmazó okos megoldások** használata.

Az **intézményi kérdőíves felmérés eredményei** alapján **az intézmények mindössze 7%-a rendelkezik nagyon fejlett IKT eszközállománnyal**, 43%-a számára a feladatállításhoz éppen megfelelő a digitális eszközökkel való ellátottság, míg az intézmények fele csak részben megfelelő, némiképp idejétmúlt IKT eszközállománnyal bír. **A leginkább elavultnak számító eszközök jellemzően éppen a munkavégzés szempontjából legfontosabbnak tekinthető**

számítógépek (asztali gépek és laptopok), nyomtatók és fénymásolók. Az ilyen eszközök alkalmazása a feladatelvégzés idejét meghosszabbítja, csökkentve a munkavégzés hatékonyságát. Az intézmények közel felében korszerűtlenek a wifi-szolgáltatást nyújtó eszközök, negyedükben az adattároló szerver számít idejétmúltnak, míg minden ötödik intézményben a működéshez kapcsolódó mobiltelefonok tekinthetőek elavultnak. Az intézmények 64%-ában teljes mértékben hálózatba vannak kapcsolva az IKT eszközök, 14%-ában csak részleges, míg **minden ötödik szervezet esetében az informatikai eszközök nem alkotnak hálózatot**.

Az intézményeken belül **pénzügyi jellegű és a humán erőforráshoz kötődő akadályokat is le kell győzni** az okos eszközök és rendszerek fejlődése és használatuk elterjedése érdekében. A felmérésben részt vevő szervezetek 79%-a esetében a megfelelő eszközök beszerzését forráshiány akadályozza, míg **az intézmények több mint harmada esetében gátat jelent az alkalmazottak egyéni IKT-kompetenciáinak elégtelensége.** A hiányos ismeretek ellenére az intézmények mindössze 21%-ában jelezték már a munkavállalók az igényüket informatikai kompetenciáik erősítésére.

A helyi intézmények mindegyike rendelkezik digitális adatvagyonnal. Az adminisztratív és pénzügyi adatok a szervezetek 43%-ánál csak részlegesen állnak rendelkezésre, míg **29%-uk az alaptevékenységhez kapcsolódó adatokkal is csupán részben rendelkezik**. Nyílt adatbázissal az intézmények 29%-a bír.

A szervezetek 36%-ánál a tárolt adatok nem kerülnek feldolgozásra, 21%-uk esetében az adatfeldolgozás csupán a napi szintű működést támogatja, 29%-uknál további felhasználás is történik (például jelentések, prognózisok készítése), míg az intézmények 14%-a nyilvánosan is elérhetővé tesz bizonyos (az alaptevékenységhez kapcsolódó) feldolgozott adatokat. Az intézmények 93%-a saját szerverén tárolja az adatokat, és csupán 36%-uk alkalmaz több adattárolási módozatot is.

Az intézmények mindegyike alkalmaz digitális módszereket a belső kommunikációhoz. Legjellemzőbbnek az email használata tekinthető, de a szervezetek 57%-a egyéb digitális csatornákat (zárt belső kommunikációra szolgáló platformot vagy azonnali üzenetküldési alkalmazást) is használ. A kutatásban részt vevő intézmények mindegyike alkalmaz emailt a külső (például a fenntartó vagy az ügyfeleik felé történő) kommunikáció során, ugyanakkor mobiltelefonos alkalmazással csupán 7 %-uk rendelkezik. A szervezetek honlapjai jellemzően egyoldalú információközlésre szolgálnak, azaz nem teszik lehetővé, hogy az ügyfelek, illetve az érdeklődők a weboldalon visszajelzéseket adjanak, illetve kérdéseket tegyenek fel. **Az intézmények 43%-a nem használ internetes felületet az ügyfeleivel való kommunikációhoz**. Ennek egyik fő oka, hogy előnyben részesítik a személyesebb kommunikációs formákat. Egy városi mobil telefonos applikáció létrejötte esetén az intézmények 79%-a legfeljebb alapinformációk közlésére használná azt.

A fenntartást, üzemeltetést segítő okos eszközök alapvetően biztonságtechnikai rendszereket jelentenek, bár bizonyos intézményekben szenzorok mérik a hőmérsékletet

(okos fűtési rendszer), illetve az energiafogyasztást. **Épületüzemeltetést, helyiséggazdálkodást támogató szoftveres megoldásokat az intézmények mindössze 14%-a használ**. A szervezetek a rendelkezésükre álló épületekről alapvetően papír alapú tervrajzzal, illetve annak digitalizált változatával bírnak, nem készültek az ingatlanokról épületinformációs modellek.

Az intézmények 71%-ában végzi rendszergazda az informatikai hálózat felügyeletét és karbantartását. A rendszergazdai szolgáltatás igénybevételének módozatai különbözőek: több helyen ezt a feladatot munkavállalói státuszban álló személy vagy a fenntartó által biztosított rendszergazda látja el, ugyanakkor bizonyos szervezeteknél egyéni vállalkozó vagy szerződött cég végzi a hálózat felügyeletét, karbantartását. **Rendszergazda mindössze a szervezetek 29%-ánál van jelen állandó jelleggel.**

Az intelligens közmű mérőket használó közintézmények, illetve háztartások aránya, az IT vezérelt energetikai rendszerrel ellátott önkormányzati intézmények aránya, valamint az okos megoldásokat alkalmazó közszolgáltatók száma kulcsadatok jelenleg nem állnak rendelkezésre, ezért azok az FVS helyzetfeltárás 2024. évi felülvizsgálata során kerülnek megadásra.

2.1.12. TÁJI ÉS TERMÉSZETI ADOTTSÁGOK VIZSGÁLATA

Jelen alfejezet az FVS Módszertani Kézikönyv (58. táblázata) alapján nem minősül FVS kulcsfejezetnek. Mivel a témakör a hatályos ITS 2014-20 Megalapozó vizsgálata[49] c. dokumentumban szerepel, nem került frissítésre, és terjedelmi okból nem is került átemelésre az FVS helyzetfeltárásába; ugyanakkor a szerkezeti kohézió érdekében ennek sorszámozási folytonossága (2.1.1.-től 2.1.20-ig) megmaradt.

2.1.13. ZÖLDFELÜLETI RENDSZER VIZSGÁLATA

A zöldfelületek kiemelt szerepet játszanak egy város életében: a lakosok számára az **egészséges környezet** mellett sportolási, kikapcsolódási, rekreációs lehetőségeket biztosítanak. A növények díszítik az utcákat és a tereket, árnyékot nyújtanak, jelentős kondicionáló hatásuk van, ezáltal a mikroklímát kedvezően befolyásolják. Ezeken túl további, a városra pozitív hatással bíró funkciót látnak el: csökkentik a sugárzást; nagy mennyiségű káros anyagot és port kötnek meg; oxigént termelve javítják a levegő minőségét; tompítják a zajt; állatok élőhelyéül szolgálnak.

Fontos különbséget tenni a fejezethez tartozó két alapvető fogalom, a zöldfelület és a zöldterület között. A **zöldfelület** a települések területén belül a növényzettel fedett, benőtt, betelepített területek összessége; míg a **zöldterületek** a zöldfelületi rendszer kiemelt tagjai,

[49] Makó Város Integrált Településfejlesztési Stratégiájának Megalapozó Vizsgálata - Helyzetfeltáró, Helyzetelemző és Helyzetértékelő munkarészek; Készült: a DAOP-6.2.1/13/K/2014-0002 projekt keretében; Készítette: ITS DA Konzorcium, 2015. augusztus

amelyek csak közterületek lehetnek és legfeljebb 3 százalékuk beépíthető, ilyenek a közparkok, közkertek, fásított közterek és a játszóterek.[50]

Makó városa **zöldfelületekben gazdag**: a fasorokkal kísért, alföldi városokra jellemző széles utcák, az **ápolt, gondozott, virágos közterek** sajátos hangulatot teremtenek. Makó 2004-ben elnyerte a Magyarország legvirágosabb városa címet, így 2005-ben képviselhette hazánkat az európai Virágos Falvak és Városok Versenyén, ahol szintén jó eredményeket ért el, ezüst minősítésű, valamint szakmai különdíjas lett. A rangos elismerés ösztönzőleg hatott a további fejlesztésekhez, egyúttal magas követelményt támasztott a város számára a környezetminőség, zöldfelületi minőség tekintetében. 2021-ben a Magyar Turisztikai Ügynökség **Virágos Magyarországért** versenyének különdíjasa Makó lett.

A környezetszépítés a városban valódi mozgalommá fejlődött. Ma már több száz résztvevővel zajlik az évente megrendezésre kerülő **Virágos Makóért verseny**, amely jelentős szerepet játszik a környezetkultúra fejlesztésében.

A **zöldfelületek karbantartását** a **Makói Szolgáltató Nonprofit Zrt.** külső vállalkozásokkal közösen végzi, emellett a START közmunkaprogram foglalkoztatottjai is bevonásra kerülnek. A közfoglalkoztatottak létszámának csökkenésével egyre nagyobb szerepet kell átadni külső vállalkozóknak a zöldfelületek karbantartásából, főleg a füves területek ápolásánál. A városi fejlesztések során egyre nagyobb hangsúlyt fektet az Önkormányzat arra, hogy az újonnan kialakított közterületi zöldfelületek minimális gondozási feladatokat adjon a fenntartásuk során. A meglévő zöldfelületek védett fasorok és fák gondozása folyamatos, ezen feladatok ellátására arra szakosodott vállalkozóval meglévő szerződés alapján a főkertész szakmai felügyelete mellett kerül sor.

2.1.13.1. A települési zöldfelületi rendszer elemei

A **település zöldfelületi rendszere** a már említett zöldterületekből, a zöldfelületi intézményekből (sportpálya, temető, strand), a közjóléti erdőkből, valamint az egyes területfelhasználási egységek létesítményeinek kertjeiből (intézménykert, lakóterületek, üdülőterületek, gazdasági területek zöldfelületei) és a zöldfelületi elemeket összekapcsoló, utak mentén létesített fasorokból, útfásításokból áll.

2.1.13.1.1. Szerkezeti, kondicionáló szempontból lényeges, valamint a zöldfelületi karaktert meghatározó elemek

<u>Közparkok, közkertek, szabad terek</u>

A közparkok, közkertek (zöldterületek) közösségi célú, zöldfelülettel fedett területek, melyek a szabadidő eltöltéséhez pihenési, szórakozási, játék és sportolási lehetőséget nyújtanak a város vagy egy városrész lakói számára.

[50] https://www.levego.hu/kapcsolodo-anyagok/fogalommagyarazat-a-varosi-zoldfeluletek-es-zoldteruletek/

A város **legnagyobb közparkja** a központi elhelyezkedésű, közel 1 ha nagyságú **Petőfi park**, amely az egykori püspöki nyári rezidencia kertje volt. A park pihenésre, játékra nyújt lehetőséget, jól beállt növényzettel, gazdag fa- és cserjeállománnyal rendelkezik.

További, többfunkciós közpark a **Szent István téren**, a Belvárosi Szent István templomot körülölelő területen található, mely központhoz közeli elhelyezkedése révén szintén elsősorban a városközpontban élők számára nyújt rekreációs lehetőséget. Területén sportpálya és játszótér is kialakításra került.

A **Juhász Gyula téren lévő közpark méretének köszönhetően szintén kiemelkedő**.

További kisebb, funkcionális értékkel bíró zöldterületek, **közkertek** találhatók elszórtan a városban, melyek mérete 1.000-5.000 m^2 között változik. Legtöbbjükön játszótér került kialakításra, de utak kisebb kiteresedéseiben vannak olyanok is, melyek funkcionális szerepe – a kerti berendezések, sétautak, pihenőhelyek, játszóeszközök hiánya miatt – jelenleg csekély.

A **játszóterek** felülvizsgálata megtörtént, korszerűsítésük folyamatosan zajlik. A vonatkozó szabványoknak nem megfelelő játszóterek átalakításra kerülnek, az elavult eszközök és játékszerek javítása vagy cseréje a felülvizsgálat megállapításai szerint történik.

A közcélú zöldfelületek számát gazdagítják a telepszerű beépítésű lakóterületek **közhasználatú zöldfelületei** is, így értékes zöldfelülettel rendelkeznek a Hunyadi utcai, a Tömörkény utcai és a Bajcsy-Zsilinszky **lakótelepek** is.

Makó zöldfelületi rendszerében jelentős szerepet töltenek be a **városközpont reprezentatív** megjelenésű **közterei**. A főbb útvonalak révén egymásra felfűzött közterek – Széchenyi tér, Makovecz tér, Csanád vezér tér, Szent János tér – városképi és funkcionális szempontból is jelentősek. A közelmúltban történt közterület rendezések, fejlesztések révén nemcsak díszítő szerepük, de használati értékük is növekedett. E **közösségi szabadterek** olyan találkozási pontokat jelentenek, ahol a településhez és a helyi közösséghez tartozás a természethez kapcsolódva élhető meg. A **növényekkel, szobrokkal, kutakkal**, közterületi berendezésekkel díszített közterek a településközponthoz méltó, **nívós** megjelenésűek. A terek dendrológiai szempontból is értékesek, **jelentős növényállománnyal**, köztük idős növényegyedekkel rendelkeznek.

A Makóhoz tartozó Makó-Rákos területén több mint fél hektáros terület került zöldterületi besorolásba, ahol játszótér áll a kikapcsolódni vágyó gyermekek rendelkezésére. A zöldterület növényállománya, ezáltal esztétikai és kondicionáló értéke csekély.

<u>Zöldfelületi intézmények</u>

Zöldfelületi intézmények közé tartoznak azok a létesítmények, melyek működéséhez, funkciójuk betöltéséhez zöldfelülettel beültetett területre, kertre van szükség. Ide tartoznak a nagykiterjedésű **sportterületek, a temetők, a strand, a kemping** és egyéb rekreációs területek.

A városban két nagyobb szabadtéri sportterület található: az **Aradi téri Sporttelep (Makó Aréna)** és a Maros hullámterében a **Makói Labdarúgópálya**. További kisebb sportterületek találhatók elszórtan a város zöldterületein, pl. a Szent István téren, a Jég utca menti zöldterületen. Makó-Rákos területén sportolásra lehetőséget nyújtó terület nem található.

Zöldfelületi intézmények közé tartoznak a **temetők**, melyek megfelelő növényborítottság esetén jelentős szerepet töltenek be a település zöldfelületi rendszerében. Makó nagyobb temetői – a Görög katolikus temető (Tulipán u.), a Római katolikus temető (Kálvária u.), az Újvárosi református temető (Sírkert u.) és a Református ótemető (Verebes u. – Hédervári u.) – egyenletesen helyezkednek el a központi városrész és a külső városrészek határán. Kedvező fekvésük és nagy kiterjedésük miatt a zöldfelületi rendszerben betöltött szerepük jelentős. Ezen kultikus helyszínek némelyikét érinti az **Igazgyöngyök útja** projekt, amely a várost átölelő, szakrális színtereket bemutató turisztikai útvonal. Emellett további kisebb temetők találhatók még a városban és a város határán, közülük a Hársfa utcai zsidó ótemető és a Kossuth utcai zsidó ótemető kegyeleti parkként való felújítása, illetve használata tervezett. A város beépített területétől távolabb, a belterület szomszédságában helyezkedik el a Jángori neológ és Jángori ortodox zsidó temető, mely utóbbiban több, a város közéletében egykor jelentős szerepet játszott lakos nyugszik.

A város sajátos fekvéséből adódóan a **Maros** számos rekreációs lehetőséget nyújt az itt élők és az idelátogatók számára. A már említett sportterületen túl a Maros hullámterében további nagykiterjedésű zöldfelületi intézmények, jelentős zöldfelületbe ágyazott, **szabadtéri rekreációs létesítmények** találhatók, melyek szervesen kapcsolódnak a város zöldfelületi rendszerébe. Ilyenek a folyóparton létesült 10 ha-os **kemping**, valamint az extrém-, csapatépítő- és személyiségfejlesztő sportok, kajaktúrák számára lehetőséget nyújtó **Maros Kalandpart** (canopy pályával) és a természetes fürdőhelyként nyilvántartott **strand**.

Parkerdők

A **város erdősültsége rendkívül alacsony**, a közigazgatási terület egészét tekintve mindössze 2,2%. Az erdőállomány nagy része a **Maros hullámterében** található, közel egyenlő arányban oszlanak meg a védelmi és a gazdasági rendeltetésű erdőterületek. Közjóléti rendeltetésű erdőként csak egy kis erdőfoltot tartanak nyilván, mely a belterület határán helyezkedik el, a Maros hullámterében. Használati értéke csekély.

Említésre méltó viszont ennek közelében, a **Maros partján húzódó erdőterület közjóléti fejlesztése**. 2013-ban itt került átadásra a **Lombkorona Sétány tanösvény**, mely egy olyan zöldfelületi különlegesség, ahol a fák lombkoronaszintjében egyre magasabbra jutva közvetlen élményként tapasztalható meg az élővilág, a hangok, a látvány fokozatos változása.

Makó Város Gazdasági Programja (2019-2024) alapján külterületen az önkormányzati **erdőterületek** jelenlegi **nagysága 12,7 ha**. Az erdők nagy része part- és töltésvédelmi besorolású **elegyes nyárfaerdő a Maros-folyó árterében**. Az erdőtervek ezen területekre elkészültek, az erdőgazdálkodás végrehajtása 2019 végén és 2020 elején megvalósult, a ritkítási munkálatok megtörténtek. Az **erdősítés I. ütemeként** a Maros-parton a volt

versenypálya területén a kemping melletti terület átminősítése és 3,6 ha tölgyerdő telepítése folyamatban van: a terület előkészítése és a telepítés egy része 2019 őszén megtörtént, a fennmaradó rész kivitelezés alatt áll. **II. ütemben** a **Makó Kákási járandóban 3,1 ha területen saját forrás bevonásával nyárfatelepítés tervezett**, mintegy 3.100 egyeddel. Hosszú távú **stratégiai cél** az Ószegedi út mentén található zártkertek telekalakítása után **erdőgazdálkodási** tevékenység megkezdése.

Intézménykertek, közhasználat elől elzárt zöldfelületek

A település közhasználat elől **elzárt zöldfelületei** közé a lakóházak, üdülőházak, hétvégiházak **kertjei**, az intézménykertek, valamint a gazdasági területek zöldfelületei tartoznak, melyek elsősorban a biológiailag aktív felületek növelésében, s ezáltal a település **levegőminőségének javításában**, a **kedvező klíma** kialakításában játszanak szerepet.

Közülük használati jelentősége, ill. a használói kör nagysága miatt kiemelendők a **közintézmények** – iskolák, óvodák, bölcsődék, kollégiumok, egészségügyi intézmények, templomok – **kertjei**. Nagy számuk és értékes növényállományuk miatt a város zöldfelületi rendszerének fontos részét képezik. Némelyikük kertjének fás növényzete kiemelkedő dendrológiai értéket képvisel (pl. Makó Városháza kertje).

A **kertvárosias lakóterületek** dominanciája miatt a lakóterületek kertjei **jelentős arányt** képviselnek a város zöldfelületi rendszerében. Ezzel szemben a **gazdasági területeken** – mely kiterjedése révén már önálló városrészt képvisel – a környezetrendezés, **a kötelező zöldfelületek megvalósítása nem kap kellő hangsúlyt**. Bár az iparterületek telepítése környezeti és közlekedési szempontból is kedvező, a zöldfelületek kialakítására, **a zöldfelületi intenzitás növelésére**, nagyobb arányú fásítás elérésére érdemes ezeknél is **nagyobb gondot fordítani** – **a környezetminőség javítása**, a kedvező településképi megjelenés elérése érdekében.

A települési zöldfelületi rendszer összekötő elemei

A települési zöldfelületi rendszer összekötő elemei a közlekedési felületek zöldfelületei, **útmenti zöldsávok, fasorok**, egyéb zöldfelületi jellegű vonalas elemek, vízfolyások, melyeknek jelentős szerepe van a **szigetszerűen elhelyezkedő zöldfelületi elemek összekötésében**, összefüggő zöldfelületi rendszer kialakításában.

A város zöldfelületi rendszerének sajátos karaktert adnak a széles utcák fasorai, fásított, zöld sávjai. Különösen szép utcakép jön létre ott, ahol **egységes** – azonos korú és fajú – egyedekből áll a **fasor**, így kiemelendő a Kálvária utca, Vásárhelyi utca, Deák Ferenc utca, Erdélyi püspök utca, Teleki László utca, Kertész utca, Kökény utca, Platán utca, Lisztes utca, valamint Harmat utca. A kisebb lakóutcákat többnyire a lakók vegyes kiültetései, **dísz- és gyümölcsfák** díszítik.

A város ennek az adottságának a megőrzését **kiemelt**en kezeli. A **fasorok megújítása** a 2015-ben elkészített[51] **Fásítási terv** alapján történik, mely különös gondot fordít a város bevezető

[51] A 2003-as, Soós Béla által készített fásítási terv felülvizsgálataként kialakított.

útjainak fásítására, az egységes, rendezett, a városképbe illő utcakép kialakítására. A sok idős, beteg, elhalt, néhol balesetveszélyes fa miatt ezeken a szakaszokon sajnos többnyire a **meglévő állomány cseréjére** van szükség. A frekventált területek mellett a Fásítási terv lakóutcákra lebontva tartalmazza a telepítésre tervezett fákat, melyek kiválasztásánál a Magyar Díszkertészek Szövetsége által összeállított Közterületi Sorfák Jegyzékét és a terület adottságait vették figyelembe. A terv keretei között került sor egy **4 hektáros terület rekultiválására 2021-ben**, ami 32.000 tő akácos telepítését jelentette.

A város és térsége zöldfelületi rendszerének jelentős természeti értékkel is rendelkező zöldfelületi elemei a **felszíni vizek**, a partot kísérő területek **élőhelyekben gazdag** környezete: a **hullámtéri erdők, nádasok, fásítások**, melyek az útmenti zöld sávok mellett a külterület zöldfelületi elemeinek, szétaprózódott természetközeli élőhelyeinek összekötésében, valamint a belterületi és külterületi zöldfelületi rendszer közötti kapcsolat megteremtésében játszanak fontos szerepet. Ugyanakkor a **mezőgazdasági feltáró utak és csatornák** környezetében **hiányos a tájfásítás**, így elmarad a fásítások jótékony mikroklimatikus-, ökológiai- és tájképi hatása. Míg a belterület utcáinak többsége fásított, a **fasorral kísért külterületi utak részaránya alacsony**. A belterületet délről határoló és a hullámtéri kertes területek, valamint a hullámtéri erdők viszont kedvező hatással vannak a környék mikroklimatikus viszonyaira.

Összefoglalva: **Makó város zöldfelületi rendszerének különösen értékes, karaktert adó zöldfelületi elemei, a városközpont jelentős városképi és dendrológiai értékű közterei, intézménykertjei, a szélesebb utcák fasorai, parkosított zöldsávjai, valamint a Maros-ártér zöldfelületei.**

A zöldfelületek védelme érdekében **Makó Város településképének védelméről szóló 12/2018. (VII.31.) helyi önkormányzati rendelet 6. számú melléklete, a 'Helyi védelem alatt álló táj- és kertépítészeti alkotások jegyzéke' a következő, városi illetve városrészi jelentőségű védett zöldfelületeket jelölte ki:**

Városi jelentőségű védett zöldfelület	
1. Széchenyi tér 22. (Polgármesteri Hivatal) előtti park	2. Széchenyi tér
3. Csanád vezér tér - Nosztalgia park	4. Csanád vezér téri "Celtis occidentalis" fasor
5. Petőfi park	6. Makovecz tér
7. Deák Ferenc utca	
Városrészi jelentőségű védett zöldfelület:	
1. Juhász Gyula tér	2. Aradi tér

3. Szent István tér	4. Kertész utca és Kelemen L. utca kereszteződése Patai tér
5. Vásárhelyi utcai játszótér	6. Nagyér sétány
7. Hunyadi utcai lakótelep	8. Tömörkény utcai lakótelep
9. Bajcsy-Zsilinszky lakótelep	10. Hagymaház előtti tér és a Posta utca
11. Baba fák (Kölcsey és Zrínyi utca kereszteződésénél, Vásárhelyi utca Síp és Baross utcák részén)	12. Kertész utca platánfasora
13. Kökény utca platánfasora	14. Platán utca platánfasora
15. Lisztes utca platánfasora	16. Harmat utca platánfasora
17. Kálvária utca	18. Eötvös utca
19. Kölcsey utcai játszótér	

30. táblázat: Helyi védelem alatt álló táj- és kertépítészeti alkotások jegyzéke, forrás: Makó Város településképének védelméről szóló 12/2018. (VII.31.) helyi önkormányzati rendelet

2.1.13.1.2. Zöldfelületi ellátottság értékelése

A **város belterületének zöldfelületi borítottsága viszonylag kedvező**, mely elsősorban a kiterjedt családiházas beépítésű területeknek, a jelentős növényállománnyal rendelkező közterületeknek, a széles közterületeknek és az utakat kísérő zöld sávoknak, valamint a nagyszámú, jelentős zöldfelületi borítottságú intézménykertnek köszönhető.

Zöldterület jellege	Belterület		Külterület	
	Ha	m2	Ha	m2
Közkert	-	300	-	-
Közpark	15	8.358	-	-
Közjóléti erdő	4*	-	-	4.428
Véderdő	1	5.314	-	-
Összesen:	**20**	**13.972**	**0**	**4.428**
Ebből gondozott:	19	840		4.428
Gondozatlan:	1	13.132		

*31. táblázat: A város tulajdonában lévő zöldfelületek megoszlása, forrás: Makó Város Településrendezési Eszközeinek És Településfejlesztési Koncepciójának Megalapozó Vizsgálata 2018, *2021-es kiegészítés*

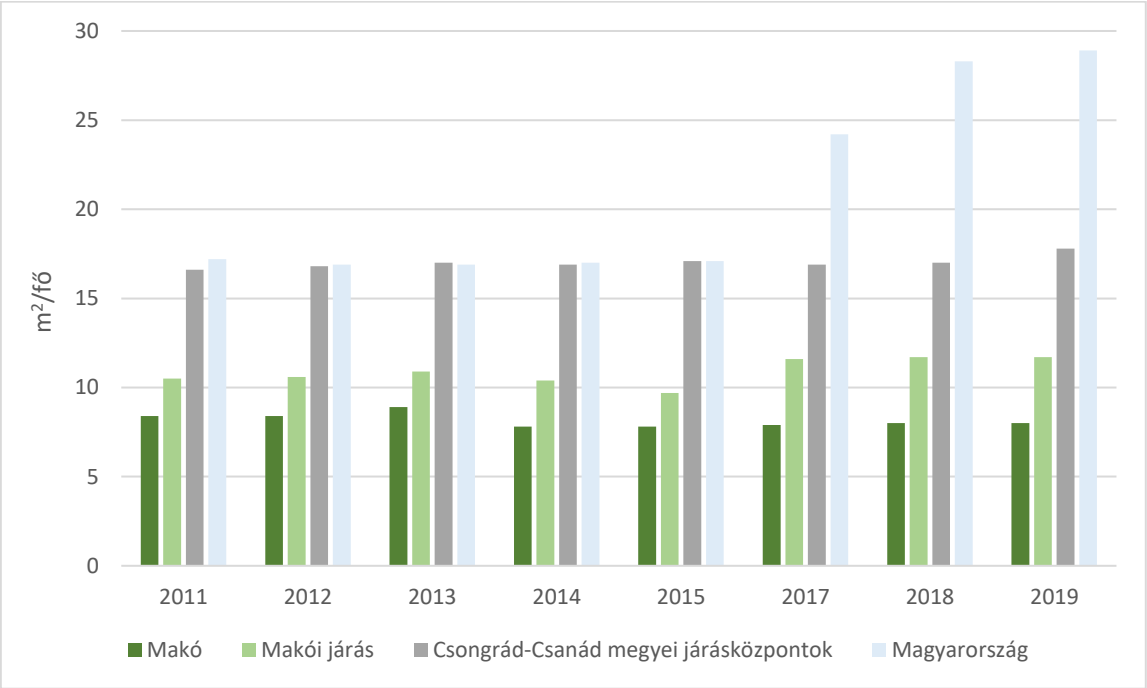

22. ábra: Egy lakosra jutó zöldterület nagysága (m^2), forrás: TeIR

Az egy lakosra jutó zöldterület nagysága megközelítőleg 8 m^2 Makón, mely érték magyarországi és megyei viszonylatban is **alacsonynak** tekinthető, főként úgy, hogy 2015 után az országos átlag dinamikus növekedést produkált.

A 2019-es adatok alapján 178.402 m^2 felületű zöldterület áll Makó Város Önkormányzatának birtokában, így a **települési zöldterületek aránya 77,8%**. Ez a **magas** érték annak is köszönhető, hogy Makó közigazgatási területe hatalmas külterületet foglal magába, amelynek beépítettsége értelemszerűen minimális. Az Önkormányzat tájékoztatása szerint **50 ha** (500.000 m^2) körüli **zöldfelület**et kezel vagy kezeltet a város, ebbe minden zöldfelület beletartozik (kerékpárutak melletti részek is).

A makói zöldfelületeknél fontos megemlíteni a 2000-ben elkezdődött **babafa program**ot, amelynek során 2020 tavaszáig 3903+6+30 darab fa ültetése valósult meg a város belterületein a makói gyermekszületésekhez kapcsolódó, szép és hasznos hagyományként.

Az egyes **városrészek zöldfelületi, zöldterületi ellátottsága eltérő**, és a zöldfelületek kondicionáló, használati és esztétikai értéke is jelentős eltéréseket mutat. A közterei és nagyobb zöldterületei, valamint a telepszerű beépítésű lakóterületek közcélú zöldfelületei révén a **városközpont** és az ehhez közeli **nyugati városrészek**, a Vertán és a Bajcsy-Ráday városrész, a **legjobban ellátottak közhasználatú zöldfelületekkel**. A város keleti felében kevesebb a zöldterület, így ezekben a városrészekben – Újváros, Honvéd, Gerizdes – több olyan területrész található, ahol a közhasználatú zöldfelületek a lakóterületektől nagy (500 m feletti) távolságra találhatók. Különösen a **város északi része** (Újváros) és a Honvéd városrész ÉNy-i része **hiányos zöldterületekben**. Makó különálló belterülete, Makó-Rákos zöldterülete megfelelő nagyságú, alkalmas a városrész ellátására, ugyanakkor jelenlegi kialakítása és funkciója következtében alacsony használati értékkel bír.

2.1.13.2. A zöldfelületi rendszer konfliktusai és problémái

2.1.13.2.1. Mennyiségi problémák

- Az egy főre jutó zöldterület mértéke magyarországi és megyei viszonylatban is alacsony, melyet némiképp ellensúlyoz a szabad terek, egyéb rekreációs területek jelentős aránya.
- A zöldterületek jelentős része kis méretű, nem ad lehetőséget többfunkciós közpark, közkert kialakítására.
- Kevés a sportolási lehetőség: jellemzően csak a nagyobb sportterületek állnak rendelkezésre, melyek azonban inkább a hétvégi kikapcsolódásra és nem a mindennapi sportolásra nyújtanak lehetőséget.
- Az országos közutak, a mezőgazdasági feltáró utak és csatornák menti területek tájfásítása hiányos, mely ökológiai, esztétikai, környezetvédelmi és klimatikus szempontból is kifogásolható.
- Alacsony az erdősültség – különösen a közjóléti erdők, védő erdők hiányoznak a belterület környezetében.

2.1.13.2.2. Minőségi problémák

- A zöldterületek jelentős része, különösen a kevésbé frekventált területeken alulhasznosított (kerti berendezések, sétautak hiánya).
- Az erdők közjóléti szerepe elenyésző (pihenőhelyek, sétautak, erdei tornapályák hiánya).
- A nem frekventált területek zöldterületeinek, közhasználatú zöldfelületeinek extenzív gondozása, gyér növényborítottsága esztétikai, városképi szempontból kifogásolható, ami a használati értéket is kedvezőtlenül befolyásolja.
- A hiányos fasorok, öreg, beteg növényegyedek, csonkolt fák látványa kedvezőtlen.

2.1.14. AZ ÉPÍTETT KÖRNYEZET VIZSGÁLATA

Jelen alfejezet az FVS Módszertani Kézikönyv (58. táblázata) alapján nem minősül FVS kulcsfejezetnek. Mivel a témakör a hatályos ITS 2014-20 Megalapozó vizsgálata[52] c. dokumentumban szerepel, nem került frissítésre, és terjedelmi okból nem is került átemelésre az FVS helyzetfeltárásába; ugyanakkor a szerkezeti kohézió érdekében ennek sorszámozási folytonossága (2.1.1.-től 2.1.20-ig) megmaradt.

[52] Makó Város Integrált Településfejlesztési Stratégiájának Megalapozó Vizsgálata - Helyzetfeltáró, Helyzetelemző és Helyzetértékelő munkarészek; Készült: a DAOP-6.2.1/13/K/2014-0002 projekt keretében; Készítette: ITS DA Konzorcium, 2015. augusztus

2.1.15. KÖZLEKEDÉS

2.1.15.1. Hálózatok és hálózati kapcsolatok

Makó Csongrád-Csanád megye délkeleti részén, közvetlenül a magyar-román határ szomszédságában helyezkedik el, a megyeszékhely Szegedtől mintegy 30 km-es távolságra.

A város közúton való elérhetőségét egyrészt a városközponton keresztülhaladó, Szegedet Nagylak határátkelővel összekötő és ezáltal Románia felé kapcsolatot biztosító **43. sz. főút**, illetve a Makót északról érintő, 2015-ben épült **M43-as autópálya** biztosítja. Továbbá kiemelendő a 430. sz. II. rendű főút, amely amellett, hogy összekapcsolja a várost az M43-as autópályával, Makó lakott területének észak-keleti elkerülő útját is jelenti. A város térségi kapcsolatainak biztosításához hozzájárul még, a 431. sz. II. rendű főút is, mely ugyan Makó közigazgatási határán kívül esik, de Kiszombor határátkelőhely megközelítését teszi lehetővé.

2.1.15.2. Közúti közlekedés

A térségi kapcsolatokat a már említett **főúthálózati** elemek biztosítják:

- M43 autópálya,
- 43. sz. I. rendű főút,
- 430. sz. II. rendű főút,
- 431. sz. II. rendű főút.

A főúthálózati elemeken kívül, közúthálózati szempontból alközponti szerepű város, a környező településekkel számos **sugárirányban vezető összekötő úton** áll kapcsolatban:

- 4412 j. összekötő út Szeged irányába (Ószegedi út)[53],
- 4414. j. összekötő út Maroslele irányába (Ardics utca),
- 4415. j. összekötő út M43 irányába (Vásárhely u.-Földeáki út),
- 4422. j. Orosháza – Makó összekötő út
- 4423. j. Rákos – Bogárzó összekötő út
- 4424. j. összekötő út Királyhegyes irányába (részben szilárd burkolatú) (Királyhegyesi u.),
- 4425. j. Rákos – Apátfalva összekötő út
- 4426. j. Tótkomlós – Pitvaros – Rákos összekötő út
- 4432. j. Békéscsaba – Makó összekötő út Tótkomlós irányába (Justh Gyula utca),
- 4434. j. összekötő út Csanádpalota irányába (Aradi utca),
- 44152. j. bekötőút
- 44319. j. Makó-Újváros vasútállomáshoz vezető út.

A város legfontosabb forgalmi és gyűjtőútjai biztosítják a térség és a város kapcsolatát, valamint a belső városi forgalom levezetését.

[53] A Tápéi komp 2013. december 31-i leállása miatt csak elvi lehetőséget biztosít a városok közti összeköttetésre.

Korábban jellemző volt a városon belüli tranzitforgalom, de a megépült **autópályának** köszönhetően **csökkent a főutca környezeti terhelése**. Ugyanakkor jelenleg is a legjelentősebb kapcsolatot biztosító **43. sz. főút áthalad a város központján**.

Az országos utak belterületi szakaszai **2x1 sávosak**, kivételt képez ez alól a 4432. j. út városközponti szakasza, ahol a Csanád vezér tér két oldalán a forgalom, irányonként szétválasztva kerül levezetésre.

Az utak városközponti szakaszai mentén, az igényeknek és a lehetőségeknek megfelelően párhuzamos és merőleges **parkolók** vannak.

A **forgalomvonzó létesítmények**: a fürdő, a polgármesteri hivatal, a múzeum, a bíróság, a gimnázium, a panziók és szállodák, a buszpályaudvar, a földhivatal, a sportcsarnok mindegyike a városközpontban koncentrálódik, - a Szegedi utcán, a Széchenyi téren, a Megyeháza utcában és a Csanád vezér téren.

A **gyűjtő utak** a városon átvezető országos utak vonalvezetéséhez illeszkedő, közel azonos nagyságú, merőleges lakóutcák hálózatából álló tömböket határoló utak, melyek az alábbiak:

- Tompa u.
- Almási u.
- Sírkert u.
- Justh Gyula u.
- Martinovics Ignác u.
- Kálvária u.
- Kálvin u.
- Batthyány Lajos u.
- Wekerle u.
- Honvéd u.

A gyűjtő utak átlag szélessége 5,10 m, míg a lakóutcáké 3,30 m. A település belterületi útjai szinte **teljes egészében burkolattal** rendelkeznek, azonban **a lakóutcák burkolatszélessége nem kielégítő**, ezért indokolt a legkeskenyebb utcák burkolatainak szélesítése. Az utcák burkolata általában **megfelelő állapotú**, a szennyvízcsatornázás miatt a belterületi utak döntő többsége újra lett aszfaltozva.

Makó város úthálózatának hossza 322,7 km, melyből 92,7 km a Magyar Közút Nonprofit Zrt., 230 km az önkormányzat kezelésében van.

A városban a **szilárd burkolattal** ellátott, portalanított felületű, önkormányzati kezelésű utak aránya 2021-re elérte a **97 %**-ot, melyeknek mindössze csupán 2 %-a nem rendelkezik aszfalt burkolattal még napjainkban.

Poros utak, utcák jelenleg még **Lesi** területén, valamint a város peremterületein találhatóak.

Az útfelületek **karbantartását** és síkosságmentesítését a **Makói Szolgáltató Nonprofit Zrt.** látja el az önkormányzati tulajdonú és kezelésű útszakaszokon. A városban található Magyar

Közút Nonprofit Zrt. kezelésében és tulajdonában meglévő útszakaszokat a tulajdonos tartja karban[54].

A belterületen földutak csak a Honvéd és Lesi városrészekben vannak. A Honvéd városrészben a TOP-4.3.1.-15-CS1 2016-00003 projekt keretében 14 utca került megújításra a közelmúltban. A helyzet kezelésére már rendelkezik tervekkel a város. Lesi területe kiskertes övezet, ahol eddig csak a felmérés történt meg, de a **fő cél a sáros utcák felszámolása városszerte**.

A város **legforgalmasabb csomópontjaiban körforgalom épült**, a következő érintett helyeken:

- A 43. sz. főúton:
  - a Kálvin utcánál,
  - a Széchenyi téren,
  - a Hunyadi u. – Úri u. vonalában,
  - a Batthyány u. – Arany J. u vonalában,
  - a Tölgyfa utcánál,
  - és a 430.sz. főút csatlakozásánál.
- További körforgalmi csomópont található:
  - a Szent István téren mely a fürdő kiszolgálását biztosítja,
  - a 430. sz. főút – 4415.j. ők. út (Földeák út) csatlakozásánál,
  - az Ipari parknál, az Ugar utcán,
  - Makó 430. számú főút és a 4432. jelű úti körforgalmú csomópont.

Nyomógombos jelzőlámpa szabályozással biztosított **gyalogátkelőhely** van:

- a Szegedi út elején
- és a Vásárhelyi utca - Szikszai utca keresztezésében.

A **Szegedi úti lámpa sebességmérő készülékkel** is el van látva, a megengedettnél magasabb sebességet érzékelve a város irányába, pirosra vált a gépjárművek számára.

Zóna 30 övezet működik a Vertán városrész nyugati szélén és a Gerizdes városrész déli szélén. **Lakó-pihenő övezet** a Bajcsy-Zsilinszky Endre lakótelepen van.

A település egyéb területén egyszerű alá és fölérendelt utcák alkotják a település hálózatát.

A vasút és a közút keresztezését az alábbi, – többségük fénysorompóval védett – **közúti-vasúti átjárók** biztosítják:

- 4422. j. ök. út
- Justh Gyula u.
- Ugar u.
- Aradi u.
- Verebes u.
- Bárányos sor
- Tinódi u.

[54] Forrás: Makó Város Gazdasági Programja 2019-2024

- Liget u.

A legjelentősebb kapcsolatot biztosító **43. sz. főút a városközponton halad keresztül**, a Szegedi u. – Széchenyi tér – Megyeháza u. – Aradi u. útvonalon. Forgalma az autópálya megépítésével jelentősen csökkent, jelenlegi **terhelése elfogadható** szinten van, a városközpontban 7000 Ej/nap[55] érték körüli, ami **35 %**-os kihasználtságot jelent.

A **430. sz. főút** a település északkeleti szélén, gazdasági területek mentén vezet, **lakóterületeket nem** érintve. Forgalma 4200-7200 Ej/nap között mozog.

Ezeken kívül a 4412., 4414., 4432., 4415., 4424. j. utak vezetnek át, illetve érintik a város belterületét. Forgalmuk nem túl nagy, egyedül a 4432.j. út városközponti szakaszán, a Kossuth utca – Csanád vezér tér útvonalon éri el az 52 %-os kapacitás kihasználtságot, ami 6600 Ej/nap forgalmat jelent, a 2016-os adatok alapján.

Az M43 autópálya és a 430. sz. főút megvalósulása révén **a tranzit forgalom legjelentősebb részétől mentesült a város**. Az átmenő forgalom csökkenésével a főutca környezeti terhelése csökkent, a **városközpont élhetőbbé vált**.

A 32. táblázat a 2016-os adatokat tartalmazza, ezen mérőpontok 2020-as frissítését pedig a 33. táblázat szemlélteti.

Ej – Egységjármű: A forgalmi számításokban a valós járművek egymástól eltérő jellemzőinek kiküszöbölésére szolgáló, átlagos személygépkocsi jellemzőivel rendelkező elméleti jármű. https://utepitesakademia.hu/fogalomtar/egysegjarmu-ej/

2016. évi forgalmak Jármű/nap														Összes forgalom		kapacitás kihasználtság
utak megnevezése	mérés helye	Szgk	kisteher	busz		tehergépkocsi					motor	kerékpár	lassú jármű	jármű/nap	Ej/nap	
				egyes	csuklós	közepes	nehéz	pótkocsis	nyerges	speciális						
M43 autópálya		4420	1567	74	0	622	215	125	2902	7	15	0	0	**9947**	**15859**	18%
43.sz I.rendű főút	26+141	2709	588	55	0	36	24	30	43	0	44	5	11	**33545**	**3830**	19%
	29+000	4597	994	140	4	74	60	28	90	0	127	243	33	**6390**	**6840**	34%
	30+570	5306	1001	98	2	89	79	22	79	0	99	297	21	**7093**	**7218**	35%
	31+330	5098	1138	60	4	29	35	11	43	0	82	0	9	**6509**	**6672**	33%
	34+140	1945	544	71	3	18	32	16	122	0	54	1	31	**2837**	**3166**	16%
	39+100	1992	661	66	7	16	40	62	682	1	36	2	33	**3598**	**4952**	20%
430.sz. II.rendű főút	2+235	3292	1123	66	3	94	62	89	695	0	74	20	67	**5585**	**7171**	35%
	4+806	1378	624	21	0	61	50	90	759	0	23	0	5	**3011**	**4483**	18%
	5+206	1530	694	30	0	24	164	119	958	0	14	7	10	**3550**	**5500**	23%
	6+206	1203	568	38	0	75	28	78	752	2	9	0	3	**2759**	**4220**	17%
431.sz. II.rendű főút	1+500	1463	477	6	0	68	36	21	10	0	15	0	0	**2096**	**2304**	11%
4412.j. összekötő út	0+700	250	105	0	0	0	7	0	1	0	33	69	25	**490**	**474**	4%
4414.j.összekötő út	29+100	2181	642	11	0	27	15	5	22	0	57	390	50	**2520**	**2637**	21%
	28+000	1543	511	35	0	90	70	30	15	0	31	161	34	**3400**	**3261**	26%
4422.j. öszekeötő út	39+600	206	124	4	0	10	27	20	5	0	28	29	46	**499**	**640**	3%
4423.j. összekötő út	5+000	32	26	8	0	0	0	0	0	0	0	0	0	**70**	**91**	0%
4424. j. összekötő út	5+300	63	57	0	0	3	9	21	0	0	5	5	12	**175**	**237**	1%
	13+000	142	91	11	1	0	1	1	1	0	14	14	31	**306**	**352**	3%
4425.j. összekötő út	3+400	295	32	18	0	5	2	1	0	0	33	14	10	**410**	**448**	2%
4426.j. összekötő út	10+600	430	86	28	0	65	17	48	8	0	75	78	8	**843**	**924**	8%
4432.j. összekötő út	64+800	1685	500	66	1	29	29	50	37	0	11	1	40	**2449**	**2823**	14%
	72+800	2351	802	73	2	15	114	22	36	0	62	0	27	**3504**	**3770**	30%
	73+600	4914	1040	130	4	22	32	31	26	0	164	0	19	**6382**	**6588**	52%
4434.j. összekötő út	83+800	1346	499	62	0	18	95	28	178	15	27	13	38	**2319**	**2951**	14%

32. táblázat: Az országos közutak forgalmi adatai Makón, forrás: Makó Város Településrendezési Eszközeinek És Településfejlesztési Koncepciójának Megalapozó Vizsgálata 2018.

2020. évi forgalmak (jármű/nap)									Összes forgalom		Kapacitás kihasználtság
Út megnevezése	Mérés helye	Személy-gépkocsi	Kisteher	Busz	Tehergépkocsi	Motor	Kerékpár	Lassú jármű	jármű/nap	Ej/nap	
M43	27+605	4900	2362	49	5683	10	0	0	13004	21602	22%
43. sz. I. rendű főút	26+141	2186	695	170	72	70	3	41	3237	3646	16%
	39+100	1674	528	130	55	54	2	31	2474	2783	11%
431. sz. II. rendű főút	1+500	788	343	1	48	9	0	0	1189	1263	6%

33. táblázat: Az országos közutak forgalmi adatai Makón 2020., a 32. táblázat kiegészítése, forrás: Magyar Közút Zrt. 2020. évre vonatkozó keresztmetszeti forgalomszámlálási adatai

2.1.15.2.1. Motorizáció

Egy adott városban használt személygépkocsik száma és lakossághoz mért aránya jelentősen befolyásolja a település számos aspektusát, de leginkább a forgalomszervezést és a közlekedési szokásokat. A **motorizációs ráta** az 1000 főre jutó személygépkocsik számát adja meg, melynek alakulása az ábrán látható.

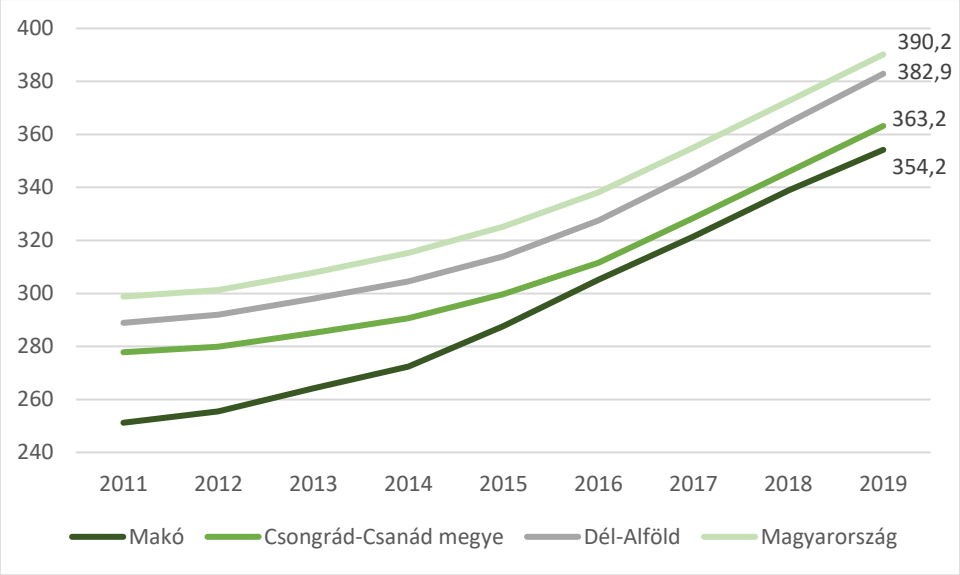

23. ábra: Motorizációs ráta (személygépkocsi/1000 lakos) alakulása Makón és egyéb területi szinteken, forrás: TeIR

2011-ben Makón 251 autó jutott 1000 főre, így minden negyedik lakos rendelkezett **személygépkocsival**. 2019-ben már 354 darab a birtokolt személyautók száma, ami **141%-os növekedést** jelent. Ebben az időszakban **folyamatosan nőtt a motorizációs ráta Makón**, ami megfelel a megyei, a régiós és az országos trendeknek. A periódus során Makó kismértékben közelebb került az országos és a régiós rátához, továbbá a megyei átlaghoz szinte teljesen felzárkózott.

Az alacsony motorizációs szint a település és a lakosság kisebb gazdasági erejét is jelezheti, ugyanakkor megfelelő alapot nyújthat a **fenntartható közlekedés** elvei mentén történő városi közlekedéspolitika kialakítására, alkalmazására.

Járműtípus	darab	Járműtípus	darab
Benzinüzemű személygépkocsik	5090	Gázolajüzemű tehergépkocsik	1099
Gázolajüzemű személygépkocsik	2694	Benzinüzemű tehergépkocsik	54
Egyéb üzemű személygépkocsik	138	Lassú járművek	652
Motorkerékpárok	485		

34. táblázat: Makói járműállomány 2019-ben, forrás: TeIR

Makón 2019-ben összesen 7.922 db regisztrált személygépkocsit tartottak nyilván (az üzemeltető lakóhelye szerint. A tehergépkocsik (összesen: 1.153) és a lassú járművek magas száma bizonyíthatja az erős szállítmányozási/logisztikai, illetve mezőgazdasági profilt.

Az **elektromobilitás** jegyében az elmúlt években több elektromos töltőkutat is létesített a város, ugyanakkor maga az Önkormányzat nem rendelkezik e-járművekkel.

2.1.15.2.2. Baleseti adatok

A három utolsó rendelkezésre álló adatévben (2018, 2019, 2020) összesen 99 személyi sérüléssel járó közúti közlekedési baleset következett be, ebből 80 Makó lakott területi részén. Ez az esetszám a megyei személyi sérüléssel járó közúti közlekedési balesetek 5%-át teszi ki az adott időszakban (1.916 ilyen típusú baleset a megyében 2018-2020 között). A **balesetek jellemzően könnyű sérüléssel jártak**, azonban 2020-ban egy halálos kimenetelű baleset is történt (a megyében 2020-ban 15) a Megyeház utca és a Rákóczi utca találkozásánál. A 2018-2020 közötti időszakban a gyalogosok mindössze három, míg a kerékpárosok 20 alkalommal idéztek elő balesetet.

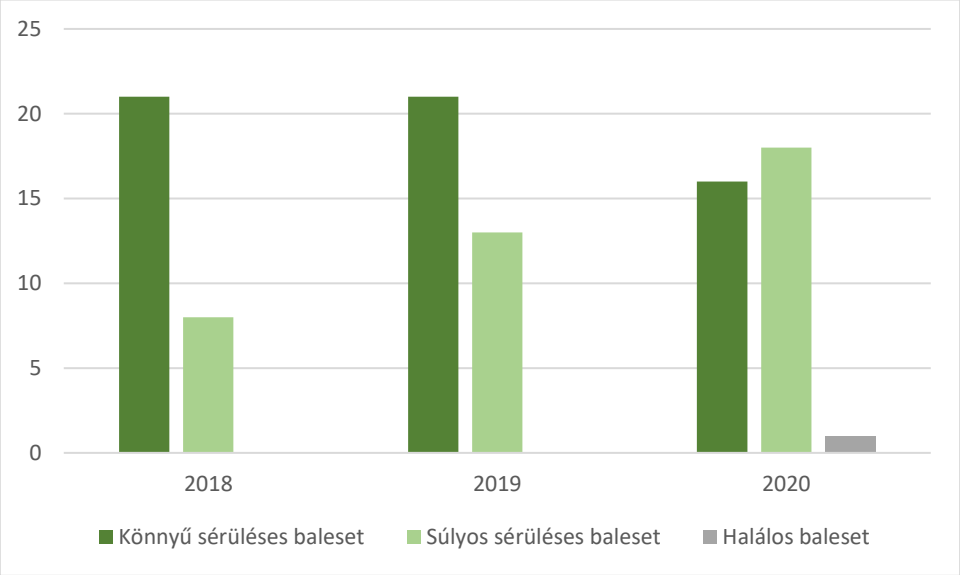

24. ábra: Makón történt balesetek száma a súlyosságuk szerint, 2018-2020, forrás: KSH

2.1.15.3. Közösségi közlekedés

2.1.15.3.1. Közúti közösségi közlekedés

Makó városa vonzó, **korszerű**, Makovecz-stílusban újjáépített **autóbusz-állomás**sal rendelkezik a Csanád vezér téren. A buszállomás déli irányba közvetlen kapcsolatban van a 43. sz. főút belterületi átkelési szakaszával, északra pedig a 4422. j. úton keresztül a 430. sz. főúttal. **Kedvező,** hogy a központ szélén helyezkedik el, ahonnan rövid úton elérhetőek a város főforgalmi kapcsolatai, ami a gyalogosok és a kerékpárosok szempontjából egyaránt előnyös.

A pályaudvar tíz autóbusz egyidejű indítására alkalmas, **akadálymentes** és **fedett peronokkal** rendelkezik. Az utasokat **fűtött váró és digitális tájékoztató tábla** szolgálja. Az állomáson

forgalomirányítás működik. **B+R parkoló**val ellátott, azonban külön **P+R parkolóval nem rendelkezik** a buszpályaudvar, de a közelben lévő SPAR áruház parkolója részben betölti ezt a szerepet is. Gépjárművek a tér két oldalán lévő út szélén is parkolhatnak.

Az autóbusz-állomás **forgalma jelentős**: egy átlagos munkanapon közel 161 járat indul vagy halad át. 2020-ban a menetrend szerint indított járatok száma 2.438 volt a makói helyi autóbusz-közlekedésben[56].

A város **belterületi megállóit** az elmúlt években **teljeskörűen felújították**, mely magában foglalta az akadálymentesített peronok kiépítését, az új, egységes utasvárók kihelyezését és az autóbuszöblök kiépítését, felújítását. Némelyik **külterületi megálló napelemes világítással ellátott, ezentúl kiépítettségük minimális**, jellemző, hogy csak egy tábla jelzi a megállók helyét.

A város helyi tömegközlekedése mellett a **helyközi autóbusz**-szolgáltatást is a Volánbusz Zrt. végzi, miután 2019. október 1-jétől a DAKK Zrt. megszűnt. Közvetlen autóbusz járatok közlekednek mind Budapest (napi 6 induló járat), mind pedig Szeged (napi körülbelül 60 induló járat) felé.

A helyközi megállóhelyek döntő többsége a 43. sz. főút, valamint a 4422. j. és a 4432. j. összekötő utak mentén helyezkednek el. A városközpont, az oktatási és közintézmények, továbbá a kórház és a gyógyfürdő közvetlenül elérhető a környező településekről.

A város helyközi megállóiban a legforgalmasabb helyeken (pl. ABC, Kölcsey u.) 100-110 járat áll meg egy munkanapon, de a kisebb megállókban is 20-30 db, kivételt csak a városközponttól távol eső megállóhelyek képeznek.

Mindössze **egy helyi viszonylat közlekedik**, ami az autóbusz-állomás és az északkeleti városrész (ipari park) között teremt kapcsolatot, így ez az útvonal nem érinti az összes városrészt. A lefedettség tekintetében a helyzet nem mondható kielégítőnek, a **belterületen jelentős mértékben található ellátatlan terület**. A járatok munkanapokon és szabadnapokon irányonként négy alkalommal közlekednek. A 2021-es beszámoló alapján[57] ezt a feladatot 1 db KRAVTEX CREDO EN 12 típusú, dízel üzemű busz látja el.

2020 márciusa óta biztosított a helyi díjtermékek (menetjegy, különböző bérletek) **digitális vásárlási lehetősége** a Közlekedési Mobiljegy Alkalmazásban (NM Zrt.) és egyéb szolgáltatóknál (OTP Simple, K&H+). Makó városa egyéb közlekedéshez kapcsolódó, digitális alkalmazással nem rendelkezik.

2.1.15.3.2. Kötöttpályás közösségi közlekedés

Makón **két vasútvonal** halad át: a 121-es számú Kétegyháza – Újszeged és a 130-as Tiszatenyő – Makó közötti vasútvonalak. A **vasúti közlekedés háttérbe szorulása** miatt, ma már csak a Kétegyháza – Újszeged vasútvonalon van személyszállítás, de a vonalak **teherforgalma is**

[56] Forrás: Volánbusz 2020. évi beszámoló Makó város részére az autóbusszal végzett helyi személyszállítás közszolgáltatási tevékenységére vonatkozóan
[57] Forrás: Volánbusz Zrt. beszámolója, 2022. április

alacsony. A 121-es számú vasútvonal „regionális vasúti pálya” besorolású vasútvonal, végig egyvágányú, dízel vontatású, az engedélyezett sebesség 50-60 km/h. A 130-as számú vasútvonal Makót érintő szakasza „egyéb vasúti pálya” besorolású vasútvonal, szintén egyvágányú, dízel vontatású, az engedélyezett sebesség 60 km/h.

Makón **két vasútállomás** (Makó állomás és Makó-Újváros állomás) és **egy vasúti megállóhely** (Makó- Újvásártér) van. Ezek közül utasforgalmat csak Makó állomás bonyolít, de Makó állomást is csak átlag napi két pár személyszállító vonat érinti, ami Újszeged – Battonya/Kétegyháza viszonylatban közlekedik. Az eljutási idő a megyeszékhelyre, Szegedre (Újszeged állomásra) 43 perc. Budapest irányába említésre méltó szolgáltatási színvonalú közvetlen vasúti kapcsolat nincs.

Makó vasútállomás a város déli részén, lakott területek és ipari területek között fekszik, megközelíteni a település központja felől a 43. sz. számú főút – 43308. j. állomáshoz vezető út mentén, illetve a városközpont felől még a Csokonai utcán át lehet. **A vasútállomás elhelyezkedése** kedvezőtlen a város központjához képest. Összességében Makón rendkívül **kedvezőtlen a vasúti szolgáltatás** színvonala.

A fő **vasútállomás** előtti területen van lehetőség személygépjárművel parkolni, van kerékpártároló, illetve autóbusz-megálló is. Az állomáson **balesetveszélyes, keskeny**, maximum 15 cm magasságú **peronok** találhatók, melyek szintben közelíthetők meg. A létesítmény **nem akadálymentesített**. A közepes állapotú állomáson pénztár már nem üzemel; WC, váróterem és hangosbemondó utastájékoztatás még rendelkezésre áll.

Makó-Újváros állomás áruforgalomra megnyitott középállomás, ahol utasforgalom nincs, a város észak-keleti szélén, ipari területek között található. **Makó-Újvásártér megállóhely** szintén elzárt az utasforgalomtól, hiszen ezen a szakaszon nem közlekedik személyszállító vonat.

Kiemelkedően fontos térségi szerepe miatt megjegyzendő az új **vasútvillamos**[58] (tram-train) működésének elindítása, mely 2021. november 29-én kezdte meg próbaüzemét. A vasútvillamos a szegedi és a hódmezővásárhelyi vasútállomásokat köti össze úgy, hogy pályája városon belüli megállókat is magában foglal. A vonal nem érinti Makót jelenleg (a szegedi 3. híd megépítése után Makóra is megérkezne), de a megyén belüli nagyvárosok elérhetőségének javításával a makói lakosok közlekedésére is hatással lehet.

2.1.15.4. Gyalogos és kerékpáros közlekedés

2.1.15.4.1. Gyalogos közlekedés

A városban megközelítőleg **228 km kiépített járda** és gyalogút található, a **hiányzó szakaszok folyamatosan épülnek**. Emellett a járdák rekonstrukciója is állandó jelleggel történik, hosszútávú koncepció alapján, amit Makó Város Önkormányzata 2017-ben indított, saját forrás felhasználásával. A járda-felújítási program keretében 2017-ben 4,7 km, 2018-ban 7 km,

[58] https://szkt.hu/vasutvillamos-tram-train

2019-ben 6,8 km járdaszakasz újult meg. A 2020-as felmérés[59] alapján **83,8 kilométernyi szakasz korszerűtlen**, így ennek **felújítása szükséges**, indokolt. A 2021-ben folytatott járda-felújítási program és a START közfoglalkoztatotti program keretében további 5.731 m^2 járda újult meg. Idén, 2022-ben a Belügyminisztérium támogatása és az Önkormányzat önereje révén összesen 14.394 m^2 járda megújítása van tervben. A forgalmi, a gyűjtő és a lakóutcák mentén **jellemzően mindkét oldalon kiépítettek a járdák**. A gyalogjárdák burkolata vegyes képet mutat nemcsak állapotuk, de fajtájuk szerint is: egyharmada aszfalt, egyharmada kő, egyharmada beton.

A statisztikai adatok alapján a helyben közlekedők **17 %-a gyalogosan közlekedik**, mely arány megfelelő szolgáltatási színvonal fontosságát is jelzi. A város idegenforgalmi szerepének erősödésével összefüggésben **szélesebb gyalogos felületek kialakítására** lehet szükség. Az utakon kijelölt gyalogátkelőhelyek biztosítják a gyalogosok számára a biztonságos átkelési lehetőséget. A kiépített platformok a mozgáskorlátozottak számára **akadálymentesítettek**.

A korábban jelentős tranzitforgalom miatt és a forgalombiztonság javítása érdekében a **kerékpáros** forgalmat, ahol lehetett kiemelték a közúti forgalomból, és a **gyalogos fogalommal közös** felületre vezették. Ezzel nőtt a közút biztonsága, de ez a megoldás potenciálisan magába hordozza a gyalogosok és kerékpárosok közötti konfliktusok lehetőségét. A településközpontban, a főút mentén, ahol a szélesség engedte, elválasztott, vagy elválasztás nélküli gyalog- és kerékpárutak épültek.

2.1.15.4.2. Kerékpáros közlekedés

A **település nagysága és síkvidéki jellege kedvez a kerékpáros közlekedésnek**. Ezt igazolja, hogy a helyi közlekedők **77 %**-a választja **naponta** közlekedési eszközéül a kerékpárt, részben pótolva ezáltal **a helyi tömegközlekedés hiányosságait** is. A települések közötti hivatásforgalmi ingázók esetében a kerékpározás nem jellemző. Makó a „bringások városa”, ezt bizonyítja az is, hogy 2015-ben negyedik alkalommal is elnyerte a **Kerékpárosbarát Település** címet.

A kerékpárutak jelenleg 23.450 méter hosszan hálózzák be a város területét, karbantartásukat és kezelésüket Makó Város Önkormányzata látja el. Az elmúlt időszakban **jelentős kerékpáros hálózat épült ki** a városban. A legfontosabb kerékpárutak és sávok érintik a legforgalmasabb országos utak átkelési szakaszait, de helyi gyűjtő utak mentén is futnak. A sűrű **kerékpárút-hálózat** szinte a **település teljes beépített területét feltárja**. A kerékpárutak jellemzően **önálló** kerékpárutak, de kis hányaduk elválasztott, vagy elválasztás nélküli, gyalog- és kerékpárút, főleg a szűk helyeken. A kiépített hálózaton kívül, a lakóutcákban, a lakó-pihenő övezetben, a forgalomcsillapított zónában a közúti forgalommal együtt közlekednek a kerékpárosok.

A tapasztalat szerint a településen belüli kerékpározás jellemzően **inkább hivatásforgalmi típusú,** míg a szabadidős célú kevésbé jellemző, ezért a fejlesztésben az előbbit szolgáló elemek előnyt élveznek.

[59] Makó Város közigazgatási területén meglévő járdák, gyalogjárdák fejlesztési területei. 2020. október.

A felmérések alapján a városban közel 3.500 kerékpártámasz van, de ezekből csak elenyésző számú a kerékpár vázát rögzíteni tudó támasz. A buszpályaudvarnál lévő **B+R parkoló** korszerű, fedett és nagy befogadó képességű, a vasútállomáson nincs kiépített B+R parkoló. A támaszok többsége a belvárosban, a jelentősebb intézményekhez, szolgáltatásokhoz kapcsolódva helyezkednek el. A legnagyobb kerékpár tárolási kapacitással az autóbusz-pályaudvar (és környéke), a fürdő és a nagyobb áruházak melletti tárolók rendelkeznek.

A környező települések közül Kiszombor, Apátfalva és Hódmezővásárhely (Maroslelén keresztül) ma már biztonságosan elérhető kerékpárúton.

A **kerékpárutak további bővítése, infrastrukturális fejlesztése** fontos országos/térségi/helyi feladat. Makó Város Önkormányzata számára a **fenntartható mobilitás** és az **egészséges életmód** biztosítása, kiterjesztése prioritással kezelt középtávú feladatok és a turisztikai választékbővítés szempontjából is jelentős.

Makón nem működnek **közlekedési sharing-rendszerek**, azonban kerékpár- és rollerkölcsönzésre is van lehetőség a városban: az Önkormányzattól csak kerékpárt lehet bérelni, de más szolgáltatók a kerékpár mellett rollerkölcsönzéssel is foglalkoznak.

2.1.15.5. Parkolás

A városban **fizető parkolási övezet nincs**, a várakozás ingyenes. **P+R parkolóval nem rendelkezik Makó**.

Jelentősebb számú kiépített parkoló található az alábbi helyeken:

- Városközpont – alapvetően út menti parkolók,
- Teleki L. utca – a fürdő mögött, merőleges beállású parkolók az utcában,
- Szent J. tér – merőleges beállású parkoló parkba illesztve,
- Hollósy Kornélia u. - merőleges beállású parkoló terület,
- Deák F. u. – a központból a panelházak mentén merőleges, majd kiépített párhuzamos, és végül a piacnál merőleges beállású parkolók,
- kiskereskedelmi áruházak (Tesco, Lidl, Spar),
- a nyaraló részen, a Maros-parti út mentén 26 db parkoló, melyből 2 db akadálymentes, és 1 db autóbusz parkoló.

A viszonylag nagyszámú parkolóhely a jelentős idegenforgalomnak, illetve a növekvő számú helyi járműnek köszönhetően jelenleg már **nem elégíti ki** a személyautók megállási és várakozási igényeit, főként hétvégén. Ezért az utóbbi 5 évben **jelentős fejlesztések valósultak meg** a városban, összesen további 205 darab parkoló került kialakításra a város 9 pontján:

- Makó, Iskola utca Szignum ált. iskola előtti területen;
- Makó, Bajza utcai Návay Lajos Szakiskola előtt;
- Makó, Szegedi utca 1-3 mellett 7 db parkoló őrrel ellátott parkoló;
- Makó, Ipari parkban gumigyár mellett 1500 m^2 területen parkoló 40 db beálló hellyel;
- Makó, Kálvin téren a Kálvin téri bölcsőde előtt 15 db gépkocsi befogadására alkalmas parkoló;

- Makó, Deák Ferenc utca rehabilitációja során a Deák Ferenc utcán a Csanád vezér téren, a Pulitzer sétányon és a Rudnay Gyula utcán lévő parkolók is megújulnak (összesen 303 darab), és további 48 darab kerül kiépítésre, így összesen a Könyvtár környezetében 351 darab parkoló lesz;
- Makó, Hagymaszobor mögött a Penny áruházhoz vezető útszakaszon, 20 db halszálkás parkoló kialakítása;
- Makó, Zrínyi utcai óvoda melletti területen a Zrínyi utca felőli oldalon 10 db gépkocsi megállására alkalmas parkoló került kiépítésre. A parkoló térkő burkolatú felületet kap és a gépkocsi parkolók mellett egy kerékpártároló is kiépítésre kerül;
- Makó, Nagycsillag utcán 13 db gépkocsinak megállóhely;
- Makó, Széchényi tér 25. (volt Kaszinó) mögötti területen;
- Zsidó temető mellett 14 db (GINOP projekt keretein belül).

A Hagymatikum folyamatban lévő bővítése, a vendéglátószám várható növekedése miatt az Önkormányzat **újabb parkolóhelyek kialakítását tervezi** elsősorban a Hagymatikum közvetlen környezetében, a fürdővendégek jobb kiszolgálása érdekében.

2.1.15.6. Áruszállítás

A városban az **áruszállítás főbb útvonalai az országos utak**. A 43. sz. főút és teherforgalma nyugat-kelet irányban átszeli a várost. A településen belül a kereskedelmi, szolgáltató funkciók nem sűrűsödnek néhány helyre, ezért **áruszállítási forgalmuk is eloszlik a város úthálózatán**. A legnagyobb gazdasági területek a 430. sz. főút mentén helyezkednek el, melyek kiszolgálása az M43 autópálya révén, a város lakott területeinek elkerülésével is lehetséges (Kiszombor irányába a 430. sz. elkerülőút hiánya érzékelhető). Problémát jelent a Maroslelén lecsapódó tranzitforgalom; ezt a súlyellenőrzést elkerülni igyekvő áruszállítók okozzák, amelyek Makón áthaladva ismét felhajtanak az M43 autópályára. A megoldást egy esetleges VÉDA-kapu telepítése jelenthetné. Emellett a lakott területek közé szorult telephelyek új helyre való költözése volna a cél, amely mind a vállalkozásoknak, mind a környezetnek előnyös lenne, de addig a **zavaró forgalom lokalizálása, valamint minimalizálása** a fő feladat.

2.1.16. KÖZMŰVESÍTÉS

2.1.16.1. Víziközművek

2.1.16.1.1. Vízgazdálkodás és vízellátás (ivó- és termálvíz hasznosítás)

Makó jelenleg a vízellátási és szennyvízelvezetési rendszerének üzemeltetője az Alföldvíz Regionális Víziközmű-szolgáltató Zrt. 4. számú Területi Divíziója. **A város a 2000-es évektől rendelkezik elegendő vízbázissal, tározó-, nyomásfokozó és vízszállító kapacitással**, Makón a vezetékes vízszolgáltatás aránya már akkor megközelítette a 100%-os ellátottságot. A 2000-es évet követően Makó városának vízbázisa lényegileg nem változott, jelenleg 12 db mélyfúrású kúttal rendelkezik, az üzemelő kutak vize három irányból érkezik és az egyesített gyűjtővezetéken keresztül kerül a mélytározóba.

Ugyanakkor már az 1990-es évek óta nyugtalanította a lakosságot a helyi ivóvíz vízminősége, amely ugyan a magyar szabványok szerint elfogadható volt, azonban a magas arzéntartalom és az ammóniumkoncentráció okán – többek között – az Európai Unió elvárásainak sem felelt meg. Makó és környékének **vízminőségi problémáinak megoldása** 2009-ben kezdődött. Az Ivóvízminőség-javító projektben a beavatkozások szükségességét elsősorban az emberi fogyasztásra szánt víz minőségéről szóló 98/83/EK irányelv határozza meg. Az ivóvízminőségre vonatkozó követelmények új feladatokat róttak azon településekre, ahol az egészségre ártalmas vízminőségi komponensek a határérték felett fordultak elő. A Makó és Térsége Ivóvízminőség-javító Önkormányzati Társulás tagtelepüléseinek mindegyike rendelkezett a komponensek valamelyikének határérték feletti előfordulásával a szolgáltatott ivóvízben (Makón az arzén koncentrációja mintegy 248%-kal haladta meg a határértéket, az ammónium esetében a koncentráció-túllépés 202%-os volt), így igénybe kívánták venni az e problémakör megoldására adódó, KEOP Ivóvízminőség-javítása konstrukció keretében elérhető támogatást. A beruházás eredményeképpen vízkezelést szolgáló komplett technológiai sor került létesítésre, amely **arzén és ammónium tekintetében is biztosítja a határértékhez közelítő szintet**. Ugyanakkor az Ivóvízminőség-javító projektben meghatározott célokat a Makó és Térsége Ivóvízminőség-javító Önkormányzati Társulás a 2007-2013-as programozási időszakban teljes mértékben nem tudta megvalósítani, így a 98/83/EK irányelv határértékeinek megfelelő ivóvíz biztosítása érdekében 2019-ben megkezdték a projekt következő szakaszát.

Az elmúlt közel 20 éves időszakban, jelentős növekedés 2003 és 2004 között történt a **közüzemi ivóvízhálózatba bekapcsolt lakások** számának tekintetében, azóta jelentős változás nem történt, mivel a **rákötések aránya** már 2005-től **közel teljes** volt. A bekötött lakások száma 2001-ben 10.829 db, 2010-ben 11.332 db, 2020-ban 10.984 db volt; az ivóvízhálózatba bekapcsolt lakások aránya 2020-ban **97,6%** volt. A **szolgáltatott víz mennyisége** az elmúlt 10 évben egyértelműen csökkenő tendenciát mutat, értéke 2010-ben 11.332 ezer m^3, 2020-ban 10.984 ezer m^3 volt. Ugyanakkor a háztartásoknak szolgáltatott víz mennyisége tekintetében (melynek értéke 2020-ban 848,77 ezer m^3, napi átlagban pedig 2.319 m^3 volt) nem mutatható ki egyértelmű tendencia. A **vízfogyasztás napi átlaga** 2020-ban 2.817 m^3 volt a közkifolyókon mért fogyasztás nélkül számolva. Az üzemelő közkifolyók száma jelenleg 46, ami néggyel több, mint 2010-ben. A közüzemi **ivóvízvezeték-hálózat hossza** 2010-óta 168,3 km-ről 182,2 km-re **nőtt**.

2.1.16.1.2. Szennyvízelvezetés

Bár Makón már az 1960-as években megkezdődött a csatornahálózat kiépítése, a csatornázottság mértéke sokáig jelentősen elmaradt az ivóvíz-ellátottság mértékétől. 2014-től térségi projekt keretében sor került a városi szennyvízhálózat és a szennyvíztisztító bővítésére. Ennek keretében Makó város és térsége (Kiszombor, Maroslele, Földeák, Apátfalva és Magyarcsanád) **szennyvízcsatorna hálózatának teljes kiépítése megvalósult**, biztosítva a szennyvízkezelési előírásoknak és környezetvédelmi elvárásoknak történő megfelelőségét. 2014-ben összesen 92,8 km-rel **nőtt a közcsatornahálózat hossza**, így 2013-hoz képest több

mint megháromszorozódott a szennyvízgyűjtő hálózat hossza. A hálózatra rácsatlakozott lakások száma 3.713-ról 9.264-re nőtt a beruházásnak köszönhetően, 2020-ban pedig a közcsatornahálózatba bekapcsolt lakások száma elérte a 9.974-et, így **a szennyvízelvezetésbe bekapcsolt lakások aránya 88,6%**. Ez a szám **várhatóan a jövőben kismértékben nőni fog**, lévén **Makó 10.108 bekötésre alkalmas ingatlannal rendelkezik**, továbbá a gerinchálózatra nem rácsatlakozó tulajdonosoknak a közeljövőben várhatóan **talajterhelési díjat** kell fizetniük.[60] Míg a **háztartásokból a közcsatornában elvezetett szennyvíz mennyisége** 2010-ben mindössze 276,9 ezer m^3 volt, addig 2020-ban ennek közel **háromszorosára nőtt** (818,74 m^3). A közüzemi szennyvízgyűjtő-hálózatban **tisztítottan elvezetett összes szennyvíz mennyisége** ezen időszak alatt 744,6 ezer m^3-ről 1.330,2 ezer m^3-re **nőtt**.

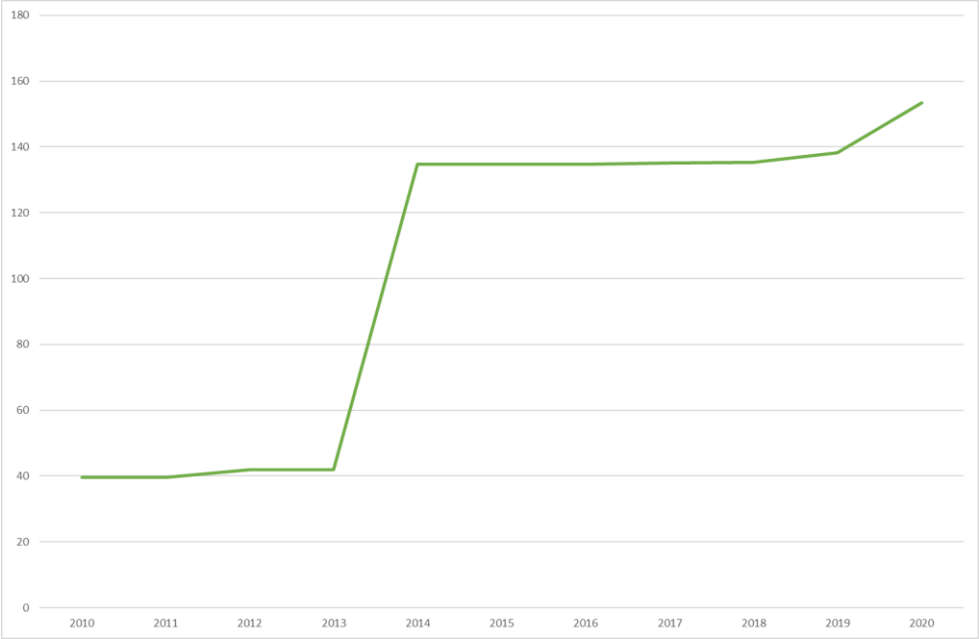

25. ábra: A közüzemi szennyvízgyűjtő-hálózat (közcsatornahálózat) hossza Makón (2010-2020), km-ben, forrás: KSH

A térségi szennyvízprogram megvalósításával jelentősen megnövekedett szennyvízmennyiség befogadására felkészített **Makói Szennyvíztisztító Telepen** az alkalmazott tisztítási technológia eleveniszapos tisztítás, kémiai foszformentesítés, iszapstabilizálás. A telep tervezett kapacitása 2013-ig 1800 kgO2/nap volt, ami a fejlesztések eredményeképpen 2014-re 3540 kgO2/nap-ra nőtt, és azóta nem változott. A telepre érkező **szennyvíz mennyiségének** mintegy **ötöde ipari eredetű**. A jelentősebb makói ipari üzemek jellemzően be vannak kötve a közüzemi szennyvízcsatornába, továbbá előtisztítóval is rendelkeznek. **A keletkező szennyvíziszap minősége maradéktalanul megfelel a vonatkozó jogszabály előírásainak**. **A tisztított szennyvíz befogadója a Maros-folyó.** A szennyvíztelep 2020-ban összesen 1.739.923 m3 vizet tisztított meg, amely folyamat energiaigénye 1.310.162 kW volt. Az elmúlt években a szennyvíztisztító telep kapcsán **több** olyan **fejlesztés** is történt, amely a **szagterhelés**

[60] Az önkormányzati rendelet lehetővé teszi a talajterhelési díj alkalmazását, de eddig minden évben mentesültek azok, akik nem kötöttek rá a gerinchálózatra.

csökkentését célozta (pl. védőfasor telepítése, új szennyvíziszap-kezelési technológia bevezetése), ennek köszönhetően megszűntek az ezzel kapcsolatos lakossági panaszok.

2.1.16.1.3. Csapadékvíz-elvezetés, felszíni vízrendezés

A belvízvédelem Makó területén és környékén kiemelt fontosságú, lévén a **város mély fekvésű** területen helyezkedik el, így a talaj felszínén elöntések, belvizek alakulhatnak ki. Ezért a város igazgatási **területének nagy része belvíz szempontjából veszélyeztetett**, ugyanakkor a belvízhelyzeten javított a 2014-re kibővített szennyvízcsatorna-hálózat. **A város belterületének kb. 73%-a rendelkezik valamilyen csapadékvíz-elvezető műtárggyal**, azonban a részleges kiépítettség miatt az egyenletes lefolyás nem mindenütt biztosított. A hálózat bővítése mellett a már meglévő rendszerelemek fejlesztése is szükséges. **A csapadékvízelvezető-hálózat hossza 185 km**. A **Honvéd és Gerizdes városrészekben** jellemzően **hiányzik a megfelelően kiépített csapadékvíz elvezető rendszer**, melynek megvalósítása önkormányzati fejlesztési célként fogalmazódik meg. Előrelépést jelent, hogy a **Honvéd városrészben 2019-ben a csapadékvíz-csatornarendszer rekonstrukciója részlegesen megtörtént**[61]. A csatornák 12%-a zárt, 88%-a pedig nyílt kialakítású. 40%-ban burkoltak, így a burkolatlan, földmedrű csatornák aránya 60%. **A meglévő csatornarendszer teljes felújításra, több helyen átépítésre szorul**. A belterületen összegyűlt csapadékvíz a befogadó **csatornák elhanyagolt állapota** miatt csak lassan, gyakran visszaduzzadva tud lefolyni. A korábban elmaradt karbantartási munkálatok következményeinek felszámolásával és folyamatos karbantartás biztosításával, valamint **kiépített tározóval/tározókkal megoldható lenne a város biztonságos vízelvezetése**.

Az összegyűlt csapadékot **négy főgyűjtő csatorna** (Nagyér, Bethlen utcai, Vitahalmi, Honvéd) szállítja tovább a befogadó csatornákon (Gacsiba, Jángori, Ardicsi) keresztül a makói főcsatornába. A város csapadékvíz csatornáinak **fő befogadója a Nagyér-csatorna**, melynek teljes hossza 1.920 fm. Ebből egy km-es szakasz burkolt, ezen belül 800 fm zárt szelvényű. A vizek mennyiségének növekedése, az egyre nagyobb felületeken alkalmazott szilárd burkolatok, illetve a karbantartások elmaradása miatt a **főgyűjtő-csatorna is rekonstrukcióra szorul**. Ennek érdekében az önkormányzat **éves rendszerességgel mederfenékkotrást** végeztet a bel- és külterületi szakaszon egyaránt. A kotrásnak és folyamatos karbantartásnak köszönhetően a városban összegyűjtött csapadékvíznek gyorsabb lefolyása van a külterületi fogadó csatornaszakaszokba.

Makó Város Önkormányzata az elmúlt év során a **csapadékvíz elvezető rendszer felmérését** végeztette el, ennek eredményeképpen elkészült a rendszer állapotáról szóló **összefoglaló jelentés**, illetve **állapotterv**. Az adatok elemzése alapján megfogalmazásra kerültek a csapadékvízrendszerre vonatkozó stratégiai fejlesztési irányok. **Kiemelt célként** jelenik meg a **Makó Honvéd szivattyútelep teljes rekonstrukciója** (ez a város keleti városrészében felgyülemlett csapadékvizet emeli át a Jángori-csatornába), illetve **záportározó(k) kialakítása**

[61] A TOP-4.3.1-15-CS1-2016-00003 számú, Honvéd városrészi központ építése című nagyléptékű rehabilitációs projekt keretében megvalósult a vonalas infrastruktúra részleges fejlesztése is, egyebek mellett.

a város közvetlen környezetében, különös tekintettel arra is, hogy a környezeti változások következtében **fontos feladat a lehullott csapadék megőrzése**. Hangsúlyos fejlesztési irányként jelenik meg a lehullott **csapadék egy részének helyben történő elszikkasztása**, amely biztosíthatja a talaj nedvességének megfelelő szinten történő tartását.

2.1.16.2. Energia

2.1.16.2.1. Energiagazdálkodás és energiaellátás

Villamos energia

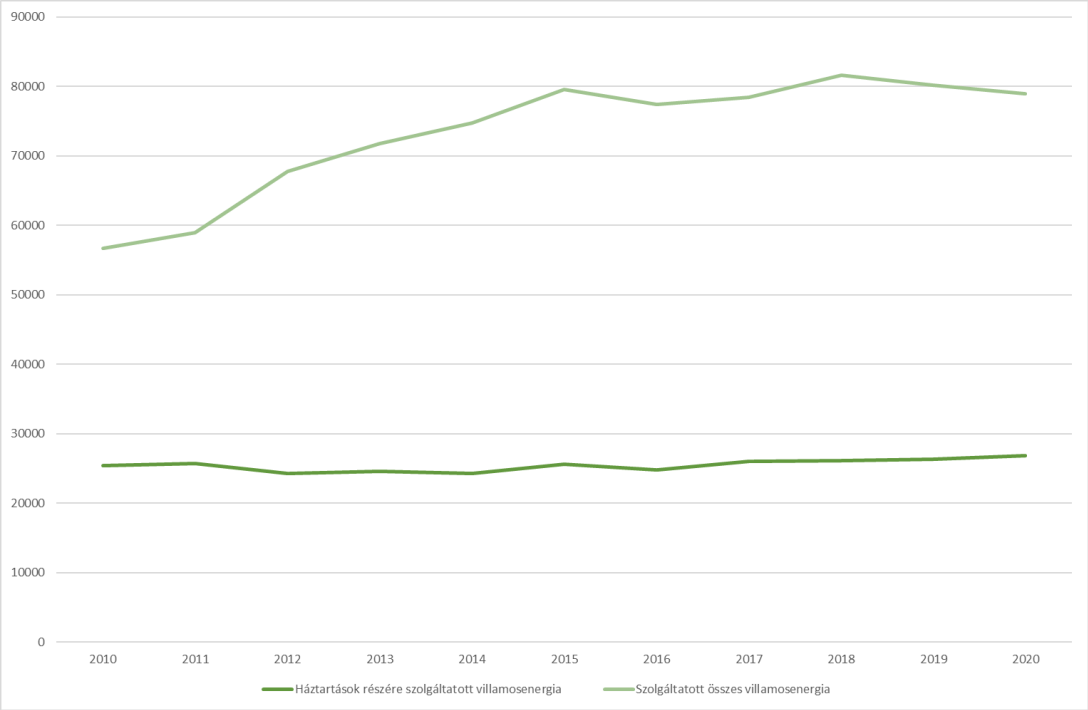

26. ábra: Szolgáltatott villamosenergia mennyisége Makón (2010-2020) 1000 kWh-ban, forrás: KSH

Makót villamos energiával a Sándorfalva-Békéscsaba hurok látja el, mely 120 kV-os távvezeték. A Makót kiszolgáló 120/20kV-os alállomás a Maroslelei úton található. Az alállomáson egy 25 MVA-es transzformátor, valamint egy 16 MVA-es tartalék transzformátor van beépítve, ahonnan 10 db 20 kV-os középfeszültségű vezeték távozik, melyek ellátják a városba telepített kisebb transzformátorokat. A kisfeszültségű villamosenergia-elosztó hálózat hossza 215,5 km. A lakások 98%-a be van kötve az elektromos hálózatba. Az elektromos vezeték elérhető minden csatlakozni kívánó fogyasztó számára, így a **vezeték kiépítettsége 100%**-osnak tekinthető. A földkábelek aránya 25%-os. Rendszerhibák, áramkimaradások, illetve ingadozások előfordulnak, melyek számát vezetékcserékkel, illetve a transzformátorok számának növelésével igyekszik csökkenteni a szolgáltató. A **háztartási villamosenergia fogyasztók száma** 2020-ban 12.652 volt, ami **kismértékű növekedést** mutat 2010-hez képest (12.136), míg az összes villamosenergia-fogyasztó száma ezen időszakban 13.088-ról 13.759-re nőtt. A szolgáltatott villamosenergia mennyiségét tekintve hasonló irányú változások történtek. A háztartások részére szolgáltatott energiamennyiség csak igen kis mértékben emelkedett, míg a többi energiafogyasztónak köszönhetően **az összes**

villamosenergia-felhasználás 39,1%-kal nőtt. Az **ipari és intézményi felhasználás** növekedését jelzi, hogy az általuk felhasznált villamosenergia mennyiség a jelzett időszakban **66,0%**-kal **emelkedett**.

Az **ivóvízzel és árammal el nem látott lakások** aránya kulcsadat jelenleg nem áll rendelkezésre, ezért az FVS helyzetfeltárás 2024. évi felülvizsgálata során kerül megadásra.

Közvilágítás

Makó közigazgatási területén jelenleg 4.067 lámpatest működik, melyek élettartamuk végéhez közelednek. A karbantartásuk és folyamatos üzemeltetésük egyre nagyobb terhet ró a városra; a **lámpatestek cseréje időszerű**, költsége többszáz millió Ft-ba kerülne. Az élettartam kifutása miatt éves szinten a lámpaestek 20-22%-a hibásodik meg, ami más hasonló településekhez képest szignifikánsan magas érték. A rendszer kiépülésekor és fejlesztésekor a figyelem főleg a város belváros részei és a fő közlekedési útvonalai mentén történő fejlesztésre összpontosult. A jövőben éppen ezért nem csupán a **meglévő lámpatestek korszerűsítése** van napirenden, hanem szükséges **a település nem belvárosi részei közvilágításának bővítése** is. A felújítások során **elsődleges cél az energiahatékonyság növelése** és az energiafogyasztás csökkentése.

Gázellátás

Makón 1973-tól kezdődően épültek meg az ellátást biztosító első gázelosztó vezetékek, a város földgázellátása azonban alapvetően az 1980-as évek második felében valósult meg. A város két gázfogadó állomása az Igási út és a Rákosi út mentén helyezkedik el, ahová a földgáz nagy- középnyomású gázvezetéken érkezik. A város és környezetének **földgázellátását két gázfogadó és három nyomásszabályozó állomás** biztosítja. Az összes gázcsőhálózat hossza 218,9 km. A város földgáz-vezetékhálózata körvezeték rendszerű a biztonságos gázellátás érdekében. A háztartási gázfogyasztók száma 9.190, a nem lakossági fogyasztók száma 619. **A település belterületein a gázelosztó hálózat szinte valamennyi utcában megtalálható.** A meglévő hálózat a város mostani és a hosszú távon várható mennyiségi igényeit is megfelelően képes kielégíteni, hiszen **a város gázhálózata teljes ellátás biztosítására lett kiépítve**. Ennél fogva valamennyi még be nem épített, így el nem látott ingatlan beépítése esetén is biztosított – a város gázellátási biztonságát nem veszélyeztető – biztonságos rákötés. Az összes szolgáltatott vezetékes gáz mennyisége (átszámítás nélkül) 17.393,8 ezer m^3 volt 2020-ban, ennek pontosan 60%-át (10.438,9 m^3-t) használták el háztartások.

Távhőellátás

Makó közigazgatási területén belül a belvárosban, a városközpont lakóépületeinél és közintézményekben működik távfűtés, a távhőszolgáltatási tevékenységet a **Makói Városgazdálkodási Nonprofit Kft.** végzi. **A lakosság által használt hőmennyiség az elmúlt években folyamatosan csökken**, míg 2010-ben ez az érték 20.312 GJ volt, addig 2020-ban csupán 14.779 GJ. A városi távhőszolgáltató rendszer alapvetően három nagy objektum egymásra épüléséből és azok szoros kapcsolatából áll, melyek a Hunyadi utcai tömbfűtőmű, a

Deák Ferenc utcai konténeres fűtőmű, valamint a Kelemen utcai termálkút és a hozzá illesztett hőhasznosító rendszerek. A távhőellátás a fűtőerőműtől és a kazánházaktól a primer távhőhálózat segítségével történik. A primer távhőhálózat fűzi fel a kiépített hőközpontokat. A városban direkt és indirekt rendszerű hő- központok egyaránt előfordulnak. A hőközpontokból kiágazó szekunder hálózat biztosítja a lakások hőellátását. Ez a hálózat a város területén jellemzően földalatti kivitelben, vasbeton védőcsatornában, illetve közvetlen földbe fektetve épült ki. A védőcsatornák monolit vasbeton kialakítással, leemelhető vasbeton fedlapokkal, megfelelő szélességben kerültek megépítésre. A fűtési és HMV-vezeték szakaszokon gyakoriak voltak a szivárgások, ezáltal a hibaelhárítás és a vízveszteség gazdasági károkat is okozott, így a **távhőszektor energetikai korszerűsítése** vált szükségessé. Ennek tervezése 2017-ben, a megvalósítása 2019-ben kezdődött 774 M Ft-os beruházási költséggel. A kivitelezést követően a távhőrendszer **hőveszteségе mintegy negyedével csökkent**. Ugyanakkor a rendszer állapota a közeljövőben további beavatkozásokat tesz szükségessé. A távfűtésbe bekapcsolt lakások száma 2020-ban 796 volt, ami csak rendkívül kismértékű változást jelent a 2010-es adathoz (799) képest. Így a **távhőellátásban részesülő lakások aránya 7,1%.** A melegvízhálózatba bekapcsolt lakások száma egy évtized alatt 799-ről 862-re nőtt, ugyanakkor a lakosság részére szolgáltatott melegvíz mennyisége 23 ezer m^3-ról 21 ezer m^3-ra csökkent.

2.1.16.2.2. Megújuló energiaforrások alkalmazása, a környezettudatos energiagazdálkodás lehetőségei

A **távhőrendszer energiaellátása alapvetően geotermikus energia átvételével** történik. A kitermelő kutak üzemzavara esetén földgázüzemi gázkazánok segítségével, saját hőtermeléssel valósul meg a távfűtés, illetve a használati melegvíz biztosítása.

Makó **jelentős hasznosítható termálvíz-készlettel rendelkezik**, a geotermikus gradiens átlagos értéke pedig a város körzetében 18 m, így **hőenergia szempontjából az ország egyik leggazdagabb vidékének számít**. A termálvíz nyerésére legkedvezőbb lehetőségek, a felső-pannóniai rétegek 1.500-2.000 m mélységben nyílnak. Ezen kívül jelentős melegvíz nyerhető az 500-800 m vastagságú pliocénkori porózusabb rétegösszleteiből. Makón jelenleg **hat termálkút** található, melyek eltérő hőmérsékletet biztosítanak: míg a fürdő kútjai 60 ˚C-osak, az Önkormányzat Kelemen László utcai kútja 92 ˚C-os. A **használt termálvizet visszasajtolják a talajba**. A termálvíz hasznosítása a távhőszolgáltatás mellett a város fő turisztikai mágnesének számító Hagymatikum Gyógyfürdőben történik.

Az országra készített korábbi vizsgálatok **a napenergiát gazdaságosan hasznosítható területek közé sorolták Makó térségét**. A passzív napenergia-hasznosítás az épületek tájolásával érhető el. Ez az új épületek jól megtervezett elhelyezésével használható ki teljes mértékben. Az **épület kedvezőbb tájolásán** kívül egyéb építészeti elemek alkalmazásával, **tudatos növénytelepítéssel** fokozni lehet a hasznosítható napenergia mennyiségét. A kedvező fekvésű napos területeken évente mintegy 2.000 óra napsütés jelentette energiát lehet felhasználni napelemek, illetve napkollektorok alkalmazásával. A **napenergia-használat**

lakossági elterjedése a rendszerek csökkenő tendenciát mutató költségének, illetve a jelentős mértékű állami támogatásnak köszönhetően középtávon várhatóan **számottevően növekedni fog**.

A megújuló energiahordozók közül továbbá a **szélenergia** estében nyílik lehetőség energiagazdálkodási szempontból gazdaságos hasznosításra Makón. Csongrád-Csanád megye Területfejlesztési Koncepciójának Helyzetelemzés-felülvizsgálata (2020) alapján **a megyében összesen négy helyszínen folynak kutatások szélerőmű esetleges elhelyezésére, köztük Makón is.**

2.1.16.2.3. Az önkormányzati intézmények energiahatékonysági értékelése

Makó néhány intézményében már kiépültek napelemes rendszerek (például Makói Egyesített Népjóléti Intézmény I. sz. Idősek Klubja és Kálvin téri bölcsőde; Zöld Ház Környezetvédelmi és Oktatási Központ; Kálvin téri óvoda; Kálvin utcai orvosi rendelő; Deák Ferenc utcai könyvtár). Ezek mellett még a Deák Ferenc utcában található piacon és a Széchényi téren húzódó Csipkesor épületén is vannak telepítve napelemes rendszerek. Ugyanakkor ezek alapvetően sporadikusan helyezkednek el, az intézmények **melegvíz-, illetve energiaellátását csak viszonylag kis mértékben képesek biztosítani**.

Jelentős megtakarítás volna elérhető az **önkormányzati intézmények épületeinek energetikai szempontú felújításával** is. Mihamarabbi korszerűsítésre szorulnak a Makói Óvoda telephelyei, továbbá a Makói Egyesített Népjóléti Intézmény központi épülete.

A **közvilágítás-fenntartás ökológiai lábnyomának csökkentése** érdekében az Önkormányzat fontos **fejlesztési cél**ja a költséghatékony, a vonatkozó szabványoknak minden téren megfelelő, a jelenleginél **alacsonyabb karbantartási kiadásokkal járó közvilágítás kiépítése**.

2.1.16.3. Elektronikus hírközlés

Makó esetében a szegedi primer központ a város vezetékes távközlési hálózatának bázisa, míg a **Makón üzemelő telefonközpont** Makó és térségének távközlési ellátottságát oldotta meg. A település **62-es körzetszámon** csatlakozik az országos, illetve nemzetközi távhívó hálózathoz. A település **jelenlegi vezetékes távközlési ellátottságával valamennyi igény kielégítettnek tekinthető**. Jelenleg a bekapcsolt fővonalak száma 7.458, melyek közül 6.884 egyéni, 560 üzleti, 12 pedig nyilvános.

A városon belüli vezetékes távközlési hálózat **részben földalatti elhelyezéssel** (kábelként, alépítményben), **részben oszlopokra szerelve** épült. A szükséges hálózatfejlesztéseket a szolgáltató saját beruházásként valósítja meg. A föld feletti elhelyezésű vezetékek részben szolgáltatói tulajdonú oszlopokra, részben a kisfeszültségű hálózat tartóoszlopaira szerelten épültek. A **föld feletti elhelyezésű hálózatot rendszeresen éri kritika** az utcakép elrontása, illetve a nehezítetté vált utcafásítás miatt. Az Önkormányzat **cél**ja ezért **a meglevő hálózat föld alá történő áthelyezése**, áthelyeztetése, illetve – hálózatbővítés esetén – az új fejlesztési területen eleve földalatti elhelyezés megvalósítása. A rongálásnak jelentős mértékben kitett, így a városképet gyakran negatívan befolyásoló nyilvános távbeszélő fülkék szükségességéről

viták folynak, melyek eredményeképpen a nyilvános távbeszélő helyeket várhatóan kereskedelmi-szolgáltatási létesítményekbe helyezik át. A korszerű adatátvitel vezetékes távközlési hálózaton, illetve kábeltelevízió-hálózaton keresztül valósul meg. 2015-2020 között az **Internet-előfizetések száma** 6.233-ról 8.067-re, azaz **29,4%-kal nőtt**. Ennél is nagyobb dinamikájú változás következett be a **kábeltelevízió-hálózat alapú Internet-előfizetések számában**, ahol a **növekedés** mértéke 2015 (4.196) és 2020 (6.139) között **46,3%**-os volt.

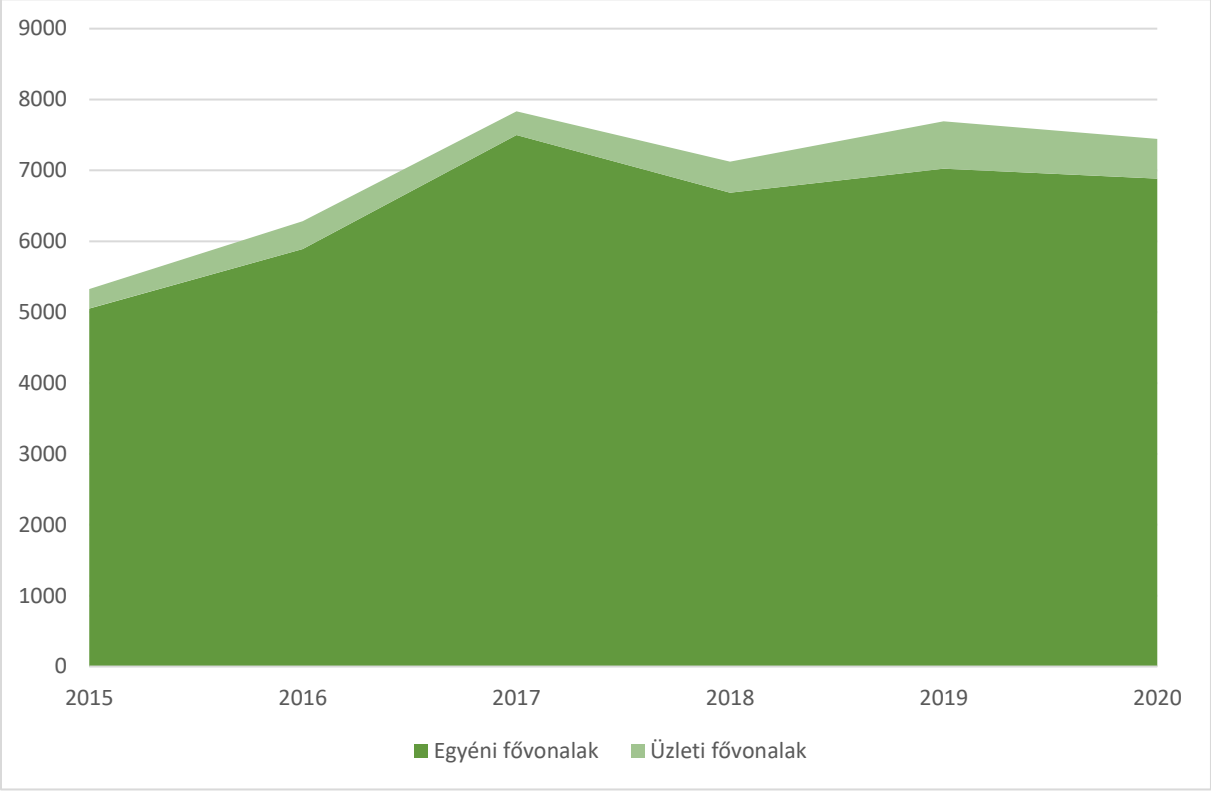

27. ábra: Bekapcsolt egyéni és üzleti fővonalak száma Makón (2015-2020), forrás: KSH

A távközlési ellátottságot tovább növeli a vezeték nélküli hálózatok (mobiltelefon-hálózatok) elérhetősége. **Makó minden városrésze tekintetében valamennyi jelentősebb mobilszolgáltató teljes lefedettséget és megfelelő térerőt tud biztosítani**. A vezeték nélküli táv- és műsorszóró szolgáltatások igénybevételének lehetősége, illetve a kedvezőbb műsorvétel érdekében elhelyezett egyéni antennák az Önkormányzat víziója szerint hosszú távon szükségtelenné válnak, ezért felszámolásra kerülnek, melynek eredményeképpen a **városképben javulás** fog bekövetkezni. Makó Város Önkormányzata ezért a **földalatti elhelyezésű kábelhálózat bővítését** tartja támogatandónak.

2.1.17. KÖRNYEZETVÉDELEM ÉS TELEPÜLÉSÜZEMELTETÉS

2.1.17.1. Talaj

Makó térségében **három fő talajtípus** jellemző, területi kiterjedés szempontjából ezek közül a réti csernozjom talajok dominálnak, amelyek a térség magasabban fekvő részein löszös üledéken képződtek, és agyagos vályog fizikai féleség, valamint a kémhatástól és mechanikai összetételtől függően különböző termőképesség jellemzi őket. A Maros és a Szárazér

hordalékából agyagos, savanyú jellegű réti talajok, illetve lazább szerkezetű, de alacsonyabb humusztartalmú nyers öntéstalajok alakultak ki. A harmadik csoportba pedig az ezek között fellelhető szikes talajtípusok (réti szolonyec) tartoznak, amint azt az 28. ábra is szemlélteti.

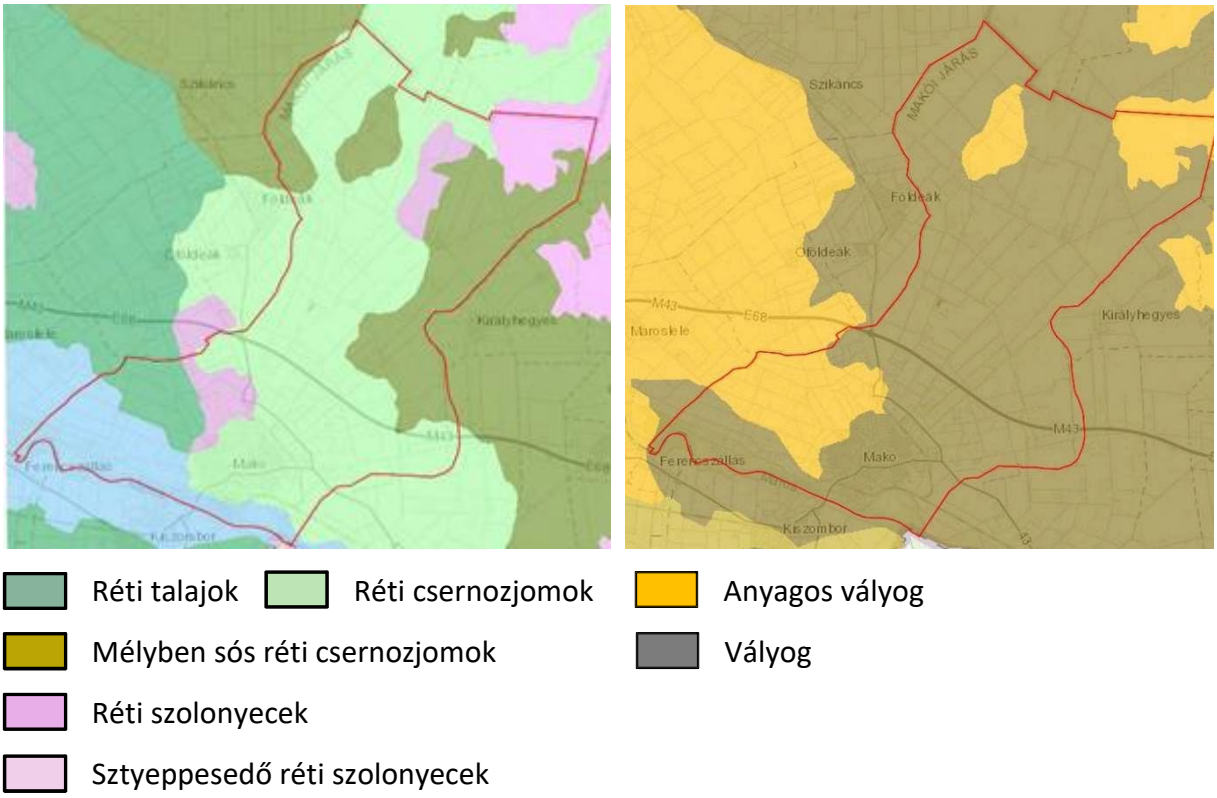

28. ábra: A genetikai (balra) és a fizikai (jobbra) talajtípusok Makó térségében, forrás: MTA ATK TAKI AGROTOPO[62]

Makó külterületének túlnyomó része kiváló, illetve jó termőhelyi adottságú szántóterület[63]. A fejlesztési területek kijelölésekor e területek **védelmet élveznek**, mivel kiváló termőhelyi adottságú szántóterületen, illetve átlagosnál jobb minőségű termőföldeken földvédelmi szempontból új beépítésre szánt terület nem jelölhető ki.[64]

[62] https://maps.rissac.hu:3344/webappbuilder/apps/2/
[63] Az OTrT és a Budapest Főváros Kormányhivatala Földmérési, Távérzékelései és Földhivatali Főosztály adatszolgáltatása szerint.
[64] Makó Város Településrendezési Eszközei – Településszerkezeti Terv és Leírás, 2021.

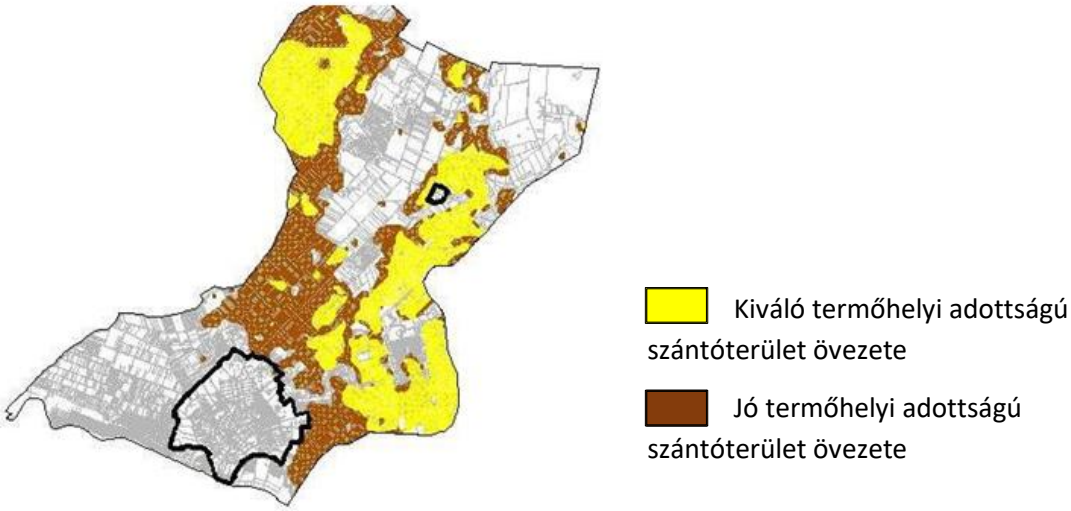

29. ábra: Kiváló és jó termőhelyi adottságú szántóterületek övezete Makón, forrás: OTrT

Makó közigazgatási területének kb. **73 %-a szántóföld**, melynek nagy részén **nagytáblás művelés** folyik. A **vízerózió károsító hatása a terület sík jellege miatt nem számottevő**, a **szélerózió**val azonban a térség **alacsony erdőborítottsága, gyér tájfásítása miatt**, különösen száraz időjárási körülmények esetén számolni lehet. A mezővédő erdősávok megtartásával, illetve növelésével, a mezőgazdasági kultúrák és művelési módok helyes megválasztásával a szélerózió mértéke csökkenthető.

Makó közigazgatási területének jelentős része **nitrátérzékeny**[65]. Ezeken a területeken mezőgazdasági tevékenységet a jogszabályokban és a cselekvési programban meghatározott helyes mezőgazdasági gyakorlat előírásai szerint kell végezni. Az intenzív mezőgazdasági termesztés során a termőföldek minőségét a túlzott nitrát használat veszélyeztetheti. A mezőgazdasági **vegyszer és műtrágya használat** – gazdasági okokkal magyarázható – **visszaszorulása** ahogy az ország túlnyomó többségében, úgy Makón is megfigyelhető, ami a talaj védelme szempontjából kedvező.

Makón **feltárt talajszennyeződést nem tartanak nyilván**, védendő földtani érték, földtani veszélyforrással érintett terület Makó közigazgatási területén nem található.

A talaj állapotát a szennyvizek nem megfelelő kezelése veszélyeztetheti, ennek megfelelően az utóbbi években jelentős változások történtek. 2014-ben térségi projekt keretében került sor a városi **szennyvízhálózat és a szennyvíztisztító bővítésére**. Ennek keretében **Makó város szennyvízcsatorna hálózatának teljes kiépítése megvalósult**. Ugyanakkor a **rákötések aránya** még nem teljes: a 2020-as adatok szerint a szennyvízelvezetésbe bekapcsolt lakások aránya **88,6%**. A szennyvízcsatornára még rá nem kötött területeken a nem megfelelő szennyvízkezelés a földtani közeg – talaj és felszín alatti vizek – állapotát veszélyeztetheti.

[65] A nitrátérzékeny területeknek a MePAR szerinti blokkok szintjén történő közzétételéről szóló 43/2007. (VI.1.) FVM rendelet alapján.

A szennyvíz kezelésének felügyelete szükséges és indokolt feladat, mivel annak mennyisége jelentősen nő: míg a háztartásokból a közcsatornában elvezetett **szennyvíz mennyisége** 2010-ben mindössze 276,9 ezer m^3 volt, addig 2020-ban ennek közel **háromszorosára nőtt** (818,74 m^3). A közüzemi szennyvízgyűjtő-hálózatban tisztítottan elvezetett összes szennyvíz mennyisége ezen időszak alatt 744,6 ezer m^3-ről 1.330,2 ezer m^3-re nőtt.

2.1.17.2 Felszíni és a felszín alatti vizek

2.1.17.2.1. Felszíni vizek

Makó és térsége vízföldrajzi szempontból a **Maros vízgyűjtőjéhez tartozik**. A folyó vízhozama Makónál kisvízkor 40, középvízkor 160, nagyvízkor pedig 1800 m^3/s.

A Maros vízminőségét jelentősen befolyásolják a román szakaszon belevezetett **ipari és lakossági szennyvizek**, de az Élővíz-csatorna és a Szárazér szennyezett vize is fokozza a vízminőségi problémákat. Ugyanakkor a **Maros ökológiai állapot/potenciál besorolása jó** a 2021-es Vízgyűjtő-gazdálkodási Terv (VGT)[66] szerint, míg a magyar vízfolyások 87%-a ennél rosszabb kategóriába tartozik.

A VGT négy felszíni víztestet vizsgál a területen, és az alábbi táblázatban feltüntetett kategóriákba sorolja be azokat. A kisebb eltéréseket leszámítva a négy folyóvíz integrált állapota megegyezik, átlagosak, a besorolás szerint mérsékelt minőségű a státuszuk.

Víztest név	Biológiai elemek szerinti állapot	Fizikai-kémiai elemek szerinti	Hidromorfológiai elemek szerinti állapot	Ökológiai minősítés	Integrált állapot
Maros torkolat	3	2	3	3	3
Szárazér–Porgányi-főcsatorna	3	3	2	3	3
Királyhegyesi-Szárazér-csatorna	3	4	3	3	3
Sámson–Apátfalvi-Szárazér-csatorna	3	4	3	3	3

35. táblázat: Folyóvizek állapota, minősítési kategória: 1-kiváló; 2-jó; 3-mérsékelt; 4-gyenge; 5-rossz, forrás: Magyarország felülvizsgált, 2021. évi Vízgyűjtő-gazdálkodási Terve

A területet **jelentős hosszúságú belvízcsatorna-rendszer** hálózza be, közülük legjelentősebbek az 35. táblázatban is szereplő Sámson-Apátfalvi-főcsatorna, a Királyhegyesi-Szárazér-csatorna, melyek a Maros felé folynak; továbbá a Szárazér-Porgányi-főcsatorna, melynek befogadója a Tisza. A város belterületén a **Mátyáshalmi-főcsatorna** gyűjti össze a

[66]Magyarország Vízgyűjtő-Gazdálkodási Terve – 2021 https://vizeink.hu/vizgyujto-gazdalkodasi-terv-2019-2021/

mellékvizeket, s egyben Makó város belterületének belvízi megoldását is szolgálja. A város vízelvezetése szempontjából ezeken felül a városon keresztül húzódó **Nagyéri-, Jángori-, Ardicsi-, Vitahalmi- és Honvéd-csatornák** említhetők, amelyeknek befogadója a 4,5 km hosszú **Makói-főcsatorna**. Ezen kívül nagyszámú csatorna keresztezi a település közigazgatási területét, amelyből **107,4 km önkormányzati**, 125,56 km állami tulajdonban van; továbbá, 84,235 km korábban társulati tulajdonú csatorna jelenleg állami vagyonkezelésben van. Ezen **csatornák szerepe fontos a belvízi védekezésben**.

Felszíni állóvizekben szegény a település. A várostól északkeletre lévő, horgásztóként funkcionáló Makói téglagyári gödrök, és a város keleti határában, önkormányzati tulajdonban lévő Gyilkos-tó vízfelülete (mára erősen csökkent, területét törmelékkel félig feltöltötték) említhető.

2.1.17.2.2 Belvizek

Makó és környéke az ország **belvízzel veszélyeztetett terület**ei közé tartozik hazánk területének nagyobb részéhez hasonlóan.

Makó területének nagyobb része a legenyhébb veszélyeztetettségi kategóriába tartozik. A belterület besorolása ennél kedvezőtlenebb, míg a település külterületének északnyugati része a legkedvezőtlenebb besorolás alá esik. Ezen kívül elszórtan, szinte a teljes területen előfordulnak belvízveszélyes foltok.

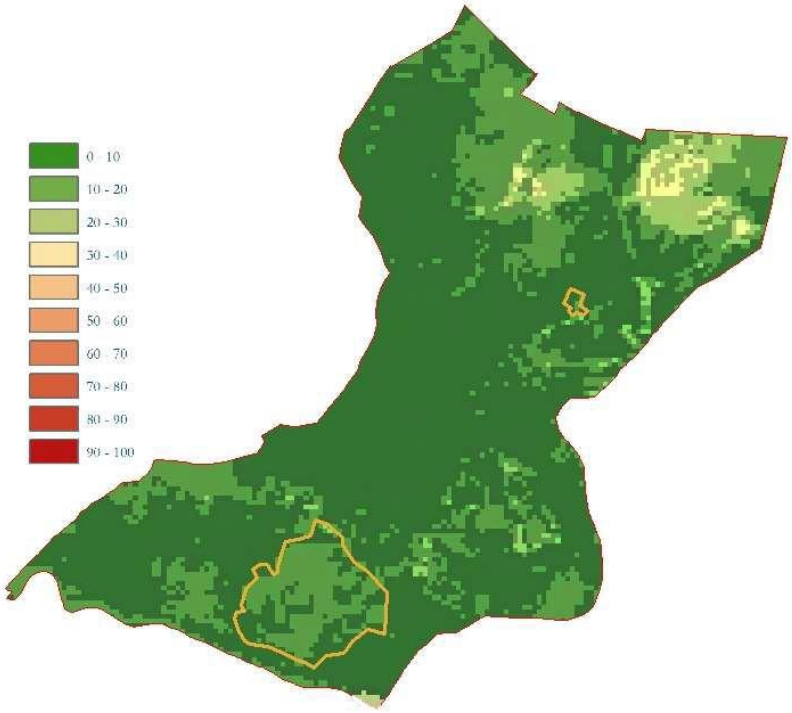

30. ábra: A település területének komplex Belvíz-veszélyeztetettségi térképe, forrás: BM közlemény, Magyarország Árvízi Országos Kockázatkezelési Tervéről, megjelent: Hivatalos Értesítő 2016/14.

A belvíz által veszélyeztetett területek az éghajlatváltozás hatására folyamatosan változnak. A legutóbbi országos szintű komplex felmérés 2014-ben készült el, a Nemzeti Agrárkutatási és

Innovációs Központ (NAIK) Vízgazdálkodási Önálló Kutatási Osztályának (ÖVKI) megbízásából, amelynek térképes ábrázolását az ábra is bemutatja.

A **belvízvédelem Makó területén és környékén kiemelt fontosságú**, **mivel a város mély fekvésű területen helyezkedik el, így a talaj felszínén elöntések, belvizek alakulhatnak ki.** A település belvízi veszélyeztetettsége a bemutatott felmérés óta várhatóan kis mértékben javult, köszönhetően az idő közben fejlesztett csatornahálózatnak. Ugyanakkor a városhoz a természetes terepadottságoknak megfelelően külterületi vizek is érkeznek.

Makó város belvízi terhelését különböző jelenségek idézik elő. Elsősorban a nagy intenzitású vagy hosszabb időszakú **csapadék**, mely ha **magas talajvízszint esetén** nem tud beszivárogni, és/vagy nem elégséges a meglévő csatornák kapacitása, akkor **káros elöntéseket** idéz elő. A város elhelyezkedéséből adódóan a **Maros folyó magasabb vízállása** esetén közvetlenül is befolyásolja a talajvíz magasságát. Ennek köszönhető, hogy **az árvizekkel együtt járó fakadó víz** megjelenése is **belvízi terhelésként** jelentkezik. **A település belvízi veszélyeztetettségét csökkenti a megvalósult szennyvízcsatorna-hálózat és szennyvíztisztító telep** is, melyek következtében a város alatti talajvízdomb kiterjedése csökkeni fog.

2.1.17.2.3. Felszín alatti vizek

A felszín alatti víz állapota szempontjából érzékeny területeken levő települések besorolásáról szóló 27/2004. (XII. 25.) KvVM rendelet melléklete alapján Makó **érzékeny felszín alatti vízminőség védelmi terület**en lévő települések közé tartozik.

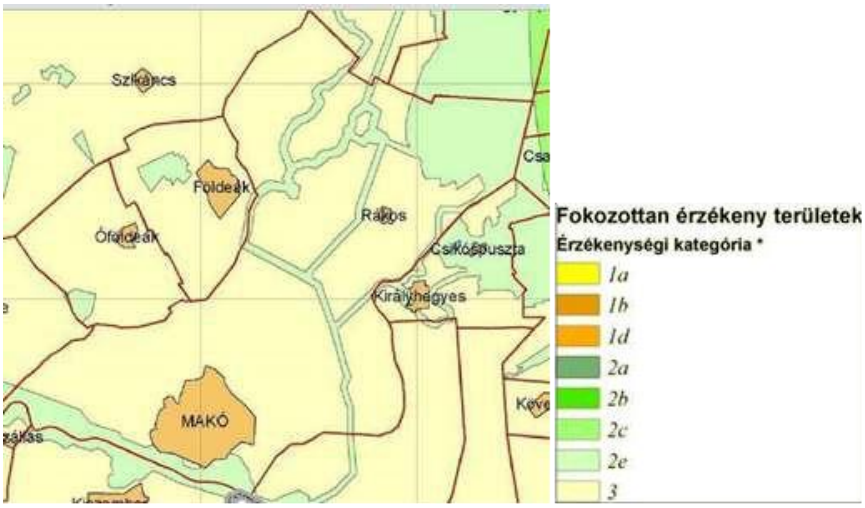

31. ábra: Település és környékének felszín alatti víz állapota szempontjából érzékeny területek, forrás: Alsó-Tisza-vidéki Környezetvédelmi és Természetvédelmi Felügyelőség (ATIKTVF)

Megvizsgálva ugyanakkor a rendelet alapját képező részletes térképet (Felszín alatti vizek állapota szempontjából érzékeny területek alkategóriák szerint) látható, hogy Makó területének döntő többsége a 3-as érzékenységi kategóriába tartozik, azaz kevésbé érzékeny terület, míg a Maros és a néhány nagyobb vízfolyás környezete tartozik a 2-es, azaz érzékeny kategória, „külön jogszabály által kijelölt védett természeti területek” alkategóriájába tartozik. Ez utóbbi megjelenése alapján sorolták a település területét az érzékeny kategóriába.

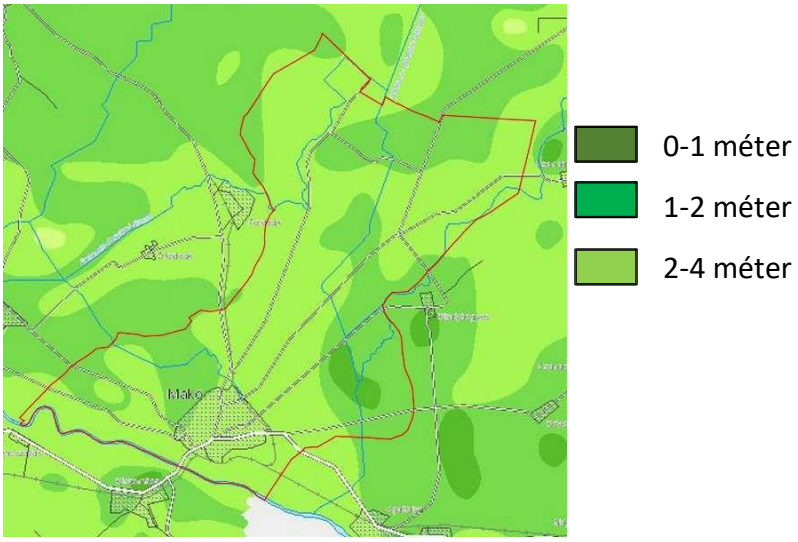

32. ábra: Talajvíz mélysége Makó térségében, forrás: https://map.mbfsz.gov.hu/tvz/

A **talajvíz átlagos mélysége** 2-4 m között van, ennél magasabb (1-2 m) talajvízszint a várostól NY-ÉNY-i irányban, valamint a közigazgatási terület északi és keleti határszélein jellemző. Mélységére jelentős befolyással bír a Maros vízállása, az oldott sótartalma igen magas, amely hasznosítást jelentősen megnehezíti. Mennyisége nem jelentős, kémiai jellege nátriumkloridos.

A térség rendkívül gazdag rétegvizekben, már 50 m mélységben is egymás alatt kitűnő vízadó rétegek vannak. A **termálvíz** nyerésére legkedvezőbbek az 1500-2000 m mélységben húzódó felső-pannóniai rétegek. A város területén erre alapozva **Termál- és Gyógyfürdő** létesült. Ezen kívül jelentős melegvíz nyerhető az 500-800 m vastagságú porózusabb rétegösszletekből. **A térség a geotermikus energia szempontjából az ország egyik leggazdagabb vidéke.** A mélységi vizek – összetételük alapján – ivóvíznek és többféle ipari felhasználásra is alkalmasak.

2.1.17.3. Levegőtisztaság és védelme

A levegő védelméről szóló 306/2010. (XII.23.) Korm. rendelet alapján az ország területét és településeit a légszennyezettség mértéke alapján zónákba kell sorolni. A légszennyezettségi agglomerációk és zónák kijelöléséről szóló 4/2002. (X.7.) KvVM rendelet 1. sz. melléklete alapján Makó a 10. sz. „Az ország többi területe, kivéve a kijelölt városokat” légszennyezettségi zónába tartozik. A Rendelet az egyes zónákban 11 légszennyező anyagot értékel, a zónacsoport szennyező anyagonkénti besorolása az A-tól F-ig (csökkenő sorrendben) terjedő skálán – kivéve talajközeli ózon, amely besorolása O-I vagy O-II – az alábbi:

Szennyező anyag	SO_2	NO_2	CO	PM_{10}	Benzol	Talaj-közeli ózon	PM_{10} As	PM_{10} Cd	PM_{10} Ni	PM_{10} Pb	PM_{10} Benz(a)pirén
Zóna-csoport	F	F	F	E	F	O-I	F	F	F	F	D

36. táblázat: Zónacsoportok légszennyező anyagok szerint, forrás: Makó város településrendezési eszközeinek és településfejlesztési koncepciójának megalapozó vizsgálata, 2018

D: a levegőterheltségi szint a felső vizsgálati küszöb és a levegőterheltségi szintre vonatkozó határérték között van

E: a levegőterheltségi szint a felső és az alsó vizsgálati küszöb között van F: a levegőterheltségi szint az alsó vizsgálati küszöböt nem haladja meg

O-I: azon terület, ahol a talaj közeli ózon koncentrációja meghaladja a célértéket

A zónában a szilárd (PM_{10}) szennyezőanyagokra vonatkoztatott légszennyezettség a fentiek alapján a **felső és az alsó vizsgálati küszöb között van**, továbbá a talajközeli ózon koncentrációja meghaladja a célértéket. A többi vizsgált légszennyező anyag okozta légszennyezettség a zónába tartozó területekennem haladja meg az alsó vizsgálati küszöböt. Ennek alapján **a levegőminőség kedvezőnek** mondható.

Hazánkban a levegőminőség mérését, értékelését az Országos Légszennyezettségi Mérőhálózat (OLM) végzi. A hálózat alapvetően két részből áll: az automata állomások folyamatos mérést végeznek több légszennyező komponens tekintetében, míg a manuális hálózat (RIV) pontjain gyűjtött minták elemzése néhány összetevőre – NO_2, SO_2, helyenként ülepedő por – korlátozódik. Makón a Széchényi téren manuális mintavevő hely van, ahol 2007-ig mindhárom összetevő, 2008. évtől már csak a NO_2 tekintetében vizsgálják a légszennyezettséget (az utóbbi tíz évben a készülék használaton kívül van, így mobil mérőkocsikkal történik a vizsgálat).

Az Országos Meteorológiai Szolgálat alá tartozó Levegőtisztaság-védelmi Referencia Központ (LRK) minden évben elkészíti hazánk levegőminőségének értékelését az Országos Légszennyezettségi Mérőhálózat adatai alapján. Az értékelés 2017 óta nem tartalmazza az összesített indexet. Makó **levegőminőségének értékelése** a légszennyezettségi index alapján 2006-2020 között az alábbiak szerint alakult.

Év	Légszennyezettségi index			Összesített index
	NO_2	SO_2	ÜP	
2020	megfelelő (3)	-	-	-
2019	megfelelő (3)	-	-	-
2018	jó (2)	-	-	-
2017	jó (2)	-	-	jó (2)
2016	kiváló (1)	-	-	kiváló (1)
2015	kiváló (1)	-	-	kiváló (1)
2014	jó (2)	-	-	jó (2)
2013	kiváló (1)	-	-	kiváló (1)
2012	jó (2)	-	-	jó (2)

2011	jó (2)	-	-	jó (2)
2010	jó (2)	-	-	jó (2)
2009	jó (2)	-	-	jó (2)
2008	jó (2)	-	-	jó (2)
2007	jó (2)	kiváló (1)	jó (2)	jó (2)
2006	jó (2)	kiváló (1)	megfelelő (3)	megfelelő (3)

37. táblázat: Makó légszennyezettségének értékelése, éves határértékekhez viszonyítva, 2006-2020 közötti időszakra vonatkozóan, forrás: Makó város településrendezési eszközeinek és településfejlesztési koncepciójának megalapozó vizsgálata, 2018; illetve Összesítő Értékelés Hazánk Levegőminőségéről A Manuális Mérőhálózat Adatai Alapján 2017, 2018, 2019, 2020

A levegő minőségét jellemzően a közlekedésből, a lakossági fűtésből és az ipari tevékenységekből származó szennyező anyagok befolyásolják.

Jelentősebb **mezőgazdasági termelő és ipari vállalkozások** működnek a településen, **kibocsátásuk** azonban – a hasonló nagyságrendű településekhez viszonyítva – **nem jelentős**. A nagyobb vállalkozások mezőgazdasági termékfeldolgozás, textilipar, fémfeldolgozás, bútorgyártás és gumiipar területén működnek.

A Levegőtisztaság-védelmi Információs Rendszer (LAIR) adatai alapján a városban az alábbi **légszennyező telephelyek** üzemelnek:

Telephely	Cím	Tevékenység
Váll-Ker Kft.	Návay Lajos tér 8.	nem villamos háztartási készülék gyártása
Váll-Ker Kft. Újvárosi Telephely	Honvéd u. 6/a	fűtőberendezés, kemence gyártása fémfelület-kezelés
Telephely	Honvéd u. 10.	gabonaféle (kivéve rizs), hüvelyes növény, olajos mag termesztése
F3 Sz. Telephely	Vásár tér 1.	
Raktár	Honvéd u. 10.	
Contitech Fluid Automative Hungária Kft.	Rákosi út 3.	gőzellátás, gumiabroncs, gumitömlő gyártása
Telephely	Szép u. 38.	húsfeldolgozás, -tartósítás
Medicor Meditű Kft.	Rákosi út 6.	orvosi eszköz gyártása
Bútorgyártó Telephely	Rákosi út. 4.	irodabútor gyártása

DEXTIMUS Fémipari És Szolgáltató Kft.	Aradi u. 118.	
Porfestő Üzem	Aradi u. 119.	fémfelület-kezelés
Húsfüstölő	Hollósi Kornélia út. 11.	hús-, baromfihús-készítmény gyártása
Élelmiszer Alapanyag Üzem	külterület	gőzellátás, légkondicionálás, egyéb élelmiszer gyártása
Telephely	Ipari Park hrsz.12209	előre kevert beton gyártása
Makói Betonüzem	hrsz. 10546/2	előre kevert beton gyártása
Kertészet	hrsz. 5057	gőzellátás, légkondicionálás
Makó Állomás Felvételi Épület	Állomás tér 15.	szárazföldi szállítást kiegészítő szolgáltatás
Tömörkény Fűtőmű	Tömörkény u. 1.	
Makói Kórház	Kórház u. 2.	gőzellátás, légkondicionálás
Htv Maros Hőkezelő Kft.	Aradi u. 136.	
Gépgyártó Üzem	Bárányos sor 22.	mezőgazdasági, erdészeti gép gyártása
Áruház	Aradi	élelmiszer jellegű bolti vegyes kiskereskedelem
Mezőgazdasági Telephely	Tanya 36.	növénytermesztési szolgáltatás
Marostech Ipari És Szolgáltató Kft.	Ipari Park hrsz.12210	egyéb bútor gyártása
Maros Malom	Vásárhelyi u. 12-14.	
Telephely	Ugar 49/2	gabonaféle (kivéve rizs), hüvelyes növény, olajos mag termesztése
Tanuszoda	Makovecz tér 6.	sportlétesítmény működtetése
Fejes Farm	Aradi u. 118/a	gabona, dohány, vetőmag, takarmány

38. táblázat: Bejelentésre kötelezett légszennyező pontforrással rendelkező telephelyek Makón, forrás: OKIR-LAIR, 2020-as adatok

Légszennyező anyag	2015	2016	2017	2018	2019	2020
SO_2	115	383	331	4 124	304	26
CO	4 860	5 552	1 937	1 911	1 740	1 546
CO_2	16 561 655	15 017 429	9 368 716	10 188 180	10 458 898	5 269 102
NO_x	9 838	8 695	4 709	5 295	4 807	2 589
Szilárd	5 832	7 367	4 442	6 223	6 864	5 572

39. táblázat: Ipari légszennyező forrásokból származó légszennyező anyag kibocsátás (kg/év) Makón 2015-2020 között, forrás: OKIR-LAIR

Az adatok alapján **nagyobb mennyiségben CO_2 kerül a légtérbe**, jelentősebb CO_2 kibocsátással járó üzemek: a ContiTech Fluid Automotive Kft. gumigyára, a külterületen található élelmiszer-alapanyag üzem, a Tömörkény Fűtőmű, a kórház és a kertészet. Jelentősebb NO_x kibocsátók a gumigyár és az élelmiszer-alapanyag üzem. Jelentősebb CO kibocsátók a fa-, parafatermék és fonottáru gyártó üzem, a Szép utcai húsfeldolgozó üzem, valamint a Hollósi utcai húsfüstölő. Számottevő mennyiségű **szilárd légszennyező anyag** pedig a Maros malom és az élelmiszer-alapanyag üzem tevékenysége során kerül a légtérbe. Ezen kívül említésre méltó még egyéb légszennyező anyagok, veszélyes anyagok (pl. etil- benzol, izo-butil-alkohol, xilolok stb.) jelenléte, melyek keletkezése legnagyobbrészt az Újvárosi telephelyen folytatott fűtőberendezés- és kemencegyártáshoz, továbbá egyéb bútorgyártó, gépgyártó tevékenységekhez kapcsolódik. **Az ipari eredetű kibocsátások a hasonló léptékű településekhez viszonyítva alacsonynak mondható**. Összefoglalva megállapítható, hogy **a városban és térségében nincs nagy kibocsátási értékkel bíró ipari légszennyező**. Jelentős ipari telephely Makó tágabb térségében sem található, ezért a transzmisszió következtében jelentősebb szennyeződés beáramlásával nem kell számolni.

A **közlekedési eredetű légszennyezés**t tekintve hosszú ideig jelentős problémát a várost kettészelő 43. sz. főúton lebonyolódó forgalom jelentett. A **kiépült elkerülő út,** illetve **gyorsforgalmi út tehermentesíti a települést**, melynek következtében a városközpontban az átmenő forgalomból származó légszennyezés jelenős mértékben csökkent. Mivel a CO és a NO_x tekintetében is legjelentősebb szennyező a közlekedés, **a város levegőminőségének kedvező** alakulásában az elkerülő út szerepe számottevő.

A nagy kiterjedésű, növényzettel időszakosan fedett mezőgazdasági területekről származó **porszennyezés** a mezővédő erdősávok kis száma miatt **jelentősnek minősíthető**, a levegő szállópor terhelése a szántóföldek széleróziójának tulajdonítható.

Jelentősebb probléma továbbá az allergén gyomok terjedése következtében növekvő **pollenszennyezés**. A település zöldterületeinek parlagfű mentesítését a Makói Szolgáltató Nonprofit Zrt. végzi közmunkások, valamint egy külső (makói) vállalkozás bevonásával.

A település közigazgatási területét a rendelkezésre álló információk alapján nem érinti magasabb kibocsájtást megengedő, levegőtisztaság-védelmi szempontból kijelölt védelmi övezet. Levegőtisztaság-védelmi szempontból ökológiailag sérülékeny területnek tekinthetők a védett természeti területek (Körös-Maros Nemzeti Park), valamint a Natura 2000 területek, továbbá az országos ökológiai hálózat részét képező magterületek.

2.1.17.4. Zaj- és rezgésterhelés

Egy városban az ipari termelés, a vendéglátó- és szórakozóhelyek, valamint a közlekedés jelenthetik a legnagyobb környezeti zajforrásokat.

Makón nincsenek jelentős zajkibocsátó ipari létesítmények, lakóövezetbe ékelődő ipari területek, így az **ipari eredetű zajterhelés nem jelentős**. A lakossági eseti panaszbejelentések alapján elmondható, hogy alkalmanként a település belterületén a szórakozóhelyek közönsége által okozott zavaró zajhatások jelentkeznek. Eseti kivizsgálást követően, magas zajterhelés esetén, a zajkibocsátás, illetve a nyitvatartási idő korlátozásra kerül.

A **közlekedési zajterhelés** tekintetében sokáig a 43-as főút települést átszelő szakaszán áthaladó tranzitforgalom jelentett problémát, szinte valamennyi érintett területen határérték feletti zajterhelést eredményezve. Az **elkerülő út és az M43 autópálya megépülését** követően a városon átmenő forgalom, s ezáltal a közlekedési eredetű **zajterhelés számottevően csökkent**. A 430. sz. főút (elkerülő út) a település északkeleti szélén, gazdasági területek mentén vezet, lakóterületeket nem érint.

Útszakasz száma	Útmenti területhasználat	Nappali zajszint (dB) (06-22 óra)	Éjjeli zajszint (dB) (22-06 óra)	Határérték* nappal/éjjel	Túllépés** (dB)
1.	mezőgazdasági terület	63,00	55,96	-	-
2.	Makón kívüli terület	-	-	-	-
3.	településközpont vegyes terület	66,13	59,09	65/55	1/4
	kisvárosias lakóterület			60/50	6/9
4.	településközpont vegyes terület, nagyvárosias lakóterület	65,81	58,77	65/55	0,8/3,7
	kisvárosias lakóterület			60/50	5,5/8,8
5.	településközpont vegyes terület	62,03-65,22	54,99-58,18	65/55	
	nagyvárosi lakóterület	60,70	53,66	65/55	-
	kisvárosias lakóterület	62,03-65,22	54,99-58,18	60/50	2-5/5-8

6.	kisvárosias lakóterület	59,36	52,32	60/50	-
	falusias lakóterület	59,96	52,92	60/50	0/3
	gazdasági terület	56,88-62,32	49,84-55,29	65/55	-
7.	mezőgazdasági terület	57,56	50,52	-	-
8.	gazdasági terület	58,34	51,30	65/55	-
	mezőgazdasági terület	58,74	51,70	-	-
9.	gazdasági terület	57,08	50,05	65/55	-
10.	gazdasági terület	58,21	51,17	65/55	-
11.	gazdasági terület	56,84	49,80	65/55	-
12.	Makón kívüli terület	-	-	-	-
13.	kisvárosias lakóterület	54,28	47,24	60/50	-
14.	településközpont vegyes	63,44	56,40	65/55	3,5/1,5
	kisvárosias lakóterület	60,8	53,76	60/50	0/3,5
	falusias	62,22-63,44	55,19-56,40	60/50	2-3,5/2-6,5
15.	gazdasági terület	61,97	54,93	65/55	-
	kisvárosias lakó, falusias lakó			60/50	2/5
16.	mezőgazdasági terület	48,67	41,63	-	-
17.	gazdasági terület	42,70-42,96	35,67-35,92	65/55	-
	mezőgazdasági terület	44,53	37,49	-	-
18.	kisvárosias lakó	50,67-53,86	43,63-46,82	60/50	-
	településközpont vegyes	54,43	47,4	65/55	-
	gazdasági terület	49,34	42,3	65/55	-
19.	gazdasági terület	63,24	56,20	65/55	-
	mezőgazdasági terület	53,69	46,66	-	-
20.	falusias lakóterület	63,20	56,16	60/50	3,6
	kisvárosias lakóterület	61,26	54,23	60/50	¼
	településközpont vegyes	61,26	54,23	65/55	-
	gazdasági terület	61,26	54,23	65/55	-
21.	kisvárosias lakóterület	65,32	58,29	60/50	0/3,5
	településközpont vegyes			65/55	-
22.	gazdasági terület	64,34	57,30	65/55	-
	mezőgazdasági terület	54,79	47,75	-	-

23.	falusias lakóterület, kisvárosias lakó	60,27	53,24	60/50	0/3
	településközpont vegyes	55,30-59,76	48,26-52,72	65/55	-

**: határérték hasonló szerepű új építésű út esetén*

***: viszonyítás új építésű út esetén hatályos határértékhez, meglevő útra határérték nem vonatkozik, csak lakóterületek és vegyes területek esetében való értékelés.*

40. táblázat: Az egyes útszakaszok mentén fellépő közlekedési zajszintek[67] 2016-ban (dB), forrás: Makó város településrendezési eszközeinek és településfejlesztési koncepciójának megalapozó vizsgálata, 2018

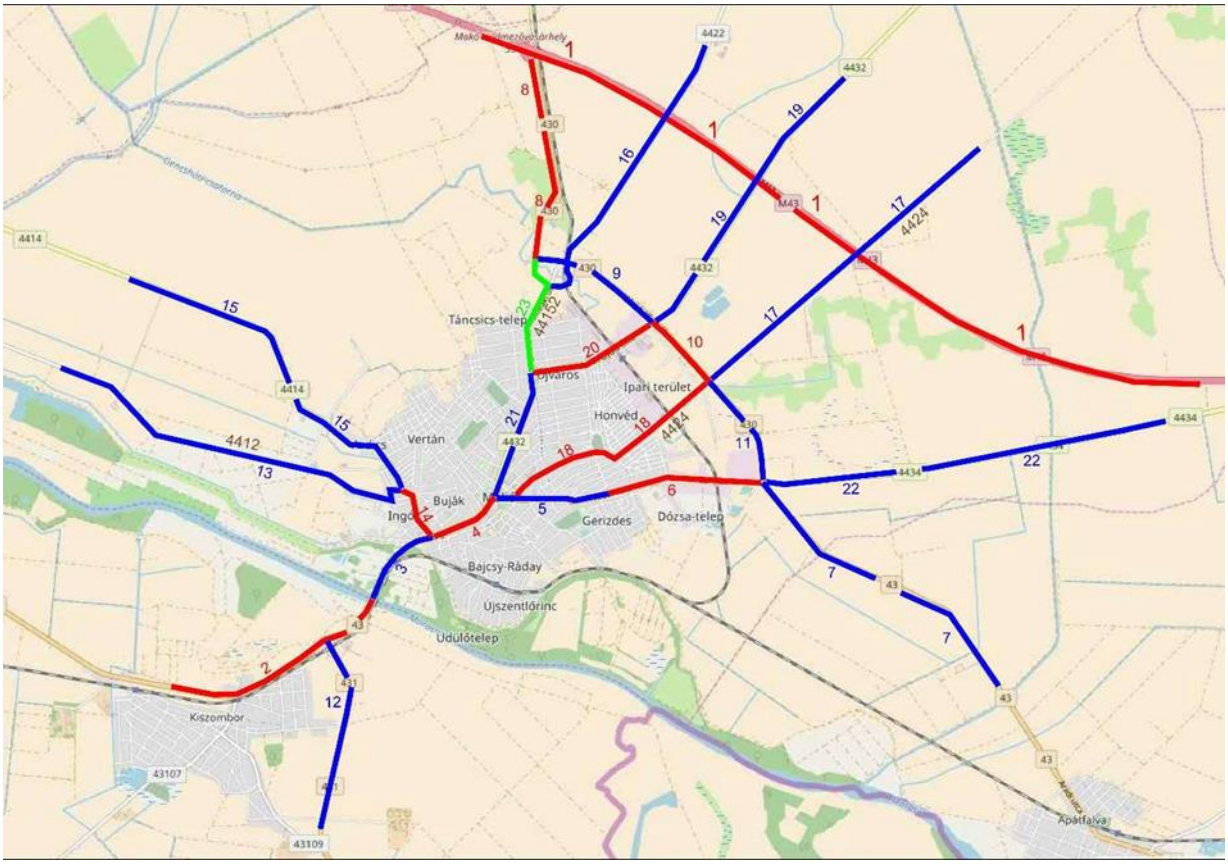

33. ábra: Zajvizsgálat során értékelt útszakaszok, forrás: Makó város településrendezési eszközeinek és településfejlesztési koncepciójának megalapozó vizsgálata, 2018

Jelentősebb mértékű határérték túllépés a 43. sz. főút déli bevezető szakasza (fenti ábrán 3., 4., 5. számmal jelölt útszakaszok) mentén, a kisvárosi lakóterületen lép fel, ahol nappal 5-6 dB-

[67] A közlekedésből származó környezeti zajszinteket az országos forgalomszámlálási adatok felhasználásával, a 25/2004. (XII. 20.) KvVM rendelet 2. sz. melléklete (azóta a 31/2019. (VI. 26.) AM rendelet 4. §-a hatályon kívül helyezte) alapján számításokkal határozták meg. A számításokat a referencia távolságra (úttengelytől 7,5m-re), továbbá belterületen a védendő homlokzatok előtt, külterületen az utak tengelyétől 50m-re végezték el.
A zaj- és rezgésterhelési határértékek megállapításáról szóló 27/2008. (XII. 3.) KvVM-EüM együttes rendelet 3.sz. melléklete tartalmazza a közlekedéstől származó zajterhelési határértékeket a zajtól védendő területeken.
A rendelet kimondja, hogy a 3.sz. mellékletében szereplő határértékeknek:

- új tervezésű, vagy
- megváltozott területfelhasználású területeken kell teljesülniük.

lel, éjjel 5-9 dB-lel magasabb a környezeti zajszint a határértéknél. Ezen útszakaszok mentén ennél kisebb mértékben ugyan (nappal 0-1, éjjel 3-4 dB), a közeli beépítésű vegyes területeken is határértéket meghaladó környezeti zajszintek adódnak. Nappali és éjjeli időszakban is határértéket meghaladó zajszintek továbbá a Kölcsey u. (14.), Aradics u. (15.) és Justh Gyula u. (20.) menti kisvárosias és falusias lakóterületeken jellemzők, ahol nappal 2-3,5 db-lel, éjjeli időszakban 1,5-6,5 dB-lel magasabbak a zajszintek a határértéknél. Csak éjjeli időszakban 3-3,5 dB a határérték túllépés az Aradi út (6.), a Kossuth u. (21.) és a Földeáki út (23.) menti falusias és kisvárosias lakóterületeken.

Makó város területét **két vasútvonal** érinti: a 121-es számú Kétegyháza-Újszeged vasútvonal és az ebből leágazó 130-as számú Tiszatenyő-Makó vasútvonal, **a rendkívül alacsony forgalom miatt** a **vasúti közlekedésből származó zajterhelés nem számottevő**.

2.1.17.5. Sugárzásvédelem

A légkörben található sugárzó anyagok terjedésének követésére hazánkban országos sugárzásfigyelő rendszer épült ki. A rendszer részét képező szabadtéri mérőállomásokon folyamatosan mérik a szabadtéri sugárzás: az óránkénti dózis, azaz a dózisteljesítmény értékét[68].

A természetes háttérsugárzás mértéke Magyarországon 50-180 nSv/óra körül ingadozik. Ez az érték függ a magasságtól, és a talaj típusától. Az ingadozást természeti hatások, időjárási körülmények (légnyomás, csapadék mennyiség) változásai befolyásolják.

A közelmúltban **Makón is telepítésre került egy háttérsugárzási mérőállomás**, emellett a legközelebbi mérőállomások Szegeden és Hódmezővásárhelyen találhatók. 2022. január 8-i adatok alapján Makón 96 nSv/óra a háttérsugárzás mértéke (250-es értékig normál szint).[69]

A város térségében nukleáris létesítmény nem található. Makó a Paksi Atomerőmű 30 km-es Sürgős Óvintézkedési Zónáján kívül esik, érinti viszont Paks és a szlovákiai Mochovce, Bohunice atomerőművek 300 km-es Élelmiszer-fogyasztási Korlátozások Óvintézkedési Zónája.

2.1.17.6. Hulladékkezelés

Makó a Dél-Alföldi régió településeivel karöltve 2006-ban önkormányzati társulást hozott létre[70], melynek célja, hogy a tagtelepülések területén található bezárt, megfelelő műszaki védelemmel nem rendelkező lakossági hulladéklerakókat rekultiválja, valamint korszerű hulladékgazdálkodási rendszer létrehozásával, az újrahasznosítást szolgáló szelektív hulladékgyűjtés és a komposztálás széleskörű elterjesztésével csökkentse a lerakóhelyekre kerülő hulladék mennyiségét. A DAREH számos fejlesztést végrehajtva a korábbi, depókban történő lerakásra támaszkodó hulladékgazdálkodási rendszert egy modern, az újrahasznosítás és az újrahasználat lehetőségeit is kihasználó megoldás alkalmaz. Ennek keretében került sor

[68] A dózisteljesítmény mértékegysége a nanosievert/óra, rövid jele: nSv/h.
[69] https://www.eumet.hu/orszagos-hattersugarzas-terkep/
[70] Délkelet-Alföld Regionális Hulladékgazdálkodási Rendszer (DAREH) Létrehozását Célzó Önkormányzati Társulás néven, melynek jelenleg 93 tagja van.

Makón a nem megfelelő műszaki védelemmel rendelkező régi **hulladéklerakó rekultivációj**ára, ezáltal egy jelentős potenciális talajszennyező forrás felszámolásra került. A bezárt, használaton kívüli hulladéklerakót növényekkel borított domb váltotta fel. Mindeközben egy **korszerű hulladékudvar és átrakó** létesült.

A 12.500 t/év kapacitású, a begyűjtött hulladék szállítási logisztika részét képező átrakóállomás biztosítja a gyűjtőkörzetből a hulladék gazdaságos továbbszállítását a Békéscsabán létesült válogatóműbe.

2018-tól az FBH-NP Nonprofit Kft. látja el a **hulladékgazdálkodási feladatok**at Makón, így a biológiailag lebomló, a szelektíven gyűjtött és a kommunális hulladék elszállítása mellett évi két alkalommal házhoz menő lomtalanítást is szolgáltatnak.

A **kommunális hulladék** begyűjtése heti rendszerességgel történik hétköznapokon, míg a **szelektív hulladék**é a hónap első hetében. A vegyes hulladék gyűjtésének napján kerül a **biológiailag lebomló hulladék** gyűjtésére is sor, melyek aprítás és komposztálás után hasznosításra kerülnek. Az elkészült komposzt a Regionális Hulladéklerakókban (Vaskút, Kiskunhalas, Felgyő) szerezhető be.[71]

Az **összes elszállított települési szilárd hulladék mennyisége** az ábrán láthatóan 2011 óta növekedett, bár 2018 után enyhe csökkenés figyelhető meg; 2019-ben 9.570 tonna volt az értéke Makón. Az egy főre eső értékek sajátosan alakulnak, mivel ez Makó esetében jóval meghaladja a megyei, a régiós és az országos átlagot is.

Az összegyűjtött hulladék a Békéscsabán létesült hulladékfeldolgozó és válogató műbe kerül, ahol kitermelik belőle a haszonanyagot, ily módon a lakosságtól begyűjtött, lerakásra kerülő hulladék 40 %-kal csökkenthető. A lerakásra kerülő hulladék elhelyezése és ártalmatlanítása a megfelelő műszaki védelemmel és infrastruktúrával ellátott IPPC engedéllyel is rendelkező Felgyői Regionális Hulladékkezelő Központban történik.

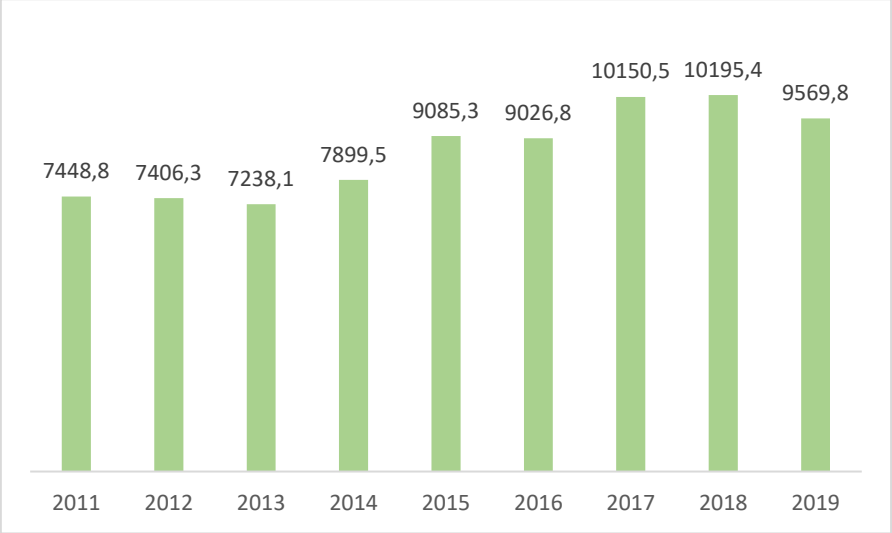

34. ábra: Összes elszállított települési szilárd hulladék mennyisége (tonna) Makón, forrás: TeIR

[71] FBH-NP Nonprofit Kft., http://mako.hu/2021/07/07/2021-evi-hulladekgyujtes-rendje/

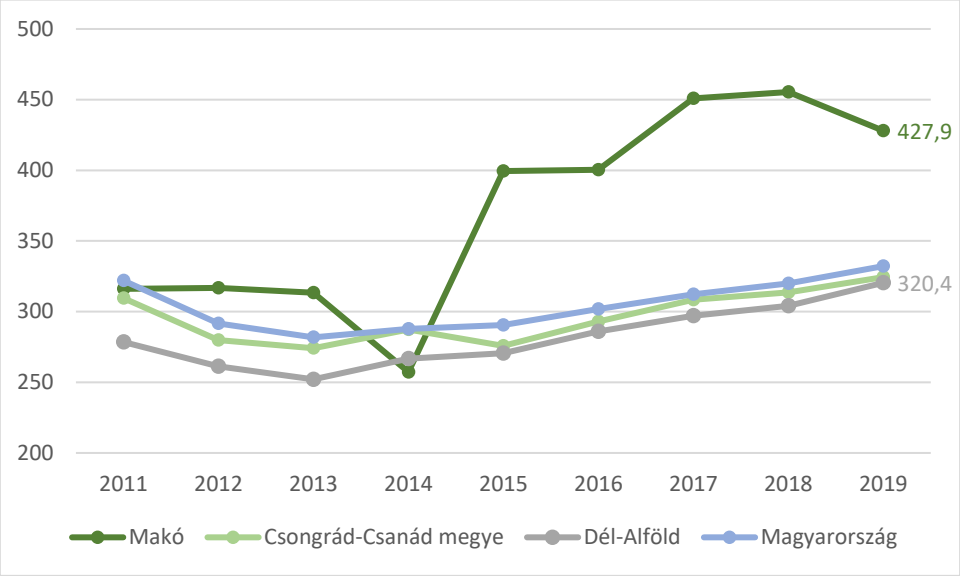

35. ábra: Az egy főre jutó, elszállított települési szilárd hulladék mennyisége (kg), forrás: TeIR

Az egy főre jutó **szelektív hulladékgyűjtés**ben elszállított települési hulladék mennyisége és annak az összes hulladékhoz viszonyított aránya növekedést mutatott 2011 és 2019 között mind települési szinten, mind a magasabb közigazgatási egységek szintjén. Ezen időszak alatt az egy főre jutó szelektív hulladék mennyisége nőtt, amely folyamat különösen azért jelentős, mert míg a vizsgált időszak kezdetén egyáltalán nem volt jelen, addig annak a végén elérte a 16 kg/fő értéket, ami az összes lakosságtól hulladékgyűjtésben elszállított települési szilárd hulladék 5 %-át tette ki.

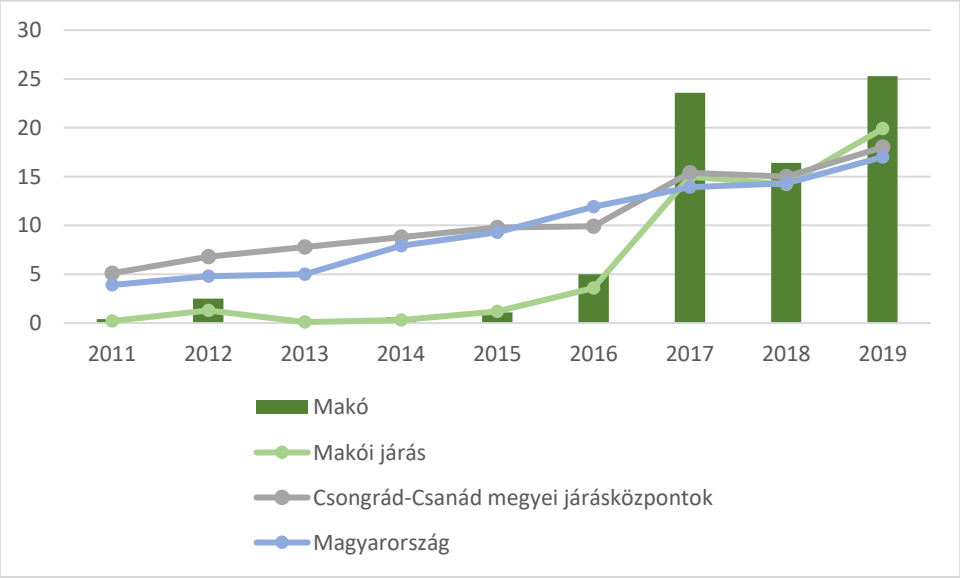

36. ábra: A lakosságtól szelektív hulladékgyűjtésben elszállított települési szilárd hulladék aránya (%), forrás: TeIR/ITS tervezését támogató alkalmazás

Ugyanakkor a szelektív hulladékgyűjtés markáns területi differenciálódást mutat: egyfelől Makón és a Makói járásban az országos és megye átlaghoz képest 3-4 évvel **később kezdődött el a szelektív hulladékgyűjtési rendszer fejlesztése és kiépítése**, emiatt 2016-ig jelentős lemaradásban volt az országos és megyei átlagokhoz képest, ezután viszont az intenzív

növekedésnek köszönhetően 2019-re mindegyik területi egység értékét megelőzte. Ez az ugrásszerű fejlődés a 2017 óta házhoz menő rendszerben történő szelektív hulladékgyűjtésnek köszönhető, melynek részeként az erre a célra szolgáló kukákban a papír, a fém és a műanyag hulladékok elkülönített gyűjtése történik. A korábban kialakításra került hulladékgyűjtő szigetek megmaradtak, a társas házas területek ingatlanjai számára a házhoz menő szelektív hulladékgyűjtésen túl e szelektív gyűjtési mód biztosítja a papírhulladék, műanyaghulladék, fém-hulladék, továbbá üveghulladék szelektív gyűjtését.

Makón **hulladékudvar** is üzemel (Makó hrsz.: 0141/84), ahol biztosított az itt és a környező településeken élők számára a háztartásaikban termelődő zöld hulladék, inert hulladék, lomtalanítási hulladék, **veszélyes** és elektronikai **hulladék** díjtalan elhelyezése. Továbbá újrahasználati funkcióval is rendelkezik, mely lehetővé teszi a használt ruhák, vagy használt, de működőképes elektronikai eszközök átvételét és az arra rászorulóknak történő újbóli kiosztását.

2.1.17.7. Vizuális környezetterhelés

Az elmúlt időszakban Makó látványképe szempontjából a két legproblémásabb objektum a két korábbi hulladéklerakó volt. 2015 során ezek rekultivációja megtörtént, a területek rendezett képet mutatnak, növénnyel borították.

Továbbra is kismértékű problémát okoz az **illegális hulladéklerakás**, a város határában, a mezőőri szolgálat által jól beazonosított és rendszeresen ellenőrzött helyszíneken (legalább 50).

A bányászat okozta **tájsebek** is megjelentek Makó területén. A Makó III. homokbánya rekultivációja lezárult, ugyanakkor Ószegedi úti, és Gerizdesi bányagödör rekultivációja nem történt meg.

A legintenzívebb ipari jelenlét az Ipari Parkban a város északkeleti részén, a rendezési terv szerint kijelölt iparterületen, a Makó-Hódmezővásárhely vasúti szárnyvonal, a Rákos felé vezető 4432. sz. és a Királyhegyes felé vezető 4424. sz. mellékutak által körülhatárolt területen tapasztalható.

Elhanyagolt, romos állapotú épületekből a belvárosban több is található, melyek megszüntetése, felújítása a városkép javításához elengedhetetlen.

2.1.17.8. Árvízvédelem

Makó a Maros folyó mellett fekszik közvetlenül az Alsó-Tisza-vidéki Vízügyi Igazgatóság működési területén. A város közigazgatási területe a 2.95 számú Körös-Tisza-Maros közi ártéri öblözetben helyezkedik el, melyhez alábbi védvonalak tartoznak:

- ATIVIZIG vagyonkezelésű, 11.07. számú Maros jobb parti árvízvédelmi szakasz 13+940 - 27+900 tkm szelvények közötti része, valamint a Sámson-Apátfalvi főcsatorna jobb és bal parti visszatöltésezése a Királyhegyes-Száraz-éri főcsatorna torkolatáig, továbbá

- Nem ATIVIZIG vagyonkezelésű, az öblözet lokalizálását szolgáló 2.95.10 sz. Hódmezővásárhely – Makó vasúti töltés és a 2.95.12 sz. Ürmösi keresztgát lokalizációs és másodrendű védvonalak.

A 11.07. számú Maros jobb parti árvízvédelmi rendszer főbb adatai:

- Maros jobb parti árvízvédelmi töltés hossza: 44 798 m
- Sámson-Apátfalvi fcs., árvízvédelmi töltés hossza: 19 020 m
- Összesen: 63 818 m
- ebből Makó területére esik: (13+950-27+870 tkm között) 3 920 m.

Ezen a szakaszon a mértékadó árvízszint (MÁSZ) 85,40 mBf (14,740 fkm-nél) és 85,40mBf (28,87 fkm- nél) közötti értékeket vesz fel. A teljes árvízvédelmi szakasz földtöltés. A 2006. évi ,,nagy árvíz" óta Makó város térségében a Maroson nem volt olyan mértékű áradás, hogy árvízvédelmi készültséget kellett volna elrendelni.

Az Országos Vízügyi Főigazgatóság koordinálásával 2015-ben készült el az **országos árvízveszély térkép**. Ennek a települést érintő kivágatát mutatjuk be a következőkben:

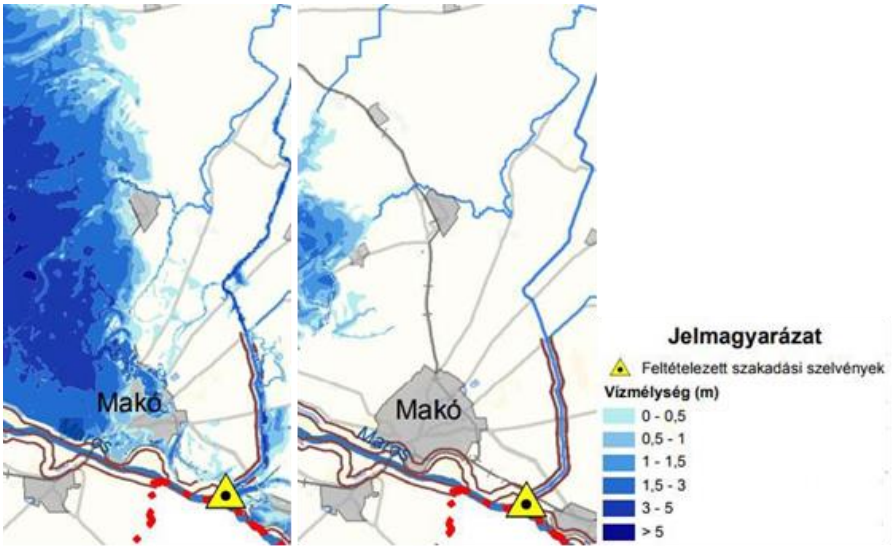

37. ábra: A település környezetének elöntési térképe 1%-os és 3,3%-os valószínűségű árvizek esetében, forrás: 1146/2016. (III. 25.) Korm. határozata Magyarország Árvízi Országos Kockázatkezelési Tervéről, mellékletek

Az ábrán látható, hogy az átlagosan 33 évenkénti árvízi események során a lakott területeken nem fenyegeti elöntés, és a külterületeket is csak minimális elöntés fenyegeti. Azonban a száz éves gyakoriságú árvizek már jelentős elöntést okoznak, a belterületen is előfordulnak 3-5 m-es vízborítású helyek.

Ezzel összhangban az **árvíz kockázati tervezés a Maros Jobb parti töltés magasítását és megerősítését, a nagyvízi meder rendezését**, irányozza elő.

2.1.17.9. Fennálló környezetvédelmi konfliktusok, problémák

- Az alacsony erdősültség és gyér tájfásítás miatt a **szélerózió**, defláció a talajminőség romlását eredményezi.

- A belterület környéki **erdők hiánya** miatt a lakóterületeket fokozott **porszennyezés** éri a környező mezőgazdasági területekről.
- A csatornákat, felszíni vizeket kísérő szegényes növényzet, illetve a vizek környezetében a pufferterület hiánya miatt a **vizek tápanyag terhelésének, szennyeződésének fokozott veszélye áll fenn**.
- Mezőgazdasági eredetű **nitrátszennyezés** veszélye az intenzív szántóföldi hasznosítású területeken.
- A műveletlen területeken az allergén gyomok terjedése a **pollenszennyezés** növekedését okozza.
- **Csapadékvíz-elvezetés hiányosságai** bel- és külterületen, felmerülő **belvíz-problémák**.
- A szennyvízcsatorna hálózatra való rákötés nem teljes, a nem megfelelő szennyvízkezelés, különösen az érzékenyebb területeken (pl. vasút és töltés közötti zártkert terület) a földtani közeg és a vizek állapotát veszélyezteti.
- Rendezetlen, felhagyott területek (volt bányagödrök), **illegális hulladéklerakások** kedvezőtlen megjelenést eredményeznek, a földtani közeg állapotát veszélyeztetik.
- **Alacsony szintű a megújuló energiaforrások használata** a városban.
- Vizuális és funkcionális elválasztást jelentő markáns **zöld sáv hiánya a gazdasági terület és a lakóterületek között**.
- Határértéket meghaladó **közlekedési eredetű környezeti zajszintek** az országos közutak belterületet érintő egyes szakaszai mentén a közeli beépítéseknél.

2.1.17.10. Zöld város program

A Zöld Város Program egy **környezetvédelmi program**, amely célja, hogy Makó környezeti állapotának feltárásával a legfontosabb, helyi környezetvédelmi problémákat azonosítsa, és azokat kezelje, így a környezetterhelések csökkentésével segítse a lakók életminőségének javítását. A program alapján **Cselekvési terv** készül, amely **meghatározza a város zöldfelület-, hulladékkezelés-, levegőtisztaság-, épített környezet- és tájvédelmi problémainak kezelését**.[72]

2.1.18. KATASZTRÓFAVÉDELEM

Jelen alfejezet az FVS Módszertani Kézikönyv (58. táblázata) alapján nem minősül FVS kulcsfejezetnek. Mivel a témakör a hatályos ITS 2014-20 Megalapozó vizsgálata[73] c. dokumentumban szerepel, nem került frissítésre, és terjedelmi okból nem is került átemelésre az FVS helyzetfeltárásába; ugyanakkor a szerkezeti kohézió érdekében ennek sorszámozási folytonossága (2.1.1.-től 2.1.20-ig) megmaradt.

[72] Forrás: Makó Város Gazdasági Programja (2019-2024).

[73] Makó Város Integrált Településfejlesztési Stratégiájának Megalapozó Vizsgálata - Helyzetfeltáró, Helyzetelemző és Helyzetértékelő munkarészek; Készült: a DAOP-6.2.1/13/K/2014-0002 projekt keretében; Készítette: ITS DA Konzorcium, 2015. augusztus

2.1.19. ÁSVÁNYI NYERSANYAG LELŐHELY

Jelen alfejezet az FVS Módszertani Kézikönyv (58. táblázata) alapján nem minősül FVS kulcsfejezetnek. Mivel a témakör a hatályos ITS 2014-20 Megalapozó vizsgálata[74] c. dokumentumban szerepel, nem került frissítésre, és terjedelmi okból nem is került átemelésre az FVS helyzetfeltárásába; ugyanakkor a szerkezeti kohézió érdekében ennek sorszámozási folytonossága (2.1.1.-től 2.1.20-ig) megmaradt.

2.1.20. VÁROSI KLÍMA

Egy város és lakossága életkörülményeit meghatározóan befolyásolja az éghajlat, valamint a klimatikus viszonyok és a mikroklíma. A napjainkban egyre jelentősebbé váló klímaváltozás, a globális felmelegedés Makóra és térségére is számottevő hatással bír.

Makó Magyarország egyik legmelegebb éghajlatú térségében fekszik, ezért nyarai forrók és szárazak. Környéke, **az ország** – délkeleti része – **legnapfényesebb területe**, évi 2.100-2.150 órányi napfénnyel, az évi középhőmérséklet 10,9 Celsius-fok (az 1981-2010 közötti adatok alapján az országos átlag 10,4 Celsius-fok). A legmelegebb nyári napok maximum hőmérsékleteinek átlaga 34 Celsius-fok fölötti, míg a leghidegebb téli napok minimumainak átlaga -16 és -17 Celsius-fok körüli. A hótakarós napok évi száma 40 és 45 között mozog, a sokéves országos átlag 47 nap. **Az éghajlat a melegigényes, mérsékelt vízigényű növényfajok termesztéséhez megfelelő**.

A klímaváltozás hatására Magyarországra, és főként annak délkeleti részére jellemző a **meleg szélsőségek** egyre gyakoribb **előfordulása**. Nem csupán a hőmérsékleti értékek magasodnak, hanem az egyéb mutatók is mint például a hőhullámos napok száma (napi átlaghőmérséklet 25 °C fölötti[75]), ami 1981 és 2016 között évi 15 nappal növekedett Makó térségében.

A statisztikai adatok szerint 1971 és 2000 közötti időszakban itt volt a legmagasabb, évente átlagosan 2-2,2 nap az ún. **forró napok** száma (amikor a napi maximum hőmérséklet eléri vagy meghaladja a 35°C-t[1]). Ez az érték várhatóan 2021 és 2050 között 15-20 napra fog növekedni a térségben – az ALADIN-Climate klímamodell alapján. 1961 és 1990 közötti időszakban a legnagyobb globálsugárzással[76] érintett területek közé tartozott Magyarországon Makó területe is 4.700-4.800 MJ/m^2 értékkel. Makó és környéke Magyarország azon részéhez tartozik, ahol 2021 és 2050 között tovább fog növekedni a globálsugárzás[77]. **Makó hőhullámoknak való kitettsége** az öt szintű – kismértékű; mérsékelt; közepes; erős; nagyon erős – skálán meghatározva **nagyon erős**.[78]

---

[74] Makó Város Integrált Településfejlesztési Stratégiájának Megalapozó Vizsgálata - Helyzetfeltáró, Helyzetelemző és Helyzetértékelő munkarészek; Készült: a DAOP-6.2.1/13/K/2014-0002 projekt keretében; Készítette: ITS DA Konzorcium, 2015. augusztus

[75] Gábris Gy., Pécsi M., Schweitzer F., Telbisz T. 2018. Domborzat. In: Kocsis K. (főszerk.): Magyarország Nemzeti Atlasza – Természeti környezet. Budapest, MTA CSFK Földrajztudományi Intézet. pp. 67

[76] Globálsugárzás: a Napból érkező közvetlen sugárzás, valamint az égbolt minden részéről érkező szórt sugárzás összege. https://www.met.hu/eghajlat/magyarorszag_eghajlata/altalanos_eghajlati_jellemzes/sugarzas/

[77] Az ALADIN-Climate klímamodell szerint.

[78] forrás: NATÉR adatbázis, https://map.mbfsz.gov.hu/nater/

Az **évi csapadék** átlaga 100 év mérései alapján 585 milliméter, melyből a vegetációs időszakban 320-330 mm eső valószínű. Az 1971 és 2000 közötti időszak átlaga 525-550 mm-es értéket vett fel, amely évszakok szerint így alakult: télen 75-100 mm, tavasszal 125-150 mm, nyáron 175-200 mm, míg ősszel 100-125 mm. Az említett klímamodell becslései azt mutatják, hogy a következő 30 évben 25-50 mm-rel eshet vissza az éves csapadékszint az ország egyharmadán, beleértve Makót is.[79]

Tengerszint feletti magasság	Átlagos szélsebesség (m/s)	Teljesítmény (W/m²)
10 méter	~ 3	-
50 méter	~ 5	~ 120-130
100 méter	~ 5,7	~ 240-260
200 méter	~ 6,5	~ 490-500

41. táblázat: Széladatok Makón, forrás: https://map.neweuropeanwindatlas.eu/

Az uralkodó **szél**irány az ÉNY-i, de e mellett gyakoriak a DK-i irányú szelek is. Az átlagos talajmenti szélsebesség megközelíti a 3 m/s értéket. A térség – sebesség és teljesítmény szerinti – széladatait a 41. táblázat foglalja össze, melyek a szélenergia-potenciál felmérését alapozhatják meg.

A városban **sajátos klimatikus viszonyok** alakulnak ki (városklíma), amelyek hőhullámok idején különösen megterhelőek lehetnek. Az egyes városok klímája között jelentős eltérés lehet, mely eredhet az épületek, építmények, burkolatok fizikai jelenlétéből, vagyis az összetett beépítési struktúrából, a burkolatokon használt vízzáró anyagok (aszfalt, beton) miatt megváltozott lefolyási viszonyokból, az alacsony növényborítottságból, a sokféle emberi tevékenység általi (közlekedés, fűtés, ipar) kibocsátásból (hő, vízgőz, szennyező anyagok stb.).

Ezek a tényezők együttesen jelentősen módosítják a városok klimatikus viszonyait a szabad térszínekéhez képest. Ennek legszembetűnőbb megnyilvánulásai például:

- a város légterében kialakult hőtöbblet (ún. városi hősziget);
- a megváltozott átszellőzési viszonyok;
- a levegőminőségi problémák.

A fentieknek megfelelően **szükségszerű**, hogy a különböző kapcsolódó **tervezések** – településszerkezeti, a szabályozási és beépítési tervekben, a zöldterületi rendszer tervezésében és a közút- és közműtervezés – **során nagyobb hangsúlyt kapjanak a klimatikus szempontok**.

[79] forrás: NATÉR adatbázis, https://map.mbfsz.gov.hu/nater/

Makó városklímáját befolyásoló helyi tényezők	
Pozitív (+)	**Negatív (-)**
Felszíni vizekben való gazdagság	Alacsony erdősültség
Alacsony iparosodottság	Mezővédő fasorok alacsony aránya
Kevés a sűrűn beépített terület	Jelentős mezőgazdasági porterhelés
Fenntartható közlekedési formák (kerékpár, gyaloglás) magas aránya	Meleg, száraz klimatikus viszonyok
	Városi zöldfelületek aránya kevés

42. táblázat: Makó városklímáját befolyásoló helyi tényezők, forrás: (Makó Város Településrendezési Eszközeinek És Településfejlesztési Koncepciójának Megalapozó Vizsgálata, 2018.)

Makón a városközpont területe az ún. nőtt településrészen helyezkedik el, mivel az utcahálózat és a telekosztások a természeti környezethez igazodva alakultak ki. A központi városrészt – a parkjainak és jellemzően „zöld", tágas mezővárosi utcarendszerének köszönhetően – levegős városszerkezet jellemzi. **Makó beépítettsége főként kertvárosias jellegű**, az emeletes házak aránya alacsony, jelentős ipari tevékenység nem folyik a lakott területek közelében, **a városi hősziget kialakulása nem jellemző**, a külterület-belterület közötti hőmérséklet-különbségek nem haladják meg a 2-3 C°-ot.

A 2019-es adatok alapján 178.402 m^2 felületű zöldterület áll Makó Város Önkormányzatának birtokában, ami a város 77,8%-át jelenti, így a **burkolt/beépített felület aránya** 22,2%. Ez az alacsony érték annak köszönhető, hogy Makó közigazgatási területe **hatalmas külterületet** foglal magába, amelynek beépítettsége értelemszerűen minimális.

Az épített környezet alakításáról és védelméről szóló 1997. évi LXXVIII. tv. 2006. évi márciusi módosítása a takarékos területgazdálkodás ösztönzése érdekében előírja, hogy újonnan beépítésre szánt területek kijelölése csak oly módon történhet, hogy az adott település közigazgatási területén az ún. **biológiai aktivitásérték**[80] nem csökkenhet. Az egyes területek biológiai aktivitásérték számítására vonatkozó követelményeket a 419/2021. (VII. 15.) Korm. rendelet határozza meg. A biológiai aktivitásérték (továbbiakban: BAÉ) változása a közigazgatási terület egészére, az Étv. 7. § (3) bekezdés b) pontja értelmében új beépítésre szánt terület kijelölése miatt nem csökkenhet, illetve az aktivitásérték csökkenését más területen való aktivitásérték-növeléssel szükséges pótolni. Az új, 419/2021. (VII. 15.) Korm. rendelet értelmében:

18. § (1) Az egy hektár területet meghaladó új beépítésre szánt terület kijelölésével járó településterv készítése vagy módosítása során, az Étv. 7. § (3) bekezdés b) pontjában

[80] A növényzetnek, ill. a növényzettel fedett felületeknek a fizikai – fiziológiai – biológiai folyamatokon keresztül a környezetre gyakorolt kondicionáló hatását biológiai aktivitásnak nevezzük. A biológiai aktivitás intenzitásának a mértékét a biológiai aktivitás érték fejezi ki. (Jámbor Imre – Szilágyi Kinga: Zöld mezős beruházás kontra biológiai aktivitás érték)

meghatározott követelmény teljesülése érdekében, az újonnan kijelölt beépítésre szánt területtel összefüggő biológiai aktivitásérték

a) egyenleg fenntartását a rendezési terv alátámasztó munkarészében kell igazolni, és
b) egyenleg fenntartásához szükséges zöldfelületi követelményeket a helyi építési szabályzatnak kell tartalmaznia.

(2) A településtervezési szabályzat a biológiai aktivitásérték számítására vonatkozó műszaki elvárásokat is tartalmaz.

(3) Az (1) bekezdés a) pontja szerinti alátámasztó munkarész a biológiai aktivitásérték számítás során keletkezett növekmény (a továbbiakban: növekmény) mértékét is tartalmazhatja. A növekmény a teljes közigazgatási területre készülő új településterv elfogadásáig felhasználható, amennyiben a felhasználás módját az alátámasztó javaslat biológiai aktivitásérték számítási eredménye és a helyi építési szabályzat tartalmazza.

(4) Az új beépítésre szánt területtel összefüggő biológiai aktivitásérték egyenleg fenntartása – ideértve a biológiai aktivitásérték pótlását – a település teljes közigazgatási területén történhet.

A makói rendezési terv alátámasztó munkarészében javasolt területfelhasználás változások következtében a közigazgatási területen a biológiai aktivitásérték növekszik, a változások **biológiai aktivitásérték egyenlege: +940,91.**[81]

[81] Makó Város Településrendezési Eszközei 2021. Alátámasztó Munkarészek

2.2. TERÜLETI LEHATÁROLÁS

2.2.1. A VÁROSTÉRSÉG LEHATÁROLÁSA, BEMUTATÁSA

	Tényező	Város szerepe	Települések köre	Települések száma és/vagy felsorolása
A.) Kötött	közigazgatási egység	járásközpont	A járás települései	15 település: Makó, Csanádpalota, Kiszombor, Ambrózfalva, Apátfalva, Kövegy, Csanádalberti, Földeák, Pitvaros, Királyhegyes, Magyarcsanád, Maroslele, Nagyér, Nagylak, Óföldeák,
	agglomerálódás	agglomerációs alközpont	Szomszédos kistelepülések	Apátfalva, Földeák, Csanádpalota, Királyhegyes, Kiszombor, Magyarcsanád, Maroslele
B.) Rugalmas	foglalkoztatás	vonzásközpont	Regionális, alapvetően a járás települései, de a város foglalkoztatási vonzása a járáson túlra is kiterjed, illetve Békés megyét is érinti.	Apátfalva, Csanádpalota, Földeák, Hódmezővásárhely, Királyhegyes, Kiszombor, Magyarcsanád, Maroslele, Szeged
	funkcionális	szolgáltató központ	A szolgáltatástól függően járási-megyei-regionális szerepkör, turizmus esetében országos-nemzetközi.	Alapszintű közszolgáltatások terén a járás 15 települése, ezentúl számos település a megyéből/régióból.
		szolgáltatói hálózati központok	fogorvosi ügyelethez csatlakozó települések	Makó + tíz település: Pitvaros, Ambrózfalva, Csanádalberti, Ferencszállás, Nagylak,

				Nagyér, Klárafalva, Kövegy, Magyarcsanád, Királyhegyes
			központi orvosi ügyelet által ellátott települések	A járás 15 települése és Ferencszállás, Klárafalva.[82]
	fejlesztési cél alapon	a térségi fejlesztéseket koordináló önkormányzat	Makó és Térsége Ivóvízminőség-javító Önkormányzati Társulás tagtelepülései	17 település: Makó, Csanádpalota, Kiszombor, Ambrózfalva, Apátfalva, Kövegy, Klárafalva Csanádalberti, Földeák, Pitvaros, Királyhegyes, Magyarcsanád, Maroslele, Nagyér, Nagylak, Óföldeák, Ferencszállás,
			Szennyvíz-hálózat kiépítésében részt vevő települések	Makó, Kiszombor, Maroslele, Földeák, Magyarcsanád, Apátfalva
			Kerékpárút-fejlesztés[83]	Makó, Maroslele (korábban Apátfalva Makó[84])
			Esélyteremtés a gyermekekért – közszolgáltatások fejlesztése a Makói kistérségben[85]	Makó, Pitvaros, Nagylak, Királyhegyes, Nagyér, Ambrózfalva, Csanádalberti, Csanádpalota és Kövegy
			Humán szolgáltatások fejlesztése térségi szemléletben – „Értékközvetítés a	

[82] 2020 óta, a Makói Kistérség Többcélú társulása és az Országos Mentőszolgálat között létrejött megállapodás alapján.
[83] TOP-3.1.1-15-CS1-2016-00004 azonosító számú „Kerékpárút kialakítása Makó és Maroslele között" című projekt.
[84] KÖZOP 3.2.0/C-08-11-2011-0023 „Kerékpárút építés a 43. számú főút mentén Makó-Apátfalva
[85] EFOP-3.9.2-16-2017-00023 azonosító számú „Esélyteremtés a gyermekekért – közszolgáltatások fejlesztése a Makói kistérségben" című projekt.

			Makó térségi közösségekben”[86]	

43. táblázat: A várostérségi lehatárolás szempontjai

2.2.1.1. Agglomerációs alközpont

A 2011-es népszámlálási adatok alapján a városba napi szinten ingázók elsősorban Apátfalva, Csanádpalota, Földeák, Hódmezővásárhely, Királyhegyes, Kiszombor, Kövegy, Magyarcsanád, Maroslele, valamint Szeged településekről érkeznek. Így ezen települések közül a kisebbek (falvak, községek) alkothatják **Makó agglomeráció**ját.

Egyébiránt az OFTK-ban Makót – Hódmezővásárhellyel együtt – a **szegedi agglomerálódó térség** tagjaként definiálták, emiatt és az enyhe agglomerációs hatás miatt indokolt Makó esetében **agglomerációs alközpont**ról beszélni.

2.2.1.2. Foglalkoztatási vonzásközpont

Makón 4.560 regisztrált vállalkozás található, ebből 1.534 a működő vállalkozások száma, ami a megyei érték 4,6%-a. A városban a működő vállalkozások száma az elmúlt öt évben mintegy negyedével (24,2 %-kal) nőtt. A működő vállalkozások 1.000 lakosra jutó száma elmarad a megyei értékektől, azonban a foglalkoztatási vonzás szempontjából lényegesebb **nagyvállalati kategóriát tekintve Makó gazdasági súlya jelentősen a megyei átlag feletti** (a település lakossága a megyei népesség 5,6%-át adja, addig a legalább 250 fő foglalkoztatotti létszámmal működő vállalkozások aránya ennek mintegy kétszerese – 11,1%). Ez a megye egyik legnagyobb foglalkoztatójának, a **ContiTech Fluid Automotive Hungária Kft**.-nek köszönhető főként, hiszen mintegy 1.500 főt alkalmaz, és munkaerő vonzási potenciálja igen nagy. További fontos, a város foglalkoztatási vonzásközpont szerepét erősítő munkáltatók: Givaudan Kft. (450 fő); Duocor Ipari Bt. (375 fő); Váll-Ker Kft. (240 fő).

Makó foglalkoztatásban betöltött szerepében fontos szerepet játszik a **Makói Ipari Park**, a város fő befektetésösztönzési, gazdaságfejlesztési projektje, amely a zöldmezős beruházások lehetőségét biztosítja, bérelt vagy vásárolt parcellákon. Jelenleg több mint két tucat vállalkozás működik az ipari parkban, az itt működő cégek foglalkoztatotti létszáma mintegy 3.000 fő.

Az ingázásra vonatkozó legutóbbi adatok a 2011-es népszámlálásból állnak rendelkezésre. Ez alapján a Makóra napi szinten bejárók száma (3.678 fő) egyértelműen meghaladja az eljárók számát (2.429 fő), míg a két csoport együttes nagysága a város lakónépességének 25,8%-ával megegyező. A **bejárók 65,1%-a munkavállaló**, 34,9%-a oktatási-nevelési intézménybe jár. A városba ingázók alapvetően Apátfalva, Csanádpalota, Földeák, Hódmezővásárhely, Királyhegyes, Kiszombor, Magyarcsanád, Maroslele, valamint Szeged településekről járnak át. Ugyanakkor Makó jelentős munkaadóinak köszönhetően a település irányába zajló ingázás még Békés megyét is érinti.

[86] EFOP-1.5.3-16-2017-00037 azonosító számú „Értékközvetítés a Makó térségi közösségekben” című projekt.

2.2.1.3. Funkcionális szolgáltató központ

Csongrád-Csanád Megye Területfejlesztési Koncepciójának Helyzetelemzés – Felülvizsgálata (2020) a megyei városhálózaton belül a városi szerepkörök alapján négy szintet azonosít. Csongrád-Csanád megye egyik legdinamikusabban fejlődő városaként Makó ezek közül a harmadik fejlettségi szintet éri el, ami jól jelzi **Makó hangsúlyos települési szerepkörét** – különösen annak figyelembe vételével, hogy a negyedik szint követelményeit csupán a megyeszékhely Szeged teljesíti.

Makó a nevét viselő járás egyedüli központja, így a településeken élők, illetve az ott működő vállalkozások számára **Makón érhetőek el az alapvető lakossági és üzleti szolgáltatások**. A városban rendelkezésre állnak települések számára releváns járási hivatalok, továbbá a járás lakói számára jelentős fontossággal bíró egészségügyi, közoktatási, kulturális szolgáltatások. A járáson belül a kiskereskedelemi egységek tekintetében is Makón érhető el a legnagyobb kínálat. A város néhány intézménye ugyanakkor a járáson túlnyúló funkcióval is bír, amint azt az alábbi táblázat is szemlélteti.

Intézmény/szolgáltatás/szféra	Területi szerepkör
Makói Hagymatikum Gyógyfürdő	Országos, nemzetközi (elsősorban Románia, Szerbia)
Maros Kalandpark	Regionális
Makói és térségi agrárium (foglalkoztatás, kereskedelem)	Regionális
Helyi nagyobb vállalkozások (foglalkoztatás)	Regionális (elsősorban Csongrád-Csanád megye, Békés megye)
Makói József Attila Gimnázium	Alapvetően megyei, kismértékben regionális
Hagymaház	Megyei
Csongrád-Csanád Megyei Egészségügyi Ellátó Központ Makói tagintézmény	Megyei
József Attila Városi Könyvtár és Múzeum	Megyei

44. táblázat: Makó járáson túlnyúló funkciókkal rendelkező intézményei, forrás: Makó Város Településrendezési Eszközeinek és Településfejlesztési Koncepciójának Megalapozó Vizsgálata (2018), önkormányzati közlés

Makón a felsőfokú oktatás kivételével – minden típusú **nevelés**i és **oktatás**i szolgáltatás elérhető. A bölcsődei és óvodai edukáció mellett számos általános iskola van a városban. Jól bizonyítja a térségi központi szerepkört, hogy a más településről bejáró általános iskolai tanulók aránya Makón 2019-ben 12,6% (224 fő). Ezentúl Makón öt középfokú intézmény

üzemel, a bejáró tanulók aránya stabilan 40% körüli, 2019-ben 42,6%, ami a megyei járásközpontok átlagához képest magas.

A **járó- és fekvőbeteg szakellátás** a Csongrád-Csanád Megyei Egészségügyi Ellátó Központ Hódmezővásárhely-Makó telephelyei látják el. 2019-ben az összes működő kórházi ágy száma 591 volt a városban, ami jelentős változás a 2011-ben rendelkezésre álló 266 ágyhoz képest. (pl. a pszichiátria Makón működik a hódmezővásárhelyiek számára is, míg a gyermekellátás ott kapott helyet a makóiak számára is). A Központ 2013. évi létrehozásának célja a jobb - stabil és kiszámítható - intézményi környezet és minél színvonalasabb egészségügyi ellátások biztosítása a térség lakóinak. **A kórház megyei szintű vonzáskörzettel bír**.

Emellett mentőszolgálat, különféle magánorvosi szakrendelések és kapcsolódó szolgáltatások (pl. SZERAPISZMED Egészségügyi Központ), valamint hét magán gyógyszertár működik a városban.

2.2.1.4. Funkcionális szolgáltatói hálózati központok

Az **egészségügy**i alapellátásról szóló 2015. évi CXXIII. törvény 5.§ (1) alapján Makó Város Önkormányzata gondoskodik:

a) a háziorvosi, házi gyermekorvosi ellátásról,

b) a fogorvosi alapellátásról,

c) az alapellátáshoz kapcsolódó háziorvosi, házi gyermekorvosi és fogorvosi ügyeleti ellátásról,

d) a védőnői ellátásról,

e) az iskola-egészségügyi ellátásról.

Makó városában a jelenlegi orvosi körzeteteket az egészségügyi alapellátási körzetek meghatározásáról szóló 10/2020 (XI.26) sz. Polgármesteri rendelet szabályozza.

Makón 11 felnőtt és 5 gyermek háziorvosi, 6 vegyes korcsoportú fogorvosi, 2 iskola-ifjúsági fogorvosi, valamint 7 területi védőnői és 3 iskolavédőnői körzet került kialakításra.

A fogorvosi ügyelet biztosítását 2020. februártól a Heidident Kft. látja el, a sürgősségi ellátás helyszíne Hollósy Kornélia u. 2/A. Az ügyelet a makóiak mellett 10 csatlakozott térségi település lakosait (Ambrózfalva, Csanádalberti, Pitvaros, Kövegy, Ferencszállás, Nagylak, Klárafalva, Magyarcsanád, Nagyér, Királyhegyes) is ellátja. A finanszírozás lakosságarányos hozzájárulással történik. E feladatot 2022. április 1-től Dr. Juhász Tamás egyéni vállalkozó fogorvos látja el.[87]

A központi orvosi ügyelet a Makói Kistérség Többcélú Társulása keretében, az Országos Mentőszolgálattal együttműködésben, a Makói járás 15 települése valamint Klárafalva és Ferencszállás (e két település a Szegedi járás része) számára biztosított. Az ügyeleti ellátást az

[87] 124/2021. (Xi.24.) MÖKT határozat.

állami finanszírozás nem fedi le teljesen, ezért a járás településeinek közel 20,3 M Ft saját forrás hozzáadása volt szükséges, melyből Makóra közel 10,4 M Ft jutott.

Ezen szolgáltatások az alapellátás tekintetében városi, egyébként járási-megyei vonzáskörzettel rendelkeznek.

2.2.1.5. Térségi fejlesztések

Makó és Térsége Ivóvízminőség-javító Önkormányzati Társulás: Makó és környékének **vízminőségi problémáinak megoldására** jött létre 2009-ben, az újabb szakasz pedig 2019-ben kezdődött.

Szennyvízhálózat: Bár Makón már az 1960-as években megkezdődött a csatornahálózat kiépítése, a csatornázottság mértéke sokáig jelentősen elmaradt az ivóvíz-ellátottság mértékétől. 2014-től térségi projekt keretében sor került a városi szennyvízhálózat és a szennyvíztisztító bővítésére. Ennek keretében Makó város és térsége (Kiszombor, Maroslele, Földeák, Apátfalva és Magyarcsanád) **szennyvízcsatorna hálózatának teljes kiépítése megvalósult**, biztosítva a szennyvízkezelési előírásoknak és környezetvédelmi elvárásoknak történő megfelelőségét.

Kerékpárút: Makó és Maroslele között, 6 km-es külterületi szakasz megépítése valósult meg 2018-2019 során, jelentősen bővült ezáltal a Makó-Apátfalva között, valamint a Makó belterületén korábban kialakított kerékpárhálózat.

Esélyteremtés a gyermekekért – közszolgáltatások fejlesztése a Makói kistérségben: A projekt 2019-2021 között ment végbe, a fő kedvezményezett Makó Város Önkormányzata volt, míg a konzorciumi további tagjai: Pitvaros, Nagylak, Királyhegyes, Nagyér, Ambrózfalva, Csanádalberti, Csanádpalota és Kövegy.

Humán Szolgáltatások Fejlesztése Térségi Szemléletben – „Értékközvetítés a Makó-Térségi Közösségekben: A projekt 2019-2021 között ment végbe, a fő kedvezményezett Makó Város Önkormányzata volt, míg a konzorcium további tagjai: Pitvaros, Nagylak, Királyhegyes, Nagyér, Ambrózfalva, Csanádalberti, Csanádpalota és Kövegy.

2.3. HELYZETÉRTÉKELÉS, SZINTÉZIS

Jelen helyzetértékelő fejezet a **Stratégia megalapozását szolgálja**: a helyzetfeltárás keretében elvégzett, a 2.1. fejezetben részletesen bemutatott, strukturált ágazati statisztikai adat- és információ (releváns háttérdokumentumok, szabályozási keretek stb.) elemzéseire támaszkodva itt egy **értékelő szintézis** jelenik meg, mely az FVS gondolati vonalát meghatározó, **öt fő tervezési dimenzió mentén** szerveződő szempontrendszerének bevezetésével fogalmazza meg a helyzetértékelés hangsúlyait.

A tematikus helyzetfeltárás széleskörűen számba veszi az adatokat, elemzési szempontokat, és erre alapozva a helyzetértékelés **kiemeli azokat a külső és belső folyamatokat, összefüggéseket**, melyek az FVS stratégiájának kialakítását meghatározzák és alátámasztják.

Az elvégzett helyzetelemzés során Makó városa **azonosította a megelőző ciklus** (2014-2020) **fő tendenciáit**, azokat a **fő változásokat** melyek a **külső – belső gazdasági – társadalmi és környezeti működés jelenlegi kereteire hatással vannak**, és amelyekre **a város a rugalmas alkalmazkodó képességének erősítésével kíván proaktívan reagálni**. Makó városa, az Önkormányzat vezetésével **kiemelt figyelmet** fordít – intézményi, finanszírozási és további, egyéb eszközökkel – a **külső környezeti, gazdasági,társadalmi folyamatok hatásainak városi működésbe történő beépítésére**, és negatív folyamatok esetén törekszik azok semlegesítésére vagy ellensúlyozására.

A **városi adaptív és transzformációs képesség**, azaz a városi **reziliencia**, az FVS-en végig futó **öt tervezési dimenzió hatásainak összességéből tevődik össze**, ezek a következők:

- **Prosperáló város** (helyi gazdaságfejlesztés);
- **Zöldülő város** (energetikai átállás);
- **Digitális város** (digitális technológia alkalmazása, okos megoldások működési integrációja);
- **Megtartó város** (társadalmi folyamatok, beleértve a befogadást és esélyegyenlőséget is);
- **Kiszolgáló város** (városi területhasználat, közmű infrastruktúra, épített és természeti környezet).[88]

Jelen helyzetértékelő fejezet **területileg** jellemzően **az egész városra érvényes**, ahol releváns említés szintjén jelöli azt is, hogy az öt dimenzió mentén megállapított szintézis hogyan képeződik le a várostérségben, illetve az egyes városrészekben.

[88] Forrás: Fenntartható Városfejlesztési Stratégia Módszertani Kézikönyve 2021-27. (Pénzügyminisztérium RFP IH, 2021. október) 38. oldal.
A Helyzetértékelés fejezet struktúrája és értékelési szempontrendszere pontosan követi a Módszertani Kézikönyv ajánlásait.

2.3.1. PROSPERÁLÓ VÁROS

Szakági területek	Értékelési szempontok
P-I. A város, várostérség gazdasága	**P1: Térségi gazdasági és innovációs ökoszisztéma jellemzői (ágazati együttműködések, térségi hálózatosodás, kulcsszereplők jelenléte, innovációteremtés, innovációterjedés)** **Makó gazdasági ökoszisztémája alapvetően kedvező adottságokkal rendelkezik.** Országos szinten számottevőnek számító vállalkozások is működnek a városban, Makó jelentősebb cégei hosszú távon tervezik helyi jelenlétüket, továbbá a helyi gazdasági szervezetek többségére jellemző, hogy mélyen beágyazódottak a város és a térség gazdaságába. **A térségi gazdasági ökoszisztémán belül bizonyos szerepkörök nem megfelelő súllyal jelennek meg.** A két legjelentősebb Makón működő vállalkozás (ContiTech Fluid Automotive Hungária Kft., Givaudan Hungary Kft.) esetében nem tudott kiépülni jelentős mértékű helyi, térségi beszállítói kör. A számottevő mezőgazdasági termelés ellenére **az agrár-feldolgozóipar szintje alacsony mértékű, fejlesztése és potenciáljának növelése** lényeges feladat. A makói vállalkozói réteg jelentős számbeli növekedése ugyanakkor nem várható. **Az Önkormányzat és a gazdasági szféra viszonya gyümölcsöző.** Makó Város Önkormányzata jó kapcsolatokat ápol a helyi vállalkozói szférával, melyet elősegít a Marosmenti Vállakozó Szövetségével való rendszeres együttműködés is. Továbbá a Makói Paktum megerősítette az Önkormányzat és együttműködő szervezetek (köztük a vállalkozói szféra képviselői, valamint a Csongrád-Csanád Megyei Kormányhivatal) közti információcserét. **A térségi hálózatosodás alapjai megfelelőek.** A személyes kapcsolatok fontossága, a korábbi helyi és térségi együttműködések (lásd fentebb!), illetve (elsősorban mezőgazdasági szervezetek esetében) az értékesítés közös szervezése megfelelő bázist kínálnak a térségi hálózatok megerősödéséhez és bővítéséhez. A folyamatot erősíti, hogy a Csongrád Megyei Kereskedelmi és Iparkamara vállalkozásfejlesztési, illetve hálózatosodást elősegítő szolgáltatásai makói irodájukon keresztül helyben elérhetőek. Az agráriumban a térségben sikeresen működő Leader HACS-ok kooperációja, hálózatosodása jelenthet még jó példát.

	Az innovációs ökoszisztéma csak részlegesen épült ki. A Makói járás relatíve **gyenge innovációs teljesítményű** térség, a K+F+I tevékenység szinte teljes egészében hiányzik a város gazdaságából. A város Gazdasági Programja nem tartalmaz az innovációs teljesítmény növelésére irányuló konkrét elképzeléseket.
P-I. A város, várostérség gazdasága	**P2: A humán erőforrás jellemzői (egészség, tudás, életminőség, munkaképes korúak száma, ingázási adatok) és azok viszonya a helyi gazdaság igényeihez [munkaerőpiac keresleti és kínálati oldala, mennyiségi és minőségi jellemzői)]** **A munkaerőpiac kínálati oldala nem csupán a helyi munkaerőre épül.** A napi szintű Makó irányába történő ingázás megszokott jelenségnek számít, a vállalkozások ennek köszönhetően ki tudják elégíteni munkaerő-szükségletüket. **A városba napi szinten bejárók száma egyértelműen meghaladja az eljárók számát.** **A helyi munkaerő a vállalkozások számára alapvetően kedvező tulajdonságokkal rendelkezik.** A munkaerő képzettségi szintje alapvetően illeszkedik a helyi gazdaság igényeihez. A gazdasági szereplők által bevonható személyek száma mintegy 1.500 főre tehető. A **munkaerő-utánpótlást** segíti, hogy az Önkormányzat számos intézkedéssel **igyekszik helyben tartani a fiatalokat**, illetve, hogy a települést a **belföldi vándorlási folyamatok** a megyei átlagnál **kevésbé negatívan érintik**. **A magasabb hozzáadott értékkel bíró gazdasági tevékenységek gátja lehet a helyi humán erőforrás képzettségi szintje.** Az érettségivel rendelkezők és a felsőfokú végzettségűek aránya a megyei átlag alatti. **Felsőfokú oktatási intézmény nem található Makón, viszont ennek meghonosítása nem csupán a város oktatási profiljára, de egész működésére jelentős hatással bírna, ezért ösztönző hosszú távú cél lehet.** Az egészséget és életminőséget szemléltető születéskor várható átlagos élettartam Csongrád-Csanád megyei értékei megfelelnek az országos trendeknek.
P-I. A város, várostérség gazdasága	**P3: Gazdasági igényeken alapuló humán infrastruktúra, oktatási-nevelési intézményrendszer jelenléte (duális oktatás, szakképzés, digitális készségek, bölcsődei/óvodai ellátás biztosítása a munkavállalóknak)** **A makói vállalatok igényeivel alapvetően összhangban van a helyi képzési paletta, ugyanakkor egyre jelentősebb mértékben érződik**

	bizonyos képzések elérhetőségének hiánya. Makón több középfokú oktatási intézmény található, amelyek képzési kínálata kellően széles spektrumú ágazati (mezőgazdaság, kereskedelem, gépészet, humán szolgáltatások stb.), és iskolatípus (gimnázium, szakképzés, szakgimnázium, technikum, felnőttképzés stb.) szempontjából egyaránt. A képzési kínálat szorosan kapcsolódik a Makón működő vállalatok munkaerőigényéhez, mivel a duális képzések megvalósításával élő napi kapcsolat működik a helyi képzőhelyek és a cégek között. A turisztikai szektorhoz kapcsolódó képzések helyben nem érhetőek el (a megyében megtalálhatóak), azonban a Makón tervezett nagyszabású, minőségi gyógyturisztikai és idegenforgalmi szolgáltatás-fejlesztések munkaerőigényének fenntartható biztosítására **kiemelten fontos a makói oktatási spektrum turisztikai/vendéglátási profillal való kiegészítése – a különféle iskolatípusokban**. *Az elvégzett felmérés digitális készségekre vonatkozó megállapításai a helyzetértékelés digitális város táblázatának D3-as értékelési sorában található.*
P-I. A város, várostérség gazdasága	**P4: Gazdasági szereplők tőkeereje (magánberuházások alakulása)** **A fontosabb gazdasági szereplők tőkeereje megfelelő.** A jelentősebb helyben működő vállalkozások (a multinacionális vállalatok telephelyei és a jelentős helyi beágyazottságú KKV-k egyaránt) az elmúlt években jelentős beruházásokat hajtottak végre. **A kisebb helyi vállalkozások egy része nem áll stabil alapokon.** A mikro és a kisméretű vállalkozások relatíve alacsony termelékenysége gyakran tőkehiánnyal párosul. Részben ennek eredményeként nem alakult ki az a tőkeerős helyi vállalkozói kör, amely magas szintre emelhetné az agrártermények feldolgozását.
P-I. A város, várostérség gazdasága	**P5: A helyi gazdaság ágazati szerkezete (vállalkozások ágazati megoszlása)** **A mezőgazdaság súlya az országos átlaghoz viszonyítva kifejezetten jelentős.** Az egyes szektorokban működő vállalkozások száma alapján Makón a szolgáltatások súlya 77,3%, az iparé 16,7%, míg a mezőgazdaságé 5,9%. **Csongrád-Csanád megye ágazati szerkezetétől több tekintetben is eltér a helyi gazdaság struktúrája.** Megyei viszonylatban a **szálláshely-szolgáltatás**, illetve a **kereskedelem, gépjárműjavítás gazdasági ágak felülreprezentáltsága** jellemzi a makói gazdasági palettát, ugyanakkor

	a szakmai, tudományos, műszaki tevékenységet végző vállalatok aránya Makón alacsonyabb, mint megyei viszonylatban.
P-I. A város, várostérség gazdasága	**P6: A helyi gazdasági infrastruktúra helyzete (kereslet-kínálat, közművesítettség, ipari parkok, iparterületek jellemzői)** **A Makói Ipari Park kiváló lehetőséget biztosít zöldmezős beruházások számára.** Az ipari park a város fő befektetésösztönzési, gazdaságfejlesztési projektje, ahol jelenleg több mint két tucat vállalkozás működik. A Makói Ipari Park összterülete 87,48 hektár, amiből 81,35 hektár a hasznosítható terület. Teljes közműellátottsággal 51,47 hektárnyi terület rendelkezik, amelyből a hasznosítható szabad terület mintegy 43 hektár. **A vállalkozások számára megfelelő barnamezős beruházási lehetőségek adottak helyben.** Az ipari park által kínált zöldmezős beruházási potenciált kiválóan kiegészítik az összefüggő ipari zónaként kezelt, Iparterület megnevezésű településrészben kínálkozó barnamezős beruházási lehetőségek. Az Önkormányzat által barnamezős területként számon tartott (nem önkormányzati tulajdonú) telkek összterülete közel hét hektár, közművesítettségük megfelelő. **A helyi gazdasági infrastruktúra iránti kereslet számottevő.** A beruházási célú ingatlanvásárlás egyik forrása a helyi vállalkozások működésének bővítésével kapcsolatban felmerülő területigény. Makó kiváló földrajzi lokációja (gyorsforgalmi úthálózaton való elérhetőség, Románia és Szerbia közelsége) ugyanakkor újabb vállalkozások bevonzásához is jelentősen hozzájárul.
P-II. A város, várostérség szolgáltatási mixe	**P7: A helyi gazdaságot kiszolgáló szolgáltatási mix jelenléte (fejlett üzleti szolgáltatások elérhetősége, a munkavállalók gyerekei számára bölcsőde/óvoda stb.)** **A lakossági és üzleti szolgáltatások mennyisége és színvonala megfelelő, a helyi igényeken túl a térségi szükségleteket is kielégítő.** Jelen vannak különböző hazai és nemzetközi kereskedelmi láncok képviselői. A nagybankok és biztosítók közül több is rendelkezik makói fiókkal. **Óvodák tekintetében jól ellátott a város**. Az Önkormányzat által fenntartott Makói Óvoda négy tagintézménnyel is rendelkezik, melyek fejlesztése az elmúlt időszakban ütemezetten valósult meg (pl. bővítés

	új csoportszobával, új eszközök, udvari és egyéb játékok beszerzése stb.) Emellett még több egyházi intézmény is biztosítja a gyerekek nevelését, felügyeletét Makón. Az óvodai kapacitás átlagos kihasználtsága 86%-os a 2019-es adatok alapján, **férőhelybővítés középtávon nem szükséges.** A **bölcsődei ellátás** két önkormányzati fenntartású tagintézményben, illetve egy egyházi intézményben biztosított a városban. 2021-ben összesen 126 bölcsődei férőhely állt rendelkezésre, ami **elegendőnek** tekinthető, középtávon **nem kell bővíteni**. **Makón meghatározó szolgáltatásként jelenik meg a turizmus**, amely kiemelt fejlesztési területnek számít. A Magyar Turisztikai Ügynökség Turizmus 2.0 Stratégiája a gyógyhelyek és fürdőtelepülések közül – a megyében egyedülálló módon – **Nemzetközi Regionális Zászlóshajóként azonosítja a várost**. Fő vonzereje a Hagymatikum fürdő, a szabadidő aktív eltöltésének lehetősége a Maros-parton és a sokszínű kulturális élet. Makón a működő vállalkozások 6,4%-a (mintegy 100 vállalkozás) végez elsődlegesen **szálláshely-szolgáltatáshoz, vendéglátáshoz** kapcsolódó tevékenységet. Ezen ágazat relatív **súlya jelentősen nagyobb** a megyei (3,6%), illetve az országos (4,0%) arányhoz képest. Mind turisztikai, mind városképi szempontból kiemelt jelentőséggel bír a város egyik vezető, egyre nagyobb forgalmat generáló projektje, a **Hagymatikum Gyógyfürdő**, amely döntően külföldi vendégkörre épül. Ezen intézmény köré egyre **bővülő turisztikai ökoszisztéma épült k**i. A helyi szálláshelykínálat a kempingtől a négy csillagos hotelig terjed, ugyanakkor a városi szálláshelyek egyre **kevésbé képesek kiszolgálni a növekvő turistaforgalmat** – különösen annak figyelembevételével, hogy a Magyar Turisztikai Ügynökség az elkövetkezendő évekre **négyszeres növekedést prognosztizál** a városba látogató turisták számát illetően. A magasabb színvonalú szállodai férőhelykapacitás meglehetősen korlátozott Makón, a **minőségi szálláskínálat** ugyanakkor **kulcsfontosságú lenne** a magasabb fizetőképességű vendégkör bevonzásához. A turisztikai szakemberek jelentős hátrányként azonosítják, hogy Makó nem rendelkezik közvetlen fürdő-összeköttetésű, nagyobb kapacitású, magas minőségű ügyféligényeket is kiszolgálni képes szállodával. **Összegezve: Makó város kiemelt célja a minőségi turisztikai, szabadidős (sport, rekreáció) és kulturális attrakciók, valamint az**

	ezekhez kapcsolódó szolgáltatások, szálláshelyek, illetve vendéglátói kapacitások bővítése, fejlesztése.
P-III. Az önkormányzat(ok) gazdálkodása	**P8: Önkormányzat településfejlesztési forrásainak összetétele, s az elmúlt 5 év tendenciái a saját forrás és a támogatások megoszlását is vizsgálva** **Az Önkormányzat jelentős fejlesztési tevékenységet valósít meg, alapvetően külső forrásból.** Az elmúlt öt lezárt évben, tehát a 2016-2020-as időszakban a megvalósult önkormányzati beruházások és felújítások összköltsége meghaladja a 8,1 Mrd Ft-ot. Ennek kevesebb, mint nyolc százaléka valósult meg kizárólag önkormányzati saját forrásból. **A fejlesztési tevékenység mértéke az egyes években jelentős különbséget mutat.** A beruházási kiadások 2016 és 2020 között évi 320.843 és 2.417.718 ezer Ft között változtak, a felújítási kiadások összege pedig évi 78.576 ezer Ft és 999.112 ezer Ft között alakult.
P-III. Az önkormányzat(ok) gazdálkodása	**P9: Önkormányzati település- és gazdaságfejlesztési együttműködések bemutatása** **A Makói Ipari Park az Önkormányzat eredményes befektetésösztönzési, gazdaságfejlesztési projektje.** A helyi ipari parkban több mint két tucat vállalkozás működik, melyek foglalkoztatotti létszáma mintegy 3.000 fő. **Makó Város Önkormányzata a helyi vállalkozói szférával hosszútávú szempontokat figyelembe vevő, erős kapcsolatot ápol.** Az Önkormányzat intézkedései rendre figyelembe veszik a vállalkozói szféra érdekeit, a városvezetés célja, hogy a cégek hosszú távon működjenek Makón. A Makói Paktum keretein belül az Önkormányzat az együttműködő szervezetekkel (köztük a Marosmenti Vállalkozók Szövetségével és számos vállalkozással) szorosan együtt dolgozik, illetve rendszeresen információt cserél. **Az Önkormányzat és a Kereskedelmi és Csongrád Megyei Kereskedelmi és Iparkamara együttműködése érdemben járulhat hozzá a helyi, illetve térségi vállalkozások fejlődéséhez.** A Kamara 2019 szeptemberében Makón nyitotta meg negyedik nem szegedi irodáját, melyben számos szolgáltatást nyújt a vállalatok, vállalkozók számára.

2.3.2. ZÖLDÜLŐ VÁROS

Szakági területek	Értékelési szempontok
Z-I. A város, várostérség szolgáltatási mixe	**Z1: Zöld hálózatok és zöld szolgáltatások térségi kiterjedése: energiatermelés és tárolás kiépítettsége, körforgásos gazdaság jelenléte, a városban elérhető éghajlatváltozáshoz történő alkalmazkodást ösztönző tevékenységek bemutatása** **Makó városa a zöld hálózatok és átállás terén az első lépéseket teszi**: az eddig megvalósult energiatermeléshez kötődő néhány fejlesztés jellemzően pontszerűek (közcélú épületek ellátása napelemekkel, napkollektorokkal). Ugyanakkor kiemelendő, hogy kedvező helyzetének köszönhetően Makón a **távhőrendszer energiaellátása** alapvetően **geotermikus** energia átvételével történik. **A körforgásos gazdaság jelenléte a városban alapszintű**, főként a **szelektív hulladékgyűjtés** képezi azt, azonban az intézményi felmérésből kiderül, hogy ez sem valósul meg még mindenhol. Egyes intézményekben megjelenik a **komposztálás**, amelynek elterjedése fontos cél lehet a jövőben. Makón két óvodai tagintézmény is rendelkezik a **Zöld óvoda** címmel, ezen épületekben megjelennek a körforgásos gazdaság elemei: szelektív hulladékgyűjtés, komposztálás, újrahasznosított eszközök használata, használt olaj és zsír begyűjtése, valamint az ételhulladékok megfelelő kezelése. Az ilyen és ehhez hasonló megoldások szélesebb körű elterjesztéséhez **szükség van a környezettudatosságot népszerűsítő rendezvényekre, a tudatosságot fokozó szemléletformálásra minden korosztálynál**. Az éghajlatváltozáshoz történő alkalmazkodás egyik fontos eleme a városi klíma temperálása, mely az erdők, fás növények telepítésével részben kivitelezhető. Makó rendelkezik **Fásítási Tervvel**, így a fasorok, erdők kezelése, karbantartása ez alapján történik. Emellett **szükséges a város zöldfelületeinek és -területeinek növelése, illetve mitigációs potenciáljuk emelése.**
Z-II. A város, várostérség gazdasága	**Z2: Városi és várostérségi gazdasági vállalkozások környezetre gyakorolt hatásai (légszennyezés, talajszennyezés, zaj, szag, teherforgalom stb.); Egyes elemek környezeti terhelési értéke, környezetvédelmi intézkedések** **Bár jelentősebb mezőgazdasági termelő és ipari vállalkozások működnek a településen, kibocsátásuk azonban – a hasonló nagyságrendű településekhez viszonyítva – nem jelentős.**

	Az adatok alapján nagyobb mennyiségben CO_2 (5.269 tonna 2020-ban) kerül a légtérbe, de ezzel együtt is kedvezőnek mondható a levegőminőség, a városban és térségében nincs nagy kibocsátási értékkel bíró ipari légszennyező. Jelentős ipari telephely Makó tágabb térségében sem található, ezért a transzmisszió következtében jelentősebb szennyeződés beáramlásával nem kell számolni. **Makón nincsenek jelentős zajkibocsátó ipari létesítmények, lakóövezetbe ékelődő ipari területek, így az ipari eredetű zajterhelés nem jelentős.** A közlekedési zajterhelés tekintetében sokáig a 43-as főút települést átszelő szakaszán áthaladó tranzitforgalom jelentett problémát, szinte valamennyi érintett területen határérték feletti zajterhelést eredményezve. Az elkerülő út és az M43 autópálya megépülését követően a városon átmenő forgalom, s ezáltal a közlekedési eredetű zajterhelés számottevően csökkent. A rendkívül alacsony forgalom miatt a vasúti közlekedésből származó zajterhelés nem számottevő. **Makón feltárt talajszennyeződést nem tartanak nyilván**, a talajra leginkább veszélyes szennyvíz kezelése érdekében pedig 2014-ben térségi projekt keretében került sor a városi szennyvízhálózat és a szennyvíztisztító bővítésére. Ennek keretében Makó város szennyvízcsatorna hálózatának teljes kiépítése megvalósult. Az **illegális hulladéklerakás** jelenlevő probléma a város életében, az önkormányzat folyamatosan dolgozik a megszüntetésén.
Z-III. Az önkormányzat(ok) gazdálkodása	**Z3: önkormányzat és intézményeinek energiagazdálkodása** **(Önkormányzati ingatlan állomány energia tanúsítványa, megvalósult energetikai fejlesztések), Településüzemeltetés: energiahatékonyságot támogató intézkedések bemutatása** **Makó néhány intézményében már kiépültek napelemes rendszerek** (például Makói Egyesített Népjóléti Intézmény I. sz. Idősek Klubja, Zöld Ház Környezetvédelmi és Oktatási Központ). Ugyanakkor ezek alapvetően sporadikusan helyezkednek el, az intézmények **melegvíz-, illetve energiaellátását csak viszonylag kis mértékben képesek biztosítani**. Jelentős megtakarítás volna elérhető az önkormányzati intézmények épületeinek **energetikai szempontú felújításával** is. Mihamarabbi korszerűsítésre szorulnak a Makói Óvoda telephelyei, továbbá a

	Makói Egyesített Népjóléti Intézmény központi épülete, valamint az önkormányzat épülete. A közvilágítás-fenntartás ökológiai lábnyomának csökkentése érdekében az Önkormányzat fontos fejlesztési célja a **közvilágítási-rendszer** költséghatékony, a vonatkozó szabványoknak minden téren megfelelő, a jelenleginél alacsonyabb karbantartási kiadásokkal járó minőségi, környezetbarát megújítása.
Z-IV. Városi és városrészi közművek	**Z4: Közműhálózat: Energiaközművek – megújuló energia jelenléte, aránya, csapadékvíz hasznosítása** **Vízgazdálkodás, szennyvízelvezetés rendszere** **Makó jelentős hasznosítható termálvíz-készlettel rendelkezik**, a város termálkútjainak hőmérséklete 60 és 92 °C közötti, a geotermikus gradiens átlagos értéke pedig a város körzetében 18 m, így hőenergia szempontjából az ország egyik leggazdagabb vidékének számít. **A távhőrendszer energiaellátása alapvetően geotermikus energia átvételével történik**. A napelemek és -kollektorok elszórtan már megjelentek a városban, terjesztésük fontos feladat, főként, hogy a napenergiát gazdaságosan hasznosítható területek közé sorolták Makó térségét a vizsgálatok. A város belterületének kb. 73%-a rendelkezik valamilyen csapadékvíz-elvezető műtárggyal, azonban a részleges kiépítettség miatt az egyenletes lefolyás nem mindenütt biztosított, illetve a csapadék hasznosítása sem. A környezeti változások következtében fontos feladat a lehullott csapadék megőrzése. Hangsúlyos fejlesztési irányként jelenik meg a lehullott csapadék egy részének helyben történő elszikkasztása, amely biztosíthatja a talaj nedvességének megfelelő szinten történő tartását**. Ezen tényezők miatt indokolt záportározó(k) kialakítása a város közvetlen környezetében**. Makó város és térsége (Kiszombor, Maroslele, Földeák, Apátfalva és Magyarcsanád) **szennyvízcsatorna hálózatának teljes kiépítése megvalósult**, biztosítva a szennyvízkezelési előírásoknak és környezetvédelmi elvárásoknak történő megfelelőségét. A szennyvízelvezetésbe bekapcsolt lakások aránya 88,6%, ez várhatóan a jövőben kismértékben nőni fog. Az elmúlt években a szennyvíztisztító telep kapcsán több olyan fejlesztés is történt, amely a szagterhelés csökkentését célozta (pl. védőfasor telepítése, új szennyvíziszap-kezelési technológia

	bevezetése), ennek köszönhetően megszűntek az ezzel kapcsolatos lakossági panaszok. *A város részletes közmű-ellátottsági helyzetértékelését lásd még a Kiszolgáló város helyzetértékelő táblázatban!*
Z-V. Városi és várostérségi közlekedés	**Z5: Jellemző közösségi közlekedési módok szolgáltatási oldalon (e-járművek, sharing szolgáltatások stb.)** A városban a **közösségi közlekedést** jelenleg egyetlen buszjárat biztosítja. Közlekedési **sharing-rendszerek nincsenek** jelen, azonban kerékpár- és rollerkölcsönzésre van lehetőség a városban: az Önkormányzattól csak **kerékpárt lehet bérelni**, de más szolgáltatók a kerékpár mellett rollerkölcsönzéssel is foglalkoznak. Magántulajdonú **e-járművek** működnek Makón.
Z-VI. Környezet- és természetvédelem	**Z6: Zöldfelületi ellátottság** **Makó városa zöldfelületekben gazdag**: a fasorokkal kísért, alföldi városokra jellemző széles utcák, az ápolt, gondozott, virágos közterek sajátos hangulatot teremtenek. Az Önkormányzat tájékoztatása szerint 50 ha (500.000 m^2) körüli **zöldfelület**et kezel vagy kezeltet a város, ebbe minden zöldfelület beletartozik (kerékpárutak melletti részek is). A 2019-es adatok alapján 178.402 m^2 felületű **zöldterület** áll Makó Város Önkormányzatának birtokában, így a települési zöldterületek aránya 77,8%. Az egy lakosra jutó zöldterület nagysága megközelítőleg 8 m^2 Makón, mely érték magyarországi és megyei viszonylatban is viszonylag alacsonynak tekinthető, melyet némiképp ellensúlyoz a szabad terek, egyéb rekreációs területek jelentős aránya. Makó város **zöldfelületi rendszerének különösen értékes**, karaktert adó zöldfelületi elemei, a városközpont jelentős városképi és dendrológiai értékű közterei, intézménykertjei, a szélesebb **utcák fasorai**, parkosított zöldsávjai, valamint a **Maros-ártér** zöldfelületei. Erkölcsileg és környezetileg is nagyon pozitív a 2000-ben induló **makói babafa program**, melynek keretein belül több ezer fa elültetése valósult meg a városban. A lebonyolított lakossági felmérés önkéntes résztvevőinek döntő többsége (90%) nagyon fontosnak tartja a város meglévő zöldfelületeinek megújítását, illetve növelését, így ezek **folyamatos**

	fejlesztése, bővítése kiemelt feladat. A válaszadók többsége a fejlesztés keretében több szolgáltatást telepítene a zöldterületekre, sétautakat fejlesztene, valamint több kültéri programot is igényelne.
Z-VI. Környezet- és természetvédelem	**Z7: Természeti ökoszisztémák helyzete** A térség erdőborítottsága alacsony és tájfásítása gyér, emiatt a **szélerózió**nak kitettség jelen van. Makó közigazgatási területének jelentős része nitrátérzékeny. A **mezőgazdasági vegyszer és műtrágya használat** – gazdasági okokkal magyarázható, országos – **visszaszorulása** ugyanakkor megfigyelhető a térségben is, ami a talaj védelme szempontjából kedvező. A térség vizeinek helyzete változó: a 2021-es Vízgyűjtő-gazdálkodási Terv szerint a **Maros ökológiai állapota jó minősítésű**, azonban a kisebb környékbeli csatornák integrált állapota mérsékelt, ahogy ökológiai státuszuk is. **A város erdősültsége rendkívül alacsony**, a közigazgatási terület egészét tekintve mindössze 2,2%. Az erdőállomány közel egyenlő arányban oszlik meg védelmi és a gazdasági rendeltetésű erdőterületre, **nagy része a Maros hullámterében** található, Közjóléti rendeltetésű erdőként csak egy kis erdőfoltot tartanak nyilván, mely a belterület határán helyezkedik el, a Maros hullámterében. Használati értéke csekély. Pozitívum azonban, hogy Makó rendelkezik **Fásítási Terv**vel, így a fasorok, erdők kezelése, karbantartása ez alapján történik. A város és térsége zöldfelületi rendszerének jelentős természeti értékkel is rendelkező zöldfelületi elemei a felszíni vizek, a Marost kísérő területek élőhelyekben gazdag környezete: a **hullámtéri erdők, nádasok, fásítások**, melyek az útmenti zöld sávok mellett a külterület zöldfelületi elemeinek, szétaprózódott természetközeli élőhelyeinek összekötésében, valamint a belterületi és külterületi zöldfelületi rendszer közötti kapcsolat megteremtésében játszanak fontos szerepet. Ugyanakkor a mezőgazdasági feltáró utak és csatornák környezetében **hiányos a tájfásítás**, így elmarad a fásítások jótékony mikroklimatikus-, ökológiai- és tájképi hatása. Míg a belterület utcáinak többsége fásított, a fasorral kísért külterületi utak részaránya alacsony.

2.3.3. DIGITÁLIS VÁROS

Szakági területek	Értékelési szempontok
D-I. Város és térsége gazdasága	**D1: Digitális technológia-szolgáltatók helyi jelenléte** **A digitális technológia-szolgáltatók súlya a helyi gazdaságban relatíve alacsony.** Bár a város gazdasági életében és működésében nem bírnak kiemelkedően jelentős szereppel, Makón hosszú évek óta jelen vannak digitális technológiákat mint szolgáltatást nyújtó vállalkozások.
D-I. Város és térsége gazdasága	**D2: Digitális technológiát alkalmazó cégek jelenléte (közszolgáltatók (beléptető, kamera, irányítórendszerek stb.), Ipar 4.0, szolgáltató szektor)** **A helyi közintézmények esetében a digitális technológiák alkalmazása szórványosnak és mérsékeltnek tekinthető, középtávon ezért ezek fejlesztése: bővítése, korszerűsítése indokolt.** A közszolgáltatást nyújtó intézmények esetében a fenntartást, üzemeltetést segítő okos eszközök alapvetően biztonságtechnikai rendszereket jelentenek, bár bizonyos intézményekben szenzorok mérik a hőmérsékletet (okos fűtési rendszer), illetve az energiafogyasztást. Beléptetőrendszer ugyanakkor a városban több helyen, így az önkormányzati tulajdonú Makói Szolgáltató Nonprofit Zrt-nél is működik. **Az önkormányzat gazdasági társaságai a digitális lehetőségek nyújtotta előnyöket csak korlátozottan használták ki.** A cégek 2020 során megvalósult integrálásának egyik kiemelt oka volt, hogy a cégcsoporton belül olyan, a modern kor kihívásainak megfelelő vállalatirányítási rendszer kerülhessen bevezetésre, amely egyrészt lehetővé teszi a pénzügyi-számviteli és egyéb rendszerek, továbbá a tervezési és a beszámolási folyamatok egységesítését; másrészt magasabb színvonalú szolgáltatásnyújtást, hatékonyabb munkavégzést is biztosít.
D-II. A város és várostérség társadalma	**D3: A lakosság digitális eszköz ellátottsága, kompetenciák, felhasználói szokások (szolgáltatói adatokra és felmérésre alapozva)** **A lakosság digitális eszköz ellátottsága megfelelő.** A lakossági kérdőíves felmérés válaszai alapján elmondható, hogy a makói polgárok jellemzően rendelkeznek legalább egy elektronikus/okos eszközzel. Okostelefont szinte minden makói használ, ugyanakkor

	asztali számítógép vagy laptop is található a háztartások jelentős részében. **A helyiek alapszintű informatikai készségei többnyire megfelelőek, ugyanakkor fejlettebb IT-tudás nem tekinthető jellemzőnek.** A lakossági felmérés alapján kifejezetten alacsony (5%) azok aránya, akik rendszerint segítségre szorulnak az informatika terén, ugyanakkor csak a megkérdezettek harmada jelezte, hogy az általános internethasználathoz szükségesnél kifejezetten magasabb szintű IT-készségekkel rendelkezik.[89] **Az internet többcélú használata tekinthető jellemzőnek a lakosság körében.** A lakossági felmérés válaszadói leginkább információszerzés, tájékozódás céljából (86%), a napi munkavégzés részeként (85%), illetve kommunikációs kapcsolattartási céllal (82%) használják az internetet, ugyanakkor a megkérdezettek 71%-a ügyintézésre is használja azt.[90]
D-III. A város, várostérség szolgáltatási mixe	**D4: A digitális átállást lehetővé tevő infrastruktúra mennyiségi és minőségi jellemzői a humán erőforrás digitális felkészültsége a közszolgáltatásokat végző helyi intézményeknél** **A lakosság internet-alapú digitális eszközhasználatának nincsen infrastrukturális akadálya.** A korszerű adatátvitel Makón vezetékes távközlési hálózaton, illetve kábeltelevízió-hálózaton keresztül valósul meg. A szélessávú internettel lefedett háztartások aránya meghaladja a 70%-ot. **Az IKT eszközállomány a digitális átállás során szűk keresztmetszetet jelenthet, középtávon ezért ezek fejlesztése: bővítése, korszerűsítése indokolt.** Az intézmények mindössze 7%-a rendelkezik nagyon fejlett IKT eszközállománnyal, 43%-a számára a feladatállításhoz éppen megfelelő a digitális eszközökkel való ellátottság, míg az intézmények fele csak részben megfelelő, némiképp idejétmúlt IKT eszközállománnyal bír. A leginkább elavultnak számító eszközök jellemzően éppen a munkavégzés szempontjából legfontosabbnak

[89] A 2021. dec. 8. és 2022. jan. 24. között lebonyolított lakossági kérdőíves felmérés eredményeinek értékeléskor fontos figyelembe venni azt a tényt, hogy a koronavírus járvány 4. (delta) hulláma ekkor tetőzött hazánkban, illetve ezzel párhuzamosan berobbant az 5. (omikron) hullám is, mely okból elektronikus, online lakossági felmérésre került sor. Ez a módszer kényszerűen magában hordoz egy válaszadói szelekciót, mely által a kitöltők otthoni digitális eszközállománya és IT kompetenciái kedvezőbb összképet mutatnak.
[90] Lásd mint fentebb!

	tekinthető számítógépek (asztali gépek és laptopok), nyomtatók és fénymásolók. **Az intézményeken belül pénzügyi jellegű és a humán erőforráshoz kötődő akadályokat is le kell győzni az okos eszközök és rendszerek elterjedése érdekében.** Az intézményi felmérésben részt vevő szervezetek túlnyomó többsége esetében a megfelelő eszközök beszerzését forráshiány akadályozza, míg a szervezetek több mint harmada számára gátat jelent az alkalmazottak egyéni IKT-kompetenciáinak elégtelensége. **A középtávú városi közcélú digitális átállási fejlesztési irányok/beavatkozások meghatározásához rövid távon szükséges volna egy átfogó (infrastruktúra, technológia, humán kompetenciák, attitűd, szemlélet stb.), strukturált feltérképezés, mely kiterjed a Polgármesteri Hivatal érintett szervezeti egységeire, a releváns önkormányzati fenntartású közintézményekre és az önkormányzati cégekre egyaránt.**
D-III. A város, várostérség szolgáltatási mixe	**D5: Digitális ügyintézési lehetőségek a (köz)szolgáltatások területén, digitális felkészültségi állapot (ügyintézésre koncentrálva: infrastruktúra és HR felkészültség)** **A (köz)szolgáltatások területén az állampolgároknak lehetőségük van digitális ügyintézésre.** Az e-Papír ingyenes, hitelesített üzenetküldő alkalmazás használatával a makóiak Makó Város Önkormányzata, illetve számos intézmény, hatóság számára küldhetnek levelet. Az E-önkormányzat portálon Makó Város Önkormányzata esetében lehetőség van adók, díjak, illetékek befizetésére (illetve a fizetéstörténet ellenőrzésére), adóegyenleg lekérdezésére, illetve – számos területen – ügyintézés indítására. Az internetelőfizetéssel nem rendelkező helyi lakosok a József Attila Városi Könyvtár és Múzeum által biztosított számítógépeken közigazgatási ügyeket díjmentesen intézhetnek. **A helyi lakosok tájékoztatása többek között digitális módon történik**. Ennek legfontosabb felülete Makó Város Önkormányzatának hivatalos honlapja (mako.hu), a „Makó Város Hivatalos Oldala” közösségi média felülete, illetve a helyi programokkal, rendezvényekkel, turisztikával kapcsolatos Infopont Makó Facebook-oldal. Az önkormányzati intézmények egy része szintén használja az Internet nyújtotta lehetőségeket, holnapjaikon,

	Facebook-oldalaikon aktualizált információkkal tájékoztatják a helyi lakosságot. **A helyi intézmények egy része idegenkedik az ügyfeleivel való digitális kapcsolattartástól, mely az érintett munkavállalók szemléletformálását, digitális kompetencia-fejlesztésének szükségességét indokolja.** A szervezetek két ötöde nem használ internetes felületet az ügyfeleivel való kommunikációhoz. Ennek egyik fő oka, hogy előnyben részesítik a személyesebb kommunikációs formákat. Egy városi mobil telefonos applikáció létrejötte esetén az intézmények négy ötöde legfeljebb alapinformációk közlésére használná azt. A szervezetek honlapjai jellemzően egyoldalú információközlésre szolgálnak, azaz nem teszik lehetővé, hogy az ügyfelek, illetve az érdeklődők a weboldalon visszajelzéseket adjanak, illetve kérdéseket tegyenek fel. **A közműszolgáltatások tekintetében a makói lakosok jelentős mértékben élnek az online lehetőségek igénybevételével.** A lakossági felmérés válaszadóinak mintegy fele intézi elektronikusan az áramszolgáltatással, víz- és csatornaszolgáltatással, illetve internetszolgáltatás kapcsolatos ügyeit. **Nem általános, de számottevő a digitális közhivatali ügyintézés mértéke.** A lakossági felmérés alapján a makóiak **alapvetően a személyes megjelenést preferálják**, ugyanakkor a kérdőív kitöltőinek 28%-a alapvetően az internet segítségével érintkezik a Kormányhivatallal, illetve az Önkormányzattal.
D-III. A város, várostérség szolgáltatási mixe	**D6: Digitális (adat alapú) feladatszervezés helyzete a közfeladat ellátásban (egészségügy, szociális ellátás, hulladékkezelés stb.)** **A helyi intézmények rendelkeznek ugyan digitális adatvagyonnal, azonban az adatok korlátozottan hasznosulnak.** A helyi szervezetek mindegyike rendelkezik digitális adatvagyonnal. A szükséges adatok ugyanakkor több esetben is csak részlegesen állnak intézményen belül rendelkezésre. A szervezetek harmadánál a tárolt adatok nem kerülnek feldolgozásra, ötödük esetében az adatfeldolgozás csupán a napi szintű működést támogatja. **Középtávon az intézményi digitális adatkezelés, és feldolgozás fejlesztése: bővítése, korszerűsítése indokolt.** **Az intézmények mindegyike alkalmaz digitális módszereket a belső és külső kommunikációhoz.** Legjellemzőbbnek az **e-mail** használata tekinthető, de a szervezeten belüli kapcsolattartás során az

	intézmények több mint fele egyéb digitális csatornákat (zárt belső kommunikációra szolgáló platformot vagy azonnali üzenetküldési alkalmazást) is használ. **Ezekre a meglévő alapokra épülhet rá a későbbiekben a célzott vezetői és alkalmazotti digitális ismeret- és készségfejlesztés.**
D-IV. Az önkormányzat(ok) gazdálkodása	**D7: Digitális adatbázisok és adatfeldolgozás az önkormányzati tulajdonú, fenntartású épület-infrastruktúrák esetében, digitális épületüzemeltetés** **Az önkormányzati tulajdonú, fenntartású épület-infrastruktúrák esetében a fejlett digitális megoldások alkalmazása alacsony szintű.** Épületüzemeltetést, helyiséggazdálkodást támogató szoftveres megoldásokat az intézmények mindössze töredéke használ. A szervezetek a rendelkezésükre álló épületekről alapvetően papír alapú tervrajzzal, illetve annak digitalizált változatával bírnak, nem készültek az ingatlanokról épületinformációs modellek. **Középtávon ezért az önkormányzati épület-üzemeltetés digitális fejlesztése: bővítése, korszerűsítése indokolt.**
D-V. Környezetvédelem, városi klíma	**D8: Környezeti szenzorok fajtái, egyéb jellemzői, kapcsolódó adatmenedzsment** Makó nem rendelkezik a zöldfelületekhez, környezeti információkhoz kapcsolódó digitális adatbázissal, illetve a környezeti szenzorok alkalmazása sem jellemző a városban. Az Országos Légszennyezettségi Mérőhálózat részeként a Széchényi téren manuális mintavevő hely van telepítve, azonban az utóbbi tíz évben használaton kívül van, így jelenleg mobil mérőkocsikkal történik a vizsgálat. Természetesen működnek időjárást figyelő érzékelők (hőmérséklet, csapadék), azonban **szükségesszerű környezeti és környezetvédelmi szenzorok működtetése**, melyekkel egészségesebb, fentarthatóbb település(üzemeltetés) érhető el.
D-VI. Városi és várostérségi közlekedés	**D9: Digitális megoldások a helyi közösségi és közúti közlekedésben (lakossági applikációk, forgalomirányítás, parkolást támogató megoldások stb.)** **A helyi közösségi és közúti közlekedés vonatkozásában a lakosság számottevő része igényli digitális megoldások alkalmazását.** A lakossági kérdőív kitöltőinek 44%-a különösen hasznosnak tartaná, ha

	Makón okos jelzőlámpák működnének, 32%-a pedig a szabad parkolóhely-számlálókkal kapcsolatban vélekedik így. Mivel Makón egyetlen buszjárat alkotja a közösségi közlekedést, így annak digitális megoldásokkal való ellátása nem elsődleges prioritás.
D-VII. Városi és városrészi közművek	**D10: Közmű-működtetés szenzoros követése** **A közmű-működtetés szenzoros követésének műszaki keretei nem épültek ki megfelelő mértékben Makón, ugyanakkor erős középtávon az erre irányuló önkormányzati szándék.** A közvilágítás közeljövőben várható korszerűsítése kapcsán fontos szempontként fogalmazódott meg az Önkormányzat részéről, hogy lehetővé váljon a jelenleg nem okos közvilágítási rendszer megújítása okos megoldások használatával, megteremtve a folyamatos mérhetőség és monitorozás, illetve egyszerű szabályozhatóság lehetőségét.
D-VII. Városi és városrészi közművek	**D11: Lakossági digitális megoldások (applikációk, közterületi okos megoldások stb.)** **A lakossági digitális megoldások elérhetősége alacsony szintű.** Makó jelenleg nem rendelkezik kifejezettel a lakosságot célzó városi-járási szintű okos platformmal, applikációval. Ugyanakkor turisztikai céllal három darab közterületi okos eszköz (érintőképernyős információs tábla) került kihelyezésre, amelyek Makó látnivalóit mutatják be és hasznos információkat nyújtanak a városról. **A makói lakosok jelentős része nyitott a digitális megoldások irányába.** A lakossági válaszadók döntő többsége (84%) az alábbi, előre meghatározott digitális alapú szolgáltatások (okos jelzőlámpák; szabad parkolóhely-számláló; elektronikus ügyintézés; tömegközlekedési járművek online nyomon követése; elektronikus jegyvásárlás kulturális és sport programokra) közül legalább egyet különösen hasznosnak tartana Makón.

2.3.4. MEGTARTÓ VÁROS

Szakági területek	Értékelési szempontok
M-I. A város, városrészek társadalma	**M1: Demográfiai helyzet** **Makó népessége csökken** az 1930-as évek óta. 2021-ben a lakónépesség 22.289 fő. A **népsűrűség alacsonyabb** a hasonló népességszámú városokénál és az országos átlagnál is. Az elmúlt évtizedben Makón minden évben a **természetes fogyás** volt a **jellemző**,

	azonban a **vándorlási egyenleg** képe ennél **változatosabb**. A természetes fogyás oka a lakosság korösszetételében, a **romló tendenciájú elöregedésben** és az alacsony gyermekvállalási hajlandóságban együttesen keresendő. Az **elvándorlás** trendjének változása az utóbbi években némi bizakodásra adhat okot, ugyanakkor jellemzően a gyermekvállalási korú, **fiatal, képzettebb népesség költözik el**, ami különösen problémás a város fejlődése, munkaerőpiaci kínálata szempontjából. Az elvándorlás főbb helyi okait az álláslehetőségek, különösen a **magasabb végzettséget elváró**, értelmiségi **álláshelyek hiánya** és az **alacsony bérszínvonal** jelentik. A népesség nemek szerinti megoszlását az elmúlt években a stabilitás jellemezte: 2021-ben a nők aránya 53%, a férfiaké 47%. **Prioritással kezelendő, kiemelt stratégiai feladat az elvándorlás, így különösen a képzett fiatalok elköltözésének mérséklése, a kedvezőtlen folyamat visszafordítását célzó, életminőségjavító beavatkozások révén a város elöregedési tendenciájának ellensúlyozása középtávon**.
M-I. A város, várostérség társadalma	**M2: Helyi identitást meghatározó tényezők és szerepük a helyi/térségi közösség alakításában** Makó Csanád megye székhelyeként a történelmi Magyarország 12 legnagyobb népességű városának egyike volt. A trianoni döntés nyomán a város elveszítette vonzáskörzetének jelentős részét, majd az 50-es években megyeszékhely státuszát is. Gazdaságát az agrárium, a nagyméretű termelőszövetkezetek jellemezték ekkor. A rendszerváltást követően a városnak komoly gazdasági válsággal kellett szembenéznie, mely révén közigazgatási szerepköre is visszaszorult. Hosszú évek szisztematikus munkája és a város küzdeni akarása révén sikerült lassan visszahozni a régi dicsőség legalább egy részét napjainkra, a **15 települést magában foglaló Makói járás központjaként**. A **határmentiség** az Európai Unióban **előnnyé vált**, **jelentős uniós fejlesztési források** is áramlottak a városba, melyet Makó sikeresen használ/t fel. Románia EU-s csatlakozása, a határok átjárhatóságának szabadabb lehetősége **felpezsdítette az üzleti életet** is – a **kereskedelem, a turizmus és a szolgáltatások** területén. Makó ismertségét ma még mindig az évszázados **hagymakultusz**, illetve – egyre inkább – a helyi termálvízre és a marosi gyógyiszapra épülő **gyógyturizmus** jelenti. A helyi lakosság jelentős része számára a hagymatermesztés több generációs tradíciót, egyben

	mellékjövedelmet is jelent, így ma is erős a kötődés ezen hírnévhez és hagyományhoz. A **város kulturális öröksége** (Pulitzer József, József Attila, Juhász Gyula, Móra Ferenc) is **igen jelentős**. Kulturális intézményei (Hagymaház, József Attila Múzeum, Espersit-ház stb.), és egyre gazdagabb rendezvénykínálata (pl. Hagymafesztivál) erősítik a helyiek kötődését a városhoz. Makó híres szülötte Galamb József mérnök, konstruktőr, aki Amerikában a Ford Motor Company tervezőjeként a Ford T-modell egyik megalkotója volt – nevét a helyi mezőgazdasági középiskola viseli. A település identitását erősen meghatározza **Makovecz Imre** építész munkássága, akinek organikus **épületei egyedi hangulatot kölcsönöznek Makónak** (pl. Hagymaház, Buszpályaudvar, Zenepavilon; Hagymatikum, Könyvtár). Az FVS tervezése során, 2021.12.08. és 2022.01.24. között lebonyolított lakossági kérdőíves felmérés kiterjedt a helyi kötődés vizsgálatára is. A kitöltők körében leginkább a **klasszikus kötelékek** jelentek meg: a válaszadók 62%-a itt született, 56%-a pedig itt alalapított családot és teremtett otthont. Itt talált biztos egzisztenciára 42%, továbbá 40% itt tanult, amelyek mutatják, hogy **Makó képes pozitív jövőképet nyújtani** lakosainak. Kiemelendő még, hogy 28% jelölte meg a **vidéki, de mégis városias hangulatot**, 27% a **helyi hagyományokat**, míg 20% a **táji és természeti adottságokat** pozitív tényezőként.
M-I. A város, várostérség társadalma	**M3: Térségi mobilitási trendek (várostérségi ingázás)** Makó számára az **ingázás meghatározó jelentőséggel** bír. A Makóra napi szinten **bejárók száma** (3.678 fő) **jelentősen meghaladja az eljárók számát** (2.429 fő), míg a két csoport együttes nagysága a város lakónépességének 25,8%-ával megegyező. A **bejárók 65,1%-a munkavállaló**; **34,9%-a oktatási intézménybe** jár. A városba ingázók alapvetően Apátfalva, Csanádpalota, Földeák, Hódmezővásárhely, Királyhegyes, Kiszombor, Magyarcsanád, Maroslele, valamint Szeged településekről járnak át. Ugyanakkor **Makó jelentős munkaadóinak** köszönhetően a település irányába zajló ingázás még Békés megyét is érinti. A **városból** más településeken található **munkahelyekre történő napi ingázás** döntően **Csongrád-Csanád megyén belüli** települések irányába zajlik. Elsősorban **Szeged**, továbbá **Hódmezővásárhely**, a járáson belül pedig **Kiszombor** viszonylatában tekinthető jelentősnek ezen folyamat.

	Az eljárók esetében a munkába járók adják a településről ingázók 68%-át. A más településről **bejáró általános iskolai tanulók** aránya Makón 2019-ben **12,6%**, míg a **középiskolásoké 42,6%**, mely adatok Makó **térségi iskolavárosi szerepkörét** kellően alátámasztják.
M-I. A város, várostérség társadalma	**M4: Társadalmi rétegződés, konfliktusok** Társadalmi-szociális és gazdasági problémát jelentenek a városban a szegregálódott vagy **leszakadással veszélyeztetett területek**, amelyek a **Honvéd városrészben koncentrálódnak** (a KSH 2011-es adatai alapján 4 db szegregátum volt itt azonosítható). Az itt élők helyzetének, életminőségének javítása érdekében nagyléptékű, **komplex szociális városrehabilitációs program** valósult meg, illetve van folyamatban a Honvéd városrészben. A városban élő nemzetiségek és arányuk a 2011-es népszámlálás alapján: cigány/roma (1,62%), román (0,93%), német (0,37%), szerb (0,15%), szlovák (0,13%). Az elmúlt húsz évben a cigányság létszáma mutat növekedést. A nemzetiségek képviseletét a Makói Roma Nemzetiségi Önkormányzat és a Makói Román Nemzetiségi Önkormányzat látja el. **Etnikai konfliktus nem jellemző Makón a többségi és a kisebbségi lakosok között.** Makón összességében **nem jellemzőek a társadalmi ellentétek**. N**éhány kisebb, feszültséget okozó probléma** körvonalazódik, amelyek azonban főként **infrastrukturális-ellátottsági hiányosságokból** eredeztethetőek. Ezek jelenleg még nem okoznak ténylegesen konfliktust, azonban hosszabb távon célszerű felkészülni a kezelésükre. *Részletesebben az 5. Kiszolgáló város táblázat K4 pontja ismerteti ezeket.*
M-II. Város és térsége humán infrastruktúrája	**M5: Civil tevékenység jelenléte, szerepvállalása a közfeladatok ellátásában – térségi (tematikus) civil hálózatok jellemzői** 2021-ben **135 bejegyzett civil szervezet** működik, melyek **tevékenysége szerteágazó**. Egy részük a különböző **közösségi szolgáltatások** (szociális, egészségügyi, kulturális, oktatási stb.) támogatását elősegítő (óvodai, iskolai) alapítvány, de vannak **érdekképviseleti, természet**-, illetve **környezetvédő, hagyományőrző** stb. szervezetek is. Munkájuk egyebek között jelentősen hozzájárul a **közösségi élet gazdagításához**, a **helyi identitás erősítéséhez**, valamint az **esélyegyenlőség** (pl. nagycsaládosok, mozgáskorlátozottak, nyugdíjasok), a közszolgáltatások minőségének javításához. **Jelentős a**

	sportegyesületek száma: pl. kézilabda, labdarúgás, tenisz, jégkorong, sporthorgászat, természetjárás, futás, lövészet, lovaglás, illetve technikai sportok egyaránt jelen vannak a város életében. A helyi civil társadalmat a **Makói Civil Szervezetek Szövetsége** fogja össze, mely szervezet tanácsadással, adminisztratív segítséggel, pályázatírással stb. segíti a társadalmi szervezeteket. Az Önkormányzat a **Civil Házban**, illetve további színvonalasan felújított **városi közösségi terekben** biztosít helyet a szervezetek jobb működéséhez. Összegezve: **Makón jellemzően aktív a civil társadalom**, részvételük jellemző a helyi közéletben és a közösségi élet csaknem minden területén. **A társadalmi szervezetek helyi közösségépítő munkájának további támogatása a város jövője szempontjából fontos feladat.**
M-II. Város és térsége humán infrastruktúrája	**M6: Esélyegyenlőség biztosítása és a humán közszolgáltatások elérhetősége területén (pl. szociális bérlakás rendelet)** Makó Város Önkormányzata **rendelkezik 2023-ig hatályos Helyi Esélyegyenlőségi Programmal** (HEP), mely kellő hangsúlyt helyez a fő esélyegyenlőségi célcsoportok: **romák és/vagy mélyszegénységben élők, gyermekek, idősek, nők, fogyatékossággal élők** érdekeinek védelmére, de különösen a gyermekek problémáira. A HEP **Intézkedési Terve** tartalmazza a fő célcsoportok számára elfogadott, főbb intézkedés csomagokat. A HEP alapján **a városban a közszolgáltatásokhoz való egyenlő esélyű lakossági hozzáférés biztosított**. Az oktatás, nevelés területén **hátrányos megkülönböztetésről nincs** tudomásuk: az önkormányzati/állami fenntartású óvodákban, iskolákban a nevelés **integráltan folyik** a hátrányos helyzetű/halmozottan hátrányos helyzetű és a sajátos nevelési igényű gyermekek részvételével. A szakértői bizottság döntése alapján integráltan nem nevelhető gyermekek részére speciális intézmények működnek a városban óvodától a szakiskoláig – térségi vonzáskörzettel. A **HEP** soron következő, 2023. évi **felülvizsgálata során** biztosítani kell a megalapozó fejezetek **adat- és információ állományának frissítését**; illetve az **Intézkedési Terv aktualizálása** is szükséges. Az **önkormányzat a kötelező humán közszolgáltatásokat** saját fenntartású szociális, nevelési, egészségügyi, közművelődési stb. **intézményei révén biztosítja** a lakosságnak; és éves költségvetési lehetőségei függvényében **önként vállalt feladatokat is ellát, plusz szolgáltatásokat** (szociális támogatások, ösztöndíj) is nyújt. A támogatott lakhatás jogosultsági és pályázási feltételeit a **helyi szociális**

	bérlakásrendelet szabályozza, emellett fiatalok részére **fecskelakások** kialakítása is megvalósult, illetve a program további fejlesztése tervezett. **A humán közszolgáltatást ellátó, kiterjedt intézményrendszer épület- és az eszközállományának folyamatos fejlesztése, korszerűsítés, de legalább rendszeres állagmegóvás szükséges**. Az Önkormányzat uniós és hazai pályázati források bevonásával, illetve saját forrásból tervszerűen, szakaszos ütemezésben valósítja meg a közcélú intézmények felújítását.
M-II. Város és térsége humán infrastruktúrája	**M7: A leszakadó / veszélyeztetett társadalmi csoportok felzárkózást biztosító városi és térségi akciók, projektek, szervezetek (összhangban az antiszegregációs terv tartalmával)** Makón a leszakadásban leginkább a **Honvéd városrész** veszélyeztetett, ahol **4 db szegregátum** található, melynek az Antiszegregációs tervben szereplő, **átfogó fejlesztése nagyléptékű, komplex szociális városrehabilitációs program** keretében jelenleg is folyamatban van. A TOP-5.2.1-15-CS1-2016 Makó Honvéd városrészének megújítása című szoft projekthez szorosan kapcsolódva 2017-től megkezdődött TOP-4.3.1-15-CS1-2016 Honvéd városrészi központ építése című projekt megvalósítsa, amely több **infrastrukturális projektelemet** is magában foglal. (Az érintett utcák: Alma, Táncsics, Bem József, Szigeti, Bánffy, Fuvola, Lendvai, Aulich Lajos, Balassa, Vasvári Pál, Pozsonyi, Türr, Szende, Sarkantyú.) Rossz állapotuk miatt az ivóvízvezetékek 2.450 méteren kicserélésre kerültek. 11 utca kétrétegű bitumen emulziós felületi bevonatot kapott, míg három utca zúzottköves burkolatot. Továbbá az utcák csapadékelvezetése is kialakításra került. 14 db lakás felújítása befejeződött és átadásuk megtörtént 2018 decemberében. A még fennmaradó kivitelezések – egy szolgálati bérlakás, kispályás focipálya, röplabdapálya, gyermek és felnőtt játszótér, valamint közösségi ház, és ahhoz kapcsolódó parkolók és zöldfelületek – megvalósítása érdekében a projekt meghosszabbításra került. A kiviteli terveket leegyeztették a **Roma Nemzetiségi Önkormányzattal.** A Honvéd városrész megújítása **szoft projektelemei** keretében 11 fő szociális munkás összesen 167 fő itt élő lakost támogat heti rendszereséggel, egyéni fejlesztési tervek alapján. 34 család gyermekei részesülnek tanulást segítő rendszeres korrepetálásban, felzárkóztatásban; 25 gyermek vesz részt tehetséggondozásban. Továbbá főzőtanfolyam, háztartás-gazdálkodási tanácsadás, mosoda és kaláka program is megvalósult.

	A **Makói Általános Iskola** mindkét tagintézménye: a Bartók és az Almási is aktívan részt vett az EFOP-392-2017 Esélyteremtés a gyermekekért – közszolgáltatások fejlesztése a Makói kistérségben c. projekt keretében megvalósuló a **Korai iskolaelhagyást megelőző modellprogram kidolgozásában és kipróbálásában**. Mindkét iskolában **IPR**-t és Lépésről-lépésre programot is alkalmaznak sikerrel a részben a **tehetséggondozás,** a **kompetenciafejlesztés**, részben a **felzárkóztatás**, a lemorzsolódás megelőzése céljából. Ugyanakkor **javasolt a tanoda-programok jelenlétének erősítése** a város oktatási kínálatában. **Összegezve: A szegregáció oldását, kezelését, hosszabb távon megszüntetését célzó infrastrukturális és szoft programok folytatása szükséges és indokolt Makó érintett, veszélyeztetett városrészeiben.**
M-III. A város, várostérség szolgáltatási mixe	**M8: A szolgáltatások elérhetőségének elemzése a lakossági hozzáférés oldaláról, elégedettség (elégedettségi és /vagy igény felmérés)** A lebonyolított **lakossági kérdőíves felmérés** kiterjedt a városban elérhető humán közszolgáltatásokra és az egyéb, városi életminőséget befolyásoló tényezőkre is. A legnagyobb arányú (63%), **pozitív elégedettségi értékelést** a nappali **közbiztonság** a városközpontban kapta, illetve ugyanennyien (63%) emelték ki a színvonalas intézményi **kulturális szolgáltatásokat** (mozi, kulturális központ, színház stb.) is. Szintén nagyon jó minősítést kaptak a **kerékpárutak** (62%) – minőségi és mennyiségi szempontból egyaránt. Továbbá, **kedveltek** a különböző önkéntes, szervezett **prevenciós egészségügyi lakossági szűrőprogramok,** valamint a **családbarát**, illetve az **idősebbeknek** aktivitást biztosító városi **rendezvények** is. A kitöltők három területtel voltak a **legkevésbé elégedettek: parkolási helyzet a városközpontban**, ami főként a kiemelt közintézmények közelében okoz jelentős nehézséget (35%); a fiatalok számára vonzó (16-35 év) **szabadidős és szórakozási lehetőségek száma és minősége** (pl. zene, tánc, koncert, fesztivál – 35%); **egészségügyi szakellátás minősége** (30%); illetve még **több** és arányosabb területi/városrészi megoszlású **sportolási és rekreációs lehetőséget** biztosító szabadtéri és fedett közösségi térre volna igény. Az életminőség javításával kapcsolatosan a válaszadók két területet emeltek ki: 54% számára a **magas jövedelmet biztosító munkalehetőségek** gyarapodása jelentene prioritást; 52% a

	jelenleginél is **magasabb színvonalú közszolgáltatások** (iskola, egészségügy, szociális ellátás) biztosítását tartja nagyon fontosnak. További három terület kapott még nagyobb támogatottságot: a **jobb közbiztonság** (44%), a **jobb közlekedés és megközelíthetőség** (43%), illetve a **kedvezőbb lakhatási lehetőségek** (41%). A **tervezési workshopok** mindegyikén elhangzott, hogy Makó széles oktatási palettájáról régóta **hiányzik a felsőfokú képzés**, melynek létrehozása nagyban hozzájárulhatna a **továbbtanuló fiatalok helyben maradásához,** illetve a tervezett **gazdasági, turisztikai fejlesztések munkaerőigényének** biztosításhoz.
M-IV. A város, várostérség gazdasága	**M9: Társadalmi vállalkozások helyzete (tevékenység, munkaerő vonzáskörzet, piac)** **Makón a társadalmi vállalkozások aktivitása alacsonynak tekinthető.** Bár helyben működik néhány szociális szövetkezet, a helyi gazdaságba mélyen beágyazottnak, egyúttal jelentős ismertségűnek csupán egy számít. Általános szektorális probléma, hogy a szociális szövetkezetek a pályázati források felhasználását követően, illetve az önkormányzati támogatások elapadásával **jellemzően nem képesek önfenntartásra** – kellő **piacképes menedzsment és marketing kompetenciák és tapasztalatok hiányában**.

2.3.5. KISZOLGÁLÓ VÁROS

Szakági területek	Értékelési szempontok
K-I. Település-fejlesztési és rendezési tervi összefüggések	**K1: A magasabb szintű területfejlesztési dokumentumokkal való tervezési összhang a településhálózatban elfoglalt szerepe, város és várostérség fejlesztését érintő területspecifikus célok alapján** Makó város az **OFTK**-ban „**A külső városgyűrű kiemelt várostérségi fejlesztései**” c. fejezetben jelenik meg nevesítve. E gyűrű fejlesztési szempontból szorosabban együttműködő részeként jelölte meg a Szeged – Hódmezővásárhely – Makó – Orosháza – Szentes – Csongrád városok területét. Az OFTK Makót – Hódmezővásárhellyel együtt – a **szegedi agglomerálódó térség** tagjaként definiálja, emellett Makó a hármashatárhoz kacsolódó határon átnyúló agglomerálódó térségnek is része. Az **OFTK Területi specifikus céljai** között az “**1. Az ország makroregionális szerepének erősítése**”, Beavatkozási terület: a határ menti térségek fejlesztése az elérhetőségen, a gazdasági és kulturális

	kapcsolatokon keresztül, illetve az „**5. Területi különbségek csökkentése, térségi felzárkóztatás és gazdaságösztönzés**” fejlesztése, Beavatkozási terület: a határmenti települések és határon átnyúló térségek (várospárok) együttműködésének, fejlődésének biztosítása gazdasági kapcsolataik újraélesztésével – Makó e kettőben közvetlenül érintett. A „2. A többközpontú térszerkezetet biztosító városhálózat” fejlesztése, a „3. Vidéki térségek népességeltartó képességének növelése”, a „4. Kiemelkedő táji értékű térségek fejlesztése”, esetében is a cél meghatározása azonos Makó fejlesztési céljaival és érdekeivel, ez utóbbiak esetében a meghatározott beavatkozási területek közül ugyanakkor egyikhez sem tartozik Makó. Csongrád-Csanád Megye Területfejlesztési Koncepciójának jövőképe 2030-ig a megyét a “tudásalapú és zöld növekedés nemzetközi jelentőségű „centrumtérsége” -ként határozza meg. A hosszú távú célkitűzések közül kettő kapcsolódik közvetve a makói átfogó célokhoz is, ezek: “**A2. Versenyképes társadalom: Egészséges, versenyképes, tudásalapú a digitalizációban felkészült társadalom**” és az “**A3. Infrastruktúra: Magas életminőséget biztosító és a helyben boldogulást elősegítő térségi és települési műszaki és szociális infrastruktúra**”, mely szempontok megjelennek a vonatkozó tervezési dimenziókban. A megyei Koncepció 2027-ig megfogalmazott **területi céljai** a Tiszántúlra (T3.) vonatkozóan a **nagy agrár-ipari városok térszervező erejének megújítására fókuszál**, 3 települést említve, ezek: Hódmezővásárhely, Szentes, Makó. Csongrád-Csanád megye 2027-ig, négy specifikus célt tűzött ki, **Makó városának stratégiai céljai mindhez illeszkednek kisebb-nagyobb mértékben**. A leginkább az **S.3. Turizmus fejlesztését** szolgáló megyei célhoz tud a város kapcsolódni, mivel **a turizmust Makó egyik fő kitörési pontjának tekinti** a 2021-27-es időszakban: jelentőségének növelése, innovációs képességének és helyi gazdasági szerepének fokozása kiemelt cél. Az energetikai fejlesztések (S.4.) a hatékonyabb felhasználás és a megújuló energiaforrások jobb kiaknázása érdekében korunk egyik fő feladata, így lehetőségeihez mérten a város célkitűzései között is szerepel. A makói agrártradíciók országos hírűek (hagyma, fokhagyma, hosszúgyökér stb.), bár napjainkra termelésük jelentősen háttérbe szorult a főként a fiatalok elvándorlása, a családi gazdaságok elaprózódása miatt a feldolgozóipar fejlesztése és az

	innovatív megközelítés olyan kulcsfogalmak (S.1.), melyekkel értékes mezőgazdasági adottságai miatt Makó is tud azonosulni. A hármas határ közelsége szintén olyan, közlekedési és logisztika potenciált rejtő adottság, melyet Makó városa is szeretne a lehető legjobban kiaknázni (S.2.). A **megyei Koncepció fő horizontális célkitűzései**: A H1. Reziliencia (a társadalom ellenállóképességének fokozása, rugalmasságának javítása a váratlan társadalmi-gazdasági helyzetekre való jobb felkészüléshez); H2. Esélyegyenlőség (a kirekesztés elleni küzdelem, a közszolgáltatásokhoz való egyenlő esélyű hozzáférés biztosítása); H3. Digitalizáció (intézmények, vállalkozások, állampolgáros digitalizációs szintjének növelése) **egybeesnek** a makói FVS 2021-27 fő horizontális, valamint tematikus céljaival. A **megyei Integrált Területfejlesztési Program**, amely Csongrád-Csanád megye terület- és vidékfejlesztéshez kapcsolódó vállalásait fogalmazza meg, célrendszerében szereplő minden stratégiai célhoz (így külön a területi célokhoz is) közvetlenül kapcsolódik egy konkrét prioritás – a cél megvalósulását szolgáló legfontosabb eszközként. A fenti elvek mentén **tíz prioritás** került kialakításra, melyek közül **több is hatással lehet Makó további fejlődésére** a hozzájuk kapcsolódó intézkedésekkel együtt. Makó városa azonban ezek között ténylegesen nevesítve nem szerepel, de területi szinten "A komplex térségi fejlesztések a megye tiszántúli járásaiban" prioritás alatt szereplő **"Integrált fejlesztési programok a megye városaiban és egyéb településein"** intézkedés közvetlenül érinti a várost.
K-I. Település-fejlesztési és rendezési tervi összefüggések	**K2: A várost és várostérséget érintő területfelhasználási kategóriák és a műszaki infrastruktúra hálózatok főbb elemeinek bemutatása** 2019. március 15-től hatályos Magyarország és egyes kiemelt térségei területrendezési tervéről szóló 2018. évi CXXXIX. törvény (a továbbiakban: Trtv.) Szerkezeti Terve Makó városra vonatkozóan az alábbi **országos területfelhasználási kategóriák**at tartalmazza: • Erdőgazdálkodási térség • Mezőgazdasági térség • Vízgazdálkodási térség • Települési térség A Szerkezeti Terven szerepel még az M43 gyorsforgalmi út és a többi országos főút nyomvonala, és a meglévő országos mellékutak nyomvonalai is. Az országos kerékpárút nyomvonala Makó központján

	vezet át. A város igazgatási területén halad át egy villamos (750kV-os átviteli hálózati) távvezeték, illetve földgázszállító vezeték is. A Maros-partján jelzi a Szerkezeti Terv az elsőrendű árvízvédelmi fővédvonalat. A vízgazdálkodási térség a Maros, az erdőgazdálkodási térség a Maros parti sáv. **A város közigazgatási területét érintő országos övezetek a MATrT 19. § (1) bekezdés alapján:** • Az országos ökológiai hálózat (magterület, ökológiai folyosó, pufferterület) érinti a város külterületének északkeleti sarkát és a folyó menti részeket. • A kiváló termőhelyi adottságú szántóterület övezete a város külterületének jelentős részét érinti, kivéve a belterülettől nyugatra lévő részeket. • A jó termőhelyi adottságú szántóterület övezete a város külterületének több részét érinti, az északi külterületen, és a belterülettől nyugatra fekvő részeket. • Az országos vízminőség-védelmi terület övezete a település igazgatási területének a belterületét és annak környezetét érinti. • Az Erdők övezete érinti Makó város közigazgatási területét. • A város területét az Erdőtelepítésre javasolt terület övezete érinti • A tájképvédelmi terület övezete a folyó menti részeket, valamint a város külterületének északkeleti sarkát érinti. • A város területét a Vízminőség-védelmi terület övezete érinti. • A város területét a Nagyvízi meder övezete érinti (a Maros hullámtere tartozik ide). A város közigazgatási területét nem érintő országos övezetek: • Világörökségi és világörökségi várományos terület övezete; • Honvédelmi és katonai célú terület övezete; • A VTT-tározók övezete. **A Térségi Szerkezeti Terv a fentebb felsoroltakon kívül még az alábbi övezeteket jeleníti meg:** Makó közigazgatási területét érinti[91]: • Ásványi nyersanyagvagyon övezete;

[91] Forrás: Csongrád Megyei Közgyűlés elnökének 4/2020. (V.22.) önkormányzati rendelete Csongrád Megye Területrendezési Tervéről

	• Rendszeresen belvízjárta terület övezete;
	• Nemzetközi hármashatár menti városhálózati csomópont térség övezete;
	• Térszerkezeti szempontból jelentős térszervező települések övezet (ez alapján Makó térségi jelentőségű térszervező város)
	• Egyedi mezőgazdasági és tájgazdálkodási övezetek
	  ○ Nyugaton és északnyugaton: nagytáblás intenzív termőtáj övezete
	  ○ Keleten és északkeleten: jó természetességi állapotú mezőgazdasági terület övezete
	  ○ Délen, a Maros mentén: ártéri komplex tájgazdálkodás övezete
	
	Makó közigazgatási területét nem érinti:
	
	• Tanyás területek övezete;
	• Hagyományos gyümölcstermesztési térség övezete
	• Szőlő termőhelyi kataszteri i. És ii. Osztályú terület övezete
	• Borvidéki települések
	
	4/1. melléklet a 2018. évi CXXXIX. törvényhez alapján Makó város az alábbiak szerint érintett:
	
	Az **országos közúthálózat** távlati gyorsforgalmi és főúti elemei, valamint a fővárosi térszerkezetet meghatározó főutak:
	
	1. Távlati gyorsforgalmi utak: **M43**: Szeged (M5) - Csanádpalota - (Románia)
	
	2. Távlati kiemelt szolgáltatást nyújtó főutak: -
	
	3. Távlati főutak
	
	3.1 Meglévő szakaszok:
	
	• **43. sz. főút**: Szeged (5. sz. főút) – Makó – Nagylak – (Románia)
	• **430. sz. főút**: Makó (M43) – Makó (43. sz. főút)
	
	Országos kerékpárút-törzshálózat elemei:
	
	51. Csongrádi kerékpárútvonal: (Románia) – Nagylak – Makó – Szeged – Kiskunmajsa – Jászszentlászló – Bugac
	
	Nemzetközi és hazai szénhidrogén-szállító vezetékek:
	
	146. 323: Hódmezővásárhely – Óföldeák – Makó
	
	147. 324: Kübekháza – Kiszombor – Makó
	
	167. 334: Algyő – Makó – Nagylak – (Románia)

	Országos vízi létesítmények: 4. Országos csatornák: 62. Maros jobb parti tápcsatorna Makó[92]
K-I. Település-fejlesztési és rendezési tervi összefüggések	**K3: Városi és városkörnyéki települések településfejlesztési és rendezési tervi összhangja a településhatáron érintkező beruházások terén kiemelten** **Makó térségi központ szerepe több tekintetben is kiemelten jelenik meg a megyei területrendezési tervben.** A Csongrád-Csanád Megyei Területrendezési Terv térségi jelentőségű **műszaki infrastruktúra-hálózatok**, valamint az **egyedi építmények** térbeli rendje szempontjából meghatározó települések közé sorolja Makót. A város érintettsége számos, a megyét érintő térségi jelentőségű elem kapcsán fennál. A dokumentum alapján a város térségi jelentőségű **logisztikai központ**. A Terv térszerkezeti szempontból jelentős **térszervező** települések övezetébe sorolta, ezen belül pedig térségi jelentőségű térszervező városként azonosítja Makót. **Makó, Szeged és Hódmezővásárhely kapcsolata meghatározó a megyei településrendezés vonatkozásában.** A Csongrád-Csanád Megyei Területrendezési Terv **kiemelten kezeli a „Háromváros" térséget**. A terület tekintetében az infrastruktúrafejlesztés és területkínálat összehangolása (a szinergia erősítésére, a túlkínálat mérséklésére) megyei és országos érdekként kerül beazonosításra. **A megyei területrendezési elképzelések lehetőséget látnak Makó és Kiszombor kapcsolatának erősítésében.** A Csongrád-Csanád Megyei Közgyűlés elnökének a Csongrád-Csanád Megye Területrendezési Tervéhez kapcsolódó ajánlásokról szóló elnöki határozata Makót és Kiszombort térségi jelentőségű településpárként azonosítja.
K-II. A város, várostérség társadalma	**K4: Társadalmi konfliktusok által érintett városrészek műszaki-infrastrukturális érintettsége** Makón összességében **nem jellemzőek a társadalmi konfliktusok**. Az azonosítható kisebb problémáknak a társadalmi-szociális-közösségi vetületeit a Megtartó város helyzetértékelő fejezet ismerteti röviden.

[92] Forrás: Az alfejezet Makó Város Településrendezési Eszközei 2021 (Alátámasztó munkarészek), illetve a Magyar Közlöny 216. számában lévő 2018. évi CXXXIX. törvény (Magyarország és egyes kiemelt térségeinek területrendezési tervéről) alapján készült.

	Műszaki-infrastrukturális szempontból az alábbi városrészek érintettek ezekben: Makó turisztikai forgalmának számottevő növekedésével a **Városközpont városrészben**, elsősorban a Hagymatikum Gyógyfürdő környezetében problémát okoz a **parkolóhelyek hiánya**, így a helyi lakosok hivatali ügyintézését, vásárlását, kulturális-közösségi programokon való részvételét éppúgy megnehezítik a parkolási nehézségek, mint az idelátogatók nyugodt szabadidő-eltöltését – különösen a hétvégi, ünnepi és nyári időszakokban. Makón a **Honvéd városrészben koncentráltan négy szegregátum található**[93]. Az ittélők jellemzően hátrányos gazdasági-szociális helyzetű egyének, családok, akik **leromlott állagú, alacsony/abb komfortfokozatú**, rossz szigetelésű **házakban/lakásokban** élnek. A városrészt elhanyagolt közterületek, hiányzó/elavult közművesítés, közösségi-szabadidős létesítmények teljes hiánya jellemezte. Az itt élők helyzetének, **életminőségének javítása** érdekében 2017-től nagyléptékű, **komplex szociális városrehabilitációs program** valósul meg a TOP-4.3.1-15-CS1-2016 Honvéd városrészi központ építése című projekt keretében, amely **több, addig hiányzó, fontos infrastrukturális elemet** is magában foglal, ezek: a **csapadékvíz elvezetése**; **az ivóvízvezetékek cseréje** (2.450 méteren); **15 db szociális bérlakás felújítása**, valamint egy **közösségi ház, játszótér és sportpályák** kialakítása; a városrész **utcáinak szilárd burkolattal való ellátása**[94]. A még fennmaradó kivitelezések – egy szolgálati bérlakás, kispályás focipálya, röplabdapálya, gyermek és felnőtt játszótér, valamint közösségi ház, és ahhoz kapcsolódó parkolók és zöldfelületek – megvalósítása érdekében a projekt meghosszabbításra került. **Összegezve: a város célja, hogy az egyes városrészek közcélú infrastruktúrájában meglévő különbségeket, egyenetlenségeket a költségvetési lehetőségek függvényében fokozatosan kiegyenlítse, hosszú távon felszámolja.**
K-III. A város, városrész szolgáltatási mixe	**K5: A városi/városrészi közmű szolgáltatási lefedettsége, infrastrukturális háttere** ***Víziközművek***

[93] A KSH 2011-es népszámlálási adatai alapján.
[94] 11 utca kétrétegű bitumen emulziós felületi bevonatot kapott, míg 3 utca zúzottköves burkolatot.

	A város a 2000-es évektől **rendelkezik elegendő vízbázissal, tározó-, nyomásfokozó és vízszállító kapacitással**, Makón a **vezetékes vízszolgáltatás, a rákötések aránya** 2005-től közel **100%**-os. Makó és környékére jellemző adottság az **egészségre ártalmas vízminőségi komponensek** (arzén és ammónium) **határérték feletti előfordulása volt**. A probléma megoldására 2009-től kezdődtek beavatkozások térségi **Ivóvízminőség-javító projektek** keretében, több ütemben. A KEOP Ivóvízminőség-javítása konstrukció keretében a vízkezelést szolgáló komplett technológiai sor került létesítésre, amely az arzén és az ammónium tekintetében is biztosítja a határértékhez közelítő szintet. A felállított **Makó és Térsége Ivóvízminőség-javító Önkormányzati Társulás** a 2007-2013-as programozási időszakban teljes mértékben nem tudta megvalósítani az EU-s határértékeknek megfelelő ivóvíz biztosítását, így 2019-ben megkezdték a projekt következő szakaszát. **Kiemelt cél Makó városában és várostérségében, a Makói járás érintett településein a 100%-ban egészséges, minden határértéknek megfelelő minőségű ivóvíz fenntartható biztosítása.** ***Szennyvízelvezetés*** A szennyvízelvezetésbe **bekapcsolt lakások aránya 88,6%**, mely számarány várhatóan a jövőben kismértékben nőni fog. Az elmúlt években a szennyvíztisztító telep kapcsán **több** olyan **fejlesztés** is történt, amely a **szagterhelés csökkentését** célozta (pl. védőfasor telepítése, új szennyvíziszap-kezelési technológia bevezetése), ennek köszönhetően megszűntek az ezzel kapcsolatos lakossági panaszok. ***Csapadékvíz elvezetés, felszíni vízrendezés*** A belvízvédelem Makó területén és környékén kiemelt fontosságú, mivel a **város mély fekvésű** területen helyezkedik el, így a talaj felszínén elöntések, belvizek alakulhatnak ki. Ezért a város igazgatási **területének nagy része belvíz szempontjából veszélyeztetett**, ugyanakkor a belvízhelyzeten javított a 2014-re kibővített szennyvízcsatorna-hálózat. **A város belterületének kb. 73%-a rendelkezik valamilyen csapadékvíz-elvezető műtárggyal**, azonban a **részleges kiépítettség** miatt az egyenletes lefolyás nem mindenütt biztosított. A hálózat bővítése mellett a már **meglévő rendszerelemek fejlesztése: felújítása, átépítése is szükséges**. **Gerizdes** városrészben jellemzően **hiányzik**, míg a **Honvéd** városrészben **részlegesen hiányzik a megfelelően kiépített**

	csapadékvíz elvezető rendszer, melynek megvalósítása önkormányzati **fejlesztési célként** fogalmazódik meg. A korábban elmaradt csapadékvíz-elvezetési karbantartási munkálatok következményeinek felszámolásával és folyamatos karbantartás biztosításával, de **főként egy kiépített tározóval megoldható lenne a város biztonságos vízelvezetése**. Az összegyűlt csapadékot **négy főgyűjtő csatorna** szállítja tovább a makói főcsatornába.[95] A város csapadékvíz csatornáinak **fő befogadója a Nagyér-csatorna**, **mely alapos rekonstrukcióra szorul**. Makó Város Önkormányzata 2020-ban a **csapadékvíz elvezető rendszer felmérését** elvégeztette[96]. Az elkészült állapottervben **kiemelt célként** jelenik meg a **Honvéd szivattyútelep teljes rekonstrukciója[97]** , illetve **záportározó(k) kialakítása** a város közvetlen környezetében. A környezeti változások miatt is **fontos feladat a lehullott csapadék megőrzése**. Hangsúlyos fejlesztési irányként jelenik meg a lehullott **csapadék egy részének helyben történő elszikkasztása**, amely biztosíthatja a talaj nedvességének megfelelő szinten történő tartását. ***Villamos energia*** **A lakások 98%-a be van kötve az elektromos hálózatba**. Az elektromos vezeték elérhető minden csatlakozni kívánó fogyasztó számára, így a **vezeték kiépítettsége 100%**-osnak tekinthető. A földkábelek aránya 25%-os. Rendszerhibák, áramkimaradások, illetve ingadozások előfordulnak, melyek számát vezetékcserékkel, illetve a transzformátorok számának növelésével igyekszik csökkenteni a szolgáltató. A háztartások részére szolgáltatott energiamennyiség csak igen kis mértékben emelkedett, míg az ipari és **intézményi felhasználás számottevően**, az elmúlt 10 évben 66%-kal **nőtt**. Makó közigazgatási területén jelenleg 4.067 lámpatest működik, melyek élettartamuk végéhez közelednek. A karbantartásuk és folyamatos üzemeltetésük egyre nagyobb terhet ró a városra; a **lámpatestek cseréje időszerű**, költsége többszáz millió Ft-ba kerülne. A közvilágítási rendszer kiépülésekor és fejlesztésekor a figyelem főleg a belvárosra és a fő közlekedési útvonalak mentén történő fejlesztésre összpontosult. A jövőben éppen ezért nem csupán a **meglévő lámpatestek korszerűsítése** van napirenden, hanem szükséges **a**

[95] A négy főgyűjtő csatorna: Nagyér, Bethlen utcai, Vitahalmi, Honvéd, melyek a befogadó csatornákon: Gacsiba, Jángori, Ardicsi keresztül szállítják a vizet főcsatornába.
[96] A felmérés alapján összefoglaló jelentés, illetve állapotterv készült. Az adatok elemzése alapján megfogalmazásra kerültek a csapadékvízrendszerre vonatkozó stratégiai fejlesztési irányok.
[97] Ez a város keleti városrészében felgyülemlett csapadékvizet emeli át a Jángori-csatornába.

	település nem belvárosi részei közvilágításának bővítése is. A felújítások során **elsődleges cél az energiahatékonyság növelése** és az energiafogyasztás csökkentése. ***Gázellátás*** A város két gázfogadó állomása az Igási út és a Rákosi út mentén helyezkedik el, ahová a földgáz nagy-középnyomású gázvezetéken érkezik. A város és környezetének **földgázellátását két gázfogadó és három nyomásszabályozó állomás** biztosítja. **A település belterületein a gázelosztó hálózat szinte valamennyi utcában megtalálható.** A háztartási gázfogyasztók száma 9.190, a nem lakossági fogyasztók száma 619. A meglévő hálózat a város mostani és a hosszú távon várható mennyiségi igényeit is megfelelően képes kielégíteni, hiszen **a város gázhálózata teljes ellátás biztosítására lett kiépítve**. ***Távhőellátás*** Makó közigazgatási területén belül a belvárosban, a városközpont lakóépületeinél és közintézményekben működik távfűtés. A távhőszolgáltatási tevékenységet a **Makói Városgazdálkodási Nonprofit Kft.** végzi. **A lakosság által használt hőmennyiség az elmúlt években folyamatosan csökken**. A városi távhőszolgáltató rendszer alapvetően **három** nagy objektum egymásra épüléséből és azok szoros kapcsolatából áll, melyek a Hunyadi utcai tömbfűtőmű, a Deák Ferenc utcai konténeres fűtőmű, valamint a Kelemen utcai termálkút és a hozzá illesztett hőhasznosító rendszerek. Az utóbbi években a **távhőszektor energetikai korszerűsítése** vált szükségessé, melynek eredményeként a hőveszteség mintegy negyedével csökkent. Ugyanakkor a rendszer állapota a közeljövőben **további beavatkozásokat tesz szükségessé**. A távhőellátásban részesülő lakások aránya 7,1%. A melegvízhálózatba bekapcsolt lakások száma egy évtized alatt 799-ről 796-ra módosult. ***Megújuló energiaforrások*** A **távhőrendszer energiaellátása alapvetően geotermikus energia átvételével** történik. A kitermelő kutak üzemzavara esetén földgázüzemi gázkazánok segítségével, saját hőtermeléssel valósul meg a távfűtés, illetve a használati melegvíz biztosítása. Makó **jelentős hasznosítható termálvíz-készlettel rendelkezik**, így **hőenergia szempontjából az ország egyik leggazdagabb vidékének számít**. Makón jelenleg hat **termálkút** található, melyek eltérő

	hőmérsékletet (60 ˚C, ill. 92 ˚C) biztosítanak. A **használt termálvizet visszasajtolják a talajba**. A termálvíz hasznosítása a **távhőszolgáltatás** mellett a város fő turisztikai mágnesének számító **gyógyfürdő**ben történik. Az elvégzett országos vizsgálatok **Makó térségét a napenergiát gazdaságosan hasznosítható területek közé sorolták**. A passzív napenergia-hasznosítás az épületek tájolásával érhető el. A **napenergia-használat lakossági elterjedése** a rendszerek csökkenő tendenciát mutató költségének, illetve a jelentős mértékű állami **támogatásnak köszönhetően** középtávon várhatóan **számottevően növekedni fog**. A megújuló energiahordozók közül továbbá a **szélenergia** esetében nyílik lehetőség energiagazdálkodási szempontból gazdaságos hasznosításra Makón. A megyében összesen négy helyszínen[98] folynak kutatások **szélerőmű** esetleges elhelyezésére, köztük Makón is.
K-III. A város, várostérség szolgáltatási mixe	**K6: A városi hősziget jelenség a városban vagy térségében, a városi klíma kialakulásában és hatásainak mérséklésében meghatározó építészeti-műszaki megoldások** Makó beépítettsége főként kertvárosias jellegű, az emeletes házak aránya alacsony, jelentős ipari tevékenység nem folyik a lakott területek közelében, a burkolt/beépített felületek aránya 22,2%. Ezek eredményeként a **városi hősziget jelenség kialakulása nem jellemző**, a külterület-belterület közötti hőmérséklet-különbségek nem haladják meg a 2-3 C°-ot.
K-IV. A város, várostérség gazdasága	**K7: Gazdasági területek fekvése, kihasználtsága, közlekedési kapcsolatai, ingatlanpiaci viszonyok alakulása (kereslet-kínálat vizsgálata)** **A legintenzívebb gazdasági jelenlét a kiváló lokációjú Iparterület városrészt jellemzi.** Az összefüggő ipari zónaként kezelt városrész Makó északkeleti részén található, a többi településrésztől bizonyos mértékig szeparáltan terül el. A városrész északi részén található a Makói Ipari Park, továbbá a terület barnamezős beruházási lehetőségeket is kínál. A településrész belső úthálózata a vállalkozások igényeinek megfelelően épül ki. A településrész közvetlen kapcsolatban van a 430. sz. főúttal, amely a 43. sz. főutat köti össze az M43 autópályával. A területet a 130. sz. vasútvonal szeli át.

[98] Csongrád-Csanád megye Területfejlesztési Koncepciójának Helyzetelemzés-felülvizsgálata (2020) alapján.

	Mind zöldmezős mind barnamezős beruházások számára jelentős terület áll rendelkezésre. A Makói Ipari Parkban teljes közműellátottsággal több, mint 50 hektárnyi terület rendelkezik, ebből a hasznosítható szabad terület jelenleg mintegy 43 hektár. A barnamezős területként számon tartott telkek összterülete közel hét hektár.
K-V. Az önkormányzat(ok) gazdálkodása	**K8: ingatlan gazdálkodás, kereslet-kínálat elemzés, önkormányzati vagyonkataszter szerkezete, intézményfenntartás meghatározó pozitív és negatív műszaki feltételek** **Makó város lakásállományának nagysága az ezredforduló óta alapvetően stagnál.** Jelenleg a lakások száma 11.251 db, ami csupán rendkívül kismértékű csökkenést mutat a tíz évvel korábbi adatokhoz képest. A népességfogyás jellemezte demográfiai folyamatok mellett a 100 lakásra jutó lakónépesség folyamatosan csökken. **A lakásállományt az elöregedés veszélyezteti.** Az új építésű lakások aránya Makón az elmúlt évtizedben kifejezetten alacsony volt, rendre jelentősen a megyei átlag alatt maradt. **A helyi ingatlanok iránti kereslet folyamatos.** A lakóingatlan négyzetméter árak az elmúlt fél évtizedben több mint kétszeresükre tudtak nőni. **Az Önkormányzat gondos gazdája a tulajdonában álló lakóingatlanoknak.** Makó Város Önkormányzata tulajdonában jelenleg 216 db bérlakás található, azok kihasználtsága közel 100%-osnak mondható. A bérbe adott ingatlanok mindegyike megfelelő műszaki állapotú, lévén az Önkormányzat az elmúlt időszakban jelentős intézkedéseket tett a lakások állapotának helyreállítására, megóvására. A bérlemények megfelelő állapotának megőrzését több önkormányzati intézkedés is biztosítja.
K-VI. Városi és várostérségi közlekedés	**K9: Közlekedési infrastruktúra általános állapota, kedvező és kedvezőtlen feltételek valamennyi közlekedési módban (utak minősége, forgalomterhelése, parkolóhelyek; közösségi közlekedési hálózatok: területi lefedettség, járatsűrűség, járműpark állapota, E-járművek aránya, Sharing-rendszerek bemutatása (amennyiben vannak szolgáltatások)** **Kerékpárúthálózat hossza, minősége, kihasználtsága, lakossági igények; gyalogos közlekedés feltételei)**

	A közlekedési infrastruktúra kiépítettsége Makón jó, míg állapota általában megfelelő. A város úthálózatának hossza 322,7 km, melyből 92,7 km a Magyar Közút Nonprofit Zrt., 230 km az önkormányzat kezelésében van. A **szilárd burkolattal** ellátott, portalanított felületű, önkormányzati kezelésű utak aránya 2021-re elérte a **97%**-ot, melyeknek mindössze csupán 2 %-a nem rendelkezik aszfalt burkolattal még napjainkban. Az **utcák burkolata** általában **megfelelő** állapotú, a szennyvízcsatornázás miatt a belterületi utak döntő többsége újra lett aszfaltozva. A legjelentősebb kapcsolatot biztosító **43. sz. főút** a városközponton halad keresztül, a Szegedi u. – Széchenyi tér – Megyeháza u. – Aradi u. útvonalon. Forgalma az **M43**-as autópálya megépítésével jelentősen csökkent, jelenlegi **terhelése elfogadható** szinten van, a városközpontban megközelítőleg 35 %-os kihasználtságú. Az autópálya megépítésével a **tranzitforgalom** is **jelentősen csökkent**, így Makó egész területén kisebb a forgalom, **élhetőbb a belváros**. A városban **fizető parkolási övezet nincs**, a várakozás ingyenes. **P+R parkolóval nem rendelkezik Makó**. Az elmúlt évek fejlesztéseinek köszönhetően a parkolóhelyek száma megnövekedett, azonban **a belvárosban,** a közintézmények és a fürdő környékén **gyakran okoz gondot** a parkolás. A folyamatban levő és középtávon tervezett, számottevő további **turisztikai fejlesztések** és ezzel összhangban a növekvő látogatószám miatt, ütemezetten **újabb parkolóhelyek létesítése** szükséges. Makó városa **korszerű** és esztétikus, Makovecz-stílusban újjáépített **autóbusz-állomás**sal rendelkezik, amely tíz autóbusz egyidejű indítására alkalmas, **akadálymentes** és fedett peronokkal rendelkezik. Az utasokat fűtött váró és **digitális tájékoztató tábla** szolgálja. Az állomáson forgalomirányítás működik. A buszpályaudvar **B+R parkolóval ellátott**, azonban külön **P+R parkolóval nem rendelkezik**. **A városi közösségi közlekedés limitált,** mivel **mindössze egy helyi járat közlekedik**. Ez az autóbusz-állomás és az északkeleti városrész (ipari park) között teremt kapcsolatot, így útvonala nem érinti a városrészek többségét. Összegezve: **a helyi közösségi közlekedési helyzet lefedettség szempontjából nem kielégítő**, mivel a belterületen jelentős az ellátatlan területek aránya. **Sharing-rendszerekkel nem rendelkezik a város**, azonban **kerékpár- és rollerkölcsönzésre** is van lehetőség: az Önkormányzattól csak kerékpárt lehet bérelni, de más szolgáltatók a kerékpár mellett

	rollerkölcsönzéssel is foglalkoznak. **E-járművek** magáncégektől kölcsönözhetők. A **település nagysága és síkvidéki jellege kedvez a kerékpáros közlekedésnek**. Ezt igazolja, hogy a helyi közlekedők **77 %**-a választja **naponta** közlekedési eszközéül a kerékpárt, részben pótolva ezáltal a helyi tömegközlekedés hiányosságait is. Makó a „bringások városa", ezt bizonyítja az is, hogy 2015-ben negyedik alkalommal is elnyerte a **Kerékpárosbarát Település** címet. Az elmúlt időszakban **jelentős kerékpáros hálózat** épült ki a városban. A legfontosabb kerékpárutak és sávok érintik a legforgalmasabb országos utak átkelési szakaszait, de helyi gyűjtő utak mentén is futnak. **A sűrű kerékpárút-hálózat szinte a település teljes beépített területét feltárja**. A kerékpárutak jelenleg 23.450 méter hosszan hálózzák be a város területét, karbantartásukat és kezelésüket Makó Város Önkormányzata látja el. A **kerékpárutak további bővítése, infrastrukturális fejlesztése** fontos országos/térségi/helyi feladat, melyet a lebonyolított helyi lakossági kérdőíves felmérés eredményei is kellően alátámasztanak. A válaszadók nagyra értékelték az eddig megvalósult kerékpáros fejlesztéseket, és a jövőbelieket is támogatják. Makó Város Önkormányzata számára a **fenntartható mobilitás biztosítása**, **kiterjesztése prioritással kezelt középtávú feladat**, mely a helyi turisztikai választékbővítésre és az ittélők egészséges életmódjára egyaránt pozitív hatást gyakorolhat. A városban megközelítőleg **228 km kiépített járda** és gyalogút található, a **hiányzó szakaszok folyamatosan épülnek**. Emellett a járdák **rekonstrukciója** is folyamatos, mely 2017-től **hosszútávú koncepció** alapján valósul meg önkormányzati saját forrásból. A 2020-as felmérés alapján **83,8 kilométernyi szakasz még korszerűtlen, melynek felújítása szükséges**. A helyben közlekedők 17%-a gyalogosan közlekedik, mely arány indokolja a megfelelő színvonalú járda-ellátottságot. Továbbá, a város idegenforgalmának erősödésével szélesebb gyalogos felületek kialakítása is szükséges lehet.
K-VII. Városi és várostérségi közműhálózat	**K10: Közművesítettség mértéke, állapota, kedvező és kedvezőtlen feltételek, közműellátottság kapacitási helyzete, bővítési lehetőségei** **A közművek kiépítettsége megfelelő, a helyi igényeket teljes mértékben kielégítő.** A közüzemi ivóvízhálózatba bekapcsolt lakások tekintetében a rákötések aránya közel teljes mértékű. Makó város és

	térsége (Kiszombor, Maroslele, Földeák, Apátfalva és Magyarcsanád) szennyvízcsatorna hálózatának teljes kiépítése megvalósult, a szennyvízelvezetésbe bekapcsolt lakások aránya közel 90%. Az elektromos vezeték elérhető minden csatlakozni kívánó fogyasztó számára, így a vezeték kiépítettsége 100%-osnak tekinthető. A település belterületein a gázelosztó hálózat szinte valamennyi utcában megtalálható, továbbá valamennyi még be nem épített ingatlan beépítése esetén is biztosított minden makói ingatlan biztonságos rákötése. **A csapadékvíz megfelelő elvezetése, illetve szakszerű módon történő helyben tartása megoldandó problémát jelent.** A város területének jelentős része **belvíz szempontjából veszélyeztetett**, ugyanakkor elégtelen a csapadékvíz-elvezető műtárgyakkal való ellátottság, a **részleges kiépítettség** miatt az egyenletes lefolyás nem mindenütt biztosított. A lehullott csapadék megőrzéséhez, illetve a talajtulajdonságokat javító helyben tartásához **záportározó(k) kialakítására volna szükség**. **A közvilágítás jelenlegi pazarló működése jelentős pénzügyi és környezeti terhet jelent.** Makó közigazgatási területén jelenleg működő lámpatestek élettartamuk végéhez közelednek. A karbantartásuk és folyamatos üzemeltetésük egyre nagyobb terhet ró a városra. Az élettartam kifutása miatt éves szinten a lámpaestek több mint ötöde hibásodik meg, ami más hasonló településekhez képest szignifikánsan magas érték. *A városi közmű-ellátottság részletesebb értékelését lásd fentebb, a K5 értékelési szempontnál!*
K-VIII. Zöldfelületi rendszer vizsgálata	**K11: Zöld infrastruktúra hálózat nagysága, betöltött szerepe** Fontos különbséget tenni a zöldfelület és a zöldterület alapfogalmak között. A **zöldfelület** a települések területén belül a növényzettel fedett, benőtt, betelepített területek összessége; míg a **zöldterület**ek a zöldfelületi rendszer kiemelt tagjai, amelyek csak közterületek lehetnek és legfeljebb 3 százalékuk beépíthető, ilyenek a közparkok, közkertek, fásított közterek és a játszóterek. **Makó városa zöldfelületekben gazdag**: a fasorokkal kísért, alföldi városokra jellemző széles utcák, az ápolt, gondozott, virágos közterek sajátos hangulatot teremtenek.

	Önkormányzati adatok (2019) alapján a város **50 ha** (500.000 m^2) körüli **zöldfelület**et kezel vagy kezeltet.[99] 178.402 m^2 felületű **zöldterület** áll az Önkormányzat birtokában, így az **egy főre jutó zöldterület (8 m^2)** mértéke magyarországi és megyei viszonylatban is **alacsony**, melyet némiképp ellensúlyoz a szabad terek, egyéb rekreációs területek jelentős aránya. <u>A városi zöld infrastruktúra különböző elemei:</u> • A **közparkok, közkertek (zöldterületek)** közösségi célú, zöldfelülettel fedett területek, melyek rekreációs és sportolási lehetőséget nyújtanak. A város legnagyobb közparkja a központi elhelyezkedésű, közel 1 ha nagyságú **Petőfi park**, pihenésre, játékra nyújt lehetőséget, jól beállt növényzettel, gazdag fa- és cserjeállománnyal rendelkezik. • **Zöldfelületi intézmények** közé tartoznak a nagykiterjedésű sportterületek, a temetők, a strand, a kemping és egyéb rekreációs területek. A városban két nagyobb szabadtéri sportterület található: az Aradi téri Sporttelep és a Maros hullámterében a Makói Labdarúgópálya. • **Parkerdők:** A város erdősültsége rendkívül alacsony, a közigazgatási terület egészét tekintve mindössze 2,2%. Az erdőállomány nagy része a **Maros hullámterében** található. Kiemelendő a Maros partján húzódó erdőterület közjóléti fejlesztése, itt található a **Lombkorona Sétány**[100] tanösvény is, mely egy zöldfelületi különlegesség. • **Intézménykertek, közhasználat elől elzárt zöldfelületek**: a lakóházak, üdülőházak, hétvégiházak kertjei, az intézménykertek, valamint a gazdasági területek zöldfelületei tartoznak ide, melyek elsősorban a település levegőminőségének javításában, a kedvező klíma kialakításában játszanak szerepet. Közülük használati jelentőségük miatt kiemelendők a **közintézmények** – iskolák, óvodák, bölcsődék, kollégiumok, egészségügyi intézmények, templomok – **kertjei**, melyek nagy és értékes növényállományúak, illetve dendrológiai értéket képviselnek, pl. Makó Városháza kertje.

[99] Ebbe minden városi zöldfelület beletartozik, így pl. kerékpárutak melletti részek is.
[100] Itt a fák lombkoronaszintjében egyre magasabbra jutva közvetlen élményként tapasztalható meg az élővilág, a hangok, a látvány fokozatos változása.

	• **A települési zöldfelületi rendszer összekötő elemei**: A város zöldfelületi rendszerének sajátos karaktert adnak a széles utcák fasorai, fásított, zöld sávjai. Jelentős elemei a felszíni vizek, és élőhelyekben gazdag környezetük: a hullámtéri erdők, nádasok, fásítások.[101] Ugyanakkor a mezőgazdasági feltáró utak és csatornák környezetében **hiányos a tájfásítá**s, így elmarad a fásítások jótékony mikroklimatikus-, ökológiai- és tájképi hatása. Míg a belterület utcáinak többsége fásított, a **fasorral kísért külterületi utak részaránya alacsony**. A környezetszépítés a városban valódi mozgalommá fejlődött, több díj után 2021-ben Makó lett a **Virágos Magyarországért versenyének különdíjasa.** <u>Összegezve</u>: Makó város zöldfelületi rendszerének különösen értékes, karaktert adó zöldfelületi elemei, a városközpont jelentős városképi és dendrológiai értékű közterei, intézménykertjei, a szélesebb utcák fasorai, parkosított zöldsávjai, valamint a Maros-ártér zöldfelületei.
K-IX. Az épített környezet vizsgálata	**K12: Területhasználat elemzése, funkció nélküli ingatlanok, kihasználatlan ingatlanok nagysága, státuszuk okainak bemutatása, beépítésre szánt és beépítésre nem szánt területek nagysága, elhelyezkedése, funkcionalitása, beépítés, beruházás megvalósulását veszélyeztető egyéb építési korlátozások, potenciális fejlesztési területeket összesítő kataszter** Makó város közigazgatási területe a **Településszerkezeti Terv alapján** a fejlesztés építés szempontjából beépítésre szánt (beépült vagy beépülő) és beépítésre nem szánt területre tagozódik. A beépítésre szánt terület az, amelyeken belül az építési övezetekben a telkek megengedett beépítettsége legalább 10%; míg a beépítésre nem szánt övezetek esetében a beépítettség legfeljebb 10%. A Településszerkezeti Tervben meghatározott általános és sajátos használat szerinti beépítésre szánt és beépítésre nem szánt területfelhasználási egységek jellemzői a **253/1997. (XII.20.) Korm. rendelet** (OTÉK) alapján kerültek pontos meghatározásra. Ezek összefoglalását: pontos definícióját és fizikai paramétereit a **Makó**

[101] Ezek az útmenti zöld sávok mellett a külterület zöldfelületi elemeinek, szétaprózódott természetközeli élőhelyeinek összekötésében, valamint a belterületi és külterületi zöldfelületi rendszer közötti kapcsolat megteremtésében játszanak fontos szerepet.

	Város Településrendezési Eszközei 2021[102] című dokumentum tartalmazza, terjedelmi okból itt Makó városrészeinek egyes főbb területfelhasználási jellemzői kerülnek kiemelésre példa jelleggel. **Beépítésre szánt területek** **Lakóterületek** – a lakófunkció elsődleges, a beépítés paraméterei (sűrűség, magasság stb.) változóak. Például: • Nagyvárosias: a Városközpont városrész. • Kisvárosias: Gerizdes városrészben (Gerizdes, Verebes, Kásás); Vertán városrészben (Vertán telep, Ardics, Újhegy, Bánom, Kenyérvágó). • Kertvárosias: Vertán városrész egyes lakóterületei. • Falusias: Honvéd, Gerizdes, Újváros városrészek egyes lakóterületei. **Vegyes területek** – a lakófunkció mellett gazdasági (kereskedelem, szolgáltatások) és közcélú intézményi (pl. egészségügyi, oktatási, kulturális) funkciók együttesen vannak jelen. Például: Településközpont: Városközpont; Intézmény terület: igazgatási, nevelési egészségügyi, szociális, oktatási, kulturális, közösségi, hitéleti stb. rendeltetésű épületek találhatók itt. **Gazdasági területek** – a környezetre jelentős hatást nem gyakorló gazdasági, ipari, kereskedelmi, raktár stb. célú épületek elhelyezésére szolgál. Például: Kereskedelmi, szolgáltató gazdasági terület: Újváros városrészben az Aradi út, Honvéd utca, Földeáki út és Rákos út mentén. A belterület lakóterülete és az elkerülő út között még nagy területen található be nem épült kereskedelmi és szolgáltató gazdasági terület. Általános gazdasági terület: a vasút és az elkerülő út közötti területen, valamint az Ardics utca két oldalán, a lakóterület és az elkerülő út között, a város belterületének nyugati oldalán kerültek kijelölésre ilyen területek. Új kijelölés az Ardics utca mentén történt, a meglévő terület kiegészítéseként. Illetve ide sorolódtak a külterületi gazdasági területek – a mezőgazdasági majorok és telephelyek kivételével.

[102] Forrás: Makó Város Településrendezési Eszközei 2021. - Településszerkezeti Terv és Leírás, Záró szakmai véleményezésre összeállított dokumentáció (készítette: Terra Stúdió Kft., 2021. október) 1.1. alfejezet (5-15. oldal)

	Üdülőterületek – Üdülőházas: a Maros árterületén meglévő üdülőterületek. Hétvégiházas: a Maros árterületén található egyéni használatú üdülőtelkek. **Különleges beépítésre szánt területek** – különböző meglévő és létesülő speciális létesítmények/területek tartoznak ide, például: egészségügyi intézmény (kórház), nagykiterjedésű sportterület; közlekedés (buszpályaudvar, nagy kapacitású parkolók, sorgarázsok); autópálya mérnökség területe; mezőgazdasági üzemi területek (majorok, géptelepek, raktárak, állattartó telepek, feldolgozó létesítmények), szennyvíztisztító terület; hulladékkezelő; közművek és hírközlési létesítmények (pl. transzformátorállomás); idegenforgalmi, tábor területek a Maros-parton; lőtér; lovassporthoz- és turizmushoz kapcsolódó létesítmények stb. **A beépítésre szánt területek méretbeli megoszlása**[103] • 6,75 ha lakó vagy vegyes terület besorolású új beépítésre szánt terület került kijelölésre. • Az újonnan zöldterületbe sorolt területek nagysága összesen 1,13 ha, ami a fenti terület 16,75 %-a. • A TSZT-ben ezen kívül összesen 40,15 ha gazdasági és különleges terület besorolású új beépítésre szánt terület került kijelölésre (ezek jelentős része a tényleges használat szerint került besorolásra, nem új fejlesztési terület). • A TSZT-ben újonnan erdőterületbe sorolt területek kiterjedése ennél jóval nagyobb, 202,79 ha. A zöldterületek és erdőterületek egy része az új beépítésre szánt területekkel kapcsolatban, más részük a település más részein kerültek kijelölésre. **Beépítésre nem szánt területek** **Közlekedési területek** – közúti és kötött pályás: 121-es egyvágányú, dízel Kétegyháza-Újszeged vasútvonal „regionális vasúti pálya”; 130-as Hódmezővásárhely – Újváros – Makó vasútvonal „egyéb vasúti pálya” – jelenleg nincs közlekedés. **Zöldterületek** – állandóan növényzettel fedett közterületek, jellemzően rekreációs területek, és ökológiai zöld szigetek. Besorolásuk: közpark, közkert és egyéb zöldterület.

[103] Forrás: Makó Város Településrendezési Eszközei 2021, Alátámasztó munkarészek, Záró szakmai véleményezésre összeállított dokumentáció (készítette: Terra Stúdió Kft., 2021. október), 53. old.

	Erdőterületek[104] – <u>védelmi</u> (természetvédelmi vagy környezetvédelmi szempontból releváns, nyilvántartott/védett pl. Natura 2000 területen lévő stb. erőterületek); <u>gazdasági</u> rendeltetésű (erdészeti ütemterv alapján idesorolandók, kivéve a hullámtéri erdőket); <u>közjóléti</u> (a belterülettől délre a Maros hullámterében található meglévő vagy tervezett parkerdők). **Mezőgazdasági területek** – Természetvédelmi, környezetvédelmi szerepük, az építés mellett a tájhasználatot is korlátozó jellemzőik miatt már területhasználati szinten szükséges a természetvédelmi lehatárolással érintett területek külön területfelhasználásba sorolása[105]. <u>Kertes mezőgazdasági területek</u> – a belterület környezetében található volt zártkerti területek, illetve egykori szőlőföldek (Ardics, Újhegy, Ingó, Lesi, Újszentlőrinc). A beépítettségi jellemzők alapján a kertes területek differenciált szabályozása indokolt. <u>Korlátozott használatú mezőgazdasági területek</u> – a tájképi, természetvédelmi szempontból értékes (pl. Natura 2000 stb.), vízvédelmi szempontból érzékeny mezőgazdasági területek, ahol a korlátozott használat ezen értékek hosszú távú fennmaradását szolgálja. Épületek, építmények a természetvédelmi szempontok sérelme nélkül, a tájképi adottságok megőrzése mellett létesíthetők. <u>Általános mezőgazdasági terület</u> – az előzőkbe nem sorolt, többnyire szántó használatú mezőgazdasági területek, ahol cél a gazdaságos mezőgazdasági termelés feltételeit biztosító infrastruktúra kialakítása, ugyanakkor a túl sűrű beépítések megakadályozása. Makó térségében a tanyás gazdálkodásnak hagyománya van, melynek hosszú távú fennmaradása cél. Ezért a növénytermesztés, az állattenyésztés, továbbá a kapcsolódó saját termék feldolgozására, tárolására és árusítására szolgáló építmények elhelyezésére, valamint a gazdálkodók számára lakóépület kialakítására van lehetőség. **Vízgazdálkodási terület** – a vízfolyások medre és partja; tavak medre és partja, valamint a vízelvezető árkok, csatornák területei, ahol épületnek nem minősülő, csak a vízgazdálkodással

[104] Az erdőterületek tervi lehatárolása az Országos Erdőállomány Adattárban erdőtervezett erdőterületként nyilvántartott erdők figyelembe vételével történt, meghagyva több helyen az üzemtervezett erdők között nem szereplő, ugyanakkor a földhivatali nyilvántartásban erdő művelési ágú vagy ténylegesen beerdősült területeket is.

[105] A korábbi településrendezési eszközökhöz képest a külterület meghatározó tájalkotó elemeinek, a mezőgazdasági területeknek, az egyes területek sajátosságait és környezeti érzékenységét figyelembe véve differenciáltabb tagolása indokolt.

	összefüggő építmények helyezhetők el, külön jogszabályokban foglaltak szerint. **Természetközeli terület** – elsődleges cél a természetes állapot megtartása. Makón a nádasok és mocsarak területei kerültek természetközeli területbe sorolásra, ahol épületet elhelyezni nem lehet. **Különleges beépítésre nem szánt területek** – az ide sorolt széles funkcionális spektrumú területekre néhány példa: temető, fásított köztér, nagykiterjedésű sportterület és szabadidőpark (Maros hullámtérben stb.), kemping, naperőműpark, kamionparkoló, hulladékkezelő, strand, kikötő (Maros Kalandpart), Off-Road pálya (várostól északra, autós és motorsport számára).
K-IX. Az épített környezet vizsgálata	**K13: Települési identitást meghatározó épített-művi környezeti elemek (beleértve a védettséget élvező elemeket is)** **A helyi lakosság igényli, hogy a települési épített környezet rendezett, az épületállomány karbantartott legyen**. Makó város e tekintetben sokat lépett előre az elmúlt években – számos **nagyobb léptékű fejlesztés történt** többek között a belváros rehabilitációja keretében pl. **Csipkeház-sor, Korona Szálló, Páger mozi** stb. – ám **bőven maradt még teendő a központban és a többi városrészben egyaránt**. A fejlesztési tevékenység szerves részét képezi a folyamatos állagmegóvás, -javítás, műemlékvédelem – **Makó épített örökségének megőrzése, fenntartása**. Mindez jelentősen hozzájárulhat a **település turisztikai vonzerejének növekedéséhez**, valamint **hatást gyakorolhat a város népességmegtartó képességére** is. Makó elsősorban belvárosának épített öröksége – illetve jelentős természeti értékei – révén különösen **jó adottságokkal rendelkezik** ahhoz, hogy ezek a stratégia célkitűzések már középtávon érzékelhető eredményt hozzanak. **Problémát jelent**, hogy a **városközpontban több épület – köztük több helyi védettségű – használaton kívül, üresen áll, gyakran leromlott állapotban**, **ugyanakkor a megnövekedett turistaforgalom számára nincs elegendő színvonalas szálláshely.** **<u>Településkarakter, helyi sajátosságok</u>** A XIX. század elejétől a főtéren és a városközpontban sorra épültek a kisebb-nagyobb **klasszicista** stílusú **polgárházak**, míg a század második felében megjelentek az "L" alakú épületek a homlokzaton **reneszánsz**, később **barokk** ornamentikával. Az 1800-as évek második felétől a

	romantikus historizáló stílusban is építkeztek, ilyen pl. 1895-ből az Ortodox zsinagóga (Forhand Rabbi tér 3.). Az **eklektika** a XIX. század végén vált általánossá. Előbb a polgárházak homlokzatán jelent meg, majd a módosabb parasztházakra is átterjedt. Egyik legszebb eklektikus emlék a József Attila utca 2-4. számú ház. Esetenként copf stílusú füzér, neo-barokkos, illetve szecessziós növényi díszítések (pl. a Teleki László utcában) is előfordulnak. A **szecessziós** stílus főbb emlékeire példa: a József Attila u. 2. sz. alatti Tőkey-ház; Kövecs Antal építővállalkozó lakóháza (Vásárhelyi u. 7.), valamint a Teleki László utca több háza. A klasszicizmus a **népi építészetben** annyira elterjedt, hogy a városképet is döntően meghatározta. Ebben az időszakban épültek fel a Kálvária utca 40-50 méter hosszúságú házai, vagy szép példa a Szent István tér 10. sz. alatti ház is. Jellegzetes háztípus a városban a változatosan kialakított **deszkaoromzatú** lakóépület, így pl. az Iskola u. 15. sz. alatti parasztház. A **kortárs** épületek között **kiemelkedő szerepű Makovecz Imre építész tervezőmunkássága**, mely **Makó települési identitását erősen meghatározza**: organikus épületeivel **egyedi, megkülönböztető hangulatot** biztosítva a városnak. Híresebb makói Makovecz-épületek: Hagymaház (1998); Makói Buszpályaudvar (2010); Búza utcai bölcsőde (2011), Zenepavilon (2012); Makói Hagymatikum Gyógyfürdő (2012). A Makovecz iroda építészeinek szerepe is jelentős: pl. Közhivatalok Háza (2011); József Attila Városi Könyvtár (2019), Erdei János Sportcsarnok (2000). **<u>Az épített környezet meghatározó, egyedi értékei</u>** Makó településszerkezetének alapjai: az utcaszerkezet és a háromszögletű terek már a **XVIII. században** kialakultak. **Makón – a főtér és a belső városmag átépülésének kivételével – az eredeti telekosztás és utcarend a mai napig fennmaradt.** Sajátos **öves rendszer** alakult ki, melynek **magját a főtér és közvetlen környéke** képezi, mint a település elsőrendű területi csoportja. A főtér a Szeged, Arad és Hódmezővásárhely felől jövő utak találkozásánál alakult ki, sokáig vásártér volt. Eredetileg csak a mai **Korona Szálló** előtti kisebb háromszögletű térből állt. A **Megyeháza** megépülésével kialakult a harmadik háromszögletű tér is. A mai **főtér tehát három egybenyíló háromszögletű térből áll**, mivel a történeti hagyományt a legújabb városrendezési tervek is tiszteletben tartották.

	A **Széchenyi tér Makó város főtere**, több városképi jelentőségű épület található itt: a teret közrefogja a régi városháza, a Bérpalota, a Csipkesor, a Korona Szálló. A tér keleti végét a városháza és a takarékpénztár épülete zárja, itt található egyebek mellett Kossuth Lajos szobra. A tér rekonstrukciója 2004-ben Makovecz Imre tervei alapján valósult meg. **Makó belvárosa köztéri szobrokban gazdag.** A Csipkesor előtti szoborparkban található Návay Tamás, Pulitzer József, Galamb József, Dobsa Lajos szobrai. **<u>Védett és műemléki épített környezet</u>** Makó Város Önkormányzat Képviselő-testületének 12/2018. (VII.31.) önkormányzati rendelete Makó város településképének védelméről: 2. § A helyi védelem célja Makó városának és környezetének, az építészeti és táji, valamint az épített környezettel összefüggő természeti elemek jellegzetességeinek, hagyományos megjelenésének megőrzése a jövő nemzedéke számára. **Makó teljes belvárosa, a főtér a környező utcákkal együtt településkép- és településszerkezeti védelem alatt áll.** A helyi területi védelem alá tartozó településszerkezet és utcahálózat a történeti Szent István tér és környezete, mely a Szent János tér, Martinovics u., Nagyér, Kölcsey u. és Szegedi u. által bezárt területet jelenti, ahol meg kell őrizni a hagyományosan kialakult beépítési paramétereket (jellemző beépítési módot, tér-arányokat, méreteket stb.), változtatni, bontani csak akkor lehet, ha viszonylag rövid időn belül egységes, az eredetihez hasonló jellegű beépítés alakulhat ki.[106] Makó Város Településrendezési Eszközeinek És Településfejlesztési Koncepciójának Megalapozó Vizsgálata (2018) 1.14.6.5. alfejezete részletesen ismerteti **Makó város nyilvántartott műemlékeit**[107], melyek az alábbiak: • Kálvária kápolna (1734) – Kálvária u. 80.; • Juhász-(Bán-) polgárház (1860 körül) – Úri u. 28.; • Számtartói lak – ma Kisipari Szövetkezetek Háza (1835 körül) – József Attila u. 3.;

[106] Makó Város Településrendezési Eszközeinek És Településfejlesztési Koncepciójának Megalapozó Vizsgálata (Készítette: TRENECON COWI Tanácsadó és Tervező Kft. és MAPI Magyar Fejlesztési Iroda Zrt., 2018) 1.14.6.3. Védett épített környezet, a helyi, egyedi arculatot biztosító építészeti jellemzők c. alfejezete egy elkészült örökségvédelmi határtanulmányra hivatkozva részletezi azokat a további makói utcákat melyek utcaképét védelemre javasolja.

[107] Miniszterelnökség Örökségvédelmi Hatósági Főosztály Örökségvédelmi Nyilvántartási Osztályának adatszolgáltatása alapján.

	• Református nagyiskola – ma általános iskola (1812-20) – Kálvin tér 7.; • Református ótemplom (1774; torony:1787-88) – Kálvin tér; • Régi Városháza (1859) – Széchenyi tér 6.; • Korona Szálló (1855) – Széchenyi tér 10.; • Városháza – volt Csanád Megyeháza (1780) – Szegedi u. 22.; • volt csanádi Püspöki kápolna (1826) – Csanád vezér tér 12.; • volt csanádi Püspöki nyaraló (1826) – Csanád vezér tér 12/a.; • Szent István Plébánia Templom (1756-72) Szent István tér; • Kőkép, immaculata szobor (1760 körül) – Szent István tér; • Szent Anna római katolikus temetőkápolna (1829) – Kálvária u. 38-40.; • Görög katolikus temetőkápolna (1847) – Hosszú út 1.; • Görög katolikus templom (1778) – Templom köz. Makó város területén nincs nyilvántartott történeti kert. A Szent Anna temetőkápolna és a görög katolikus temetőkápolna műemlék, így mindkét temető telke szerepel a műemlékek között.
K-X. A táji és természeti adottságok vizsgálata	**K14: Tájhasználat értékelése, tájhasználati konfliktusok kezelése** **Makó városának térségében a jó adottságoknak köszönhetően a mezőgazdasági tájhasználat az uralkodó**. A külterületen a szántóföldek dominálnak, a művelésre alkalmatlan szikes területek, rétek és legelők csak foltokban találhatók meg. **Az erdősültség igen alacsony (2,2%), jóval az országos átlag alatti**, nagyobb összefüggő erdőterületek a Maros árterében vannak. **Tájhasználati konfliktusok**: • A mezőgazdasági feldolgozóipar nem kellő érvényesülése. • A gazdálkodás kevésbé vonzó életpálya a fiatalok számára, ami az intenzívebb gondozást igénylő növényi kultúrák eltűnését, a tájhasználati hagyományok megszűnését, a gazdasági szerkezet átalakulását eredményezheti. Szembetűnő változás a zártkertekben a kiskertként művelt területek arányának csökkenése. • Tájképi, ökológiai probléma a gyomosodás, idegenhonos növényállomány térhódítása, invazív növényfajok terjedése. • Tájesztétikai konfliktus a rendezetlen, felhagyott területek (volt bányagödrök, használaton kívüli ipari épületek, műveletlen mezőgazdasági területek), illegális hulladéklerakások tájképi látványa.

2.4. A VÁROS IRÁNYÍTÁSI ÉS MŰKÖDÉSI MODELLJE

Jelen fejezet Makó város Irányítási és működési modelljét mutatja be, **kiemelten kezelve a város fejlődését meghatározó beavatkozások/projektek megvalósításának, a város üzemeltetésének és működésének szempontjait**. A stratégia végrehajthatóságát, annak sikerességét nagymértékben befolyásolja, hogy „a város milyen irányítási és működési háttérrel rendelkezik, illetve milyen hatékonysággal képes a stratégiai ciklus egyes lépéseiben foglalt műveletek végrehajtására”[108].

A fejezet kidolgozása önkormányzati háttérdokumentumok (vonatkozó önkormányzati rendeletek, SZMSZ-ek, határozatok stb.) és az érintett önkormányzati, polgármesteri hivatali, intézményi (pl. humán közszolgáltatási) felelős szereplőkkel lebonyolított interjúk alapján történt.

Az alábbi táblázat összesíti az Irányítási és működési modell makói kulcsszereplőit a többszintű kormányzás (governance) városirányítás modell alapján:

	Érintett szereplők	Kulcsszereplők
1.	Makó Város Önkormányzat Képviselő-testület	
	Makó Város Önkormányzat Képviselő-testület állandó bizottságai: ▪ Ügyrendi és Pénzügyi Bizottság ▪ Makovecz Imre Bizottság ▪ Egyenlő Esély Bizottsága ▪ Emberi Erőforrások Bizottsága; valamint a ▪ Lakásügyi Tanácsadó Testület	▪ Ügyrendi és Pénzügyi Bizottság; ▪ Tanácsnokok[109] - Városüzemeltetési, - Család- és ifjúságvédelmi - Idősügyi - Zöld Város Program - Polgár és Közrendvédelmi
2.	Makói Polgármesteri Hivatal irodákba rendezett szervezete	Makói Polgármesteri Hivatal ▪ Projekt és Városmarketing Iroda - Projekt Csoport
		Makói Polgármesteri Hivatal ▪ Innovációs és Városfejlesztési Iroda - Beruházási Csoport - Műszaki Csoport

[108] Forrás: Fenntartható Városfejlesztési Stratégia Módszertani Kézikönyve 2021-27 (2021. október), 42. old. 2.4. alfejezet.

[109] A Képviselő-testület az SZMSZ-ben meghatározott önkormányzati feladatkörök felügyeletére tanácsnokokat választ. Konkrét feladataikat az SZMSZ 3. számú melléklete tartalmazza. Továbbá működik egy Lakásügyi Tanácsadó Testület is.

		▪ Jegyzői Iroda - Hatósági Csoport
3.	Makó Város Önkormányzata 100%-os tulajdonú cégei: ▪ MAKÓI Szolgáltató Nonprofit Zrt. - Városgazdálkodási és Fejlesztési Divízió - Fürdő Divízió - Kulturális és Közművelődési Divízió - Városi Televízió Divízió ▪ Makói Városgazdálkodási Nonprofit Kft.	MAKÓI Szolgáltató Nonprofit Zrt. ▪ Városgazdálkodási és Fejlesztési Divízió
4.	Makó város intézményei	
5.	A városfejlesztési és működtetési feladatokba bevont piaci cégek	
6.	Nonprofit szervezetek	
7.	Lakosság	

45. táblázat: Makó város Irányítási és működési modelljének szereplői

Az alábbi táblázat bemutatja, hogy a város irányítási és működési feladatai mennyire hangsúlyosan jelennek meg az egyes kulcsszereplők esetében. A feladatok a városirányítási és működési tevékenységekre vonatkoznak. Az **I. Irányítási feladatok** három fő csoportra bontva: **1. Döntéselőkészítés, 2. Döntés, 3. Döntésvégrehajtás** szerepelnek – a városfejlesztési beavatkozásokra vonatkoztatva. A **II. Működtetés** – mely magában fogalja a **városüzemeltetést és intézményi működést** stb. – egy tevékenységként szerepel a mátrixban.[110]

[110] Források: Makó Város Önkormányzat Képviselő-testületének 12/2020. (X.01.) önkormányzati rendelete Makó Város Önkormányzat Képviselő-testületének Szervezeti és Működési Szabályzatáról - Módosította: 11/2020. (XI.27.) SZÁMÚ PM RENDELET, 2/2021. (I.13.) SZÁMÚ PM RENDELET, 12/2021. (VI.18.) önkormányzati rendelet, 16/2021. (X.28.) önkormányzati rendelete. Hatályos: 2021. október 29. napjától. (A továbbiakban: SZMSZ.)

		Makó Város Önkormányzata és Makói Polgármesteri Hivatal						Makó város önkormányzati cégei és intézményei			Piaci cégek	Nonprofit szerve-zetek	Lakosság
		Képviselő-testület	Képviselő-testület állandó bizottsá-gai	Képviselő-testület ideiglenes bizottsá-gai	Tanács-nokok[111]	PH Projekt és Városmar-keting Iroda	PH Innováció s és Városfej-lesztési Iroda	MAKÓI Szolgálta-tó Nonprofit Zrt.	Makói Város-gazdál-kodási Nonprofit Kft.	Önkormá nyzati intézmény ek	Tervező és kivitelező cégek		
STRATÉGIAI TERVEZÉS		**X**	**X**	**X**	**X**	**X**	**X**	x		**X**	x	**X**	**X**
I. Irányítás	I.1 Döntés-előkészítés			**X**	**X**	**X**		x		**X**	**X**	**X**	**X**
	I.2 Döntéshozás	**X**	**X**					**X**				**X**	
	I.3 Döntés-végrehajtás: projektek (fizikai/tartalmi) megvalósítása					**X**		x	**X**	x	**X**	**X**	
II. Működés	Döntések nyomán keletkezett eredmények átvétele, működtetése, fenntartása					**X**		**X**	**X**	**X**		**X**	

*46. táblázat: Makó város Irányítási és működési modellje (szereplők és feladatok kapcsolódási mátrixa); Jelmagyarázat: **X**= kulcsszereplő; x= érintett szereplő*

[111] Az Önkormányzati tv szerint: „A tanácsnok felügyeli a Képviselő-testület által meghatározott önkormányzati feladatkörök ellátását”.

2.4.1. IRÁNYÍTÁSI MODELL

A fenntartható városfejlesztés újszerű kihívásaira adandó helyi válaszok hatékonysága az FVS Módszertani Kézikönyvében[112] részletezett stratégiai ciklus lépéseihez kapcsolódó döntéshozatal hatékonyságának, illetve a döntések nyomán keletkezett feladatok végrehajtási dinamikájának függvénye.

A döntéshozó az Önkormányzat – annak Képviselő-testülete, illetve állandó bizottságai –, melynek központi irányítása meghatározó a város életében – ahogy a fenti mátrixból is kitűnik. A többszintű helyi kormányzás elve érvényesül, a governance-típusú irányítási modell működik.

Makó Város Önkormányzata estében a vonatkozó jogszabályok, különösen az önkormányzati törvény által létrehozhatónak tekintett minden szervezeti egység létezik és működik. Az állandó bizottságok mellett ad-hoc bizottságok felállítására is sor kerül (a közelmúltban 2 alkalommal történt), igény esetén ismét létrehozható, annak jogszabályi alapjai megvannak. Működnek a tanácsnokok, a Lakásügyi Tanácsadó Testület, döntési feladatai vannak a polgármesternek és a jegyzőnek. A település országgyűlési képviselője, polgármestere, képviselői rendszeresen, szükség esetén havonta több alkalommal tartanak fogadóórákat, lakossági fórumokat. Ezeken a találkozásokon a város polgárai egyéb témakörök mellett közvetlenül tehetnek javaslatot a település fejlesztéséra, beruházásokra. Mindezeket az évente legalább egy alkalommal tartott közmeghallgatás egészíti ki.

2.4.1.1. A governance-típusú irányítási eszközök Makón:

- a Képviselő-testület ülései jellemzően nyilvánosak, melyen az állampolgárok részt vehetnek[113];
- az ügyben érintett személy a vonatkozó napirendhez kapcsolódóan szót kérhet, hozzászólhat;
- a Képviselő-testület a lakosság véleményének megismerése érdekében fórumokat, városrészi tanácskozásokat tart;
- a Képviselő-testület évente legalább egyszer közmeghallgatást tart[114];
- az állandó bizottságok rendelkeznek települési képviselő és nem képviselő tagokkal is[115];

---

[112] Forrás: Fenntartható Városfejlesztési Stratégia Módszertani Kézikönyve 2021-27 (2021. október), 18. old. 2. ábra.

[113] A Képviselő-testület üléseinek működései rendjét az SZMSZ-III. fejezete tartalmazza részletesen. A nyilvános ülések időpontja és tervezett napirendje a www.mako.hu honlapon mindenki számára elérhető. Zárt ülés elrendelésére vonatkozó javaslatot indokolni kell. (SZMSZ 15. § (2) bekezdés)

[114] A közmeghallgatáson a helyi lakosság és/vagy a helyben érdekelt szervezetek képviselői helyi közügyekben kérdéseket, javaslatokat tehetnek, melyre a közmeghallgatáson vagy 15 napon belül választ kell adni (SZMSZ 42. §(1) bek.)

[115] Lásd: SZMSZ 4. függelék!

- a nonprofit szervezetek részt vállalnak a közfeladatok ellátásában (feladatellátási szerződéssel), így az őket is érintő tematikus fejlesztési kérdésekben megjelenik a véleményük;
- a stratégiai tervezést és a projektek fejlesztési folyamatát partnerségi társadalmasítási események kísérik, melyek javaslatait mérlegelik.

2.4.1.2. Az Irányítási modell főbb szereplői[116]:

2.4.1.2.1. Makó Város Önkormányzata

- Makó Város Önkormányzatának **Képviselő-testülete** a 2019-es helyi önkormányzati választásokat követően 12 fő.[117] Az Irányítási modellben a szerepük a **stratégia jóváhagyásáról** és **projektekkel kapcsolatos alapvető döntésekről** szól. A projektek indítása jellemzően **képviselő-testületi határozatok** alapján történik.
- A Képviselő-testület munkáját **négy állandó bizottság**[118] támogatja Makón. A mindenkori településfejlesztési stratégia létrehozásának folyamatában aktív szerepet vállalnak, különösen az egyes állandó bizottságok hatáskörébe tartozó **szakmai-tematikus kérdésekben**. A konkrét projektekben tematikusan érintett bizottságok minden esetben **tárgyalják** az előterjesztett tartalmakat és képviselő-testületi jóváhagyást megelőzően, **elfogadásra javasolják** azt, vagy **módosítási észrevételekkel** élnek. Az állandó bizottságok tagjainak száma: 5 fő[119].
- Az állandó bizottságok mellett ideiglenes (ad hoc) bizottságok is működhetnek, melyek meghatározott témában, feladat elvégzésére és meghatározott ideig tevékenykednek, a feladatkörük elvégzését követően ezek megszűnnek.

Makó Város Fenntartható Városfejlesztési Stratégiájának megvalósítása kapcsán elsődlegesen az Ügyrendi és Pénzügyi Bizottság érintett, de **mindegyik állandó bizottságnak jelentős városfejlesztési feladata** is van: az Ügyrendi és Pénzügyi Bizottság költségvetési, gazdálkodási; a Makovecz Imre Bizottság az általános infrastrukturális fejlesztési; az Egyenlő Esély és az Emberi Erőforrások Bizottsága pedig a Képviselő-testület által a hatáskörébe utalt humán-szakmai ügyekben/beavatkozásokban játszik fontos szerepet. A **zöld és a digitális átállással** kapcsolatos szakmai kompetenciák a Makovecz Imre Bizottságban összpontosulnak.

Állandó-bizottságok		Képviselő tagok (fő)	Nem képviselő tagok (fő)	Összesen (fő)
1.	Ügyrendi és Pénzügyi Bizottság	3	2	5

[116] Makó város Irányítási és működési modellje (szereplők és feladatok kapcsolódási mátrixa) című ábra szöveges értelmezése alapján.
[117] Az önkormányzat feladat- és hatásköreit a Magyarország helyi önkormányzatairól szóló törvény (Mötv.), más jogszabályok és a Szervezeti és Működési Szabályzat (SZMSZ) által meghatározott módon, - az SZMSZ és más önkormányzati rendelet eltérő rendelkezése hiányában a Képviselő-testület látja el. A Képviselő-testületet a polgármester hívja össze. (SZMSZ 12. § (1) bek.)
[118] Az állandó bizottságok feladat- és hatásköreit az SZMSZ rögzíti részletesen, melyek terjedelmi okokból itt nem kerülnek ismertetésre.
[119] Lásd: SZMSZ. 50. § (3).

2.	Makovecz Imre Bizottság	3	2	5
3.	Egyenlő Esély Bizottsága	3	2	5
4.	Emberi Erőforrások Bizottsága	3	2	5

47. táblázat: Makó Város Önkormányzata állandó bizottságai, 2022.

- A TOP Integrált Területi Program, valamint az egyéb uniós és hazai forráskeretekből megvalósuló egyes **projektek létrehozását tematikus megosztásban végig követik az érintett állandó, ideiglenes bizottságok tagjai**. A **városvezetés tagjai** (polgármester, alpolgármester, képviselő, jegyző, tanácsnok, irodavezető, csoportvezető) **a Képviselő-testület és a bizottságok munkájában egyaránt részt vesznek** – a jogszabályokban és az SZMSZ-ben szabályozott módon. A projektek tematikája szerint változik az egyes **polgármesteri hivatali irodák/csoportok** és az állandó és ideiglenes bizottsági tagok, illetve esetlegesen külső szakértők bevonása.
- Makón a képviselő-testület az SZMSZ-ben meghatározott önkormányzati feladatkörök felügyeletére **tanácsnokokat** választott a települési képviselők sorából.[120] A Városüzemeltetési tanácsnok, a Család- és ifjúságvédelmi tanácsnok, az Idősügyi tanácsnok, a Zöld Város Program tanácsnoka, a Polgár- és közrendvédelmi tanácsnok saját ügykörében eljárva segítik a stratégiai tervezési, döntés-előkészítési és a projekt-végrehajtási feladatokat.

2.4.1.2.2. Makói Polgármesteri Hivatal

A fenntartható városfejlesztésben leginkább érintett szervezeti egységei:

- Projekt és Városmarketing Iroda Projekt Csoport;
- Innovációs és Városfejlesztési Iroda Beruházási Csoport és Műszaki Csoport.

A fenti csoportok vonatkozó, főbb irányító, koordinációs feladat- és felelősségi körei az alábbiak:

Az irodák élén az irodavezető áll, aki összehangolja és vezeti az iroda és csoportok szerteágazó feladatait. Munkáját önálló csoportvezetők is segítik, akik felelősséggel tartoznak az általuk irányított területen folyó szakmai munkáért.

a.) A Projekt és Városmarketing Iroda Projekt Csoportja (3 fő) fő feladatköre a különböző, elsősorban **európai uniós**, illetve **hazai finanszírozású pályázatokkal/projektekkel** kapcsolatos feladatok ellátása: **a megtervezéstől a benyújtáson át a sikeres megvalósításig tartó ciklus folyamatmenedzsmentje** a 2014-2020-as tervezési időszakban, 2022-ig tartó projektzárással, végelszámolással – szoros **együttműködésben, feladatmegosztással a Polgármesteri Hivatal** (továbbiakban: PH) **szakmailag érintett, más szervezeti egységeivel** (irodáival/csoportjaival). Ezen belül hangsúlyos feladata Makó város, valamint a Makói járás **terület-, térség-, gazdaságfejlesztésével kapcsolatos koncepciók/projektek kidolgozása**; folyamatos **pályázatfigyelés, projektgenerálás**, pályázatírás, pályázati ügyintézés és

[120] Részletes feladataikat az SZMSZ 3. melléklete tartalmazza.

tanácsadás; folyamatos **kapcsolattartás** a város, a térség fejlesztésében érintett helyi/térségi szereplőkkel (kormányzati szervekkel, önkormányzatokkal, vállalkozásokkal, társadalmi szervezetekkel stb.).

A Projekt Csoport feladata a PH többi szervezeti egységével, a települési önkormányzatokkal együttműködve a **2021-27 közötti időszakra történő felkészüléssel kapcsolatos stratégia tervezések** (FVS stb.) **koordinálása**: a tárgyhoz igazodó fejlesztési tervek generálása, azok rendszerezése, az előkészítéshez **pályázati lehetőségek felkutatása**; az Operatív Programokhoz köthető szakmai feladatok, pályázatok nyomon követése. A **projektek előkészítése** során rendszeres szakmai kapcsolatot tart fenn a makói főépítésszel is. *(A működési/üzemeltetési típusú feladatokat lásd alább, a Működési modell alfejezetben!)*

b.) A városfejlesztési területen kulcsszereplő – a Projekt csoport mellett – az **Innovációs és Városfejlesztési Iroda** Beruházási Csoportja és Műszaki Csoportja, melyek egymással szoros együttműködésben dolgoznak. A **Beruházási Csoport** (3 fő) feladata a jellemzően **hazai állami vagy saját finanszírozású önkormányzati beruházások előkészítése**, valamint a közbeszerzésekkel kapcsolatos koordinációs feladatok ellátása. *(A működési/üzemeltetési típusú feladatokat lásd alább, a Működési modell alfejezetben!)*

c.) **Az Innovációs és Városfejlesztési Iroda Műszaki Csoport** (5 fő) városfejlesztési koordinációs feladatai keretében évente előkészíti az önkormányzati fenntartású intézményi hálózat **felújítási tervét.** Részt vesz az Önkormányzat vonatkozó **költségvetési tervezetének** kidolgozásában, valamint a városfejlesztési feladatokat érintő gazdasági megállapodások előkészítésében. Feladata az **ágazati fejlesztések előkészítése**, **koncepciók alkotása**, azok Képviselő-testület elé való terjesztése, majd az elfogadott koncepciók alapján **tervpályázat kiírása** a fejlesztés terveinek elkészítése érdekében, a **tervezési folyamat koordinálása**.

A Műszaki Csoport **koordinálja** az **önkormányzati intézmények energiafelhasználását**, továbbá a lakossági energia-ellátást, és kapcsolatot tart a helyi energiaszolgáltatókkal. Koordinálja a távhőszolgáltatással összefüggő önkormányzati feladatokat.

A **digitális és zöld átállások, illetve azok menetrendjének** (I. ütem) **kidolgozásában a Műszaki Csoport szakemberi kulcsszereplők** a tematikus munkacsoportban, illetve fő interjúalanyok a PH-n belül. *(A működési/üzemeltetési típusú feladatokat lásd alább, a Működési modell alfejezetben!)*

A fenntartható városfejlesztésben részben érintett polgármesteri hivatali szervezeti egységek

- Jegyzői Iroda Hatósági Csoport[121]
- Pénzügyi Iroda Számviteli Csoport;
- Innovációs és Városfejlesztési Iroda Vagyoncsoport;
- Projekt és Városmarketing Iroda Városmarketing Csoport.

[121] A Jegyzői Iroda Hatósági Csoport vonatkozó feladatai: tervezés, hatósági eljárások, főépítésszel kapcsolattartás.

A fenti Csoportok főbb koordinációs feladat- és felelősségi körei az alábbiak:

A Polgármesteri Hivatal gazdasági szervezettel rendelkező szervezet, mely a Pénzügyi Iroda Számviteli Csoportjából és az Innovációs és Városfejlesztési Iroda Vagyoncsoportjából tevődik össze. A gazdasági szervezetet a Pénzügyi Iroda irodavezetője vezeti. A gazdasági szervezet feladatait külön ügyrend rögzíti.

d.) <u>Pénzügyi Iroda Számviteli Csoport</u> (11 fő) ellátja az Önkormányzat, a Polgármesteri Hivatal és az önállóan működő költségvetési intézmények (ügyrendi megállapodás alapján), egyes önkormányzati társulások (külön megállapodás alapján), valamint a nemzetiségi önkormányzatok **költségvetés tervezésével** kapcsolatos **pénzügyi és számviteli feladatait**. A **pályázatoknál** – egyebek mellett – közreműködik pénzügyi tervkészítésben, előkészítésben; elkészíti a beruházásokkal kapcsolatos gazdaságossági számításokat – igény szerint.

e.) Az <u>Innovációs és Városfejlesztési Iroda Vagyoncsoport</u> (5 fő) közreműködik az Önkormányzat gazdasági programjának, közép- és hosszú távú vagyongazdálkodási tervének előkészítésében javaslatot dolgoz ki az ingatlanvagyon hasznosítására.

f.) A <u>Projekt és Városmarketing Iroda Városmarketing Csoport</u> (4 fő) a Polgármesteri Hivatal, Makó Város Önkormányzata PR feladatait, valamint városmarketing és turisztikai koordinációs feladatokat lát el.

(A fenti d-e-f. Csoportok működési/üzemeltetési típusú feladatait lásd alább, a Működési modell alfejezetben!)

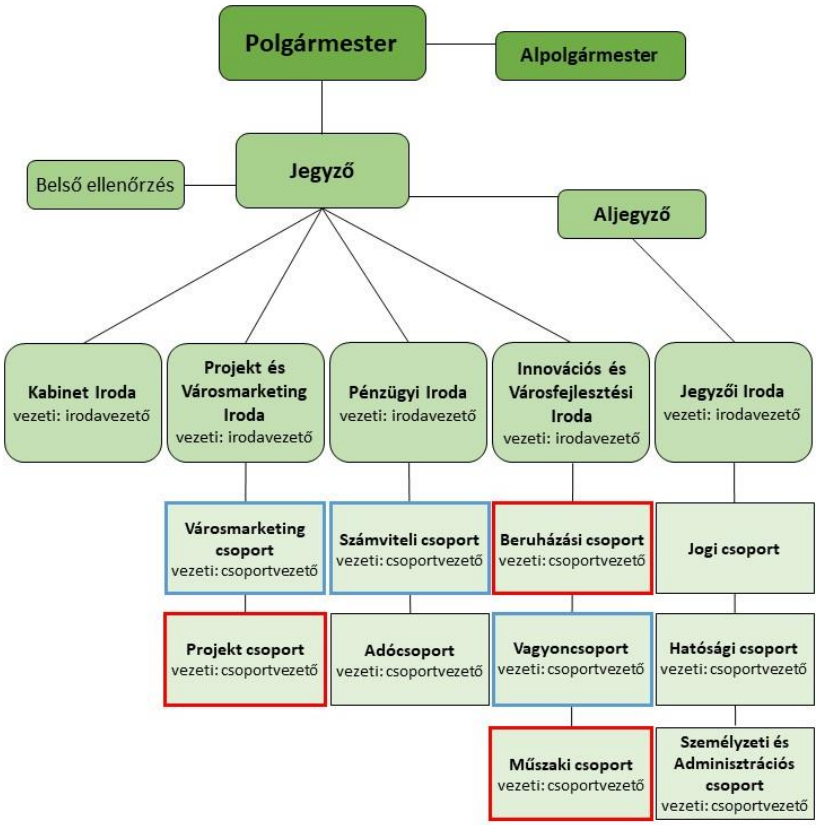

38. ábra: A Makói Polgármesteri Hivatal szervezeti ábrája, forrás: saját szerkesztés

A PH szervezeti felépítése a fenti ábrán bemutatott **organigram** szerint áll össze. Az ábrán **kiemelésre kerültek** (vastag kerettel) a **városfejlesztés koordinációját végző, kulcsszerepű** (piros kerettel), továbbá a még **érintett hivatali belső egységek** (kék kerettel).

(A színes kerettel megjelölt egységek működésben, városüzemeltetésben betöltött pontos szerepét, alább a Működési modell alfejezet ismerteti.)

Az interjúalany közlése szerint a **Makói Polgármesteri Hivatal összdolgozói létszáma** 69 fő, ebből 62 fő köztisztviselő, 7 fő munkaszerződéses. A jelenlegi létszám az elmúlt 3 évben lényegileg nem változott. Az engedélyezett létszámkeretet a PH betartja, ugyanakkor 6 fő köztisztviselő hiányzik az engedélyezett állományból jelenleg.[122] A hiányzó erőforrás a műszaki és számviteli szakterületeket érinti.

A nagyobb léptékű városi/járási fejlesztési projektek tervezését és megvalósítást végző Projekt Csoport kapacitáshiány esetén külső szakértő cégeket, szakembereket von be vállalkozási szerződéssel (pl. mérnök, projektvezető). **A Projekt Csoport nagyléptékű, konzorciális projektek teljes projektciklusa menedzseléséhez kellő szaktudással és gyakorlati tapasztalattal bír**. A **Műszaki és Beruházási Csoportokban** jelenleg kevés projektmegvalósítást/beruházásokat támogatni képes **szakember/mérnök** dolgozik.

A meglévő diplomás állomány – többségében makói lakos, illetve szegedi, hódmezővásárhelyi, mezőhegyesi stb. – jól képzett, egy részük rendelkezik nemzetközi projektek megvalósításához szükséges nyelvtudással is.

A városfejlesztési koordinációban leginkább érinett három Csoport tevékenyégének sikere nagyban függ a különféle hivatali egységekkel való **együttműködés** gördülékenységétől. A hivatali interjúalany szerint **kiegyensúlyozott** az egyes osztályok kapcsolata, az információátadás/megosztás közöttük **hatékony**, így a feladatvégzés jellemzően sikeres.

Makón **nincs városmenedzser státusz** a szervezeti rendszerben, a **városi szintű koordinációs** tevékenységeket a **Polgármesteri Hivatal három Csoportja – Projekt, Műszaki, Beruházási** – látja el, a fentebb ismertetett feladatmegosztásban.

A készülő FVS vonatkozásban szintén fontos tényező, hogy a **zöld átállást célzó, energetikai és környezetvédelmi beavatkozások zajlanak a városban** - egyes kapcsolódó projekteken keresztül -, és a Zöld Város Programnak van külön nevesített tanácsnoka is. Míg a **digitális átállás kezdetibb stádiumban** van - az elvégzett intézményi és lakossági **kérdőíves vizsgálatok** és önkormányzati **interjúk** alapján -, így ennek a folyamatnak **jelenleg szervezetileg nincs még körül határolható megjelenése** a Polgármesteri Hivatal keretei között.

[122] Forrás: 3/2022. (II.10.) önkormányzati rendelet Makó Város Önkormányzata 2022. évi költségvetéséről, módosításának és végrehajtásának rendjéről. 8. melléklete: „Makó Város Önkormányzata költségvetési szerveinek engedélyezett létszámkerete2022. január 1-től. Az ott leírt szabály szerint az engedélyezett létszám: 75 fő, amiből 69 fő köztisztviselő, 7 fő munkaszerződéses."

2.4.1.3. A városfejlesztési célú beavatkozás/projekt megvalósítási folyamata

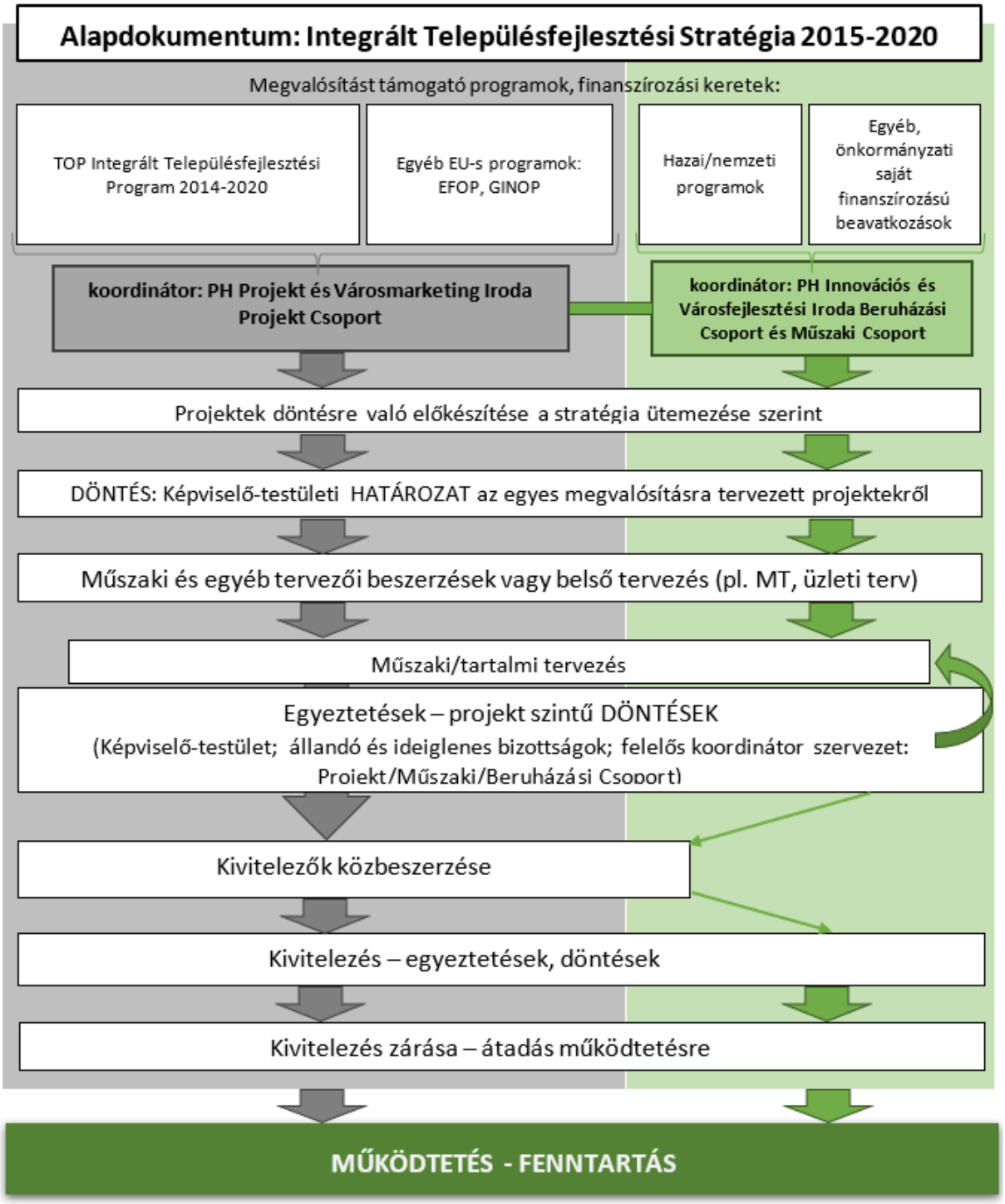

39. ábra: A városfejlesztési célú beavatkozások (projektek) megvalósításának folyamatábrája[123]

A fenti **folyamatábra összegzően bemutatja**, hogy milyen **főbb lépéseken** keresztül és milyen **szereplők** közreműködésével történik egy-egy városfejlesztési célú infrastrukturális

[123] Megjegyzés a folyamatábrához: A műszaki/tartalmi tervezés, illetve annak bizonyos fázisa, pl. tanulmányterv, engedélyes terv készítése megelőzheti a képviselő-testület döntését, annak megalapozása érdekében, mert a forrás összege csak ezt követően határozható meg.

beavatkozás/projekt megvalósítása, mely pontokon, milyen szinten jelentkeznek a **döntések**, illetve hol van lehetőség **korrekcióra**, módosításokra.

A döntési pontokat is megvilágító, fenti folyamatábra szerint az európai uniós és a hazai vagy saját önkormányzati finanszírozású fejlesztések alapvetően azonos lépések és logika mentén történnek, azonban eltérő szervezeti egységek végzik a koordinációt, melyek adott esetben együttműködnek a megvalósítási folyamat során.

A folyamat lépései

Egy-egy projekt részletes szakmai előkészítését megelőzően szükséges egy **képviselő-testületi előterjesztés és határozat** arról, hogy a folyamat elindulhat. Ezt az előterjesztés az aktuálisan ismert tartalmakkal (előzetes tervek, koncepciós tervek) együtt terjesztik az állandó-vagy az ideiglenes-(ad hoc) bizottságok majd a Képviselő-testület elé.

A **döntést követően** lebonyolításra kerül a tervezői **közbeszerzés** (a műszaki tervező), és megindul a **részletes tervezés** (engedélyes és kiviteli tervek). A tervezés során folyamatos a szakági tervezők kommunikációja a projekt koordinátorral és a **szakmai egyeztetésekbe** a jövendőbeli üzemeltetőt is bevonják (amennyiben az ismert). A **projektek előkészítése** során **a fejlesztés tervezési dokumentációja bemutatásra kerül** az érintett képviselő-testületi állandó – és/vagy ideiglenes – bizottságnak, mely prezentáció jellemzően a **szakági tervező bevonásával** történik. Az érintett **bizottság véleményezi a dokumentációt**, melyet követően a változtatási igények alapján a tervezők/előterjesztők **elvégzik a szükséges módosításokat**.

A projektek megvalósítása során fellépő **változtatási igényeket** (pl. eljárásrendi-típusú, határidő módosítás) jellemzően a menedzsmentért felelős PH Iroda *(lásd fenti folyamatábra!)* saját hatáskörben gondozza, de jelentősebb (pl. városképet érintő) változások esetén a **módosítás bekerül a releváns képviselő-testületi állandó bizottság elé**. Minden módosítás írásos formában rögzítésre kerül.

Jellemzően a befejezett projektek mindegyike egy **működtetést/városi működési rendszerbe való integrálást segítő technikai/műszaki dokumentum átadásával zárul**. A tervezés és kivitelezés folyamatába bevonják a majdani **működtető önkormányzati intézményt**/céget vagy egyéb céget is (amennyiben az ismert) a minél gördülékenyebb átmenet érdekében.

A folyamat megvalósítási hatékonysága szempontjából kiemelt megállapítások

Az ITS által megalapozott TOP ITP végrehajtása során a PH Projekt és Városmarketing Iroda Projekt Csoport 2021 évben **23 db**, döntő többségben **európai uniós projekt koordinációját** látja el. Ebből **20 db sikeresen lezáródott** – és infrastrukturális fejlesztés esetén működtetésre átadásra került.

A jellemzően **hazai vagy saját önkormányzati projekteket** koordináló PH Innovációs és Városfejlesztési Iroda Beruházási Csoport és Műszaki Csoport szervezeti egységek 2021-ben **9 db** beruházási feladat során jártak el. Megállapítható, hogy az **európai uniós és hazai projektek megvalósítási eredményessége között nem mutatkozik lényegi különbség**.

A TOP Plusz-os forrásból finanszírozott projektek koordinálása a nagyléptékű, komplex TOP-os (5.2.1., 4.3.1[124]., 5.1.2., 1.2.1., 1.1.1., 1.4.1.), a GINOP-7.1.4., illetve a közel 1 Mrd Ft keretösszegű, 8 tagú konzorciumot felölelő EFOP-1.5.3. és EFOP-3.9.2. projektek[125] megvalósításában szerzett menedzsment tapasztalatok alapján várhatóan további hasonlóan nagyléptékű, komplex fejlesztési projektek biztonságos és sikeres lebonyolítása sem okoz problémát Makó Önkormányzatának.

Az irányítási modell értékelése alapján levont következtetések

1. A városfejlesztés és működtetés területén az **Önkormányzat által irányított folyamatok a jellemzőek**. A többszintű irányítási, governance-típusú modell elemei – amelyben a nem önkormányzati szereplők is hangsúlyos szerepet kapnak – megjelennek ugyan, de nem váltak a városirányítás meghatározó jellemzőivé, melynek fő oka az önkormányzati működési és döntési mechanizmusok törvényileg (Mötv.) szabályozott keretrendszere.
2. A **városmenedzseri feladatkör jelenleg nem épül be** Makó Város Polgármesteri Hivatalának struktúrájába, a stratégiai szintű koordinatív feladatok, valamint a nagyobb léptékű, EU-s projektek előkészítő és megvalósítást érintő feladatai elsősorban a Projekt és Városmarketing Irodánál koncentrálódnak.[126]
3. A **zöld és digitális átálláshoz szükséges szakértői ismeretek megosztva lelhetők fel** a Projekt és Városmarketing Irodánál, a PH Innovációs és Városfejlesztési Irodánál, valamint az önkormányzati cégeknél: a MAKÓI Szolgáltató Nonprofit Zrt.-nél és a Makói Városgazdálkodási Nonprofit Kft.-nél, illetve a vállalkozói szektorban, a különböző piaci szereplőknél.
4. Makón a **városfejlesztés** stratégiai szintű és projekt megvalósítást lefedő **folyamatai** hatékonysági és minőségi szempontból egyaránt **magas színvonalúak**.
5. A Polgármesteri Hivatalban a döntéselőkészítésben és megvalósításban résztvevő Irodák/Csoportok között jó a kommunikáció, működik az információáramlás, ami elősegíti a **gördülékeny projektvégrehajtási** folyamatot.

A Hivatalban **alkalmazásban állnak** a sikeres projektvégrehajtást támogató **projektmenedzser**, illetve **műszaki végzettségű** mérnökök, szakértő **munkatársak**. Amennyiben olyan **speciális szakmai kompetencia vagy jogosultság** szükséges egy feladat ellátásához (pl. műszaki ellenőr, közbeszerzési szakértő), mely a főállású munkatársak körében

[124] TOP-5.2.1-15-CS1-2016-00002 - Makó Honvéd városrészének megújítása; TOP-4.3.1-15-CS1-2016-00003 azonosítószámú - Honvéd városrészi központ építése című projektek.

[125] EFOP-1.5.3-16-2017-00037 – Értékközvetítés a Makó-térségi közösségekben – humán közszolgáltatások fejlesztése; EFOP-3.9.2-16-2017-00023 – Humán kapacitások fejlesztése térségi szemléletben – kedvezményezett térségek - Esélyteremtés a gyermekekért - közszolgáltatások fejlesztése a Makói kistérségben c. projektek.

[126] Megjegyzés: a Hagymatikumban jelenleg is folyó, nagyléptékű bővítésben nincs PH-i projektfeladat. A műszaki ellenőr a BMSK Zrt. A PH Beruházási csoport részt vesz az építési koordinációkon.

nem lelhető fel, **külső szakértőt** vonnak be – jellemzően konkrét feladatkörrel és meghatározott időre. Amennyiben bármely tervezési vagy megvalósítási területen számottevő kapacitáshiány lép fel, mely az eredményességet veszélyezteti, a problémát az érintett vezető munkatárs jelzi a döntéshozók felé, akik döntenek a helyzet kezeléséről.

2.4.2. MŰKÖDÉSI MODELL

2.4.2.1. Makó város működési térképe

A **város működését biztosító szolgáltatások**at a lentebb található működési térkép ábrázolja összegzően, bemutatva, hogy azok milyen **szervezeti formában** működnek, illetve **miként kapcsolódnak** a város Önkormányzatához.

A térkép központi részén az **Önkormányzat által fenntartott és működtetett intézmények** és az **önkormányzat 100%-os tulajdonában lévő városi cégek** találhatóak, míg azzal részben átfedve társulások keretében működő szolgáltatók, azon kívül az Önkormányzathoz feladatellátási szerződés alapján vagy formalizált módon nem kapcsolódó, de a város szolgáltatási portfólióját jelentősen meghatározó intézmények/szervezetek kerültek ábrázolásra.

Az ábrán megjelenített **önkormányzati humán szolgáltató és egyéb fontos közfeladatot** ellátó (pl. közlekedés, hulladékkezelés stb.) **intézményeket/szervezeteket és feladatkörüket** a Helyzetfeltárás tematikus alfejezetei részletesen bemutatják *(különös tekintettel a 2.1.8., fejezetre, mely a humán infrastruktúrát és közszolgáltatásokat ismerteti részletesen, továbbá a 2.1.10., a 2.1.15. és a 2.1.17. fejezetekre)*, ezért jelen fejezet ezeket **terjedelmi okból nem részletezi**, csak egy **rövidített összegző áttekintést ad** róluk, hasonlóképpen az **önkormányzati cégekhez**.

2.4.2.1.1. Makó Város Önkormányzata

<u>A város működtetésében, üzemeltetésében leginkább érintett polgármesteri hivatali szervezeti egységek</u>

Fentebb, az Irányítási modell alfejezet részletesen ismerteti a Makói Polgármesteri Hivatal fenntartható városfejlesztésben leginkább érintett szervezeti egységeit, melyek feladatköre – az önkormányzati munkamegosztásból fakadóan – jellemzően összetett, és a tervezés/projekt irányítói, koordinációs szerep mellett minden Iroda/Csoport változó mértékben, aktív részt vállal a működési, esetenként üzemeltetési feladatokban is. Az alábbiakban ez utóbbiak kerülnek röviden ismertetésre.

a.) Az **<u>Innovációs és Városfejlesztési Iroda</u>** **<u>Beruházási Csoportja</u>** jellemzően **hazai állami vagy saját finanszírozású önkormányzati beruházások ütemterv szerinti lebonyolítását**, beszállítók, kivitelezők, szakértők versenyeztetését, a Képviselő-testület által elfogadott fejlesztés tárgyában az előzetesen (vállalási ár, referenciák stb. alapján) kiválasztott tervezőkkel, kivitelezőkkel, beszállítókkal, szakértőkkel történő egyeztetés, megrendelői igények, elvárások képviseletét végzi. Közreműködik a fejlesztési és üzemeltetési tervek

előkészítésében és véleményezésében. Ezen tevékenységéhez megbízás alapján külön lebonyolító szervezetet vehet igénybe. Ellátja a **beruházások folyamatos ellenőrzését**, figyelemmel kíséri a műszaki ellenőr tevékenységét. Feladata továbbá a szakhatóságokkal, közműszolgáltatókkal, építésügyi **hatósággal történő kapcsolattartás**, a főépítésszel, a főkertésszel történő egyeztetés. Koordinálja és ellenőrzi a **hulladékgazdálkodási** közszolgáltatási tevékenységgel összefüggő önkormányzati feladatokat, ellátja a lezárt hulladékrakók üzemeltetésével kapcsolatos teendőket. Együttműködik az FBH-NP Nonprofit Kft.-vel a hulladékgazdálkodás működtetésében.

A Beruházási Csoport fontos feladata a **közbeszerzések**kel kapcsolatos feladatok ellátása, a **teljes folyamat** jogszabályoknak megfelelő **menedzselése az előkészítéstől a szerződéskötésig**: ennek részeként – egyebek között – az éves közbeszerzési terv, a Közbeszerzési Szabályzat elkészítése, előterjesztése jóváhagyásra; a közbeszerzési kiírások elkészítése, közzététele; a beérkezett pályázatok szakmai értékelése, a vállalkozási szerződések előkészítése. A Csoport közbeszerzési tevékenységéhez megbízás alapján külön lebonyolító szervezetet vehet igénybe.

b.) A Innovációs és Városfejlesztési Iroda Műszaki Csoport az önkormányzati fenntartású intézményi hálózat Képviselő-testület által elfogadott **felújítási tervét hajtja végre**. **Ellenőrzi a városi távhő rendszer és a gyógyfürdő üzemeltetését**[127]. **Felügyeli az önkormányzati cégek** részére biztosított önkormányzati támogatások felhasználásának szabályosságát, szakmai szempontból ellenőrzi a rájuk bízott feladatok végrehajtását. Biztosítja a **közvilágítással** kapcsolatos önkormányzati feladatok ellátását. A közvilágítási hálózat üzemelésével kapcsolatos észrevételeket az áramszolgáltató felé jelzi. A köz- és díszvilágítás **energiafelhasználását** figyelemmel kíséri.

A Műszaki Csoport közreműködik a **környezetvédelemmel, hulladékgazdálkodással** kapcsolatos önkormányzati és jegyzői hatósági feladatok elvégzésében, és gondoskodik a helyi jelentőségű **védett természeti értékek és területek fenntartásáról**, megóvásáról. A **kötelező közszolgáltatási feladatkörében** a Csoport ellátja a köztisztasággal, a növényvédelemmel, a szúnyoggyérítéssel, a zöldfelület gazdálkodással, a vízellátással, a belvízmentesítéssel, a vízrendezéssel kapcsolatos üzemeltetési, karbantartási, felújítási feladatokat. Ellátja továbbá az **önkormányzati utak, kerékpárutak, gyalogjárdák, csapadékvíz-elvezető csatornák, játszóterek üzemeltetésével/kezelésével**, felújításával kapcsolatos feladatokat. Gondoskodik a **vízügyi, vízgazdálkodási**, és a település-vízellátási szakmai feladatok ellátásáról, koordinálja a helyi **felszíni vízrendezés és vízkárelhárítás**, az árvíz- és belvízelvezetéssel kapcsolatos feladatok elvégzését, valamint az önkormányzati **közmunkások** munkavégzését. Ellátja a rendkívüli veszélyhelyzetek során szükségessé váló **katasztrófavédelmi intézkedések megszervezését**, valamint a **közbiztonsági** referensi feladatokat. Folyamatosan figyelemmel kíséri a városi **kamerarendszer üzemeltetését** – kapcsolatot tartva a városi

[127] A távhő rendszert a Makói Városgazdálkodási Nonprofit Kft, a Hagymatikum Gyógyfürdő működtetője a Makói Szolgáltató Nonprofit Zrt., mindkettő Makó Város Önkormányzatának 100%-os tulajdonú cége.

rendőrkapitánysággal. Ellátja a helyi **autóbusz-közlekedéssel** kapcsolatos feladatokat. Feladatkörébe tartozik a **helyi közszolgáltatások körében a városüzemelési és egyes kommunális feladatok ellátása**, illetve a **közszolgáltatási** szerződéssel megbízott szolgáltatók **feladatellátásának ellenőrzése**.

c.) A **Projekt és Városmarketing Iroda Projekt Csoportja koordinálja** a makói önkormányzati projektek megvalósítását: nyomon követi a projektek sikeres műszaki és pénzügyi tartalmának a megvalósulását, elvégzi a pályázattal kapcsolatos számlák szakmai teljesítésének igazoltatását, lehívja a pályázatokkal kapcsolatos támogatásokat és elszámol azokkal.

d.) **Pénzügyi Iroda Számviteli Csoport** ellátja az Önkormányzat, a Polgármesteri Hivatal és az önállóan működő költségvetési intézmények (ügyrendi megállapodás alapján), egyes önkormányzati társulások (külön megállapodás alapján), valamint a nemzetiségi önkormányzatok **költségvetés végrehajtásával, beszámolásával kapcsolatos pénzügyi és számviteli feladatokat**, biztosítja azok költségvetésének operatív végrehajtását. Feladatát a kiépített belső kontrollrendszer alapján végzi.

A **pályázatokkal kapcsolatosan** – egyebek mellett – lehívja a támogatásokat, vezeti ezek elkülönített nyilvántartását. Elszámol a pályázatok útján nyert támogatásokkal. Ellenőrzi a pályázatokkal, beruházásokkal kapcsolatos számlákat, utalványrendeletet állít ki, ad le, figyeli a pénzügyi teljesítéseket, egyezteti a főkönyvvel. Lefűzi a pályázatokkal kapcsolatos bizonylatokat, őrzi, arról folyamatos nyilvántartást vezet, a pályázat elszámolását és a kapcsolódó különféle statisztikai jelentéseket elkészíti.

e.) Az **Innovációs és Városfejlesztési Iroda Vagyoncsoport k**özreműködik az Önkormányzat gazdasági programjának, közép- és hosszú távú **vagyongazdálkodási tervének végrehajtásában**. Nyilvántartja az **önkormányzat ingatlanvagyonát**, vezeti a vagyonkataszterben az önkormányzati ingatlanokat érintő tulajdonváltozásokat, valamint a terhelő kötelezettségeket. Folyamatos egyeztetést végez a földhivatali nyilvántartással és a Hivatal tárgyi eszköz nyilvántartójával.

Előkészíti és végrehajtja az önkormányzati tulajdonú ingatlanok (épületek, építmények, építési telkek, termőföldek) elidegenítésével és **önkormányzati tulajdonú ingatlanok megvásárlásával és nem önkormányzati tulajdonú ingatlanok vételével** kapcsolatos képviselő-testületi anyagokat, előterjesztéseket. Vezeti az **önkormányzati tulajdonú bérlakások és helyiségek** teljes körű nyilvántartását, gondoskodik ezek üzemeltetéséről, működtetésével kapcsolatos feladatokat lát el. Képviseli az Önkormányzat tulajdonosi érdekeit. Nyilvántartja a **Maros-parti üdülőterületeket**, magántulajdonú felépítmény esetén meghatározza az üdülőterületek bérleti díját, ezekre bérleti szerződéseket köt.

Ellátja az önkormányzat tulajdonában lévő értékpapírok és egyéb vagyonelemek hasznosításával összefüggő feladatokat. Rendszeresen felszólítja az önkormányzat követelésállományba tartozó díjak meg nem fizetéséből keletkezett hátralékosokat. Közreműködik a Lakásügyi Tanácsadó Testület munkájában, ellátja az ügyviteli feladatokat.

f.) A **Projekt és Városmarketing Iroda Városmarketing Csoport** a kiemelt **önkormányzati rendezvények, média és sajtóesemények** lebonyolítását, valamint a különböző **helyi társadalmi szervezetekkel** (civil szervezetek, nemzetiségi önkormányzatok, egyházak, oktatási intézmények) való **kapcsolattartást** végzi. Ellátja az Önkormányzat **arculatának** kialakításával kapcsolatos feladatokat, **városmarketing tervet** készít, valamint ilyen célú kiadványokat hoz létre. Folyamatosan kapcsolatot tart a helyi vállalkozókkal és turisztikai szolgáltatókkal, melyhez kapcsolódóan rendezvényeket szervez.

Hozzájárul az esélyegyenlőség érvényesítéséhez, a diszkriminációmentes, egyenlő bánásmód biztosításához.

A Városmarketing Csoport csoportvezetője **koordinálja a helyi Tourinform Iroda működtetését**, melynek fő feladatai: a belföldi és külföldi turisták, valamint a helyi lakosság naprakész és átfogó tájékoztatása a települési, térségi, regionális és országos turisztikai kínálatról (látnivalókról, turisztikai szolgáltatásokról, programokról stb.); valamint a **kereslet és kínálat közvetítése**, **felmérése**. Továbbá az Iroda működési területét érintő **turisztikai adatok folyamatos gyűjtése**, illetve adatszolgáltatás, adatfrissítés[128]. Kiemelt feladat **Makó város népszerűsítése** különböző kommunikációs csatornákon és eszközökkel (pl. bel- és külföldi kiállításokon, szakmai konferenciákon stb.)

2.4.2.1.2. Önkormányzati fenntartású intézmények

A város működési térképén (lásd alább!) megjelenített önkormányzati fenntartású **nevelési, közművelődési, egészségügyi alapellátási és szociális intézményeket** és feladatkörüket a Helyzetfeltárás tematikus alfejezetei részletesen bemutatják – különös tekintettel az 1.8. fejezetre, mely a humán infrastruktúrát és közszolgáltatásokat ismerteti részletesen–, ezért jelen fejezet ezeket terjedelmi okból nem részletezi újra.

A város önkormányzati fenntartású **humán közintézményeinek**, társadalmi célú létesítményeinek szakági **alapműködése kapcsán kevéssé jellemzőek** a működési/pénzügyi fenntarthatóságot szem előtt tartó **adatalapú, rendszerszintű fejlesztések**. Néhány közintézményt/-szolgáltatást befogadó létesítményben (pl. óvoda) történtek energetikai fejlesztések, de ezek nem jelentik automatizált épületirányítási rendszerek bevezetését – ami már jelentősen befolyásolná a létesítmények üzemeltetéséhez szükséges humán és egyéb erőforrások iránti igényt is.

2.4.2.1.3. Az önkormányzat tulajdonában lévő, a város működtetésében, üzemeltetésében részt vevő cégek

A két teljesen önkormányzati tulajdonú cég a városfejlesztési beavatkozások végrehajtásának meghatározó szereplői, melyek döntően **városüzemeltetési és fenntartási** tevékenységeket látnak el.

[128] A Magyar Turisztikai Ügynökség Zrt. Nemzeti Turisztikai Adatbázisában (NETA).

A Makó Város Önkormányzat Képviselő-testülete 100%-os tulajdonában lévő, **Makói Szolgáltató Nonprofit Zrt**. (röviden: NZrt.), önálló jogi személy, **önálló** költségvetéssel és gazdálkodással. Az NZrt., mely vállalkozási tevékenységet is folytathat, Vezérigazgató irányítja, 5 fős felügyelő bizottság ellenőrzése mellett. Az NZrt. a 36/2020 (V.26.) az. polgármesteri határozat alapján **2020.10.10-től, beolvadással jött létre**, mely során a Makói Gyógyfürdő Kft. (Hagymatikum), a Makói Városfejlesztő Kft., a Makó Városi Kulturális-Közművelődési Nonprofit Kft., valamint a Makói Városi Televízió Nonprofit Kft. megszűnt, és általános jogutódjuk a Makói Szolgáltató Nonprofit Zrt. lett, teljeskörűen ellátva a beolvasztott intézmények feladatait – a távhő szolgáltatás és kiszolgáló tevékenységei kivételével, mely tevékenységet a másik 100%-os önkormányzati tulajdonú cég, a **Makói Városgazdálkodási Nonprofit Kft.** (röviden: NKft.) látja el.

Az **Makói Szolgáltató NZrt. négy divízióra** osztva látja el az Önkormányzat által rá átruházott kötelező és önként vállalt önkormányzati feladatokat. A **működtetési modell** szempontjából **három divíziónak van lényegesebb szerepe**, amennyiben egy adott fejlesztés közvetlen kedvezményezettjei:

- A **Városgazdálkodási – és fejlesztési Divízió** feladatköre többrétű: a Maros-part, a Lombkorona sétány és a városi piac működtetője, emellett a város területén lévő közparkok és -terek gyepfelületének karbantartása, fenntartása, a játszóterek gondozása, a közterületekről a zöldhulladék eltakarítása, komposztálása, valamint azok hómentesítése is a feladatai közé tartozik.
- A **Kulturális és Közművelődési Divízió** a Hagymaháznak és háttérintézményeinek működtetője a város kulturális, közösségi és szabadidős életének, rendezvényeinek meghatározó szervezője.
- A **Fürdő Divízió** a folyamatosan fejlesztett, színvonalas gyógy- és rekreációs szolgáltatásokat nyújtó Hagymatikum Termál és Gyógyfürdő üzemeltetője.
- A Városi Televízió Divízió, esetileg az egyes fejlesztésekhez kapcsolódó, lakossági kommunikációs és tájékoztató feladatokat látja el.

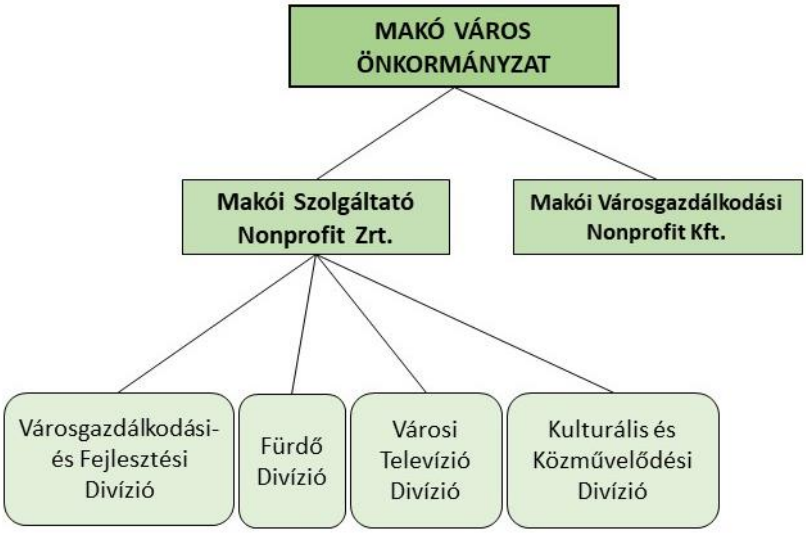

40. ábra: Az önkormányzati tulajdonú cégek szervezeti ábrája, forrás: saját szerkesztés

2.4.2.1.4. Egyéb, a város működtetésében részt vevő piaci cégek

Egyes fontos lakossági, intézményi szolgáltatásokat piaci cégek biztosítják Makón, jellemzően az Önkormányzattal kötött szerződés keretében.

A **közösségi közlekedési** (helyi és távolsági) szolgáltatásokat a **Volánbusz Zrt.**[129] végzi, melynek 2021. január óta a MÁV Zrt. a tulajdonosa. Az egységes irányítás lehetővé teszi a vasúti és a közúti személyszállítási szolgáltatások összehangolt fejlesztését. A Volánbusz vállalat alaptevékenysége a menetrend szerinti autóbusz-közlekedési közszolgáltatás ellátása, mely által **országos** szinten gondoskodik a megyeszékhelyek, a legfontosabb régiók és települések napi, közvetlen és rendszeres kapcsolatáról egymással és a fővárossal. Utasainak számára biztosítják a mindennapos utazási, munkába és iskolába járási lehetőséget, valamint a létfontosságú intézmények megközelítését.

Az **ivóvíz**-szolgáltató az **ALFÖLDVÍZ Regionális Vízközmű-szolgáltató Zrt.**[130], amely emellett a **szennyvíz-elvezetést** is rendezi. A társaság Makó város szerződéses partnere 2014. január 1-től.[131]

Az **áramszolgáltató** a szegedi székhelyű **MVM Démász Áramhálózati Kft**.[132], a társaság fő tevékenysége villamosenergia-elosztás **regionálisan**, a **dél-magyarországi** térségben. [133]

A **földgázellátást** (intézményi és lakossági) az NKM Nemzeti Közművek Zrt. tulajdonában lévő NKM Földgázszolgáltató Zrt. biztosította Makón, mely cég **országos** lefedettséggel végezte szabadpiaci földgáz kereskedelmi és szolgáltatási tevékenységét[134]. 2021. január 1-jétől azonban az MVM csoport portfóliójába tartozó társaságok új nevet és arculatot kaptak, így az NKM márka helyét az MVM vette át.[135] Ezáltal a makói földgázellátást az **MVM Next Energiakereskedelmi Zrt**. biztosítja, amely lakossági ügyfélszolgálatot is működtet a városban.[136]

A makói **hulladékgazdálkodási, köztisztasági** szolgáltatást a vaskúti székhelyű **FBH-NP Nonprofit Kft.**[137] látja, melynek közszolgáltatási területe Csongrád-Csanád és Bács-Kiskun megyékre terjed ki[138]. A cég fő tevékenysége körében a háztól történő gyűjtés keretében történik: hetente a vegyes települési hulladék gyűjtése; évente 2 alkalommal a háztartásban keletkezett lomhulladék elszállítása; kéthetente a házhoz menő szelektív hulladékgyűjtés

[129] Forrás: https://www.volanbusz.hu/hu/volanbusz/bemutatkozas
[130] Forrás: https://www.alfoldviz.hu/cegunkrol/bemutatkozas
[131] https://www.alfoldviz.hu/media/docs/mako.pdf
[132] Az MVM Next Energiakereskedelmi Zrt. 100%-os tulajdoni részesedésű társasága az MVM Démász Áramhálózati Kft.
[133] Forrás: https://www.mvmhalozat.hu/aram
[134] Forrás: https://holmivan.valami.info/kategoria/gazmuvek
[135] https://www.portfolio.hu/gazdasag/20210104/uj-markanevet-es-arculatot-kaptak-az-nkm-tarsasagok-mvm-lett-beloluk-463892
[136] https://www.mvmnext.hu/foldgaz/Kozszolgaltatasi-informaciok
[137] Forrás: https://www.fbhnpkft.hu/Pages/c%C3%A9g%C3%BCnkr%C5%91l
[138] Forrás: https://www.fbhnpkft.hu/Pages/kozszolgaltatasi-terulet

történik. Emellett további széles körű hulladékgyűjtési és -szállítási tevékenység ellátására is jogosultak.

2.4.2.1.5. Nem önkormányzati fenntartású/működtetésű intézmények

Az **alap- és középfokú nevelés, oktatás** (általános iskola, alapfokú művészeti iskola, gimnázium, szakiskola, kollégium és EGYMI) részben a **Hódmezővásárhelyi Tankerületi Központ** fenntartásában működik, azonban az épületek Makó Város Önkormányzata tulajdonában vannak/maradtak. Emellett összesen nyolc **egyházi** (református és katolikus és görögkeleti) fenntartású óvoda és általános iskola, gimnázium és szakképző intézmény működik a városban. A **szakképzést** továbbá két **állami** (Agrárminisztérium és ITM) fenntartású középiskola biztosítja: egyik szakközépiskola és szakgimnázium, míg a másik a Hódmezővásárhelyi Szakképzési Centrum keretében működő technikum és kollégium. Továbbá, **magán** művészeti iskola és szakgimnázium is működik a városban. A makói nevelési, oktatási intézményekben viszonylag **magas** a környező településekről/járásból **bejáró tanulók aránya** (2019-ben alapfokon 12,6%, míg középfokon 42,6%). Makó járásközponti **iskolaváros** szerepét kellően alátámasztja a városban biztosított **sokszínű oktatási kínálat**, melyből **egyedül a felsőfokú képzés hiányzik** ahhoz, hogy az oktatási paletta teljes spektrumú legyen.

Makó egyes **szociális ellátásokat** feladatellátási szerződés keretében működtet civil és egyházi szervezetek bevonásával *(lásd 2.1.8. fejezetben!)*. Ez a feladatellátási forma részben tehermentesíti az önkormányzati fenntartású Makói ENI-t – miközben biztosítja a színvonalas szakmai feladatellátást –, illetve segíti az érintett nonprofit szervezetek (egyesületek, alapítványok stb.) működésének hosszabb távú fenntarthatóságát.

A pedagógiai szakszolgálatot a **Csongrád-Csanád Megyei Pedagógiai Szakszolgálat Makói Tagintézménye** látja el, melynek ellátási körzete kiterjed a **Makói járás** 15 településére.

Kulturális területen a **Natura Marosmenti Művésztelep alapítványi** működtetésű, melyet az Önkormányzat lehetőségeihez mérten támogat.

Az **egészségügyi járó- és fekvőbeteg szakellátást** a **Csongrád-Csanád Megyei Egészségügyi Ellátó Központ Hódmezővásárhely-Makó telephelye**i biztosítják. Egyes szakellátásokat egymással megosztva biztosítanak a két város lakossága számára (pl. a pszichiátria Makón működik a hódmezővásárhelyiek számára is, míg a gyermekellátás Hódmezővásárhelyen kapott helyet a makóiak számára is). A **járóbeteg szakellátások** jellemzően **járási**, míg a **kórházi fekvőbeteg ellátások megyei** vonzáskörzetűek. A Központ 2013. évi létrehozásának célja a stabilabb intézményi környezet és minél színvonalasabb térségi egészségügyi ellátások biztosítása. A mentőszolgálatot Makón az Országos Mentőszolgálat (OMSZ) működteti.

Emellett **magánszolgálatók** is jelen vannak a makói egészségügyben – így különféle magánorvosi **szakrendelések** és kapcsolódó szolgáltatások, valamint 7 magán **gyógyszertár** működik a városban.

Az alábbi ábra a fenti információkat összesítve ábrázolja **Makó működési térképét.**

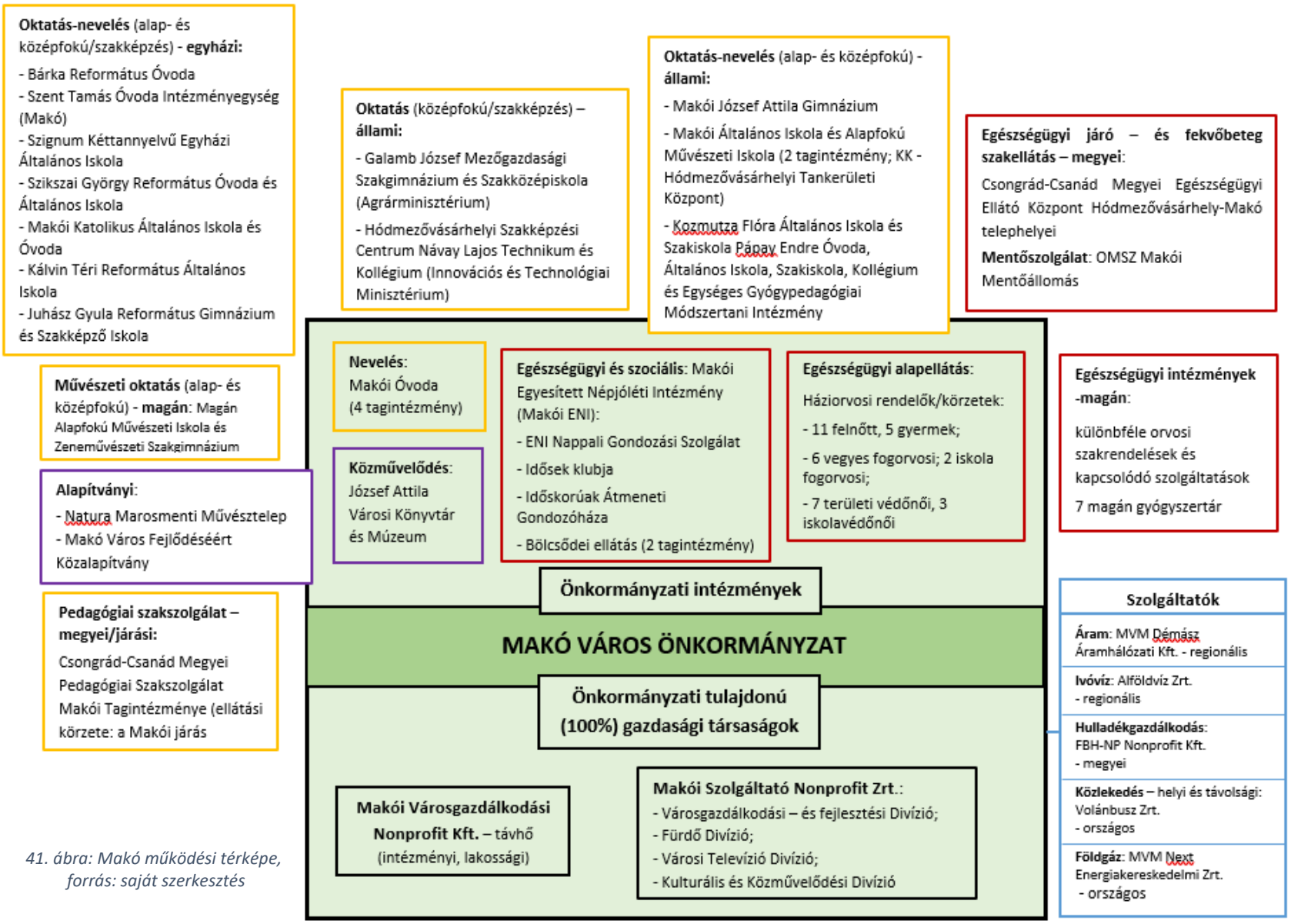

41. ábra: Makó működési térképe, forrás: saját szerkesztés

2.4.2.1.6. Az FVS megvalósítás érdekében indokolt szervezeti változások

Makó tett lepéseket az elmúlt években a zöld átállás területén, elsősorban **közcélú épületek** (pl. óvoda) **energiahatékony megújítása** és az **elektromos töltőkutak létesítése** terén; míg a **digitalizáció** terén elsősorban a városi **közterületek biztonságát**, felügyeletét érintő **térfigyelő kamerarendszer telepítése** emelhető ki, mely napjainkra azonban korszerűsítésre szorul. A digitalizáció elterjedését szolgálta az **ASP bevezetése** is a PH munkájában.

A város működési modelljében érintett **szolgáltatók** (intézmények, cégek, nonprofit szervezetek stb.) törekednek arra, hogy a jelenlegi működési modelljük biztonságos fenntartása mellett a **működési hatékonyságuk folyamatosan javuljon**, illetve a **változó helyi és térségi igényekre reagálva új szolgáltatások** jöjjenek létre. A mindenkori városi fejlesztések jelentősebb része elsősorban ezt a két célt kell, hogy szolgálja.

A város a működést biztosító szervezeteken keresztül az elkészült városfejlesztési projekteredményeket a meglévő működési rendszerbe integrálja, majd igyekszik azokat hatékonyan fenntartani.

Az új fejlesztések nagyságrendjüknél vagy korábbitól eltérő, újszerű szakértelmet igénylő jellegüknél fogva **változásokat indokolhatnak a város mindenkori működési modelljében**. A **Fenntartható Városfejlesztési Stratégia újszerű tartalma** – különösen a **zöld és a digitális átállás** – a város működtetésében, főként a **városüzemeltetés** területén indukálhat szükségszerű változásokat. A digitális átállás, a fenntartható energetikai rendszerek bevezetése **szervezeti és/vagy működési módosulásokat** generálhat a **humán közszolgáltatások** terén is. További átalakulásokat indokolhat a közszolgáltatások vonatkozásában a **pénzügyi fenntarthatóság** erősítésének igénye, a működési forrásmix alkalmazása, ezen belül a piaci láb erősítése a működési portfólióban.

Az FVS megvalósítása keretében megalapozni tervezett újabb zöld és digitális fejlesztések, illetve a már meglévők korszerűsítése által **indokolt szervezeti változásokat az 5. fejezet tárgyalja részletesen**, jelen megalapozó rész csak említés szintén előrevetíti a szükségszerű szervezetfejlesztési beavatkozásokat.

2.4.3. VÁROSTÉRSÉGI KOORDINÁCIÓ

Makó székhellyel (Makó, Széchenyi tér 22.) működik a **Makói Kistérség Többcélú Társulása** (továbbiakban: Társulás), melyen belül **öt mikrotérség, öt alközponttal** funkcionál, ezek:

- mikrotérség: Kiszombor (székhely), Ferencszállás, Klárafalva;
- mikrotérség: Apátfalva (székhely), Magyarcsanád, Nagylak;
- mikrotérség: Csanádpalota (székhely), Királyhegyes, Kövegy;
- mikrotérség: Csanádalberti (székhely), Ambrózfalva, Nagyér, Pitvaros;

- mikrotérség: Földeák (székhely), Maroslele, Óföldeák.

A Társulás nem költségvetési szerv, törzskönyvi jogi személy. Működési területe a tagönkormányzati települések közigazgatási területe. A Társulás vezető szerve a Tanács, mely a tagönkormányzatok által delegált, 17 főből áll. A Tanács szükség szerint, de legalább négy ülést tart.

A Társulás fő feladatai közé tartozik – egyebek mellett – a társult településekre kiterjedő, egyes ügyek/programok területi **koordinációj**a, illetve **egyes közszolgáltatások** társulási formában történő működtetése. Ugyanakkor a **térségi vonatkozású, területi** szemléletben zajló **tervezés koordinációja megyei szinten** történik. A Társulás tagjai szerepet vállalnak **közös fejlesztési projektek tervezésében és megvalósításában**, döntően olyan szegmensekben, ahol a területi és/vagy gazdasági-társadalmi összefogás szükséges.

A 2014-20-es fejlesztési ciklusban **Makó Város Önkormányzata** – egyebek mellett – a két nagyléptékű, térségi konzorciális **EFOP-projektnek**[139] **volt a kezdeményezője a Makói járásban**, illetve kidolgozója – az önként csatlakozó települések polgármestereinek, illetve felelős szakembereinek – a bevonásával, majd a kedvező támogatói döntést követően a projektgazdája: a **konzorcium vezetője és megvalósítás menedzsere**.

Egy másik projekt példa a térségi együttműködésre a **„Makó és Térsége" Ivóvízminőség-Javító Önkormányzati Társulás**. A Társulás fő célja a helyi önkormányzatokat terhelő egészséges ivóvíz-ellátási közfeladat hatékony, de ugyanakkor a lakossági díjterhek jelentős növelése nélküli, közösen szervezett ellátásának biztosítása.

Az eddigiekben a térségi fejlesztéseknek nevezhető projektekkel kapcsolatos döntések az egyes projekteket koordináló, ad hoc felállított tematikus munkacsoportok keretében születtek, melyekben a térségi/járási polgármesterek vagy azok megbízott képviselői vettek részt.

2.4.3.1. A működési modell értékelése alapján levont következtetések

- **Makó városi és járásközponti szerepköréből együttesen adódó működési, fenntartási kötelezettségeinek eleget tesz**, ezen kívül **önként vállalt települési önkormányzati feladatokat is ellát** – a finanszírozási lehetőségek függvényében.
- A város működtetésében **megjelentek a zöld átállást megalapozó**, fenntarthatóságot biztosító, költségcsökkentő **elemek**, és **továbbiak fejlesztése is tervezett**.

[139] Ezek: az EFOP-1.5.3-16-2017-00037 – Értékközvetítés a Makó-térségi közösségekben – humán közszolgáltatások fejlesztése, illetve az EFOP-3.9.2-16-2017-00023 – Humán kapacitások fejlesztése térségi szemléletben – kedvezményezett térségek - Esélyteremtés a gyermekekért - közszolgáltatások fejlesztése a Makói kistérségben c. projektek. A konzorciumban résztvevő települések: Makó, Ambrózfalva, Nagyér, Csanádalberti, Csanádpalota, Királyhegyes, Kövegy Község, Nagylak.

- A város alapműködését/üzemeltetését biztosító cégek **digitalizációja kezdeti állapotban** van. A **digitális átállás megalapozása** most van folyamatban.
- A **város aktuális működési modellje és gyakorlata alkalmas** a külső forrásokra építkező városi fejlesztések sikeres megvalósítására, melyez a 2014-20-as ciklus makói eredményei kellően alátámasztanak. **A jelenlegi irányítási és működési modell a 2022-27-es fenntartható városfejlesztési projektek/programok tervezésére és megvalósítására is működőképes.**
- Ugyanakkor, az az egyes érintett szervezetek szintjén a személyes **kompetenciák és a szervezeti/feladatmenedzsment keretek fejlesztése, szemléletformálása**, további **technikai előrelépés** indokolt és szükséges, melyek forrásmix használatát igénylik.
- Az önkormányzati kiadási oldalt terhelő tételek mögött álló, egyes köz/**szolgáltatások** esetében mérlegelendő a kevéssé működési támogatás orientált, **üzleti modellek nagyobb arányú alkalmazása**, **önfenntartóvá válásuk** elősegítése érdekében.

2.5. KOCKÁZATOK ÉS LEHETŐSÉGEK ÉRTÉKELÉSE

A város helyzetének tervezési dimenziók szerinti és területi értékelése keretében sort került a külső tényezők, és az abból fakadó **kockázatok** (lehetséges negatív tényezők) és **lehetőségek** (potenciális pozitív tényezők, alternatívák, választási lehetőségek) azonosítására. Ezen belül, számba véve minden olyan **főbb helyi, térségi, országos** vagy **globális tényezőt**, amely a **helyi folyamatokra** és ezáltal a **helyi célrendszerre** nézve **meghatározó lehet**.

A vizsgálat során

- elsőként a város számba vette azokat a **belső kockázatokat**, melyekre intézkedéseket tud hozni, és ezáltal hatásukat pozitív irányba tudja terelni; továbbá
- meghatározásra kerültek azok a kockázatokat, melyek globális vagy országos szintűek, de mindenképpen **külső körülményektől függőek**, melyre az Önkormányzatnak nincsen, vagy korlátozott a ráhatása, intézkedési képessége;
- a kockázatok mellett azonosításra kerültek azok a **lehetőségek**, melyek **potenciálisan** jelen vannak és **a város be tudja vonni adaptív készségének, rugalmasságának növelése érdekében**.

Az azonosított kockázatok eltérő mértékben, de a stratégia célkitűzéseinek elérését veszélyeztetik, ezért kiemelt szempont a kockázatok kezelése: csökkentése, illetve kiküszöbölése, lehetőség szerint preventív eszközökkel, valamint a különböző beavatkozásokkal. A megnevezett **kockázat** a **bekövetkezés valószínűsége** alapján **alacsony, közepes** vagy **magas** minősítést kapott *(Lásd középső oszlopban!)*. Értelemszerűen az alacsony kockázat kivédése is egyszerűbb, míg a magasé összetettebb feladat. Jelen **kockázatelemzés átfogó, általános hatókörű**, azaz nem terjed ki az FVS megvalósítása során tervezett intézkedésekre, beavatkozási irányokra. Ezeket majd az adott konkrét fejlesztési projekthez kapcsolódó, részletes elő/megvalósíthatósági tanulmány, illetve akcióterv kockázatelemzése vizsgálja.

Az alábbi **öt táblázat** azonos struktúrában és jelöléssel összegzi az **öt tervezési dimenzióban** azonosított, főbb kockázatokat (bal oldali oszlop), meghatározza azok mértékét – alacsony, közepes, magas minősítés alkalmazásával (középső oszlop) –, illetve az egyes kockázatokkal párhuzamosan azonosítja – pozitív szcenárióként – a lehetőségeket (jobb oldali oszlop).

Az alábbi táblázatok színezése egyrészt azt jelöli, hogy **helyi/térségi/országos (kék szín)** vagy **globális (szürke szín)** súlyú/hatókörű-e az adott tényező; másrészt a **kockázat mértékét kék és a szürke három színárnyalata jelzi**: a leghalványabb alacsony kockázattól **erősödik a színezés magasabb kockázat irányába**.

2.5.1. PROSPERÁLÓ VÁROS

Kockázat	Kockázat mértéke	Lehetőség
A helyi oktatási, képzési szerkezet/kínálat nem követi kellő rugalmassággal a város gazdasági igényeit, fejlődését, és/vagy kevésbé biztosít korszerű piacképes kompetenciákat.	közepes	A helyi oktatási/képző intézmények és a helyi gazdasági szereplők között közvetlen párbeszéd, rendszeres és strukturált együttműködés megvalósítása – pl. helyi duális képzések; képzési kínálat bővítésével, az oktatás magas színvonalának megtartásával, további növelésével.
A város gazdasági szerkezetének viszonylagos egyoldalúsága.	közepes	Reziliens, több pillérű, versenyképes városi gazdasági szerkezet irányába való elmozdulás.
A város meghatározó, nagy foglalkoztatójának esetleges kivonulása.	közepes	A város meghatározó, nagy foglalkoztatójának ágazatához szorosan kapcsolódó vállalkozások megtelepedése.
A képzett/magasan képzett helyi munkaerő elszívása a szomszédos munkaerő-vonzáskörzet/ek által.	magas	A képzett/magasan képzett helyi munkaerő helyben tartása – a makói életminőség javításával, elsősorban magasabb képzetséget igénylő és megfizető munkahelyek teremtésével.
A magán befektetések elmaradása, elhalasztása, másik térségbe irányulása.	magas	Vonzóbb térségi befektetési célponttá válás – Makó innovációs képességének erősítésével és a magasan képzett munkaerő helyben tartásával.
Az Önkormányzat kevés fejlesztési forrást, magántőkét tud a gazdaság fejlesztésére bevonni.	közepes	Több gazdaságfejlesztési forrás bevonása – Makó innovációs képességének erősítésével; a vállalati/piaci együttműködések bővítésével; sikeres fejlesztési pályázatok kidolgozásával.
A vállalkozói, fejlesztési együttműködések nem jönnek létre, nincs helyi vállalkozói ökoszisztéma.	közepes	Működő helyi vállalkozói, fejlesztési együttműködések, ökoszisztéma kialakítása.
A szabályozási környezet változása (jogszabályok, ösztönzők, ágazati politikák stb.) kedvezőtlenebb gazdasági környezetet teremt.	közepes	A szabályozási környezet változása (jogszabályok, ösztönzők, ágazati politikák stb.) kedvezőbb gazdasági környezetet teremt.
A globális klímaváltozás begyűrűzése kedvezőtlen gazdasági folyamatokat indít el a városban.	közepes	A globális klímaváltozás begyűrűzése kedvező folyamatokat indít el a városban (csapadékelvezető hálózat fejlesztése, vízmegtartás)
A globális egészségügyi válsághelyzetek,	magas	A globális egészségügyi válsághelyzetek,

járványok (pandémia) számottevő negatív lokális gazdasági hatásokat indukálnak.		járványok gazdaságilag megerősítik a térséget.
A globális gazdasági változások hatására a város gazdasága távolodik az élvonaltól.	közepes	A globális gazdasági változások pozitív hatásai, az innovációk, a technológiaváltás adaptálása fokozzák a város/térség versenyképességét.
A globális közlekedés-földrajzi és geopolitikai helyzet leértékeli a térséget.	alacsony	A város jól kamatoztatja a közlekedés-földrajzi és geopolitikai helyzetéből adódó lehetőségeit. (Kapuszerep, Európa-folyosó, M43 autópálya, Hármashatár-térség.

2.5.2. ZÖLDÜLŐ VÁROS

Kockázat	Kockázat mértéke	Lehetőség
A városi zöld menetrend nem tud lépést tartani a kihívásokkal és a globális zöldülési folyamatokkal.	alacsony	A városi zöld menetrend lépést tud tartani a kihívásokkal és a globális zöldülési folyamatokkal.
A megújuló erőforrások hasznosítását nem tudja kellő mértékben kiaknázni a város.	alacsony	A megújuló erőforrásokat kellő mértékben kiaknázza, hasznosítja a város.
A város nem tud kellően zöld imázst kiépíteni.	alacsony	Kiépül/megerősödik a város zöld imázsa.
Az energiatudatosság nem épül be a helyi érintett szereplők működésébe, magatartásába.	magas	Az energiatudatosság a helyi érintett szereplők jellemzőjévé válik – szemléletformáló akciók és ösztönzők alkalmazása révén.
A szabályozási környezet változása (jogszabályok, ösztönzők, ágazati politikák stb.) kedvezőtlenebb fenntarthatósági környezetet teremt.	magas	A szabályozási környezet változása (jogszabályok, ösztönzők, ágazati politikák stb.) kedvezőbb lesz, még jobban támogatja a fenntarthatóságot.
A globális klímaváltozás begyűrűzése kedvezőtlen fenntarthatósági folyamatokat indít el a városban.	közepes	A globális klímaváltozás begyűrűzése kedvező fenntarthatósági folyamatokat indít el a városban.
A globális egészségügyi válsághelyzetek, járványok (pandémia) számottevő negatív lokális hatásokat eredményeznek.	közepes	A globális egészségügyi válsághelyzetek, járványok fenntarthatóbb zöld pályára állítják a várost.
A globális gazdasági változásoknak (innovációk, technológiaváltás stb.) a zöld átállási trendhez viszonyított eltávolító hatása érvényesül.	közepes	A globális gazdasági változások hatékonyan ösztönzik a helyi zöld átállást.
Az erősödő fogyasztói társadalmi magatartás gátolja a fenntarthatóság	magas	A zöld és fenntartható magatartás a helyi érintett szereplők alapattitűdjévé válik –

nagyobb térnyerését.		szemléletformáló akciók és ösztönzők alkalmazása révén.
A társadalmi polarizáció, a leszakadás gátolja a fenntarthatóság nagyobb városi térnyerését.	közepes	A társadalmi modernizáció, a média információk segítik a fenntarthatóság gyakorlati elterjedését.
A globális közlekedés-földrajzi és helyzete fenntarthatatlan pályára állítja a térséget.	alacsony	A város közlekedés-földrajzi helyzete pozitívan hat a fenntarthatóságra az elkerülő utak levegőtisztasági hatása miatt.

2.5.3. DIGITÁLIS VÁROS

Kockázat	Kockázat mértéke	Lehetőség
Az oktatási, képzési szerkezet a tanulók digitális kompetenciájának fejlesztése szempontjából nem/nehezen befolyásolható.	közepes	A tanulók átfogó, rendszerszintű digitális kompetencia-fejlesztése.
A munkaerő digitális felkészültségének elmaradása, kompetencia-hiánya – különösen a közszférában.	közepes	A közszférában dolgozók rendszeres és szervezett digitális továbbképzése – különböző pályázati lehetőségek felkutatásával, sikeres pályázással.
A város közszolgáltatói intézményrendszerének digitális lemaradása.	magas	A város közszolgáltatói intézményrendszerének digitális átállása végbemegy.
A város vállalatainak digitális lemaradása.	közepes	A helyi vállalatok élen járnak a digitális átalakulásban.
A város ágazati szerkezetének digitális lemaradása.	alacsony	A város ágazati szerkezete a digitális kor trendjei szerint alakul.
A digitális infrastruktúra fejlesztése lassú ütemű.	közepes	A digitális infrastruktúra fejlesztése kellő ütemben halad.
A digitális szolgáltatások lassú ütemben jelennek meg.	közepes	A digitális szolgáltatások az igényekhez igazodva tudnak megjelenni.
A digitális innovációk elkerülik a térséget.	közepes	A digitális innovációk megjelennek a térségben a gazdaság bővülése, megújulása és a képzések hatására.
A helyi lakosok digitális felkészültsége alacsony szintű és túl lassú ütemben fejleszthető – részben a város elöregedése miatt.	alacsony	A helyi lakosok minél szélesebb körű digitális képzése – figyelembe véve az életkori és képzettségi szempontokat; Fiatalok intenzívebb digitális kompetencia-fejlesztése.
A szabályozási környezet változása (jogszabályok, ösztönzők, ágazati	közepes	A szabályozási környezet változása (jogszabályok, ösztönzők, ágazati politikák

politikák stb.) gátolja a digitalizáció intézményi, vállalati terjedését.		stb.) elősegíti a gördülékeny digitális átállást.
A globális egészségügyi válsághelyzetek, járványok (pandémia) negatívan hatnak a városi/térségi digitalizációs folyamatokra.	közepes	A globális egészségügyi válsághelyzetek, járványok felgyorsítják a városi/térségi digitalizációs folyamatokat, a digitális oktatás és az eszközfejlesztés hatására.
A globális gazdasági változások (innovációk, technológiaváltás stb.) gátolják a helyi/térségi digitális átállást.	közepes	A globális gazdasági változások hatékonyan ösztönzik a helyi/térségi digitális átállást.
A társadalmi leszakadás, az izoláció gátolja a digitalizáció szélesebb körű lakossági térnyerését.	közepes	A digitális technológia a fiatalok érdeklődésének középpontjában áll, ez a társadalmi modernizáció eszközeként segítheti a felzárkózást.

2.5.4. MEGTARTÓ VÁROS

Kockázat	Kockázat mértéke	Lehetőség
A város vonzereje és megtartó-képessége kisebb, mint a nagyobb méretű térségi településeké; ugyanakkor romló demográfia, folyamatos népességcsökkenés, elöregedés	magas	A városi vonzerő kedvező versenyképességi tényezővé válik. A város megtartó-képességét, vonzerejét a megvalósuló életminőség-javító intézkedések erősítik.
A szolgáltatási mix nem tud lépést tartani a lakossági igényekkel.	közepes	A város megtartóképességét nagymértékben erősítik a megvalósuló életminőség-javító intézkedések – melynek fontos elemei a közszolgáltatások minőségének és egyenlő esélyű elérhetőségének – javítása.
A szabályozási környezet változása (jogszabályok, ösztönzők, ágazati politikák stb.) gátolja a város megtartó-képességét.	közepes	A szabályozási környezet változása (jogszabályok, ösztönzők, ágazati politikák stb.) erősíti a város megtartó-képességét.
A globális klímaváltozás begyűrűzése kedvezőtlen hatást gyakorol a város vonzerejére.	alacsony	A globális klímaváltozás begyűrűzése kedvező hatást gyakorol a város vonzerejére.
A globális egészségügyi válsághelyzetek, járványok (pandémia) negatívan hatnak a város vonzerejére.	alacsony	A globális egészségügyi válsághelyzetek, járványok (pandémia) kedvezően hatnak a város vonzerejére a biztonságos szolgáltatás-kínálat miatt.
A globális gazdasági változások negatívan hatnak a város megtartó-képességére.	közepes	A globális gazdasági változások erősítik a város megtartó-képességét, amelyet a város ösztöndíj–programmal is segít.
A társadalmi polarizáció, a leszakadás	közepes	A társadalmi polarizáció, a leszakadás

negatívan hatnak a város megtartó-képességére.		mérséklése elősegíti a megtartó-képesség javulását.
Az erősödő fogyasztói társadalmi attitűd begyűrűzése, térnyerése kedvezőtlenül hat a város megtartó-képességére.	magas	A társadalmi modernizáció, a megváltozott fogyasztói szokások kedvezően hatnak a város megtartó-képességére. A szabadidő aktív eltöltésének lehetősége széles és sokszínű az itt lakók számára is.

2.5.5. KISZOLGÁLÓ VÁROS

Kockázat	Kockázat mértéke	Lehetőség
A városi fizikai infrastruktúra fejlesztése lassú ütemben halad.	közepes	A városi fizikai infrastruktúra fejlesztése megfelelő ütemben halad.
A város közszolgáltatói nem tudják követni a lakossági/intézményi igényeket.	közepes	A város közszolgáltatói megfelelő ütemben tudják követni a lakossági/intézményi igényeket.
A városi közszolgáltatásokhoz való területi hozzáférés nem egyenlő esélyű az egyes városrészek lakói számára.	közepes	A városi közszolgáltatásokhoz való – területileg – kiegyenlítettebb hozzáférés biztosítása az egyes városrészek lakói számára.
Az egyes városrészek infrastrukturális ellátottsága területileg nem kiegyenlített, eltérő színvonalú.	közepes	Területileg kiegyenlítettebb infrastrukturális ellátottság biztosítása az egyes városrészek lakói számára.
A város beépíti az érintetlen zöldfelületeit.	alacsony	A város értéknek tekinti, így megőrzi a még érintetlen zöldfelületeit és fejleszti a meglévőket.
A városi mikroklíma kedvezőtlenül alakul (hőszigetek, betonfelületek).	alacsony	A város mikroklímája kedvező a zöldítés, vízfelületek, csobogók, szökőkutak és a Maros közelségének hatására.
A szabályozási környezet változása (jogszabályok, ösztönzők, ágazati politikák stb.) gátolja a város ellátó-képességét.	közepes	A szabályozási környezet változása (jogszabályok, ösztönzők, ágazati politikák stb.) erősíti a város ellátó-képességét.
A globális klímaváltozás begyűrűzése kedvezőtlen hatást gyakorol a város kiszolgáló-képességére.	alacsony	A globális klímaváltozás megfelelő kezelése kedvező hatást gyakorol a város kiszolgáló-képességére.
A globális egészségügyi válsághelyzetek, járványok (pandémia) negatívan hatnak a város ellátó-képességére.	alacsony	A globális egészségügyi válsághelyzetek, járványok (pandémia) kedvezőtlen begyűrűző hatásait ellensúlyozni képes kiszolgálórendszer üzemeltetése.
A globális gazdasági változások akadályozzák a város kiszolgáló-	közepes	A globális gazdasági változások pozitív elemeinek adaptálása (innováció, új

képességét.		hálózatok, technológiai megújulás) kedvezően hatnak a város kiszolgáló-képességére.
A társadalmi polarizáció, a leszakadás negatívan hatnak a város ellátó-képességére.	alacsony	A társadalmi polarizáció, a leszakadás mérséklése elősegíti az ellátóképesség javulását.

3. STRATÉGIAI MUNKARÉSZ

3.1. FORGATÓKÖNYV-ELEMZÉS

Jelen alfejezetben a **trendelemzéseken és prognózisokon alapuló forgatókönyv-készítés** valósul meg, amely a helyzetfeltárásban vizsgált és mérték alapján besorolt, **három főbb kockázati tényezőre alapozottan** készült el – támogatva a város által nem befolyásolható, külső hatásokra való felkészülést. A **kitettségi mátrix** (lásd alábbi táblázat!) a térséget, illetve az országot vagy akár a glóbuszt érintő, főbb potenciális negatív hatásokat, eseményeket/folyamatokat mutatja be, kockázati besorolásuk alapján – a tervezési dimenziók szerinti bontásban.

Potenciális negatív és pozitív hatás/esemény/folyamat	Milyen a hatás kockázati besorolása? (1-3[140])	Milyen gyakoriságú a hatás? (1-3[141])	Mekkora a várható hatás mértéke? (1-3[142])
Prosperáló város			
1. Gazdasági és energia válság (hazai, európai, világ)	2	1-2-3	3
2. Egészségügyi válsághelyzet (pandémia/járványok)	3	1-2-3	3
3. Munkaerőpiaci válság (kereslet és kínálat jelentős mennyiségi/minőségi eltérése)	3	2-3	3
Zöldülő város			
4. Az energiatudatosság beépülése a helyi szereplők gondolkodásába/működésébe	3	1-2	1
5. Klímaváltozás begyűrűzése	2	2-3	2-3
6. A szabályozási környezet változása a megújuló energiák és az energiahatékonyság terén	3	1-2	2-3
Digitális város			
7. Digitalizáció alacsony helyi mértéke, képzett szakemberek hiánya	2	1	2

[140] 1: kicsit kockázatos; 2: közepesen kockázatos; 3: nagyon kockázatos;
[141] 1: hosszú távú 10+ évente min 1x; 2: középtávú 4-9 évente min. 1x; 3: rövid távú 1-3 évente min. 1x
[142] 1: elenyésző területre és/vagy kis hatással bíró; 2: átlagos területet érintő és/vagy közepes hatású; 3: nagy területeket és/vagy sok szereplőt érintő, komoly hatású;

8. Egészségügyi válsághelyzet, a pandémia hatása a távmunkára/oktatásra	2	1-2-3	2
9. Társadalmi leszakadás, izoláció erősödése	3	1-2	2
Megtartó város			
10. Gazdasági-munkaerőpiaci válság (minőségi munkahelyi kínálat/bérezés hiánya)	3	1	1-2
11. Népességcsökkenés növekvő mértéke	3		
12. Fogyasztói szemlélet/magatartás társadalmi erősödése	2	1	1-2
Kiszolgáló város			
13. Vízgazdálkodási és -kezelési problémák	3	1-2	2-3
14. A klímaváltozás hatásainak begyűrűzése	1-2	1-2-3	3
15. Az infrastrukturális szabályozási környezet változása (közművek stb.)	2	1-2	2

48. táblázat: A kitettségi mátrix

3.1.1. STANDARD FORGATÓKÖNYV

Az ún. standard forgatókönyvben a **külső hatások lehetséges begyűrűzésével** kell számolni, melyre a térség nem, vagy csak korlátozottan reagál. A megfogalmazott potenciális begyűrűző hatások is az öt dimenzió mentén kerülnek értékelésre.

3.1.1.1. Prosperáló város

A prosperáló város dimenzió esetében meghatározott három főbb kockázat egymással is összefügg kisebb-nagyobb mértékben. A gazdasági szereplőkre háruló nehézségek kihatnak a térségi önkormányzatok bevételeire közvetlenül vagy közvetett módon. Egy **gazdasági válság** (hazai, európai, globális szintű) bizonyosan kihatással van a térség gazdaságára is. A közvetett hatások begyűrűzésével először a nemzetközi (multinacionális) és az **országos piacra termelő cégeket** éri el a válság, amely fokozatosan gyűrűzik be ezen cégek térségi termelési láncolatába, ezt követően pedig a **helyi szolgáltatásokat nyújtó vállalkozások** mindennapjaiba. A válság súlyosságától és tartósságától függően a helyi szereplők elbocsátásokra kényszerülnek, illetve meginog a helyi vállalkozások fizetőképessége is. Emelkedik a fizetésképtelenné váló, csődöt jelentő cégek számaránya. A kényszerűségből bajba jutott vállalkozások a lakosság széles rétegeinek a napi megélhetését is veszélyeztetik. A **lakossági vársárlóerő csökkenése** további szolgáltatók működését lehetetleníti el.

Mindezzel párhuzamosan a **város bevételei** is drasztikusan visszaesnek a helyi adóbevételek csökkenésének következtében. Másrészt az Önkormányzat nyújtotta **szociális támogatások iránti lakossági igény** is érzékelhetően megemelkedik. Súlyosabb gazdasági válság esetén a megtakarítások (a vállalkozói és lakossági egyaránt) elapadnak, akár hosszú évekre visszavetve a város fejlődését. A hazai rendszerváltás óta 10-15 év telt el a gazdasági válságok között.

A gazdasági helyzet igen szoros kapcsolatot mutat az energiaárak alakulásával is, melyek nagymértékű növekedése esetén a vállalkozások/egyéb helyi szereplők kiadásai is számottevően megemelkednek. Magyarország, ezen belül a térség **nagymértékben kitett a fosszilis forrású világpiaci energia-áraknak**, melyek átültetése a fogyasztói árakba jelentős közvetlen hatással van a helyi/térségi lakosság megélhetésére, életminőségére éppúgy, mint a felhasználásban nagyban érintett helyi/térségi/hazai cégek nemzetközi versenyképességére is.

A **koronavírus-járvány** olyan globális példa, melynek helyi/térségi/országos és világméretű hatásai a fentebb leírt gazdasági válsághelyzetet rapid módon kiváltották 2020-tól. A pandémia által okozott társadalmi-gazdasági szituáció napjainkban elképzelhetetlen volt a nyugati civilizációban, ugyanakkor jelenleg is folyamatban van, illetve újabb járványhullámok kitörése reálisan várható. A járvány be- és tovagyűrűző hatása a helyi/térségi szereplők (közszféra, piaci szféra, lakosság) **gazdasági helyzetére közvetlen hatást gyakorol**, melynek súlyossága és lefolyása nagyban függ az állami és/vagy európai uniós kompenzáció mértékétől is.

A **munkaerőkereslet és -kínálat jelentős mennyiségi/minőségi eltérése** számos kockázatot rejt a város és a térség számára egyaránt. Ha a magasan kvalifikált szakemberek **foglalkoztatása, javadalmazása** korlátozott, **nem versenyképes**, az jelentős arányú **elvándorlásához** vezet – különösen a korszerűen képzett, ambiciózus családalapítás előtt álló, fiatalok körében. Ezzel párhuzamosan, ha a nagyobb hozzáadott értékű pozíciókra nem áll rendelkezésre kellő számú munkaerő a városban/járásban, akkor az a helyi vállalkozások **versenyképességét/termelékenységét nagyban veszélyezteti**. Amennyiben a helyi/térségi gazdaság döntő súllyal a kevésbé képzett, segéd- és betanított munkaerőre épül, az gazdasági válsághelyzetben nagyarányú **munkanélküliséget generálhat**, mellyel párhuzamosan a helyi szociális támogatások növelése válik szükségessé.

3.1.1.2. Zöldülő város

A zöldülő város dimenzió esetében is három fő külső kockázati tényező került azonosításra. Az **energiatudatosság** jelenleg **még nem épül be** kellő súllyal a helyi érintett szereplők (stakeholderek) gondolkodásába, mely megállapítás egyaránt érvényes a közszférára, a vállalkozásokra és a lakosságra is. Az energiatudatosság növelése számottevő energiamegtakarításhoz vezethet a városban, támogathatja a **megújuló energiaforrások**

lokális terjedését. Ez a középtávú célkitűzés teljesülése esetén érzékelteti pozitív hatását a helyi szinten az érintettek (szervezetek, cégek, lakosság) **energetikai megtakarításainak** növekedésében, a légszennyezés, illetve az **üvegházhatású gázok kibocsátásának** csökkenésében. Magasabb (térségi/országos) szinten pedig fontos lépést jelenthet az **energiafüggetlenség** megalapozásához.

A megújuló energiák alkalmazása terén meglévő, **bevált nemzetközi gyakorlatok** minél szélesebb körű megismertetése (a kritikus tömeg elérése), városi/térségi **szemléletformáláshoz**, illetve **adaptációhoz** vezethet, mely hosszabb távon hozzájárul egy fenntarthatóbb városi környezethez, a klímaváltozás negatív hatásainak mérsékléséhez.

A **szabályozási környezet változása** a megújuló energiák és az energiahatékonyság esetében szintén jelentős változásokat idéz elő. Az egyes **jogszabályok, ösztönzők, ágazati politikák** stb. döntően befolyásolják az energetikai átállás lefolyását. Az egyes technológiák, eszközök tiltása, külön adóztatása, korlátozása vagy éppen támogatása, ingyenessé tétele alapjaiban rajzolja át a térség energiafelhasználási és -termelési jellemzőit. Az energiaárak jelentős növekedése évtizedenként többször is előfordul. Az Európai Unió törekvései alapján várhatóan hazánkban is jelentős, **előremutató változások** történnek már rövid távon is az uniós tagállamok szabályozási környezetében.

3.1.1.3. Digitális város

A digitális város dimenzió esetében szintén három főbb külső tényező hatása vehető számba. A **digitalizáció helyi alacsony mértéke** már rövid távon a felzárkózást, a korszerű technológiák, innovációk megismerését és bevezetését igényli, melynek első lépése a **digitális átállás stratégiai megalapozását követő városi digitális akcióterv megalkotása**. Ezzel párhuzamosan a három fő szektor stakeholderei körében **tájékoztató-szemléletformáló** (szoft programok/akciók) tevékenységek megvalósítása szükséges az infrastrukturális beavatkozások fogadókészségének előmozdítására.

A digitalizálás terjedésével egyre több megfelelően kvalifikált, korszerűen **ITK kompetenciákkal rendelkező szakemberre** is szükség van, akik csak versenyképes fizetésért érhetők el. A szakemberhiány fennállása jelentősen befolyásolja a térség versenyképességét, a helyi szolgáltatások színvonalát (pl. gyorsaság, minőség, kényelem terén), de az Önkormányzat és intézményei működtetési zavartalanságát is nehezítheti.

A **távmunka/távoktatás** gyorsított ütemű elterjedését a pandémia okozta kényszerhelyzet szülte, mely egyúttal lehetőség is a városi digitalizáció minél szélesebb spektrumú megvalósítására. Az okos eszközökön végzett otthoni munka számos digitális alapfeltételt igényel az esetek többségében, melynek egyik alapfeltétele a minőségi ITK szolgáltatások biztosítása elérhető áron. Ez szorosan kapcsolódik a **térségi szolgálatások versenyképességéhez** (sávszélesség, sebesség, wifi kapcsolat stb.), mely nagyobb piacot jelent

pl. a külső városrészekben, illetve a különböző szolgáltatásokat kínáló vállalkozásoknál. is A digitalizációs alapfeltételek teljesülése azonban számos más lehetőséget is biztosít ezen eszközök széles körű otthoni használatához, és ezáltal a **térségi digitalizáció elősegítéséhez**. A lakossági internet-előfizetések számának emelkedése jelentős lépés lehet már középtávon az **okosotthonok** kialakításának megalapozásához (pl. web-nővér alkalmazása stb.). A távmunka elterjedése a **helyi vállalkozásokat** egyrészt kényszeríti, illetve **ösztönzi** digitális tovább/fejlesztések megvalósítására – mint pl. szerverfejlesztés, szoftverek beszerzése, digitális eszközállomány korszerűsítése –, másrészt jelentős **működési megtakarítást** eredményezhet számukra.

Ugyanakkor a **sérülékeny és/vagy hátrányos helyzetű lakosság**, így különösen a sokgyermekes alacsony iskolai végzetségű családok, idős egyedülálló, alacsony nyugdíjú és/vagy külső városrészekben, tanyán élő emberek számára a **digitalizáció erősödése** (pl. iskola távoktatás vagy kijárási korlátozás) **növeli a hátrányukat**, és hozzájárulhat a még nagyobb mértékű társadalmi leszakadáshoz, szociális izolációhoz. Esetükben az ITK **kompetenciák hiánya párosulhat az eszközhiánnyal** (pl. internetes hozzáférés/előfizetés, laptop/tablet hiánya stb.), így a **gyermekeik iskolai lemaradása** lényegesen nagyobb mértékű, mint a jelenléti oktatás alatt; illetve a **rászoruló, idős emberek** nem tudnak hozzájutni alapvető információkhoz, szolgáltatásokhoz (pl. házhozszállítás megrendelése). A sérülékeny emberek **esélyhátrányának kompenzációja** ezen csoportoknál fontos közfeladat.

3.1.1.4. Megtartó város

A megtartó város dimenziót három főbb tényező befolyásolja. Ezek egyike nagy átfedést mutat a prosperáló városnál is említett **munkaerőpiaci kereslet/kínálat** jelentős mennyiségi/minőségi eltérésével, mint városi kockázati tényezővel. Jelentős arányú **elvándorláshoz vezet** elsősorban a magasan/korszerűen képzett, ambiciózus fiatalok körében, ha nem találnak a városban alkalmas/jól fizető munkahelyet, ahol karriercéljaikat megvalósíthatják, szakmai kompetenciáikat kamatoztathatják, továbbfejleszthetik. Családalapításuknak, helyben maradásuknak hosszabb távon alkalmas színteret biztosít a város, melyhez több szálon is kötődnek. A **városhoz kötődés megalapozása** a gyermekkorban, a családban kezdődik, melyet tovább erősítenek az iskolaévek. A **színvonalas alap- és középfokú oktatás** mellett a **felsőfokú tanulmányok helyi biztosítása** is nagyban hozzájárul a városban maradáshoz, a hasonló szakmai hátterű, érdeklődésű kortárscsoportok megléte miatt is. Mindezt tovább erősíti a **nagyobb hozzáadott értékű pozíciók** megléte, mely révén a családalapítás egzisztenciálisan megalapozható. Mindezek hiánya/színvonalának gyengesége közvetlen hatást gyakorol a helyi gazdaság versenyképességére is.

A legjelentősebb veszélyt azonban az **romló tendenciájú demográfiai folyamatok** jelentik, mely tetten érhető városi/megyei/térségi/országos szinteken egyaránt, valamint Európa nyugati felére is jellemző. Az évtizedek óta tartó térségi **népességvesztés** okai közt egyaránt

szerepel az alacsony természetes szaporodás és az **elvándorlás**. A népességszám-csökkenés mellé a társadalom **elöregedése** is párosul, melynek eredményeképpen a városban/a térségben a népességvesztésnél is nagyobb mértékben csökken a munkavállaló korú népesség létszáma. Mindez jelentős **hatással van a helyi vállalkozásokra** és a **közszolgáltatásokra** is, mivel a demográfiai adottságokhoz/trendekhez mindegyik szektornak folyamatosan igazodnia kell: az előbbieknek a szolgáltatási kínálatuk és árszabásuk tekintetében; míg az Önkormányzatnak a különböző támogatások és segítő szolgáltatások egyre növekvő arányú/költségű biztosításában.

Makó járásszékhelyként élhető méretű, rendezett középváros, melynek kényelmi (kulturális-szabadidős-sport) szolgáltatásait, szórakozási lehetőségeit azonban **nem találja kellően vonzónak**, érdekesnek, „trendinek" az itt élő **fiatalok** egy része – jellemzően a 14-30 éves korosztályból. A térségből különösen a Szeged által nyújtott, nagyvárosias lehetőségek csábítják a makói fiatalokat, melybe beletartozik a pláza, a romkocsma, a multiplex mozi, illetve azok a ruha, sport, elektronikai stb. üzletek, melyek az utolsó divatot követik. A globális **fogyasztói társadalmi szemlélet nagyon erős hatást gyakorol minden korosztályra**, de leginkább a fiatalokra. Ezt ellensúlyozni, a helyi kötődést erősíteni egyre nagyobb kihívást jelent a városnak.

3.1.1.5. Kiszolgáló város

A kiszolgáló város dimenzió esetében felmerült három fő kockázati tényező közül a legfontosabb a fennálló **vízkezelési problémák** számbavétele, megoldása a térségben. Elsősorban a **belvízveszély** jelent időszakosan, de folyamatában permanensen kezelendő kockázatot. A belvíz a mezőgazdasági területhasznosítást, illetve a köz- és lakóépületeket és egyéb infrastruktúra-hálózatokat (pl. út- vagy csatornahálózat) különböző mértékben, de egyaránt veszélyezteti. Időről-időre, évente akár többször is jelentős károkat okoz a helyi szereplők (a lakosság és az infrastruktúra-fenntartók) számára a bel- és külterületeken egyaránt. Kisebb mértékben, de az **árvíz** is érinti a térséget a Maros folyó kapcsán, mely főként a város rekreációs és üdülőterületeit érinti, valamint az ártérben levő természetvédelmi területeket. A kiugró méretű áradások – melyek viszonylag ritkán, kb. harminc évente fordulnak elő – főként a mezőgazdasági területeket és vonalas infrastruktúra-hálózatokat, illetve az üdülőket veszélyeztetik (a lakóházakat kevésbé) számottevő kárt tudnak okozni.

A **klímaváltozás közvetlen hatásai** rövid- és középtávon még nem befolyásolják, legfeljebb csak minimális mértékben a város kiszolgálóképességét. Mindazonáltal az egyre szélsőségesebb időjárás, főként a **fokozódó melegedés** egyre **költségesebbé** teszik a **városi infrastruktúra fenntartását** a nyári időszakban (az utak/járdák gyakoribb locsolása, párakapuk üzemeltetése), a városi zöldfelületek **fokozott öntözést** igényelnek egyre inkább. A fokozódó felmelegedés hatással van a közlekedési infrastruktúrára is, így pl. az aszfaltburkolatok, sínek deformálódnak, így a közlekedésbiztoság megóvása érdekében fokozott ellenőrzés, **gyakoribb**

karbantartás, illetve megelőző célú hűtés válhat szükségessé, mely fenntartási/üzemeltetési **többletkiadásokat** jelent az érintett szervezeteknél/cégeknél. Ugyanakkor a felmelegedés hatására télen az egyre ritkább havazás csökkenő fenntartási/amortizációs feladatokat/költséget jelent pl. az utak síkosságmentesítése, fagykárok helyreállítása tekintetében.

A szabályozási környezet változása a **közművek** esetében potenciális kockázatot jelenthet. Az elmúlt évek tendenciái alapján az önkormányzatok ráhatása folyamatosan csökken a közszolgáltatásokra és az infrastruktúra-hálózatra, általában a **központosított kezelés** jellemző. Ebből kifolyólag a központi költségvetés forrásátcsoportosításai, takarékossági megszorításainak jobban kitettek a városok. Az önkormányzati szerepkör szűkítése a város kiszolgáló-, illetve ellátóképességének javításában rejlő lehetőségeket is jelentősen csökkenti.

3.1.2. ADAPTÍV FORGATÓKÖNYV

Az adaptív forgatókönyvben a **külső hatások** a helyzetfeltárás során feltárt trendekre a városi **alkalmazkodóképesség** figyelembevételével fejtik ki hatásukat, vagyis a város által megvalósított, illetve megvalósítani tervezett **intézkedések** semlegesítik, vagy legalábbis csökkentik az adott tényező hatását.

A magas kockázatú potenciális negatív hatások	Milyen a város abszorpciós képessége[143]? (1-5)[144]	Milyen a város adaptációs képessége[145]? (1-5)[146]	Milyen a város transzformációs képessége[147]? (1-5)[148]
Prosperáló város			
Gazdasági- és energiaválság (hazai, európai, világ)	2	2	2
Egészségügyi válsághelyzet (pandémia/járványok)	3	3	3
Munkaerőpiaci válság (kereslet és -kínálat jelentős mennyiségi/minőségi eltérése)	3	3	2

[143] Elnyelő/felszívó képesség, vagyis képesség arra, hogy a begyűrűző külső hatásokat elnyelje egy rendszer, anélkül, hogy ahhoz bármilyen változtatásra lenne szükség.
[144] A kellően árnyalt besorolás érdekében az alkalmazott skála 1-5 közötti, ahol 1: egyáltalán nem tud ellenállni, és minimálisan sem tudja kivédeni a hatásokat, …, 5: ellent tud állni, teljesen ki tudja védeni a hatásokat;
[145] Képesség a megváltozott környezeti feltételekhez való alkalmazkodásra.
[146] A kellően árnyalt besorolás érdekében az alkalmazott skála 1-5 közötti, ahol 1: egyáltalán nincs abszorpciós képessége a városnak, …, 5: rugalmasan reagáló, kiépített rendszerek várják felkészülten a hatást;
[147] Képesség arra, hogy a rendszer a saját változásaival reagáljon a külső hatásokra, ezzel egy új kiinduló állapotra állítva a rendszer egészét
[148] A kellően árnyalt besorolás érdekében az alkalmazott skála 1-5 közötti, ahol 1: teljes folyamat- és eszközcsere szükséges a helyzet kezeléséhez, …, 5: komplett rendszerek kerültek már kiépítésre a hatások kezelésre

Zöldülő város			
Klímaváltozás begyűrűzése	2	2	2
A szabályozási környezet változása a megújuló energiák és az energiahatékonyság terén	3	3	3
Digitális város			
Társadalmi leszakadás, izoláció erősödése	3	2	3
Megtartó város			
Gazdasági-munkaerőpiaci válság (minőségi munkahelyi kínálat/bérezés hiánya)	3	2	2
Népességcsökkenés növekvő mértéke	2	3	3
Kiszolgáló város			
Vízgazdálkodási és -kezelési problémák	3	3	3

49. táblázat: A városi felkészültségi mátrix

A felkészültségi mátrix kilenc magas kockázatú potenciális negatív hatást, folyamatot tartalmaz és értékel a város abszorpciós, adaptációs és transzformációs képessége alapján.

Egy **gazdasági-** vagy – a kirobbanóban lévő – **energiaválság** szempontjából a város értékelt képességei nem túl szilárdak. Energetikai aspektusból enyhítő tényezőt jelent Makó esetében a helyi termálvíz jelenléte és annak hasznosítása, azonban a további függetlenedéshez szükséges a megújuló erőforrások arányának növelése, az épületek energiahatékonyságának folyamatos fejlesztése, valamint a fenntartható közlekedési eszközök előnyben részesítése. Azonban egy több szektorra kiterjedő gazdasági válság esetén a város nehezen tudná támogatni a helyi vállalatokat, cégeket – ezzel szemben a munkájukat elveszítő lakosok számára valós segítséget nyújthat a közmunka program, illetve kisebb mértékben a segélyezési rendszer. A vállalatok számára az adók csökkentésével, esetleg ideiglenes elengedésével nyújthat segítséget a város, azonban a már így is csökkentett adóbevételek elengedése jelentős terheket róna a városra. Az abszorpciós, adaptációs és transzformációs képességek javulása akkor következhet be, ha a város gazdasági struktúrája változatosabbá, színesebbé válik, erősebben épít a helyben elérhető erőforrásokra és tudásra, a gazdasági szereplők pedig szorosabbra fűzik együttműködéseiket. A magas helyi hozzáadott érték különösen az adaptációs képesség erősödéséhez tud hozzájárulni.

A még jelenleg is zajló koronavírus-járvány jól példázza, hogy mennyire komoly hatása lehet egy **egészségügyi válsághelyzet**nek. Makó kifejezetten érzékeny az ilyen jellegű veszélyekre, hiszen a – város szempontjából kiemelt fontosságú – turizmus rendkívül kitett szektor a járványok tekintetében. Azonban a fejlődő digitális megoldásokkal, online térbe átvezetett szolgáltatásokkal és a konvencionális járványkezelési, -megelőzési eszközökkel részben lehet adaptálódni egy járvány sújtotta környezethez.

A térségnek rövid távon kis ráhatása van a **munkaerőkeresleter és -kínálat**ra, hiszen a jelentős mennyiségi/minőségi eltérést csak kis mértékben tudja befolyásolni. A segélyezési rendszer és a közmunkaprogramok kiterjesztése csak ideiglenesen alkalmas a kilengések kezelésére – a dinamikus egyensúly fenntartása, az aktuálisan mindig megfelelő számú és minőségű munkaerő biztosítása kizárólag rugalmas képzési rendszer kialakításával, a helyi gazdasági szereplők aktív bevonásával, igényeik folyamatosan monitorozásával képzelhető el. A vállalatok és képzőintézmények közreműködése mellett a fiatalok helyben maradásának, illetve hazatérésének ösztönzése is kulcsfontosságú ebben az összefüggésrendszerben.

A **klímaváltozás** és annak begyűrűzése egy olyan kockázat, amely a világ minden települését érinti valamilyen módon és mértékben. A terület kiemelt prioritást kell, hogy élvezzen nem csak a települések, hanem az országos mellett globális szinten is. Makó a zöld átállás kezdeti fázisában van, azonban folyamatos törekszik a megújuló energiaforrások arányának növelésére, illetve energiahatékonysági beruházásokra, és ez a jövőre nézve is igaz: számos középület energetikai felújítása van kitűzve. A **szabályozási környezet** dinamikus **változása** előnyként is megjelenhet a város esetében: mivel még a kezdeti szakaszban van az átállás, így a környezetvédelmi irányok, direktívák és a jogszabályi környezet megszilárdulása után Makó már tisztábban láthatja a fejlesztési tendenciákat, felhasználhatja más települések jó gyakorlatait, hasznos tapasztalatait.

A **digitalizáció** megkerülhetetlen eszköze a modern világnak és társadalomnak, az elektronikai/digitális szektor rohamosan fejlődik, a legtöbb ágazatban már domináns a szerepe, térnyerése megállíthatatlannak tűnik. Az internet számos kényelmi funkcióval, hasznos információval, lehetőségekkel bír, röviden előnyt jelenthet, azonban a társadalom egy jelentős része számára ezek elérhetetlenek. A hátrányos helyzetűek számára nem csupán az elektronikai eszközök, hanem az azokhoz kapcsolódó tudás is igen hiányos, így a már meglévő lemaradásuk tovább nőhet a digitalizáció kiteljesedésével. A sérülékeny/hátrányos emberek esélyhátrányának kompenzációja ezen csoportoknál fontos közfeladat, ami történhet oktatáson és eszközök biztosításán keresztül, illetve kulcsfontosságú lehet olyan közösségi helyek kialakítása, ahol rendezett körülmények (elektronikai eszközök, internet-hozzáférés, áramszolgáltatás) között vehetik igénybe a digitális szolgáltatásokat az erre rászorulók.

A munkaerőpiaci válság másik aspektusának (**minőségi munkahelyi kínálat/bérezés hiánya**) rövid vizsgálata is elengedhetetlen, hiszen közvetlenül járul hozzá Makó (és általában a vidék) egyik fő problémájához: a fiatalok és magasan képzettek elvándorlásához. A városból való elköltözési folyamatot/a lakosság számának csökkenését enyhíteni lehet olyan munkahelyek létrehozásával, melyek megkövetelik a magasabb képzettséget, ezzel párhuzamosan biztosítva a magasabb béreket. Makó esetében az egyik kézenfekvő lehetőségként és megoldásként elképzelhető a turizmushoz kapcsolódó területeken kialakítani ezeket a lehetőségeket, pozíciókat.

A **demográfiai folyamatok**nak (kiemelve a **népességcsökkenés**t) évtizedek óta nem tud ellenállni a város, valamint a térség sem, a hatásait nem tudja kivédeni. Ezzel szemben a hatások kezelésére részben rugalmasan reagáló és kiépített rendszerek állnak rendelkezésre. A városi közszolgáltatók a korábban megvalósult fejlesztésekkel részben reagálni tudnak a változó (típusú, létszámú, minőségű) igényekre (pl. az idősellátás növekvő feladatmennyisége), már számos szolgáltatás esetén komplett rendszerek kerültek kiépítésre a hatások kezelésére. A negatív folyamatok megfordítása esetlegesen hosszú távon lehet reális, azonban a népességcsökkenés mérsékléséhez hozzájárul a város vonzóbb környezete, az egyre magasabb színvonalon elérhető alapvető és kényelmi (köz)szolgáltatások jelenléte, az egészségmegőrzés előtérbe helyezése, a helyi közösségek megerősítése, dinamizálása és a turizmus vonzó hatása.

A **vízgazdálkodási és -kezelési problémák** az éghajlatváltozással egyre fokozódó nehézséget jelentenek, a kérdéskör kiemelt fontosságú. Makón elsősorban a belvizek jelentenek veszélyt, azonban szintén kulcsfontosságú a város és környékének területére érkező víztömegek megtartása, helyes tárolása és hasznosítása. A csapadékvízelvezető rendszerek segítségével sok helyen már most is tudja kezelni a város a belvíz okozta gondokat, de a vízgazdálkodási infrastruktúra kiegészítésre és megújításra szorul, illetve a már említett vízmegkötés miatt záportározó(k) létesítése is szükségszerű. Továbbá megjegyzendő, hogy a hálózat folyamatos műszaki karbantartása nélkülözhetetlen az abszorpciós képesség – legalább – szinten tartása érdekében.

3.2. JÖVŐKÉP ÉS KÖZÉPTÁVÚ CÉLRENDSZER

Makó város FVS-ben megfogalmazott fejlesztési célrendszerének alapja a város tényleges, megvalósítandó középtávú fejlesztési igénye az Európai Unió, a magyar kormányzat, valamint a Csongrád-Csanád Megyei Önkormányzat 2020-2027 közötti prioritásaival összhangban, ezen támogatási időszak forráslehetőségeihez kapcsolódva. A 2021-2027-es európai uniós ciklus fenntartható városfejlesztési forrásainak (ERFA rendelet 11. cikk) felhasználásához szükséges integrált stratégia készítése. A megelőző, 2014-2020-as programozási időszakban készült, jelenleg is **hatályos Makó Város Integrált Településfejlesztési Stratégiája** (ITS)[149] fontos eszköz. Az eltelt időszakban azonban **jelentős változások** történtek a gazdasági-társadalmi környezetben, és az Európai Unió szakpolitikai megközelítései sok tekintetben részletesebbé váltak – főként klímaügyi/zöld és digitális területeken[150]. Ennek megfelelően a **2021-2027-es uniós ciklus előkészítéséhez az ITS dokumentumok módszertani és tartalmi felülvizsgálata**

[149] Makó Város Integrált Településfejlesztési Stratégiája (2014-2020) – készítette a Belügyminisztérium megbízásából a DAOP-6.2.1/13/K-2014-0002 sz. projekt keretében az ITS DA Konzorcium, 2015 augusztusában.
[150] Egyebek között megújult a Lipcsei Charta, 2019-ben létrejött az Európai Zöld megállapodás, fókuszban van a digitális átállás. Európa célul tűzte ki, hogy 2050-re karbonsemlegessé válik, elfogadás előtt áll az Európai Klímatörvény.

vált szükségessé, hogy **annak struktúrája és tartalma összhangba** kerülhessen a jelenleg érvényben levő **európai és hazai szakpolitikai keretekkel**[151].

A Fenntartható Városfejlesztési Stratégia (FVS) és az Integrált Településfejlesztési Stratégia, valamint utód dokumentuma, a Településfejlesztési Terv **elválik egymástól**. Míg az ITS készítésének feltételrendszerét a 314/2012-es Kormányrendelet, valamint az azt felváltó, az épített környezet alakításáról és védelméről szóló törvény és annak végrehajtási rendeletével bevezetett településfejlesztési terv rögzíti[152], addig az **FVS az Európai Unió elvárásait figyelembe vevő dokumentum, melynek megtervezése és kidolgozása a 2021-2027-es uniós forrásfelhasználás feltétele**.

Jelen **FVS középtávra (2021-2027), teljes tervezéssel készült**, azaz **nem korlátozódik csupán a TOP Plusz forrásainak** a felhasználására. A stratégiakészítés meghatározó elve, a fenntarthatóság magában foglalja a **forráskombinációkon alapuló, pénzügyi fenntarthatóságot** is, illetve a **reziliens, zöld és digitális átmenetet szolgáló**, várostérségben gondolkozó városfejlesztési gyakorlat kialakítását.

Az FVS tervezése során Makó a hatályos ITS-e (2014-2020) adaptációjából indult ki és **felülvizsgálta**, illetve **újrafogalmazta jövőképét**, a **2021-2027**-es **időszak** kihívásaira reflektáló, **középtávú célrendszerét**. Ugyanakkor a tervezés során figyelemmel volt arra, hogy **biztosítsa az összhangot** a különböző, kapcsolódó hatályos térségi fejlesztési dokumentumokkal is, így különösen **Csongrád-Csanád megye területfejlesztési jövőképével**, illetve **középtávú fejlesztési célrendszerével**.[153]

A megalkotott makói hosszútávú jövőkép (2037-ig) és középtávú stratégiai célrendszer (2021-2027 közötti időszakra) a tervezés keretében elvégzett megalapozó vizsgálatra (2. Megalapozó munkarész) épül, mely magában foglalja és integrálja az elvégzett Helyzetfeltárás és -elemzés (2.1 alfejezet), illetve értékelés (2.3.Helyzetértékelés, szintézis) alapján összegzett eredményeket.

3.2.1. JÖVŐKÉP 2037

Makó kedvező adottságait hatékonyan kiaknázó, erős térségi szerepű és megtartó képességű, élhető, rendezett város, tudatosan fejlődő járásközpont

[151] Ezzel párhuzamosan zajlik szakpolitikai szinten az integrált településfejlesztési stratégia és a teljes fejlesztési – rendezési eszközrendszer módszertanának átalakítása, ennek keretében a településterv, a településfejlesztési terv és a településrendezési terv bevezetése.
[152] Módszertani követelményeinek meghatározása a Miniszterelnökség hatáskörébe tartozik.
[153] Csongrád-Csanád megye Előzetes Integrált Területi Programja 2021-2027; illetve Csongrád-Csanád megye Területfejlesztési Koncepciójának Felülvizsgálata (Javaslattevő munkarész) 2021.

A jövőkép **pozícionálja a várost** a régióban, illetve a tágabb térségben, meghatározza azt a **várt célállapotot**, melyet Makó előnyös adottságainak kihasználása révén, kedvező körülmények esetén hosszú távon 2037-ig el kíván érni.

Makó meglévő, kedvező adottságai: fürdőváros szerep, gyógyturizmus; közlekedés-földrajzi helyzet: hármashatár fekvés; agrár,- ipari és logisztikai potenciál, zöld környezet, kulturális és épített örökség hatékony kihasználása révén a **város népességszáma stabilizálódik, a város térségi pozíciója, járásközponti szerepe erősödik.**

Kiemelt cél, kulcstényező a város népességfogyása mértékének és ütemének csökkenése, mely a helyi életminőség, az élhetőség és a gazdasági versenyképesség együttes minőségjavítása érhető el.

Az országos tendenciaként is jelentkező folyamatosan csökkenő létszámú és elöregedő lakónépesség a város térségi-gazdasági versenyképességét rontja: a fiatalok arányának az alacsony születésszámból és az elvándorlásból következő folyamatos csökkenése a munkaerőbázist gyengíti, míg az idősek magas aránya egyre nagyobb terhelést jelent a szociális intézményrendszerre. Ez a csökkenés reálisan még hosszú távon sem szüntethető meg, de a város vonzerejének (munkahelyek, közszolgáltatások, lakhatás, helyi életminőség) jelentős növelésével az elvándorlás mérsékelhető, a betelepülés ösztönözhető, így legalább annak jelentős mérséklése, a lakosságszám stagnálása reális cél lehet.

A fiatalok megtartásának, képzettségi szintjük emelkedésének, a bevándorlás és a születési kedv ösztönzésének több feltétele van, amelyek megteremtése a fejlesztések legfőbb célja.

A jövőképben megfogalmazott törekvések a városfejlesztés legfőbb problémáira koncentrálnak. A **város vonzerejének növelése** szükséges ahhoz, hogy sikerüljön mérsékelni a lakónépesség csökkenés ütemét, ehhez pedig szükséges a **helyi közszolgáltatások minőségének fejlesztése, illetve a hozzáférés javítása**; az **élhető városi környezet** megteremtése és fenntartása; vonzó programok révén a **helyi közösségi aktivitás, összetartás és identitás erősítése**, továbbá a letelepedés adminisztratív ösztönzése. Az elvándorlás csökkenésének másik eleme a **minőségi munkahelyek számának emelkedése** (perspektíva, szakmai előmenetel, versenyképes bér). Ilyet csak a jelenleginél magasabb technológiájú és innovatív iparágak, a minőségi turizmus szolgáltatásai és egyéb magas szintű szolgáltatások képesek létrehozni.

3.3. A STRATÉGIA KÖZÉPTÁVÚ CÉLRENDSZERE 2021-2027

A jövőképben megfogalmazott hosszú távú célkitűzések: a lakosság életminőségének, életesélyeinek, versenyképességének javítása jelentik a középtávú célrendszer fő vezérfonalát, azonban ezek a célok már konkrétabbak, testre szabottabbak, helyspecifikusabbak.

Ennek megfelelően az FVS célrendszerének fő tervezési elvei:

- A meghatározott fejlesztési célok a tényleges fejlesztési igényekre reflektálnak és épülnek, és a Megalapozó munkarészben feltárt problémák orvoslását, illetve a meglévő potenciálok, erőforrások, lehetőségek kihasználását szolgálják.
- A célrendszer a fejlesztési szükségletekre épül, de a reális projekt megvalósítás érdekében fontos az elérhető forráslehetőségek figyelembe vétele is.
- A célrendszer legyen „Makó-specifikus", általános célkitűzések helyett a helyi igényekre és jellegzetességekre fókuszáló.
- A célok mind a pénzügyi-műszaki megvalósíthatóság, mind a fenntarthatóság (gazdasági, környezeti, társadalmi) szempontjából legyenek reálisak.

Az FVS-ben felállított célhierarchia a jövőkép eléréséhez vezető stratégiai célok, tematikus célok és mindezeket át- meg átszövő horizontális célok halmaza.

Makó város középtávú célrendszere a városra kijelölt elvárásokat és kívánatos változásokat tartalmazó célok koherens, egymásra épülő rendszere, amely rögzíti a célok egymáshoz való hierarchikus viszonyát és kapcsolatait, melynek elemei: a stratégiai, a tematikus, a horizontális célok, illetve a területi célok.

A célrendszer hierarchiájának felső szintjén helyezkedik el a stratégia jövőképének elérésére kitűzött négy stratégiai cél, mely hozzájuk szorosan kapcsolódó, alábontott tematikus célok meghatározásával közelít a tervezett fejlesztések megvalósíthatóságát jelentő prioritások, intézkedések és beavatkozások irányába.

A stratégiai célok általánosabb és komplexebb célkitűzések, melyek a rendelkezésre álló 7 éves időtáv végére, 2027-ig megjelenítik a hosszútávú jövőkép elérését szolgáló, kívánatos fejlődést, egyben a specifikusabb, tematikus célok kijelölésének alapjait adják.

3.3.1. MAKÓ VÁROS STRATÉGIAI FEJLESZTÉSI CÉLJAI

S1. VONZÓBB MAKÓ – A város vonzerejének és imázsának erősödése a hármashatár menti pozíció jobb kihasználásával

Makó turisztikai vonzerejének növelése tekintetében történt a legjelentősebb előrelépés, amelynek nagyléptékű vezető projektje a **Hagymatikum fürdőfejlesztés**. **Makó város fő, gazdasági potenciáljának, kitörési pontjának a turizmust határozta** meg Gazdasági Programjában (2019-2024). A fürdő, a **gyógy- és rekreációs helyként** jelentős látogatószámmal bír, látogatói jelentős arányban a határon túlról érkező külföldiek. Mivel a szálláskapacitás és a kapcsolódó vendéglátó szolgáltatások mennyisége, valamint a minőségi szálláshely korlátozott számú, a vendégéjszakák száma alacsony. Örvendetes a 4 csillagos szálló megnyitása Makón, ám az igények kielégítésére ez nem elegendő.

A **szállás- és vendéglátóhely fejlesztés** döntően a magánerős vállalkozások feladata. Ugyanakkor a város elemi érdeke, hogy a **turizmus hasznai helyben realizálódjanak**, így feltételeinek támogatása fontos cél. A szálláshelyeken és a vendéglátásban megjelenő többletjövedelem a **multiplikátor hatásokon** keresztül az egész város érdeke: minőségi munkahelyek teremtődnek, megnő a másodlagos kereslet (helyi kiskereskedelem, szolgáltatások), nőnek a helyi adóbevételek. E fejlesztések elmaradása viszont a jövedelem kiesésen túl az attrakciók (fürdő, kalandpark stb.) működtetését is veszélyezteti, mert a többnapos vendégek eleve más desztinációt keresnek. A cél teljesülésének mérése a magán- és kereskedelmi szálláshelyek számán és a vendégforgalmi adatokon keresztül valósítható meg.

A Makóra érkező turistaforgalom ma döntően a fürdőhöz kapcsolódik, ám önmagában a mai igényeknek ez már kevés. Szükséges a **kínálat diverzifikálása:** egyrészt a magasabb minőségű turisztikai és vendéglátó szolgáltatások nyújtása terén – mely célt szolgálja a fürdő további fejlesztése és a területen létrehozandó színvonalas szálloda megépítése. A beruházások eredményeként keletkező bevételnövekedés kedvező hatást gyakorol a város gazdasági versenyképességének erősödésére. Másrészt a kiegészítő (kulturális, sport, rekreációs) programkínálat szélesítése, gazdagítása is célkitűzés – figyelemmel a **családok**, illetve a **különböző generációk eltérő igényeire** is. A fürdőprogramon túl igény mutatkozik további **színvonalas kulturális, szórakoztató** és egyéb, **aktív programlehetőségekre** is, melyek által **piacképesebbé** tehető maga a fő projekt is. A programdiverzifikálásra jó példa a Maros Kalandpark, illetve a Hagymafesztivál is jelentős hírnevet ad városnak, de szükséges a további, kreatív fejlesztés, hogy az ide érkező turisták száma, és a Makón eltöltött idő növekedjen. Ehhez az érdeklődést felkeltő **városmarketing** tevékenység erősítése, korszerűsítése (digitalizálása, trendibbé tétele) is jelentősen hozzájárulhat. A **Maros-part megkezdett fejlesztése sikeres**. A harmonikus, nyugodt zöld természeti környezet vonzerőt jelent, így ennek további attrakciókkal, szolgáltatásokkal történő, komplex fejlesztése is nagyban hozzájárulhat a turisztikai bevételek növekedéséhez.

A cél megvalósításának feltétele a jelenlegi program- és rendezvénykínálat folyamatos fenntartása, fejlesztése, menedzselése, illetve új attrakciók létrehozása. A cél megvalósulása mérhető az eladott belépőjegyek, a rendezvények számán és a résztvevők létszámán keresztül.

Az S3. stratégia cél szorosan kapcsolódik az S1-hez, mivel a turisztikai fejlesztések egyértelműen erősítik Makó versenyképességét.

S2. ÉLHETŐBB, MEGTARTÓBB MAKÓ – A makóiak életminőségének, városi kötődésének és közösségi összetartásának javulása

Makón az elmúlt időszakban jelentősen javult a közműellátottság. Ma már inkább a rákötések arányával, illetve a külterületi, és a várostól térben távol eső városrészek ellátásában vannak még gondok. A **közműellátottság a helyi életminőség egyik alapja**, annak folyamatos fejlesztése, javítása, korszerűsítése fontos cél az élhető város elérése érdekében.

Ugyanilyen fontosak a **humán közszolgáltatások** és **közösségi szolgáltatások**: ezek a lakosság életminőségét (szociális ellátások, kultúra, közösségi tevékenységek, egészségügyi ellátás) és versenyképességét (oktatás-képzés, egészségügyi ellátás) egyaránt befolyásolják, így nagyban hozzájárulnak a népességszám alakulásához, az elvándorlás csökkenéséhez. A **gondoskodó város**, amely nem hagyja veszni a leszakadókat és minden eszközzel támogatja azokat, akik helyben akarnak boldogulni, fejlődni, letelepedni, számos módon és eszközzel képes kifejteni ezen tevékenységét. Ebben nem csupán az alapfeltételek (közműellátás, humán közszolgáltatások) **jó minőségű biztosítása** jelenti a célt, hanem olyan **közösségi intézkedések, támogatások, tevékenységek** is, amelyek közvetlenül szolgálják a Makón élni és dolgozni akarók **esélyeinek növelését** akár a lakhatás, a képzettségi szint vagy az elhelyezkedés szempontjából. A cél elérését mutatják az infrastruktúra ellátottságra vonatkozó adatok; a közszolgáltatások tekintetében a vándorlási egyenleg, a lakosság képzettségére, foglalkoztatottságára, egészségügyi állapotára és szociális ellátottságára vonatkozó adatok.

Egyre kevésbé mindegy, milyen környezetben élünk: a lakosság mind szélesebb köre igényli, hogy a települési **környezet rendezett, ápolt, zöld**, az **épületállomány jól karbantartott**, a természeti környezet – az élővizek, a levegő, a táj stb. – tiszta, szennyezésmentes, a város **élhető és biztonságos** legyen. Makó város e tekintetben sokat lépett előre az elmúlt években – belváros rehabilitáció, Maros-part rendezése révén –, ám mind az épített, mind a természeti környezet esetében bőven van még teendő bel- és külterületen egyaránt, ráadásul ezek állapotát folyamatosan javítani, védeni, fejleszteni kell.

A célkitűzés hozzájárul a települési vonzerő növekedéséhez, amelynek közvetlen hatása van a népességmegtartó képességre és a turisztikai vonzerőre egyaránt. Makó elsősorban belvárosának **épített öröksége**, illetve **természeti értékei révén különösen jó adottságokkal rendelkezik** ahhoz, hogy e cél teljesülése mindenki számára látványos és élvezhető eredménnyel járjon.

A cél elérését olyan mutatókkal lehet nyomon követni, mint a felújított közterületek, illetve zöldterületek, zöldfelületek mérete, a felújított épületállomány, a különböző környezeti mutatók (vízminőség, levegőtisztaság, talajok szennyezettsége stb.).

Az S3. célkitűzés szintén a Makón élők helyben maradását, családalapítását, illetve a betelepülés ösztönzését szolgálja, így közvetetten kapcsolódik az S1. és S2. célokhoz.

S3. VERSENYKÉPESEBB MAKÓ – A város gazdasági potenciáljának és innovációs készségének erősödése

A város fejlődésének perspektíváját a **magas hozzáadott értékű helyi gazdaság** jelentheti, amely nem létezik csúcstechnológiájú ipari termelés és innovatív vállalkozások nélkül. Ipari innovációk szinte nem léteznek a helyi iparban, az szinte kizárólag a termelésről szól. A város méretéből, gazdaságának tradícióiból és szerkezetéből, a **felsőoktatás hiányából** adódóan reálisan nem várható komoly kutatási bázis (K+F) kialakulása, ám a helyi ismeretekre és a térségi kutatóintézetekre épülő alkalmazott kutatás és termékfejlesztés vállalkozói szintű megjelenésének van realitása (pl. agráripari innovációk, egészségipar stb.), amelyhez megfelelő ösztönzőket kell biztosítani. Az ipari tevékenységeken túl a **logisztikai rendszerszervezésben** is rejlik fejlesztési tartalék. Olyan állapot elérése szükséges, amikor a helyi **cégek tevékenységükhöz optimális háttér feltételeket találnak a helyszín, az infrastruktúra, a támogatások, a humán erőforrás tekintetében egyaránt**.

Makó gazdaságának hagyományosan jelentős pillére az **agrárium**, azonban a mezőgazdasági termények jobb értékesítésének régóta **aktuális problémája a tárolás, csomagolás, feldolgozás alacsony szintje**, amelynek következtében a termékek jelentős része alacsony szezonális áron kel el, illetve alacsony feldolgozottsági szinten, ezáltal jelentős bevételtől esnek el a helyi gazdálkodók.

A **feldolgozóipar-kapacitások növekedésén**, a helyi innovációs potenciál komplex mutatórendszerén keresztül indikálható a tematikus cél elérése. A jelenlegi gazdasági modell megélhetést nyújt ugyan, de jellemzően csak alacsony bérszintű munkahelyeket képes biztosítani, ami a jelentős elvándorlás egyik oka.

Munkaerőpiaci szempontból kulcskérdés, hogy a multinacionális cégek által nagyszámban alkalmazott betanítással betölthető munkahelyek mellett, a **jól/magasan képzett munkaerő,** így különösen a fiatalok számára is legyenek nagyobb számban magasabb, **versenyképes jövedelmet biztosító munkahelyek** Makón. Az oktatási paletta bővülése helyi felsőoktatási intézménnyel – akár kihelyezett karként/telephelyként –, illetve a felsőfokú szakképzés lehetőségeinek további szélesítése is számottevően hozzájárulhatna az elvándorlás csökkentéséhez.

S4. ZÖLDEBB MAKÓ – Az éghajlatváltozás kedvezőtlen hatásainak mérséklése, a város klímatudatos, fenntartható zöldítése

Makó a termálvíz hasznosítás szempontjából kiváló természeti adottságokkal rendelkezik, annak hasznosítása – a középületek és lakások fűtése, ill. melegvíz ellátása – is jellemző, ám a jelen **hasznosítási szint elmarad a lehetőségektől**. Cél tehát a jelenlegi **hasznosítás mértékének, hatékonyságának növelése**, illetve a termálvíz mellett **más megújuló energiák**

(pl. napsugárzás, szélenergia, biomassza stb.) hasznosítása – különös tekintettel az önkormányzati fenntartású, közcélú létesítményekre. A cél ezen keresztül a tisztább környezet és a költséghatékonyabban működtethető intézményrendszer, illetve a lakások fűtési költségének csökkentése. Mindezek hozzájárulnak a hatékonyabb városüzemeltetéshez, illetve a lakosság költségmegtakarításához. Több forrás jut tehát ez által a fejlesztésre, szociális kiadásokra, illetve lakossági szinten az életminőséget növelő kiadásokra. Az S4. stratégia cél szorosan kapcsolódik tehát az S2. célkitűzéshez, de közvetettebben az S1. és S3. célokhoz is.

Az S4. célok teljesülését a város energiafelhasználásának szerkezetére vonatkozó mutatók változása révén lehet nyomon követni.

A következő szintet a **16 tematikus célkitűzés** alkotja. Ezek a stratégiai célokból levezetett 2021-2027 között, ütemezetten megvalósítandó, rövid-közép távú célkitűzések, melyek együttes és összehangolt elérése biztosítja a stratégiai célok érvényesülését. *(A tematikus célokat a célábra mutatja be.)*

3.3.1.1. Horizontális célok

- **H1. ESÉLYEGYENLŐSÉG –** A társadalmi kirekesztés elleni küzdelem, az alapvető közszolgáltatásokhoz való egyenlő esélyű hozzáférés biztosítása
- **H2. DIGITALIZÁCIÓ** – A digitalizációs szint javulása, növekedése a város és közintézményei működésében, valamint a helyi vállalkozások és a lakosság körében egyaránt
- **H3. REZILIENCIA –** A helyi társadalom ellenállóképességének erősödése, felkészülés a globális és regionális gazdasági, társadalmi, környezeti válságjelenségekre

A célrendszer a **horizontális célokkal** válik teljessé. A három horizontális célkitűzés a város fejlesztésének és tervezésének egészét meghatározó alapvető megfontolások, elvárások és kritériumok összessége, melyeket a **célrendszer egészének meghatározásánál, a megvalósítást szolgáló eszközök és intézkedések kialakításánál**, ezek **végrehajtásánál egyaránt következetesen érvényesíteni kell**.

A **társadalmi leszakadás**, kirekesztődés elleni küzdelem a **sérülékeny/hátrányos helyzetű** társadalmi csoportok, egyének **egyenlő életesélyeinek**, közszolgáltatásokhoz való hozzáférésének jobb biztosítása a korábbi stratégiában, így az ITS-ben is kiemelt szerepű, átfogó horizontális célkitűzés volt. Napjainkban a városoknak, így Makónak is, alkalmazkodniuk kell a **folyamatosan változó gazdasági-technológiai környezethez**, így különösen a **digitalizáció** elterjedéséhez és a klímaváltozáshoz kapcsolódó, gyors tempót diktáló fejlesztési kihívásaihoz. 2020-tól egy **világjárvány** okozta, váratlan külső **veszélyhelyzetet** is kezelniük kell, illetve mindezen tényezők társadalomra gyakorolt hatásait. Makó városfejlesztési jövőképe és középtávú stratégiája megfogalmazása során mindezeket

szintén figyelembe vette, fontos szempontként kezelve a **város alkalmazkodóképességének** (reziliencia) **javítását**.

Az FVS célrendszerét a következő, összefoglaló célábra mutatja be:

42. ábra: Makó város célrendszere, forrás: saját szerkesztés

3.3.1.2. Az FVS középtávú célrendszerének területi illeszkedése – városrészek szerint

Makó szerkezeti, városképi, karakterisztikus és területhasználati jellemzői alapján **kilenc városrészre** osztható fel, melyek a következők: **1. Városközpont, 2. Vertán, 3. Újváros, 4. Honvéd, 5. Gerizdes, 6. Bajcsy-Ráday, 7. Iparterület, 8. Maros-parti üdülőterület, valamint 9. Külterületek és Rákos.**

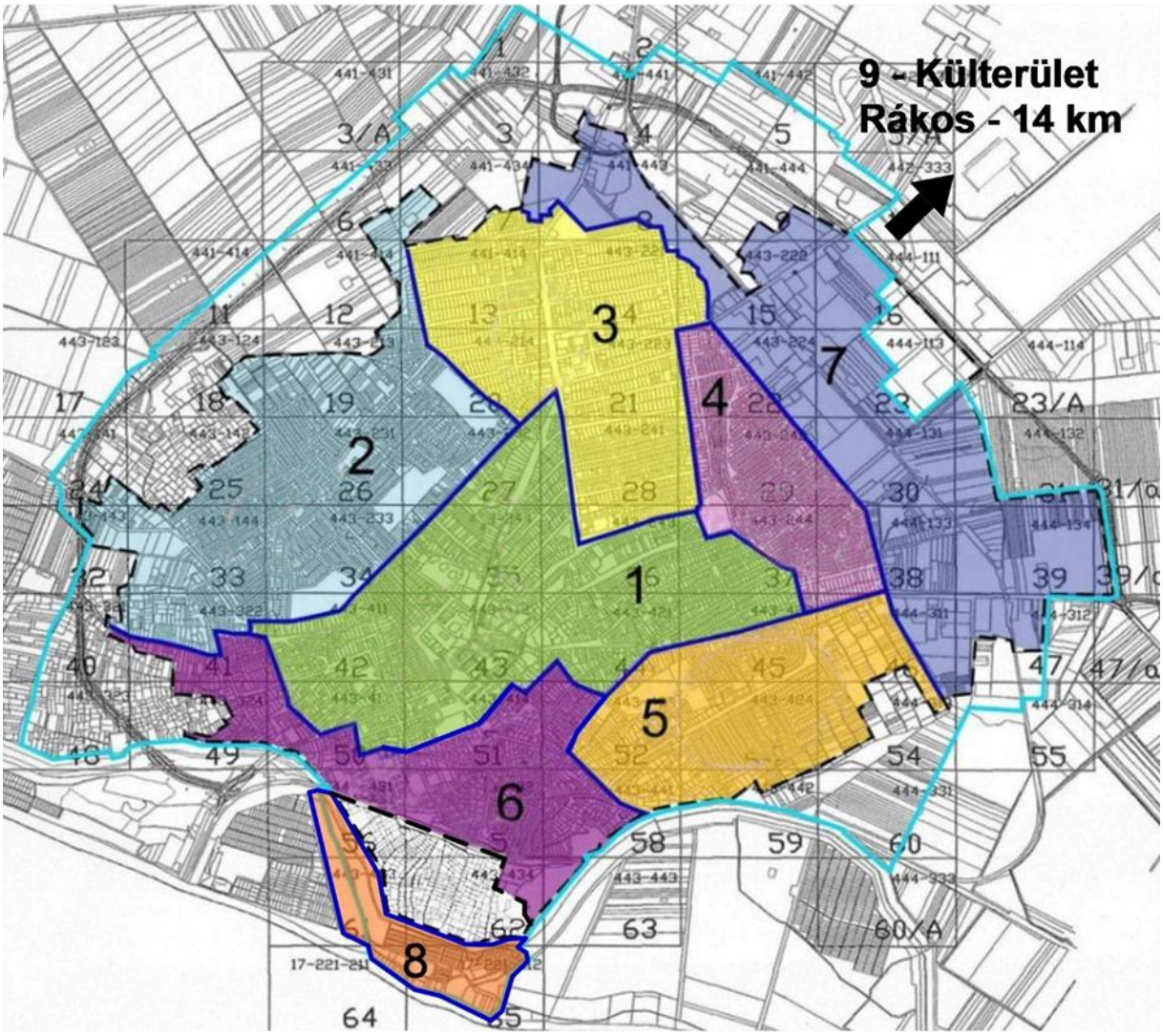

43. ábra: Makó városrészei: 1. Városközpont, 2. Vertán, 3. Újváros, 4. Honvéd, 5. Gerizdes, 6. Bajcsy-Ráday, 7. Iparterület, 8. Maros-parti üdülőterület, valamint 9. Külterületek és Rákos, forrás: önkormányzati adatszolgáltatás

Megjegyzendő, hogy a Maros-parti üdülőterület az ITS-ben (2015) még nem szerepelt lehatárolt, önálló egységként. Városrészként a Településfejlesztési Koncepcióban (2018) jelenik meg, melyet az indokol, hogy az aktív, zöld turizmus számára kiemelt fejlesztési

célterületet jelent Makónak. Az FVS tervezett beavatkozási keretében ez a szerep tovább erősödik, így indokolható a Maros-part városrészként való meghatározása jelen stratégiában.

Az ITS-ben a városrészek statisztikai elemzése a 2011-es népszámlálás adatain alapulnak, az eltelt több mint 10 év olyan hosszú időtáv, hogy az akkori tényadatokra már nem alapozható helytálló városrészi helyzetértékelés. Az FVS felülvizsgálatára 2024-ben kerül sor, amikor valószínűsíthetően rendelkezésre állnak a friss népszámlálási városrészi adatok is, így ezek bemutatása ekkor kiegészül a vonatkozó statisztikai tartalommal.

Makón az 1. számú városrész a **Városközpont**, mely a város tényleges centrumát foglalja magában: a Széchenyi térrel és a hozzá illeszkedő Csanád Vezér térrel a középpontban. A történelmi és mai városközpont a kulturális, szellemi élet központja a városban, ahol számos közcélú banki, kereskedelmi szolgáltatás is elérhető, valamint itt találhatók az oktatási intézmények, hivatalok és kulturális intézmények is. A város centrumában lelhetők fel a város legfőbb turisztikai attrakciói és nevezetességei: a Makói Gyógy- és Termálfürdő, a Hagymaház, a Korona Szálló, a Csipkesor; emellett múzeum, könyvtár, templomok, négy csillagos szálloda, autóbusz-pályaudvar, zsinagóga, illetve piac is van a városrészben.

A 2. számú **Vertán** városrész magában foglalja magát a Vertán telepet, a sűrű beépítésű Bánomot (ebben található a kórházkomplexum is), valamint a perifériális fekvésű Újhegyet, Ardicsot és Kenyérvárót. A domináns lakófunkció mellett itt működik a kórház, valamint általános iskola és idősek klubja is üzemel.

A 3. számú **Újváros** városrész egy funkcionális alközponttal rendelkezik, a Vásárhelyi utca, a Kossuth utca és a Justh Gyula utca által lehatárolt területen. Itt katolikus és református templom is található, továbbá kereskedelmi és szolgáltató egységek működnek. A városrészre a családi házas övezetek, falusias jelleg a jellemző; továbbá elsősorban a helyi lakosság igényeit kiszolgáló, szolgáltató jellegű, illetve kereskedelmi tevékenységet végző vállalkozások működnek. Jellemző a helyi lakosok körében a mezőgazdasági tevékenység.

A 4. számú **Honvéd** városrész Makó északkeleti részén fekszik. Itt található Makó négy szegregátuma, és itt koncentrálódik a makói roma lakosság 80%-a (2011). Alközpontja nem alakult ki, közfunkciói és a szolgáltatások alacsony szintűek. Iskola és kulturális jellegű intézmény nincs a területen. Az új városrészközpont, közösségi ház, szolgálati lakás, valamint a szabadidő hasznos eltöltését célzó fejlesztések (pl. sportpályák) kialakítása a korábbi fejlesztési ciklus TOP forrásai felhasználásával – komplex szociális városrehabilitációs projekt – jelenleg folyamatban van.

Az 5. számú **Gerizdes** városrész Makó délkeleti részén található. A város jelenlegi legdinamikusabban növekvő része, új lakóterületekkel. A városrész jellegzetes funkciói a sport és rekreációhoz kapcsolódó létesítményei, és a városrész keleti részén az Aradi utcától délre a kereskedelmi funkció.

A 6. számú **Bajcsy-Ráday** városrész Makó déli részén zömében kisvárosias, déli részén kertvárosias sűrűségű lakóövezet, mely nevét azonban a területén fekvő két panelos/blokkházas lakótelepről kapta. A városrészben orvosi rendelő, vasútállomás és közszolgáltatások működnek. A vállalkozások aktivitása viszonylag élénk, kereskedelmi és szolgáltató vállalkozások, szálláshely szolgáltatók jellemzik a városrészt. Nincsen kialakult jól működő alközpontja.

A 7. számú **Iparterület** városrész a település északkeleti részén, attól némiképp szeparáltan terül el, az Újváros és Honvéd városrészekkel határos. Az elmúlt évtizedek ipartelepítései koncentrálódnak a területen, amely kedvező vasúti és közúti kapcsolatokkal rendelkezik, így különösen alkalmas ipari és logisztikai tevékenységekre egyaránt. A város szerkezeti terve összefüggő ipari zónaként kezeli. Északi részén található a Makói Ipari Park, ahol a város jelentősebb ipari üzemei működnek.

A 8. számú városrész a **Maros-parti üdülőterület**, Makó legdélebbi, árterületen fekvő városrésze, mely a Strand körúton közelíthető meg a Liget utcából a vasúti átjárón keresztül. Északról a Maros folyó árvízvédelmi töltése, délről maga a folyó határolja, míg keletről a belterületi határvonal, nyugatról pedig a Maros-parti kiskertek övezete szegélyezi.

Makó népességének 1,3%-a él belterületen kívül, beleértve a 9. számú **Külterület és Rákos városrész**t (belterület). Makó külterületén számos tanya van, ezek egyrésze gazdasági hasznosítású, de megindult a tanyák funkcióváltása is. Makó-Rákos a városközponttól 14 km-re található a Tótkomlósi út mentén. A településrészt néhány utca alkotja. Orvosi rendelő, kultúrház működik a településrészen, a mezőgazdasági tevékenység domináns, illetve kisebb lakossági szolgáltatások működnek a helyi és a tanyavilág lakosságának ellátására.

Az alábbi táblázat a kilenc városrész jellemző funkcióit ábrázolja.

(Jelmagyarázat – sötétszürke: domináns funkció; világosszürke: kiegészítő funkció; fehér: nem jellemző funkció)

Funkciók/ Városrészek	Ipari, logisztikai	Kereskedelmi	Mezőgazdasági	Zöldfelületi, környezeti	Turisztikai, rekreációs	Közlekedési, távközlési	Közösségi	Közigazgatási	Humán szolgáltatási	Lakó	Város(rész) központi
Városközpont											
Vertán											
Újváros											
Honvéd											

Gerizdes											
Bajcsy-Ráday											
Iparterület											
Maros-parti üdülőterület											
Külterület-Rákos											

50. táblázat: Makói városrészek jellemző funkciói, forrás: saját szerkesztés

3.3.1.2.1. A tematikus és területi célok közötti összefüggések bemutatása

A 4 stratégiai cél eléréséhez szükséges 16 tematikus cél, mellett **területi célkitűzések** is rögzítésre kerültek a **városrészekhez kapcsolódóan**. Makó stratégiai és tematikus célrendszere a település mind a 9 városrészének jövőbeni fejlődésére hatást gyakorol.

A fentebb bemutatott városrészi lehatárolás alapján, az alábbi táblázat összesítve mutatja be az egyes stratégiai, illetve a hozzájuk tartozó tematikus célok kapcsolódását az egyes városrészekhez, az alábbi jelrendszer alkalmazásával:

- erős kapcsolódás: ++;
- gyengébb kapcsolódás: +;
- üres rubrika: nincs kapcsolódás, nem érintett az adott városrész.

Azon néhány esetben (jellemzően az S2. Élhetőbb, megtartóbb Makó stratégiai célhoz közvetlenül kapcsolódó szoft beavatkozási irányú célkitűzések esetében), ahol a tematikus cél hatóköre nem koncentrálható célzottan egy-egy városrészre, mivel a fejlesztés szinte minden városrészre/lakóövezetre releváns (Iparterületek és a Maros-part üdülőterület kivételével), gyengébb kapcsolódás jelölést kaptak (+) a táblázatban.

Megállapítható, hogy az előzetes várokozásnak megfelelően a tematikus célkitűzések a Városközpontban koncentrálódnak/sűrűsödnek, míg a többi városrészben viszonylag egyenletes megoszlásban érvényesülnek.

Stratégiai célok	Tematikus célok	Városrészek								
		Városközpont	Vertán	Újváros	Honvéd	Gerizdes	Bajcsy-Ráday	Iparterület	Maros-parti üdülőterület	Külterület-Rákos
S1.	S1./T1.	++							++	
	S1./T2.	++							+	
	S1./T3.	+					++		++	
	S1./T4.	++								
S2.	S2./T1.	++	+	+	+	+	+	+	+	+
	S2./T2.	++	+	+	++	+	+			+
	S2./T3.	++	+	+	+	+	+			+
	S2./T4.	+	+	+	++	+	+			+
	S2./T5.	++	+	+	++	+	+	+	+	+
S3.	S3./T1.	++								
	S3./T2.	+								
	S3./T3.							++		++
	S3./T4.	++								
S4.	S4./T1.	++	+	+	++	+	++	+	+	+
	S4./T2.	++	+	+	+	+	+		++	+
	S4./T3.	++	++		++	++				++

51. táblázat: A területi/városrészi célok kapcsolata a stratégiai és tematikus célokkal, forrás: saját szerkesztés

3.4. A REZILIENS VÁROS A STRATÉGIAI CÉLRENDSZERBEN

„A reziliens[154] város esetében kiemelkedik a település azon képessége, amelynek köszönhetően a rendszer a **külső negatív hatásoknak ellenáll** (abszorpciós képesség), a **külső behatásokra megváltozik** (transzformációs képesség), avagy a megváltozott külső körülményekhez **adaptálódik** (adaptációs képesség). A reziliens város **rugalmasan alkalmazkodik** a begyűrűző, akár sokk-szerűen megjelenő változásokra és azokat követően képes viszonylag rövid idő alatt újra működőképessé válni vagy új pályára állni”[155].

Makó városa a külső kihívások hatására is reagálva, a **folyamatosan változó környezetben** rugalmasan alkalmazkodva alakította ki a saját cél- és eszközrendszerét, mivel csak egy kellően reziliens város tud a versenyben fennmaradni, a városhálózatok rendszeréhez sikeresen becsatlakozni, majd ott a **pozícióját megőrizni vagy megerősíteni a saját funkcióinak a fenntartásával vagy fejlesztésével**. A reziliencia a térségre, a településekre, de minden helyi szereplőre (önkormányzat, vállalkozások, lakosság, közösségek, szervezetek) külön-külön is értelmezhető.[156]

A fenti szempontok alapján Makó város FVS-ének középtávú célrendszerében a reziliencia (Csongrád-Csanád megye ITP-jével összehangoltan) a **horizontális célok** egyikeként szövi át a stratégia célrendszerét (H3. A helyi társadalom ellenállóképességének erősödése, felkészülés a globális és regionális gazdasági, társadalmi, környezeti válságjelenségekre).

Az alábbi táblázat az FVS középtávú célrendszerének (2022-2027): négy stratégiai cél és 16 tematikus cél *(lásd 3.3 alfejezet!)* a kapcsolódását ábrázolja az öt vizsgált dimenzióhoz. Megállapítható, hogy az FVS stratégiai célok és a kapcsolódó tematikus célok mindegyike illeszkedik az öt dimenzió valamelyikéhez – esetenként többhöz is.

Az alábbi összegző táblázat 3-4. oszlopában (az adott tematikus célhoz tartozó sorban) találhatók a kapcsolódó dimenziók, jelzésük színes piktogramokkal történt. Amennyiben nem csak egy, hanem kettő vagy három dimenzió kapcsolódik egy adott célhoz, ott a kapcsolódás erőssége differenciált: a 3. oszlopban a közvetlen, szoros kapcsolódás, míg a 4. oszlopba a közvetettebb, gyengébb kapcsolódás került (melyek utóbbiak szinergikus szempontból szintén lényegesek).

[154] „A reziliencia, mint a komplex (térbeli) rendszerek sajátossága: Az adaptív reziliencia olyan képességre utal, amelynek révén a rendszer külső behatásokra megváltozik, avagy a megváltozott külső körülményekhez adaptálódik.” Forrás: FVS Módszertani Kézikönyv, Fogalomtár 10. old.
[155] Forrás: FVS Módszertani Kézikönyv, Fogalomtár 10. old.
[156] Forrás: FVS Módszertani Kézikönyv 57. old.

FVS stratégiai cél	FVS tematikus cél	Kapcsolódó dimenzió	
		közvetlen kapcsolódás	közvetett kapcsolódás
S1. VONZÓBB MAKÓ – A város vonzerejének és imázsának erősödése a hármashatár menti pozíció jobb kihasználásával	S1/T1. A város minőségi turisztikai, szabadidős és kulturális attrakcióinak bővülése; hatékony és kreatív városmarketing	P	
	S1/T2. A fejlődő gyógyturizmust kiszolgáló minőségi turisztikai szálláshelyek és színvonalas vendéglátói kapacitások bővülése	P	
	S1/T3. A sport és rekreációs célú területek fejlődése, szolgáltatási kínálat-bővülése	M	
	S1/T4. Rendezett, szép és megújuló városi épített és zöld környezet fenntartható bővülése	M	Z P
S2. ÉLHETŐBB, MEGTARTÓBB MAKÓ - A makóiak életminőségének, városi kötődésének és közösségi összetartásának javulása	S2/T1. A közcélú városi lakossági szolgáltatások minőségének javulása, infrastrukturális és tartalmi megújulása	M	K
	S2/T2. A város kulturális, közösségi, szabadidős, sport programkínálatának bővülése, intergenerációs és családbarát fókusszal	M	
	S2/T3. A helyi kötődés, a kulturális-közösségi hagyomány- és értékőrzés fenntartása, a közösségi élet erősödése	M	
	S2/T4. A sérülékeny társadalmi csoportok leszakadásának megelőzése, integrációjának elősegítése, életviteli tudatosságuk fejlődése	M	P
	S2/T5. A digitalizáció (IKT) növelése a közszolgáltatásokban	D	P M
S3. VERSENYKÉPESEBB MAKÓ - A város gazdasági	S3/T1. Élénkebb városi gazdaság: a helyi gazdasági infrastruktúra és üzleti szolgáltatások megerősödése, innovációs és alkalmazkodó képességének javulása	P	M

potenciáljának és innovációs készségének erősödése	S3/T2. A minőségi foglalkoztatás szintjének növelése az iparban és a szolgáltatásokban, a képzett helyi lakosság, főként a fiatalok helyben tartása érdekében	P	M
	S3/T3. A helyi mezőgazdaság és az agrárfeldolgozóipar innovatív fejlődése	P	M
	S3/T4. A helyi gazdaság igényeire rugalmasabban reagáló, korszerű városi oktatási-képzési kínálat, felsőfokú képzés meghonosítása	P	M
S4. ZÖLDEBB MAKÓ - Az éghajlatváltozás kedvezőtlen hatásainak mérséklése, a város klímatudatos, fenntartható zöldítése	S4/T1. A megújuló energiák szerepének és arányának növelése a városi közcélú és lakossági fejlesztéseknél, szemléletformálás	Z	K P
	S4/T2. A települési épített környezet és közlekedés klímatudatos fejlődése és fenntartható üzemeltetése	K	Z P
	S4/T3. A városi zöld (zöldterületek, zöldfelületek) és kék (vízgazdálkodás) infrastruktúra minőségi, klímatudatos fejlődése	Z	K M

Prosperáló P; Zöldülő Z; Digitális D; Megtartó M; Kiszolgáló K

52. táblázat: Az FVS célrendszerének illeszkedése a tervezési dimenziókhoz, forrás: saját szerkesztés

3.4.1. PROSPERÁLÓ VÁROS

A prosperáló város alapfeltétele a megfelelő gazdasági infrastruktúra, a gazdaság igényeihez alkalmazkodó humán erőforrás, illetve a kapcsolódó szolgáltatások megléte, így az ezeknek a tényezőknek az erősítését támogató tematikus célok egyben a prosperáló város dimenziót is támogatják.

Makó FVS-ének célrendszerében a **harmadik stratégiai cél** (S3. VERSENYKÉPESEBB MAKÓ - A város gazdasági potenciáljának és innovációs készségének erősödése) mind a négy tematikus célján keresztül (S3/T1.; S3/T2.; S3/T3.; S4/T4.) támogatja a prosperáló város dimenzió megvalósítását Makón. A város versenyképességének fő pillérei: a **helyi gazdaság élénkítése**, mely a **gazdasági infrastruktúra fejlesztésével**, az **üzleti szolgáltatások minőségének fejlesztésével** és az **innovációs képesség erősítésével** érhetők el (S3/T1.). Második fő pillér a **minőségi foglalkoztatás**, a jól fizető állások szintjének növelése az iparban és a szolgáltatásokban, mely a magasabban képzett munkaerő, főként a fiatalok nagyobb arányú városban tartását, letelepedését, makói családalapítását eredményezhetik (S3/T2.). A harmadik pillér a hagyományos térségi húzóágazat, a **mezőgazdaság innovatívabb fejlesztése**,

különös tekintettel az **agrár feldolgozóipar** szegmensre. A helyi vállalkozások alacsonyabb tőkeereje következtében a nagyobb léptékű befektetés, gépesítés jellemzően akadályt jelent, mely azonban szükséges a megtermelt zöldségek, gyümölcsök szélesebb spektrumú feldolgozásához, ezáltal profitábilisabb értékesítéséhez. A minőségi helyi organikus/bio termékek felfutó piacot jelentenek az egyre környezettudatosabb fogyasztók körében (S3/T3). Közvetettebben bár, de a minél **szélesebb spektrumú**, a **helyi cégek igényeire rugalmasabban reagáló, gyakorlat-orientált szakmai képzés** (pl. duális szakképzés stb.) biztosítása Makón szintén pozitív hatást gyakorol a gazdasági versenyképességre, melyet még tovább erősítene egy **piacképes diplomát nyújtó felsőfokú oktatási intézmény meghonosítása** a városban.

Közvetlen kapcsolódás lelhető fel továbbá a prosperáló város dimenzió és a **gazdasági kitörési pontként** meghatározott makói **turisztikai fejlesztési fókuszú** stratégiai cél (S1. VONZÓBB MAKÓ – A város vonzerejének és imázsának erősödése a hármashatár menti pozíció jobb kihasználásával) két tematikus céljával. A fejlődő **gyógyturizmust** (Hagymatikum) kiszolgáló minőségi turisztikai szálláshelyek és színvonalas vendéglátói kapacitások bővülése (S1/T2), valamint a Maros-part **aktív turisztikai fejlesztése**, illetve a városi kulturális-szabadidős programkínálat gazdagítása (S1/T1.) egyaránt elengedhetetlen feltételei annak, hogy a makói vendégéjszakák száma, azaz a városban eltöltött vendég tartózkodási idő számottevően növekedjen. A tervezett turisztikai **bevételnövekedéshez** a különböző célcsoportokat elérni képes, intenzívebb és **kreatív városmarketing** tevékenység is szükséges.

Összességében Makó FVS-ének célrendszere együttesen reagál és hangsúlyt helyez a helyi gazdaságot dinamizáló tényezőkre és a kihívások generálta változtatási kényszerekre is.

3.4.2. ZÖLDÜLŐ VÁROS

A makói célrendszer négy fő stratégiai célból áll, ennek negyedik tagja, az S4. **ZÖLDEBB MAKÓ** – Az éghajlatváltozás kedvezőtlen hatásainak mérséklése, a város klímatudatos, fenntartható zöldítése cél teljes egészében – és természetesen részcéljaival is – támogatja a zöldülő város dimenziót és annak megvalósulását. Ezentúl egy közvetlenül, két tematikus cél pedig közvetve járul hozzá a dimenzió teljesüléséhez.

A megújuló energiák szerepének és arányának növelése a városi közcélú és lakossági fejlesztéseknél, szemléletformálás (S4/T1.) tematikus cél segíti az **éghajlatváltozás mérséklése** mellett a **szennyezések potenciális megelőzését, csökkentését** is az üvegházhatású gázok kibocsátásának redukálásával. Emellett a szemléletformálás is ennek a célnak a részeként kap szerepet, amely a teljes lakosság gondolkodásmódjának zöldebb irányba való terelésével igyekszik hozzájárulni a pozitív változáshoz (például kiemelten a szelektív hulladékgyűjtés terén, ami a **körforgásos gazdaságra való áttérést** segíthetné elő).

A települési épített környezet és közlekedés klímatudatos fejlődése és fenntartható üzemeltetése (S4/T2.) tematikus cél első fele nagymértékben hozzájárulhat egyrészt az éghajlatváltozás mérsékléséhez a fenntartható üzemeltetésnek köszönhető alacsonyabb kibocsátási értékekkel; másrészt – hangsúlyosabban – az **alkalmazkodás**hoz egyebek mellett olyan környezetbarát és energiahatékony építészeti megoldásokkal, mint a szigetelések,

nyílászárók, passzív épületek vagy zöld falak/homlokzatok. A közlekedés igen fontos aspektus, mivel az egyik legnagyobb kibocsátó a szektorok közül. Klímatudatos megoldások segítségével nem csupán az éghajlatváltozás mérséklését, a szennyezés megelőzését és csökkentését lehet elérni, hanem közvetve a **biológiai sokféleség és az ökoszisztémák védelmét**, valamint a lakosság egészségének javítását és életminőségének növelését is (lég- és zajszennyezés csillapítása, egészséges életmód elterjedése).

A városi zöld (zöldterületek, zöldfelületek) és kék (vízgazdálkodás) infrastruktúra minőségi, klímatudatos fejlődése (S4/T3.) tematikus cél támogatja a természeti értékek – így a biológiai sokféleség és az ökoszisztémák – védelmét és fejlesztését; a lakosság egészségének és jóllétének biztosítását a kikapcsolódási, rekreációs lehetőségeken keresztül; az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodást a zöldfelületek temperáló hatásának segítségével; valamint a szennyezések (elsősorban légszennyezés) csökkentését. Egy másik stratégiai célhoz tartozó tematikus cél, a Rendezett, szép és megújuló városi épített és zöld környezet fenntartható bővülése (S1/T4.) is segíti ezeket a folyamatokat. A kék infrastruktúra fejlődése pedig kifejezetten előmozdítja a **vízi erőforrások fenntartható használatát és védelmét**, valamint az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodást is például az egyre fontosabbá váló vízmegtartás szempontjából.

Megemlítendő még a második stratégiai célhoz tartozó A digitalizáció (IKT) növelése a közszolgáltatásokban (S2/T5.) részcél is, amely innovatív, okos és takarékos megoldásokkal **csökkentheti az erőforrások túlzott és felesleges felhasználását**.

3.4.3. DIGITÁLIS VÁROS

A digitális város dimenzió fókuszában a digitális technológia és okos megoldások városi alkalmazása, működési integrációja áll. Makó városának **digitális szintje jelenleg még igen alacsony:** a digitalizálás, okosvárossá válás kezdeti stádiumában jár, ilyen típusú feltérképezés, stratégiák nem készültek. Ebből is következően a digitalizáció a **horizontális célok** egyikeként (H2. ’A digitalizációs szint javulása, növekedése a város és közintézményei működésében, valamint a helyi vállalkozások és a lakosság körében egyaránt’) szövi át a makói stratégia célrendszerét. Míg a tematikus célok között legközvetlenebbül az S2/T5. ’A digitalizáció (IKT) növelése a közszolgáltatásokban’ jelenik meg.

Az FVS Módszertani Kézikönyv által bemutatott öt kategória, amelyekbe a hazai városok a digitális felkészültségük alapján sorolhatók, Makó a két legalacsonyabb fokozat jegyeit hordozza magán, de ezek közül is inkább a **kezdetleges felkészültségi szinttel** jellemezhető. Az FVS tervezés keretében elvégzett helyzetfeltárás és -értékelés alapján a lakossági digitális megoldások elérhetősége alacsony szintű. Makó jelenleg nem rendelkezik kifejezetten a lakosságot célzó városi-járási szintű okos platformmal (három darab turisztikai érintőképernyős információs tábla kivételével). Ugyanakkor a **makóiak jelentős része nyitott a digitális megoldások irányába**: pl. a digitális alapú szolgáltatások (pl. okos jelzőlámpák; szabad parkolóhely-számláló; elektronikus ügyintézés; elektronikus jegyvásárlás, okosnővér stb.) fejlesztésének megvalósítását különösen hasznosnak tartanák. A koronavírus-járvány

miatti kényszerű távmunka (home office) és távoktatás országszerte, így Makón is rávilágított a **digitális** (IKT) **kompetenciák és eszközállomány** használatának/meglétének szükségességére, fontosságára a **közszféra** (így különösen a pedagógusok), a **vállalkozások**, illetve az **aktív korú felnőtt lakosság** és iskolaköteles **gyermekek** esetében egyaránt. A város **transzformációs és adaptációs** képességére a pandémia bár szükségszerűen, de előremozdító hatást gyakorolt, melynek továbbfejlesztése indokolt.

Összegezve, középtávon **a digitalizáció átszövi a város életét**, annak minden szegmensére jelentős hatással lesz, beleértve a városi infrastruktúrák fenntartható, intelligens üzemeltetését, a közlekedés fejlesztését, szervezését; a távvezérelt közmű- és épületüzemeltetést; a városi zöld környezet üzemeltetését éppúgy, mint a humán közszolgáltatások (egészségügyi és szociális ellátás, oktatás-nevelés, kultúra stb.) vagy a helyi vállalkozások digitális technológiai fejlesztését. Mindehhez szorosan kapcsolódik a digitális kompetenciák széles körű fejlesztése, a gazdasági igényeket figyelembe vevő alap- és középfokú IKT oktatás biztosítása.

Az FVS cselekvési terv részeként elkészülő Digitális átállás menetrend alapján, 2024-ig szükséges a városi **Digitális átállás akcióterv** kidolgozása. Ennek megalapozásához további, célzott helyzet- és igényfelmérések, tájékoztató rendezvények, illetve az érintetti körök, aktív részvételi bevonásának megvalósítása szükséges.

3.4.4. MEGTARTÓ VÁROS

A megtartó város dimenzióhoz a tematikus célok többsége kapcsolódik valamilyen mértékben, mely egybecseng azzal, hogy a **város lakosságmegtartó képességének erősítése** középtávon és jövőképének megfogalmazásakor **prioritást** jelent, mely nélkül Makó **térségi/járásközponti szerepének kívánt erősödése sem realizálható**.

A megtartó város dimenzió legerősebb, közvetlen kapcsolódása az S2. ÉLHETŐBB, MEGTARTÓ MAKÓ - A makóiak **életminőségének**, városi kötődésének és közösségi összetartásának javulása stratégiai cél négy tematikus céljához valósul meg, ezek a **városi humán közszolgáltatások minőségének** javulását, infrastrukturális és tartalmi megújulását (S2/T1.); a város kulturális, közösségi, szabadidős, sport **programkínálatának bővülését** (S2/T2.); a **helyi kötődés**, a kulturális-közösségi hagyomány- és értékőrzés fenntartását, a **közösségi élet erősödését** (S2/T3.); valamint a sérülékeny társadalmi csoportok **leszakadásának megelőzését, integrációjának** elősegítését (S2/T4.) célozzák.

A makóiak életminőségének javításához szorosan kapcsolódik az S1. VONZÓBB MAKÓ stratégiai célkitűzés két tematikus célja is, melyek a **rendezett, szép és megújuló városi épített és zöld környezet** fenntartását, bővülését, valamint a **sport és rekreációs célú infrastrukturális fejlesztését** és szolgáltatási kínálat-bővülését hangsúlyozzák. Az ezekhez kapcsolódó fejlesztési beavatkozások az ide látogató turisták és az ittélők számára egyaránt vonzerőt jelentenek. Természetesen az életminőséghez, a megtartó erőhöz nagyban hozzájárul a prosperáló és kiszolgáló dimenzióknál részletezett minőségi, jól fizető munkahelyek megléte, a piacképes, széles képzési kínálat, a hatékonyan működő

városüzemeltetés, jó közlekedés, a megfizethető lakhatás, a családbarát intézkedések, támogatások stb. is.

3.4.5. KISZOLGÁLÓ VÁROS

A kiszolgáló város dimenziót a célkitűzések közül a **területhasználatot, közműveket, természeti és épített környezetet, közlekedést**, illetve az **energiatudatosabb, költséghatékonyabb városüzemeltetést** támogatják. Legközvetlenebbül az S4. ZÖLDEBB MAKÓ stratégiai célhoz kapcsolódik ez a dimenzió, mely az **éghajlatváltozás kedvezőtlen hatásainak mérséklése**, a város **klímatudatos, fenntartható zöldítésére** összpontosít, ezen belül is A települési épített környezet és közlekedés klímatudatos fejlődése és fenntartható üzemeltetése (S4/T2.) tematikus cél említhető első helyen. A városi zöldterületek, zöldfelületek és kék (vízgazdálkodás, vízkezelés) infrastruktúra minőségi fejlődése (S4/T3.) is szükséges Makó kedvezőtlen **külső hatásoknak való ellenállóképessége** (abszorpció) növeléséhez. A csatornázási hiányosságok megoldása, záportározók létesítése kiemelt feladat, a belvíz és áradások okozta kár mérséklése érdekében. A megújuló energiák szerepének és arányának növelése a városi közcélú fejlesztéseknél (S4/T1) – különös tekintettel a humán közszolgáltatásokra (S2/T1) –, mely egyúttal a kedvezőbb városüzemeltetést is jelenti, a város **transzformációs képességének erősödését** is jelzi. A zöldebb városi környezet, a korszerű közművek, a kedvezőbb lakhatás/lakásfenntartás középtávon hatással van Makó gazdaságára (prosperáló város), és a lakosság életminőségére is (megtartó város). A zöld energiatermelés növeléséhez, a körforgásos gazdaság ösztönzéséhez a város **adaptációs képességének jelentős erősítése** szükséges.

3.5 A STRATÉGIA ÖSSZHANGJA MÁS STRATÉGIÁKKAL

Az FVS Módszertani Kézikönyve alapján még a korábbiaknál is fontosabb, hogy a 2021-2027-es programozási időszakban a városok FVS-ei összehangolásra kerüljenek az érvényes, különféle területi szintű és egyéb, a városokat érintő stratégiákkal. Lényeges, hogy az illesztési folyamat ne a tervezés végén, hanem annak már kezdeti fázisában valósuljon meg.

A fejezetben röviden bemutatásra kerül jelen FVS összhangja olyan lényeges dokumentumokkal, mint a város ITS-ével, megyei stratégiákkal, illetve Makó esetében a legfontosabb ágazati stratégiával.

Megjegyzendő, hogy a térség települései nem rendelkeznek olyan aktuális és releváns fejlesztési dokumentummal, amelyeknek vizsgálatára szükség lenne, a szomszédos települések szerkezeti tervei pedig a 2.1.4-es alfejezetben már áttekintésre kerültek. Ehhez hasonlóan nem térünk ki külön az Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Koncepció (2013) bemutatására, erre ugyanis már a 2.1.2-es alfejezetben sor került.

3.5.1. INTEGRÁLT TELEPÜLÉSFEJLESZTÉSI STRATÉGIA

Makó Város Integrált Településfejlesztési Stratégiája[157] 2015-ben készült el, **jövőkép**ében a város térségi pozíciójának erősödése, illetve a helyi népességszám stabilizálódása jelenik meg, melyet Makó meglévő kedvező potenciáljainak – fürdőváros, hármashatár fekvés, kulturális örökség, agrár-, ipari- és logisztikai potenciál, zöld környezet – kiaknázása tehet lehetővé. Emellett a **hosszú távú cél** is a népességfogyáshoz, annak lassításához és megfékezéséhez kapcsolódik. A stratégia három **átfogó cél**t is bemutat, melyek a következők: a város vonzereje erősödik a helyben maradás, a bevándorlás és a turizmus számára; a makói gazdaság termelékenységének és innovációs szintjének javulása; valamint a foglalkoztatás szintjének növekedése.

Az **FVS** 2037-2040-ig datált, tömören és lényegre törően megfogalmazott **jövőképe** továbbviszi a fenti elemeket, kiemelve – és új tételként bevezetve – a város **erős megtartóképesség**ét.

A legfontosabb viszonyítási és illeszkedési alapot azonban a középtávú (7-8 évre szóló), tematikus célok vizsgálata jelentheti. A 2015-ös ITS az alábbi hét ilyet mutatja be:

- A helyi agrárfeldolgozó ipar és az ipari innovációk fejlődése;
- A minőségi turisztikai fogadókapacitások – szálláshely, vendéglátás – bővülése;
- A városi turisztikai és kulturális attrakciók további bővülése;
- Minőségi munkahelyek számának növekedése az iparban és a szolgáltatásokban;
- A közösségi infrastruktúra ellátottság és közszolgáltatások minőségi javulása;
- Az épített és természeti környezet állapotának javulása;
- A megújuló energiák szerepének növekedése.

Kirajzolódik, hogy **az FVS tökéletesen biztosítja ezen célok kontinuitását a következő fejlesztési időszakra** is, illetve támogatja megvalósításukat. Ugyanakkor az FVS célrendszerében teljesen új elemként jelenik meg horizontális célként a **digitalizáció**, mely elem egyébiránt az FVS egyik dimenzióját is adja. Emellett az FVS-ben további két horizontális cél is szerepet kap: a **reziliencia** (a helyi társadalom ellenállóképességének erősítése, felkészülés a globális és regionális gazdasági, társadalmi, környezeti válságjelenségekre), valamint az **esélyegyenlőség** (a társadalmi kirekesztés elleni küzdelem, az alapvető közszolgáltatásokhoz való egyenlő esélyű hozzáférés biztosítása), melyek ilyen formában nem jelentek meg a 2015-ös ITS-ben.

3.5.2. CSONGRÁD-CSANÁD MEGYE TERÜLETFEJLESZTÉSI KONCEPCIÓJA ÉS PROGRAMJA

A két dokumentum célrendszere megegyezik, ezért egy bekezdés tárgyalja, bővebben a 2.1.2. fejezet fejti ki.

[157] ITS DA Konzorcium: Makó Város Integrált Településfejlesztési Stratégiája, 2015. augusztus

A Koncepció[158] jövőképe 2030-ig a megyét a "**tudásalapú és zöld növekedés** nemzetközi jelentőségű „centrumtérsége"-ként határozza meg. A hosszú távú célkitűzések közül kettő kapcsolódik közvetve a makói átfogó célokhoz is, ezek: "A2. **Versenyképes társadalom**: Egészséges, versenyképes, tudásalapú a digitalizációban felkészült társadalom" és az "A3. **Infrastruktúra**: Magas életminőséget biztosító és a helyben boldogulást elősegítő térségi és települési műszaki és szociális infrastruktúra", mely szempontok megjelennek a vonatkozó tervezési dimenziókban.

A megyei Koncepció 2027-ig megfogalmazott területi céljai a Tiszántúlra (T3.) vonatkozóan a nagy agrár-ipari városok térszervező erejének megújítására fókuszál, 3 települést említve, melyek: Hódmezővásárhely, Szentes és Makó.

Csongrád-Csanád megye 2027-ig, négy specifikus célt tűzött ki, ezek:

- S.1. AGRÁRIUM – A megyei agrártradíciók és innovációk bázisán magas hozzáadott értékű és egészséges termékeket előállító élelmiszergazdaság, valamint zöld alapanyag termelésre alapuló feldolgozóipar kialakítása.
- S.2. KÖZLEKEDÉS ÉS LOGISZTIKA – A megye, mint hídtérség hármashatár adta helyzetében rejlő közlekedési és logisztikai potenciálok kiaknázása, nemzeti közösségfejlesztői szerepkör erősítése.
- S.3. TURIZMUS – A turizmus megyei jelentőségének növelése, innovációs képességének és gazdasági beágyazódásának fokozása.
- S.4. ENERGETIKA – Az alternatív energiaforrásokra és innovációkra épülő energiahasznosítás növelése, térségi-lokális energiagazdálkodási rendszerek kiépítése.

Makó városának stratégiai céljai mind a négy specifikus megyei célhoz illeszkednek kisebb-nagyobb mértékben. A leginkább az S.3. **Turizmus** fejlesztését szolgáló megyei célhoz tud a város kapcsolódni, mivel a turizmust Makó egyik fő kitörési pontjának tekinti a 2021-27-es időszakban: jelentőségének növelése, innovációs képességének és helyi gazdasági szerepének fokozása kiemelt cél. Az energetikai fejlesztések (S.4.) a hatékonyabb felhasználás és a megújuló energiaforrások jobb kiaknázása érdekében korunk egyik fő feladata, így lehetőségeihez mérten a város célkitűzései között is szerepel.

A megyei **Koncepció fő horizontális célkitűzései**: A H1. **Reziliencia** (a társadalom ellenállóképességének fokozása, rugalmasságának javítása a váratlan társadalmi-gazdasági helyzetekre való jobb felkészüléshez); H2. **Esélyegyenlőség** (a kirekesztés elleni küzdelem, a közszolgáltatásokhoz való egyenlő esélyű hozzáférés biztosítása); H3. **Digitalizáció** (intézmények, vállalkozások, állampolgáros digitalizációs szintjének növelése) teljesen egybeesnek a makói FVS 2021-27 fő horizontális céljaival.

[158] Csongrád-Csanád megye területfejlesztési koncepciójának felülvizsgálata - Javaslattevő munkarész, 2021. március

3.5.3. CSONGRÁD-CSANÁD MEGYE (ELŐZETES) INTEGRÁLT TERÜLETI PROGRAMJA 2021-2027

Az ehhez a dokumentumhoz való illeszkedés, összhang vizsgálata szintén a 2.1.2-es fejezetben került bemutatásra, így terjedelmi okokból itt nem szerepel.

3.5.4. CSONGRÁD-CSANÁD MEGYE KLÍMASTRATÉGIÁJA

Csongrád-Csanád megye klímastratégiája[159] 2017-ben készült el, amiben kijelentésre kerül, hogy Magyarország egyik legsérülékenyebb megyéjéről van szó a klímaváltozás kedvezőtlen hatásainak tekintetében. A negatív tényezőket két fő csoport jelenti: egyrészt a felmelegedéssel kapcsolatos jelenségek (aszály, hőhullámok, hőtöbblet); másrészt a megfelelő vízellátáshoz, vízgazdálkodáshoz köthető szempontok, tevékenységek (térségi vízgazdálkodás, fenntartható városi vízgazdálkodás, hatékonyabb csapadékvíz felhasználás, árvíz-belvíz veszélyeztetettség).

A megyei klímastratégia fő üzenetét így fogalmazza meg: „Energia-, mező- és vízgazdálkodj okosan!”. Célrendszere három fő kategóriát ölel fel, melyek célokat, és azokhoz kapcsolódó intézkedéseket tartalmaznak (Makóhoz kiemelten illeszkedő célok kerültek megjelenítésre):

Megyei Dekarbonizációs és Mitigációs Célkitűzés (5 cél, 10 intézkedéssel)

- A közlekedés okozta ÜHG kibocsátás csökkentése
- Épületek üzemeltetéséből származó ÜHG kibocsátás csökkentése
- Megújuló energiaforrásokra épülő energiatermelés kapacitásainak bővítése

Megyei Adaptációs Célkitűzés

- Átfogó adaptációs célkitűzések (7 cél, 19 intézkedéssel)
  - A megye településein a szélsőséges időjárási eseményekkel szembeni adaptív kapacitás növelése
  - A megye (vizes) élőhelyein 2030-ig ne következzen be jelentős állapotromlás
  - A megyei szelíd turizmus terjedésének elősegítése
- Specifikus adaptációs célkitűzések a megyei értékek megóvására (4 cél, 9 intézkedéssel)

Klímatudatossági és Szemléletformálási Célkitűzés (4 cél, 13 intézkedéssel)

- A különböző mitigációs célú energiatakarékossági módszerek ismertsége 2030-ig 40%-ra nő a lakosság körében
- Lakossági adaptációs lehetőségek ismertségének növelése

A jelenlegi FVS-ben, a Makóra meghatározott átfogó zöld/klíma célok általánosan illeszkednek a megyei klímacélokhoz. A S4/T1. cél főként a Megyei Dekarbonizációs és Mitigációs

[159] https://www.csongrad-megye.hu/site/index.php/mindennapklimanap#platform_strategia

Célkitűzéshez, másrészt a Klímatudatossági és Szemléletformálási Célkitűzéshez kötődik, míg az S4/T2. és az S4/T3. célok elsősorban a Megyei Adaptációs Célkitűzéshez csatlakoznak.

3.5.5. NEMZETI TURIZMUSFEJLESZTÉSI STRATÉGIA 2030 – TURIZMUS 2.0[160]

A turizmus hazai ágazati stratégiája 11+1 turisztikai térséget jelöl ki Magyarország területén, Makó a 6. számú desztináció, a **Szeged és térsége turisztikai térség** részét képezi. A térségben elérendő cél az értékajánlatra, valamint az infrastruktúra fejlesztésére alapoz annak érdekében, hogy az ide érkező vendégek ne csupán fél- vagy egy napra érkezzenek, hanem **látogatásukat bővítsék ki**. A stratégia ezt a másodlagos elemekkel kiegészített (fürdő- és építészeti kultúra) értékajánlattal kívánja megvalósítani olyan termékösszekapcsolással, hogy lehetőleg aki Szegedre érkezik, az látogassa meg Makót és egyéb településeket is, illetve fordítva.

A stratégia fő szegmensei közül Makó egyértelműen az **egészségturizmus** témakörbe sorolódik, ezt erősíti a turisztikai jelentőségű gyógyhelyek és fürdőtelepülések (azon belül attrakciók) kategorizálása, amely szerint **Makó nemzetközi regionális zászlóshajó** (ezzel egyenértékű vagy magasabb rangot Makón kívül csak kilenc település birtokol). Értékkínálatát így fogalmazza meg a stratégia: „egyedülálló organikus építészeti megoldásokkal kialakított prémium wellness- és élményfürdő". Ehhez hozzátartozik, hogy a makói **Hagymatikum Gyógyfürdő** a European Spa Association (ESPA) „ESPA MED"[161] elismerésével bír, így egyértelműen Magyarország egyik „kiemelt" fürdőinek egyike. A dokumentum megfogalmaz továbbá ajánlásokat/konkrét intézkedéseket is a fürdő, valamint a kapcsolódó települési infrastruktúra fejlesztésére például: gyógyiszap termékfejlesztése és értékesítése; kulturális fürdőprogramok fejlesztése; pihenőterek bővítése; egészségmegőrző kínálattal rendelkező étel- és italkínálat a vendéglátó egységekben; szaunák és merülő medence kapacitások bővítése; sportolási és egészség megőrző lehetőségek kialakítása; helyi attrakciók bővítése; egyedi szálláshelykínálat kialakítása párok számára; parkolók számának növelése.

A makói FVS célrendszerének két eleme is közvetlenül kapcsolódik ehhez a megközelítéshez: az S1/T1. „A város minőségi turisztikai, szabadidős és kulturális attrakcióinak bővülése; hatékony és kreatív városmarketing", valamint az S1/T2. „A fejlődő gyógyturizmust kiszolgáló minőségi turisztikai szálláshelyek és színvonalas vendéglátói kapacitások bővülése"; míg az S1/T3. „A sport és rekreációs célú területek fejlődése, szolgáltatási kínálat-bővülése" tematikus cél közvetve támogatja.

3.5.5.1. Egészségturizmus A Szeged-Makó Turisztikai Térségben

Makó turisztikájának stratégiai szemléletű elemzésére leginkább a GINOP-1.3.4-17-2019-00011 – „A Szeged-Makó turisztikai térség fejlesztése és pozícionálása" c. projektben kerül sor, melynek keretében az **Egészségturizmus A Szeged-Makó Turisztikai Térségben** c.

[160] Magyar Turisztikai Ügynökség, 2021. https://mtu.gov.hu/cikkek/strategia
[161] Magyarországon csak öt település fürdője rendelkezik a minősítéssel (Sárvár, Bükfürdő, Mezőkövesd, Hévíz, Makó)

stratégia is elkészült. Ebben fő célként a Makóra látogatók városban eltöltött idejének és a vendégéjszakák számának, illetve a magasabb igényszintű vendégkör arányának növekedése jelenik meg, mely hozzájárulna a helyi költések és a turisztikai bevételek emelkedéséhez.

3.5.5.2. Makó Város Gazdasági Programja 2019-2024

A **város gazdasági programjában**[162] kitűzött célok is ehhez kapcsolódnak, hiszen megjelenik a vendégéjszakák számának emelkedése – szálloda beruházással –, illetve az egészségturizmus további fejlődése – a Hagymatikum Gyógyfürdő fejlesztésével, bővítésével.

3.5.6. EGYÉB VÁROSI TEMATIKUS STRATÉGIÁK, PROGRAMOK

A helyi közösségfejlesztési stratégiával (HKFS), a helyi esélyegyenlőségi programmal (HEP), valamint a makói gazdaságfejlesztési programmal való bővebb összevetést a *2.1.2.3-as alfejezet tartalmazza*.

[162] Makó Város Gazdasági Programja 2019-2024

4. MONITORING, KONTROLLING, INDIKÁTOROK

4.1. FVS MONITORING RENDSZERE, NYOMON KÖVETÉS A TERVEZÉS ÉS VÉGREHAJTÁS SORÁN

A meghatározott városi stratégiai célok és az azokhoz kapcsolódó specifikus célok megvalósulásának nyomon követését, az eredményesség mérését a **célokhoz rendelt indikátorok mérése biztosítja** – az FVS teljes élettartama alatt. A célokhoz rendelt indikátorok mérése a végrehajtási időszak alatt **rendszeres időközönként** megtörténik, hiszen ezen tevékenység szerves részét képezi a monitoring folyamatnak. Az aktuális indikátorértékek, a tervtől való esetleges **eltérések mértéke visszahatnak a megvalósítás folyamatára**, így a **végrehajtás és a monitoring kölcsönösen hatással vannak egymásra**. A célok teljesülése mértékének rendszeres vizsgálata biztosítja, hogy a városfejlesztés és a működés eredményei nem utólagosan, hanem még **folyamatában értékelhetővé váljanak**, a fejlesztési folyamat pedig alkalmazkodhasson a belső és külső környezet módosulása által indukált változásokhoz.

A monitoring rendszer kidolgozásának egyik első lépéseként a – részleteiben a *3.3. A stratégia célrendszere* fejezetben bemutatásra kerülő – stratégiai és részcélok teljes körű figyelembe vételével olyan indikátorok kerültek meghatározásra, amelyek nem csupán relevánsnak tekinthetőek (egy-egy konkrét cél vonatkozásában), hanem megfelelnek az ún. SMART kritériumrendszer többi követelményének is. Ennélfogva az indikátorok úgy kerültek megalkotásra, hogy azok kellően **specifikusak** legyenek, elvi **mérhetőségük** mellett biztosítva legyen az indikátorértékek **elérhetősége**, rendelkezésre állása is, az **aktuális** információk rendszeresen előállíthatók (beszerezhetők vagy hozzáférhetők) legyenek, illetve az adatok **megbízhatóságához** se férjen kétség. A monitoring rendszer kialakítása során teljeskörűen figyelembe lett véve, hogy annak alkalmasnak kell lennie az **FVS egységes indikátorainak** kezelésére is (*ezekkel kapcsolatban a 4.2. Az FVS-hez kapcsolódó indikátorok és azok mérési módszertana fejezet ad bővebb tájékoztatást*).

A monitoring és értékelési tevékenység alapját képező **indikátorkészlet** tehát az egyes célok elérését, a tervértékekhez képest történő előrehaladást hatékonyan képes **számszerűsíteni**. A stratégia indikátorainak megfogalmazása során kiemelt szempont volt az **egyértelműség**, azaz: bármely érdekelt számára csupán egyféle értelmezése lehessen az egyes indikátoroknak. Ennek érdekében az indikátorok mérésének módszertana megfelelő pontossággal került meghatározásra. Az indikátorkészlet összeállítása során azon elv érvényesült, mely szerint a város 2027-ig tervezett fejlesztéseinek, projektjeinek sikeressége és az FVS eredményessége egyaránt mérhetővé váljon.

Az **indikátorok típusának** meghatározása során az egyes célok esetében mérlegelésre került, hogy **kimeneti, eredmény- vagy hatásindikátorok** kiválasztása indokolt. Az indikátorkészlet megalkotásakor alapvető igényként merült fel, hogy a stratégiai szinten korlátozott jelentőségű kimeneti indikátorok aránya – könnyű előállíthatóságuk ellenére – a lehető

legalacsonyabb mértékű legyen. Ennek érdekében – amennyiben ez kivitelezhető volt – hatás- és/vagy eredményindikátorok kerültek meghatározásra.

Cél	Indikátor	Mérték-egység	Bázisérték (bázisév) [163]	Célérték (2027)	Mérés módszere
S1. VONZÓBB MAKÓ	Kereskedelmi szálláshelyek vendégforgalma	fő	11.267 (2020)	14.000	KSH adatok alapján.
S1/T1	Megvalósult fejlesztések	db	- (2020)	3	Projektdokumentáció alapján.
S1/T2	Kereskedelmi szálláshelyek kapacitásának bővülése	%	- (2020)	5	KSH adatok alapján.
S1/T3	Új kerékpárút kialakítása	km	- (2020)	10,3	Műszaki jegyzőkönyvek alapján.
S1/T4	Belterületi zöldinfrastruktúra fejlesztése	ezer m^2	(2020)	29	Önkormányzati nyilvántartás.
S2. ÉLHETŐBB, MEGTARTÓBB MAKÓ	Városi kötődés mértékének növekedése	A növekedésről beszámoló személyek aránya (%)	- (2020)	20	Kérdőíves felmérés alapján.
S2/T1	Felújítás által érintett intézmények együttes létszámadata	fő	- (2020)	500	Oktatási Hivatal Köznevelési Nyilvántartási Főosztályának adatai.
S2/T2	Humán fejlesztések által elért személyek száma	fő	- (2020)	2000	Projektdokumentáció alapján.
S2/T3	Helyi kötődést, összetartást, közösségfejlesztést szolgáló programok által elért személyek száma	fő	- (2020)	2000	Projektdokumentáció alapján.
S2/T4	Szociális célú városrehabilitációs program által elért személyek száma	fő	- (2020)	1626	Projektdokumentáció alapján.

[163] Bizonyos indikátorok bázisévei megelőzik az FVS tervezési időszakát. Ezek jellemzően egyéb stratégiai dokumentumok tervezése folyamán előállított/beszerzett adatok, illetve lezárt költségvetési évekhez tartozó adatok.

S2/T5	Újonnan bevezetett IKT megoldások száma a közszolgáltatásokban	db	- (2020)	1	Projektdokumentáció alapján.
S3. VERSENYKÉPESEBB MAKÓ	Helyi gazdaság diverzifikációjának mértéke	%	(2020)		Önkormányzati nyilvántartás alapján.
S4. ZÖLDEBB MAKÓ	Éves ÜHG kibocsátás egyenérték változás	CO_2/t	- (2020)	389	Komplex szakértői számítás alapján.
S4/T1	Energetikai felújítás által érintett épületek alapterülete	m^2	- (2020)	3300	Műszaki jegyzőkönyvek alapján.
S4/T2	Megvalósult fejlesztések	db	- (2020)	1	Projektdokumentáció alapján.
S4/T3	Vízgazdálkodási és vízkezelési fejlesztések által érintett szakasz hossza	km	- (2020)	5	Műszaki jegyzőkönyvek alapján.

53. táblázat: A stratégiai célokhoz és részcélokhoz rendelt indikátorok áttekintése

A monitoring rendszer működtetésével kapcsolatban további információ a *4.3. A beavatkozásokra vonatkozó adatok gyűjtésének és kezelésének módszertana* c. fejezetben található.

4.2. AZ FVS-HEZ KAPCSOLÓDÓ INDIKÁTOROK ÉS AZOK MÉRÉSI MÓDSZERTANA

A specifikus célhoz és a részcélokhoz tartozó indikátorok körén túlmenően – az ERFA 11. cikk eredményeinek követhetőségének és bemutathatóságának érdekében – a Fenntartható Városfejlesztési Stratégia Módszertani Kézikönyve meghatároz olyan **egységes mutatókat** is, amelyek az egyes FVS-ek specifikus tartalmától függetlenül mérhetővé, összevethetővé és követhetővé teszik az elért eredményeket. Ezen mutatók vizsgálata a célokhoz rendelt indikátorokéval közösen történik a monitoring tevékenység folyamata során, és az indikátorértékek tekintetében történt éves előrehaladásról beszámolás történik az Irányító Hatóság irányába.

Cél	Indikátor	Mérték-egység	Bázisérték [164]	Célérték [165]	Mérés módszere[166], *adatforrás*
Reziliencia: a gazdaság több lábon állása	Helyi gazdaság diverzifikációjának mértéke[167]	%	25	24	a legtöbb iparűzési adót befizető ágazat által befizetett iparűzési adó nagysága (Ft) / a város teljes iparűzési adó bevétele (Ft) *Önkormányzati nyilvántartás alapján.*
Reziliencia: energiafüggőség alternatív energiaforrásokkal való oldása	Megújuló energiatermelés arányának növekedése	%	N.A.[168]	Az indikátor megha-tározása folya-matban van	a város területén az adott évben megtermelt megújuló energia összmennyisége (MW GJ) / a város területén az adott évben felhasznált energia összmennyisége (MW GJ) *Szolgáltatói adatok, önkormányzati nyilvántartás, szakértői számítások alapján.*
Reziliencia: digitális város	Digitális ügymenetek aránya	%	18	20	a digitálisan elindított / lefolytatott hivatali ügyek száma (db/év) / az összes adott évben elindított ügy száma (db) *Önkormányzati nyilvántartás alapján.*
Reziliencia: megtartó város	Az életminőséget meghatározó szolgáltatásokkal való elégedettség	%	Az indikátor bázisérté-kének	5%-os növeke-dés	Az IH által biztosított elégedettséget mérő kérdőív lehető legnagyobb mintán történő lekérdezését követően az elégedettségi arány kiszámítása (%) a megadott módszertan szerint történik.

[164] A bázisév a rendelkezésre álló adatok függvényében változhat: 2021, de esetenként csak 2020-as vagy 2019-es is lehet!
[165] Célérték teljesülésének elvárt időpontja: 2029.
[166] Az indikátorszámítás részletes módszertani leírását lsd.: FVS Módszertani Kézikönyv 8.5.: Indikátor adatlapok (125-143. oldal)
[167] A csökkenő célérték indoka az, hogy nő a legtöbb iparűzési adót befizető ágazat, de a teljes iparűzési adóbevétel még jobban nő, tehát több vállalkozás erősödik meg az új ciklusban.
[168] Az MVM Démász Áramhálózati Kft. a következő adatot szolgáltatta az indikátorhoz (2022. 06.): a város területén a hálózatba betáplált villamos energia nagysága: 5 777 245 kWh (5 777 MWh); a város területén az adott évben felhasznált villamos energia összmennyisége: 83 082 838 kWh (83 083 MWh); a város területén megtermelt megújuló energia összmennyiségére vonatkozóan nem rendelkezik mért adattal a szolgáltató.

			meghatá-rozása folyamat-ban van (2022)		*Kérdőíves felmérés alapján.*
Reziliencia: zöldfelületek	Zöld- és vízfelületek arányának változása	%	Az indikátor bázisérté-kének meghatá-rozása folyamat-ban van	Az indikátor megha-tározása folya-matban van	$\frac{\text{települési zöld és vízfelületek nagysága (ha) (aktuális év)}}{\text{a települési zöld és vízfelületek nagysága (ha)(bázisév)}}$ *Önkormányzati nyilvántartás alapján.*
Prosperáló város	Fejlesztésekbe bevont külső forrás aránya[169]	%	0 (2021)	12	$\frac{\text{(tervezett befektetett eszközök FVS (Ft) - önkormányzati TOP Plusz forráskeret (Ft))}}{\text{tervezett befektetett eszközök FVS (Ft)}}$ *Önkormányzati adatszolgáltatás alapján.*
Zöldülő város	Éves ÜHG kibocsátás egyenérték	CO_2/t	Az indikátor bázisérté-kének meghatá-rozása folyamat-ban van	Az indikátor megha-tározása folya-matban van	[városi ÜHG kibocsátás tonna CO_2 egyenérték (bázis év)] – [városi ÜHG megkötés tonna CO_2 egyenérték (bázis év)] *Komplex szakértői számítás alapján.*

[169] A bázisév 2021. Az indikátor bázisértéke kötelezően nulla.

Digitális város	Digitálisan mért adattípusok száma	db	6[170]	8[171]	A településen digitálisan mért adattípusok száma (db). *Önkormányzati adatbázis alapján.*
Megtartó város	Vándorlási egyenleg[172]	fő	+18 (2020)	+19	A bázisérték: a bázisév vándorlási egyenlege (fő). *TeIR adatok alapján.*
Kiszolgáló város	Újonnan belterületbe vont területek és a kihasználatlan városi területek aránya	%	Az indikátor bázisérté-kének meghatá-rozása folyamat-ban van	Az indikátor megha-tározása folya-matban van	$\frac{\text{újonnan belterületbe vont területek nagysága (ha) (aktuális év)}}{\text{a kihasználatlan városi területek nagysága (ha) (aktuális év)}}$ *Önkormányzati nyilvántartás alapján.*

54. táblázat: Az egységes FVS indikátorok áttekintése

[170] Infopont, ASP, NKM áram, Alföldvíz: víz, közvilágítás, hulladék.
[171] Infopont, ASP, NKM áram, Alföldvíz: víz, közvilágítás, hulladék, Zöldház, parkolók.
[172] Forrás: Belföldi állandó elvándorlások: 415 fő (TeIR, 2020); Belföldi állandó odavándorlások: 433 fő (TeIR, 2020).

4.3. A BEAVATKOZÁSOKRA VONATKOZÓ ADATOK GYŰJTÉSÉNEK ÉS KEZELÉSÉNEK MÓDSZERTANA

Az FVS megvalósítását segítő beavatkozások nyomon követését, monitoringját a Makói Polgármesteri Hivatal végzi. Ezen tevékenység célja, hogy rendszeres és megbízható információ álljon az Önkormányzat, illetve a megvalósítást támogató intézmények, szervezetek és személyek rendelkezésére az FVS-ben foglaltak terén történő előrehaladás tekintetében. A monitoring tevékenység ugyanakkor a lakosság tájékoztatásának egyik forrásaként is szolgál, és lehetőséget teremt arra, hogy a makói polgárok hiteles és naprakész információkat kapjanak az ő életüket közvetlenül vagy közvetetten szolgáló beavatkozásokkal kapcsolatban.

A meghatározott mutatók egyértelműen definiálásra kerültek, biztosítva azok egyféle, egységes értelmezését, amely minden érdekelt számára rendelkezésre fog állni. A mutatók meghatározása, számításuk módja a **beavatkozás teljes életciklusa alatt változatlan lesz**, lehetővé téve a bázisérték és célérték összehasonlíthatóságát.

A monitoring **rendszeres adatgyűjtésen** alapszik, amely lehetővé teszi, hogy a Polgármesteri Hivatal folyamatában vizsgálja a tevékenységek előrehaladását a kitűzött célok viszonylatában, illetve pontos képpel rendelkezzen a beavatkozások előrehaladásával, eredményeivel és hatásaival kapcsolatban. A monitoring tevékenység alapját a *4.1. FVS monitoring rendszere, nyomon követés a tervezés és végrehajtás során*, illetve *4.2. Az FVS-hez kapcsolódó indikátorok és azok mérési módszertana* alfejezetekben bemutatott indikátorok alakulásának nyomon követése képezi. A jelzett fejezetek tartalmazzák az egyes **stratégiai célokhoz rendelt hatásindikátorok**, illetve a **részcélokhoz rendelt hatás- és/vagy eredményindikátorok** pontos megnevezését, mértékegységét, a mérés módszerét, továbbá a bázisértéket, illetve az elérendő célértéket. Mindazonáltal – mint arra a Fenntartható Városfejlesztési Stratégia Módszertani Kézikönyve is felhívja a figyelmet – az FVS egyik jellemzője, hogy annak tartalma nem állandó, hanem a változó környezethez történő adaptáció során dinamikusan fejlődik, így a külső és belső változásokra reflektálva az indikátorok tekintetében is elképzelhető módosulás.

Az FVS vizsgáló monitoringot a Polgármesteri Hivatal egyrészt **saját adatgyűjtésből** származó adatok alapján látja el, másrészt az adatok meghatározott körét külső – tehát az **önkormányzati körön kívüli** – adatszolgáltatótól szerzi be. Utóbbiak egyaránt lehetnek helyi, nem önkormányzati adatgazdák, illetve központi adatbázisokkal rendelkező szervezetek. A Polgármesteri Hivatal a beavatkozásokhoz kapcsolódó monitoringtevékenysége során vizsgálja az adatok megbízhatóságát, akár külső, akár belső adatforrásokról van szó. Saját városi adatforrás esetében a Polgármesteri Hivatal megfelelő adatmenedzsmenttel gondoskodik a beérkező adatok érvényességéről és hitelességéről. Ennek keretében – szükség esetén – sor kerül a nyers adatok tisztítására és megfelelő strukturálására.

A mutatóértékek kiszámításához szükséges adatok tekintetében a Polgármesteri Hivatal teljeskörűen érvényesíti a mindenkor hatályos **adatvédelmi szabályokat**. Ez vonatkozik az adatgyűjtés, adattárolás, adatfeldolgozás és adatközlés teljes folyamatára. Definiálásra kerül továbbá, hogy ki és pontosan milyen jogosultsággal férhet hozzá az adatokhoz. A digitális átállás várhatóan hozzájárul ahhoz, hogy az adatgyűjtés és az adatok feldolgozása során a **digitális megoldások** egyre jelentősebb szerepet kapjanak.

A **monitoring** folyamat során létrejövő **adatbázis kezeléséért és folyamatos frissítéséért** a Makói Polgármesteri Hivatal Projekt és Városmarketing Irodájának Projekt Csoportja felel majd, támaszkodva az Innovációs és Városfejlesztési Iroda Beruházási Csoportjának és Műszaki Csoportjának munkájára.

A mutatóértékek kalkulációjához szükséges adatok **meghatározott gyakorisággal**/időközönként kerülnek begyűjtésre, a mutatóértékek pedig ezek alapján **aktualizálásra** a friss adatok figyelembevételével. A folyamatosan frissülő információk esetében meghatározásra kerül, hogy milyen időpontoknál/időszakoknál érvényes adatok kerülnek figyelembe vételre az egyes értékek meghatározásakor. Bizonyos indikátorok esetében az évente vagy nagyobb gyakorisággal történő adatgyűjtés nem megvalósítható, illetve nem tekinthető célszerűnek. Ez egyrészt azon esetekre vonatkozik, ahol érdemi elmozdulás a stratégiai ciklus végéhez közeledve várható, másrészt azon adatfelvételekre, amelyek jellemzően éves gyakoriságnál ritkábban, előre tervezett időpontban történnek (pl. népszámlálás, bizonyos stratégiák felülvizsgálata). Az adatgyűjtési gyakoriságok ezen szempontok érvényesítésével kerültek meghatározásra.

Adatforrás	Adatforrás jellege	Adatgyűjtés módja	Adatgyűjtés gyakorisága
Önkormányzati nyilvántartás	Belső	Adat kinyerése meglevő nyilvántartásból.	Évente legalább egy alkalommal.
Intézményi adatszolgáltatás	Belső	Érintett szervezetek irányított adatközlése.	Évente legalább egy alkalommal.
Projektdokumentáció	Belső	Célzott adatkinyerés folyamatban lévő és befejezett projektek dokumentációjából.	Előrehaladási jelentések jóváhagyásakor, illetve projektzárást követően.
Műszaki jegyzőkönyv	Belső	Műszaki jegyzőkönyvekben szereplő releváns adatok rögzítése.	Jegyzőkönyv elkészülését követően.
Kérdőíves felmérés	Külső	Lakossági kérdőív (online és papíralapú) adatainak statisztikai feldolgozása.	A megvalósítási időszak végén.
Külső adatbázis	Külső	Meghatározott adatok lekérése nyilvános adatbázisból.	Évente legalább egy alkalommal.

Önkormányzati körön kívüli szervezetek adatai	Külső	Eseti adatbekérés érintett szervezetektől, majd ezt követően adatfeldolgozás.	Egyedi jelleggel.

55. táblázat: Az adatgyűjtés jellemzői

Mint az korábban bemutatásra került, az FVS végrehajtása keretében a Polgármesteri Hivatal olyan monitoring rendszert működtet, amely alkalmas az eredmények időközi értelmezésére, az előrehaladás mértékén alapuló visszacsatolásra. Ez lehetőséget biztosít arra, hogy – szükség esetén – időben nyíljon lehetőség megfelelő korrekciók kezdeményezésére. Amennyiben az összegyűjtött adatok alapján az egyes mutatóértékek nem a tervezetteknek megfelelően alakulnak, a Polgármesteri Hivatal feladata az eltérések okainak feltárása, szükség esetén az FVS felülvizsgálata. Ezen tevékenységét a *2.4 A város irányítási és működési modellje* fejezetben nevesített kulcsszereplők támogatásával, illetve – szükség esetén – külső szakértő vagy szakértők bevonásával végzi.

5. AZ IRÁNYÍTÁSI ÉS MŰKÖDÉSI MODELL

Az FVS megalapozó munkarészének 2.4 fejezetében részletesen bemutatásra került a város 2014-2020-es időszakra kialakított irányítási és működési modellje, mely jelenleg is használatos, és az eddig összegyűjtött tapasztalatok alapján megfelelően működik.

A megalapozó munkarész 2.4.3.1. alfejezete tartalmazza A működési modell értékelése alapján levont következtetéseket, melyek alapján **Makó városi és járásközponti szerepköréből együttesen adódó működési, fenntartási kötelezettségeinek eleget tesz**, ezen kívül **önként vállalt települési önkormányzati feladatokat is ellát** – a finanszírozási lehetőségek függvényében.

A város működtetésében **megjelentek a zöld átállást megalapozó**, fenntarthatóságot biztosító, költségcsökkentő **elemek**, és **továbbiak fejlesztése is tervezett**. Ugyanakkor a város alapműködését/üzemeltetését biztosító cégek **digitalizációja kezdeti állapotban** van. A **digitális átállás megalapozása** most van folyamatban. A fenntartható városfejlesztési stratégia és kapcsolódó projektjeinek tervezésére, finanszírozására és lebonyolítására vonatkozó döntéshozatali és megvalósítási mechanizmus felülvizsgálatára **a digitális és a zöld átállásra vonatkozó részletes akciótervek kidolgozásával párhuzamosan**, **azok megvalósítását megelőzően lehet szükség**. Ehhez kapcsolóan az Önkormányzat mérlegeli a kiadási oldalt terhelő tételek mögött álló, egyes közszolgáltatások esetében **üzleti modellek nagyobb arányú alkalmazását, önfenntartóbbá válásuk elősegítése** érdekében. Továbbá a megvalósításhoz kapcsolódóan egyes érintett szervezetek szintjén a személyes **kompetenciák** és a **szervezeti/feladatmenedzsment keretek fejlesztése, szemléletformálása**, további **technikai előrelépés** szintén javasolt.

Összegezve: a **város aktuális működési modellje és gyakorlata alkalmas** a külső forrásokra építkező városi fejlesztések sikeres megvalósítására, melyet a 2014-20-as ciklus makói eredményei kellően alátámasztanak. **A jelenlegi irányítási és működési modell a 2022-27-es fenntartható városfejlesztési projektek/programok tervezésére és megvalósítására is működőképes, amennyiben fejlesztési szükségletek mutatkoznak, az FVS vonatkozó szervezeti fejezete a 2024. évi felülvizsgálatkor aktualizálásra kerül.**

6. CSELEKVÉSI TERV

6.1. AZ INTÉZKEDÉSEK ÉS A BEAVATKOZÁSI TERÜLETEK RENDSZEREZÉSE

Az FVS operatív jellegű stratégiai dokumentumként azon lényeges fejlesztési beavatkozásokat tartalmazza, melyek a városi stratégiai és tematikus célok eléréséhez rövid- és középtávon szükségesek; illetve egyes nagyobb léptékű projektek esetében hosszú távon, akár több ütem megvalósításával teljesülhetnek. A projektek döntő többsége szorosan kapcsolódik az Európai Regionális Fejlesztési Alap (ERFA), az Európai Szociális Alap (ESZA), illetve 2021-2027-es időszak, vonatkozó hazai operatív programjainak beruházási prioritásaihoz, így **európai uniós forrásból való elvi finanszírozhatóságuk biztosított**.

Fontos elv volt annak szem előtt tartása, hogy a középtávú stratégia célkitűzések megvalósítása érdekében összegyűjtésre és rendszerezésre, majd priorizálásra kerülhessenek a különböző szereplőknél, potenciális projektgazdáknál körvonalazódó fejlesztési elképzelések – **reális** alapot teremtve ezzel konkrét projektek megvalósítására. Továbbá, hogy az előkészítettség különböző fázisában lévő projekt-elképzelések **egymáshoz jól illeszkedve**, a lehető leghatékonyabban szolgálják a kitűzött stratégiai célok elérését.

Az FVS cselekvési tervének alapját a város középtávú – stratégiai és tematikus – célrendszerének megvalósulását támogató **prioritások, intézkedések és beavatkozási területek meghatározása és strukturált bemutatása jelenti**, melyek a teljes tervezés elvi alapjait figyelembe véve kontextusát jelentik a különféle típusú projekteknek a későbbiekben. A prioritások absztrakciós szintje a legmagasabb, ennek tematikus alábontása az intézkedési, majd a beavatkozási területek szintje. A prioritások a stratégiai célkitűzésekkel következetesen összehangoltak.

Jelen FVS stratégiai dokumentumként nem foglalja magában a teljes ciklusra tervezett városi projektek teljes körű és részletekbe menő kifejtését. A fő beavatkozási irányokhoz kapcsolódó, munkacímmel jelölt infrastrukturális és szoft fejlesztési projekt-elképzelések a stratégia kidolgozásakor rendelkezésre álló információk alapján, vázlatosan kerülnek ismertetésre. **A stratégia 2024. évi előirányzott felülvizsgálata lehetőséget nyújt a szükséges korrekciók végrehajtására**.

Az alábbi ábra az FVS stratégiai célok (4 db) kapcsolódását mutatja be a cselekvési terv fő prioritásaihoz (4 db) és intézkedéseihez (7 db).

44. ábra: A cselekvési terv prioritásainak és intézkedéseinek kapcsolata és illeszkedése a stratégiai célokhoz (saját szerkesztés)

Az intézkedések tovább bonthatóak beavatkozási területekre, melyek kapcsolatát az alábbi táblázat szemlélteti:

Intézkedések	Beavatkozási területek
1.1. Turisztikai attrakciók, szolgáltatások és kapacitások fejlesztése	1.1.1. Turisztikai, szabadidős és kulturális attrakciók fejlesztése, kínálat-bővítése, városmarketing erősítése
	1.1.2. Minőségi turisztikai szolgáltatás-fejlesztés: színvonalas szálláshely és vendéglátói kapacitások bővítése a gyógyfürdőfejlesztéssel párhuzamosan
	1.1.3. Sport és rekreációs célú területek, aktív turizmus fejlesztése – a Maros-parton kiemelten
2.1. Színvonalas települési közcélú, kiszolgáló és kényelmi szolgáltatások infrastrukturális, fenntartható biztosítása	2.1. Színvonalas települési közcélú, kiszolgáló és kényelmi szolgáltatások infrastrukturális, fenntartható biztosítása

	2.1.2. Közösségi, kulturális és sportolási szolgáltatások infrastrukturális fejlesztése, minőségjavítása
	2.1.3. A digitalizációs szint növelése a városi közszolgáltatásokban, ITK és okos települési fejlesztések megvalósítása
2.2. Társadalmi-közösségi megújulást, integrációt és kohéziót támogató intézkedések	2.2.1. A helyi kötődés, összetartást, közösségfejlesztést szolgáló, intergenerációs és családbarát programok megvalósítása
	2.2.2. Lakossági tudatosságot (egészség, életvezetés, környezet, klíma, IKT stb.) erősítő, szemléletformáló programok megvalósítása
	2.2.3. A sérülékeny társadalmi csoportok leszakadásának megelőző, integrációjának elősegítő programok megvalósítása
	2.2.4. A városi kulturális, közösségi, szabadidős és sport programkínálat bővítése
3.1. Gazdasági: ipari és agrár infrastruktúra fejlesztése	3.1.1. A helyi gazdasági infrastruktúra és üzleti szolgáltatások megerősítése, alkalmazkodóképességének javítása gazdaságélénkítő beavatkozásokkal
	3.1.2. A helyi mezőgazdaság és az agrárfeldolgozóipar innovatív fejlesztése
3.2. Foglalkoztatás minőségének javítása	3.2.1. A minőségi foglalkoztatás városi szintjének javítása az iparban és a szolgáltatásokban
	3.2.2. Rugalmasabb, piacképes, teljes spektrumú városi oktatási-képzési kínálat biztosítása alapfoktól a felsőfokig
	4.1.1. A település vízgazdálkodási rendszerének klímatudatos fejlesztése: a vízmegtartó, vízelvezető, vízvisszatartó, - és

4.1. A települési épített és természetes környezet minőségi, klímatudatos fejlesztése és fenntartható üzemeltetése	tárolórendszerek infrastrukturális és működési szempontú megújításával
	4.1.2. A városi épített környezet és közművek energiatudatos infrastrukturális fejlesztése és fenntartható üzemeltetése
	4.1.3. A települési zöldinfrastruktúra klímatudatos fejlesztése: közhasználatú zöldterületek és zöldfelületek lakosság- és látogatóbarát rekonstrukciója, kialakítása, fenntartásuk biztosítása, kiegészítő infrastrukturális beruházások megvalósítása
	4.1.4. Hulladékkezelési és kármentesítési beavatkozások
	4.1.5. Városi (lakossági, intézményi) klímatudatosságot megalapozó, erősítő tartalmi fejlesztések, szemléletformáló programok megvalósítása
4.2. Fenntartható közlekedésfejlesztés	4.2.1. A gyalogos, kerékpáros és gépjármű-közlekedés hálózatos rendszerének korszerűsítése, továbbfejlesztése, kiegészítő infrastruktúrák létrehozása
	4.2.2. Kerékpárosbarát és közlekedésbiztonsági fejlesztések, akadálymentesítés megvalósítása

56. táblázat: A cselekvési terv intézkedéseihez tartozó beavatkozási területek kapcsolata (saját szerkesztés)

6.2 AZ AKCIÓTERÜLETEK KIJELÖLÉSE, A KIJELÖLÉS ÉS A LEHATÁROLÁS INDOKLÁSA

Az **ITS-ben (2015) négy akcióterület került Makó városában kijelölésre**, melyek közül az 1-3. jellege és elhelyezkedése révén egyebesett egy-egy városrésszel, míg a 4. pontos lehatárolása az akcióterületi tervben történt.

Makó négy ITS-beli akcióterületét mutatja be az alábbi térkép, amelyek a következők voltak:

- 1. Városközpont akcióterület;
- 2. Honvéd városrész szociális városrehabilitációs akcióterület;

- 3. Iparterület városrészipari-gazdasági akcióterület;
- 4. Maros-part rekreációs-turisztikai akcióterület.

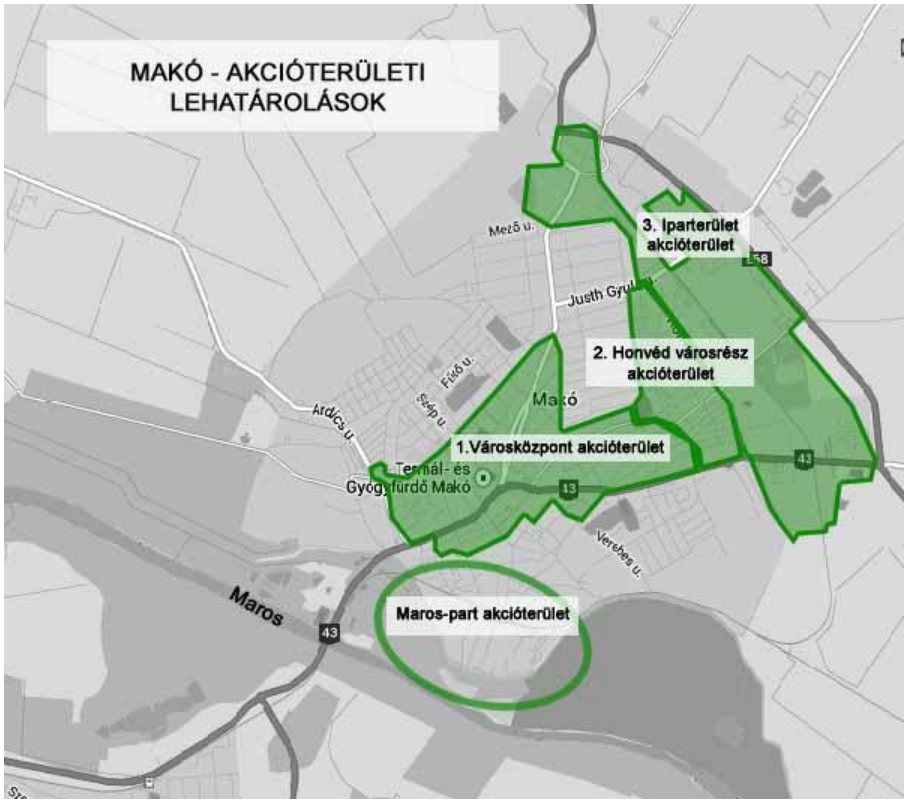

45. ábra: Akcióterületi lehatárolás Makó város egészére, forrás: Makó Város Integrált Településfejlesztési Stratégiája 2015. 40. old.

Az egyes akcióterületek lehatárolásánál figyelembe vették a területek sajátos elhelyezkedését, a területek lehatárolását meghatározó jellemzőket, továbbá kiemelten kezelték az egyes akcióterületekhez rendelhető fejlesztési elképzelések tartalmi kapcsolódását, ezeknek az akcióterületen elérhető funkciókra gyakorolt hatását. A 2014-2020 ciklusra tervezett akcióterületi projektek döntően megvalósultak, illetve a Honvéd városrész komplex szociális városrehabilitációja jelenleg is folyamatban van. Az ITS-ben megjelenített, de még meg nem valósult akcióterületi fejlesztések néhány beavatkozási elemének megvalósítása – különböző okokból – prolongálódott, és az FVS keretében is tervezett. Ezek területi elhelyezkedése, léptéke – tekintettel a város méretére is – azonban **nem indokolja funkcióbővítő vagy szociális városrehabilitációs akcióterületi projektként való definiálásukat**. Így az **FVS cselekvési tervében akcióterületek nem kerültek kijelölésre**, a tervezett intézkedések/beavatkozások jellemzően **tematikusak**; típusukat tekintve pedig nagyrészben hálózatosak, illetve néhányuk egyedi beavatkozás. A megelőző tervezési ciklus megvalósítási tapasztalatai alapján, a 2021-27 közötti időszak cselekvési tervében **számottevően nagyobb hangsúlyt kapnak a város egészét érintő gazdasági-társadalmi-közösségi célú szoft beavatkozások**. Ugyanakkor az **egyes városrészeket** (különösen: Városközpontot, Maros-partot, Honvéd városrészt) **érintő** konkrét **infrastrukturális és/vagy szoft beavatkozásoknak van területi vetülete, illetve fókusza,** melyeket a *3.3 alfejezet* ismertet.

6.3. VÁROSI SZINTŰ BEAVATKOZÁSI TERÜLETEK RÉSZLETEZÉSE

A cselekvési terv a **célok eléréséhez szükséges intézkedéseket, beavatkozásokat** veszi sorra. Tartalmi mélysége a projekt szintjét nem éri el (így pl. nem határoz meg pénzügyi-gazdasági adatok), a város különböző területeire vonatkozó, **tervezett beavatkozási irányokat**, illetve a **tematikusan** azokhoz szorosan kapcsolódó **projekt-elképzeléseket** tartalmazza **rendszerezett, áttekinthető** formában. Ezek **sikeres megvalósítása mérhetően** (lásd 4. fejezet Monitoring, kontrolling, indikátorok!) hozzájárul a kitűzött tematikus, illetve középtávú stratégiai célok eléréséhez.

A makói cselekvési terv beavatkozásinak két fő típusa: **egyedi és hálózatos** beavatkozások.

6.3.1. EGYEDI BEAVATKOZÁSI TERÜLETEK ÉS BEAVATKOZÁSOK

Az egyedi beavatkozások azok, melyek a **város egy adott egyedi, specifikus épületét/közterületét érintik és önmagukban alkotnak egy fejlesztési egységet** – azaz sem tematikusan, sem területileg nem kapcsolódnak szorosan más városi szintű fejlesztésekhez. Absztrakciós szintjük megfeleltethető egy-egy projekt méretének, vagyis területileg pontszerű fejlesztésként értelmezhetők (pl. Ügyvédek háza irodaház rekonstrukció); ugyanakkor hatásuk kiterjedhet a város egészére éppúgy, mint egy szűkebb környezetre pl. egy városrészre.

Az **egyedi, beruházási jellegű beavatkozások** jellemzően az alábbi ismérvek alapján határozhatók meg:

- Helyi szintű, specifikus fejlesztés, amely hiányzó funkciót/kapacitást pótol vagy meglévő funkciót fejleszt partneri igények, szükségletek alapján;
- Új, önálló létesítmény elhelyezése a városszövetben.

Az egyedi fejlesztéseket az alábbi **összesítő táblázat** mutatja be:

A táblázatnál alkalmazott rövidítések:

Kapcsolódó dimenziók *(Lásd Dimenzió oszlop!)*:

- Prosperáló: P; Zöldülő: Z; Digitális: D; Megtartó: M; Kiszolgáló: K

Célrendszer *(Lásd FVS stratégiai/tematikus cél oszlop!)*:

- Normál betű: közvetlen kapcsolat
- *Dőlt betű: közvetett/járulékos kapcsolat*

Projekteknél *(Lásd Projekt sorszáma, munkacíme oszlop!):*

- **Félkövér: priorizált (TVP-ben)**
- Normál: tartaléklista (TVP-ben)
- Dőlt: *Egyéb tervezett projektek (FVS-ben)*

Prioritás-intézkedés sorszáma	Beavatkozás sorszáma	Projekt sorszáma, munkacíme	Dimenzió	FVS stratégiai/ tematikus cél	Fejlesztési terület /városrész	Beavatkozás területi hatóköre	Ütemezés
2.1	2.1.2	E/1. Az Istók Margit ház közösségi célú megújítása	M K	S2/T3; S2/T2	Városközpont	teljes város	2022-2027
2.1; 2.2.	2.1.2; 2.2.4	*E/2. A Páger Mozi felújítása (2-3. ütem)*	M K P	S2/T2; S2/T3	Városközpont	teljes város	2022-2027
2.1;2.2.	2.1.2; 2.2.4.	*E/3. Makói tenisz centrum létrehozása*	M K P	S1/T3; S2/T2	Bajcsy-Ráday	teljes város	2022-2027
2.1.; 2.2.	2.1.2; 2.2.1; 2.2.4.	*E/4. A Konviktus Ház értékmegőrző rekonstrukciója*	M P	S2/T2; S2/T3	Városközpont	teljes város	2022-2027
3.1	3.1.1	E/5. Az Ügyvédek háza irodaház rekonstrukció	P	S3/T1; *S3/T2*	Városközpont	teljes város	2022-2027

57. táblázat: Makói egyedi beavatkozások (2021-27) összesítő táblázata

A makói egyedi beavatkozások (2021-27) indokoltsága, rövid szakmai-műszaki tartalma prioritásonként

Prioritás	**2. A népességmegtartó képesség erősítését elősegítő, életminőségjavító szolgáltatások fejlesztése**
Intézkedés	**2.1. Színvonalas települési közcélú, kiszolgáló és kényelmi szolgáltatások infrastrukturális, fenntartható biztosítása**
Beavatkozási terület	**2.1.2. Közösségi, kulturális és sportolási szolgáltatások infrastrukturális fejlesztése, minőségjavítása**
Projekt sorszáma, munkacíme:	E/1. Az Istók Margit ház közösségi célú megújítása
Indokoltsága:	Istók Margit Makó legendás zongoratanárnője, Kodály Zoltán tanítványa volt. A József Attila utca 10. alatt álló házát a benne levő ingóságokkal szándéka szerint a városra hagyta Istók Margit, azonban a felmerült tisztázatlan öröklési viszonyok miatt csak 2004-ben került a ház teljesen önkormányzati tulajdonba. Az ingóságokat (bútorok, könyvek, tárgyi emlékek stb.) a makói József Attila Múzeum kapta használatba, míg a zongorát, a pianínót és a kottákat a zeneiskola használja. A tanárnő a tehetséges növendékek számára saját alapítványt hozott létre 1993-ban, Istók Margit Alapítvány néven, amelynek a kuratóriuma minden évben odaítéli az Istók-díjat. A Városközpontban található, 1995 óta lakatlan, erősen leromlott állapotú (mennyezete is több helyen beszakadt, beázik stb.) épület átfogó felújításra szorul.
Rövid tartalma, várt eredményei:	A József Attila utca 10. szám alatt levő Istók Margit ház egyedi beruházásként a teljes körű felújítást követően többcélú közösségi térként hasznosulhat, mely alkalmassá tehető közösségi, kulturális programok lebonyolítására éppúgy, mint a városi civil szervezetek elhelyezésére. A felújítandó épület hasznos alapterülete: 323 m^2. Az utcafronti homlokzat helyi védettséget élvez. Az alápincézett házban 19 helyiség van, a szobákban épített cserépkályhák találhatók. A telek nagysága: 1.179 m^2, melyből az udvar 856 m^2. Az épülethez tartozó kert környezetrendezésével további, szabadtéri közösségi tér alakítható ki. A felújításhoz részletes aktuális helyszíni állapotfelmérés és a tervezett közösségi funkcióknak megfelelő koncepcióterv, valamint indikatív költségbecslés elkészítése szükséges.

	Várt eredmény: Új városi többfunkciós közösségi térként megújult, használatba vehető 1 db Istók Margit ház.
Projekt sorszáma, munkacíme:	*E/2. A Páger Mozi felújítása (2-3. ütem)*
Indokoltsága:	A 2007-ben bezárt, azóta kihasználatlanul álló belvárosi mozi épületet az Önkormányzat több ütemben tervezte felújítani. A megújuló épületegyüttes két részből áll, amelyek egyike helyi védelem alatt áll. A beruházás 1. ütemében az utcafronti, helyi védelem alatt álló, volt városi konyha épülete újul meg: az ingatlan tetőcseréje, nyílászárók és födém cseréje, szigetelési munkálatok megvalósításával. Már elkészült elemek: bontások, az aljzatbetonozás, és falak utólagos vízszigetelése, valamint a homlokzat rekonstruálása is. A többszázmilliós költségigényű, nagyléptékű beruházás forráshiány miatt megakadt, a felhagyott, félkész épületet többször megrongálták, feltörték a hiányzó kerítésrésznél bejutva. Folyamatos őrzése-védelme jelentős költséget emészt fel. Az elkészült épületfelújítási munkák állagmegóvása és a mielőbbi használatbavétel érdekében az értékes épület felújításának folytatása, mielőbbi befejezése volna szükséges.
Rövid tartalma, várt eredményei:	Az egyedi fejlesztésként megújuló részben helyi védettségű, központi elhelyezkedésű épületegyüttes, Páger Mozi és Rendezvényházként kulturális és közösségi funkciót tölt be a város életében. A felújítás 2-3. ütemében a fennmaradó szerkezetépítési és szakipari (alapozás, zsaluzás, állványozás, födém- és ácsszerkezeti, bádogos, kőműves és burkoló, illetve faipari, épületgépészeti és -villamossági, víz- és csatornázási, fűtésszerelés, klimatizálás, valamint akadálymentesítési) munkálatok, valamint külső területrendezés, világítás, táj- és kertépítés elvégzése szükséges. Ezt követi a belsőépítészeti tervezés és kivitelezése, melynek során a tervezett funkcióknak: mozi és kulturális-közösségi tér kiszolgáló egységek kialakítása valósul meg – a becsatornázható pályázati és egyéb források függvényében, ütemezetten. Várt eredmény: 1 db megújult, használatba vehető Páger Mozi és Rendezvényház.
Projekt sorszáma, munkacíme:	*E/3. Makó tenisz centrum létrehozása*

Indokoltsága:	Jelenleg Makón 7 db szabadtéri teniszpálya van egymástól távol, változatos fenntartói háttérrel. A városban aktív sportélet működik, a teniszt a makói Ütős-Sport Egyesület képviseli. Fedett teniszpálya nincs Makón. Legközelebb Szegeden (30 km) és Hódmezővásárhelyen (30 km) található csak fedett pálya, ahova a téli időszakban az amatőr versenyzők heti több alkalommal saját költségen eljárnak, illetve korlátozott órában a Makói Általános Iskola Almási utcai tornatermében tartják az edzéseket. A helyi lakosság és az ide látogató turisták számára jelenleg nincs bérelhető pályalehetőség Makón.
Rövid tartalma, várt eredményei:	Makó Város Önkormányzata támogatásával, a kialakítandó tenisz centrum egyedi fejlesztésként, tervezetten a Liget utcában kerülne megvalósításra. A terület a belvárosban található, de viszonylag messze esik a sűrűn lakott területektől. Itt kialakítható 4 db olyan teniszpálya, amely a megnövekedett igényt kielégítené és kiszolgáló létesítményekkel (öltözők, klubház, büfé) bővíthető lenne. Az Ütős-Sport Egyesület az együttműködés keretében a mindennapos karbantartást, működtetést látná el. Az együttműködés keretében első ütemben 2-2 db salakos, világítással ellátott, elkerített szabadtéri teniszpálya kerülne kialakításra, mely később bővíthető. A kialakítandó új tenisz centrum épülete (kb. 500 m^2), kiszolgáló funkciókkal (öltöző, mosdó, büfé-recepció, pihenő-tartózkodó-fogyasztó tér, melegítő konyha, iroda, kondiszoba; valamint teraszok, lelátó a pályához, illetve parkolóhelyek). A centrum alkalmas lehet tömegsport és versenysport; helyi/területi/iskolai teniszbajnokság/csapatbajnokság; iskolai testnevelés céljára; illetve felnőtt, korosztályos/senior versenyek, csapatbajnokságok lebonyolítására is. A teniszklub a későbbiekben (mini)akadémiai rendszerben is működtethető. <u>Várt eredmény</u>: 1 db használatba vehető új makói tenisz centrum.
Projekt sorszáma, munkacíme:	*E/4 A Konviktus Ház értékmegőrző rekonstrukciója*

Indokoltsága:	A Makói Konviktus Ház felújítása és kulturális-közösségi funkcióval történő megtöltése egyedi fejlesztésként esélyt kínál a különböző korokban keletkezett épületegyüttes méltó értékmegőrzésére, közcélú hasznosítására, mely jelenleg kihasználatlan.
Rövid tartalma, várt eredményei:	A megújult Konviktus Ház, Csanád vezér tér 12-14. tervezett funkciója galéria, grafikai műhely és látogatóközpont, apartman, paplak. Az építészeti koncepció fontos eleme a Konviktus Ház telkének bekapcsolása a Csanád vezér tér áramlásába, az épületnek körüljárhatóvá alakítása; a hátsó udvar a közterület részévé válik, parkként, valamint szabadtéri kiállítótérként funkcionál. A homlokzaton az időközben beépített kapu újra megnyitásra kerül. A település történelmi épületei mellett a mai arculatát markánsan meghatározza Makovecz Imre munkássága. Az organikus építészetét koncentráltan megmutató látogatóközpont fő funkciói: apartmanok, kávézó terasszal, ajándékbolt, a kiállítótérben Makovecz Imre életének és munkásságának teljes körű bemutatása 21. századi technikai eszközökkel (4D, interaktív érintőfelületek stb.). A területen található paplak is teljes építészeti, gépészeti és elektromos felújításra kerülne. Várt eredmény: 1 db megújult, használatba vehető többfunkciós Konviktus Ház.
Prioritás	**3. A városi versenyképesség javítása**
Intézkedés	**3.1. Gazdasági: ipari és agrár infrastruktúra fejlesztése**
Beavatkozási terület	**3.1.1. A helyi gazdasági infrastruktúra és üzleti szolgáltatások megerősítése, alkalmazkodóképességének javítása gazdaságélénkítő beavatkozásokkal**
Projekt sorszáma, munkacíme:	E/5. Az Ügyvédek háza irodaház rekonstrukció
Indokoltsága:	Az Ügyvédek háza (Széchenyi tér 7.) épülete az 1960-as években épült, a kor technikai és kulturális emblematikus irodaépületeként. Vázas, meleg (lapos) tetős szerkezet, homlokzatán kerámia

	műalkotással. 1998-ban távfűtésre kapcsolták, 2008-ban homlokzat és tető felújítás történt. A város szívében levő épület napjainkra korszerűtlenné vált, mely használati értékét is nagyban befolyásolja. Az egyedi projekt célja a belvárosi épület átfogó felújítása, bővítése révén többfunkciós, jól hasznosítható irodaházzá történő rekonstrukció.
Rövid tartalma, várt eredményei:	Az Ügyvédek háza többfunkciós hasznosítása érdekében az alábbi egységek kialakítása tervezett: ▪ földszinten: szolgáltató egységek, étterem, cukrászda, fodrászat stb. ▪ 1. emeleten: irodák, szolgáltató egységek; ▪ 2-3. emeleten: irodák; ▪ tetőtérben: irodák, konferencia terem. A rekonstrukció során cél az eredeti funkciók megőrzése, bővítése. Az épület használatának jobb beintegrálása a városi szövetbe. További főbb szempontok a tervezéshez: ▪ A tetőtér beépítésének, magastetős átalakításának lehetősége; ▪ Az irodák mellett, mind a Hagymaházat, a Városházát, a Csipkesori üzletsort segítő, támogató funkciók (szálláshely, konferencia terem, egyéb szolgáltatások) kialakítása; ▪ A szükséges számú parkolóhelyek kialakításánál figyelembe kell venni a környezetet, a nyári szabadtéri játékokat; ▪ Akadálymentesítés megvalósítása, lift kialakítása szükséges; ▪ Energetikai követelményeknek megfelelő távfűtés korszerűsítés; ▪ Napelemes rendszer telepítése. <u>Várt eredmény</u>: 1 db megújult Ügyvédek háza, mely korszerű irodaházként történő hasznosítása a város szolgáltatási palettájának bővítését, illetve a bevételtermelő képesség növelését szolgálja.

6.3.2. HÁLÓZATOS BEAVATKOZÁSI TERÜLETEK ÉS BEAVATKOZÁSOK

A hálózatos fejlesztések **egymással összehangolt, tematikusan összekapcsolódó beruházási jellegű és/vagy szoft hálózatos, vonalas beavatkozások**, melyek **kiterjedhetnek több városrészre** vagy akár a **város egészére** is, illetve kapcsolódhatnak nagyobb léptékű **térségi** (országos, megyei, járási) hálózatokhoz is. A hálózatos beavatkozások absztrakciós szintje jellemzően túlmutat egy projekt szintjén, területi megoszlás/széttagozódás miatt általában több projektet is magában foglal. Alapvető tulajdonságuk, hogy vonalas fejlesztésként értelmezhetőek vagy hatásuk több városrészre, esetenként az egész városra kiterjed; illetve vannak közöttük a város életét nagyban érintő, kiemelt fontosságú beruházások (pl. vízgazdálkodási, közmű fejlesztések). Továbbá az olyan pontszerű fejlesztések is értelmezhetők hálózatosként, amelyek nem új elemként jelennek meg, de egy együttműködő rendszer elemeit képezik (pl. óvodafejlesztések).

A hálózatos, vonalas beavatkozások főbb ismérvei az alábbiak:

- több, egymáshoz kapcsolódó, akár azonos jellegű infrastrukturális és/vagy szoft beavatkozási pontból áll;
- a város egészére vagy annak egy részére – pl. egy/több városrészre – terjed ki;
- a beavatkozási pontok egy együttműködő rendszer elemeit képezik;
- kiemelt fontosságú/komplex beruházás;
- szoft fejlesztési programok.

A hálózatos fejlesztéseket az alábbi **összesítő táblázat** mutatja be:

A táblázatnál alkalmazott rövidítések:

Kapcsolódó dimenziók *(Lásd Dimenzió oszlop!)*:

- Prosperáló: P; Zöldülő: Z; Digitális: D; Megtartó: M; Kiszolgáló: K

Célrendszer *(Lásd FVS stratégiai/tematikus cél oszlop!)*:

- Normál betű: közvetlen kapcsolat
- *Dőlt betű: közvetett/járulékos kapcsolat*

Projekteknél *(Lásd Projekt sorszáma, munkacíme oszlop!):*

- **Félkövér: priorizált (TVP-ben)**
- Normál: tartaléklista (TVP-ben)
- Dőlt: *Egyéb tervezett projektek (FVS-ben)*

Prioritás és intézkedés sorszáma	Beavatkozás sorszáma	Projekt sorszáma munkacíme	Dimenzió	FVS stratégia/ tematikus cél	Fejlesztési terület /városrész	Beavatkozás területi hatóköre	Ütemezés
1.1.	1.1.1.; 1.1.3.	**H/1. Többfunkciós aktív turisztikai központ létrehozása a Vadászház értékőrző megújításával**	Z P M	S1/T1; S1/T3	Maros-parti üdülőterület	teljes város/térség	2022-2025
1.1.	1.1.1.; 1.1.3.	**H/2. A Maros-part fejlesztése**	Z P M	S1/T1; S1/T3; S1/T4	Maros-parti üdülőterület	teljes város/térség	2022-2025
1.1.	1.1.2.; 1.1.3.	*H/3. „Tarzan”-házak kialakítása a Maros-parton*	Z P	S1/T1; S1/T2;	Maros-parti üdülőterület	teljes város/térség	2022-2027
1.1. 3.1.	1.1.2., 1.1.1., 3.1.1.	*H/4. A Hagymatikum Gyógyfürdő környezetének turisztikai fejlesztése*	P M K	S1/T1; S1/T2; *S1/T3;* S1/T4; S3/T1; *S4/T3*	Városközpont	teljes város/térség/ országos/nemzetközi	2022-2027
2.1.; *4.1.*	2.1.1.; *4.1.2.*	**HSZC Makói Návay Lajos Technikum és Kollégium épületének felújítása**	M K Z	S2/T1; *S4/T1; S4/T2*	Városközpont	Városközpont/több városrész	2024-2027
2.1.; *4.1.*	2.1.1.; *4.1.2.*	**H/6. A Makói Óvoda – Kassai utcai tagintézmény felújítása**	M K Z	S2/T1; *S4/T1; S4/T2*	Vertán	városrészi: Vertán	2025-2027

2.1.; *4.1.*	2.1.1.; *4.1.2.*	**H/7. A Makói Óvoda – Kálvin téri tagintézmény felújítása**	M K Z	S2/T1; *S4/T1; S4/T2*	Városközpont	városrészi: Városközpont	2023-2024
2.1.; *4.1.*	2.1.1.; *4.1.2.*	**H/8. A Makói Óvoda – Hold utcai tagintézmény felújítása**	M K Z	S2/T1; *S4/T1; S4/T2*	Városközpont	városrészi: Városközpont	2023-2024
2.1., *2.2.*	2.1.3.; *2.2.2.*	H/9. Bűnmegelőzési kamerarendszer fejlesztése Makó város területén	D M K	S2/T5; S2/T1	több városrész	több városrész/ teljes város	2022-2027
4.1.	4.1.1.	**H/10. Városi vízgazdálkodási és -kezelési fejlesztések megvalósítása 1. ütem**	K Z	S4/T2, S4/T3	Gerizdes, Vertán, Városközpont, Külterület, Honvéd	több városrész /teljes város	2022-2025
4.1.; *2.1.*	4.1.2.; *2.1.2.*	**H/11. A József Attila Múzeum energetikai felújítása**	Z K M	S4/T1; S4/T2; *S2/T1*	Városközpont	teljes város	2022-2026
4.1.	4.1.2.	**H/12. Makói Városháza energetikai felújítása 1. ütem**	Z K	S4/T1; S4/T2; *S2/T1; S2/T5*	Városközpont	teljes város	2022-2027
4.1.; *2.1.*	4.1.2.; *2.1.2.*	H/13. Az ENI központjának épületenergetikai felújítása	Z K M	S4/T1; S4/T2; *S2/T1*	Bajcsy-Ráday	teljes város	2022-2027
4.1.	4.1.2.	*H/14. Makó város távhő ellátásának energetikai, intelligens korszerűsítése*	K Z M D	S4/T1; S4/T2; *S2/T1; S2/T5*	több városrész-főként: Városközpont,	több városrész	2022-2027

					Bajcsy-Ráday		
4.1.	4.1.2.	*H/15. Makó város közvilágítási rendszerének energetikai fejlesztése*	K D M Z	S4/T2; *S2/T1;*	teljes város	teljes város	2022-2027
4.1.	4.1.3.	**H/16. Belterületi zöldinfrastruktúra fejlesztése (Petőfi park, Kálvin tér stb.)**	Z M	S1/T4; S4/T3	Városközpont	teljes város	2023-2027
4.2.	4.2.1.; 4.2.2.	**H/17. Kerékpárút kialakítása 1. (Makó-Földeák)**	Z P M K	S1/T3; S2/T2 *S4/T2;*	Újváros, Honvéd, Külterület, Rákos	teljes város/térség	2023-2026
4.2.	4.2.1.; 4.2.2.	**H/18. Kerékpárút kialakítása 2. (Maros-partra Kiszombor felől)**	Z P M K	S1/T3; S2/T2 *S4/T2;*	Bajcsy-Ráday, Maros-parti üdülőterület, Gerizdes	teljes város/térség	2023-2026
4.2.	4.2.1.	**H/19. Járda- és úthálózat megújítása belterületen**	K M	S1/T4, S2/T1	teljes város	teljes város	2023-2026
4.1.	4.1.4.	H/20. Illegális hulladéklerakó helyek felszámolása	Z K M	S1/T4; S4/T3	teljes város, főként: Honvéd	teljes város	2022-2027
2.2; 1.1., 3.2.; 4.1.; 4.2.	2.2.1.; 2.2.2.; 2.2.3.; 2.2.4.; 3.2.1.; 3.2.2.;	**H/21. Makói humán fejlesztések – szoft projektek**	M Z D P	S2/T1; S2/T2; S2/T3; S2/T4; S2/T5; S3/T4, S2/T2;	teljes város	teljes város	2023-2026

	4.1.5.; 4.2.2.			S1/T1; S4/T1			
2.2. *3.2.*	2.2.3. *3.2.2.*	**H/22. Szociális célú városrehabilitáció – szoft projekt**	M *P*	S2/T4; *S2/T3;* *S2/T2*	Honvéd városrész	teljes város	2023-2026
2.2.	2.2.1.; 2.2.2.; 2.2.3.; 2.2.4.; *4.1.5.*	**H/23. Helyi kötődést, összetartást, közösségfejlesztést szolgáló szoft programok megvalósítása**	M *Z* *D*	S2/T3; S2/T2; S2/T1; *S2/T4;* *S1/T1*	teljes város	teljes város	2023-2026

58. táblázat: Makói hálózatos beavatkozások (2021-27) összesítő táblázata

Prioritás	**1. A város térségi pozíciójának, vonzerejének és imázsának erősítése**
Intézkedés	**1.1. Turisztikai attrakciók, szolgáltatások és kapacitások fejlesztése**
Beavatkozási terület	**1.1.1. Turisztikai, szabadidős és kulturális attrakciók fejlesztése, kínálat-bővítése, városmarketing erősítése;** **1.1.3. Sport és rekreációs célú területek, aktív turizmus fejlesztése – a Maros-parton kiemelten**
Projekt sorszáma, munkacíme:	**H/1. Többfunkciós aktív turisztikai központ létrehozása a Vadászház értékőrző megújításával**
Indokoltsága:	A makói Maros-part a Maros folyó árterében elhelyezkedő aktív kikapcsolódást lehetővé tevő rekreációs és pihenőhely, melynek komplex fejlesztése középtávú stratégiai cél. Itt található a régóta üresen, kihasználatlanul álló, leromlott épület, a volt Vadászház (Makó, Zöldház utca), melynek értékmegőrző hasznosítása régóta szükséges és tervezett.
Rövid tartalma, várt eredményei:	A cél az épület olyan funkcióváltó, többfunkciós hasznosítása (a kubatúra megőrzésével: erdélyi népi építészet 60-as évek), mely organikusan illeszkedik a Maros-part meglévő és tervezett aktív turisztikai, természetvédelmi/zöld fejlesztéseihez, azokhoz hálózatosan kapcsolódva, szinergikusan egymást erősítik. A rekonstrukció keretében megújuló építmény rendeltetése; többfunkciós természetjáró turisztikai központ, kerékpáros turista útvonal cél- és végállomás: ▪ természeti oktató ház; ▪ természetjáró, kerékpáros turizmus célállomás; ▪ konferencia épület; ▪ pihenő- és vadászház. A projekt eredményeképpen látogathatóvá válik a Maros-part árterében levő, megújult épület a több állomásos túraútvonal végpontjaként, kapcsolódva a már meglévő turisztikai attrakcióhoz. A létesítmény turistaház, oktató- és látogató központ, konferencia hely – látogatóbarát funkciókkal. Bemutatásra kerül itt a Maros-part és környezete élővilága. Az épület, a környezetében megújuló és épülő létesítményekkel

	együtt szervesen kapcsolódik a hely rekreációs feladataihoz, szerkezetéhez. A terület morfológiailag egységet képez. Várt eredmény: a megújult, többfunkciós épület kialakítása, mely közvetetten hozzájárul a Maros-part látogatottságának növeléséhez.
Projekt sorszáma, munkacíme:	**H/2. A Maros-part fejlesztése**
Indokoltsága:	A Maros-parti Kalandpark egy Makón, a Maros folyó árterében elhelyezkedő aktív kikapcsolódást lehetővé tevő rekreációs és pihenőhely. A Maros-part turisztikai vonzerejének növelését célzó beavatkozások megvalósítása 2009-től önkormányzati célkitűzés, melynek részét képezte a Maros-parti strand, illetve a 70-es években épült üdülőtelep korszerűsítése, megújítása. A 2011-ben elkészült fejlesztések: új strand főbejárata, öltözők zuhanyzókkal, röplabda- és lábteniszpályák. A valódi térségi vonzerőt azonban a megépült Kalandpark és a Maroson átívelő, Magyarországon egyedülálló canopy-pálya jelenti. Ez utóbbi egy, a Maros makói és kiszombori partját összekötő 159 méteres drótkötélpálya. Ezzel párhuzamosan a 2012-ben elkészült új Hagymatikum gyógyfürdő miatt megnövekedett makói idegenforgalom jobb kiszolgálása érdekében kezdték továbbfejleszteni a Maros-partot. A Kalandpart második lépcsőben kifejlesztett attrakciója a Lombkoronasétány (2013), mely második ilyen hazai létesítményként az ártéri környezet és élővilág bemutatására szolgál: 8-10 méter magasan, madárátvonulási területen fut. A sétány fő részét képezi egy háromszintes, 20 m-es kilátótorony, melynek tetejéről egy 40 m méter hosszú, zárt csúszdán lehet leereszkedni; illetve további kalandelemekkel és ügyességi játékokkal is kiegészült. Az évi közel 10 ezer látogatóval bíró Maros Kalandpart üzemeltetését a Makói Szolgáltató Nonprofit Zrt. végzi. Forráshiány miatt kisebb beruházások (újabb játékelemek) és állagmegóvó karbantartás történik. A térségi turisztikai versenytársak (pl. Szeged, Mártély) folyamatos fejlesztéseivel az elmúlt években a Maros-part nem tudott lépést tartani. Megállapítást nyert, hogy a turisztikai attrakció unikális adottságainak jobb kiaknázására, mielőbbi komplex fejlesztési

	beavatkozások szükségesek, melyek annak jövedelemtermelő képességét érzékelhetően javítják.
Rövid tartalma, várt eredményei:	A Maros-part tervezett, komplex fejlesztései hálózatosan kapcsolódnak egymáshoz, illetve szinergikusan egymást erősítik a város többi turisztikai attrakció-fejlesztésével. Tervezett főbb beavatkozási pontok: ▪ Maros-part rekreációs sétány létrehozása: 400 m-es folyóparti sétány, amely összeköti a kalandpartot a Lombkoronasétánnyal, pihenő padokkal, napelemes esti kivilágítással; ▪ Maros sörkert kialakítása halsütővel (bérbeadással vállalkozónak); ▪ Maros Parkfitnesz: kültéri edzőpark létrehozása a strandon (8 db fitnesz-eszközzel); ▪ Mini footgolfpálya kialakítása (6 elemmel); ▪ Kültéri mozgásra/sportolásra alkalmas terek kialakítása (pl. pingpong, lábtenisz, műfüves focipálya, mászófal stb.) ▪ Kicsiknek játszótér és vizes játszótér (spray-park) kialakítása; ▪ Meglévő elemek felújítása, korszerűsítése (pl. strandröplabda-pálya); ▪ Területrendezés, parkosítás, kerítésépítés, utcabútorok elhelyezése; ▪ Programok szervezése (minifesztiválok pl. Jazz és fröccs stb.). <u>Várt eredmény</u>: a Maros-part látogatottságának növelése, mely közvetetten hozzájárul a város turisztikai a jövedelemtermelő képességének javításához.
Projekt sorszáma, munkacíme:	*H/3. „Tarzan”-házak kialakítása a Maros-parton*
Indokoltsága:	A makói Maros-part a Maros folyó árterében elhelyezkedő aktív kikapcsolódást lehetővé tevő rekreációs és pihenőhely, mely turisztikai vonzerejének növelését célzó beavatkozások megvalósítása 2009-től önkormányzati célkitűzés. A jelenleg hiányzó, tervezett szálláshelyfejlesztés lehetővé teszi az ide látogató csoportok (pl. iskolai osztályok, diákcsoportok, nyugdíjasklubok stb.) elhelyezését.

	A Maros-part tervezett, komplex fejlesztései hálózatosan kapcsolódnak egymáshoz, illetve szinergikusan egymást erősítik a város többi turisztikai attrakció-fejlesztésével.
Rövid tartalma, várt eredményei:	A makói Maros-parton, a Zöldház utcában tervezett beavatkozás célja turisztikai pihenőház, szálláshely kialakítása az ide látogató aktív turistáknak (pl. kerékpárosok, gyalogtúrázók, vízitúrázók), természetjáróknak. A fejlesztés a már megépült Zöldházhoz (konyhával is rendelkező közösségi térhez) kapcsolódik szorosan, mely kiegészül 2-3 db hasonló méretű és formájú, akadálymentes „Tarzan”-házzal, ahol együttesen közel 50 fő szállásolható el. A megvalósítással lehetővé válik buszos csoportok, osztályok elhelyezése. Az új energetikai előírások figyelembevételével, alternatív zöld energia betervezésével (napelem és napkollektor, szennyvízkezelés) fiatal generáció számára is példamutató, esetlegesen „önellátó” beruházás valósulhat meg. Várt eredmény: 3 db újonnan létrehozott energiatudatos, zöld épületben 48 fő elhelyezésére alkalmas szálláshely kialakítása, működtetése.

Prioritás	1. A város térségi pozíciójának, vonzerejének és imázsának erősítése 3. Városi versenyképességjavítása
Intézkedés	1.1. Turisztikai attrakciók, szolgáltatások és kapacitások fejlesztése 3.1. Gazdasági: ipari és agrár infrastruktúra fejlesztése
Beavatkozási terület	1.1.2. Minőségi turisztikai szolgáltatás-fejlesztés: színvonalas szálláshely és vendéglátói kapacitások bővítése a gyógyfürdőfejlesztéssel párhuzamosan 1.1.1. Turisztikai, szabadidős és kulturális attrakciók fejlesztése, kínálat-bővítése, városmarketing erősítése; 3.1.1. A helyi gazdasági infrastruktúra és üzleti szolgáltatások megerősítése, alkalmazkodóképességének javítása gazdaságélénkítő beavatkozásokkal
Projekt sorszáma, munkacíme:	*H/4. A Hagymatikum Gyógyfürdő környezetének turisztikai fejlesztése*

Indokoltsága:	Makó fő stratégiai kitörési pontként a turizmust határozta meg a város számára. Kiemelt „zászlóshajó” projektje a Hagymatikum Gyógyfürdő jelenleg is folyamatban levő, nagyléptékű, több ütemű fejlesztése, melyhez több, egyéb szorosan kapcsolódó fejlesztést is tervez a város végrehajtani a 2021-2027-es ciklusban. Ezeknek a fürdő közvetlen környezetében tervezett fejlesztési elképzeléseknek a kidolgozása már javarészt megkezdődött: az elkészült koncepcióterveket lakossági fórumok keretében társadalmasították és a Képviselő-testület tagjai is megismerhették, véleményezhették. A turisztikai fejlesztések mindegyike összhangban van a város stratégiai céljaival, és egyúttal Makó gazdasági versenyképességét is erősítik. A minőségi szálláshelyek hiánya jelenleg meghatározó akadálya a vendégéjszakák számának növelésének. A belváros rendezettsége szintén kiemelt szempont, mely téren számos előrelépés történt a közelmúltban, azonban a fürdő közvetlen környezete további beavatkozások igényel vonzerejének további érdekében.
Rövid tartalma, várt eredményei:	Illeszkedve a folyamatban levő, kiemelt Hagymatikum Gyógyfürdő bővítéséhez, a Városközpontban található <u>fürdőkomplexum környezetének a fejlesztése</u> is szükséges, melynek fő elemei hálózatosan kapcsolódnak egymáshoz. *<u>Előzmény – kiemelt projekt: A Hagymatikum eredetileg tervezett fejlesztése, bővítése</u> a Makovecz Imre-életmű gondozásának folytatásáról szóló, 1648/2018. (XII. 6.) Korm. határozat értelmében két ütemben történik: a beruházás I. üteme az eredeti Makovecz-tervek szerinti bővítésként, míg a II. ütem egy új uszodakomplexum felépítésével valósulhatna meg.* *2019 nyarán a fürdőfejlesztéshez rendelkezésre álltak a kiviteli tervek, azonban az építésre kiírt közbeszerzés eredménytelenül zárult, mivel a beérkezett árajánlatok (nettó 7 Mrd Ft-ot meghaladó) a rendelkezésre álló forrás (nettó 3,66 Mrd) közel duplájáról szóltak, ezért 2020-21 folyamán újabb beszerzési eljárások lebonyolítása vált szükségessé. A beruházás azóta megkezdődött, jelenleg is folyamatban van.* *<u>Várt eredmények</u>: Az <u>Élményfürdő</u> tervezett bővítésének hasznos alapterülete közel 2.950 m^2, amely Makovecz tervei alapján családi zónát (1.832 m^2) foglal magában. Ehhez a medencetérben vízi attrakciók: csúszdaérkező és élményelemes medencék készülnek vízi masszázsfunkciókkal. Kialakításra kerül továbbá egy 220 m^2-es kültéri termál medence és galéria interaktív*

	művészeti térrel (grafikák, szobrok). Az épületrész folytatásában nyári öltöző (340 fős), napozóterasz, átjáró és csúszdatorony (12 m magas, 105 m²) is készül. A bővített területeken térburkolat (sétány: 1053 m²), zöldfelület (gyep, fák, cserjék), valamint öntözőrendszer, kerékpártároló és hulladákgyűjtők kerülnek kialakításra. A vízbázis bővítését kutak fúrásával érik el. Továbbá közműfejlesztések (víz, szennyvíz, elektromos, távhőcsatlakozás kiépítése stb.) is szükségesek. <u>A Hagymatikum Gyógyfürdő környezetének turisztikai fejlesztése</u> Fő beavatkozási területek: a turisztikai, rekreációs szolgáltatások – így különösen a szálláshelyek –, illetve a kínálat minőségi bővítése; a Városközpont rendezettségének, élhetőségének javítása: a Hagymatikum szűkebb környezetében található leromlott állagú – így különösen a meghatározó karakterű – épületek megújítása; a városközpontban a zöldfelületek növelése. A fürdőberuházás II. üteme egy új <u>Uszodakomplexum</u> felépítésével valósulhat meg, ami magában foglalja a telekvásárlással, tervezéssel, közmű kialakítással, hatósági díjakkal kapcsolatban felmerülő valamennyi költséget. Ezzel a Hagymatikum látogatói és a település lakói részére nyújtott turisztikai kínálat új sportolási, egészség-megőrzési elemmel bővül. Az Uszodakomplexum egyedi fejlesztésként tervezetten a Szent János tér 19/A. számú ingatlanon kerül kialakításra a Hagymatikum Gyógyfürdő szomszédságában, a helyi védelem alatt álló 2.981 m² alapterületű, 2 emeletes épület átalakításával és bővítésével. Itt egyaránt előnyös adottságok: a termál kutak rendelkezésre állása, a meglévő infrastruktúra hatékony kihasználhatósága, az oktatási intézmények közelsége. A meglévő épület biztosítaná az uszoda kiszolgáló helyiségeit, a bővítésre rendelkezésre álló, mintegy 34x49 m telekterület pedig a 33x25m befoglaló méretű úszómedencének adna helyet, amely alkalmas az úszósport és a vízilabda sport igényeinek kielégítésére is. A tervezett átalakításnak, bővítésnek illeszkednie kell a Hagymatikum Gyógyfürdő Makovecz Imre által megformált képéhez. A megvalósításhoz szükséges az építési engedélyezési tervek elkészítése, amely a Nemzeti Sportközpontok (2020-tól Beruházási Ügynökség (BEÜ/BMSK)) megrendelésében történhet. A tervezés tartalmazza az arculati illeszkedés és a komplexumnak a fürdővel történő lehetséges összekapcsolása

	megoldását is (a térszínen vagy afelett). Az engedélyezési terv beszerzését megelőzően koncepcióterv keretében vizsgálandó a lehetséges kiegészítő funkciók (pl. sport szálló) elhelyezhetősége, ill. a közműkapacitás, parkolási kérdések és egyéb a meglévő állapot kötöttségeinek vizsgálata a tervezési program véglegesítése érdekében. Szükséges továbbá, hogy az önkormányzat a tulajdonában lévő érintett ingatlanokat összevonja, ill. a helyi építési szabályzatot szükség szerint a beruházáshoz igazítsa, mely beavatkozások a vázlattervek elkészültét követően lehetségesek. A Nemzeti Sportközpontok (NSK - mint leendő építtető és üzemeltető), valamint BMSK Zrt. (mint a közbeszerzést lefolytató) bevonásával Makó Város Önkormányzata elkészíttette az Uszodakomplexum koncepciójának tervezési programját 2019-ben. A fürdő szomszédságában található a Bérpalota, melynek patinás, a városkép arculatát meghatározó épülete az elmúlt évtizedekben jelentősen leromlott. Az Önkormányzat régóta keresi a megoldást az ingatlan egészének felújítására, azonban nehezíti ezt, hogy az emeleti rész vegyes tulajdonban van. Az előzetes felmérés alapján, engedélyes és kiviteli tervek elkészítését követően, indokolt az épület tetőzetének, bádogozásának, a külső és belső homlokzatának megújítása, a nyílászárók javítása, cserélése, a közműhálózat javítása, és a pince, valamint a belső udvar és az üzletsor felújítása. A turisztikai beruházások elengedhetetlen eleme a fürdővel területéhez közvetlenül kapcsolódó, új, ötcsillagos szálloda létesítése, mely összhangban áll a Magyar Turisztikai Ügynökség stratégiai iránymutatásaival, miszerint a turisztikai bevételek növelésének feltétele az extra szolgáltatást nyújtó szálláshelyek létesítése. Szálláshelyek létesítése a Kisfaludy Program keretében támogatott. A szálloda üzleti beruházás keretében történő kialakításához koncepcióterv készült. A Hagymatikum fejlesztése, a látogatószám várható növekedése miatt szükséges a környező belvárosi zöldfelületek arányának növelése: parkosítás-virágosítás, színvonalas utcabútorok kihelyezése stb. Várt eredmények: a Makón töltött vendégéjszakák számának érzékelhető növekedése, a vendéglátó szolgáltatások bevételnövekedése; illetve nem utolsósorban a makói lakosok

	lokálpatriotizmusának, városukra való büszkeségének erősödése.

Prioritás	**2. A népességmegtartó képesség erősítését elősegítő, életminőségjavító szolgáltatások fejlesztése**
Intézkedés	**2.1. Színvonalas települési közcélú, kiszolgáló és kényelmi szolgáltatások infrastrukturális, fenntartható biztosítása**
Beavatkozási terület	**2.1.1. Humán közszolgáltatások fenntartható infrastrukturális fejlesztése, minőségjavítása**
Projekt sorszáma, munkacíme:	**H/5. HSZC Makói Návay Lajos Technikum és Kollégium épületének felújítása**
Indokoltsága:	A középfokú oktatási intézmény átfogó felújításra, korszerűsítésre szorul, melynek fontos részét képezik a fennálló energetikai problémák (hőszigetelés, a megújuló energiaforrások alkalmazásának hiánya stb.) kezelése is. Fenntartása, működtetése emiatt nem biztosítható költséghatékonyan.
Rövid tartalma, várt eredményei:	A HSZC Makói Návay Lajos Technikum és Kollégium felújítása hálózatosan kapcsolódik a város humán közszolgáltatási intézményeit érintő (múzeum, óvoda, városháza) intézmény felújításokhoz. Az átfogó rekonstrukció részét képezi a meglevő rendszerek korszerűsítése: egyrészt az elavult gépészeti rendszer cseréje korszerűbbre, hatékonyabb működtetésű rendszer kialakításával; másrészt épületfizikai korszerűsítések. Az épületenergetikailag elavult létesítmény rekonstrukciója a meglevő épület homlokzati, lábazati és födém hőszigetelése, nyílászárók cseréje. A meglevő fűtés, hűtés és a világítás korszerűsítése. A felújítás léptéke miatt ütemezett kivitelezés indokolható. <u>Várt eredmény</u>: az évente többszáz diákot kiszolgáló iskolaépület átfogó megújulása, korszerűsödése révén jelentősen alkalmasabbá válik a 21. századi oktatási követelmények biztosítására; emellett működtetése energiahatékony, ez által környezetbarátabb és költséghatékonyabb lesz.
Projekt sorszáma, munkacíme:	**H/6. A Makói Óvoda – Kassai utcai tagintézmény felújítása**

Indokoltsága:	Az óvoda épülete átfogó felújításra, korszerűsítésre szorul: a főépület jelenleg vegyes falazatú, a főfalakon és a nyeregtetőn nincs hőszigetelés, az óvoda megújuló energiaforrással nem rendelkezik.
Rövid tartalma, várt eredményei:	Az óvoda felújítása hálózatosan kapcsolódik a város humán közszolgáltatási intézményeit érintő (múzeum, óvoda, iskola, városháza) intézményfelújításokhoz. Az épület tulajdonosa, fenntartója Makó Város Önkormányzata. A Makói Óvoda Kassai utcai tagintézménye a Vertán városrészben található, Zöld óvoda címmel rendelkezik. Az épület két részből áll, főépületből csoportszobákkal és a hozzá kapcsolt toldalék épületből, melyben a szociális helyiségek találhatók. Az óvoda nyílászárói részben műanyag és fa szerkezetűek. A pályázati forrás segítségével energetikai beruházás keretében mind a fő-, mind a toldaléképületen homlokzati hőszigetelő rendszer létesül, amelyhez kapcsolódóan nyílászáró-csere történik és a tetőszerkezet javítását követően 20 kW-os napelem rendszer épül ki. Emellett tűz-, és biztonságtechnikai felügyelet létesül. Megújul a villamoshálózat, a hideg és meleg burkolatok, a kerítés. A gyermekek ellátását szolgáló és informatikai eszközök, számítógépes programok mellett játszóeszközökkel is gazdagodik az óvoda. <u>Várt eredmény:</u> az óvodaépület átfogó megújulása révén alkalmasabbá válik az ide járó gyermekek (87 fő) számára korszerű nevelési követelmények biztosítására; emellett az óvoda működtetése energiahatékony, ez által környezetbarátabb és költséghatékonyabb lesz.
Projekt sorszáma, munkacíme:	**H/7. A Makói Óvoda – Kálvin téri tagintézmény felújítása**
Indokoltsága:	Az óvoda épülete átfogó felújításra, korszerűsítésre szorul: a nyílászárók többsége üvegbetétes, fa szerkezetű; a főfalakon, illetve a padlástérben nincs hőszigetelés. Megújuló energiaforrásokat biztosító gépészeti elem nincs az óvoda területén.
Rövid tartalma, várt eredményei:	Az óvoda felújítása hálózatosan kapcsolódik a város humán közszolgáltatási intézményeit érintő (múzeum, óvoda, iskola, városháza) intézményfelújításokhoz. Az épület tulajdonosa, fenntartója Makó Város Önkormányzata.

	A Makói Óvoda Kálvin téri Tagintézményének épülete a város szívében (Városközpont városrész) helyezkedik el. Ez az egyik legnagyobb befogadó képességű épület, mely tágas, füvesített udvarral is rendelkezik. Az óvodaépület három részből áll: főépület, közlekedő üvegfolyosó, toldaléképület. A pályázati forrásból az energetikai fejlesztés érdekében mind a fő, mind a toldalék épület homlokzati hőszigetelő rendszert kap, a nyílászáró-csere mellett megújul az üvegfolyosó tetőszerkezete is. Sor kerül egy 20 kW-os napelem rendszer kialakítására továbbá a főépület tetőszerkezetének javítására. A fejlesztés eredményeként villámvédelmi rendszer, valamint a tűz- és biztonságtechnikai felügyeletet jön létre. Megtörténik mind a Kálvin téri épület fűtéskorszerűsítése, villamoshálózatának felújítása, a hideg és meleg burkolatok cseréje. Az infrastruktúrát érintő beavatkozást eszközbeszerzés egészíti ki, amely a nevelési és fejlesztési feladatokhoz, a kisgyermekek bel- és kültéri játéktevékenységéhez kapcsolódik. Az intézmény informatikai ellátottsága is javul: informatikai eszköz- és programbeszerzés eredményeképpen. Várt eredmény: az óvodaépület átfogó megújulása révén alkalmasabbá válik az idejáró gyermekek (156 fő) számára korszerű nevelési követelmények biztosítására; emellett az óvoda működtetése energiahatékony, ez által környezetbarátabb és költséghatékonyabb lesz.
Projekt sorszáma, munkacíme:	**H/8. A Makói Óvoda – Hold utcai tagintézmény felújítása**
Indokoltsága:	Az óvoda épülete átfogó felújításra, korszerűsítésre szorul: az ingatlan fa- és fémszerkezetű, üvegbetétes nyílászárói mostanra elavultak. Hőszigetelés sem a falakon, sem a tetőn nincs. Az intézmény udvara, kültéri bútorai, játékai egyaránt megújulásra érettek, eszközellátottsága fejlesztendő.
Rövid tartalma, várt eredményei:	Az óvoda felújítása hálózatosan kapcsolódik a város humán közszolgáltatási intézményeit érintő (múzeum, óvoda, iskola, városháza) intézményfelújításokhoz. Az épület tulajdonosa, fenntartója Makó Város Önkormányzata. A Makói Óvoda Kálvin téri Tagintézményének egyik önálló épülete a Hold utcai óvoda, amely kiválóan alkalmas a családias hangulatú, a szülők, a gyermekek, a pedagógusok jó együttműködését megvalósító

	légkör megteremtéséhez. Három gyermekcsoport kapott itt helyet. Ez az óvodaépület lapostetős házgyári panel-rendszerű, két részből áll: főépületből csoportszobákkal, szociális helységekkel és egy összekötő folyosóból. 8 éve bővíthető, megújuló energiaforrás, 5,4 kW napelem-rendszer felszerelésére került sor. A pályázati forrásból megvalósulhat az épület külső, energetikai és belső megújítása: a tetőszerkezet és a nyílászárók cseréje, a homlokzati hőszigetelő rendszer kiépítése, a napelem rendszer bővítése, a villamoshálózat megújítása, a fűtés- és világítás-korszerűsítés, a hideg-, és melegburkolatok cseréje, beltéri festése és a tűz- és biztonságtechnikai felügyelet kialakítása. Megújul az intézmény udvara padok és játszótéri eszközök beszerzésével, valamint annak bejárata is. Az óvoda eszközparkja fejlesztő eszközök, gép- és bútorzatbeszerzés eredményeként bővül, amit informatikai eszköz-, illetve programbeszerzés egészít ki, biztosítva, hogy az intézmény megfeleljen a digitalizáció követelményeinek a szülőkkel való jobb kapcsolattartás érdekében. <u>Várt eredmény:</u> az óvodaépület átfogó megújulása révén alkalmasabbá válik az ide járó gyermekek (67 fő) számára korszerű nevelési követelmények biztosítására; emellett az óvoda működtetése energiahatékony, ezáltal környezetbarátabb és költséghatékonyabb lesz.
Beavatkozási terület	**2.1.3. A digitalizációs szint növelése a városi közszolgáltatásokban, ITK és okos települési fejlesztések megvalósítása** **2.1.1. Humán közszolgáltatások fenntartható infrastrukturális fejlesztése, minőségjavítása**
Projekt sorszáma, munkacíme:	H/9. Bűnmegelőzési kamerarendszer fejlesztése Makó város területén
Indokoltsága:	Makó város területén 2010 óta működik a település egészét behálózó közbiztonsági-bűnmegelőzési kamerarendszer. A rendszer a kezdetekben problémamentesen működött, de az idő előrehaladtával a rendszerben alkalmazott kamerák és a jeltovábbítás műszaki megoldása egyaránt elavult. A kamerák száma meghaladta a 125 darabot 75 csomópontban, melyek

	képét egyidőben a Makói rendőrkapitányságon kialakított diszpécserközpontban kísérték figyelemmel. 2018-ban egy átfogó felülvizsgálat megállapította, hogy a kamerák többsége műszaki meghibásodás következtében nem működőképes. Ugyanakkor javításuk alkatrészhiány miatt nem volt lehetséges. A felülvizsgálat arra is rávilágított, hogy az alkalmazott (mikrohullámos) jeltovábbítás nem alkalmas az újonnan felszerelt nagy képfelbontású kamerák képének továbbítására. Ezért a képeket részben helyben rögzítik, és zárt internethálózaton keresztül továbbítják a Makói Rendőrkapitányság központi rögzítőjébe, mely szintén új hardvert és szoftvert kapott. Makó Város Önkormányzata 2018-tól 2022 márciusáig közel 50.000.000 Ft-ot költött a rendszer korszerűsítésére, illetve üzemeltetésére.
Rövid tartalma, várt eredményei:	A rendszer korszerűsítése elsősorban azokon a helyeken valósult meg, ahol a rendőrkapitányság javasolta a bűnügyi statisztikák alapján. A makói lakosok az elvégzett felmérés (2021) alapján jellemzően biztonságosnak ítélik meg városukat, ugyanakkor az életminőségjavító intézkedések között magas prioritással (4. helyen) fejezték ki a válaszadók (44%) a jobb közbiztonság iránti igényüket. Jelenleg a kamerarendszer több mint 40%-a hibátlanul működik és megvalósult az az elvárás is, hogy a városba bevezető utak mentén rendszámleolvasó és rögzítő csúcstechnikát képviselő kamerák lettek felszerelve, melyek fejlesztése szoftverek vásárlásával lehetséges (sebességmérés, bukósisak felismerés stb.). A kamerarendszer megújítása hálózatos fejlesztési formában, további 37 helyszínen szükséges. Csomópontonként 3 db kamera felszerelése szükséges internetkapcsolat kialakításával (ennek jelenlegi költségigénye: 1,3 millió Ft csomópontonként). Ahol szükséges, ott az elektromos energia biztosításának kiépítését is meg kell oldani hozzá (ez az érintett csomópontnál plusz 250.000 Ft-tal megnöveli a költségeket). <u>Várt eredmény</u>: 37 helyszínen, csomópontonként 3 db (összesen: 37x3=111 db) elavult térfigyelő kamera cseréje/létesítése, ez által a helyi lakosság biztonságérzetének erősítése.

Prioritás	**4. A városi és természeti környezet fenntartható, klímavédelmet és értékmegőrzést támogató fejlesztése, zöldítése**
Intézkedés	**4.1. A települési épített és természetes környezet minőségi, klímatudatos fejlesztése és fenntartható üzemeltetése**
Beavatkozási terület	**4.1.1. A település vízgazdálkodási rendszerének klímatudatos fejlesztése: a vízmegtartó, vízelvezető, vízvisszatartó, - és tárolórendszerek infrastrukturális és működési szempontú megújításával**
Projekt sorszáma, munkacíme:	**H/10. Városi vízgazdálkodási és -kezelési fejlesztések megvalósítása 1. ütem**
Indokoltsága:	Makó Magyarország legmélyebben fekvő városa (tengerszint feletti magassága 81-82 m). A terület csapadékban szegény, az évi csapadék összege átlagosan 540-580 mm körüli. A térség alapvető jellemzője a szélsőséges csapadékmegoszlás: a vízellátottságra a télvégi, kora tavaszi, illetve a nyárvégi, őszi vízbőségek mellett a tavaszi, kora nyári vízhiányok jellemzők, mely a vegetációs periódusban gondokat okoznak. A mély fekvés miatti nedves periódusra jellemző belvizesedés nagy területeket érint. Ugyanakkor belvíz száraz években is jelentkezhet a csapadék éven belüli szélsőségeinek következtében: ilyenkor ugyanabban az évben egymást rövid időn belül követheti a belvíz és az aszály (mint pl. 2019-ben és 2020-ban). A lezúduló esővíz komolyan megterheli a belvízelvezető rendszert, a csatornák több esetben túlterhelődtek. A szabálytalanul több magas és mélyfekvésű területből álló felszín Makón nem tette lehetővé egységes vízelvezetési rendszer kialakítását. Megfigyelhető továbbá kismértékű kelet-nyugat irányú tereplejtés, ami a vízelvezető rendszerben eliszapolódást okoz, és emiatt fokozott karbantartást igényel. A belterületi csapadékvizek közvetlen befogadója az Önkormányzat kezelésében lévő csatornák, ezek: a Nagyéren keresztül az Ardicsi-csatorna, Honvéd árkon keresztül a Jángori-csatorna, majd a Gacsibai-csatorna, Maros folyó, végül a Tisza. A felszíni vízelvezető rendszerre a kis esés és a szűk medrek jellemzők. A nyílt szelvényű csatornák csak ritkán vannak burkolattal ellátva, általában földmedrűek, túlságosan meredek rézsűjűek, így kevésbé állékonyak, könnyen feliszapolódnak – emiatt folyamatos karbantartást igényelnek.

	Makó város biztonságos csapadékvíz-elvezetése érdekében sürgető feladat a vízvisszatartást szolgáló tározók megvalósítása. Többször kijelölésre kerültek már tározók kialakításra alkalmas területek, de részben forráshiány, részben tulajdoni viszonyok rendezetlensége miatt eddig ezek nem valósultak meg. Makó közigazgatási területéről két fő irányba történik a felszíni vízelvezetés: ▪ Keleti irányba: Sámson-Apátfalvi-Szárazér főcsatornán keresztül a Marosba; ▪ Nyugati irányba: Jángor-Gacsibai-Gencsháti-csatornán keresztül a Szárazér-Porgányi főcsatornán és a Nagyfa-Hódtói összekötő csatornán a Tiszába. Makó belterületének csapadékvíz-elvezetésének fejlesztését az utóbb időben a külterületi befogadók kapacitáshiánya korlátozta. A belterületi fejlesztések és a Makót érintő útépítési fejlesztések egyaránt záportározók építését indokolják. A burkolt felületek növekedésével meggyorsult a csapadékvizek összegyűlésének ideje, így a többlet csúcs-vízhozamok elvezetésére a meglévő rendszerek csak fejlesztés mellett alkalmasak. Az elmúlt években több alkalommal is keletkeztek jelentős károk magán- és középületekben a hirtelen lezúduló csapadék miatt, amelyet a vízelvezető csatornák nem voltak képesek megfelelően elvezetni. Mindezen problémák kezelésére sürgősen szükséges a záportározás fenntartható megoldása.
Rövid tartalma, várt eredményei:	A tervezett városi vízgazdálkodási (záportározás) és vízkezelési (belvízelvezetés, csatornázás) fejlesztések hálózatosan kapcsolódnak egymáshoz, eltérő mértékben érintve egyes városrészeket, illetve közvetetten a teljes várost. <u>Városi vízelvezető hálózat bővítése, rekonstrukciója</u> Makón a csapadékvíz-elvezető rendszer felújítása részben megtörtént, de a hálózat bővítése most is időszerű, és a rendszer aktuális elemeinek felújításával jelenleg is folyamatban van. A csatornák 10%-a zárt, 90%-a nyílt kialakítású. A belterület kb. 70%-a rendelkezik csapadékvíz-elvezető műtárggyal, ezek jelentős része nem rendelkezik vízjogi üzemelési engedéllyel, az egyenletes lefolyás nem mindenütt biztosított, a főgyűjtő-csatorna rekonstrukcióra szorul. A belterületen összegyűlt csapadékvíz a befogadó csatornák elhanyagolt állapota miatt csak lassan, gyakran visszaduzzadva tud lefolyni. Valamennyi gyűjtő főcsatorna

	esetében medertisztítás, mederbővítés, néhány helyen esésnövelés szükséges. Jellemzően Honvéd és Gerizdes városrészben nincs kiépítve a csapadékvíz elvezető rendszer. Csapadékvíz és belvízelvezetés ütemezett megvalósításának főbb tevékenységelemei: I. ütem: Nagyér-csatorna, mint a város csapadékvízelvezető rendszerének legnagyobb elvezető csatornája, tervezett rekontsrukciója: ▪ Előkészítés: A Nagyér-csatorna és Ardicsi mellékág állapotterve a hatósághoz üzemelési engedély kiadása céljából benyújtásra került. ▪ Teljes szakaszon mederelemmel történő burkolás, bizonyos meghatározott helyeken átereszek keresztmetszet bővítése, zárt szakaszok teljes tisztítása; ▪ Külterületi befogadó előtt szivattyúház telepítése a belterületről történő gyorsabb vízelvezetés érdekében. II. ütem: Nagyobb befogadók rekonstrukciója ▪ Honvéd-csatorna és Bethlen árok üzemelési engedély megkérésére vonatkozó dokumentáció elkészítése, kivitelezése; ▪ Honvéd szivattyúház felújítása. III-IV. ütem: Az Önkormányzat 10-12 éve városrészi létesítési engedélyes terveinek korszerűségi felülvizsgálatot követő benyújtása engedélyezésre. A meglévő terveket (mely 60.158 folyóméter csatorna megtervezést foglalja magában) egymás utáni folyamatos ütemezéssel átdolgozhatók. A beruházáshoz kapcsolódó csatornák rekonstrukciója, a csapadékvíz-elvezetés kezelésének kialakítása, szükség szerinti műszaki megoldása a lehetőségek függvényében az alábbi utcákat érintően tervezett: ▪ Lónyai utca, Kerkápoly utca, Porond utca, Töltés utca, Révész utca (Zrínyi utcáig tartó része), Ószegedi út, Szent Gellért utca (Gőzmalom - Kölcsey - Révész utca között), Kont utca; ▪ Mező utca, Szegfű utca, Attila utca, Váradi utca, Bárány utca (elsősorban a Vásárhelyi utcától a Sirkert utca irányába);

	▪ Petőfi u. 1-től a Petőfi utca és a Rákóczi utca kereszteződéséig, Harmat utca, Nyizsnyai utca, Cserje utca, Velnök utca; ▪ Szentháromság utca, Kolozsvári utca és Munkás utca, Vaskapu-Adria utca saroktól, Ardics utca, Révész utca-Oroszlán utca, Róka utca -Nyúl utca és további állatneves utcák, Tompa utca, Dohány-Fűtő-Fejedelem-Diófa Teleki Blanka utcák; ▪ Ibolya utca, Orgona utca, Hóvirág-Juhász Gyula tér-Liliom utca, Pipacs utca, Hajnóczy utca, Apaffy utca, Szép utca, Fiumei utca; ▪ Csokonai utca, Kálvin utca, Lonovics sgt, Mikes Kelemen utca; ▪ Kossuth utca, Kálvária utca, Baross utca, Bolygó utca, Ady utca, Gizella utca, Holló utca, Fűtő utca, Szerecsen utca, Torma Imre utca, Mátyás újsor, Attila utca, Majlát utca; ▪ Tulipán utca-Lázár utca-Honvéd utca által határolt terület; Vasvári Pál utca, Kápolna utca, Aulich utca, Damjanich utca, Klapka utca; ▪ Bem és Honvéd főcsatornák rendszeres karbantartása, tisztítása. <u>Várt eredmény:</u> a csatornahálózat megújítása/kialakítása 5 km össz hosszúsággal az I. ütemben; ezt követően a lehetőségek függvényében a II-IV. ütem megvalósítása. <u>Záportározók létesítése</u> Makó közigazgatási területéről 4,962 m^3/sec vizet kellene szállítania a vízelvezető rendszernek (miután teljesen kiépült a belterületi vízelvezető rendszer) a befogadó Makói főcsatornára vagy a Gencsháti főcsatornára. Egyik főcsatorna sem képes ezt a vizet fogadni kapacitáshiány miatt, ezért szükséges négy záportározó megépítése összesen mintegy 365.000 m^3 befogadó képességgel, mely a belterületi, az elkerülő út/ipari terület vizeinek és kül- és belterületi vizek tározására keleti oldalon egyaránt megoldást jelent. A záportározók javasolt helyszínei: 1. sz. terület nyugaton az Ószegedi és a Maroslelei út között a Nagyéri-csatorna mentén (belterület számára); 2. sz. terület észak-nyugaton az Üstökös utca vonalában a tervezett elkerülő úton kívül (belterület számára); 3. sz. terület Földeáki út mellett (elkerülő út területei számára);

	4. sz. terület Mikócsai tározó a Rákosi csatorna mentén (kül- és belterület számára). A területek jellemzően szántóföldek, de problémát jelenthet esetenként, hogy magántulajdont és/vagy régészeti lelőhelyet érintenek. A záportározó projekthez jól kapcsolódhat az összegyűjtött csapadékvíz mezőgazdaságban, öntözésre történő hasznosítása, mely a környezeti fenntarthatóságot is támogatja. Várt eredmény: 4 db záportározó ütemezett kialakítása.
Beavatkozási terület	**4.1.2. A városi épített környezet és közművek energiatudatos infrastrukturális fejlesztése és fenntartható üzemeltetése**
Projekt sorszáma, munkacíme:	**H/11. A József Attila Múzeum energetikai felújítása**
Indokoltsága:	A makói József Attila Múzeum (Megyeház u. 4) épülete 1980-as évek elején készült, a kor műszaki, energetikai előírásainak megfelelően. A múzeum épülete energetikai szempontból napjainkra elavult: gépészeti, épületfizikai és környezeti szempontból egyaránt. A múzeum energetikai célú felújítása, korszerűsítése záloga lehet a meglévő értékek megőrzésének, hasznos beintegrálásának az épület következő, energiatudatos életszakaszába. A múzeum tervezett energetikai korszerűsítése hálózatosan kapcsolódik más makói középületek (pl. Városháza, ENI) fenntartható, energetikai megújításához.
Rövid tartalma, várt eredményei:	A projekt fő célkitűzése a meglévő rendszerek energetikai korszerűsítése – az üvegházhatású gázok kibocsátásának csökkentésével. Egyrészt az elavult gépészeti rendszer cseréje korszerűbbre, rugalmasabb, hatékonyabb működtetésű rendszer kialakításával; másrészről épületfizikai korszerűsítés és környezeti fejlesztések megvalósítása. Az épület beépített alapterülete 1.212 m^2. Az épületenergetikai rekonstrukció részét képezi: a meglevő épület homlokzati, lábazati és födém hőszigetelése, nyílászárók cseréje; a nyári hőterhelés csökkentése. A meglevő, alacsony hatásfokú fűtés, hűtés és a világítás korszerűsítése. Környezeti terhelés csökkentése, átfogó természetes ökoszisztéma létrehozásával: fásítás, zöldfelületek, esővíz-összegyűjtés, vízfelületek létesítése, intelligens rendszerekkel vezérelt és

	megújuló energiaforrásokkal működő központosított gépészeti rendszerek stb. Az utcai oldalon a meglévő kiselemes téglaburkolat (klinker) megmarad, a többi határoló falazott szerkezet hőszigetelést kap. Valamint a meleg és cseréptetők födémje is új hőszigetelést kap. A nyílászárok cserére kerülnek, 3 réteg hőszigetelő üvegezéssel lesznek ellátva. Új szélfogó készül. Az ablakok épített árnyékolást kapnak. A jelenlegi gázkazános központi fűtés helyett távfűtéses (geotermikus, termálvizes) hűtő-fűtő rendszer készül, kiegészítve; intelligens vezérléssel, hőcserélőkkel. A világítás teljes rekonstrukciója is szükséges, energiatakarékos fényforrások felhasználásával, a megvilágítási és műemlékvédelmi előírások (pl. UV kiszűrése) maximális figyelembevételével. A napenergia minél szélesebb körben való felhasználásával. Várt eredmény: 1.200 m^2 energetikailag megújult, korszerűsített, ezáltal környezetbarátabb módon és költséghatékonyabban üzemeltethető múzeumépület.
Projekt sorszáma, munkacíme:	**H/12. Makói Városháza energetikai felújítása 1. ütem**
Indokoltsága:	Makó Város Polgármesteri Hivatala (Széchenyi tér 22.) a város egyik legszebb stílustiszta historizáló klasszicista épülete, egyúttal Városházaként Makó közigazgatási központja 1990 óta, 1950 előtt Csanád vármegye székháza volt. A műemlék épület – (12/2018. VII. 31.) ÖKR 1. függelék Törzsszám: 2739 –energetikai szempontból elavult: gépészeti, épületfizikai és környezeti szempontból egyaránt. A Városháza energetikai célú felújítása, korszerűsítése záloga lehet a meglévő értékek megőrzésének, hasznos beintegrálásának az épület következő, energiatudatos életszakaszába.
Rövid tartalma, várt eredményei:	A projekt fő célkitűzése a meglévő rendszerek energetikai korszerűsítése – az üvegházhatású gázok kibocsátásnak csökkentésével. Az épület beépített alapterülete 2.966 m^2, mely 2 szintes főépületet és 2 szintes szárnyépületet foglal magában. Az épületenergetikai rekonstrukció részét képezi: a meglevő épület homlokzati, lábazati és födém hőszigetelése, nyílászárók cseréje a nyári hőterhelés csökkentése érdekében; a meglevő, alacsony hatásfokú fűtés, hűtés és a világítás korszerűsítése; a környezeti terhelés csökkentése átfogó természetes ökoszisztéma létrehozásával: fásítás, zöldfelületek, esővíz összegyűjtés,

	vízfelületek létesítése, intelligens rendszerekkel vezérelt és megújuló energiaforrásokkal működő központosított gépészeti rendszerek stb. Az épület műemlék, hőszigetelése csak részlegesen végezhető, külső megjelenése eredeti formában megőrzendő. Csak a födémek kapnak hőszigetelést, a homlokzatok a jelenlegi állapotukban restaurálandók. A nyílászárok felújításra, rekonstrukcióra kerülnek, a szükséges helyeken 3 réteg hőszigetelő üvegezéssel lesznek ellátva. A dupla – jellemzően geréb és pallótokos – ablakoknál a belső szárnyba kerül a hőszigetelő üvegezés. Az épület távfűtéssel (geotermikus, termálvizes) működik. A jelenlegi radiátoros hőleadók helyett, hűtő-fűtő rendszer készül, kiegészítve; intelligens vezérléssel, hőcserélőkkel. A világítás teljes rekonstrukciója is szükséges, energiatakarékos fényforrások felhasználásával, de az épülethez illeszkedő kialakítással, a régi értékes lámpák megőrzésével. A napenergia minél szélesebb körben való felhasználásával. A nagyléptékű projekt a bevonható támogatási források függvényében várhatóan csak szakaszosan, több ütemben kerülhet megvalósításra. A Városháza tervezett energetikai korszerűsítése hálózatosan kapcsolódik más makói középületek (pl. múzeum, ENI) fenntartható, energetikai megújításához. Várt eredmény: 600 m^2 (1. ütem) energetikailag megújult, korszerűsített, ezáltal környezetbarátabb módon és költséghatékonyabban üzemeltethető polgármesteri hivatal-épület.
Projekt sorszáma, munkacíme:	H/13. Az ENI központjának épületenergetikai felújítása
Indokoltsága:	Az Egyesült Népjóléti Intézmény (ENI) Tinódi u. 8/A szám alatti, közel 300 m^2-es főépületében több szociális alapellátás is helyet kap. Az épület felújítása esedékes, különösen energetikai szempontból, mely által annak működtetése fenntarthatóbb és költséghatékonyabb lesz. Jelenlegi állapot: a főépület kétszintes. Az ingatlan nyílászárói fa szerkezetű 2 mm vastag üvegbetéttel; a főfalakon nincs hőszigetelés; nyeregtető szerkezet, mely nem hőszigetelt; megújuló energiaforrásokat biztosító gépészeti elem nincs az épületben.

Rövid tartalma, várt eredményei:	A pályázati forrás segítségével hőszigetelő rendszer építhető ki, nyílászáró csere és fűtéskorszerűsítés történhet, valamint a tetőszerkezet javítása mellett napelem rendszer és léghűtés (klimatizálás) kialakítására kerül sor, továbbá tűz- és biztonságtechnikai felügyelet létesül. Az ENI épületenergetikai felújítása hálózatosan kapcsolódik a város humán közszolgáltatási intézményeit érintő (múzeum, óvoda, iskola, városháza) energetikai felújításokhoz. Várt eredmény: 300 m^2 energetikailag megújult, korszerűsített, ezáltal környezetbarátabb módon és költséghatékonyabban üzemeltethető ENI központi épület.
Projekt sorszáma, munkacíme:	*H/14. Makó város távhő ellátásának energetikai, intelligens korszerűsítése*
Indokoltsága:	A Makói Városgazdálkodálkodási Nonprofit Kft. üzemelteti a makói távhőrendszert. Jelenleg 799 lakossági, valamint 106 nem lakossági fogyasztó (intézmények, üzletek) ellátását biztosítják. A hő előállítása a Tömörkény utcai hőközpontban történik. A hő két forrásból származik: ▪ Geotermális energia átvétele a MATERM Kft.-től hőcserélőkön keresztül; ▪ Saját hő előállítása 4 + 1 (tartalék) gázkazán segítségével. Az üzemeltett mintegy 4 km nyomvonalon található távhővezeték rendszert 1958-ban kezdték kiépíteni, és 80 %-ban a 70-es években, valamint a 80-as évek elején épült. Az eltelt negyven évben az üzemeltetést szolgáló javításokon kívül beruházás a hálózaton (a két hőközpontot összekötő vezeték megépítésén kívül) nem történt, ezért a hőveszteség, az elvárhatónál jóval magasabb. A rendszer hőközponti vezérlése is esetleges, korszerűtlen, a legtöbb esetben ”manuális” rendszerű. A vezetékhálózat, valamint a hozzájuk kapcsolódó fűtőmű és hőközpontok teljes körű rekonstrukciója középtávon megoldandó feladat, mivel az egyre öregedő, korrodálódó rendszer az ellátásbiztonságot is veszélyeztetheti.
Rövid tartalma, várt eredményei:	A projekt átfogó célja középtávon egy gazdaságosan és jól szabályozottan működő, a 21. század követelményeinek megfelelő fűtési rendszer kialakítása Makó városában. A városi távhő-rendszer korszerűsítése több főelemet érintő, hálózatos típusú energetikai fejlesztés.

	A megvalósítandó tevékenységek: ▪ Fűtési hővezeték (3.662 fm), részbeni cseréje (a két hőközpontot összekötő vezeték cseréje már megtörtént korábban 2.900 fm-en); ▪ Használati Melegvíz hálózat (jelenleg 3.906 fm) teljes kiváltása (a fűtési hővezetéket használva, 26 db al-hőközpont kialakításával). A használati melegvíz hővesztesége jelenleg 60 % felett van – a csövek állapotán túl a cirkulációs veszteség is magas; ▪ Fűtőmű (Kazánház) teljes rekonstrukciója, mely kiterjed a szivattyúkra, szabályozó egységekre, hőcserélőkre; új központi vezérlés készül, mely teljesen automatikus üzemet tesz lehetővé, al-hőközpontonként WEB szerverrel, fűtőművenként távfelügyeleti központtal; ▪ 2 db kondenzációs kazán beszerzése, valamint a meglévő 3 db „SLT-3" típusú kazán felújítása. <u>Várt eredmények</u>: ▪ a fűtési hőveszteség jelenleg 30% feletti, ez a rekonstrukciót követően 10-12% lesz; ▪ a használati melegvíz hővesztesége jelenleg 60%-ról 20% alá szorítható a fejlesztést követően; ▪ a fejlesztések éves szinten összesen közel 20 millió Ft költségmegtakarítást eredményezhetnek.
Projekt sorszáma, munkacíme:	*H/15. Makó város közvilágítási rendszerének energetikai fejlesztése*
Indokoltsága:	Makó város közigazgatási területén jelenleg 4.067 lámpatest működik, melyek túlnyomó részben elavultak, a kor elvárásainak és műszaki követelményrendszerének nem felelnek meg. A meglévő lámpatestek életkora miatti elektromos, illetve fénytechnikai avultság, elérte azt a szintet amikor a felvett villamos teljesítmény és a kibocsátott fényáram aránya, energiatakarékosság szempontjából túlzott veszteséggel jár. A lámpatestek folyamatos üzemeltetése és karbantartása egyre nagyobb terhet ró az üzemeltetőre és az Önkormányzatra, melynek értéke éves szinten meghaladja a 70.000.000 Ft-os költségkeretet. A közvilágítás korszerűsítése a Makói József Attila Könyvtár és Környezetének rehabilitációja beruházás keretében 2018-ban elkezdődött. A beruházásnak köszönhetően a Deák Ferenc utcán,

	Pulitzer sétányon és a Rudnay Gyula utcán, valamint a Csanád vezér tér egy részén új korszerű LED-es technológiával újult meg a közterületek megvilágítása. A következő lépcsőben, 2022 márciusában, 27 utcában teljesen vagy egyes szakaszokon kerültek lecserélésre az aktív világítóelemek modern LED világítótestek alkalmazásával, ami csökkenti a karbantartási és üzemeltetési költségeket. Az elkészült felmérés alapján jellemzően a Városközponttól távolabb eső utcákban az aktív lámpatestek száma lényegesen kevesebb az elvártnál. A városi közvilágítási rendszer korszerűsítése átfogó, több városrészt/teljes várost egyidejűleg érintő, hálózatos típusú energetika fejlesztés.
Rövid tartalma, várt eredményei:	A városi közvilágítási rendszer fejlesztésének célja nem csupán a korszerű és energiatakarékos technológia alkalmazása, hanem a rendszer bővítése a lámpatestek szaporítása, az aktív elemek számának növelése a megfelelő térvilágítás kiépítése céljából – különösen a Városközponttól távolabb eső területeken. <u>Várt eredmények</u>: A tervezett fejlesztésnek köszönhetően 342 db aktív elem cseréje valósult meg és ezzel párhuzamosan további 108 darabbal bővült a városi közvilágítási rendszer bruttó 60.000.000 Ft saját forrás bevonásával. Az aktív elemek számának növekedése elsősorban a Városközponttól távolabb eső utcákban. A meglévő légkábel oszlopok száma alapján további 1.092 db. aktív elemmel lehetne bővíteni a rendszert. A bővítésnek köszönhetően a város központjától távolabb lakók is biztonságosabb és élhetőbb környezetet kapnának, jelentősen javulna a lakosok biztonságérzete. Tapasztalatok alapján a bűnesetek száma is csökken a jobban megvilágított közterületeken.
Beavatkozási terület	**4.1.3. A települési zöldinfrastruktúra klímatudatos fejlesztése: közhasználatú zöldterületek és zöldfelületek lakosság- és látogatóbarát rekonstrukciója, kialakítása, fenntartásuk biztosítása, kiegészítő infrastrukturális beruházások megvalósítása**
Projekt sorszáma, munkacíme:	**H/16. Belterületi zöldinfrastruktúra fejlesztése (Petőfi park, Kálvin tér)**
Indokoltsága:	A város rendezettségének biztosítása, élhetőségének erősítése stratégiai célkitűzés, kiemelt önkormányzati feladat, mely összhangban áll a tervezett turisztikai fejlesztésekkel és a lakossági

	életminőségjavító intézkedésekkel. A belterületi zöld infrastruktúra fejlesztése a tervezett középtávú beavatkozások egyik fontos eleme, mely ütemezetten valósul meg. Az első ütem a népszerű, városi rekreációs területen a Petőfi parkban, valamint a belvárosi Kálvin téren valósul meg. A belterületi zöld infrastruktúra fejlesztése, a városi zöldfelületek növelése hálózatos beavatkozásokként egymást erősítik Makón.
Rövid tartalma, várt eredményei:	A projekt fő célja a 100%-os önkormányzati tulajdonban lévő közhasználatú zöldterületek és zöldfelületek rekonstrukciója, kialakítása, építése. Tervezett főbb beavatkozási tevékenységek: ▪ a zöldfelület növényállományának növelése, rekonstrukciója, növényzet telepítése; ▪ vízfelület/ek kialakítása; ▪ gyomirtás/beteg fák eltávolítása, ápolási munkák; ▪ aktív rekreációs zöldterületek megújítása/kialakítása (pl. kutyafuttató, játszótér, szabadtéri tornapálya, futókör stb.); ▪ zöldterületek használatához szükséges közlekedési felületek megújítása/újak kialakítása (pl. burkolat bontása/felújítása/építése; szükséges közművek kiváltása/földbe helyezése stb.); ▪ közvilágítás korszerűsítése, megújítása, kialakítása; ▪ a fejlesztésre kerülő zöldterülethez kapcsolódó és szükséges építmények bontása/megújítása/kialakítása (pl. esőbeálló, napvédelmi funkciót ellátó építmény, eszközök telepítése stb.); ▪ a terület rendeltetésszerű használathoz szükséges eszközbeszerzés (környezetbe illő, minőségi utcabútorok elhelyezése). <u>Várt eredmények</u>: A fejlesztések eredményeként lakosság-/látogatóbarát módon, ütemezetten megújul a Városközpontban a Petőfi park, majd ezt követően a Kálvin tér, illetve a források függvényében további városi zöldfelületek is megújulhatnak. Összességében javul a városi zöldfelületek aránya és minősége, ezáltal növekszik Makó vonzereje és élhetősége is.
Intézkedés	**4.2. Fenntartható közlekedésfejlesztés**
Beavatkozási terület	**4.2.1. A gyalogos, kerékpáros és gépjármű-közlekedés hálózatos rendszerének korszerűsítése, továbbfejlesztése, kiegészítő infrastruktúrák létrehozása;**

	4.2.2. Kerékpárosbarát és közlekedésbiztonsági fejlesztések, akadálymentesítés megvalósítása
Projekt sorszáma, munkacíme:	**H/17. Kerékpárút kialakítása 1. (Makó-Földeák)**
Indokoltsága:	A 2020 májusában elfogadott Megyei Rendezési Terv tartalmazza a Földeák érintésével kialakított kerékpáros közlekedési utat. (Az elmúlt időszakban megvalósult Makó és Hódmezővásárhely kerékpáros összekötése – Maroslelén keresztül.) A kerékpárút Földeák-Hódmezővásárhely közötti szakaszára a pályázat már folyamatban van, így a folytonosság biztosítása érdekében fontos lenne a Makó-Földeák szakasz mielőbbi megtervezése és kivitelezése is.
Rövid tartalma, várt eredményei:	A megépülő kerékpárút hálózatos/vonalas fejlesztésként összeköttetési lehetőséget nyújt Makó és Földeák, valamint (a bekötőutat használva) Óföldeák, Batida és Hódmezővásárhely között. A tervezett kerékpárút (a városon belül és kívül is) a 430 – 4415 számú utak nyugati oldalán haladna. (A makói szakasz: Vásárhelyi utca – Földeáki út – 430 sz. főút – 4415 sz. főút.) A főutat két esetben keresztezi a tervezett nyomvonal: a tervezett, majdani ÉNY-i makói elkerülő útnál és a már meglevő autópálya-feljáró körforgalma előtt. Az autópálya területén szükséges a nyomvonal keleti oldalra történő átvezetése a folytonosság biztosítása érdekében, melyre az autópálya tartópillérei közelében van lehetőség. A kerékpárút aszfaltozott, kétirányú, a környezeti adottságok szerint 4 szakaszra bontható. <u>Várt eredmény</u>: 4,5 km hosszú, új kerékpárút létesül Makó és Földeák között.
Projekt sorszáma, munkacíme:	**H/18. Kerékpárút kialakítása 2. (Maros-partra Kiszombor felől)**
Indokoltsága:	A tervezett kerékpárút a helyi lakossági kerékpáros közlekedés biztosítása mellett (Kiszombor felől) a kerékpáros turizmus élénkítését célozza. A meglévő és tervezett Maros-parti turisztikai attrakciókat fenntartható, szelíd mobilitás révén elérhetővé, ezáltal vonzóbbá teszi az ide látogató aktív, zöld turisták számára. Térségi szinten a beruházás illeszkedik a már megépített kerékpárúthoz, továbbá folytonosan hozzáilleszthető a Maros északi oldalán haladó (tervezett) térségi kerékpárút nyomvonalához.

Rövid tartalma, várt eredményei:	A projekt hálózatos/vonalas típusú, mivel szorosan illeszkedik a Maros-part többi, különböző turisztikai és rekreációs fejlesztéseihez. További előnye, hogy a kiépített kerékpárút hálózatba történő bekapcsolását megtartva, a Maros-parti üdülőövezetet úgy köti be a város kerékpáros vérkeringésébe, hogy azt felfűzi a 43. sz. főút tengelyére, azaz a Maros-parton keresztül köti össze a város keleti és nyugati végét. Mindezt úgy, hogy a nyomvonal a lehető legközelebb haladjon a természeti környezethez. A nyomvonal egy része árterületen, illetve vízügyi területen halad, egy része természetvédelmi terület övezetét is érinti, így a tervezéshez, kivitelezéshez szükséges az Alsó-Tisza-vidéki Vízügyi Igazgatóság, valamint a Csongrád-Csanád Megyei Kormányhivatal és a Körös-Maros Nemzeti Park szakmai/hatósági bevonása. A tervezett kerékpárút kétirányú, aszfaltozott, legalább 2 km hosszú. A tervezési sebesség Vt≤20km/h. Hálózati szerepe szerint „B", melynek becsült forgalma 1.000-2.000 fő kerékpáros/nap/két irány. <u>Várt eredmény</u>: 5,8 km hosszú, új kerékpárút létesül a Maros-partra Kiszombor felől.
Beavatkozási terület	**4.2.1. A gyalogos, kerékpáros és gépjármű-közlekedés hálózatos rendszerének korszerűsítése, továbbfejlesztése, kiegészítő infrastruktúrák létrehozása**
Projekt sorszáma, munkacíme:	**H/19. Járda- és úthálózat fejlesztése belterületen**
Indokoltsága:	A városban található utcák száma, a sétányokkal és átkötő járdákkal meghaladja a háromszázat; teljes hossza közel 440 km, az összes terület 350.000 m^2. Makó Város Önkormányzata 2020. évben a városban található összes járdaszakasz, illetve a belterületi úthálózatának állapotát felmérte, melynek eredményeképpen a szükséges felújításokat priorizálták és ütemezték. <u>Járdafejlesztés szükségessége</u>: összesen 99.511 m^2 felületű járda található a városban 83.762 folyóméter hosszúságban, ahol nem korszerű térburkoló elemmel ellátott a felület. Ebből a mennyiségből 24.000 m^2 felület állapota megfelelő. Összességében a makói járdák állapota változatos képet mutat: a belvárosban a terek, járdák burkolata általában jó minőségű, rendezett; illetve a 2016-tól megkezdett önkormányzati Járdaprogramnak köszönhetően a nem központi területeken is

	javult a gyalogos járdák állapota, de sok még a további felújítási tennivaló is. Különösen Lesi, Honvéd és Vertán városrészekben, ahol még mindig vannak teljesen hiányzó járdaszakaszok. Belterületi úthálózat fejlesztésének indoka: több olyan utca van, mely burkolatlan, sáros, illetve a meglévő aszfalt/beton burkolat erősen töredezett, leromlott. Ezek többségénél a járda kialakítása sem történt meg (legalább az egyik oldalon) és/vagy a járda állapota nem megfelelő.
Rövid tartalma, várt eredményei:	A hálózatos/vonalas fejlesztek célja a városi közhasznú infrastruktúra fejlesztése: a meglévő minőségi különbségek mérséklése az egyes városrészek között, illetve a lakossági közlekedés-biztonság javítása. Mindezen intézkedések erősítik a helyi identitást, a település rendezettségét és egyben növelik a lakosság elégedettségét. Járdafejlesztés: Az 1990-es évek előtt épített, felújított járdák túlnyomó többsége öntött betonelemes nagyméretű lapokból készült, melyre később aszfalt burkolat került. A várost érintő közműfejlesztések (földgáz, szennyvíz) kiépítése során a járdák állapota tovább romlott az átvágásoknak, felbontásoknak, nem szakszerű helyreállításoknak köszönhetően. A további felújítások térkővel tervezettek, mellyel a csapadékvíz-áteresztés és a különböző közművi szerelések/hibaelhárítások következtében történő helyreállítás szempontjából fenntarthatóbb megoldást jelent. A makói utcák többségében mindkét közlekedési oldalon található járda (bár általában csak az egyik oldal esett át valamilyen korszerűsítsen). Ugyanakkor a Honvéd és Lesi városrészekben jellemzően csak az egyik oldalon található közlekedésre alkalmas járdafelület. A város területén találhatóak úgynevezett stratégiai járdaszakaszok, melyek felújítása igen nagy költséget jelentene, így a saját forrásból nem tudnak megvalósulni. Ilyenek a Kálvária utca; Szegedi utca Bartók iskola előtti terület. Belterületi úthálózat fejlesztés: az elvégzett önkormányzati feltérképezés alapján a sáros, szilárd burkolattal nem rendelkező vagy erősen leromlott állapotú utcák ütemezett fejújítása tervezett – a hiányzó/hozzátartozó gyalogjárda kialakításával és/vagy felújításával. A potenciálisan érintett utcák: Kórház u.,

	Szentháromság u., Magyar u., Kálvária u., Szén u., Lakat u., Tábor U., Rudnay Gy. u. Várt eredmény: 3 km belterületi út és 10.000 m^2 járda létesül/újul meg.
Beavatkozási terület	**4.1.4. Hulladékkezelési és kármentesítési beavatkozások**
Projekt sorszáma, munkacíme:	H/20. Illegális hulladéklerakóhelyek felszámolása
Indokoltsága:	Makó Város Önkormányzata folyamatosan gondoskodik a város területén fellelt illegálisan lerakott hulladékok elszállításról. Az utolsó 5 év távlatában elmondható, hogy átlagosan évi 550-600 m^3 (250 tonna) illegálisan lerakott hulladékot szállíttat el az Önkormányzat befogadó helyre. Az illegális lerakóhelyek legtöbb esetben Honvéd városrészben lelhetőek fel üres nem körbekerített ingatlanokon. A lerakók megszüntetését követően, ahol műszakilag megoldható az Önkormányzat tulajdonában lévő nem közterületeket kerítéssel körbekeríti. Előzetesen már az Önkormányzat 7 db Honvéd városrészi önkormányzati saját tulajdonú telket kerített körbe, mely területeken megszűnt a hulladékok felhalmozása, azonban a folyamatos nyomon követés és beavatkozás szükséges a város köztisztaságának megőrzése érdekében.
Rövid tartalma, várt eredményei:	Jelenleg megközelítőleg 4 ha önkormányzati terület alkalmas a körbekerítésre ezzel is megakadályozva, hogy újra illegális hulladéklerakó hely alakuljon ki rajtuk. A területek mindegyike Honvéd városrészben található a Justh Gyula utca-Honvéd utca-Hosszú utca-Királyhegyesi utca által határolt területeken. A területek elkerítése átlagosan egy telekre lebontva 1,5 millió Ft költséget jelent (bruttó). A telkeket határoló kerítés hossza telkenként 80-100 méter hosszúságú, melyekre 1 db zárható kisméretű kapu került a telek megközelíthetősége miatt (zöldterület karbantartás). Az elkerített területeket a városrészben lakók bérlet útján használják állattartáshoz szükséges zöldtakarmány (fűszéna) termesztéshez, valamint legeltetésre. A hulladékkezelés hatékonyabb megoldására, az illegális lerakóhelyek folyamatos monitorozására és felszámolására a saját források mellett további, pályázati források bevonása is szükséges.

	Várt eredmény: 4 ha (40 db) körbekerített önkormányzati terület, mely által rendezettebbek, tisztábbak lesznek a városi közterületek.

Szoft beavatkozások

Prioritás	**2. A népességmegtartó képesség erősítését elősegítő, életminőségjavító szolgáltatások fejlesztése** ***Továbbá: 1., 3., 4.***
Intézkedés	**2.2. Társadalmi-közösségi megújulást, integrációt és kohéziót támogató intézkedések** Továbbá: 1.1; 3.2; 4.1; 4.2
Beavatkozási terület	**2.2.1. A helyi kötődés, összetartást, közösségfejlesztést szolgáló, intergenerációs és családbarát programok megvalósítása** **2.2.2. Lakossági tudatosságot (egészség, életvezetés, környezet, klíma, IKT stb.) erősítő, szemléletformáló programok megvalósítása** **2.2.3. A sérülékeny társadalmi csoportok leszakadásának megelőző, integrációjának elősegítő programok megvalósítása** **2.2.4. A városi kulturális, közösségi, szabadidős és sport programkínálat bővítése** *Továbbá: 3.2.1; 3.2.2; 4.1.5; 4.2.2*
Projekt sorszáma, munkacíme:	**H/21. Makói humán fejlesztések – szoft projektek**
Indokoltsága:	Makó városában az országos átlaghoz képest magas a 65 év feletti lakosok aránya. A szociális ellátórendszer túlterheltsége miatt szükség lenne a korosztály támogatására, speciális szolgáltatások szervezésére. Mivel nemcsak a városban élő, hanem a környező településeken lakó fogyatékossággal élő személyek, szenvedélybetegek is elsősorban Makón vehetnek igénybe alapszolgáltatásokat, így szükséges lenne számukra és családjaik számára célzott csoportfoglalkozások, programok szervezése. A szociális alapszolgáltatásban és egészségügyi alapellátást nyújtó szolgálatoknál dolgozók pályaelhagyásának megelőzésére képzések, szupervízió, továbbképzések biztosítása lenne szükséges.

	A gyermekjóléti alapellátás tevékenységet célszerű volna kiegészíteni olyan közösségfejlesztő, szabadidős programokkal, melyek segítik a szolgáltatást igénybe vevő gyerekek és szülők készségeinek fejlesztését, kulturális fejlődését. Csongrád-Csanádban a megyék közül a 6. legmagasabb a regisztrált bűncselekmények száma az országban, így szükséges bűnmegelőzést és közbiztonság javítását elősegítő programok megvalósítása. Mivel a településen igen népszerű a kerékpáros közlekedés, így szükség lenne közlekedésbiztonsági célú szemléletformáló programokra is. Bár az utóbbi években egyre nagyobb hangsúly helyeződik a természetvédelemre, a környezettudatosság még mindig gyerekcipőben jár, így szükséges a természet értékeinek tiszteletére irányuló szemléletformálás mind a gyermekek, mind pedig a felnőttkorú lakosság körében. Makó város a Helyi Esélyegyenlőségi Programjában leírtaknak megfelelően érvényesíteni kívánja az egyenlő bánásmód és az esélyegyenlőség biztosításának követelményét: a közszolgáltatásokhoz történő egyenlő hozzáférés elvét, a diszkriminációmentességet, a szegregációmentességet a foglalkoztatás, a szociális biztonság, az egészségügy, az oktatás, illetve a lakhatás terén, ezért a projektben a város meg kívánja valósítani a mélyszegénységben élő/roma gyerekek fejlesztését, az egészségügyi szolgáltatások helyben való elérésének biztosítását, a gyermekjóléti alapellátást biztosító közszolgáltatások ismertségének erősítését, valamint az SNI gyerekek helyben történő fejlesztését. Makó város kiemelt feladatának tekinti a szemléletformálást az egészséges életmódhoz való pozitív viszonyuláshoz, így mind az óvodások és az iskolások körében egyaránt szükséges a testmozgás népszerűsítése, ehhez pedig a pedagógusok szakmai felkészítése.
Rövid tartalma, várt eredményei:	<u>A tervezett szociális- és gyermekjóléti alapellátáshoz kapcsolódó szemléletformálás keretében megvalósuló programelemek</u>: a fogyatékossággal élő személyek, pszichiátria és szenvedélybetegek számára támogató szolgálat; szakemberek (például mozgásterapeuta, gyógypedagógus, logopédus) rendelkezésre állásának biztosítása; érzékenyítő foglalkozások; terápiás csoportfoglalkozások; dolgozók szupervíziója;

	demenciával élők támogatása, részükre és családjuk részére programok szervezése; érzékenyítő programok a településen élők részére az idősek irányába; gyermekjóléti szolgálat által szervezett gyermekeknek és családjuknak szóló közösségfejlesztő programok lebonyolítása; szülők számára felkészítő programok szervezése; óvodai és iskolai szociális segítők közösségi tevékenységeinek támogatása. Az egészségügyi humánerőforrás-fejlesztés és szemléletformálás keretében szakmacsoportos akkreditált képzések megvalósítása, koraszülés megelőzésére irányuló intervenció kiterjesztése érdekében képzések lebonyolítása; tematizált egészségfejlesztő és egészségtudatosságot erősítő képzési programok megvalósítása. Lakossági szemléletformáló tevékenységek: bűnmegelőzés témakörben - önvédelmi képességek növelését célzó foglalkozások, biztonságérzet növelését célzó intézkedések bevezetése; ifjúsági programok megvalósítása; - kerékpáros közlekedés témakörben: kerékpáros kultúra népszerűsítését segítő programok lebonyolítása; információs kiadványok készítése; - természet-és környezetvédelem témakörben energiatakarékossági és fenntarthatósági ismeretek bővítése érdekében programok szervezése; tapasztalatcsere más településekkel. A Helyi Esélyegyenlőségi Program megvalósításának támogatására megvalósuló programelemek: mélyszegénységben élő/roma gyermekek tanórán kívüli fejlesztő tevékenysége (például digitális kompetencia fejlesztése, pályaorientációs foglalkozások, tehetséggondozás, pénzügyi tudatosság, kommunikáció fejlesztése); egészségügyi szolgáltatások megvalósítása (például szülésre felkészítés, anyák egészségtudatos magatartása, gyógypedagógiai szolgáltatások); SNI gyerekek helyben történő fejlesztése; közösség- és egészségfejlesztést célzó sportprogramok megvalósítása az óvodákban és iskolákban; ifjúságot célzó tevékenységek megvalósítása: foglalkoztatásba való bejutást támogató programok megvalósítása, közösségfejlesztő programok lebonyolítása. Várt eredmény: 2.000 fő helyi lakos bevonása összesen a különböző humán fejlesztési programokba.

Prioritás	**2. A népességmegtartó képesség erősítését elősegítő, életminőségjavító szolgáltatások fejlesztése** *3. A városi versenyképesség javítása*
Intézkedés	**2.2. Társadalmi-közösségi megújulást, integrációt és kohéziót támogató intézkedések** *3.2. Foglalkoztatás minőségének javítása*
Beavatkozási terület	**2.2.3. A sérülékeny társadalmi csoportok leszakadásának megelőző, integrációjának elősegítő programok megvalósítása** *3.2.2. Rugalmasabb, piacképesebb, teljes spektrumú városi oktatási-képzési kínálat biztosítása alapfoktól a felsőfokig*
Projekt sorszáma, munkacíme:	**H/22. Szociális célú városrehabilitáció – szoft projekt**
Indokoltsága:	A gyermekek óvodai-iskolai teljesítménye összefügg társadalmi-gazdasági hátterükkel, azonban az esélyhátrányok családban zajló átörökítése csak komplex beavatkozással mérsékelhető. Azon gyermekek számára, akik hátrányos helyzetben nevelkednek, egyenlő eséllyel lehetőséget kell biztosítani személyiségük fejlesztéséhez, iskolai és munkaerőpiaci érvényesülésükhöz. Ehhez azonban szükséges a szülők szemléletformálása is, hiszen nem megfelelő minta esetén a gyermekek fejlődése nem lesz egészséges. Fontos az egészséges életmódhoz való pozitív viszonyulás kialakítása is. A Honvéd városrészben 2017-2022 között megvalósuló komplex szociális városrehabilitációs projekt (TOP-5.2.1-15-CS1-2016-00002. Makó Honvéd városrész megújítása) szoft programelemeinek tapasztalatai alapján egyértelművé vált, hogy a fejlesztési tevékenységek folytatása indokolt és szükséges, különös tekintettel a szociális munkára, az itt élő egyének, családok igény szerinti életviteli támogatására. Továbbá az infrastrukturális fejlesztés eredményeképpen, 2022-ben létesülő közösségi ház, valamint szabadtéri közösségi terek/sportpályák nyújtotta lehetőségek jobb kihasználására, a Honvéd városrész közösségi életének kialakítására, az ittélők hasznos szabadidő eltöltésének támogatására.
Rövid tartalma, várt eredményei:	A projektben tervezett tevékenységek hét fő cél elérését szolgálják: 1. Együttműködés a közösségi és egyéni szintű társadalmi integráció feltételeinek megteremtése céljából.

	A cél eléréséhez tervezett programok: közösségfejlesztő, a lakosság beilleszkedését és bevonását e, társadalmi integrációt elősegítő programok. 2. Folyamatos szociális munka megteremtése: pénzügyi, életvezetési tanácsadások, mentorprogram szociális munkások bevonásával. 3. Törekvés a foglalkoztatás elősegítésére: a megyei paktummal együttműködve munkaerőpiaci integrációt támogató programok megvalósítása. 4. Törekvés a kora-gyermekkori, gyermekkori és formális oktatáson kívüli fejlesztésre és oktatás fejlesztésére: gyermekeknek helyi igényekre reagáló programok biztosítása. 5. Törekvés az egészség fejlesztésére: egészségügyi programok, alapellátásban dolgozók képzése, kompetencia fejlesztése. 6. Szolgáltatásokhoz való hozzáférés javítása: segítségnyújtás jogi, adósságkezelési problémák megoldásában, ügyintézések elősegítése, kompetenciák fejlesztése. 7. Bűnmegelőzést, közbiztonság javítását elősegítő programok: szemléletformáló programok. <u>Várt eredmény</u>: 1.626 fő helyi lakos bevonása összesen a különböző szociális, közösségi programokba.
Prioritás	**2. A népességmegtartó képesség erősítését elősegítő, életminőségjavító szolgáltatások fejlesztése**
Intézkedés	**2.2. Társadalmi-közösségi megújulást, integrációt és kohéziót támogató intézkedések**
Beavatkozási terület	**2.2.1. A helyi kötődés, összetartást, közösségfejlesztést szolgáló, intergenerációs és családbarát programok megvalósítása** **2.2.4. A városi kulturális, közösségi, szabadidős és sport programkínálat bővítése** *2.2.2. Lakossági tudatosságot (egészség, életvezetés, környezet, klíma, IKT stb.) erősítő, szemléletformáló programok megvalósítása* *2.2.3. A sérülékeny társadalmi csoportok leszakadásának megelőző, integrációjának elősegítő programok megvalósítása*
Projekt sorszáma, munkacíme:	**H/23. Helyi kötődést, összetartást, közösségfejlesztést szolgáló szoft programok megvalósítása**

Indokoltsága:	A közösségi szolgáltatások a lakosság életminőségét és versenyképességét egyaránt befolyásolják, így számottevően hozzájárulhatnak az elvándorlás csökkentéséhez.
Rövid tartalma, várt eredményei:	A helyi kötődést, összetartást megerősítő programok megvalósítása tervezett, mint például fesztiválok, sportprogramok lebonyolítása. Gyermekek számára közösségfejlesztő programok pl. kirándulások, gyereknapi programok, szünidei programok megvalósítása. A kultúrák közötti párbeszéd erősítését célzó kulturális programok szervezése, valamint a fiatalok helyben maradásának ösztönzése. Makó Város Önkormányzata helyi civil szervezetek bevonásával kívánja megvalósítani a programot, illetve annak egyes elemeit. Várt eredmény: 2.000 fő helyi lakos bevonása összesen a különböző közösségi, közösségfejlesztést célzó programokba.

Egyéb tervezett beavatkozások

Az FVS teljes tervezéssel készült, azaz nem kizárólag a fenntartható városfejlesztés keretébe közvetlenül illeszkedő beavatkozásokat/projekt elképzeléseket foglal magában, hanem azokat is, melyek az elvégzett átfogó helyeztértékelés, illetve lakossági és intézményi kérdőíves vizsgálatok nyomán kitűzött stratégai és tematikus célkitűzések alapján középtávon (2022-2027 között) Makó város számára relevánsak lehetnek. Az egyéb kategóriába sorolt beavatkozások heterogének: beruházási és szoft projekt elképzeléseket találunk köztük. Továbbá, a potenciális projektgazda (jellemzően nem vagy nem csak az Önkormányzat lehet, hanem pl. kkv-k, középiskolák, megyei önkormányzat, kormányhivatal stb.), illetve a lehetséges finanszírozási forrás, az ütemezés is képlékeny még. Ez utóbbiak hátterében több ok is állhat: pl. a műszaki-tartalmi előkészítettség még kezdeti stádiumban van (pl. a digitális átállás és a zöld átállás szakmai/szervezeti megalapozása); vagy részletes tervdokumentáció és/vagy költségbecslés is készült, melyek azonban régiek, elavultak; a tulajdonviszonyok rendezetlenek stb. Ugyanakkor a város fejlődése szempontjából fontos, hogy ezek a tématerületek/projektötletek is megjelenjenek a stratégiában azzal a kitétellel, hogy az FVS 2024. évi felülvizsgálata során tételesen megvizsgálandó, hogy közülük melyek megvalósításának van szakmai-pénzügyi realitása 2027-ig.

Prioritás	2. A népességmegtartó képesség erősítését elősegítő, életminőségjavító szolgáltatások fejlesztése

Intézkedés	2.1. Színvonalas települési közcélú, kiszolgáló és kényelmi szolgáltatások infrastrukturális, fenntartható biztosítása
Beavatkozási terület	2.1.1. A digitalizációs szint növelése a városi közszolgáltatásokban, ITK és okos települési fejlesztések megvalósítása
Beavatkozás témája	***A/ A digitális átállás megalapozását segítő szoft programok***
Indokoltsága, rövid tartalma:	Az elvégzett helyzetfeltárás- és értékelés alapján a lakossági digitális megoldások elérhetősége alacsony szintű. Makó jelenleg nem rendelkezik kifejezetten a lakosságot célzó városi-járási szintű okos platformmal, applikációval. Jelenleg három darab turisztikai/tájékoztató célú közterületi okos eszköz (érintőképernyős információs tábla) van kihelyezve, amelyek Makó látnivalóit mutatják be és hasznos információkat nyújtanak a városról. A lakossági felmérés eredményei alapján a makói lakosok jelentős része nyitott a digitális megoldások irányába. A válaszadók döntő többsége (84%) a digitális alapú szolgáltatások (pl. okos jelzőlámpák; szabad parkolóhely-számláló; elektronikus ügyintézés; elektronikus jegyvásárlás kulturális és sport programokra) legalább egyikének megvalósítását különösen hasznosnak tartaná Makón. A koronavírus-járvány miatti kényszerű távmunka (home office) és távoktatás országszerte, így Makón is rávilágított a digitális (IKT) kompetenciák és eszközállomány használatának/meglétének szükségességére, fontosságára a közszféra (így különösen a pedagógusok), a vállalkozások, illetve az aktív korú felnőtt lakosság és iskolaköteles gyermekek esetében egyaránt. Az FVS cselekvési terv részeként elkészült Digitális átállás menetrend alapján, 2024-ig szükséges a városi Digitális átállás akcióterv kidolgozása. Ennek megalapozásához további, célzott helyzet- és igényfelmérések, tájékoztató rendezvények, illetve az akcióterv részvételi tervezésének megvalósítása szükséges.
Prioritás	3. A városi versenyképesség javítása
Intézkedés	3.1. Gazdasági: ipari és agrár infrastruktúra fejlesztése
Beavatkozási terület	3.1.1. A helyi gazdasági infrastruktúra és üzleti szolgáltatások megerősítése, alkalmazkodóképességének javítása gazdaságélénkítő beavatkozásokkal

Beavatkozás témája	***B/ Helyi ipari vállalkozások és szolgáltatók (különösen a KKV-szektor) infrastrukturális, szakmai tartalmi és kapacitás fejlesztése, megújítása***
Indokoltsága, rövid tartalma:	Makón a szolgáltatások súlya 77,3%, az iparé 16,7%. Ezen belül a szálláshely-szolgáltatás, illetve a kereskedelem, gépjárműjavítás gazdasági ágak felülreprezentáltsága jellemzi a makói gazdasági palettát, ugyanakkor a szakmai, tudományos, műszaki tevékenységet végző vállalatok aránya Makón alacsonyabb, mint megyei viszonylatban. A Csongrád-Csanád Megye Területfejlesztési Koncepciója 2027-ig megfogalmazott területi céljai közül leginkább a Turizmus fejlesztését (S.3.) szolgáló megyei célhoz tud a város kapcsolódni, mivel a turizmust (különösen a Hagymatikumra és a Maros-partra épülően) Makó egyik fő kitörési pontjának tekinti a 2021-27-es időszakban. A turizmus jelentőségének növelése, innovációs képességének és helyi gazdasági szerepének fokozása kiemelt cél. A hármas határ közelsége szintén olyan, közlekedési-logisztikai, gazdasági potenciált rejtő adottság, melyet Makó városa is szeretne a lehető legjobban kiaknázni (S.2.). Ezekhez kapcsolódóan a minőségi szálláshelyek és vendéglátás fejlesztése kiemelt középtávú beavatkozási területek, melyekhez EU-s (pl. GINOP Plusz) és hazai (pl. Kisfaludy Program) pályázati források csatornázhatók be (az önrészt piaci alapú és támogatott bankhitelekből biztosítható). Makó gazdasági ökoszisztémája alapvetően kedvező adottságokkal rendelkezik, mivel országos szinten számottevő, tőkeerős vállalkozások (pl. ContiTech Fluid Automotive Hungária Kft., Givaudan Hungary Kft.) is működnek stabilan a városban. A multinacionális cégek, illetve a jelentős helyi beágyazottságú KKV-k az elmúlt években egyaránt hajtottak végre jelentős beruházásokat. Azonban a térségi gazdasági ökoszisztémán belül bizonyos szerepkörök nem megfelelő súllyal jelennek meg: így pl. a ContiTech vagy a Givaudan esetében sem tudott még kiépülni jelentős mértékű helyi, térségi beszállítói kör. A Makói járás relatíve gyenge innovációs teljesítményű térség, a K+F+I tevékenység szinte teljes egészében hiányzik a város gazdaságából. A város hatályos Gazdasági Programja nem tartalmaz az innovációs teljesítmény növelésére irányuló konkrét elképzeléseket.

	A kisebb helyi vállalkozások egy része nem áll stabil alapokon. A mikro és a kisméretű vállalkozások relatíve alacsony termelékenysége gyakran tőkehiánnyal párosul, így pályázati (EU-s pl. GINOP Plusz és hazai) források és/vagy hitelek (pl. önrészhez) bevonása szükséges a szakmai/technológiai/infrastrukturális továbbfejlődéshez. A pályázatokhoz a különböző szintű (pl. konzorciális) együttműködések, hálózatosodás alapfeltételei megvannak Makón, az Önkormányzat nyitott ez irányban. Továbbá vállalkozásfejlesztési szakmai segítséget is igénybe tudnak venni a KKV-k pl. a Marosmenti Vállakozók Szövetségétől, a Csongrád-Csanád Megyei Kormányhivataltól, valamint a Csongrád Megyei Kereskedelmi és Iparkamarától, mely szervezetek a pályázati lehetőségek nyomon követésében is segítenek.
Beavatkozás témája	***C/ Helyi agrár vállalkozások infrastrukturális, szakmai tartalmi és kapacitás fejlesztése, megújítása***
Indokoltsága, rövid tartalma:	A Csongrád-Csanád Megye Területfejlesztési Koncepciója 2027-ig megfogalmazott területi céljai között szerepel a tiszántúli nagy agrár-ipari városok térszervező erejének megújítása, 3 települést említve, ezek: Hódmezővásárhely, Szentes, Makó. A makói agrártradíciók országos hírűek (hagyma, fokhagyma, hosszúgyökér stb.), bár napjainkra termelésük jelentősen háttérbe szorult a főként a fiatalok elvándorlása, a családi gazdaságok elaprózódása miatt. Ugyanakkor a makói agrár vállalkozói réteg jelentős számbeli növekedése rövid- és középtávon nem várható. A számottevő makói mezőgazdasági termelés ellenére (az országos átlaghoz viszonyítva kifejezetten jelentős, 5,9%) napjainkban a makói agrár-feldolgozóipar szintje alacsony mértékű, fejlesztése és potenciáljának növelése lényeges feladat. Az agráriumban a térségben sikeresen működő Leader HACS-ok kooperációja, hálózatosodása olyan jó gyakorlat, melyre további infrastrukturális fejlesztések és tudásátadás is alapozható. A feldolgozóipar fejlesztése és az innovatív megközelítés olyan megyei célkitűzések, melyekkel értékes mezőgazdasági adottságai miatt Makó is messzemenően tud azonosulni. A térség agrárgazdái, vállalkozásai számára elsősorban a Vidékfejlesztési Program Plusz 2022-27 pályázati forrásai lehetnek becsatornázhatók fejlesztési elképzeléseik megvalósítására, de egyéb uniós (pl. MAHOP Plusz, GINOP Plusz) és hazai lehetőségek (pl. Kisfaludy Program) nyomon

	követése is releváns lehet. A gazdák/gazdaságok jellemzően külső pályázati szakértők bevonásával növelik forrásteremtési esélyeiket.
Prioritás	3. A városi versenyképesség javítása
Intézkedés	3.2. Foglakoztatás minőségének javítása
Beavatkozási terület	3.2.1. A minőségi foglalkoztatás városi szintjének javítása az iparban és a szolgáltatásokban 3.2.2. Rugalmasabb, piacképes, teljes spektrumú városi oktatási-képzési kínálat biztosítása alapfoktól a felsőfokig
Beavatkozás témája	***D/ Térségi foglalkoztatási együttműködések megvalósítása***
Indokoltsága, rövid tartalma:	A TOP-5.1.2-15-CS1-2016-00002 számú, „Makói Paktum – helyi foglalkoztatási együttműködések kialakítása” című projekt 2017-2022 között (hosszabbítással) valósul meg EU-s támogatással, a térségi foglalkoztatás növelése érdekében. A projekt kéttagú konzorciumban valósul meg: Makó Város Önkormányzata (vezetésével) és a Csongrád-Csanád Megyei Kormányhivatal (fő szakmai megvalósító) részvételével. A projekt konkrét célja az emberi erőforrás fejlesztésének, a foglalkoztatás ösztönzésének és a társadalmi együttműködésnek a támogatása, melyet a foglalkoztatás fejlesztésében érintett helyi vállalkozók és egyéb civil szereplők együttműködésével valósítanak meg. Kiemelt cél: a helyi igényekre alapozva, a hátrányos helyzetű álláskereső személyek munkába állásának támogatása. A Foglalkoztatási Paktum területi hatálya az alábbi településeken élő foglalkoztatókra, álláskeresőkre terjed ki: Makó, Kiszombor, Csanádpalota, Kövegy, Királyhegyes, Apátfalva, Magyarcsanád, Nagylak, Maroslele, Földeák, Óföldeák, Csanádalberti, Pitvaros, Nagyér, Ambrózfalva, Algyő, Klárafalva, Ferencszállás, Deszk, Kübekháza, Újszentiván, Tiszasziget, Székkutas, Mártély. A Csongrád-Csanád Megyei Kormányhivatal, illetve a Makói Járási Hivatal Foglalkoztatási Osztályával sikeres és tartós együttműködés alakult, melynek eredményeként összesen 700 fő (pályakezdő, alacsony iskolai végzettségű, tartós álláskereső, 50 év feletti stb.), részesül munkaerőpiaci szolgáltatásban (információnyújtás, mentorálás), illetve képzési-, bérköltség- és bértámogatásban, vállalkozóvá válási támogatásban. Makó Város Önkormányzata indokoltnak és szükségesnek tartja a foglalkoztatási együttműködések további megvalósítását.

	Amennyiben a városi paktum 2021-2027 között nem folytatódhat EU-s pályázati támogatásból, akkor aktívan részt kíván venni a megyei/térségi paktumban.
Beavatkozás témája	***E/ Piacképes, korszerű, esélyteremtő városi oktatási-képzési programok megvalósítása***
Indokoltsága, rövid tartalma:	A makói vállalatok igényeivel alapvetően összhangban van a helyi képzési paletta, ugyanakkor egyre jelentősebb mértékben érződik bizonyos képzések elérhetőségének hiánya. Makón több középfokú oktatási intézmény található, amelyek képzési kínálata kellően széles spektrumú ágazati (mezőgazdaság, kereskedelem, gépészet, humán szolgáltatások stb.), és iskolatípus (gimnázium, szakképzés, szakgimnázium, technikum, felnőttképzés stb.) szempontjából egyaránt. A képzési kínálat szorosan kapcsolódik a Makón működő vállalatok munkaerőigényéhez, mivel a duális képzések megvalósításával élő napi kapcsolat működik a helyi képzőhelyek és a cégek között. A turisztikai szektorhoz kapcsolódó képzések helyben nem érhetőek el (a megyében megtalálhatóak), azonban a Makón tervezett nagyszabású, minőségi gyógyturisztikai és idegenforgalmi szolgáltatás-fejlesztések munkaerőigényének fenntartható biztosítására kiemelten fontos a makói oktatási spektrum turisztikai/vendéglátási profillal való kiegészítése – a különféle iskolatípusokban. Az elvégzett lakossági és intézményi felmérések alapján egyértelmű, hogy szükséges a digitális és nyelvi kompetenciák (IKT) fejlesztése a közszférában, a vállalkozóknál (különösen kkv-k) és a lakosság körében is (különösen az 50+ éves korosztálytól). A magasabb hozzáadott értékkel bíró gazdasági tevékenységek gátja lehet a helyi humán erőforrás képzettségi szintje. Az érettségivel rendelkezők és a felsőfokú végzettségűek aránya a megyei átlag alatti. Felsőfokú oktatási intézmény nem található Makón, viszont ennek meghonosítása nem csupán a város oktatási profiljára, de egész működésére jelentős hatással bírna, ezért ösztönző hatású célkitűzése ez a városnak. Továbbá térségi szempontból is fontos lenne, mivel az iskoláskorúak 34,9%-a jár be napi ingázással valamelyik makói oktatási intézménybe, jellemzően a Makói járás településeiről. A Makói Általános Iskola mindkét tagintézményében alkalmaznak integrációs programokat a hátrányos helyzetű gyermekek számára a lemorzsolódás és a korai iskolaelhagyás megelőzése céljából pl.

	tehetséggondozás, kompetenciafejlesztés, felzárkóztató korrepetálások. Ugyanakkor indokolt volna a megkezdett tanoda-programok folytatása, illetve jelenlétének erősítése a város oktatási kínálatában.
Prioritás	4. A városi és természeti környezet fenntartható, klímavédelmet és értékmegőrzést támogató fejlesztése, zöldítése
Intézkedés	4.1. A települési épített és természetes környezet minőségi, klímatudatos fejlesztése és fenntartható üzemeltetése
Beavatkozási terület	4.1.5. Városi (lakossági, intézményi) klímatudatosságot megalapozó, erősítő tartalmi fejlesztések, szemléletformáló programok megvalósítása
Beavatkozás témája	***F/ A zöld átállás megalapozását segítő szoft programok***
Indokoltsága, rövid tartalma:	A zöld átállás keretében szükséges lehet szemléletformálási/tájékoztató akciók megvalósítására különböző célcsoportoknak (közszféra, vállalkozások, lakosság – különösen gyermekek, fiatalok) pl. klímavédelem, energiatakarékosság, környezeti-természeti értékek, hulladékgyűjtés, -kezelés, közlekedés stb. témakörökben. Cél, hogy a térség lakossága, önkormányzati, gazdasági és egyéb szereplői minél több információhoz jussanak a különböző zöldítő tématerületekről. Fontos, hogy a lakosság és a helyi szereplők gondolkodásába minél jobban épüljön be a klíma-, energia- és környezettudatos szemlélet, a lakosságnak és a helyi szereplőknek igénye legyen az élettér tudatos alakításában és védelmében való részvételre. A tervezett infrastrukturális beavatkozásokhoz is jól kapcsolódhatnak szoft programok pl. a városi zöldfelületek fejlesztésével, bővítésével javítható a levegő minősége. A nagyobb kiterjedésű és jól tervezett zöldfelületek több port és egyéb légszennyező anyagot tudnak megkötni. A zöldfelületek bővítése, fejlesztése növeli a térség ÜHG-elnyelő kapacitását. A fotoszintézis révén a jelentősebb kiterjedésű zöldfelületek nagy mennyiségű CO_2-ot kötnek meg. A cél támogatja a települések mikroklímájának javítását is, csökkentve a hőszigethatást. A zöldfelületek például párásítják a települési levegőt, illetve a párologtatás révén csökkentik a hőmérsékleti maximumokat. A cél megvalósítása a térségi ökoszisztémákat, a helyi bioszférát is fejleszti. A zöldterületek fenntartását is támogatni szükséges. Például digitális megoldások segítségével bizonyos esetekben előre jelezhető és

	elkerülhető a növények károsodása, csökkenthető a zöldfelületek fenntartási költsége. A levegőminőség folyamatos mérése és az eredményeinek közzététele is segíti a fenntarthatóbb települési környezet kialakítását. Az FVS cselekvési terv részeként elkészült Zöld átállás menetrend alapján, 2024-ig szükséges a városi Zöld átállás akcióterv kidolgozása. Ennek megalapozásához további, célzott helyzet- és igényfelmérések, tájékoztató rendezvények, illetve az akcióterv részvételi tervezésének megvalósítása szükséges. Az akcióterv kidolgozásában számos helyi szereplő lehet érintett az Önkormányzat mellett pl. közműcégek, közlekedési vállalat, különböző hatóságok, szakmai szervezetek (kamara, kormányhivatal) és civil szervezetek. Ezek mellett a helyi lakosság aktív részvételi bevonása is fontos feladat.
Beavatkozás témája	***G/ Napelempark létesítése***
Indokoltsága, rövid tartalma:	A város zöld átállását elősegítő tervezett infrastrukturális energetikai fejlesztések sorába illeszkedik a megújuló energiaforrások arányának jelentős növelése középtávon a város működtetésében – a közintézményi, vállalati és lakossági szektorokban egyaránt.
Intézkedés	4.2 Fenntartható közlekedésfejlesztés
Beavatkozási terület	4.2.1 A gyalogos-, kerékpáros- és gépjármű-közlekedés hálózatos rendszerének korszerűsítése, továbbfejlesztése, kiegészítő infrastruktúrák létrehozása
Beavatkozás témája	***H/ A városi parkolási helyzet javítása***
Indokoltsága, rövid tartalma:	Makó turisztikai forgalmának számottevő növekedésével a Városközpont városrészben, elsősorban a Hagymatikum Gyógyfürdő környezetében problémát okoz a parkolóhelyek hiánya, így a helyi lakosok hivatali ügyintézését, vásárlását, kulturális-közösségi programokon való részvételét éppúgy megnehezítik a parkolási nehézségek, mint az idelátogatók nyugodt szabadidő-eltöltését – különösen a hétvégi, ünnepi és nyári időszakokban. A városban fizetős parkolási övezet nincs, a várakozás ingyenes. P+R parkolóval nem rendelkezik Makó. Az elmúlt évek fejlesztéseinek köszönhetően a parkolóhelyek száma ugyan megnövekedett, de a 2021 végén elvégzett lakossági fejlesztési igényfelmérés eredményei alapján a makóiak legkevésbé parkolási helyzettel voltak elégedettek a

	városközpontban, ami főként a kiemelt közintézmények közelében okoz számukra jelentős nehézséget (35%). Továbbá a válaszadók harmada jelezte a digitális parkolóhely-számlálálás bevezetésének igényét is. Összegezve: a folyamatban levő és középtávon tervezett, számottevő további turisztikai fejlesztések és ezzel összhangban a növekvő látogatószám, illetve a helyi lakosok parkolási igényei miatt, ütemezetten újabb parkolóhelyek létesítése szükséges különösen a Városközpontban, melyhez a lehetőségek függvényében pályázati, saját városi és egyéb források bevonása szükséges.

6.4. VÁROSTÉRSÉGI SZINTŰ BEAVATKOZÁSI TERÜLETEK RÉSZLETEZÉSE

Jelen FVS esetében nem releváns az alfejezet.

6.5. STRATÉGIA EGYÜTTMŰKÖDÉSI MENETRENDEK

6.5.1. ZÖLD ÁTÁLLÁS MENETREND

A városi zöld átállás megtervezése, céljainak, stratégiájának és a megvalósítást szolgáló projekteknek az azonosítása részvételi tervezésen alapuló, hosszú folyamat. Az FVS elkészítésénél hosszabb időtávot igényel egy város klímaalkalmazkodási stratégiájának és megvalósítási tervének részletes kidolgozása, így az FVS keretében egy **menetrend** készül. A zöld átállás menetrend kialakítja **a város zöld finanszírozási keretrendszerét**, alapját képezi a **zöld átállás** megvalósításának, valamint kialakítja az ütemtervet, amely alapján az átállás kidolgozása (projektek, finanszírozás, monitoring stb.) megtörténik 2024. december 31-ig.[173]

6.5.1.1. Előkészítés

A zöld átállás menetrend elkészítéséhez a jelenlegi helyzet zöld dimenzió menti bemutatásából kell kiindulni. A **zöld város dimenzió** által érintett hat szempont:

1. az éghajlatváltozás hatásainak mérséklése;
2. az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodás;
3. a vízi erőforrások fenntartható használata és védelme;
4. a körforgásos gazdaságra való áttérés;
5. a szennyezés megelőzése és csökkentése;
6. a biológiai sokféleség és az ökoszisztémák védelme és helyreállítása.

6.5.1.1.1. Az éghajlatváltozás mérséklése

Az éghajlatváltozás felgyorsulásához jelentősen hozzájárul az emberi tevékenység okozta üvegházhatású gázkibocsátás, melyet főleg a fosszilis energiaforrások elégetése okoz (földgáz, kőolaj, kőszén). Az éghajlatváltozás mérséklése az **ÜHG[174] kibocsátásának csökkentésével** és ezen gázok elnyelésével érhető el elsődlegesen. Ennek keretében **növelni kell** a – lehetőleg minél nagyobb CO_2 megkötő képességű – **növényekkel borított felületeket**, **csökkenteni kell az energiafelhasználást**, illetve a fennmaradó szükséges energiafelhasználást minél nagyobb arányban **megújuló energiaforrásokból** kell biztosítani.

A település területén jelenleg alig találhatók erdőségek, így jelentős potenciál adódik (akár többfunkciós) **erdőterületek kialakítására**, és ezáltal a **szén-dioxidmegkötés növelésére**. Az **energiafelhasználás csökkentése** történhet a nem feltétlenül szükséges energia fel nem használásával (pl. autóhasználat helyettesítése, elektromos eszközök használatának

[173] Forrás: FVS Módszertani Kézikönyv 87. old.
[174] üvegházhatású gáz

csökkentése), illetve **energiahatékonyság növelésével** (pl. szigetelés, fűtéskorszerűsítés, világítás korszerűsítése). Az utóbbi két módszerben szintén jelentős potenciálok vannak a településen, bár az energiahatékonyság növelése sok esetben jelentősebb méretű források felhasználását igényli. A megújuló energiák minél szélesebb körű hasznosítása terén is komoly lehetőségei vannak a településnek, azonban sok esetben ez is forrásigényes beruházásokat igényel.

Makó külterületén jelenleg a mezőgazdasági hasznosítás dominál, döntően szántók formájában. Jelentős fásítási programok nem zajlottak az elmúlt években. A lakosság, a helyi szereplők és az önkormányzati intézmények körében azonban egyre ismertebb és népszerűbb a **megújuló alapú energiatermelés** (pl. hőszivattyús, geotermikus energiát és biomasszát hasznosító, illetve napelemes és napkollektoros rendszerek révén), és ennek további **jelentős növekedése várható** a jövőben, melyet az energiaárak várható emelkedése tovább fog erősíteni. A megújuló energiatermelés aránya jelenleg még nem számottevő. A **magasabb energiahatékonyságot célzó beruházások** folyamatosan zajlanak a Makón élők és a makói (gazdasági, civil stb.) szereplők megbízásából.

Az Önkormányzat számos lépést tett az éghajlatváltozás mérséklésére a közelmúltban. Ez elsősorban az **önkormányzati épületek energiahatékonyságának növelésében**, napelemes és **napkollektoros rendszerek** telepítésében és a **távhőszektor energetikai fejlesztésében** testesült meg, de közvetetten a **kerékpáros infrastruktúra fejlesztésével** (pl. kerékpárút építés) is mérsékelte az Önkormányzat az ÜHG kibocsátást. Ezek mellett az **erdősítési** projekt is segíti a város éghajlatváltozásra gyakorolt hatásának csökkentését. Az erdősítés I. ütemeként a Maros-parton a volt versenypálya területén a kemping melletti terület átminősítése és 4,6 ha tölgyerdő telepítése van folyamatban. A II. ütemben további 3,1 hektáron nyárfatelepítés tervezett, mintegy 3100 egyeddel.

6.5.1.1.2. Az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodás

Az éghajlatváltozáshoz történő alkalmazkodás hozzájárul a várható, jövőbeli éghajlat által az emberekre, a természetre és a gazdasági tevékenységre gyakorolt kedvezőtlen hatások kockázatának csökkentéséhez. Makón az éghajlatváltozás kedvezőtlen hatásai leginkább az **árvizek és belvizek kialakulásában**, a csapadék egyenlőtlenebb eloszlásában és csökkenő mennyiségében (aszályosodás), illetve a **meleg szélsőségek** (pl. forró napok száma) egyre gyakoribb előfordulásában érhető tetten.

Az **új zöldfelületek** csökkentik a klímaváltozás egyes hatásait (pl. hőségnapok száma és átlaghőmérséklete), illetve ideálisabb mikroklímát biztosítva a lakosság számára az alkalmazkodás eszközéül is szolgálnak. Mindezen felül a település vízgazdálkodását is segíthetik, így akár vagyonvédő funkciójuk is előtérbe kerülhet. Makó az elmúlt években kiemelt figyelmet fordított a zöldfelületi fejlesztésekre, ami azért is fontos, mivel a térségben igen kevés az erdőterület. A korábban említett erdősítési projekten felül 2000 óta zajlik a babafa program (3939 fa), illetve a **fasorok megújítása és bővítése** a 2015-ben elkészített **Fásítási terv** alapján történik.

Makón szükséges a **vízgazdálkodás és a csatornahálózat fejlesztése** részben a klímaváltozás hatásai miatt is. A csapadék szeszélyesebb eloszlását, az aszályos periódusokat, a belvízveszélyt és a várhatóan csökkenő csapadékmennyiséget tudatosabb csapadékvízgazdálkodással lehet mérsékelni. Ennek keretében a város a helyi csatornahálózat fejlesztésére, a helyben tartást és késleltetett levezetést szolgáló vízvisszatartási és vízkár-elhárítási célú tározók integrált szemléletben történő fejlesztésére, rekonstrukciójára egyaránt szükség lesz.

6.5.1.1.3. A vízi erőforrások fenntartható használata és védelme

A vízi erőforrások tekintetében a felszíni és felszín alatti vizeket is számításba kell venni. Makó vízföldrajzi szempontból a **Maros vízgyűjtőjéhez** tartozik. A Maros vízminőségét jelentősen befolyásolják a román szakaszon belevezetett ipari és lakossági szennyvizek, de az Élővíz-csatorna és a Szárazér szennyezett vize is fokozza a **vízminőségi problémákat**. Ugyanakkor a Maros ökológiai állapot/potenciál besorolása jó, melyen a kiépült szennyvízhálózat és a szennyvíztisztító is sokat segített.

A **talajvíz oldott sótartalma (NaCl) igen magas**, amely hasznosítást jelentősen megnehezíti. Ezzel szemben a mélységi vizek – összetételük alapján – ivóvíznek és többféle ipari felhasználásra is alkalmasak, kiváló minőségűek.

6.5.1.1.4. A körforgásos gazdaságra való áttérés

Makón a körforgásos gazdaság jelenleg leginkább a **hulladékgazdálkodáshoz** kötődik. 2018-tól az FBH-NP Nonprofit Kft.[175] látja el a hulladékgazdálkodási feladatokat Makón, így a biológiailag lebomló, a szelektíven gyűjtött és a kommunális hulladék elszállítása mellett évi két alkalommal házhoz menő lomtalanítást is szolgáltatnak.

A **kommunális hulladék** begyűjtése heti rendszerességgel történik hétköznapokon, míg a **szelektív hulladék**é a hónap első hetében. A vegyes hulladék gyűjtésének napján kerül a biológiailag lebomló hulladék gyűjtésére is sor, melyek aprítás és komposztálás után hasznosításra kerülnek. Az elkészült komposzt a Regionális Hulladéklerakókban (Vaskút, Kiskunhalas, Felgyő) szerezhető be.

A városban 2011 óta növekedést mutatott az elszállított hulladékmennyiség (28%-kal), azonban az utóbbi években már csökkenés tapasztalható. A szelektív hulladék (papír, fém, műanyag) részesedése a kidobott anyagamennyiségből ugyanezen az időtávon 1%-ról 25%-ra emelkedett. Makó lakossága a település **hulladékgyűjtő udvarát** is használhatja.

6.5.1.1.5. A szennyezés megelőzése és csökkentése

A szennyezés megelőzése és csökkentése a vízbe, talajba vagy a levegőbe történő szennyezőanyagok kibocsátásának megelőzésére, csökkentésére irányul. A vizek szennyezését a korábban látható szennyvíztisztító-beruházások, illetve a **szennyvízhálózatok bővítése**

[175] FBH-NP Nonprofit Kft., http://mako.hu/2021/07/07/2021-evi-hulladekgyujtes-rendje/

segítette, azonban a szennyvízhálózatba bekötött épületek aránya jelenleg 88,6%-os, azaz még nem teljes körű. A szippantóautók elsősorban a Makói szennyvíztelepre szállítják a szennyvizet, azonban a **kommunális szennyvíz talaj- és talajvízterhelése** valószínűleg problémát jelent a településen.

Lehetséges felszíni, nagy területre kiterjedő **talajszennyező** forrásként jöhetnek számításba a város közigazgatási határán belül tevékenykedő, több 10-100 hektáron gazdálkodó mezőgazdasági üzemek az esetenként nem megfelelő szerves- és műtrágyázási gyakorlat miatt.

A **levegőminőség kedvezőnek** mondható Makón az Országos Légszennyezettségi Mérőhálózat adatai alapján, azonban valószínűsíthető, hogy a **fűtési időszakban** a **szállópor szennyezettség** megnövekszik a városban. A lakosság általi légszennyezőanyag-kibocsátás elsődleges okaként említhető az, hogy a környezeti és egészségi szempontból rendkívül **ártalmas tüzelőanyagokat** a lakosság gyakran elavult berendezésekben, nem megfelelő tüzelési technikával égeti el, ami tovább fokozza a **károsanyag-kibocsátást**.

Az **ipari légszennyezés** elsősorban a létesítmények szűkebb környezetét érinti, míg a **mezőgazdasági** tevékenységek esetében a termőterületek elhelyezkedéséből adódóan a **szálló és ülepedő por** szennyezésének az uralkodó szélirányok felől kitett leginkább a város. Makó a levegőminőségének javítására is hangsúlyt fektet. Ennek is köszönhető, hogy a **levegőminőség javítása** érdekében fejlődik a település **kerékpárút- és elkerülőút-hálózata**, részben a levegőminőség fejlesztése indokolja az Önkormányzat **épületenergetikai** beruházásait, illetve a városi **zöldterületfejlesztéseket** és a **fásítást**.

A közúti forgalom által okozott **zajterhelés** elsősorban az M43 és a 430. sz. II. rendű főút, lakóterületeket elkerülő szakaszának kiépítéséig volt jelentős. Napjainkban nagyobb mértékű határérték túllépés a **43. sz. főút déli bevezető szakasza** mentén, a kisvárosi lakóterületen lép fel, de a korábban bemutatott egyéb útszakaszok (1.17.4 alfejezet) is zajterhelést jelentenek a környezetükben lévő lakóterületekre. A rendkívül alacsony forgalom miatt a vasúti közlekedésből származó zajterhelés nem számottevő, emellett Makón **nincsenek jelentős zajkibocsátó ipari létesítmények**, lakóövezetbe ékelődő ipari területek, így az ipari eredetű zajterhelés sem jelentős.

6.5.1.1.6. A biológiai sokféleség és az ökoszisztémák védelme és helyreállítása

A településen a természeti ökoszisztémák helyzetét nagyban befolyásolja az évszázadok alatt kialakult tájhasználat. A település külterületein jellemzően az **intenzív mezőgazdasági művelés** a meghatározó, ezért ezeken a területeken, illetve a beépített területeken természetközeli ökoszisztémákról nem beszélhetünk. Az Erdők övezete és az Ökológiai hálózat elemei képviselik leginkább az ökoszisztémák szempontjából relevánsabb területeket. A **fennmaradt ökoszisztémákat** a település terjeszkedése, illetve az illegális hulladéklerakók veszélyeztetik leginkább.

6.5.1.2. Célok megfogalmazása és rendszerezése, zöld fejlesztések beavatkozási területeinek meghatározása

A városi zöld átállás komplex célrendszere a városi karbonsemlegességi cél elérését szolgálja. Ennek kidolgozása az FVS elkészítésére jelenleg nyitva álló időkereten túlmutató feladat, és az érintettek széleskörű bevonásával, egyeztetéseivel valósulhat meg[176]. **A zöld átállás komplex célrendszerének megalkotása zöld finanszírozási keretrendszerben történik meg 2024-ig**. Ebből fakadóan Makó Város Önkormányzata jelenleg egy **előzetes célrendszert** fogalmaz meg az előkészítő részben szereplő megállításokra támaszkodva. A célok kijelölése a zöld város dimenzió fentebb már említett hat fő szempontja figyelembe vételével történt, ezek:

A zöld város dimenzió szempontjai:

1. az éghajlatváltozás hatásainak mérséklése;
2. az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodás;
3. a vízi erőforrások fenntartható használata és védelme;
4. a körforgásos gazdaságra való áttérés;
5. a szennyezés megelőzése és csökkentése;
6. a biológiai sokféleség és az ökoszisztémák védelme és helyreállítása.

Az FVS célrendszerében két stratégiai cél és összesen négy tematikus cél kapcsolódik a zöldülő város dimenzióhoz (lásd alábbi táblázat!). Az egyes szempontokhoz való kapcsolódást számok jelölik a részcélok rubrikáiban. A legerősebb kapcsolódások vastagított számokkal láthatók a részcélok oszlopban.

Stratégiai célok	Részcélok
S1 VONZÓBB MAKÓ – A város vonzerejének és imázsának erősödése a hármashatár menti pozíció jobb kihasználásával	S1/T4. Rendezett, szép és megújuló városi épített és zöld környezet fenntartható bővülése
	A részcél kapcsolódása a zöldülő város szempontjaihoz: 1.,**2.**,3.,5.,**6.**
S4. ZÖLDEBB MAKÓ - Az éghajlatváltozás kedvezőtlen hatásainak mérséklése, a város klímatudatos, fenntartható zöldítése	S4/T1. A megújuló energiák szerepének és arányának növelése a városi közcélú és lakossági fejlesztéseknél, szemléletformálás
	A részcél kapcsolódása a zöldülő város szempontjaihoz: **1.,2.**,4.,**5.**
	S4/T2. A települési épített környezet és közlekedés klímatudatos fejlődése és fenntartható üzemeltetése
	A részcél kapcsolódása a zöldülő város szempontjaihoz: **1.**,2.,3.,4.,**5.**,6.
	S4/T3. A városi zöld (zöldterületek, zöldfelületek) és kék (vízgazdálkodás) infrastruktúra minőségi, klímatudatos fejlődése
	A részcél kapcsolódása a zöldülő város szempontjaihoz: **1.,2.,3.**,5.,**6.**

59. táblázat: Az FVS célrendszerében a zöldülő város dimenzió

A zöld átállás menetrend célrendszere a Makót érinti elsősorban, de közvetetten kihat a Makói járásra is (bár pl. az ÜHG kibocsátás csökkenésével minimális mértékben a teljes bolygóra is).

[176] Forrás: FVS Módszertani Kézikönyv 87. old.

A zöld átállás beavatkozási területei minden esetben pozitív hatással vannak a települési környezetre.

Z1 Zöld szemléletformálás			
A szemléletformálási akciók a klímavédelem, az energiatakarékosság, a közlekedés és a környezeti értékek köré összpontosulnak. Cél, hogy a település lakossága, a (gazdasági, civil stb.) szereplői, az önkormányzati szféra munkatársai minél több információhoz jussanak ezeken a tématerületeken. Fontos, hogy a lakosság és a helyi szereplők gondolkodásába minél jobban épüljön be a klíma-, energia- és környezettudatos szemlélet, a lakosságnak és a helyi szereplőknek igénye legyen az élettér tudatos alakításában és védelmében való részvételre. A 6.1. Cselekvési terv beavatkozásai között tervezettek a különböző szektorok (köz, vállalati, civil/ lakossági) jobb tájékozódását, szemléletformálást elősegítő szoft programelemek.			
Beavatkozási területek			
Z1/B1 Energia-takarékossággal és megújuló energiákkal kapcsolatos szemléletformáló akciók	Z1/B2 Közlekedéshez kapcsolódó szemléletformáló akciók	Z1/B3 Környezeti értékekkel és környezetvédelemmel (pl. helyes lakossági fűtés) foglalkozó szemléletformáló akciók	Z1/B4 Klímavédelmi és környezetvédelmi akciók szervezése a közoktatásban
Kapcsolódása a zöldülő város szempontjaihoz			
1., 5.	1., 5.	1., 2., 3., 4., 5., 6.	1., 2., 3., 4., 5., 6.

Z2 Az energiahatékonyság és a megújuló energiatermelés növelése				
A település ÜHG emissziójának döntő része az energiafogyasztáshoz és az energiatermeléshez köthető CO_2 kibocsátásból adódik. Ezen belül a háztartások fűtése, az önkormányzati és a gazdasági szféra kibocsátása jelenti a legnagyobb problémát. A cél magában foglalja az energiahatékonyság és a megújuló energiák fogyasztók általi közvetlen termelésének növelését (pl. épületfelújítás; szigetelés; fűtés- és egyéb gépészeti korszerűsítés; napelemek telepítése épületekre vagy burkolt felületekre). Ez klíma- és környezetvédelmi, illetve a helyi szereplők fenntartható gazdálkodása szempontjából is nélkülözhetetlen.				
Beavatkozási területek				
Z2/B1 Lakóépületek energetikai korszerűsítésének és a megújuló energia hasznosításának ösztönzése	Z2/B2 A közvetetten és közvetlenül önkormányzati és állami tulajdonban lévő épületek energetikai korszerűsítése és megújuló energia	Z2/B3 A helyi vállalatok működésének energiahatéko-nyabbá tétele, megújuló energiatermelésre irányuló beruházásaik támogatása	Z2/B4 A város távhőrendszerének intelligens korszerűsítése	Z2/B5 A közvilágítás fejlesztése, a lámpatestek LED-esre cserélése

	hasznosításuk elősegítése			
Kapcsolódása a zöldülő város szempontjaihoz				
1., 2., 5.	1., 2., 5.	1., 2., 5.	1., 5.	1., 5.

Z3 Fenntartható, intelligens városi közlekedésfejlesztés és -szervezés

A cél magában foglalja az alacsonyabb emissziót jelentő közlekedési módok előtérbe helyezését és infrastruktúra-hálózatuk fejlesztését. Ez egyrészt a kerékpáros és gyalogos közlekedés feltételeinek javítását és kiterjesztését jelenti, másrészt a közösségi közlekedés modernizálását és versenyképesebbé tételét (pl. korszerű járműállomány, valós idejű menetrendek, egyes közlekedési módok közötti átjárás megkönnyítése és intelligens útvonaltervezés).

A cél beavatkozásai közé sorolható a parkolás okos fejlesztése, a változó forgalmi viszonyokat állandóan figyelő, intelligens forgalomirányítás kialakítása. A cél hozzájárul a felesleges gépjárműhasználat elkerüléséhez, a forgalmi torlódások mérsékléséhez, a légszennyezés és az ÜHG kibocsátás csökkentéséhez.

Beavatkozási területek					
Z3/B1 A gyalogos közlekedés feltételeinek javítása	Z3/B2 A kerékpáros közlekedés feltételeinek javítása	Z3/B3 A közösségi közlekedés fenntartható fejlesztése, versenyképességének növelése	Z3/B4 A parkolás okos és fenntart-ható fejlesztése	Z4/B4 Forgalom-csillapítás	Z3/B5 Az intelligens forgalom-irányítás kialakítása
Kapcsolódása a zöldülő város szempontjaihoz					
1., 5.	1., 5.	1., 5.	1., 5.	1., 5.	1., 5.

Z4 Körforgásos gazdaság ösztönzése, helyi ellátási láncok fejlesztése

A körforgásos gazdaságra való átállás az újrahasználat és az újrahasznosítás előtérbe helyezésével segít minimalizálni a keletkező hulladékok mennyiségét, illetve segít megtalálni a keletkező melléktermékek legideálisabb felhasználási módját. A körforgásos gazdaság zárt ellátási láncok kialakítását helyezi előtérbe, ezzel is kímélve a helyi ökoszisztémát, csökkenti a város áruimportját és ezáltal a településről kiáramló pénzügyi forrásokat. A rendszer kiterjesztése energiatermelésre és energiamegtakarításra is alkalmas: pl. ide sorolható a csatornarendszer hőenergiájának hasznosítása, az állattartótelepeken keletkező biogáz hasznosítása, az egyes anyagok (pl. üveg) újrahasználásával és újrahasznosításával járó tetemes energiafelhasználás redukálása. A helyi ellátási láncok szélesebb körű alkalmazása energiamegtakarítást és kibocsátáscsökkenést eredményez a kevesebb szállítás és csomagolás vagy éppen a szállítás- és csomagolásmentesség révén.

Beavatkozási területek

Z4/B1 A körforgásos gazdaság elterjedésének ösztönzése a gazdaságban	Z4/B2 Hulladék-gazdálkodás fejlesztése, a biogáz energetikai hasznosítása (elsősorban szennyvíztelepen, állattartó telepeken)	Z4/B3 Rövid ellátási láncok kialakításának ösztönzése	Z4/B4 A szennyvíziszap mezőgazdasági hasznosítása
Kapcsolódása a zöldülő város szempontjaihoz			
1., 3., 4., 5.	1., 3., 4., 5., 6.	1., 4., 5.	1., 4., 5.

Z5 Egészséges és fenntartható települési környezet kialakítása

A zöldfelületek fejlesztésével, bővítésével javítható a levegő minősége. A nagyobb kiterjedésű és jól tervezett zöldfelületek több port és egyéb légszennyező anyagot tudnak megkötni. A zöldfelületek bővítése, fejlesztése növeli a település ÜHG-elnyelő kapacitását. A fotoszintézis révén a jelentősebb kiterjedésű zöldfelületek nagy mennyiségű CO_2-ot kötnek meg. A cél támogatja a település mikroklímájának javítását is, csökkentve a hősziget hatást. A zöldfelületek például párásítják a települési levegőt, illetve a párologtatás révén csökkentik a hőmérsékleti maximumokat. A cél megvalósítása a helyi ökoszisztémákat, a helyi bioszférát is fejleszti. A zöldterületek fenntartását is támogatni szükséges. Például digitális megoldások segítségével bizonyos esetekben előre jelezhető és elkerülhető a növények károsodása, csökkenthető a zöldfelületek fenntartási költsége. A levegőminőség és a zajterhelés folyamatos mérése, az eredmények közzététele is segíti a településrendezési döntések meghozatalát, a fenntarthatóbb települési környezet kialakítását. Mindezek mellett az illegális hulladéklerakók felszámolása és az újak keletkezésének megakadályozása is támogatja a környezeti állapot javítását, a zöldfelületek funkcióinak megőrzését/visszaállítását.

Beavatkozási területek			
Z5/B1 Új zöldfelületek/ zöldterületek kialakítása, a meglévők fejlesztése	Z5/B2 Az illegális hulladéklerakók felszámolása, az újak kialakulásának megakadályozása	Z5/B3 A zöldfelületek gondozásának fejlesztése, digitális megoldások alkalmazása	Z5/B4 A levegőminőség és a zajterhelés monitoringrendszerének fejlesztése
Kapcsolódása a zöldülő város szempontjaihoz			
1., 2., 3., 4., 5., 6.	1., 3., 5., 6.	2., 3., 6.	5., 6.

Z6 Külterületek fenntarthatóságának javítása

A város külterülete döntően mezőgazdasági felhasználás alatt állnak. A korábbi természetes növényborítás (különféle erdőségek) már több száz éve visszaszorulóban van, napjainkra már csak minimális területeken maradtak fenn az erdők. Ebből fakadóan a külterületek ökoszisztéma értéke is jelentősen lecsökkent, illetve a településeket szolgáló funkciók is degradálódtak (pl. por- és szélvédelem, a települési klíma javítása, rekreációs szolgáltatások). A külterületek fenntarthatóságának javítása és a megmaradt természeti értékek védelme nemcsak az éghajlatváltozás mérséklése miatt alapvető fontosságú, hanem gazdasági, egészségügyi és rekreációs szempontból is lényeges.

Beavatkozási területek			
Z6/B1 A külterületek beépítésének megakadályozása	Z6/B2 Fenntartható mezőgazdaság ösztönzése	Z6/B3 A mezőgazdasági területek hiányzó erdősávjainak létrehozása, véderdők telepítése, külterületi utak menti fasorok kialakítása	Z6/B5 Veszélyeztetett természeti értékek megóvása
Kapcsolódása a zöldülő város szempontjaihoz			
1., 3., 5., 6.	1., 2., 3., 4., 5., 6.	1., 5., 6.	1., 3., 6.

Z7 A város vizeinek védelme és fenntartható hasznosítása			
Az éghajlatváltozással egyre szélsőségesebbé válhat a csapadék eloszlása, az éves összmennyiségben is fokozatos csökkenés várható. Ezért kiemelt fontosságú a vízpótlás megoldása, a csapadékvíz minél nagyobb részének helyben tartása és tárolása. A települési felszíni és felszín alatti vizeket számos módon terheli a lakosság és a helyi szereplők. Cél a mezőgazdasági és egyéb forrású talajvízszennyezés csökkentése, a talajvíz összetevőinek rendszeres vizsgálata.			
Beavatkozási területek			
Z7/B2 A csapadékvíz helyben tartásának és felhasználásának ösztönzése	Z7/B3 A csapadékvízgyűjtő- és vízelvezető-hálózat fejlesztése	Z7/B4 A szennyvízhálózat bővítése	Z7/B5 A talajvíz-szennyezés monitoring-hálózatának kiépítése
Kapcsolódása a zöldülő város szempontjaihoz			
2., 3., 4.	2., 3.	3., 4., 5., 6.	3., 6.

60. táblázat: A zöld átállás előzetes céljai és a beavatkozási területek

6.5.1.2. A zöld átállás kidolgozásának szervezeti kérdései és ütemezése

A városi zöld átállás részletes megtervezésének irányítója és a stratégiai döntések meghozója **Makó Város Önkormányzata** lesz, a zöld finanszírozási keretrendszer megalkotásába külső szakértő bevonása is tervezett.

A tervezési folyamatban **számos helyi szereplő érintett** Makó Város Önkormányzata mellett a helyi közműcégeken, a Volánbusz Zrt.-n át a különböző hatóságokig, szakmai szervezetekig és civilekig. Ezek mellett a helyi lakosság is véleményezheti és javaslatot tehet a keretrendszer első verziójához kapcsolódóan, illetve a megvalósítás során is lehetőségük lesz részt venni a folyamatokban. A potenciális érintetti kört és a résztvevők tervezés és a megvalósítás során ellátott feladatait az alábbi táblázat részletezi.

Szereplők	Feladat a tervezésben	Feladat a megvalósításban
Makó Város Önkormányzata	stratégiai döntések, finanszírozás, beszerzés és tervezés koordinálása, adat- és információszolgáltatás koordinálása, véleményezés	stratégiai döntések, finanszírozás, beszerzések, partnerség és monitoring koordinálása
Makói Városgazdálkodási Nonprofit Kft.	adat- és információszolgáltatás, véleményezés	megvalósításban való részvétel, monitoring tevékenység
Volánbusz Közlekedési Zrt.	adat- és információszolgáltatás, véleményezés	megvalósításban való részvétel, monitoring tevékenység
Alföldvíz Zrt.	adat- és információszolgáltatás, véleményezés	megvalósításban való részvétel, szemléletformálás, monitoring tevékenység
DAREH Bázis Nonprofit Zrt.	adat- és információszolgáltatás, véleményezés	megvalósításban való részvétel, szemléletformálás, monitoring tevékenység
Érintett hatóságok, szakmai szervezetek (pl. OVF, Katasztrófavédelem, MVM)	adat- és információszolgáltatás, véleményezés	országos/regionális rendszerekbe való kapcsolódás biztosítása, megvalósításban való részvétel
Oktatásban érdekelt szervezetek (pl. helyi óvodák, Hódmezővásárhelyi Tankerületi Központ)	adat- és információszolgáltatás, véleményezés	környezetei nevelés, szemléletformálás, monitoring, megvalósításban való részvétel
Zöld átállás témakörében véleményt formáló civil és egyéb szervezetek	adat- és információszolgáltatás, véleményezés	szemléletformálás monitoring tevékenység
Gazdasági szereplők és az őket képviselő szervezetek (pl. kamarák)	adat- és információszolgáltatás, véleményezés	pénzügyi hozzájárulás, CSR, megvalósításban való részvétel
Makó lakossága	véleményezés	opcionális bekapcsolódási lehetőségek a megvalósításba

61. táblázat: A zöld finanszírozási keretrendszer tervezésének és megvalósításának szereplői

A **zöld finanszírozási keretrendszer tervezése** az előzetes elképzelések szerint még **2022. negyedik negyedévében** megkezdődik a külső szakértő kiválasztásával, amelyet a részletes **munkaterv** elkészítése, majd a **partnerségi folyamat** megtervezése és elindítása követ (ez a keretrendszer tervezésének teljes folyamatát végigkíséri).

A 2023-2024-ben zajló keretrendszer-készítési folyamat során szükséges a jelen menetrendben lefektetett előzetes **célok** pontosítása, véglegesítése, a **beavatkozási struktúra** végső formába öntése, mellyel párhuzamosan megtörténik a beavatkozások, illetve a **konkrét projektek** értékelési és kiválasztási rendszerének kidolgozása. A megvalósítás finanszírozása érdekében **üzleti-finanszírozási terv** készítése szükséges, mely a költségigények mellé potenciális pénzügyi forrásokat rendel.

A zöld átállás előrehaladásának **monitorozása** érdekében az **allokációs- és hatásjelentések** rendszere is kidolgozásra kerül. A **zöld finanszírozási keretrendszer végleges változata** legkésőbb **2024. december 31**-ig benyújtásra kerül az Irányító Hatósághoz jóváhagyásra.

6.5.2. DIGITÁLIS ÁTÁLLÁS MENETREND

6.5.2.1. Előkészítés: felkészültség, előkészítettség

Egyértelmű tendenciaként mutatkozik meg, hogy a városok világszerte egyre nagyobb mértékben tesztelnek és adaptálnak innovatív, fenntartható és integrált megoldásokat annak érdekében, hogy zöldebb, hatékonyabban működő és – végső soron – élhetőbb helyekké váljanak. A digitális technológia egyre szélesebb körű alkalmazása nem csupán előnyöket, de kihívásokat is jelent a települések számára. Az **önkormányzati szféra, a gazdasági és non-profit szervezetek**, illetve a **lakosság** körében is **szemléletváltásra**, illetve **felkészítésre** van szükség annak érdekében, hogy az átállás várható pozitívumai minél teljesebb mértékben kihasználásra kerülhessenek. Mindezen túlmenően a **digitális megoldások széles körű alkalmazására épülő új működési modellek** kidolgozására is szükség van. Mindezek megvalósítása olyan **stratégiai együttműködéseket** kíván, amely az összes érintett csoport bevonásával képes a megoldások potenciális működtetőinek és felhasználóinak lehetőségeit és igényeit feltárni, és ennek alapján meghatározni a digitális átállás lépéseit.

Annak érdekében, hogy Makó zöldebb, hatékonyabb és élhetőbb hellyé váljon, az Önkormányzat elkötelezett az innovatívabb, fenntartható és integrált megoldások tesztelése és adaptálása irányában. A **digitális megoldások** alkalmazásának célja az állampolgárok életének megkönnyítésével **életminőségük javítása**, a **költségek csökkentése**, az önkormányzati **működési hatékonyság** javítása, illetve hozzájárulás a **környezeti fenntarthatósághoz**.

A digitális átállás alapvetően kettő ciklusból áll: egy előkészítési, illetve egy megvalósítási szakaszra osztható. Habár a digitális átállás menetrend az FVS Cselekvési terv részeként készül el, maga a **digitális átállás akcióterv a későbbiekben**, várhatóan **2024-ig kerül megalkotásra**. A **digitális menetrend** a digitális átállás **előkészítő** szakaszához köthető.

A digitális átállásra történő felkészültség jelen dokumentum *2.1. Helyzetfeltárás* fejezetének vonatkozó alfejezeteiben, illetve a *2.3. Helyzetértékelés, szintézis* fejezetének *Digitális város (digitális technológia alkalmazása, okos megoldások működési integrációja)* tervezési dimenzió szerinti összegzésében került bemutatásra.

6.5.2.2. Célok megfogalmazása és rendszerezése

A város elkötelezett a **digitalizáció előmozdítása** érdekében, felismerve annak előnyeit, illetve figyelembe véve, hogy **jelenleg** szórványosnak és viszonylag **alacsony szintűnek** tekinthető a fejlett digitális megoldások alkalmazása. Ez az irány jól tükröződik abban, hogy nem csupán az FVS tematikus céljai között szerepel *„A digitalizáció (IKT) növelése a közszolgáltatásokban”*, hanem az egész célstruktúrán átívelő **horizontális célként** jelenik meg a digitalizáció, azaz a **digitalizációs szint javulása, növekedése a város és közintézményei működésében, valamint a helyi vállalkozások és a lakosság körében egyaránt**. Ugyanakkor a stratégia legtöbb célja esetében fennáll a digitális átállás általi érintettség, azaz a digitális átállás segítheti azok megvalósítását is.

Cél	Potenciális kapcsolódás a digitális átálláshoz
Vonzóbb Makó	
S1/T1. A város minőségi turisztikai, szabadidős és kulturális attrakcióinak bővülése; hatékony és kreatív városmarketing	A turisztikai, szabadidős és kulturális attrakciókat tartalmazó gyűjtőplatform létrejötte. Egyéni igényeket figyelembe vevő csomagtervező alkalmazás fejlesztése.
S1/T2. A fejlődő gyógyturizmust kiszolgáló minőségi turisztikai szálláshelyek és színvonalas vendéglátói kapacitások bővülése	Hiányszakmák által érintett folyamatok automatizálása a szálláshelyszolgáltatás és a vendéglátás területén.
S1/T3. A sport és rekreációs célú területek fejlődése, szolgáltatási kínálat-bővülése	A szolgáltatási kínálatot tartalmazó gyűjtőplatformok létrejötte. Digitális jegyvásárlási és információszolgáltatási lehetőségek terjedése.
S1/T4. Rendezett, szép és megújuló városi épített és zöld környezet fenntartható bővülése	Digitális megoldások alkalmazása a városgazdálkodási területeken.
Élhetőbb, megtartóbb Makó	
S2/T1. A városi humán közszolgáltatások minőségének javulása, infrastrukturális és tartalmi megújulása	Hatékonyságot növelő digitális megoldások elterjedése a humán közszolgáltatások területén (a személyes jelleg elvesztése nélkül).
S2/T2. A város kulturális, közösségi, szabadidős, sport programkínálatának bővülése, intergenerációs és családbarát fókusszal	A szolgáltatási kínálatot tartalmazó gyűjtőplatform létrejötte. Digitális jegyvásárlási és információszolgáltatási lehetőségek terjedése.
S2/T3. A helyi kötődés, a kulturális-közösségi hagyomány- és értékőrzés fenntartása, a közösségi élet erősödése	A helyi értékek digitális úton történő dokumentálása és népszerűsítése. Hibrid (face-to-face/digitális) megoldások erősödése a közösségi élet fenntartása és erősödése érdekében.

S2/T4. A sérülékeny társadalmi csoportok leszakadásának megelőzése, integrációjának elősegítése, életviteli tudatosságuk fejlődése	Sérülékeny társadalmi csoportok digitális kompetenciájának fejlesztése.
S2/T5. A digitalizáció (IKT) növelése a közszolgáltatásokban	A digitalizáció (IKT) növelése a közszolgáltatásokban.
Versenyképesebb Makó	
S3/T1. Élénkebb városi gazdaság: a helyi gazdasági infrastruktúra és üzleti szolgáltatások megerősödése, innovációs és alkalmazkodó képességének javulása	Hatékonyságnövelő digitális megoldások széles körű elterjedése a helyi vállalkozói szférában.
S3/T2. A minőségi foglalkoztatás szintjének növelése az iparban és a szolgáltatásokban, a képzett helyi lakosság, főként a fiatalok helyben tartása érdekében	Rugalmas foglalkoztatási módozatok támogatása digitális megoldások által.
S3/T3. A helyi mezőgazdaság és az agrárfeldolgozóipar innovatív fejlődése	Digitális megoldások alkalmazása a teljes értéklánc tekintetében. Innovatív B2C megoldások alkalmazása.
S3/T4. A helyi gazdaság igényeire rugalmasabban reagáló, korszerű városi oktatási-képzési kínálat, felsőfokú képzés meghonosítása	Innovatív, digitális megoldások alkalmazása az oktatásban és a képzésben. Helyi igényekhez alkalmazkodó digitális tananyagok létrejötte.
Zöldebb Makó	
S4/T1. A megújuló energiák szerepének és arányának növelése a városi közcélú fejlesztéseknél	Az energiapazarlás csökkentése szenzorok, okos eszközök által.
S4/T2. A települési épített környezet és közlekedés klímatudatos fejlődése és fenntartható üzemeltetése	Szenzorok széles körű elterjedése, szenzoradat-alapú valós idejű, illetve automatikus beavatkozási lehetőségek bővülése. Okos közlekedési lámpák térhódítása. Sharing rendszerek bevezetésének vizsgálata.
S4/T3. A városi zöld (zöldterületek, zöldfelületek) és kék (vízgazdálkodás) infrastruktúra minőségi, klímatudatos fejlődése	Digitális kataszter létrejötte.

62. táblázat: Az FVS céljai és a digitális átállás potenciális elemei közötti összefüggések

A prioritások közül „A népességmegtartó képesség erősítését elősegítő, életminőségjavító szolgáltatások fejlesztése” esetében jelenik meg hangsúlyosan a digitális átállás, amelyen belül konkrét beavatkozásként kerül azonosításra „A digitalizációs szint növelése a városi közszolgáltatásokban, IKT és okos települési fejlesztések megvalósítása”.

A digitális átállás céljai meghatározásánál **hangsúlyosan kerültek érvényesítésre az alábbi kritériumok**[177]:

- innováció, újszerű megoldások bevezetése a hétköznapi életet könnyítő szándékkal;
- városi működési területek hatékonyságának (pénzügyi, társadalmi, működési) javítása;
- társadalmi hasznosulás;
- fenntarthatóság, a környezettudatosság szempontjainak szem előtt tartása.

A célállítás során továbbá annak vizsgálata is megtörtént, hogy az egyes városi működési területeken mi az aktuális helyzet, és annak figyelembe vételével **mi tekinthető reális elérendő célnak** (az alapok lehelyezése, a szórványosan meglevő eredményekre történő építkezés, teljes körű digitalizáció stb.)**.**

Tématerület	A digitalizáció szintje						
Okos kormányzás	Minimális						Teljes körű
Okos mobilitás							
Okos emberek							
Okos gazdaság							
Okos környezet							
Okos életkörülmények (humán szolgáltatások)							

46. ábra: A digitalizáció szintje az egy okos város alrendszerekben

A helyzetfeltárás, illetve a helyzetértékelés releváns megállapításai alapján a városi működés minden területe tekintetében legalább egy cél került azonosításra. Ezek teljeskörűen figyelembe veszik a jelenlegi adottságokat, egyúttal tükrözik a helyi igényeket, illetve reálisnak tekinthető lehetőségeket.

Tématerület	Elérendő cél
Okos kormányzás	1.1 A digitálisan hozzáférhető közszolgáltatások körének kiterjesztése. 1.2 A digitálisan hozzáférhető közszolgáltatások színvonalának emelése. 1.3 A közszolgáltatásokat végző intézmények infrastruktúrájának, eszközellátottságának javítása. 1.4/3.3 A közszolgáltatások területén működő szervezetek alkalmazottainak kompetenciafejlesztése az IKT területén.

[177] Az FVS Módszertani Kézikönyv alapján, annak megfelelően.

Okos mobilitás	2.1 Digitális közlekedési szolgáltatások bevezetési lehetőségeinek feltérképezése (okos jelzőlámpák, szabad parkolóhely-számlálók, digitális utastájékoztatás). 2.2 Közlekedési sharing-rendszerek bevezetési lehetőségeinek feltérképezése.
Okos emberek	3.1 A digitális technológiák lakossági elfogadásának növelése szemléletformálás által. 3.2 Digitális kompetenciák és tudatosság növelése (pl. az idősek digitális alapkompetenciáinak erősítése, a fiatalkorúak biztonságos internethasználatának támogatása) 3.3/1.4 A közszolgáltatások területén működő szervezetek alkalmazottainak kompetenciafejlesztése az IKT területén.
Okos gazdaság	4.1 A digitalizáció és az innováció terjedésének elősegítése a gazdasági infrastruktúra és üzleti szolgáltatások megerősödése által.
Okos környezet	5.1 Digitális megoldások nyújtotta lehetőségek feltárása a települési épített környezet, valamint a városi zöld és kék infrastruktúra monitoringja, üzemeltetése és fejlesztése területén.
Okos életkörülmények (humán szolgáltatások)	6.1 Digitális megoldások nyújtotta lehetőségek feltérképezése a humán szolgáltatások egyes munkafolyamataiban. 6.2 A humán szolgáltatásokat végző intézmények infrastruktúrájának, eszközellátottságának javítása.

63. táblázat: A digitális átállás céljai

A fentiek közül **a szolgálatói és a felhasználói (lakossági célcsoport) oldal fejlesztését, felkészítését** közvetlenül szolgálja az 1.1, 1.2., 3.1, valamint a 3.2 cél. A koherens célrendszeren belül a digitális közszolgáltatások fejlesztése úgy valósul meg, hogy nem csupán technikai fejlesztés történik, hanem a szolgáltatás kínálati oldalán történő kompetenciabővítéssel, továbbá a felhasználók körében végzett szemléletformálással a létrejövő lehetőségek magas szintű kihasználtsága is biztosított lesz. **Az IT háttérfeltételek (alapinfrastruktúra, eszközök)** alakításának szükségességét közvetlenül az 1.3, illetve 6.2 cél jeleníti meg, de számos más cél (pl. 2.1, 5.1) megvalósítása is érinti azadott területet.

6.5.2.3. A digitális fejlesztések beavatkozási területeinek meghatározása

A beavatkozási területek meghatározásának első lépéseként az okos város alrendszereken belül a **háttérfeltételek vizsgálata** (pl. alapinfrastruktúra, eszközellátottság, humán felkészültség, a lakosság nyitottsága) és ezzel összefüggésben a **fejlesztési szükségletek azonosítása** történt meg. Ezt követte a konkrét városi működési területeken a digitális fejlesztési célú beavatkozási területek meghatározása. Ebben a fázisban alapvetően nem konkrét fejlesztések vagy projektek kerültek definiálásra, hanem a **fejlesztési területek**

szűkítése történt. Végül a tervezett digitális beavatkozási területek és a háttérfeltételek biztosítását célzó beavatkozások összefüggéseinek vizsgálata történt meg, azaz annak feltérképezése, hogy a jelenlegi háttérfeltételek mellett milyen irányú fejlesztést szükséges elvégezni a korábban definiált beavatkozási területek hatékony digitális alapú fejlesztéséhez.

Tématerület	Felkészültség, háttérfeltételek	Beavatkozási területek	Fejlesztési szükséglet
Okos kormányzás	Részben elavult infrastruktúra és eszközállomány.	Közszolgáltatások körének kiterjesztése, színvonalának emelése.	Infrastruktúra és eszközellátottság javítása.
Okos mobilitás	Jelenleg minimális szintű.	Digitális közlekedési szolgáltatások és közlekedési sharing-rendszerek bevezetési lehetőségeinek feltérképezése.	A feltérképezési folyamat nem fejlesztésigényes, ugyanakkor a kiválasztott megoldások implementálásához specifikus fejlesztések szükségesek.
Okos emberek	Jelenleg a lakosság jelentős része képes a digitális technológiák (alapszintű) használatára. A közszolgáltatások területén működő szervezetek alkalmazottai jellemzően nem rendelkeznek kifejezetten magas IKT kompetenciákkal.	A digitális technológiák lakossági elfogadásának növelése (a jelenleg idegenkedők szemléletformálása). A közszféra alkalmazottjainak felkészítése a digitális átállásra.	A közszolgáltatások területén működő szervezetek alkalmazottainak IKT kompetenciafejlesztése, beleértve a fejlesztés eszközigényét.
Okos gazdaság	A helyi gazdaság relatíve alacsony innovációs képessége.	A digitalizáció és az innováció terjedésének elősegítése.	Gazdasági infrastruktúra fejlesztése, üzleti szolgáltatások megerősítése.
Okos környezet	Környezeti szenzorok alkalmazása nem jellemző. A zöldfelületekhez, környezeti	Digitális megoldások nyújtotta lehetőségek feltárása a települési épített környezet, valamint a	A feltérképezési folyamat nem fejlesztésigényes, ugyanakkor a kiválasztott megoldások

	információkhoz kapcsolódóan nem áll rendelkezésre digitális adatbázis.	városi zöld és kék infrastruktúra monitoringja, üzemeltetése és fejlesztése területén.	implementálásához specifikus fejlesztések szükségesek.
Okos életkörülmények (humán szolgáltatások)	Alacsony szintű digitalizáció. Idegenkedés a digitális technológiák alkalmazásától. Részben elavult infrastruktúra és eszközállomány.	Digitális megoldások nyújtotta lehetőségek feltérképezése a humán szolgáltatások egyes munkafolyamataiban.	A humán szolgáltatásokat végző intézmények infrastruktúrájának, eszközellátottságának javítása.

64. táblázat: A digitális fejlesztések beavatkozási területeinek háttérfeltételei

6.5.2.4. Digitális akcióterv

A Digitális menetrendre épül a 2024-ig kidolgozásra kerülő Digitális akcióterv. Ennek részeként kerül sor priorizálásra, illetve a megvalósítás előkészítésére. A **priorizálás** során első körben a **digitális menetrendben megfogalmazott célok felülvizsgálata** (és esetleges korrekciója) történik meg, amelyet a digitális átállás monitoringjának megalapozása követ. Ezt követi a stratégiai időtávban fejleszthető **beavatkozási területek tematikus fókuszainak kiválasztása**, majd a beavatkozási területhez kapcsolódó szükséges háttérfeltételek meghatározása, azok tervezése és megteremtése. Végül a **digitális megoldások priorizálása** történik meg a helyi társadalmi szükségletek, valamint az előkészítettség foka, illetve a fejlesztési szükségletek alapján.

A **megvalósítás előkészítése** során kidolgozásra kerülnek a kiválasztott okos város működési és beavatkozási területén vagy területein belüli konkrét digitális fejlesztésre, fejlesztésekre vonatkozó **projektkoncepciók**. Ezt követi a **konkrét digitális város projektek részletes műszaki kidolgozása**, rendszerintegráció előkészítése, majd a pénzügyi hatásokat feltáró **üzleti terv/modell** kidolgozása.

A **Digitális akcióterv elfogadásának és benyújtásának** várható ideje: **2024 utolsó negyedéve**. Ezt követően veszi kezdetét a **megvalósítás és rendszerintegráció** szakaszra (amely már nem képezi részét a Digitális akciótervnek). Ezen belül fog sor kerülni a digitális megoldások létrehozását támogató konkrét fejlesztések megvalósítására, tesztelésére, a korrekciók elvégzésére, illetve a megoldások üzembe állítására. Ezt követi majd a digitális megoldások rendszerintegrációja. Az integrációt követően folyamatosan történik a működési hatékonyság, működési eredményesség mérése.

7. FINANSZÍROZÁSI TERV

7.1. ELÉRHETŐ ÉS BEVONHATÓ FORRÁSOK SZÁMBAVÉTELE

7.1.1. AKTOROK, MEGHATÁROZÓ SZEREPLŐK

A városi **projektek finanszírozásába** bekapcsolódó aktoroknak vissza nem terítendő, 100%-os támogatási intenzitású forrás esetében a forrásokat biztosító, azok elosztásában részt vevő szervezetek tekinthetőek. Egyéb esetben a projekt kedvezményezettjének vagy kedvezményezettjeinek saját forrást (önerőt) is biztosítani szükséges.

Saját fejlesztési források esetében az önkormányzati bevételekből származó saját forrást, az önkormányzati tulajdonú vállalkozások saját forrásait, illetve az önkormányzati körön kívül eső szereplők tőkéjét különböztethetjük meg.

Támogatás forrása	Aktorok
EU Strukturális és Beruházási Alapok, Operatív Programok és céltámogatások	Miniszterelnökség, releváns minisztériumok
Közvetlenül pályázható EU-s nemzetközi pályázatok	Európai Bizottság releváns szervei
Hazai források	Releváns szervezetek pl. (Magyar Turisztikai Ügynökség, Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Hivatal, Miniszterelnökség, minisztériumok)
Önkormányzati saját forrás, önkormányzati tulajdonú vállalatok saját forrása	Makó Város Önkormányzata, Makói Szolgáltató Nonprofit Zrt., Makói Városgazdálkodási Nonprofit Kft.
Magántőke	Helyi vállalkozások, helyi non-profit szervezetek, magánszemélyek

65. táblázat: Az egyes források esetében releváns aktorok

Jelen stratégia az **elérhető források széles spektrumát** figyelembe veszi, ugyanakkor – tekintettel annak kiemelt szerepére – fókuszában **elsődlegesen** a **Terület- és Településfejlesztési Operatív Program Plusz** által biztosított források felhasználása áll.

7.1.2. KITEKINTÉS

Jelen stratégia helyzetfeltáró fejezete (2.1) külön alfejezetben foglalkozik a **területfejlesztési dokumentumokkal** (Országos Területfejlesztési Koncepcióval és a területileg releváns megyei, valamint térségi területfejlesztési koncepciókkal és programokkal) való összefüggések vizsgálatával, illetve a magasabb rendű területrendezési tervekkel való **összefüggések** vizsgálatával.

A helyzetfeltárás és helyzetelemzés megállapításaira építő stratégia ennek megfelelően teljes mértékben **figyelembe veszi** a releváns **megyei stratégiai dokumentumokat** (*Csongrád*

Megyei Területrendezési Terv, *Csongrád-Csanád Megye Területfejlesztési Koncepciója*, *Csongrád-Csanád Megye Területfejlesztési Programja,* illetve a *Csongrád-Csanád Megye Előzetes Integrált Területi Programja*), azoknak Makóra, illetve a város környezetére vonatkozó elemeit.

A megyei területfejlesztési és területrendezési dokumentumok egyértelműen hangsúlyozzák azon alapelvet, mely szerint Csongrád-Csanád megyében a **városhálózat további bővítése helyett** annak **térszervező szerepeire és minőségi fejlesztésére kell koncentrálni**. A megyében a területrendezés hangsúlyos célja **három város** – **köztük Makó** – regionális, akár megyehatáron átlépő **központi szerepének megerősítése**. Az ún. *Háromvárost* (Szeged, Hódmezővásárhely és Makó városok térsége) a releváns dokumentumok olyan térszerkezeti szempontból kiemelt fontosságú területként azonosítják, ahol az infrastruktúrafejlesztés és területkínálat összehangolása nem csupán megyei, hanem **országos érdek** is.

Az FVS célrendszerének, illetve operatív elemeinek kialakítása során hangsúlyos tényezőként jelent meg a *Csongrád-Csanád Megye Területfejlesztési Programjával*, illetve a *Csongrád-Csanád Megye Integrált Területi Programjával* való szinergia biztosítása (mely dokumentumok „T.3. Tiszántúl" területi célként azonosítják a tiszántúli nagy agrár-ipari városok – köztük Makó – térszervező erejének megújítását). **Makó érintettsége** a „Komplex térségi fejlesztések a megye tiszántúli járásaiban" prioritás mellett a „Magas hozzáadott értékű agrár-innovációs beruházások támogatása", a „Fenntartható megyei turisztikai rendszer kiépülését támogató intézkedések", illetve az „Innovatív megújuló energetikai és energiahatékonysági fejlesztések" tekintetében is fennáll.

7.1.3. EGYÉB KÖTÖTTSÉGEK ÉS LEHETŐSÉGEK

Az FVS finanszírozási terve az aktuális helyzet és a stratégia elkészítése időpontjában rendelkezésre álló információk figyelembe vételével került kidolgozására. A jelenleg feltérképezhető fejlesztési források egy része várhatóan megszűnik, míg más források megnyílnak az FVS által érintett időszakban. A környezet **jelentős változáson** mehet keresztül, **új igények, szükségletek, lehetőségek** merülhetnek fel. A finanszírozási terv ennél fogva nem egy merev keretnek tekinthető, hanem egy olyan – alapos előkészítést követően, körültekintően – megalkotott bázisnak, amely **rugalmasan módosulhat** az FVS elkészítését követő időszakban.

7.2. AZ ÜZLETI MODELL BEMUTATÁSA

Az FVS üzleti modelljében a projektek finanszírozási tervének összeállításakor az alábbi alapelvek kerültek érvényesítésre:

- **Forrás-mix**: Egy-egy projekthez több forrás is rendelhető. Egy adott forrás több projektet is finanszírozhat.
- **Rugalmasság**: A finanszírozási terv projektlistája változhat. Az egyes projektek paraméterei változáson mehetnek keresztül, új projektek kerülhetnek a listára, míg előfordulhat, hogy valamely projekt nem kerül megvalósításra.

- **Pénzügyi fenntarthatóság**: Csak olyan projektek kerültek tervezésre, amelyek fenntartása nem haladja meg az önkormányzat pénzügyi lehetőségeit.
- **Többszempontú priorizálás**: A projektek kiválasztása, illetve megvalósítási sorrendje egyszerre vesz figyelembe finanszírozási és egyéb szakmai szempontokat.
- **Eredményesség:** A támogatások (pénzügyi) hatékonyságát és (társadalmi) hatásosságát, hasznát egyaránt szükséges biztosítani.
- **Prudencia:** Óvatos, körültekintő pénzügyi tervezés biztosításával az állandó likviditás megőrzése.

7.2.1. BEAVATKOZÁSOK ADATAINAK GYŰJTÉSE ÉS ISMERTETÉSE DIMENZIÓNKÉNT ÖSSZEGEZVE

A projektlista alapvetően a helyzetfeltárás és a helyzetelemzés tanulságait alapul véve került megalkotásra. Mivel a helyzetfeltárásnak részét képezte a **helyi lakosság**, illetve a **makói intézmények** kérdőíves vizsgálata, így mind az érintett népesség, mind a **releváns stakeholderek bevonása megvalósult** a tervezés ezen szakaszában. A helyi szükségletek, igények feltérképezése mellett a jelenleg elérhető, illetve a jövőben várhatóan megnyíló **fejlesztési források** számbavételére is sor került, és ezek összehangolásával jött létre a **középtávú** (2022-2027) **fejlesztési projektlista**. A projektekre vonatkozó pontos információk a Polgármesteri Hivatal, az önkormányzati intézmények, illetve szakértők bevonásával kerültek meghatározásra. Ugyanakkor számos tényező – pl. a jövőben várható inflációval kapcsolatos bizonytalanság, a jövőben várható források korlátozott láthatósága – **nehezítette** a projektlista elkészítését. Részben erre tekintettel a projektlista összeállításakor alapvetően **három, előre meghatározott csoport** került megalkotásra. Az elsőbe a **TOP Plusz** keretében megvalósítandó, prioritást élvező projektek tartoznak; a másodikhoz a TOP Plusz keretében megvalósítandó, ugyanakkor kisebb prioritásuk folytán **tartaléklistára** került projektek rendelődtek hozzá, míg a harmadik kategóriába a más **egyéb** (EU-s, hazai, saját stb.) forrásból megvalósítandó projektek kerültek.

	Prosperáló város	Zöldülő város	Digitális város	Megtartó város	Kiszolgáló város
Beruházási költség (milliárd forint)[178]	1,07 / 1,97	3,32 / 3,38	0,35 / 0,37	2,27 / 2,55	2,88 / 3,13
Megtérülést biztosító elemek	Közvetett megtérülés (turizmus növekedése). A későbbiekben kiegészíthető	Csökkenő üzemeltetési költségek.	Költségmegtakarítás a hatékonyságnövelés következtében.	Közvetett megtérülés (kedvezőbb vándorlási mérleg).	Közvetett megtérülés (vízkárok csökkenése).

[178] Priorizált projektek/priorizált és tartaléklistás projektek együtt. A több tervezési dimenzióhoz is kapcsolódó projektek költsége megosztásra került az értintett dimenziók között.

	jövedelemtermelő elemmel.				
Források	Alapvetően TOP Plusz források.	Alapvetően TOP Plusz források.	Alapvetően TOP Plusz források.	Alapvetően TOP Plusz források.	Alapvetően TOP Plusz források.
Finanszírozás elemek aránya	Vissza nem térítendő támogatás. 100%-os támogatási intenzitás.	Vissza nem térítendő támogatás. 100%-os támogatási intenzitás.	Vissza nem térítendő támogatás. 100%-os támogatási intenzitás.	Vissza nem térítendő támogatás. 100%-os támogatási intenzitás.	Vissza nem térítendő támogatás. 100%-os támogatási intenzitás.
Várható vagy elvárt eredmények	Társadalmi hasznok, pozitív externáliák: infrastruktúra javulása, idegenforgalom növekedése.	Társadalmi hasznok, pozitív externáliák: ÜHG kibocsátás csökkenése.	Társadalmi hasznok, pozitív externáliák: növekvő hatékonyság, közbiztonság javulása.	Társadalmi hasznok, pozitív externáliák: helyi kötődés erősödése, közösségfejlesztés.	Társadalmi hasznok, pozitív externáliák: élhetőbb város.
Kockázatok	Költségek emelkedése.	Költségek emelkedése.	Költségek emelkedése.	Költségek emelkedése.	Költségek emelkedése.
Érdekeltek	Az érdekeltek széles köre.	Az érdekeltek széles köre, kiemelten az energiahatékonysági fejlesztések által érintett intézmények.	Az érdekeltek széles köre.	Az érdekeltek széles köre.	Az érdekeltek széles köre, kiemelten vízügyi szereplők.

66. táblázat: Beavatkozások dimenziónkénti összegzése

Tervezési dimenzió	Tervezett beruházási költség* (priorizált projektek, Ft)	Tervezett beruházási költség* (priorizált és tartaléklistás projektek, Ft)
Prosperáló dimenzió	1.071.166.667	1.971.166.666
Zöldülő dimenzió	3.319.873.783	3.374.877.117
Digitális dimenzió	350.000.000	366.666.667
Megtartó dimenzió	2.272.873.783	2.544.543.783
Kiszolgáló dimenzió	2.878.207.117	3.124.877.117
FVS összesített tervezett beruházási költsége	**9.892.121.350**	**11.382.131.350**

67. táblázat: Összesítő pénzügyi tábla[179] (TOP Plusz források, Fenntartható Városfejlesztési Stratégia és TVP elkészítése nélkül)*

[179] A több tervezési dimenzióhoz is kapcsolódó projektek költsége megosztásra került az értintett dimenziók között.

A TOP Plusz egyes prioritásai tekintetében a **priorizált** és a **tartaléklistán szereplő projektek kiválasztása** Csongrád-Csanád Megye Előzetes Integrált Területi Programja figyelembevételével történt. A dokumentum alapján a fenntartható városfejlesztésre tervezett **Makó város TOP Plusz forráskerete** pontosan **10 milliárd Ft**.

Prioritás	Forráskeret (Ft)	FVS TOP Plusz projektek – priorizált (Ft)*	FVS TOP Plusz projektek – összesen (Ft)*
1. prioritás (ERFA)	5.678.325.801	5.598.000.000	6.998.000.000
2. prioritás (ERFA)	1.283.926.210	1.284.000.000	1.374.010.000
3. prioritás (ERFA)	1.414.750.685	1.410.121.350	1.410.121.350
3. prioritás (ESZA)	1.622.997.304	1.600.000.000	1.600.000.000
Összesen	10.000.000.000	9.892.121.350	11.382.131.350

68. táblázat: Tervezett TOP Plusz forrásfelhasználás (Fenntartható Városfejlesztési Stratégia és TVP elkészítése nélkül)*

7.2.2. A FINANSZÍROZÁSI TERV ÖSSZEFOGLALÓJA

A következőkben kerülnek bemutatásra az **FVS céljait szolgáló, TOP Plusz** forrásokra építő **projektek**. A *Fenntartható Városfejlesztési Stratégia Módszertani Kézikönyve* útmutatása alapján a táblázat nem feltétlenül tartalmaz minden projektet, az **a jövőben folyamatosan bővíthető, kiegészíthető** új projektekkel.

Tervezett projekt címe	Indikatív bruttó összköltség (Ft)	Érintett városrész/terület	FVS-projekt-típus
Az Istók Margit ház közösségi célú megújítása*	400.000.000	Városközpont	egyedi
Az Ügyvédek háza irodaház rekonstrukció*	900.000.000	Városközpont	egyedi
Többfunkciós aktív turisztikai központ létrehozása a Vadászház értékőrző megújításával	330.000.000	Maros-parti üdülőterület	hálózatos
A Maros-part fejlesztése	440.000.000	Maros-parti üdülőterület	hálózatos
HSZC Makói Návay Lajos Technikum és Kollégium	800.000.000	Városközpont	hálózatos

A Makói Óvoda – Kassai utcai tagintézmény felújítása	153.000.000	Vertán	hálózatos
A Makói Óvoda – Kálvin téri tagintézmény felújítása	334.425.000	Városközpont	hálózatos
A Makói Óvoda – Hold utcai tagintézmény felújítása	122.696.350	Városközpont	hálózatos
Városi vízgazdálkodási és -kezelési fejlesztések megvalósítása 1. ütem	2.200.000.000	Gerizdes, Vertán, Városközpont, Külterület, Honvéd	hálózatos
A József Attila Múzeum energetikai felújítása	440.000.000	Városközpont	hálózatos
Makói Városháza energetikai felújítása 1. ütem	844.000.000	Városközpont	hálózatos
Az ENI központjának épületenergetikai felújítása*	90.010.000	Bajcsy - Ráday	hálózatos
Belterületi zöldinfrastruktúra fejlesztése (Petőfi park, Kálvin tér)	220.000.000	Városközpont	hálózatos
Kerékpárút kialakítása 1. (Makó- Földeák)	904.000.000	Újváros, Honvéd, Külterület és Rákos	hálózatos
Kerékpárút kialakítása 2. (Maros-partra Kiszombor felől)	954.000.000	Bajcsy - Ráday, Maros-parti üdülőterület, Gerizdes	hálózatos
Járda- és úthálózat megújítása belterületen	550.000.000	Minden városrész	hálózatos
Illegális hulladéklerakóhelyek felszámolása*	50.000.000	Minden városrész, kiemelten Honvéd	hálózatos
Bűnmegelőzési kamerarendszer fejlesztése Makó város területén*	50.000.000	Minden városrész	hálózatos
Makói humán fejlesztések – szoft projektek	600.000.000	Minden városrész	hálózatos
Szociális célú városrehabilitáció – szoft projekt	400.000.000	Minden városrész, kiemelten Honvéd	hálózatos
Helyi kötődést, összetartást, közösségfejlesztést szolgáló szoft programok megvalósítása	600.000.000	Minden városrész	hálózatos
Összesen	**11.382.131.350**		

69. táblázat: Finanszírozási terv (: tartaléklistán szereplő projekt)*

Az egyes projektek **finanszírozási tervtáblái**[180] jelen dokumentum *8.3 mellékletét* képezik. A táblák elkészítése során figyelembe vettük a Kézikönyv megállapítását, mely szerint valószínűsíthetően a táblázatban szereplő kérdések nem mindegyikére adható válasz az FVS

[180] A projektek többsége – a szinergikus hatásokat kihasználva – több beavatkozást is érint, így a 8.3 melléklet a javasoltnál nagyobb részletezettségű: a finanszírozási tervtáblák nem beavatkozásoként, hanem projektenként készültek el.

készítése során, így az elsősorban egy eszközt jelent a város számára, amelyet folyamatosan nyomon követhet és folyamatosan kiegészíthet a beavatkozásokról keletkező plusz információkkal.

7.3. FENNTARTHATÓ ÜZEMELTETÉS

A projektlista összeállításakor hangsúlyos szempontként jelentkezett a **pénzügyi fenntarthatóság** biztosítása. Mint arra az üzleti modellt bemutató fejezet is kitért, olyan projektek kerültek tervezésre, amelyek fenntartása nem haladja meg az önkormányzat pénzügyi lehetőségeit. Egyik projekt sem keletkeztet felesleges kapacitásokat, a beavatkozások egy része közvetlen költségcsökkentéssel jár, továbbá a projektek megvalósítása közvetett módon is hozzájárul az Önkormányzat bevételeinek növekedéséhez.

7.4. PROJEKTCSATORNA FEJLESZTÉS INTÉZMÉNYESÍTÉSE

Az ellátandó funkciókat, az ezekhez rendelt kulcsszereplők meghatározását, az intézményi keretek definiálását a fentebb található ábrán bemutatott **intézményi modell** tartalmazza.

Projektgyűjtés, szelekció	
Feladat: projektekötletek gyűjtése és kidolgozása, társadalmi egyeztetés, kapcsolattartás stakeholderekkel	Felelős szereplő: Makói Polgármesteri Hivatal (kiemelten: Projekt és Városmarketing Iroda - Projekt Csoport)

Projekt műszaki előkészítése	
Feladat: műszaki paraméterek, elvégzendő műszaki feladatok pontos meghatározása, beszerzendő engedélyek meghatározása, kapcsolódó dokumentumok elkészítése	Felelős szereplő: Makói Polgármesteri Hivatal (kiemelten: Innovációs és Városfejlesztési Iroda -Beruházási Csoport, Műszaki Csoport)

Projekt finanszírozási modellje	
Feladat: üzleti tervezés, likviditási terv, cash-flow készítés, költségvetés készítés, költségbecslés (indikatív árajánlatkérés)	Felelős szereplő: Makói Polgármesteri Hivatal (kiemelten: Projekt és Városmarketing Iroda - Projekt Csoport, Pénzügyi Iroda)

Projekt lebonyolítása	
Feladat: projektmenedzsment, pénzügyi menedzsment, adminisztráció, kommunikáckó, kapcsolattartás (IH, KSZ, projektpartnerek, érintettek stb.)	Felelős szereplő: Az adott projekt kedvezményezettje

47. ábra: A projektcsatorna fejlesztés intézményi sematikus modellje

8. MELLÉKLETEK

8.1. ANTISZEGREGÁCIÓS PROGRAM

8.1.1. HELYZETELEMZÉS ÉS ÉRTÉKELÉS

8.1.1.1. Előzmények, alkalmazott módszertan

Az FVS **Antiszegregációs programjának (ASZP)** célja a **szegregáció** feltárt makói horizontális (társadalmi, gazdasági, környezeti) és térbeli jelenségeinek (szegregátumok) **mérséklése közép- távon**, illetve **felszámolása hosszú távon**. Az ASZP két fő része a **városi szegregáció helyzetének feltárását**, illetve **elemzését**, illetve az annak **kezelésére szolgáló intézkedések/beavatkozások bemutatását**, az **Antiszegregációs tervet** foglalja magában az FVS mellékleteként, ugyanakkor összehangolva, szintetizálva a stratégia egészével, különösen a Megtartó város és a Kiszolgáló város tervezési dimenziókkal.

Makó város hatályos Antiszegregációs programját az ITS (2015) 5. fejezete[181] tartalmazza, melynek helyzetfeltárása, benne a makói szegregátumok lehatárolása a 2011-es népszámlálási adatokon alapul[182] *(Részletesen lásd alább a* 8.1.2.1. *A település szegregátumainak és szegregáció által veszélyeztetett területeinek bemutatása alpontban!)* Mivel 2011 óta nem történt Magyarországon népszámlálás, a korábban gyakorlatként alkalmazott KSH Népszámlálási adatbázisra, illetve **friss/ebb népszámlálási adatokra alapozott szegregációs vizsgálat elvégzése jelen tervezési feladat keretében nem lehetséges**.

Makó Város Önkormányzata a jelenleg hatályos ASZP-t – a megalapozó helyzetfeltárást, elemzést és értékelést és az arra épülő beavatkozási tervet – a 2022. évi népszámlálási adatok rendelkezésre állását követően frissíti az FVS 2024. évi tervezett felülvizsgálata keretében.

Jelenleg tehát a 2011-es népszámlálás adataira alapozott, korábban elvégzett szegregációs lehatárolás és a hozzá kapcsolódó Antiszegregációs program képezi az FVS részét, változtatás nélkül. Azonban terjedelmi okokból ez teljes egészében nem kerül beemelésre jelen dokumentumba – csak a szegregátumok lehatárolása és a főbb antiszegregációs beavatkozások.

[181] Makó Város Integrált Településfejlesztési Stratégiája (készítette: ITS DA Konzorcium, 2015. augusztus – a DAOP-6.2.1/13/K-2014-0002 sz. projekt keretében) 67-83. old.

[182] A Városfejlesztési kézikönyv által meghatározott módszertan alapján a KSH Népszámlálási Főosztálya végezte el a szegregátumok és szegregációval veszélyeztetett területek térképi lehatárolását 2014-ben a 2011. évi népszámlálási adatok alapján, illetve szolgáltatott ezekhez konkrét népességi, végzettségi és foglalkoztatási adatokat, melyek alapján a makói szegregációs helyzetelemzés és az arra épülő antiszegregációs program elkészült.

8.1.1.2. Megvalósult főbb antiszegregációs beavatkozások, változások a makói szegregátumokban 2015-2021 között

A 2015-2021 közötti időszakban történt **főbb beavatkozások és eredmények** rövid összegzése az alábbiakban kerül előbb bemutatásra, melynek célja az aktuális helyzet, a megtörtént **változások** világos elkülönítése a 2024-ben frissítendő Antiszegregációs programtól.

Lakónépesség változása

Az Önkormányzat szakemberei 2022 januárjában megvizsgálták a Honvéd városrész egésze kapcsán a házszámok, azaz a lakott ingatlanok darabszámának a kimutatását közterületenként (utcánként). Az összes házszám/ingatlan közelítőleg: 1.200 db, azonban (műholdképről áttekintve) sok utca számos üres telket is tartalmaz, melyeket levonva 1.130 db házszám marad, mely mennyiségből terepismeret alapján legalább **10% tekinthető lakatlan/romos/nem lakható** ingatlannak. Ezt alapul véve kb. **1.050 db lakott ingatlan van jelenleg a Honvéd városrészben**. A városrész kiürülése különösen az **1. számú szegregátum** területét érinti, mely egyúttal az ottani **lakosságszám valószínűsíthető csökkenését** is magában foglalja, azonban erről **nincs pontosabb statisztikai adat**. Hasonlóképpen a további **három szegregátum lakónépességéről sem állnak rendelkezésre aktuális** (demográfiai: népességi, képzettségi, foglakoztatottsági önkormányzati) **adatok**, illetve **új makói szegregátum kialakulásáról sincs tudomásuk**.

Antiszegregációs programok megvalósítása

Komplex szociális városrehabilitációs program a Honvéd városrészben

A Honvéd városrészben négy db szegregátum található, melynek átfogó fejlesztése jelenleg is folyamatban van komplex, nagyléptékű szociális városrehabilitációs program keretében.

A **TOP-5.2.1-15-CS1-2016 Makó Honvéd városrészének megújítása** című szoft projektre elnyert támogatás 219 millió Ft, a megvalósítás a 2017.07.01. és 2022.11.30. közötti időszakban történik. A projektgazda és fő kedvezményezett Makó Város Önkormányzata, konzorciumi tagok bevonásával (Makói Egyesített Népjóléti Intézmény, Makó és Szeged-Csanádi Egyházmegye) valósítja meg a tervezett tevékenységeket. Ezek fókuszában a Honvéd városrészben élő, makói lakosok bevonásával egyéni fejlesztési folyamatok indítása, a társadalmi integráció városi hatásfokának növelése áll, melyekhez számos szoft programelem nyújt támogatást.

Tevékenységek a projekt keretében:

- **Kihelyezett szociális munka: 11 fő szociális munkás**, összesen **167 fő honvédi lakost** látogat heti rendszerességgel. Fejlesztési terveket készítenek, a családok életében jelentős szerepet töltenek be, segítik mindennapjaikat. A programelem meghosszabbítva 2022.11.30-ig.

- **Tehetséggondozó program** keretében helyi pedagógusok (drámapedagógus, képzőművész, zenetanár, gitárművész), összesen 25 fő gyermeket tanítottak heti rendszerességgel. A program 2020 decemberében befejeződött.
- **Kavarda Klub** főzőtanfolyam, háztartási költségek optimalizálása heti két alkalommal 2x6 fővel működött. A program 2020 decemberében befejeződött.
- **„Otthon lenni otthon"** programelemben (Makói Egyesített Népjóléti Intézményhez tartozó tevékenység) résztvevő 2 fő családsegítő, összesen **34 család** mindennapjaiban vannak jelen, többek között a gyermekek iskolába járásához, jobb tanulmányi eredmények eléréséhez nyújtottak segítséget. A program 2021 augusztusában befejeződött.
- 2018 és 2019 években került megrendezésre az első nagyszabású **egészségszűrés** a városrészben, melyen több mint **100 fő lakos** vett részt, a szociális munkások segítségével. A programelem 2022-ben ismételten megrendezésre kerül.
- **Kaláka programra** közel 150-en jelentkeztek, összesen **81 család** ingatlana került bevonásra a projektelem keretében, mely 2019. júliusban befejeződött.
- **Szeged-Csanádi Egyházmegye** részéről egy pszichológus és egy gyógypedagógus **30 fő gyermeknek** segítettek a **felzárkóztatásban** heti rendszerességgel. A program 2019-ben befejeződött.
- A **Mosoda** és **Honvéd Klub** a megépülő Közösségi Házban, induló programként került betervezésre, azonban az infrastruktúra-fejlesztési programelemek csúszása miatt Honvéd Klub 2019-ben, a Mosoda program 2020-ban elindult alternatív helyszíneken a projekt folytonossága érdekében.

A szoft programhoz kapcsolódó TOP-4.3.1. konstrukció (Honvéd „infra") csúszása miatt a projektet hosszabbítani kellett 2022.11.30.-ig. 2021. második felétől a projekt végéig már csak a folyamatos szociális munka, illetve a Honvéd klub fennmaradó elemei és a Mosoda tevékenységek működnek.

A Honvéd városrészi szoft programok sikerességének értékelése folyamatban van. **A 2021-27 közötti időszakra tervezett makói szoft programok kiemelt célterülete lesz a Honvéd városrész, ezen belül a szegregátumok lakossága. Az FVS fő tervezési célkitűzése az, hogy a megvalósult korábbi szoft programelemek bevonási és programban tartási tapasztalataira alapozottan történjék a középtávú szoft programok megtervezése és lebonyolítása a Honvéd városrészben.**

A TOP-5.2.1-15-CS1-2016 szoft projekthez szorosan kapcsolódva **2017-től** megkezdődött **TOP-4.3.1-15-CS1-2016 Honvéd városrészi központ építése** című projekt megvalósítsa, amely 730 M Ft támogatási összeggel több infrastrukturális projektelemet is magában foglal: beletartoznak a **Honvéd városrész utcáinak szilárd burkolattal való ellátása, a csapadékvíz elvezetése és 15 db szociális bérlakás felújítása, valamint egy közösségi ház és sportpályák**

kialakítása Honvéd városrészben. **Az érintett utcák: Alma, Táncsics, Bem József, Szigeti, Bánffy, Fuvola, Lendvai, Aulich Lajos, Balassa, Vasvári Pál, Pozsonyi, Türr, Szende, Sarkantyú.**

A kivitelezés során több akadály is felmerült: az **ivóvízvezetékek** rossz állapota, a későbbiekben nagyban veszélyeztette volna az újonnan kialakított utakat, ezért **2.450 méteren** ezek is **kicserélésre** kerültek. **11 utca kétrétegű bitumen emulziós felületi bevonatot kapott, míg 3 utca zúzottköves burkolatot**. Továbbá az **utcák csapadékelvezetése** is kialakításra került. **14 db lakás felújítása befejeződött** és átadásuk megtörtént 2018 decemberében. A még fennmaradó kivitelezések – **1 szolgálati bérlakás, kispályás focipálya, röplabdapálya, gyermek és felnőtt játszótér**, valamint **közösségi ház**, és ahhoz kapcsolódó **parkolók és zöldfelületek** – megvalósítása érdekében a projekt **2022.05.31-ig meghosszabbításra került**. A kiviteli terveket leegyeztették a **Roma Nemzetiségi Önkormányzattal**.

Lemorzsolódást megelőző, esélyteremtő óvodai-iskolai programok

Az **EFOP-392-16-2017 Esélyteremtés a gyermekekért - közszolgáltatások fejlesztése** c. projekt megvalósításába keretében 2021. májustól-júniusig minden óvodapedagógus továbbképzésen vett részt tehetséggondozás, konfliktuskezelés, óvoda-iskola átmenet és egyéb témákban. Az **EFOP-3.1.5-16-2016 Tanulói lemorzsolódás** projekt keretében kidolgozásra került az "Együtt-értünk" jó gyakorlat, mely a hátránycsökkentést célozta a szülők bevonásával.

A városban 2010-ben az általános iskolákban tanulók 32,6%-a hátrányos helyzetű, 10,4%-a pedig halmozottan hátrányos helyzetű csoportba tartozott. A 2010 és 2019 közötti években a tanulók száma alig változott, de a **hátrányos helyzetű diákok számaránya nagymértékben lecsökkent**: HH diákok aránya 5,9% (2019); HHH tanulók aránya 4,9%-ra (2019).

A makói iskolák (*lásd még az 1.8.1.1. pont alatt!*) HH/HHH és SNI tanulók számára **differenciált tanórai tanulásszervezést**, valamint a **fejlesztő, felzárkóztató, tehetséggondozó** és az érdeklődési körnek megfelelő szakköri tanórán kívüli foglalkozásokat biztosítanak, melynek eredményeként a lemorzsolódási, továbbtanulási, kompetenciamérési eredmények az érintett tanulók körében **javuló mutatókat** érnek el. Az érintettek bekapcsolódnak az iskolán kívüli, továbbtanulást segítő programokba pl.: Útravaló Ösztöndíjprogram, Tanoda Program, Arany János Tehetséggondozó Program.

A **Helyi Esélyegyenlőségi Program** (HEP) megállapítsa szerint a **hátrányos helyzetű** (HH) tanulók intézményeken belüli eloszlása elég aránytalan. Magas számban fogadja be ezen tanulókat a **Szikszai György Református Általános Iskola** és a **Makói Katolikus Általános Iskola**[183]. Ennek fő oka, hogy Makó Honvéd városrész szegregátumaihoz, ahol a legtöbb hátrányos helyzetű és/vagy cigány/roma lakos él, ez a két iskola van a legközelebb. A családok iskolaválasztásának elsődleges szempontja az iskola közelsége. A **halmozottan hátrányos helyzetű** (HHH) tanulóknál ez az aránytalanság még szembetűnőbb. A két Honvéd

[183] Illetve még a Pápay Tagintézmény, amely speciális iskola.

városrészhez közeli iskola a Szikszai György Református Általános Iskola és a Makói Katolikus Általános Iskola nem csak a tanulói létszámukhoz képest nevelnek halmozottan hátrányos helyzetű tanulókat, hanem az összlétszámhoz képest is.

A **Makói Általános Iskola** mindkét tagintézménye: a Bartók és az Almási is aktívan részt vett az EFOP-392-2017 Esélyteremtés a gyermekekért – közszolgáltatások fejlesztése a Makói kistérségben c. projekt keretében megvalósuló a **Korai iskolaelhagyást megelőző modellprogram kidolgozásában és kipróbálásában** (hat 10-14 éves korú tanulócsoport bevonásával). Mindkét állami iskolában **Integrált Pedagógiai Rendszert** (IPR) és **Lépésről-lépésre programot** is alkalmaznak sikerrel a részben a **tehetséggondozás, a kompetenciafejlesztés**, részben a felzárkóztatás, a **lemorzsolódás megelőzése** céljából. Elsősorban a hátrányos helyzetű tanulók számára gyakorlat-orientált **pályaorientációs** foglalkozásokat is szerveznek üzemlátogatással.

A HEP összegző megállapítása alapján Makón oktatás, nevelés területén hátrányos megkülönböztetésről nincs tudomásuk. Minden óvodai csoportban a nevelés és minden iskolai osztályban a nevelés és oktatás **integráltan folyik** a hátrányos helyzetű/halmozottan hátrányos helyzetű és a sajátos nevelési igényű gyermekek részvételével.

*Az óvodai, iskolai nevelés-oktatás részletes ismertetését, benne a makói hátrányos helyzetű és sajátos nevelési igényű gyermekek/tanulók aktuális helyzetének bemutatását az 2.**1.8.1.1. Nevelés, oktatás** és az 2.**1.8.2. Esélyegyenlőség biztosítása** című al/fejezetek tartalmazzák.*

8.1.2. ANTISZEGREGÁCIÓS PROGRAM 2015-2022

8.1.2.1. Helyzetfeltárás: a település szegregátumainak és szegregáció által veszélyeztetett területeinek bemutatása

A szegregátumokat magában foglaló Honvéd városrész Makó észak-keleti részén található. Határait kelet felől a város kiterjedt iparterülete, délről a Gerizdes városrész, nyugatról a városközpont és az Újváros jelenti. A tulajdonképpeni Honvéd telepet 1861-ben parcellázta fel a város. A területen cca. **1.500 db átlag 100 négyszögöles telek** található. A városrész észak-nyugati – hagyományosan Kisbécs néven ismert – kisebb részén már 180 évvel ezelőtt is kis telkeken elhelyezkedő putrik álltak. A **Lendvay és Bethlen utcák** közötti részen a rendezettség foka, ha lehet még alacsonyabb, mint a szomszédos területen. A szűkre szabott utcák miatt az **összközművesítés megoldatlan**, a kis telkek méretük miatt rehabilitálásra nem alkalmasak. Makó roma népességének megközelítőleg 80 %-a él ebben a városrészben, szegregátumban. A 2011. évi népszámlálási adatok alapján a KSH négy szegregátumot határolt le a városban. A négy lehatárolt szegregátum nagyon közel helyezkedik el egymáshoz. Az 1., 3. és 4. jelű szegregátumok utcasarkon keresztül érintkeznek, de a 2. jelű is csupán 2 lakótömbre van az 1. és 4. jelűtől. Az IVS korábban e szegregátumokat együttesen kezelte.

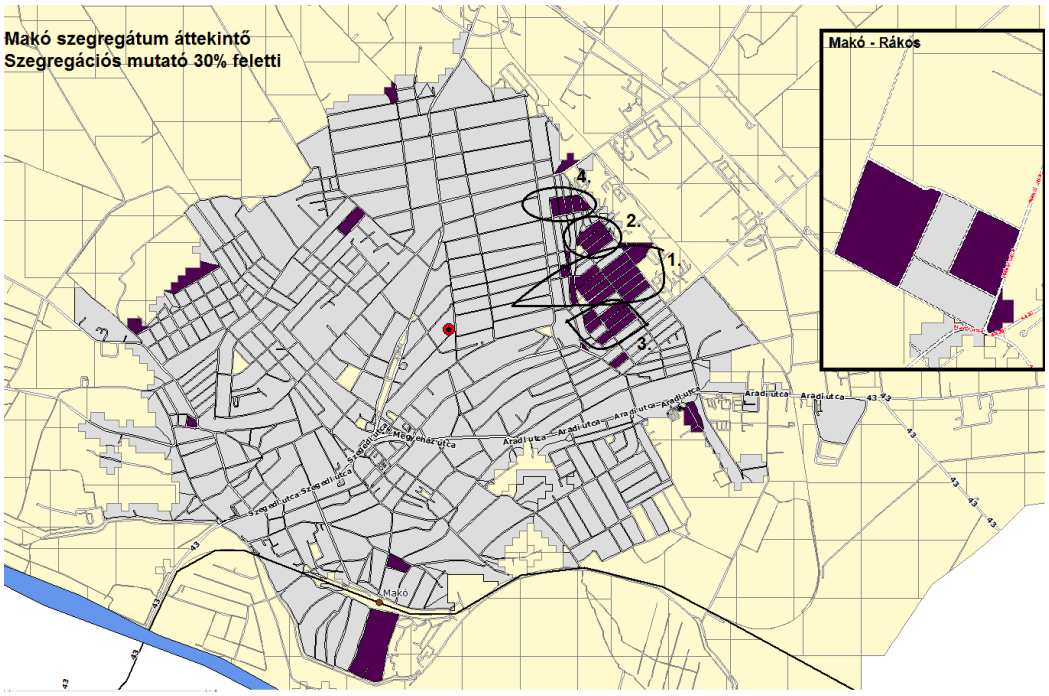

48. ábra: Makó szegregátumokat bemutató térképe, Forrás: 2011. évi népszámlálás, KSH

<u>A 30% fölötti szegregációs mutatójú szegregátumok összehasonlításából fakadó következtetések:</u>

- a lehatárolt 1-4. számú szegregátumok területe-lakásszáma és lakosságszáma tekintetében is nagy eltérések vannak; A lakásszáma sorrendben: 165 – 49 – 75 - 40 db; Lakónépesség sorrendben: 444 – 127 – 227 – 106 fő;
- a szegregátumok népességének alapfokú és felsőfokú képzettsége közel azonos, de a 3. és 4. valamelyest kedvezőbb képet mutat e téren, de az alapfokú képzettség városi átlagától (16,2%) mind a négy szegregátum jelentősen el van maradva;
- felsőfokú végzettségű lakos a 4. szegregátumban nincs, nem regisztrált, a másik háromban is alacsony, 1-2% körüli az arányuk, miközben a városi mutató 13,3%;
- az alacsony presztízsű foglalkoztatás mind a négy szegregátumban élőket jellemzi, de különösen 1. és 2. számúban élőket (83% körül), míg 3. és 4.-ben élők helyzete kicsit jobb (60-65% körül), mindeközben a városi mutató 38,9%;
- a munkanélküliség aránya 29-36% között mozog az 1-3. szegregátumban, de 4.-ben40%; A városi, 13%-os átlaghoz képest kimagaslóan rosszak a szegregátumi mutatók.
- a tartós munkanélküliek arányában is jelentősek az egyes szegregátumok közötti különbségek. E mutatóban is a 4. szegregátum a legrosszabb 28,6%-al, ez 3,5-szerese a városi átlagnak (7,8%), ugyanakkor a 2. és 3. szegregátum mutatója a városi átlag kétszeresénél is kisebb.
- a szegregátumi lakások komfortfokozata többségében nagyon alacsony, hiszen 37-65% körül mozog a komfort nélküli vagy félkomfortos lakások aránya; Különösen az 1. és 2.

szegregátumban rossz ez a mutató. A városi 12,2%-os átlaghoz mérten rendkívül nagy a lemaradás valamennyi szegregátumban.

- az egyszobás lakások aránya nagy szóródást mutat a szegregátumok között; a 4. szegregátum mutatója viszonylag közel áll a városi 6%-os átlaghoz, ugyanakkor az 1. és 2. szegregátumban kifejezetten magas ez a mutató (13-15,6%); A viszonylag nagyobb lakások léte részben a szegregálódási folyamatot mutatja, azaz az előző évekhez képest a lecsúszást jelzi.

	Társadalom 1. (Demográfia)	Társadalom 2. (Foglalkoztatott-ság)	Lakáshelyzet	Épített környezet / Közterületek minősége	Szolgáltatások-hoz (közintézményi /piaci jellegű) való hozzáférés	Etnikai szegregáció	Eddigi beavatkozások nyomán bekövetkezett változások
Szegregátum 1.	A lakónépesség száma 444 fő. A 0-14 évesek aránya 21,6%, a 60 év felettieké 25,8%. Az alacsony státuszú lakosok aránya 42,5%.	A rendszeres munkajövedelem-mel nem rendelkezők aránya az aktív korúakon belül 64,2%.	Az alacsony komfortfokozat ú lakások aránya 60%. Az egyszobás lakások aránya 13%. A laksűrűség 2,7 fő/lakás.	Az infrastruktúra kiépített, a kiépült hálózatokra alacsony a rákötés. Az utcák többsége szilárd burkolatú, de csak 3-4 m szélességű. Nem pormentesített út az Aulich, Szende, Bem, Türr, Alma, Táncsics utcák.	A területen kizárólag lakóházak találhatóak. A városközpont mintegy 2 km-re fekszik.	A területen magas a roma lakosság aránya.	Az út, csatorna és csapadékvíz elvezető rendszerek fejlesztése mellett, érdemi változás nem történt.
Szegregátum 2.	A lakónépesség száma 127 fő. A 0-14 évesek aránya 26%, a 60 év felettieké 10,2%. Az alacsony státuszú lakosok aránya 37%.	A rendszeres munkajövedelem-mel nem rendelkezők aránya az aktív korúakon belül 59,3%.	Az alacsony komfortfokozat ú lakások aránya 61,2%. Az egyszobás lakások aránya 15,6%. A laksűrűség 2,6 fő/lakás.	A közmű infrastruktúra kiépítettsége teljes, a kiépült hálózatokra alacsony a rákötés. A Honvéd utca mellett pormentes, de kis szélesség a Bethlen, a Berzsenyi, az Ágyu, a Wasslich, a Szigeti utcák.	A szegregátum-ban kizárólag lakóházak vannak. A városközpont mintegy 2,2 km-re fekszik.	A területen magas a roma lakosság aránya.	Az út, csatorna és csapadékvíz elvezető rendszerek fejlesztése mellett, érdemi változás nem történt.

	Társadalom 1. (Demográfia)	Társadalom 2. (Foglalkoztatott-ság)	Lakáshelyzet	Épített környezet / Közterületek minősége	Szolgáltatások-hoz (közintézményi /piaci jellegű) való hozzáférés	Etnikai szegregáció	Eddigi beavatkozások nyomán bekövetkezett változások
Szegregátum 3.	A lakónépesség száma 227 fő. A 0-14 évesek aránya 21,1, a 60 év felettieké 8,8%. Az alacsony státuszú lakosok aránya 37,1%.	A rendszeres munkajövedelem mel nem rendelkezők aránya az aktív korúakon belül 61%.	Az alacsony komfortfokozat ú lakások aránya 45,3%. Az egyszobás lakások aránya 11,1%. A laksűrűség 3 fő/lakás.	A közmű infrastruktúra kiépítettsége teljes, a kiépült hálózatokra alacsony a rákötés. Pormentes, de kis szélességű út a Bethlen, a Wesselényi, a Berzsenyi, a Szende, a Bem, a Kápolna, részben az Aulich utcák.	A szegregátum-ban kizárólag lakóházak vannak. A városközpont mintegy 1,9 km-re fekszik.	A területen magas a roma lakosság aránya	Az út, csatorna és csapadékvíz elvezető rendszerek fejlesztése mellett, érdemi változás nem történt.
Szegregátum 4.	A lakónépesség száma 106 fő. A 0-14 évesek aránya 24,5%, a 60 év felettieké 17,9%. Az alacsony státuszú lakosok aránya 39,3%.	A rendszeres munkajövedelem mel nem rendelkezők aránya az aktív korúakon belül 65,6%.	Az alacsony komfortfokozat ú lakások aránya 37,5%. Az egy szobás lakások aránya 7,9%. A laksűrűség 2,7 fő/lakás.	A közmű infrastruktúra kiépítettsége teljes, a kiépült hálózatokra alacsony a rákötés. A Honvéd utca mellett pormentes, de kis szélességűút a Szilágyi Dezső, a Táncsics M. és a Bercsényi utcák.	A szegregátum-ban kizárólag lakóházak találhatóak. A városközpont mintegy 2,4 km-re található.	A területen alacsonyab b a roma lakosság aránya.	Az út, csatorna és csapadékvíz elvezető rendszerek fejlesztése mellett, érdemi változás nem történt.

70. táblázat: Makó város KSH által kijelölt és város által jóváhagyott szegregátumainak és szegregációval veszélyeztetett területeinek státusza – a legsúlyosabb helyzetben lévő területek kiemelésével (témakörönként)

8.1.3. ANTISZEGREGÁCIÓS INTÉZKEDÉSI TERV

A szegregáció mérséklését vagy megszüntetését célzó intézkedések (2015-2022)

Antiszegregációs célok

Az antiszegregáció célja, hogy szegregátumnak minősülő lakókörnyezetben élő alacsony státuszú lakosok aránya csökkenjen, azaz a képzettségi-foglalkoztatottsági mutatók tekintetében közelítsen a Makó városi átlaghoz. Egyéb, szegregátumnak nem minősülő városrészre kiterjedő fejlesztések által pedig meg kell akadályozni az alacsony státuszú népesség koncentrációját, újabb szegregátumok kialakulását.

A szegregáció ellen hosszú távú, tartós megoldást a terület átfogó rehabilitációja jelenti, mely nem csupán fizikai megújítást és társadalmi felzárkóztatást takar, hanem az oktatási integráción keresztül a közösségfejlesztésen alapuló mobilizálást is.

Makó elemi érdeke és célja, hogy az egyenlő hozzáférés, az esélyegyenlőség és az integráció biztosításának elve az élet minden területén megvalósuljon a városban. Ehhez a lakhatási feltételek biztosítása mellett – széleskörű együttműködésen alapuló – többféle: szociális, képzési, foglakoztatási, a szolgáltatásokhoz való hozzáférést javító intézkedések együttese szükséges. Az alacsony státuszú lakosok integrációja előmozdításának elengedhetetlen feltétele az egyenlő hozzáférés biztosításán túl olyan szolgáltatások tervezése és megvalósítása, amelyek csökkentik munkaerő-piaci hátrányaikat, javítják foglalkoztatási esélyeiket, hozzájárulva ezzel az alacsony státusz megváltozásához.

Horizontális célok	Alcélok
1. Az esélyegyenlőség, a szegregáció-mentesség biztosítása valamennyi Makón történő fejlesztési beavatkozással összefüggésben.	Egyetlen fejlesztés sem járulhat hozzá a településen belüli, vagy kívüli szegregáció kialakulásához és erősödéséhez.
2. Az etikus és sikeres felnőtté válás elősegítése, azoktatási integráció biztosítása.	Már gyerekkorban megteremteni az integráció esélyét, szociális és oktatási – iskolán kívüli – szolgáltatásokkal elősegíteni a tanulmányi sikeresség feltételeit.
3. Az alacsony státuszú lakosság foglalkoztatottságának javítása.	A rendszeres munkajövedelemmel rendelkezők számának növelése. Az elsődleges munkaerő-piacon megjelenők számának növelése.
4. A meglévő és újonnan létrehozandó szociális szolgáltatásokhoz való hozzáférés javítása.	A szociális szolgáltatások színvonalának emelkedése, új szociális szolgáltatások biztosítása.

5. Közösségfejlesztés, új közösségi szolgáltatások biztosítása.	A szabadidő hasznos eltöltése háttér-feltételeinek biztosítása. Az iskolán kívüli, tanulmányi előremenetelt segítő programok biztosítása.

71. táblázat: Az antiszegregációs terv horizontális céljai és alcéljai

A szegregátumok megszüntetése nem indokolt, kiterjedtsége miatt nem is megoldható. Az ingatlanok állapota, komfortossága a városi átlagtól elmaradnak. Az infrastruktúrák jelentős területen történt kiépülésével a lakókörnyezet rehabilitációja megkezdődött, de további beavatkozások szükségesek e téren. A hálózatokra való rákötés elősegítése és megkövetelése, további utak pormentesítése. A szikkasztó árkok rendbetétele, a járdák felújítása, kiépítése, ahol azt a közterületek szabályozási szélessége megengedi. Szükséges a társadalmi mobilizációs lehetőségek megteremtésével a szegregációt okozó tényezők oldása, az alacsony státuszt eredményező mutatók javításával pedig mérhetővé válik a szegregátumokban élők helyzetének változása.

Különböző motivációs eszközök által (pl. Tiszta udvar – rendes ház mozgalom újraindítása, „élő" konyhakert program) ösztönözni szükséges a szegregátumban élőket közvetlen környezetük rendben tartására és kertjeik önellátást segítő megművelésére.

A szegregátumra jellemző kicsi telekméret és szűk szabályozási szélesség megnehezíti a hatékony és tartós eredményt adó rehabilitációt, ezért a telekalakítás szabályozása, a lakásépítési, vásárlási támogatás rendszerében megkezdett beavatkozások továbbgondolása, újraszabályozása szükséges. E téren nem vezettek eredményre az IVS tervezett beavatkozásai.

A város számos önkormányzati bérlakással rendelkezik, melyek bevonhatók a szegregátumok területén méltatlan körülmények között lévő, egészségtelen, rossz állagú ingatlanok kiváltására.

Általánosan, nem csak a szegregátumokban, észlelhető jelenség, hogy a lakók nem tudják befizetni a közüzemi számláikat. Célszerű az ingatlanok felszerelése előrefizetős, kártyás mérőórákkal. Ennek megkezdését a rászoruló családok bevonásával, támogatni szükséges.

Terület specifikus célok	Szegr. 1	Szegr. 2	Szegr. 3	Szegr. 4
A lakókörnyezet rehabilitációja	X	X	X	X
Hiányzó közműbekötések, illetve pormentes utak biztosítása	X	X	X	X
A szegregátumban élők számának csökkentése, a szegregáció oldása szociális bérlakásokkal	X	X	X	X

72. táblázat: Az antiszegregációs terv terület specifikus céljai és azok relevanciája az egyes szegregátumokban

Általános – horizontális antiszegregációs intézkedések

A társadalmi egyenlőtlenségek megszüntetése és ezen belül a területi vagy más típusú szegregáció feloldása, Makó számára a fenntartható városfejlődés egyik záloga. Ennek tudatában a város messzemenőkig figyelembe veszi a jövőben megvalósuló fejlesztéseinél, hogy azok nem okozhatják sem horizontálisan, sem területileg a szegregáció kialakulását, vagy erősödését. Emellett javasolt, hogy az önkormányzat a Makói Roma Nemzetiségi Önkormányzattal közösen antidiszkriminációs jelzőrendszert működtessen annak érdekében, hogy a településen az esélyegyenlőség és a szegregáció-mentesség a mindennapok részévé váljon.

Az antiszegregációs beavatkozások egyes elemei megkülönböztethetők a szerint, hogy az adott beavatkozás „kemény" (alapvetően fizikai jellemzők szerint mérhető, pl. infrastrukturális) vagy „puha" (alapvetően humán tényezőkre irányuló) jellegű-e. Általában elmondható, hogy önmagában a kemény, illetve a puha beavatkozás ritkán vezet eredményre, hatásos és maradandó eredmény ezek optimális kombinációjával érhető el. Ennek megfelelően Makó város által alkalmazott intézkedések tartalmaznak kemény és puha elemeket egyaránt.

Az eddigi tapasztalatok azt mutatják, hogy az esélyteremtés legfontosabb eszköze a megfelelő színvonalú és mindenki számára hozzáférhető oktatás. Ugyanakkor már az óvodába lépés előtt szükségesek olyan fejlesztések, melyek a korai fejlesztés és egyéb szociális szolgáltatások körébe tartoznak.

Emellett a korábban sikeresen működő, de külső finanszírozási problémák miatt ellehetetlenült Tudorka Tanoda projekt újraindítása is számításba veendő. A hátrányos helyzetű általános iskolás tanulók egyéni és csoportos fejlesztését, illetve a szabadidő hasznos eltöltését célzó tanoda folytatása szükséges. A nem formális tanulásimódszerekre épülő kompetencia-fejlesztés elősegíti az iskolai sikerességet és erősíti a továbbtanulási motivációkat.

Az óvodai nevelésben résztvevő feladat-ellátási helyek között a hátrányos és halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek egyenletes eloszlását biztosítani kell.

A devianciák kiszűrése, a megfelelő fejlődés és a sikeres felnőtté válás érdekében létre kell hozni egy szakmaközi hálózatot, amely a rendszeresen megtartott szakmai műhelyek keretében összehangoltabb, eredményesebb és hatékonyabb szolgáltatásokat tud biztosítani, a szükséges jelzőrendszer kialakításával. A hálózatban az alábbi szakterületek képviselői kerülnek meghívásra: közoktatási intézmények munkatársai, egészségügyi intézmények, szociális és családsegítő munkatársak, igazgatási és foglalkoztatási intézmények munkatársai.

A tervezett Cigány Kulturális Centrum, mint közösségi ház kialakítása továbbra is indokolt, mert az ilyen épületben számos közösségfejlesztő szolgáltatás biztosítható. Olyan foglalkozások lebonyolítására van szükség, melyek biztosítják a gyermekek felzárkózási esélyeinek növelését és a szabadidő értelmes eltöltését.

A hátrányos helyzetű gyermekek lemorzsolódásának megelőzése, az utcai devianciák, a fiatalkori bűnözővé válás elkerülése és a beilleszkedési, tanulási és magatartási problémákkal küzdő gyermekek problémáiban való segítségnyújtás biztosítása érdekében alternatív, kortárs-segítők képzése és az integrációs folyamatba illesztése támogatandó. A KLIK helyi tankerületével együttműködve elő kell segíteni az iskolai drogprevenció, a stressz prevenciós és a családi életre nevelés témakörökből rendhagyó órák rendezését. A kortárscsoport fontos helyszín a serdülők számára, hogy elsajátítsák a személyiségfejlődésükhöz szükséges készségeket, a társas viselkedési formákat.

Az önkormányzat elősegítheti az alacsony státuszú lakosok foglalkoztatását, mégpedig azáltal, hogy egyes (közbeszerzést is érintő) beruházások során azon vállalkozásokat részesíti előnyben, akik alacsony státuszú lakosságból választanak munkavállalókat, illetve ezen vállalkozásoknak helyi adókedvezményt biztosíthat.

Az országban több település megkísérelte az ún. szociális szövetkezet létrehozását és működtetését. A felhalmozódott tapasztalatok alapján megvizsgálandó Makón is, a meglévő szociális szövetkezetek infrastrukturális humán erőforrás feltételeinek megerősítése, működésük újragondolása.

Horizontális cél	Megvalósítást célzó intézkedés	Felelős	Lehetséges pénzügyi forrás	Megvalósulás lehetséges időtávja
1. Az esélyegyenlőség, a szegregáció-mentesség biztosítása valamennyi Makón történő fejlesztési beavatkozással összefüggésben	Antidiszkriminációs jelzőrendszer működtetése	Jegyző, együttműködve a MRNÖ elnökével	Nem releváns	2015-
2. Az etikus és sikeres felnőtté válás elősegítése, azoktatási integráció biztosítása	A HHH gyerekek aránya kiegyenlítettségének biztosítása az óvodai feladatellátási helyek között	Óvodavezetők	Nem releváns	2015-
	Nyári napközi biztosítása	Polgármester	Saját forrás	2015-
	Tanoda projekt újrakezdése	Polgármester	Saját forrás és EFOP	2016-
	Alternatív, kortárs-segítők képzése	Polgármester, KLIK	Saját forrás	2016-

Horizontális cél	Megvalósítást célzó intézkedés	Felelős	Lehetséges pénzügyi forrás	Megvalósulás lehetséges időtávja
	HHH középiskolás diákok ösztöndíj támogatási rendszerének kialakítása és megvalósítása	Polgármester, KLIK	Saját forrás	2016-
3. Az alacsony státuszú lakosság foglalkoztatottságának javítása	Alacsony státuszú lakosokat foglalkoztató vállalkozások adókedvezményben részesítése	Polgármester	Saját forrás	2015-
	Szociális szövetkezet megerősítése	Polgármester	Saját forrás, majd EFOP, vagy GINOP-forrás	2016-
4. A meglévő és újonnan létrehozandó szociális szolgáltatásokhoz való hozzáférés javítása	Szakmaközi hálózat működtetése, szakmai műhelyek szervezése a jelzőrendszer sikeresebb működése érdekében	Jegyző	Nem releváns	2015-
5. Közösségfejlesztés, új közösségi szolgáltatások biztosítása	Cigány Kulturális Centrum, mint közösségi ház kialakítása	Polgármester, együttműködve a MRNÖ elnökével, az ingatlan-hasznosításban érintett szereplő	Saját forrás és EFOP	2016-

73. táblázat: Az antiszegregációs terv tervezett, horizontális intézkedései

Terület (szegregátum) specifikus antiszegregációs intézkedések

Makón a négy lehatárolt szegregátumra vonatkozó antiszegregációs intézkedéseknek nincs lényegi, terület-specifikus elkülönülése, mert azonos városrészen belül, és nagyon közel helyezkednek egymáshoz képest. Az IVS, illetve maga a KSH adatszolgáltatása is, korábban e szegregátumokat együttesen kezelte. A négy kijelölt szegregátum, illetve a szegregációval veszélyeztetett területek Makó Honvéd városrészének több mint 50%-át érinti.

A fentieknek megfelelően az általános antiszegregációs intézkedések érvényesek az egyes kijelölt szegregátumokra is. Alapesetben csupán a „kemény” (alapvetően fizikai jellemzők szerint mérhető, pl. infrastrukturális) beavatkozásokban érhető tetten terület-specifikus elem (pl. az utak pormentesítése), míg a „puha” (alapvetően humán tényezőkre irányuló) beavatkozások nem tartalmaznak egyedi, a szegregátumra vonatkozó sajátos elemeket.

Szegregátum sorszáma	Konkrét intézkedés/ beavatkozás	Érintett terület specifikus cél	Felelős partner	Lehetséges pénzügyi forrás	Megvalósulás lehetséges időtávja
Szegregátum 1., 2., 3., 4.	Közmű rákötések elősegítése. A szegregátumban található földutak aszfaltozása.	Lakókörnyezet rehabilitációja és a Hiányzó közmű-bekötések, pormentes utak biztosítása	Polgár-mester	Pályázati forrás	2016-2020
Szegregátum 1., 2., 3., 4.	Közterületek rendezése, zöldfelületek növelése	Lakókörnyezet rehabilitációja	Polgár-mester	Saját forrás	2016-2017
Szegregátum 1., 2., 3., 4.	Telekalakítás és az építés-felújítás támogatási feltételeinek javítása	Lakókörnyezet rehabilitációja	Polgár-mester	Saját forrás	2016-2017
Szegregátum 1., 2., 3., 4.	Bérlakások kialakítása integrált lakókörnyezetben	A szegregáció oldása	Polgár-mester	Saját forrás	2017-
Szegregátum 1., 2., 3., 4.	A motivációs eszközök alkalmazása a lakókörnyezet szépítésére	Lakókörnyezet rehabilitációja	Polgár-mester	Saját forrás	2016-2017

74. táblázat: Az antiszegregációs terv tervezett, szegregátum specifikus intézkedései

Az antiszegregációs beavatkozások ütemezése

Intézkedés	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Anti-diszkriminációs jelzőrendszer működtetése	X	X	X	X	X	X	X	X	X
A HHH gyerekek aránya kiegyenlítettségének biztosítása az óvodai feladatellátási helyek között	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Nyári napközi biztosítása		X	X	X	X	X	X	X	X
Tanoda projekt újrakezdése		X	X	X	X	X	X	X	X
Alternatív, kortárs-segítők képzése		X	X	X	X	X	X	X	X
HHH középiskolás diákok ösztöndíj támogatási rendszerének kialakítása és megvalósítása	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Alacsony státuszú lakosokat foglalkoztató vállalkozások adókedvezményben részesítése	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Szociális szövetkezet megerősítése		X	X	X	X	X	X	X	X
Szakmaközi hálózat működtetése, szakmai műhelyek szervezése a jelzőrendszer sikeresebb működése érdekében	X	X	X	X	X	X	X	X	X
A szegregátumok földutcáinak pormentesítése, aszfaltozása		X	X	X	X	X	X	X	X
Telekalakítás és az építés-felújítás támogatási feltételeinek javítása	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Közterületek rendezése, zöldfelületek növelése		X	X	X	X	X	X	X	X
Bérlakások kialakítása integrált lakókörnyezetben			X	X	X	X	X	X	X
Cigány Kulturális Centrum, mint közösségi ház kialakítása			X	X	X	X	X	X	X
A motivációs eszközök alkalmazása a lakókörnyezet szépítésére		X	X	X	X	X	X	X	X

75. táblázat: Az antiszegregációs terv intézkedéseinek ütemezése

A tervezett fejlesztések szegregációs hatásainak kivédésére hozott intézkedések

A projektfejlesztés során általánosan tartózkodni kell attól, hogy bárminemű beavatkozás esélyegyenlőtlenséghez, diszkriminációhoz, szegregációhoz, vagy ezek konzerválódásához járuljon hozzá. A projektfejlesztés dokumentumainak, a település stratégiai dokumentumainak és a település helyi rendeleteinek elkészítésekor ugyanezen elvek kell, hogy érvényre jussanak.

A projektfejlesztés során elemi érdek a tervezett tevékenységek társadalmi elfogadottsága, mind az előkészítés, mind a megvalósítás során. Ehhez biztosítani kell a társadalmi párbeszéd valamennyi számításba vehető formáit (pl. közmeghallgatás, lakossági fórum, interaktív médiafelület). A Makói Roma Nemzetiségi Önkormányzat bevonása a társadalmasítás folyamatába elengedhetetlen.

Célirányos kampány végrehajtásával oldható meg minden fejlesztés, program, a település életét befolyásoló esemény minél nagyobb arányú elfogadottságának biztosítása. A Makón megjelenő szolgáltatások, rendezvények, különösen a szegregátumot érintők tekintetében egyedi megközelítésű, de ugyanakkor a szélesebb rétegek számára is hozzáférhető módon kell a tájékoztatást megoldani. A hátrányos helyzetű csoportok tájékoztatásához, az információ célhoz juttatásához direkt marketing eszközök alkalmazására van szükség.

A város fejlődése érdekében tervezett beavatkozások, fejlesztések összességében ellene hatnak és külön-külön sem járulnak hozzá a szegregáció erősödéséhez, vagy annak konzerválódásához.

A szegregációt okozó folyamatok megváltoztatására, hatásuk mérséklésére teendő intézkedések

A szegregációt okozó folyamatok hátterében különböző okok húzódhatnak meg, közülük a legfontosabb az alacsony iskolai végzettségből következő munkanélküliség, a kizárólagosan a legolcsóbb és egyben legrosszabb minőségű lakhatáshoz történő hozzáférés lehetősége, az eladósodás és ennek következtében a közszolgáltatásokhoz való hozzáférés szűkülése.

A legtöbb önkormányzat gazdálkodása feszített, sokszor az alapvető fejlesztésekre sem jut forrás. A településen élő legszegényebb családok támogatását ennek ellenére fel kell vállalnia az önkormányzatnak, annak érdekében, hogy helyzetük javuljon, körük ne bővüljön. A rossz szociális helyzetben lévő családokon leginkább az segít, ha tagjai munkához jutnak, ez az alapfeltétele a család jobb helyzetbe kerülésének. A problémák és lehetséges megoldások forrásigényesek, ezért az önkormányzatnak törekednie kell arra, hogy megtalálja azokat a külső, leginkább pályázati forrásokat, amelyek segítségével a település legrosszabb helyzetben lévő családjait támogatni tudja.

Azokat a konkrét beavatkozásokat, amelyek eredményeként a szegregációs mutatót adó statisztikai jellemzők értéke potenciálisan javulhat, a horizontális és a területspecifikus tervezés során megfogalmazásra kerültek (alacsonyan képzett csoportokat célzó

foglalkoztatási beavatkozások/fejlesztések, szociális ellátórendszer fejlesztése, konkrét lakókörnyezetet érintő fejlesztések, oktatás specifikus beavatkozásai (tanodák, napközik stb.).

Ezeken túlmenően, illetve ezekkel a beavatkozásokkal összhangban, a város önkormányzata a fennhatósága alatt álló valamennyi terület egészére nézve kötelezettséget vállal az Antiszegregációs programban foglaltak érvényesítésére. A hatósága, felügyelete alá tartozó szervek és intézmények vállalják, hogy döntéseik, tevékenységük során a kialakult területi és/vagy etnikai szegregációs folyamatok megfordítására törekednek.

Az Önkormányzat a szegregált területeken különösen hangsúlyosan területi alapú beavatkozásokat tervez, amelynek elsődleges célja, a területi koncentráció csökkentése, a magasabb státuszú csoportok területre vonzása.

Ezzel párhuzamosan a társadalmi integrációt, re-integrációt szolgáló komplex eszközöket – munkaerő-piac, oktatás, szociális hozzáférés, társadalmi kirekesztettség csökkentése – alkalmaz, hogy a szegregált területen élők életminősége, ezen belül a lakhatási körülmények, a foglalkoztatási és képzettségi mutatók javuljanak, az itt élők egészségtudatos magatartása kialakuljon.

Az antiszegregációs beavatkozások általános célkitűzése, hogy a szegregációval érintett területeken élők jelenlegi és jövőbeli életminősége javuljon. Az életminőség jelentős elemét képezik a lakhatás körülményei, az itt élők jövedelmi viszonyai, és ez utóbbihoz szorosan kapcsolódik a megfelelő képesítés megszerzése, amely a jövedelemszerzést elősegítő tényező.

8.2. KÉRDŐÍVEK

8.2.1. LAKOSSÁGI KÉRDŐÍV

MAKÓ VÁROS

Lakossági kérdőív a Fenntartható Városfejlesztési Stratégia készítéséhez

Makó lakossági felmérés

Tisztelt makói Polgár!

Makó Város Önkormányzata a jelenlegi településfejlesztési stratégiáját felülvizsgálja és megújítja annak érdekében, hogy kijelölhessük, melyek a meghatározó, fő fejlesztési irányok a 2021-27-es időszakra. Ebben a szakmai tervezési folyamatban nagymértékben szeretnénk támaszkodni a helyi lakosság véleményére is: mindazon felnőttkorú polgárokéra, akik Makón élnek vagy bejáróként a városban dolgoznak, tanulnak.

A felmérés összegzett eredményeire is épülő Fenntartható Városfejlesztési Stratégia 2021-27 dokumentum az önkormányzat oldalán (www.mako.hu) a széles nyilvánosság számára elérhető lesz, melyről tájékoztatást teszünk majd közzé.

A kérdőív kitöltése körülbelül 20 percet vesz igénybe. A válaszadás önkéntes alapon, név nélkül történik. Az adható válaszlehetőségeket minden egyes kérdésnél pontosan részletezzük. Így például külön jelezzük, ahol több válasz is megjelölhető. Kérjük, hogy minden kérdésre szíveskedjen válaszolni.

Az elektronikus, online kérdőív az alábbi link megnyitásával érhető el:

www.mako.hu/lakossagi

Együttműködését előre is nagyon köszönjük!

Makó Város Önkormányzata

I. Általános kérdések: a válaszadó adatai

1.) Válaszadó neme:

1.1) nő

1.2) férfi

2.) Válaszadó kora (év):

2.1) 18-25

2.2) 26-35

2.3) 36-50

2.3) 51-64

2.4) 65-70

2.5) 70 felett

3.) Válaszadó legmagasabb iskolai végzettsége:

3.1) általános (elemi, polgári) iskola 8. osztálynál, évfolyamnál alacsonyabb

3.2) általános (elemi, polgári) iskola 8. osztály, évfolyam

3.3) szakképesítés érettségi nélkül (pl. szakmunkásképző, szakiskola)

3.4) érettségi

3.5) érettségi szakképesítéssel vagy érettségire épülő szakképesítés (technikusi)

3.6) felsőfokú szakképesítés (csak 1998 után szerezhető)

3.7) főiskolai (vagy azzal egyenértékű, pl. BA/BSc)

3.8) egyetemi (vagy azzal egyenértékű, pl. MA/MSc)

3.9) doktori (PhD- vagy DLA-) fokozat

4.) Válaszadó jelenlegi státusza (több is megjelölhető!):

4.1) tanuló

4.2) alkalmazott

4.3) alkalmazott, középvezető

4.4) alkalmazott, felsővezető

4.5) vállalkozó (egyéni vagy cégvezető)

4.6) munkanélküli

4.7) nyugdíjas

4.8) GYES-en vagy GYED-en levő

4.9) háztartásbeli

4.10) inaktív (egyéb)

5.) Munkavégzés helyének típusa (több is megjelölhető!)

5.1) nagyvállalat

5.2) kis- és középvállalkozás (KKV)

5.3) egyéni vagy mikrovállalkozás

5.4) közintézmény/közhivatal

5.5) nonprofit/civil szervezet/egyház

5.6) nem releváns (ha fent 4.6; 4.7; 4.8; 4.9; 4.10 a válasz)

6.) Munkavégzés földrajzi helye (a legjellemzőbbet jelölje meg!)

6.1) Makó Város

6.2) a Makói járáshoz tartozó más település

6.3) egyéb település a megyében

6.4) Budapesten

6.5) más magyarországi megyében

6.6) Románia

6.7) Szerbia

6.8) egyéb külföldi ország

6.9) Nem helyhez kötött/változó helyű

7.) Makó mely városrészében lakik? *(Térképes ábrázolás a kérdés alatt)*

7.1) Városközpont (*Kórház u., Kálvária u., Vásárhelyi u. Návay tér, Tulipán u., Thököly u., Aradi u., Aradi tér, Batthyány u., Hédervári u., Rákóczi u., Petőfi u., Béke u., Hold u., Liget u., Gőzmalom u., Szegedi u., Kölcsey u., Zrínyi u., Ardics u., Rigó u., Tompa u., Kórház u. által határolt terület*)

7.2) Vertán

7.3) Újváros

7.4) Honvéd

7.5) Gerizdes

7.6) Bajcsy-Ráday

7.7) Külterület - Rákos

7.8) Egyéb: ……

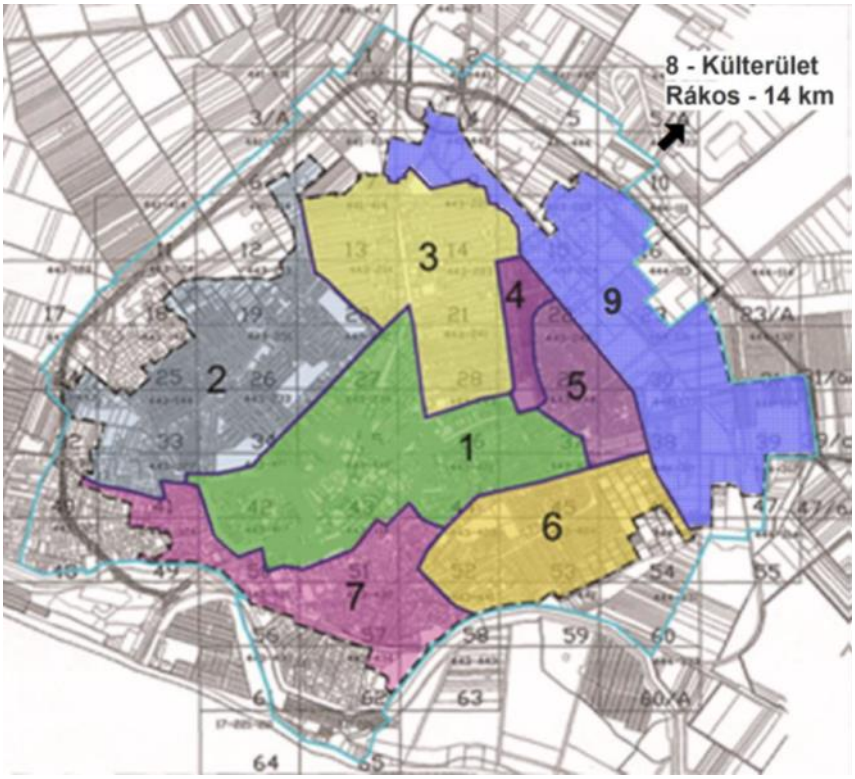

Makó városrészei, forrás: ITS,2015.

Jelmagyarázat: 1. Városközpont; 2. Vertán; 3. Újváros; 4.-5. Honvéd; 6. Gerizdes; 7. Bajcsy-Ráday;

8. Külterület - Rákos; 9. Iparterület

II. Tematikus kérdések

Megtartó város

Kérdés	Választási lehetőség	Válasz (X)
8.) Mi jelenti az Ön helyi kötődésének alapját? (több válasz is lehetséges)	1. itt született	
	2. itt alapított családot és otthont	
	3. itt tanult	
	3. ismeri és gyakorolja a helyi szokásokat	
	4. vidéki, de mégis városias hangulat	
	5. a helyi identitásúak összetartása	
	6. tagja valamilyen helyi kisebb közösségnek, akikkel szívesen tölti szabadidejét	
	7. táji és természeti adottságok	
	8. egyedi épített környezet	

Kérdés	Választási lehetőség	Válasz (X)
	9. itt talált biztos egzisztenciára (munkalehetőségek)	
	10. egyéb: …….	

9.) A felsorolt tényezők mennyiben játszanának szerepet helyi életminőségével való elégedettségének növelésében? *5 - nagyon jelentős szerepet játszana* *4 - jelentős szerepet játszana* *3 - közepes szerepet játszana* *2 - kis szerepet játszana* *1 - nem játszana szerepet* *0 = nem tudom megítélni / nem kívánok válaszolni*	1. változatosabb munkahelyek	5-4-3-2-1 vagy 0
	2. magas jövedelmet biztosító munkalehetőségek	5-4-3-2-1 vagy 0
	3. a jelenleginél is magasabb színvonalú közszolgáltatások (iskola, egészségügyi, szociális ellátás stb.)	5-4-3-2-1 vagy 0
	4. minőségi közösségi terek a városközpontban és a lakóhelyem közelében	5-4-3-2-1 vagy 0
	5. gazdagabb és magasabb színvonalú, igényekre szabott kulturális kínálat	5-4-3-2-1 vagy 0
	6. sportolási lehetőségek további bővítése	5-4-3-2-1 vagy 0
	7. magas színvonalú kiskereskedelmi és vendéglátóipari szolgáltatások	5-4-3-2-1 vagy 0
	8. kedvezőbb lakhatási lehetőségek	5-4-3-2-1 vagy 0
	9. jobb közbiztonság	5-4-3-2-1 vagy 0
	10. jobb közlekedés, megközelíthetőség	5-4-3-2-1 vagy 0
	11. egyéb	5-4-3-2-1 vagy 0
10.) Értékelje a városban elérhető humán közszolgáltatásokat és egyéb városi életminőséget befolyásoló tényezőket egy 1-től 5-ig tartó skálán! *5 = nagyon elégedett* *4 = elégedett* *3 = közepesen elégedett* *2 = alig elégedett* *1 = egyáltalán nem elégedett* *0 = nem tudom megítélni / nem vagyok érintett / nem kívánok válaszolni*	1. óvodai ellátás (családtagja által igénybe vett)	5-4-3-2-1 vagy 0
	2. általános iskola, infrastruktúra, felszereltség (családtagja által igénybe vett)	5-4-3-2-1 vagy 0
	3. általános iskola oktatás (családtagja által igénybe vett)	5-4-3-2-1 vagy 0
	4. egészségügyi alapellátás minősége (Ön és családtagja által igénybe vett)	5-4-3-2-1 vagy 0
	5. egészségügyi szakellátás minősége (Ön és családtagja által igénybe vett)	5-4-3-2-1 vagy 0
	6. kulturális szolgáltatások (intézményekhez kötött pl. mozi, kulturális központ, színház stb.) minősége (Ön és családtagja által igénybe vett)	5-4-3-2-1 vagy 0
	7. szociális ellátás (akár saját, akár valamely családtag okán pl. idősellátás)	5-4-3-2-1 vagy 0
	8. bölcsődei ellátás (családtagja által igénybe vett)	5-4-3-2-1 vagy 0
	9. közterületek minősége általában (közterek, utak stb.)	5-4-3-2-1 vagy 0
	10. zöldfelületek (parkok, ligetek fasorok)	5-4-3-2-1 vagy 0
	11. közvilágítás közvetlen lakókörnyezetében	5-4-3-2-1 vagy 0
	12. közbiztonság a városközpontban nappal	5-4-3-2-1 vagy 0
	13. közbiztonság a városközpontban sötétedés után	5-4-3-2-1 vagy 0

	14. közbiztonság a közvetlen lakókörnyezetében sötétedés után	5-4-3-2-1 vagy 0
	15. járdák minősége közvetlen lakókörnyezetében	5-4-3-2-1 vagy 0
	16. városi kerékpárutak hossza a városban	5-4-3-2-1 vagy 0
	17. városi kerékpárutak minősége a városban	5-4-3-2-1 vagy 0
	18. kerékpárosokat támogató infrastruktúra (pl. tárolók, esővédő beállók stb.)	5-4-3-2-1 vagy 0
	19. utak minősége általában a városban	5-4-3-2-1 vagy 0
	20. parkolás általában a kiemelt közintézmények közelében	5-4-3-2-1 vagy 0
	21. parkolás kereskedelmi létesítmények közelében	5-4-3-2-1 vagy 0
	22. lakhatás megfizethetősége	5-4-3-2-1 vagy 0
	23. lakhatás minősége	5-4-3-2-1 vagy 0
	24. tömegsportolási lehetőségek minősége	5-4-3-2-1 vagy 0
	25. szórakozási lehetőségek minősége (pl. zene, tánc, koncert, fesztivál)	5-4-3-2-1 vagy 0
	26. közösségi-szabadidős programok színessége (klubok, egyesületek, egyletek stb.)	5-4-3-2-1 vagy 0

Digitális város

Kérdés	Választási lehetőség	Válasz (X)
11.) Milyen elektronikus eszközöket használ a hétköznapokban? (több válasz is lehetséges kivéve, ha a válasz a 7.)	1. személyi számítógép (asztali számítógép)	
	2. notebook / laptop	
	3. táblagép (tablet)	
	4. okos / smart televízió	
	5. okostelefon	
	6. okos óra	
	7. nincs ilyen eszközöm	
12.) Milyen céllal használja az Internetet? (több válasz is lehetséges)	1. napi munkavégzés részeként	
	2. ügyintézés céljából pl. nyomtatványok letöltése és benyújtása	
	3. rendelkezik ügyfélkapuval és rendszeresen használja	
	4. szolgáltatásokat vesz igénybe pl. elektronikus vásárlás, foglalások intézése (szállás, repülőjegy stb.)	
	5. kommunikációs, kapcsolattartási céllal (telefon, levelezés, Skype stb.)	
	6. információszerzés, tájékozódás céljából	
	7. tanulási céllal – oktatási anyagok letöltése, e- oktatás igénybevétele	

Kérdés	Választási lehetőség	Válasz (X)
	8. közösségi oldalak látogatása	
	9. szórakozás – video, film, zene letöltéshez	
	10. játékok	
	11. egyéb	
	12. egyáltalán nem használok internetet	
13.) Hogyan értékeli az informatikai (IT) eszközök használatával kapcsolatos jártasságát (összehasonlítva saját korosztályával)? (csak egy válasz lehetséges)	1. nincsenek ilyen készségeim egyáltalán	
	2. készségeim az átlagnál kevésbé erősek, rendszerint segítségre szorulok	
	3. készségeim átlagosak, okostelefont használok készség szinten és rendszeres internet használó vagyok	
	4. készségeim átlag felettiek (a 3. ponton túl e-ügyintézésre és egyéb, speciális IT használásra is képes vagyok)	
	5. nem tudom megítélni	
14.) Milyen módon kerül Ön ügyfélként kapcsolatba a szolgáltatókkal? *1. hagyományos postai levelezés* *2. telefon* *3. személyesen* *4. online ügyintézés / e-mail (interneten)* *5. mobilapplikáción keresztül* *6. digitális mérőkön /eszközökön keresztül* *7. nem kerültem velük kapcsolatba*	1. áramszolgáltatás	1,2,3,4,5,6,7
	2. távhő / hőszolgáltatás	1,2,3,4,5,6,7
	3. víz és csatorna szolgáltatás	1,2,3,4,5,6,7
	4. hulladékszállítás	1,2,3,4,5,6,7
	5. internetszolgáltatás	1,2,3,4,5,6,7
	6. közösségi közlekedés (helyi, helyközi járatok)	1,2,3,4,5,6,7
	7. közhivatali ügyintézés (önkormányzat, kormányhivatal)	1,2,3,4,5,6,7
	8. alapfokú oktatás (óvoda és általános iskola)	1,2,3,4,5,6,7
	9. egészségügyi alapellátás	1,2,3,4,5,6,7
	10. kulturális szolgáltatások (intézményekhez kötött pl. mozi, kulturális központ stb.)	1,2,3,4,5,6,7
	11. szociális ellátás (valamely családtag okán pl. idősellátás)	1,2,3,4,5,6,7

Kérdés	Választási lehetőség	Válasz (X)
15.) Jelölje meg milyen digitális szolgáltatásokat/infrastruktúraelemeket tartana különösen hasznosnak a városában!	1. okos jelzőlámpák	
	2. szabad parkolóhely-számláló	
	3. elektronikus ügyintézés	
	4. tömegközlekedési járművek online nyomon követése / útvonaltervező	

(több válasz is lehetséges)	5. elektronikus jegyvásárlás kulturális és sport programokra	
	6. egyéb: ……	
	7. nem tudom megítélni	

Kiszolgáló város / Zöldülő város

Kérdés	Választási lehetőség	Válasz (X)
16.) A saját életminősége szempontjából mennyire tartja fontosnak a felsoroltakat? *5 = nagyon jelentős* *4 = jelentős* *3 = közepesen fontos* *2 = majdnem jelentéktelen* *1 = egyáltalán nem fontos* *0 = nem tudom megítélni / nem vagyok érintett / nem kívánok válaszolni*	1. környezettudatos életvitel (takarékosság az erőforrások igénybevételében: víz, áram stb.)	5-4-3-2-1 vagy 0
	2. szelektív hulladékgyűjtés, hulladék hasznosítása otthon	5-4-3-2-1 vagy 0
	3. közösségben való aktív részvétel, közös célokért való tevékenykedés	5-4-3-2-1 vagy 0
	4. egészséges, a térségben megtermelt élelmiszerek fogyasztása	5-4-3-2-1 vagy 0
	5. megújuló energiaforrások használata a háztartásban	5-4-3-2-1 vagy 0
	6. megújuló energiaforrások használata az intézményekben, hivatalokban, közületekben	5-4-3-2-1 vagy 0
	7. több / megújuló zöldfelület a városban	5-4-3-2-1 vagy 0
17.) Ha a város jövőjére gondol ugyanezek a szempontok mennyire fontosak? *5 = nagyon jelentős* *4 = jelentős* *3 = közepesen fontos* *2 = majdnem jelentéktelen* *1 = egyáltalán nem fontos* *0 = nem tudom megítélni / nem vagyok érintett / nem kívánok válaszolni*	1. környezettudatos életvitel (takarékosság az erőforrások igénybevételében: víz, áram stb.)	5-4-3-2-1 vagy 0
	2. szelektív hulladékgyűjtés, hulladék hasznosítása otthon	5-4-3-2-1 vagy 0
	3. közösségben való aktív részvétel, közös célokért való tevékenykedés	5-4-3-2-1 vagy 0
	4. egészséges, a térségben megtermelt élelmiszerek fogyasztása	5-4-3-2-1 vagy 0
	5. megújuló energiaforrások használata a háztartásban	5-4-3-2-1 vagy 0
	6. megújuló energiaforrások használata az intézményekben, hivatalokban, közületekben	5-4-3-2-1 vagy 0
	7. több / megújuló zöldfelületek a városban	5-4-3-2-1 vagy 0

18.) Milyen gyakran látogat városi zöldterületeket, parkokat?	1. soha	
	2. havonta vagy annál ritkábban	
	3. hetente legalább egyszer	
	4. naponta	
	1. szabadidő eltöltés	

19.) Milyen céllal látogat városi zöldterületeket, parkokat?	2. rekreációs séta	
	3. testedzés	
	4. kültéri közösségi és kulturális programokon vesz részt	
	5. egyéb	
20.) Hogyan lehetne vonzóbbá tenni a belváros zöldfelületeit az Ön és családja számára (fejlesztések, új funkciók stb.)? (több válasz is lehetséges)	1. sétautak fejlesztése	
	2. játszóterek, testedző eszközök kihelyezése a parkokhoz kapcsolódóan	
	3. kisebb csoportok szabadtéri összejöveteleit lehetővé tevő utcabútorok kihelyezése	
	4. gyakoribb kültéri programok, amiért érdemes a parkba látogatni	
	5. több szolgáltatás a környéken pl. büfé, fagyizó, nyilvános WC	
	6. közvilágítás további javítása	
	7. egyéb	
21.) Milyen környezettudatos eszközökkel, megoldásokkal rendelkezik otthonában? (több válasz is lehetséges)	1. okos fogyasztásmérő (pl. elektromos áram, víz, gáz stb. szolgáltatás)	
	2. okos lakás irányító rendszer (az okos lakás irányító rendszer automatikusan szabályozza a lakás hűtését, fűtését / távolról vezérelhető stb.)	
	3. okos, családi ház telkét fenntartó rendszer pl. okos locsoló, ami a talajnedvességet méri és szükség szerint indítja el a locsolórendszert	
	4. hibrid vagy elektromos hajtású autó / egyéb jármű	
	5. tudatos otthon – tájolás, klímatudatos növénytelepítés	
	6. megújuló energia használata (földhő, napenergia stb.)	
	7. házi komposztáló	
	8. egyéb……	

Prosperáló város

Kérdés	Választási lehetőség	Válasz (X)
22.) Milyen helyben, illetve térségben létrehozott termékeket ismer? (több válasz is lehetséges)	1. zöldség / gyümölcs	
	2. egyéb élelmiszer vagy ital	
	3. használati tárgyak (beleértve kézműves termékeket)	
	4. műalkotások (helyi művészek alkotásai)	
	5. egyéb……	

Kérdés	Választási lehetőség	Válasz (X)
	6. nem ismerek ilyeneket	
23.) Hol vásárol Ön helyi / térségi termékeket? (több válasz is lehetséges – kivéve, ha az 1. választ jelöli meg)	1. nem vásárlok	
	2. közvetlen a termelőnél (agrártermék esetében)	
	3. közvetlen az alkotóknál (képzőművészeti termék esetében)	
	4. a piacon	
	5. internetes felületeken (weboldal, közösségi média pl. facebook)	
	6. kézműves / termelő saját üzletében	
	7. egyéb (pl. hipermarketben):	

8.2.2. INTÉZMÉNYI KÉRDŐÍV

MAKÓ VÁROS

Intézményi/szervezeti kérdőív a Fenntartható Városfejlesztési Stratégia készítéséhez

Makói intézmények / szervezetek felmérése

Makó Város Önkormányzata a 2015-2020 közötti időszakra megalkotott, hatályos Integrált Településfejlesztési Stratégiáját felülvizsgálja és megújítja annak érdekében, hogy kijelölhessük, melyek a meghatározó, fő fejlesztési irányok a 2021-27-es időszakra. Ebben a szakmai tervezési folyamatban nagymértékben szeretnénk támaszkodni a Makón működő közcélú intézmények, illetve szervezetek véleményére is.

A kérdések, melyekre választ várunk főként a digitális és a zöld/energetikai területek aktuális intézményi/szervezeti állapot felmérésére összpontosulnak, illetve kitérnek a középtávú fejlesztési elképzelésekre is.

A felmérés összegzett eredményeire is épülő Fenntartható Városfejlesztési Stratégia 2021-27 dokumentum az önkormányzat oldalán (www.mako.hu) a széles nyilvánosság számára elérhető lesz, melyről tájékoztatást teszünk majd közzé.

A kérdőív kitöltése kb. 30 percet vesz igénybe. A válaszadás önkéntes alapon, név nélkül történik.

Az adható válaszlehetőségeket minden egyes kérdésnél pontosan részletezzük. Így például külön jelezzük, ahol több válasz is megjelölhető.

Kérjük, hogy minden kérdésre szíveskedjen válaszolni.

Az elektronikus, online kérdőív az alábbi link megnyitásával érhető el:

www.mako.hu/intezmenyi

Együttműködését előre is nagyon köszönjük!

1. A kitöltő intézmény / szervezet *(Kérjük, jelölje meg!)*

- ☐ Székhelye Makón található
- ☐ Csak telephelye(i) található(k) Makón
- ☐ Székhelye és telephelye(i) egyaránt Makón találhatók
- ☐ Székhelye a Makói járásban található
- ☐ Székhelye Csongrád-Csanád megyében található
- ☐ Székhelye egyéb helyen található

2. A válaszadó intézmény / szervezet fenntartója *(Kérjük, jelölje meg!)*

- ☐ Makó Város Önkormányzata

- ☐ Állami fenntartású közintézmény
- ☐ Önállóan gazdálkodó intézmény
- ☐ Nonprofit szervezet (egyesület, alapítvány)
- ☐ Egyéb…….

3. Az intézmény / szervezet fő profilja *(Kérjük, jelölje meg!)*

- ☐ Szociális
- ☐ Nevelés
- ☐ Oktatás
- ☐ Egészségügy
- ☐ Kulturális
- ☐ Sport-szabadidő-rekreáció
- ☐ Gazdaság
- ☐ Egyéb…….

I. Középtávú fejlesztési elképzelések

4. Milyen konkrét főbb középtávú (2022-27) fejlesztési elképzeléseik vannak? Kérjük, röviden nevesítse a fejlesztési/projekt elképzeléseiket.

Kérjük, NE csak az infrastrukturális, hanem a társadalmi-szociális stb. (szoft, azaz nem beruházási) és a szervezeti típusú fejlesztéseket is adja meg!

Fontos: a fejlesztési elképzelések megadásakor a finanszírozási korlátokat NE vegyék figyelembe, mivel a stratégiai tervezés feladata a jövőbeni források feltárása/feltérképezése is.

A táblázatot amennyiben szükséges bővítheti, illetve üresen hagyhatja azokat a tématerületeket, melyek nem relevánsak az intézmény/szervezet számára.

a.) infrastruktúra fejlesztés (épületkarbantartás, bővítés, ingatlanvásárlás és -fejlesztés, -összevonás, ingatlanértékesítés stb.)

fejlesztés 1:

fejlesztés 2:

fejlesztés 3:

b.) társadalmi-szociális-közösségi stb. szoft (nem beruházási) fejlesztések

fejlesztés 1:

fejlesztés 2:

fejlesztés 3:

c.) eszközfejlesztés (nem digitális)

fejlesztés 1:

fejlesztés 2:

fejlesztés 3:

d.) eszközfejlesztés (digitális)

fejlesztés 1:

fejlesztés 2:

fejlesztés 3:

e.) szervezetfejlesztés

fejlesztés 1:

fejlesztés 2:

fejlesztés 3:

f.) humán erőforrás állományának fejlesztése

fejlesztés 1:

fejlesztés 2:

fejlesztés 3:

g.) kapcsolati hálózatok/együttműködések fejlesztése (helyi, hazai, nemzetközi)

fejlesztés 1:

fejlesztés 2:

fejlesztés 3:

h.) egyéb digitális fejlesztések (nem eszköz/hardver)

fejlesztés 1:

fejlesztés 2:

fejlesztés 3:

i.) energetikai fejlesztés

fejlesztés 1:

fejlesztés 2:

fejlesztés 3:

j.) körforgásos gazdasághoz kapcsolódó fejlesztés (hulladék keletkezésének megelőzése/csökkentése, tudatos terméktervezés, hulladékkezelés, hulladékok felhasználása)

fejlesztés 1:

fejlesztés 2:

fejlesztés 3:

5. Kérjük, nevezze meg röviden, melyek azok a fejlesztési elképzelések (a fentiek közül), melyek teljesen újszerűek lennének az intézmény/ szervezet számára?

a.) .....

b.) .....

c.) .....

d.) .....

e.) .....

II. Digitális állapotfelmérés

Kérdés / információ kérés	Alkérdés ill. adatkérdés	
Hogyan jellemezhető az intézmény / cég IKT ESZKÖZÁLLOMÁNYA?		
6. Megfelelő-e az IKT eszközállomány az alaptevékenységek ellátáshoz? *Kérjük, jelölje meg!*	igen, nagyon korszerű	
	igen, éppen megfelelő	
	részben megfelelő, részben elavult	
	teljesen elavult, nem megfelelő	
7. Amennyiben nem megfelelő, elavult, mely eszközök hiányoznak, illetve elavultak? *Kérjük, jelölje meg!*	asztali számítógép (PC)	
	laptop	
	adattároló szerver	
	szerverszoba (külön helyiség)	
	működéshez kapcsolódó többfunkciós okos telefon	
	nyomtató	
	fénymásoló	
	helyi vezetékes hálózat (LAN)	

	helyi wifi	
	egyéb	
8. Megfelelő-e az IKT eszközállomány az adminisztrációs tevékenységek ellátásához? *Kérjük, jelölje meg!*	igen, nagyon korszerű	
	igen, éppen megfelelő	
	részben megfelelő, részben elavult	
	teljesen elavult, nem megfelelő	
9. Amennyiben nem megfelelő, elavult, mely eszközök hiányoznak, illetve elavultak? *Kérjük, jelölje meg!*	asztali számítógép (PC)	
	laptop	
	adattároló szerver	
	szerverszoba (külön helyiség)	
	működéshez kapcsolódó többfunkciós okos telefon	
	nyomtató	
	fénymásoló	
	helyi vezetékes hálózat (LAN)	
	helyi wifi	
	egyéb	
10. HÁLÓZATBA vannak-e kapcsolva az IKT eszközök? *Kérjük, húzza alá!*	igen	
	nem	
	csak bizonyos eszközök, mint…… (pl. személyi számítógépek és nyomtatók)	

Kérdés / információ kérés	**Alkérdés ill. adatkérdés**

Az IKT eszközök milyen alaptevékenységet támogatnak és milyen fejlesztések történtek eddig?	
11. Milyen ALAPTEVÉKENYSÉGEKET segítenek IKT eszközök és milyen módon? *(pl. közterület felügyelet esetében az adatrögzítés, fotódokumentáció készítés, küldés, tárolás stb.)*	…….
12. Milyen IKT fejlesztést vagy azt is célzó projektjei vannak, ill. voltak az intézménynek / cégnek az utóbbi 10 évben? *Kérjük, sorolja fel!*	*Minden esetben kérjük: projekt címe, finanszírozó konstrukció, konkrét projekt outputok megnevezését!* …….
13. Konkrétan előkészítés alatt álló (tervezett) vagy értékelés alatt álló projektek: *Kérjük, sorolja fel!*	*Minden esetben kérjük: projekt címe, finanszírozó konstrukció, konkrét projekt outputok (különös tekintettel az IKT elemekre)!* …….
14. Milyen AKADÁLYOKAT kell még leküzdeni az intézményen belül az okos eszközök és rendszerek fejlődése és használatuk elterjedése érdekében? *Kérjük, húzza alá! Több válasz is lehetséges.*	• az alkalmazottak / munkatársak egyéni ellenállása • az alkalmazottak / munkatársak egyéni kompetenciáinak hiánya • eszközök beszerzését akadályozó forráshiány • szervezeti akadályok • egyéb, nevezetesen: ……
Kérdés / információ kérés	**Alkérdés ill. adatkérdés**
Milyen DIGITÁLIS ADATVAGYONNAL rendelkezik az intézmény / cég? *Kérjük, húzza alá!*	
15. Adminisztratív és pénzügyi adatok:	igen – nem – részben
16. Alaptevékenységhez kapcsolódó adatok:	igen – nem – részben
17. Rendelkeznek nyílt adatbázissal?	igen – nem

18. Mi történik az alaptevékenység során keletkezett digitális adatokkal? *Kérjük, húzza alá!*	• csak digitális adattárolás történik, feldolgozás nincs • adatfeldolgozás a napi szintű működést támogatja • megjelenítés belső használatra pl. feldolgozás jelentések készítéséhez, prognózishoz • bizonyos típusú alaptevékenységhez kapcsolódó adatok nyilvános megjelenítése (pl. honlapon a közszolgáltatást igénybe vevők felé) • egyéb (kérjük részletezze)……
19. Hol kerülnek tárolásra az alaptevékenységhez kapcsolódó adatok? *Kérjük, húzza alá!*	• saját adatbázisban (szerver) • saját adatfelhőben • központi adatbázisban (szerver) • központi adatfelhőben • harmadik fél szolgáltató rendszerében
Kérdés / információ kérés	**Alkérdés ill. adatkérdés**
A KOMMUNIKÁCIÓ módja és eszközei:	
20. Milyen módszereket használnak a belső (intézményen / cégen belüli) kommunikációhoz? *Kérjük, húzza alá! (több válasz is lehetséges)* *Kérjük, tegyen egy X jelet oda, amelyik a legjellemzőbb.*	• digitális zárt / belső posta, „üzenőfal” • e-mail • telefon • chat • egyéb, nevezetesen: ……
21. Milyen módszereket használnak a külső (fenntartó, intézmények, ügyfelek stb. felé) kommunikációhoz? *Kérjük, húzza alá! (több válasz is lehetséges)* *Kérjük, tegyen egy X jelet oda, amelyik a legjellemzőbb.*	• ügyfélszolgálat • hirdetőtábla • üzenőtábla • normál postai levél • e-mail • telefon • mobiltelefonos applikáció (mobilapp) • egyéb, nevezetesen: ……
22. Mi az intézmény honlapjának elérhetősége?	www. …….
23. Mióta rendelkeznek honlappal?	

24. Ha nem rendelkezik honlappal, annak mi az oka? *Kérjük, húzza alá!*	• hiányzó idő • hiányzó szakértelem • a szolgáltatás célcsoportja ismeretük szerint nem igényli • egyéb, nevezetesen: ……
25. Hogyan jellemezné a honlap tartalmát és működtetésének célját? *Kérjük, húzza alá (több válasz islehetséges)!*	• egyoldalú információközlés történik (statikus pl. intézmény leírása) • egyoldalú információközlés történik (dinamikus pl. napi aktualitások, hírek) • egyoldalú információközlés történik (formanyomtatványok letölthetők) • kétoldalú információcsere történik pl. rendelés leadása a felületen • kétoldalú információcsere történik pl. hibabejelentés, a szolgáltatásban jelentkező problémák jelzése • többoldalú információcsere történik pl. vélemények, igények megosztása, viták kezdeményezése • egyéb: ……
26. Az ügyfelekkel / a szolgáltatást igénybe vevőkkel való kapcsolattartásban milyen internetes kommunikációs felületeket használnak?	• honlap • applikáció • nem használunk ilyet
27. Ha nem használnak ilyet, annak mi az oka?	
28. Történt-e bármilyen IGÉNYFELMÉRÉS vagy ELÉGEDETTSÉG VIZSGÁLAT az Önök által nyújtott szolgáltatásokkal kapcsolatban a szolgáltatást használók / ügyfelek körében? *Kérjük, húzza alá!*	igen – nem – részben
29. Ha volna rá lehetőségük szolgáltatásukat milyen tartalommal és funkciókkal jelenítenék meg egy VÁROSI MOBIL telefonos APPLIKÁCIÓ-ban?	• alapinformációk közlése • interaktív felület pl. rendelés leadás • figyelmeztetés: pl. valamilyen helyi közszolgáltatásokat érintő lakossági határidőkre – lomtalanítás) • időpont foglalási lehetőségek • direkt kommunikációs felület a helyi

	lakosokkal • lakossági bejelentések fogadása és kezelése • egyéb: ……
Kérdés / információ kérés	**Alkérdés ill. adatkérdés**
FENNTARTÁST SEGÍTŐ OKOS ESZKÖZÖK és rendszerek	
30. Milyen, az épületek és az érintett terület működési / fenntartási jellemzőit (biztonság, hőmérséklet, energiafogyasztás, vízfogyasztás stb.) érzékelő SZENZOROK vannak az intézményben / telephelyen? *Kérjük, sorolja fel és jellemezze azokat.* *pl. hová futnak be az adatok?*	biztonság: energetikai jellemzők: fogyasztás (villamos energia, víz, gáz stb.) egyéb:
31. Használnak-e bármilyen, a MŰKÖDÉST / FENNTARTÁST / KARBANTARTÁST SEGÍTŐ OKOS MEGOLDÁST az intézményben / telephelyen, amelyek elősegítik a létesítmény működtetését ill. fenntartási költségeinek csökkentését? *(pl. okos beléptető rendszer, okos fűtési, szellőztetési rendszer stb.)* *Kérjük sorolja fel és adjon egy rövid technológiai és funkcionális leírást!)*	
32. Használnak ÉPÜLETÜZEMELTETÉST / HELYISÉGGAZDÁLKODÁST TÁMOGATÓ INFORMATIKAI RENDSZERT / SZOFTVERT? *Kérjük, húzza alá!*	igen – nem

33. Milyen ADATÁLLOMÁNY áll rendelkezésre az ÉPÜLETEKRŐL? *Kérjük, húzza alá!*	• papír alapú tervek • papír alapú tervek digitalizálva (pdf formátum) • CAD formátum • BIM modell

III. A humán erőforrás felkészültsége az okos eszközök (IKT) és rendszerek használatára

Kérdés / információ kérés	Alkérdés ill. adatkérdés	Adat (amennyiben releváns)
34. Személyi állomány összesen:		fő
35. Ebből mennyien vannak alkalmazottak?		fő
36. Ebből mennyien szerződött (nem alkalmazotti státusú) kollégák?		fő
37. A munkatársak közül hánynak van FELSŐFOKÚ végzettsége?		fő
38. A munkatársak közül hánynak van CSAK LEGFELJEBB KÖZÉPFOKÚ végzettsége?		fő
39.Összesen hány munkatársnak van IKT-vel kapcsolatos szakirányú végzettsége?		fő
40. Jellemezze az IKT szakirányú végzettséggel rendelkező munkatársakat: milyen státusban és feladatkörökben dolgoznak ők?		
41. Létezik az informatikai HÁLÓZAT karbantartását, felügyeletét ellátó személy (rendszergazda)?	igen – nem	fő
42. Ha igen, hány fő?		
43. Milyen gyakorisággal végzi feladatát / végzik feladatukat? *Kérjük, húzza alá!*	• napi • heti • havi • igény szerint • egyéb, nevezetesen: ……	
44. Milyen formában látják el az informatikai hálózat karbantartását, felügyeletét?	• alkalmazott • szerződött cég • szerződött egyéni vállalkozó • a fenntartó biztosítja	

Kérjük, húzza alá!	• egyéb, nevezetesen: ……	
45. Az Önök intézménye / cége hány alkalommal szervezett IKT kompetenciák erősítését célzó tanfolyamot / képzést stb. saját alkalmazottjaik számára?	események száma:	db
46. Amennyiben volt ilyen: jellemezze az Önök intézménye által szervezett IKT kompetenciák erősítését célzó tanfolyamot / képzéseket!	Sorolja fel az egyes programokat! Milyen képzési programok voltak, hány fő számára? Ki finanszírozta?	
47. Egyéb IKT kompetenciák erősítését célzó tanfolyamok, képzések, továbbképzések:		
48. Ha egyik formában sem voltak képzések ill. képzésen résztvevők, jeleztek a kollégák IGÉNYT ilyen témájú ismeretszerzésre? *Kérjük, húzza alá!*	igen – nem	

IV. Zöld/energetikai állapotfelmérés

Kérdés	Választási lehetőség	Válasz (X)
49. Mennyire tartja intézményük / szervezetük szempontjából fontosnak a felsoroltakat? *5 = nagyon jelentős* *4 = jelentős* *3 = közepesen fontos* *2 = majdnem jelentéktelen* *1 = egyáltalán nem fontos*	1. környezettudatosság (takarékosság az erőforrások igénybevételében: víz, áram stb.)	5-4-3-2-1 vagy 0
	2. szelektív hulladékgyűjtés, hulladék hasznosítása	5-4-3-2-1 vagy 0
	3. megújuló energiaforrások használata az intézményekben, hivatalokban, közületekben	5-4-3-2-1 vagy 0
	4. több / megújuló zöldfelület a városban	5-4-3-2-1 vagy 0

0 = nem tudom megítélni / nem vagyok érintett / nem kívánok válaszolni		
50. A város jövője szempontjából ugyanezek mennyire fontosak? *5 = nagyon jelentős* *4 = jelentős* *3 = közepesen fontos* *2 = majdnem jelentéktelen* *1 = egyáltalán nem fontos* *0 = nem tudom megítélni / nem vagyok érintett / nem kívánok válaszolni*	1. környezettudatosság (takarékosság az erőforrások igénybevételében: víz, áram stb.)	5-4-3-2-1 vagy 0
	2. szelektív hulladékgyűjtés, hulladék hasznosítása	5-4-3-2-1 vagy 0
	3. megújuló energiaforrások használata az intézményekben, hivatalokban, közületekben	5-4-3-2-1 vagy 0
	4. több / megújuló zöldfelület a városban	5-4-3-2-1 vagy 0
51. Hogyan lehetne vonzóbbá tenni a belváros zöldfelületeit (fejlesztések, új funkciók stb.)? *(több válasz is lehetséges, jelölje meg X-szel!)*	1. sétautak fejlesztése	
	2. szabadtéri testedző eszközök kihelyezése a közparkokba	
	3. biztonságos, környezetbarát játszóterek létesítése	
	4. családi/baráti szabadtéri összejövetelek (piknik) számára utcabútorok kihelyezése	
	5. gyakoribb ingyenes kültéri programok szervezése	
	6. több szolgáltatás a környéken pl. nyilvános WC, büfé, fagyizó	
	7. közvilágítás további javítása	
	8. egyéb	
52. Milyen környezettudatos eszközökkel, megoldásokkal rendelkezik intézményük / szervezetük? *(több válasz is lehetséges, jelölje meg X-szel!)*	1. okos fogyasztásmérő (pl. elektromos áram, víz, gáz stb. szolgáltatás)	
	2. okos épület irányító rendszer (az épületekben – telephely/főépület automatikusan szabályozza az irányító rendszer a hűtést, fűtést / távolról vezérelhető stb.)	
	3. okos kültéri rendszer az épületnél (pl. okos locsoló, ami a talajnedvességet méri és szükség szerint indítja el a locsolórendszert stb.)	

	4. hibrid vagy elektromos hajtású autó / egyéb jármű	
	5. tudatos épület – tájolás, klímatudatos növénytelepítés	
	6. megújuló energia használata (földhő, napenergia stb.)	
	7. komposztáló	
	8. körforgásos gazdasághoz kapcsolódó fejlesztés (hulladék keletkezésének megelőzése/csökkentése, tudatos terméktervezés, hulladékkezelés, hulladékok felhasználása)	
	8. egyéb……	
53. Milyen kifejezetten energetikai célú projektek valósultak meg és milyen tartalommal?	*Minden esetben kérjük: projekt címe, finanszírozó konstrukció, konkrét projekt outputok megnevezésével!* ……	
54. Az intézmény / szervezet / cég épületállománya milyen állapotban van energetikai szempontból? (hőmegtartás, szigetelés, nyílászárók állapota, tetőszerkezet stb.) *5 = korszerű / felújított* *4 = részben korszerű* *3 = közepes állapotú* *2 = elavult / hiányos* *1 = teljesen elavult* *0 = nem tudom megítélni / nem vagyok érintett / nem kívánok válaszolni*		5-4-3-2-1 vagy 0

V. Zöld/ környezetvédelmi területek a humán erőforrás szempontjából

Kérdés	Választási lehetőség	Adat (amennyiben releváns)
55. Van-e a szervezetnél / cégnél dolgozó olyan munkatárs, aki zöld ügyekkel / környezetvédelemmel foglalkozik? Ha igen, hány fő?		fő
56. Az Önök intézménye / cége hány alkalommal szervezett környezetvédelemmel / fenntarthatósággal kapcsolatos tanfolyamot / képzést stb. saját alkalmazottjaik számára?	események száma:	db
57. Amennyiben volt ilyen: jellemezze az Önök intézménye által szervezett tanfolyamot / képzéseket! *Sorolja fel az egyes programokat! Milyen képzési programok voltak, hány fő számára? Ki finanszírozta?*		
58. Egyéb környezetvédelemmel / fenntarthatósággal kapcsolatos tanfolyamok, képzések, továbbképzések:		
59. Ha egyik formában sem voltak képzések, jeleztek a kollégák IGÉNYT ilyen témájú ismeretszerzésre? *Kérjük, húzza alá!*	igen – nem	

8.2.3. MEGALAPOZÓ MUNKARÉSZ MELLÉKLETE: HR JELLEMZŐK ÉS DIGITÁLIS FELKÉSZÜLTSÉG

Az EFOP-3.9.2-16-2017-00023 „Esélyteremtés a gyermekekért - közszolgáltatások fejlesztése a Makói kistérségben" című projekt szakmai megvalósítása keretében létrejött egy munkavállalói Adatbázis (2018. november), mely a Makó várostérségében, illetve a Makói járásban humán közszolgáltatásban: nevelés, oktatás, közművelődés és szociális ellátás területeken dolgozók általános (személyi, életkori, végzettségi, képzettségi szintjét stb.) jellemzőin túl magában foglal az érintett személyek rövid-közép- és hosszú távú karriercéljaira, valamint szakmai jövőképére, továbbképzési igényeire vonatkozó információkat is. Az anonim és önkéntes kérdőíves vizsgálatban - melyet 5 workshop és 22 mélyinterjú is megalapozott - 303 fő humán közszolgáltatási szakember vett részt.

Korösszetétel, lakóhely

A kérdőívet kitöltők túlnyomó többsége, több mint 80%-a női munkavállaló volt. A kor szerinti megoszlást vizsgálva, a válaszadók közel 60%-a 41 és 60 közötti, a 26 és 40 év közöttiek a teljes minta mintegy harmadát adták. A 60 év feletti és a 25 év alatti korosztály mindössze 4-4 %-ot tett ki. (Lásd alábbi ábra!)

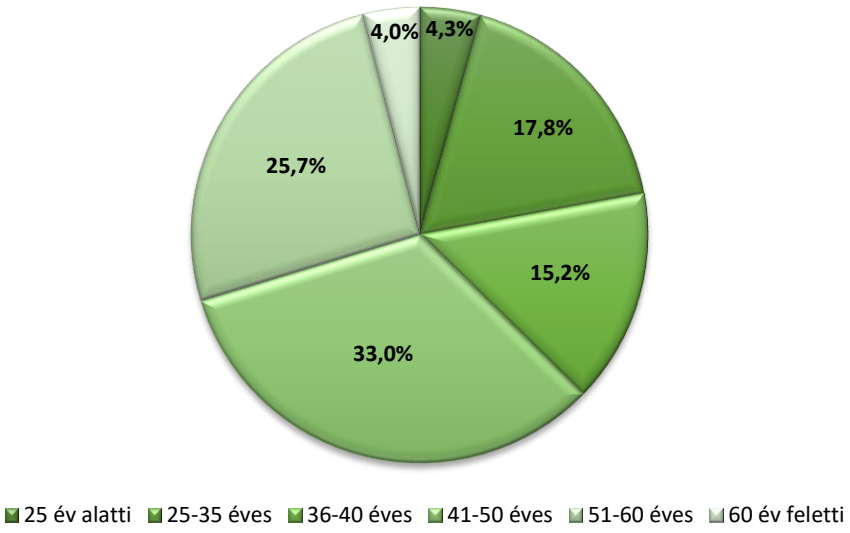

A felmérésben résztvevő munkavállalók korösszetétele

Az összes válaszadó lakóhelyét közigazgatási jogállás szerint vizsgálva megállapítható, hogy túlnyomó többsége, négyötöde városban él. A legkevesebben (4%) nagyközségben élnek, míg közel azonos arányban rendelkeznek lakóhellyel megyei jogú városban (7%) és községben (8%). A városlakók aránya tehát összességében megközelíti a 90%-ot.

Végzettség, képzettség

A kérdőívet kitöltők a legmagasabb iskolai végzettséget tekintve legnagyobb arányban (40%) főiskolai végzettséggel rendelkezik, ezt követik az egyetemi végzettségűek (21%), az érettségivel (17%), a középfokú szakképesítéssel (11%) és a felsőfokú szakképesítéssel

rendelkezők (lásd alábbi ábra!). Összességében a felmérésben résztvevők 69%-a felsőfokú, 28%-a középfokú, 3%-a egyéb végzettséggel rendelkezik.

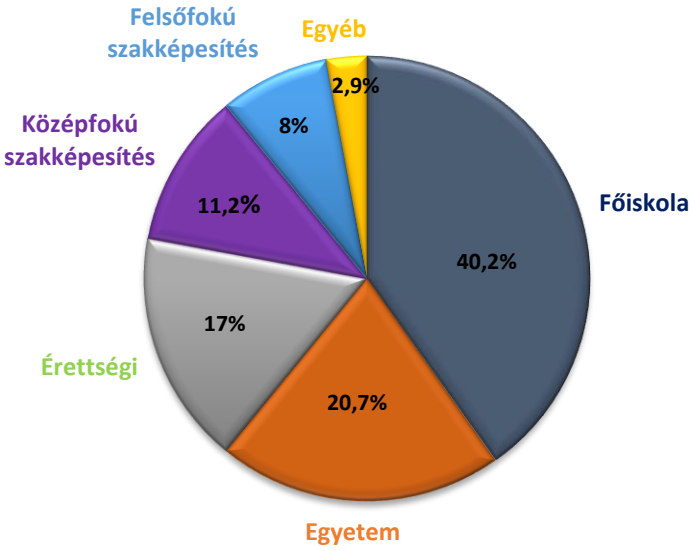

A felmérésben résztvevő munkavállalók legmagasabb iskolai végzettsége

A válaszadók legnagyobb része, mintegy 38%-a pedagógiai végzettséggel rendelkezik, ezen kívül jelentős még a gazdasági (12%), szociális (11%) és az egészségügyi (8%) végzettségűek aránya. E négy területen szerezte legmagasabb iskolai végzettségét az összes válaszadó több mint kétharmada. Jelentősebb, közel azonos arányt képviselnek a jogi (5%), műszaki és bölcsész (4-4%) végzettséggel rendelkezők. A válaszadók jelentős hányada, 14,5%-a jelölte meg az „egyéb" végzettség választlehetőséget. A kérdőívet kitöltők 80%-a szakmájában dolgozik, azaz a fentebb felsorolt végzettségekhez kötődő szakterületeken dolgozik a túlnyomó többségük.

A megkérdezettek mintegy 16%-a rendelkezik egyéb végzettséggel, melyek legnagyobb részben kapcsolódnak a legmagasabb iskolai végzettséghez. Az egyéb végzettséggel rendelkezők fele pedagógus, akik általában képzettségükhöz kötődő, azt kiegészítő képzést, tanfolyamot végeztek el (pl. szakvizsga, mentorpedagógus, mentálhigiénés szakdiploma, közoktatási vezető, gyógypedagógiai asszisztens stb.), néhány esetben azonban attól teljesen eltérő, közvetlenül nem kötődő végzettséggel rendelkeznek (pl. informatikai – rendszergazda, szoftver üzemeltető). A többi szakterületen dolgozó is legtöbb esetben szakmájához kötődő egyéb végzettséggel rendelkezik pl. a gazdasági végzettségűek esetében mérlegképes könyvelő, műszaki végzettségűek esetében műszaki ellenőr, energetikus. Általánosságban elmondható, hogy szakmájukhoz nem kötődő egyéb végzettségek között a legelterjedtebbek a különböző típusú számítástechnikai, informatikai képesítések.

Szakmai életút

A felmérésben résztvevők négyötöde szakmájában dolgozik. A nem szakmájában dolgozók csoportjának mindössze negyede rendelkezik felsőfokú végzettséggel, a pályaelhagyás tehát elsősorban a középfokú végzettségűek esetében jellemző. A felsőfokú végzettséggel

rendelkező, nem szakmájában dolgozók fele 26 és 35 év közötti fiatal, legtöbbjük pedagógiai vagy bölcsész diplomával rendelkezik.

A válaszadók közel 90%-a háromféle intézményben dolgozik főállásúként: oktatási, nevelési intézmény (35%), polgármesteri hivatal (32%), szociális intézmény (21%); míg ezektől jelentősen kisebb arányú alig 9% a közművelődési intézményben dolgozóké (lásd alábbi ábra!)

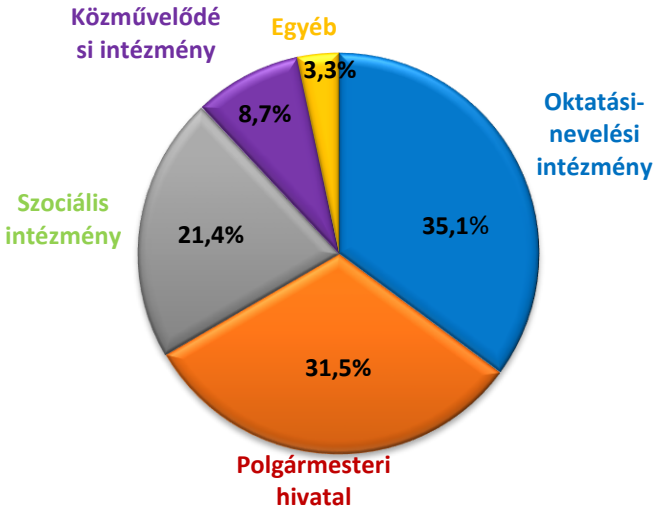

A felmérésben résztvevő munkavállalók főállásának intézménytípusa

A felmérésben résztvevők legnagyobb hányada, közel fele 10 évnél hosszabb ideje dolgozik főállású munkahelyén. Ezzel szemben viszonylag alacsony a „friss" (2 évnél rövidebb ideje állományban levő) munkavállalók aránya, mely nem éri el a 20%-ot. Mindez összhangban van a munkavállalók korösszetételével. Az intézmények munkavállalóinak jelentős része 40 év feletti, akik többsége már régóta, több mint 10 éve jelenlegi munkahelyén dolgozik. A humán erőforrásnak ilyen fajta összetétele stabilitást biztosít az intézmények számára, hosszú távon ugyanakkor felveti az utánpótlás biztosítás nehézségeinek a kérdését is.

A válaszadók kevesebb mint fele (41%) élne rugalmas munkaszervezési lehetőségekkel, legtöbben a rugalmas munkaidőt választanák. A megkérdezettek mintegy harmada azonban úgy vélekedik, hogy jelenlegi munkakörükben a rugalmas munkaszervezés nem megvalósítható. Utóbbiak közel fele oktatási, nevelési intézményben dolgozik, vagyis a válaszok alapján az oktatói munka sajátosságai miatt ebben az intézménytípusban a legkevésbé megvalósíthatók a rugalmas munkaszervezés különböző formái. (Itt fontos megjegyezni, hogy a 2020 tavaszán megjelent COVID-19 járvány munkaszervezési tapasztalatai és gyakorlata jó eséllyel felülírnák a 2018-ban kapott eredményeket!)

A megkérdezettek 20%-a rendelkezik mellékállással, mintegy fele a közszolgáltatási szektoron kívül vállalt mellékállást; 22%-a oktatási, nevelési intézményben, 16%-a polgármesteri hivatalban dolgozik mellékállásban. Korcsoport szerint a legnagyobb arányban 41-50 év közöttiek vállalnak mellékállást (44%), akik szinte valamennyien felsőfokú végzettséggel rendelkező, családos-gyermekes nők. A mellékállást vállalók közül a legtöbben oktatási-nevelési vagy szociális intézményben dolgoznak, ebben a két intézménytípusban dolgozik a

mellékállást vállalók 73%-a, mely a közszférában elérhető, alacsonyabb bérezéssel mutat szoros összefüggést.

A megkérdezettek négyötöde nem érzi hátrányosnak, hogy nőként vagy férfiként dolgozik a munkahelyén, több mint 17%-a nem tartja saját szempontjából relevánsnak a kérdést, míg csupán 2,5%-a válaszolt úgy, hogy ebből a szempontból hátrányokat tapasztal munkahelyén. Indokként jellemzően a szakmai előrelépés, elismertség hiányát és az alacsony munkabért említették a válaszadók.

Nyelvtudás, digitális kompetenciák

A válaszadók mindössze harmada rendelkezik valamilyen szintű nyelvvizsgával. A nyelvvizsgákkal rendelkezők kétharmada angol nyelvből, negyede német nyelvből rendelkezik nyelvvizsgával. Mindkét nyelvből a legtöbben középfokú nyelvvizsgával rendelkeznek. E két nyelven kívül elenyésző számban rendelkeznek nyelvvizsgával szerb, román, francia és roma nyelvből. Az összes nyelvvizsga több mint 60%-a középfokú, 31%-a alapfokú és mindössze alig több mint 8%-a felsőfokú. Összességében megállapítható, hogy a felmérésben résztvevő közszolgáltatásban dolgozók mindössze kevesebb mint negyede rendelkezik legalább középfokú nyelvvizsgával, a felsőfokú bizonyítvánnyal rendelkezők aránya pedig alig éri el a 3%-ot.

A felmérés nem terjedt ki a válaszadók meglévő digitális kompetenciáinak feltérképezésére. Ezt az FVS készítésekor a Digitális menetrend kidolgozásánál szükséges figyelembe venni és pótlólag elvégezni. Ugyanakkor a képzési igények között ez megjelent, csakúgy mint az idegennyelvi kompetenciák fejlesztése (*lásd alább!*).

Képzések, továbbképzési igények

A válaszadók 17%-a vesz részt egyénileg, munkahelyi kereteken kívül valamilyen típusú képzésen, legtöbben egyetemi, főiskolai képzésen (28%), 40% azonban „egyéb képzést” jelölt meg válaszként.

A munkahelyek képzési, oktatási lehetőségeit a felmérésben résztvevők jelentős többsége legalább közepesnek ítéli meg, munkavállalók közel fele kifejezetten jónak (8-10); míg 14%-uk értékelte gyengének.

Szinte valamennyi megkérdezett munkavállaló (98%) legalább megfelelőnek ítéli meg saját képességeit jelenlegi munkahelye, munkaköre szempontjából, mindössze alig 2%-a ítéli meg úgy, hogy képességei alacsonyabbak a szükségesnél. Ezzel együtt a válaszadók 86%-a hajlandó lenne képzésen részt venni ismereteik és képességeik fejlesztése érdekében. A nemleges választ adók túlnyomó része a 40 év feletti korosztályokból kerülnek ki, mintegy fele oktatási-nevelési intézményben dolgozik. A legtöbb esetben az időhiányt (28%) és az anyagi fedezet hiányát (15%) jelölték meg indokként. Ugyanakkor a fiatalabb, 35 év alatti munkavállalók szinte valamennyien szívesen képeznék tovább magukat. A nagy többség jelenlegi szakmájához, munkaköréhez szorosan, vagy legalább valamelyest kötődő, azt kiegészítő

képzéseken venne részt szívesen. Sokan választanának idegen nyelvi (30%) és informatikai képzéseket (18%) is. *(Lásd alábbi ábra!)*

Milyen képzésen venne részt?

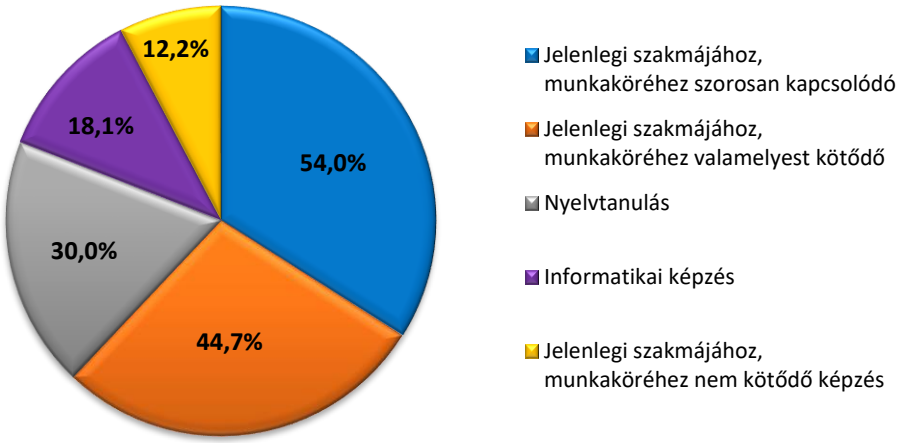

A képzések tematikájával kapcsolatos preferenciák

A képzési forma tekintetében a beérkezett válaszok megosztottak, a válaszadók hasonló arányban választanának kombinált (33%), online (27%) és hagyományos tantermi oktatást (26%). A legkevésbé népszerű oktatási forma előbbiektől lényegesen elmaradva a távoktatás volt (14%). A válaszadók kétharmada a munkahelyén vagy a munkahelye szerinti településen venne részt képzésen. A legnépszerűbbek a rövid, 30 órás képzések, mégpedig kevésbé intenzív, heti 1x-i alkalommal.

<u>Szakmai jövőkép - középtávon</u>

A felmérésben kiemelt szerepet kapott a munkavállalók rövid-, közép- és hosszútávú karriercéljainak, szakmai terveinek feltérképezése. Ezek választ adnak az egyes humán szakmák, intézménytípusok emberi erőforrással kapcsolatos jövőbeli kilátásaira, esetleges kihívásaira, amely fontos szempont lehet a településvezetők, helyi döntéshozók, intézményvezetők számára a jövőbeli tervezhetőség szempontjából helyi, térségi, és intézményi szinten is.

Az 5 éven belül a helyi közszolgáltatást végző intézmények jelenlegi humán erőforrása meglehetősen stabilnak tűnik: a munkavállalók közel háromnegyede jelenlegi munkahelyén képzeli el jövőjét.

A válaszadók csupán alig tizede vállalna másik településen munkát, 8%-uk ugyanakkor a térségben maradna, csupán 1-1 % költözne szívesen távolabbi nagyvárosba (pl. Budapestre)

vagy külföldre. A munkavállalók karriercéljai tekintetében nincs jelentős különbség a férfiak és a nők között.

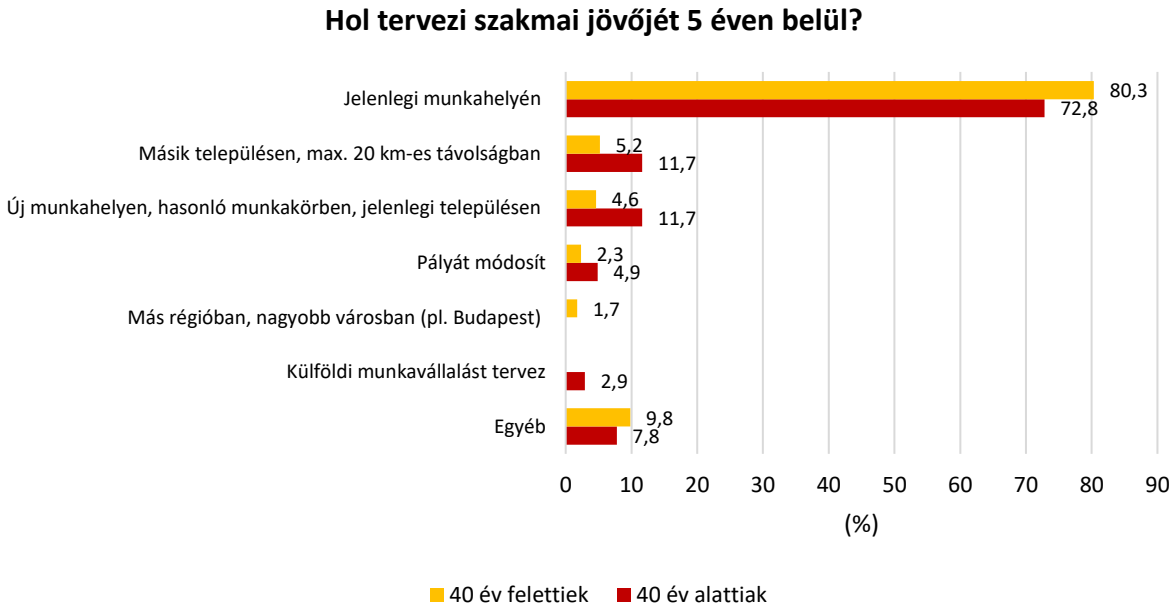

Szakmai jövőkép 5 éven belül, korcsoportok (40 év alatti és 40 év feletti) szerinti bontásban

Életkori szempontból a karriercélok tekintetében már van némi különbség, de a fiatalabb, 40 év alatti korcsoport esetében így is 73% maradna jelenlegi munkahelyén. Ua. közöttük a 40 év felettiekhez viszonyítva kétszeres azok aránya, akik új munkahelyen, de a jelenlegi településen maradva vagy másik közeli településen képzelik el jövőjüket a következő 5 évben, illetve akik pályát terveznek módosítani. Összességében azonban elmondható, hogy a munkavállalók jelentős többsége a jelenlegi munkahelyén képzeli el jövőjét középtávon, és csupán elenyésző hányaduk tervezi elhagyni települését, térségét.

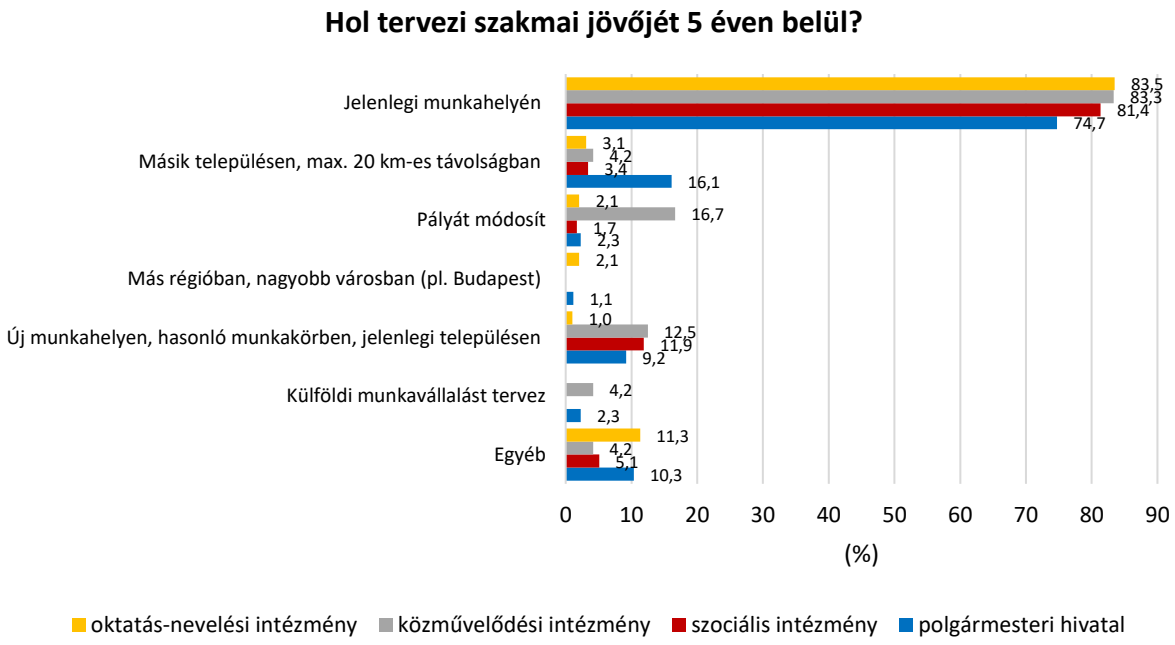

Szakmai jövőkép 5 éven belül, intézménytípusok szerinti bontásban

Valamennyi intézménytípusnál az általánoshoz hasonló trendek figyelhetők meg az 5 éven belüli szakmai jövőképre vonatkozóan, azonban bizonyos eltérések előfordulnak (lásd fenti ábra!).

Az oktatás-nevelési, közművelődési és a szociális intézmények munkavállalóinak több mint négyötöde jelenlegi munkahelyén tervezi szakmai előmenetelét. A polgármesteri hivatalokban dolgozók közel háromnegyede rendelkezik hasonló szakmai jövőképpel.

A polgármesteri hivatalok dolgozóinak 16 %-a vállalna munkát másik, közeli településen. A közművelődési intézményekben dolgozók 17%-a tervez pályát módosítani. A többi intézménytípus esetében ez az arány elenyésző, 2-3%. Legkevésbé mobilisak az oktatás-nevelési intézmények munkavállalói.

A válaszadók 14%-a tartja elképzelhetőnek, hogy az elkövetkező 5 évben alkalmazottból vállalkozóvá válik; mintegy fele saját szakterületén, fele pedig más szakterületen indítana vállalkozást.

Hosszabb távon, 5 éven túl összességében a felmérésben résztvevők harmada tervez munkahelyet váltani és/vagy pályát módosítani, ám kétharmaduk egyiket sem tervezi. A munkahelyváltás, pályamódosítás leggyakoribb oka az alacsony fizetés (75%). Lényegesen kisebb arányban szerepelt az okok között az elismerés hiánya (35%), a túlzott felelősség, stressz (27%) és a szakmai előmenetel lehetőségének hiánya (20%).

8.3. FINANSZÍROZÁSI TERVTÁBLA BEAVATKOZÁSONKÉNT

A projekt alapadatai				
A projekt megnevezése	**E/1. Az Istók Margit ház közösségi célú megújítása**	**E/5. Az Ügyvédek háza irodaház rekonstrukció**	**H/1. Többfunkciós aktív turisztikai központ létrehozása a Vadászház értékőrző megújításával**	**H/2. A Maros-part fejlesztése**
Kapcsolódó dimenziók megnevezése	Megtartó dimenzió Kiszolgáló dimenzió	Prosperáló dimenzió	Prosperáló dimenzió Zöldülő dimenzió Megtartó dimenzió	Prosperáló dimenzió Zöldülő dimenzió Megtartó dimenzió
Kapcsolódó beavatkozás(ok) megnevezése	2.1.2. Közösségi, kulturális és sportolási szolgáltatások infrastrukturális fejlesztése, minőségjavítása	3.1.1. A helyi gazdasági infrastruktúra és üzleti szolgáltatások megerősítése, alkalmazkodóképességének javítása gazdaságélénkítő beavatkozásokkal	1.1.1. Turisztikai, szabadidős és kulturális attrakciók fejlesztése, kínálat-bővítése, városmarketing erősítése 1.1.3. Sport és rekreációs célú területek, aktív turizmus fejlesztése – a Maros-parton kiemelten	1.1.1. Turisztikai, szabadidős és kulturális attrakciók fejlesztése, kínálat-bővítése, városmarketing erősítése 1.1.3. Sport és rekreációs célú területek, aktív turizmus fejlesztése – a Maros-parton kiemelten
Projektgazda	Makó Város Önkormányzata	Makó Város Önkormányzata	Makó Város Önkormányzata	Makó Város Önkormányzata

Megvalósító partnerek	A későbbiekben kerül pontos meghatározásra.	A későbbiekben kerül pontos meghatározásra.	A későbbiekben kerül pontos meghatározásra.	A későbbiekben kerül pontos meghatározásra.
Előkészítettség állapota az alábbi kategóriák szerint: ötlet, koncepció vagy üzleti modell, tervek rendelkezésre állnak, megkezdett	ötlet	ötlet	ötlet	ötlet
A beavatkozás tervezett időzítése (kezdés, várható befejezés)	2021-2027	2021-2027	2021-2027	2021-2027
Finanszírozási információk				
A beavatkozás tervezett beruházási költsége	400 000 000	900 000 000	330 000 000	440 000 000
Bevételtermelő/jövedelemtermelő elemet tartalmaz a beavatkozás , kiegészíthető ilyen tartalommal a beavatkozás	Nem bevételtermelő.	Nem bevételtermelő.	Kiegészíthető bevételtermelő tartalommal a beavatkozás.	Kiegészíthető bevételtermelő tartalommal a beavatkozás.
Milyen finanszírozás vonható be (vissza nem térítendő támogatás, hitel, kötvény, városfejlesztési tőkealap, piaci befektető stb.)	Vissza nem térítendő támogatás.	Vissza nem térítendő támogatás.	Vissza nem térítendő támogatás.	Vissza nem térítendő támogatás.
Finanszírozás elemek aránya	Támogatási intenzitás: 100%.	Támogatási intenzitás: 100%.	Támogatási intenzitás: 100%.	Támogatási intenzitás: 100%.
Eredménymérés történt az alábbi három kategória szerint: csak társadalmi haszon, minimális pénzügyi haszon, mérhető pénzügyi haszon, alkalmas magánbefektető bevonására	Társadalmi haszon.	Társadalmi haszon.	Társadalmi haszon.	Társadalmi haszon.
Kockázatok nevesítése	Költségek emelkedése.	Költségek emelkedése.	Költségek emelkedése.	Költségek emelkedése.
Fenntartási információk				

Készült-e részletesebb értékelés (üzleti terv) a fenntarthatóságról	Nem.	Nem.	Nem.	Nem.
Milyen bevételek/kiadások merülnek fel a fenntartás során	A későbbiekben kerül vizsgálatra.	A későbbiekben kerül vizsgálatra.	A későbbiekben kerül vizsgálatra.	A későbbiekben kerül vizsgálatra.
Milyen finanszírozás vonható be a fenntartásba (vissza nem térítendő támogatás, hitel, kötvény, városfejlesztési tőkealap, piaci befektető, keresztfinanszírozás stb.)	A későbbiekben kerül vizsgálatra.	A későbbiekben kerül vizsgálatra.	A későbbiekben kerül vizsgálatra.	A későbbiekben kerül vizsgálatra.
Externáliák (pozitív, negatív)	A későbbiekben kerül pontos meghatározásra.	A későbbiekben kerül pontos meghatározásra.	A későbbiekben kerül pontos meghatározásra.	A későbbiekben kerül pontos meghatározásra.

A projekt alapadatai				
A projekt megnevezése	**H/5. HSZC Makói Návay Lajos Technikum és Kollégium épületének felújítása**	**H/6. A Makói Óvoda – Kassai utcai tagintézmény felújítása**	**H/7. A Makói Óvoda – Kálvin téri tagintézmény felújítása**	**H/8. A Makói Óvoda – Hold utcai tagintézmény felújítása**
Kapcsolódó dimenziók megnevezése	Megtartó dimenzió Kiszolgáló dimenzió Zöldülő dimenzió	Megtartó dimenzió Kiszolgáló dimenzió Zöldülő dimenzió	Megtartó dimenzió Kiszolgáló dimenzió Zöldülő dimenzió	Megtartó dimenzió Kiszolgáló dimenzió Zöldülő dimenzió

Kapcsolódó beavatkozás(ok) megnevezése	2.1.1. Színvonalas települési közcélú, kiszolgáló és kényelmi szolgáltatások infrastrukturális, fenntartható biztosítása 4.1.2. A városi épített környezet és közművek energiatudatos infrastrukturális fejlesztése és fenntartható üzemeltetése	2.1.1. Színvonalas települési közcélú, kiszolgáló és kényelmi szolgáltatások infrastrukturális, fenntartható biztosítása 4.1.2. A városi épített környezet és közművek energiatudatos infrastrukturális fejlesztése és fenntartható üzemeltetése	2.1.1. Színvonalas települési közcélú, kiszolgáló és kényelmi szolgáltatások infrastrukturális, fenntartható biztosítása 4.1.2. A városi épített környezet és közművek energiatudatos infrastrukturális fejlesztése és fenntartható üzemeltetése	2.1.1. Színvonalas települési közcélú, kiszolgáló és kényelmi szolgáltatások infrastrukturális, fenntartható biztosítása 4.1.2. A városi épített környezet és közművek energiatudatos infrastrukturális fejlesztése és fenntartható üzemeltetése
Projektgazda	Makó Város Önkormányzata	Makó Város Önkormányzata	Makó Város Önkormányzata	Makó Város Önkormányzata
Megvalósító partnerek	A későbbiekben kerül pontos meghatározásra.	A későbbiekben kerül pontos meghatározásra.	A későbbiekben kerül pontos meghatározásra.	A későbbiekben kerül pontos meghatározásra.
Előkészítettség állapota az alábbi kategóriák szerint: ötlet, koncepció vagy üzleti modell, tervek rendelkezésre állnak, megkezdett	ötlet	ötlet	ötlet	ötlet
A beavatkozás tervezett időzítése (kezdés, várható befejezés)	2022-2027	2022-2027	2022-2027	2022-2027
Finanszírozási információk				

A beavatkozás tervezett beruházási költsége	800 000 000	153 000 000	334 425 000	122 696 350
Bevételtermelő/jövedelemtermelő elemet tartalmaz a beavatkozás , kiegészíthető ilyen tartalommal a beavatkozás	Nem bevételtermelő.	Nem bevételtermelő.	Nem bevételtermelő.	Nem bevételtermelő.
Milyen finanszírozás vonható be (vissza nem térítendő támogatás, hitel, kötvény, városfejlesztési tőkealap, piaci befektető stb.)	Vissza nem térítendő támogatás.	Vissza nem térítendő támogatás.	Vissza nem térítendő támogatás.	Vissza nem térítendő támogatás.
Finanszírozás elemek aránya	Támogatási intenzitás: 100%.	Támogatási intenzitás: 100%.	Támogatási intenzitás: 100%.	Támogatási intenzitás: 100%.
Eredménymérés történt az alábbi három kategória szerint: csak társadalmi haszon, minimális pénzügyi haszon, mérhető pénzügyi haszon, alkalmas magánbefektető bevonására	Mérhető pénzügyi haszon. Társadalmi haszon.	Mérhető pénzügyi haszon. Társadalmi haszon.	Mérhető pénzügyi haszon. Társadalmi haszon.	Mérhető pénzügyi haszon. Társadalmi haszon.
Kockázatok nevesítése	Költségek emelkedése.	Költségek emelkedése.	Költségek emelkedése.	Költségek emelkedése.
Fenntartási információk				
Készült-e részletesebb értékelés (üzleti terv) a fenntarthatóságról	Nem.	Nem.	Nem.	Nem.
Milyen bevételek/kiadások merülnek fel a fenntartás során	A későbbiekben kerül vizsgálatra.	A későbbiekben kerül vizsgálatra.	A későbbiekben kerül vizsgálatra.	A későbbiekben kerül vizsgálatra.
Milyen finanszírozás vonható be a fenntartásba (vissza nem térítendő támogatás, hitel, kötvény, városfejlesztési tőkealap, piaci befektető, keresztfinanszírozás stb.)	A későbbiekben kerül vizsgálatra.	A későbbiekben kerül vizsgálatra.	A későbbiekben kerül vizsgálatra.	A későbbiekben kerül vizsgálatra.
Externáliák (pozitív, negatív)	A későbbiekben kerül pontos meghatározásra.	A későbbiekben kerül pontos meghatározásra.	A későbbiekben kerül pontos meghatározásra.	A későbbiekben kerül pontos meghatározásra.

A projekt alapadatai				
A projekt megnevezése	**H/9. Közbiztonság, térfigyelő kamerarendszer fejlesztése**	**H/10. Városi vízgazdálkodási és -kezelési fejlesztések megvalósítása 1. ütem**	**H/11. A József Attila Múzeum energetikai felújítása**	**H/12. Makói Városháza energetikai felújítása 1. ütem**
Kapcsolódó dimenziók megnevezése	Digitális dimenzió Megtartó dimenzió Kiszolgáló dimenzió	Kiszolgáló dimenzió Zöldülő dimenzió	Megtartó dimenzió Kiszolgáló dimenzió Zöldülő dimenzió	Kiszolgáló dimenzió Zöldülő dimenzió
Kapcsolódó beavatkozás(ok) megnevezése	2.1.3. A digitalizációs szint növelése a városi közszolgáltatásokban, ITK és okos települési fejlesztések megvalósítása 2.2.2. Lakossági tudatosságot (egészség, életvezetés, környezet, klíma, IKT stb.) erősítő, szemléletformáló programok megvalósítása	4.1.1. A település vízgazdálkodási rendszerének klímatudatos fejlesztése: a vízmegtartó, vízelvezető, vízvisszatartó, - és tárolórendszerek infrastrukturális és működési szempontú megújításával	4.1.2. A városi épített környezet és közművek energiatudatos infrastrukturális fejlesztése és fenntartható üzemeltetése 2.1.2. Közösségi, kulturális és sportolási szolgáltatások infrastrukturális fejlesztése, minőségjavítása	4.1.2. A városi épített környezet és közművek energiatudatos infrastrukturális fejlesztése és fenntartható üzemeltetése
Projektgazda	Makó Város Önkormányzata	Makó Város Önkormányzata	Makó Város Önkormányzata	Makó Város Önkormányzata

Megvalósító partnerek	A későbbiekben kerül pontos meghatározásra.	A későbbiekben kerül pontos meghatározásra.	A későbbiekben kerül pontos meghatározásra.	A későbbiekben kerül pontos meghatározásra.
Előkészítettség állapota az alábbi kategóriák szerint: ötlet, koncepció vagy üzleti modell, tervek rendelkezésre állnak, megkezdett	ötlet	ötlet	ötlet	ötlet
A beavatkozás tervezett időzítése (kezdés, várható befejezés)	2022-2027	2022-2027	2022-2027	2022-2027
Finanszírozási információk				
A beavatkozás tervezett beruházási költsége	50 000 000	2 200 000 000	440 000 000	844 000 000
Bevételtermelő/jövedelemtermelő elemet tartalmaz a beavatkozás , kiegészíthető ilyen tartalommal a beavatkozás	Nem bevételtermelő.	Nem bevételtermelő.	Nem bevételtermelő.	Nem bevételtermelő.
Milyen finanszírozás vonható be (vissza nem térítendő támogatás, hitel, kötvény, városfejlesztési tőkealap, piaci befektető stb.)	Vissza nem térítendő támogatás.	Vissza nem térítendő támogatás.	Vissza nem térítendő támogatás.	Vissza nem térítendő támogatás.
Finanszírozás elemek aránya	Támogatási intenzitás: 100%.	Támogatási intenzitás: 100%.	Támogatási intenzitás: 100%.	Támogatási intenzitás: 100%.
Eredménymérés történt az alábbi három kategória szerint: csak társadalmi haszon, minimális pénzügyi haszon, mérhető pénzügyi haszon, alkalmas magánbefektető bevonására	Társadalmi haszon.	Mérhető pénzügyi haszon. Társadalmi haszon.	Mérhető pénzügyi haszon. Társadalmi haszon.	Mérhető pénzügyi haszon. Társadalmi haszon.
Kockázatok nevesítése	Költségek emelkedése.	Költségek emelkedése.	Költségek emelkedése.	Költségek emelkedése.
Fenntartási információk				

Készült-e részletesebb értékelés (üzleti terv) a fenntarthatóságról	Nem.	Nem.	Nem.	Nem.
Milyen bevételek/kiadások merülnek fel a fenntartás során	A későbbiekben kerül vizsgálatra.	A későbbiekben kerül vizsgálatra.	A későbbiekben kerül vizsgálatra.	A későbbiekben kerül vizsgálatra.
Milyen finanszírozás vonható be a fenntartásba (vissza nem térítendő támogatás, hitel, kötvény, városfejlesztési tőkealap, piaci befektető, keresztfinanszírozás stb.)	A későbbiekben kerül vizsgálatra.	A későbbiekben kerül vizsgálatra.	A későbbiekben kerül vizsgálatra.	A későbbiekben kerül vizsgálatra.
Externáliák (pozitív, negatív)	A későbbiekben kerül pontos meghatározásra.	A későbbiekben kerül pontos meghatározásra.	A későbbiekben kerül pontos meghatározásra.	A későbbiekben kerül pontos meghatározásra.

A projekt alapadatai				
A projekt megnevezése	**H/13. Az ENI központjának épületenergetikai felújítása**	**H/16. Belterületi zöldinfrastruktúra fejlesztése (Petőfi park, Kálvin tér stb.)**	**H/17. Kerékpárút kialakítása 1. (Makó- Földeák)**	**H/18. Kerékpárút kialakítása 2. (Maros-partra Kiszombor felől)**
Kapcsolódó dimenziók megnevezése	Megtartó dimenzió Kiszolgáló dimenzió Zöldülő dimenzió	Megtartó dimenzió Zöldülő dimenzió	Prosperáló dimenzió Zöldülő dimenzió Megtartó dimenzió Kiszolgáló dimenzió	Prosperáló dimenzió Zöldülő dimenzió Megtartó dimenzió Kiszolgáló dimenzió

Kapcsolódó beavatkozás(ok) megnevezése	4.1.2. A városi épített környezet és közművek energiatudatos infrastrukturális fejlesztése és fenntartható üzemeltetése 2.1.2. Közösségi, kulturális és sportolási szolgáltatások infrastrukturális fejlesztése, minőségjavítása	4.1.3. A települési zöldinfrastruktúra klímatudatos fejlesztése: közhasználatú zöldterületek és zöldfelületek lakosság- és látogatóbarát rekonstrukciója, kialakítása, fenntartásuk biztosítása, kiegészítő infrastrukturális beruházások megvalósítása	4.2.1. A gyalogos, kerékpáros és gépjármű-közlekedés hálózatos rendszerének korszerűsítése, továbbfejlesztése, kiegészítő infrastruktúrák létrehozása 4.2.2. Kerékpárosbarát és közlekedésbiztonsági fejlesztések, akadálymentesítés megvalósítása	4.2.1. A gyalogos, kerékpáros és gépjármű-közlekedés hálózatos rendszerének korszerűsítése, továbbfejlesztése, kiegészítő infrastruktúrák létrehozása 4.2.2. Kerékpárosbarát és közlekedésbiztonsági fejlesztések, akadálymentesítés megvalósítása
Projektgazda	Makó Város Önkormányzata	Makó Város Önkormányzata	Makó Város Önkormányzata	Makó Város Önkormányzata
Megvalósító partnerek	A későbbiekben kerül pontos meghatározásra.	A későbbiekben kerül pontos meghatározásra.	A későbbiekben kerül pontos meghatározásra.	A későbbiekben kerül pontos meghatározásra.
Előkészítettség állapota az alábbi kategóriák szerint: ötlet, koncepció vagy üzleti modell, tervek rendelkezésre állnak, megkezdett	ötlet	ötlet	ötlet	ötlet
A beavatkozás tervezett időzítése (kezdés, várható befejezés)	2022-2027	2022-2027	2022-2027	2022-2027
Finanszírozási információk				

A beavatkozás tervezett beruházási költsége	90 010 000	220 000 000	904 000 000	954 000 000
Bevételtermelő/jövedelemtermelő elemet tartalmaz a beavatkozás , kiegészíthető ilyen tartalommal a beavatkozás	Nem bevételtermelő.	Nem bevételtermelő.	Nem bevételtermelő.	Nem bevételtermelő.
Milyen finanszírozás vonható be (vissza nem térítendő támogatás, hitel, kötvény, városfejlesztési tőkealap, piaci befektető stb.)	Vissza nem térítendő támogatás.	Vissza nem térítendő támogatás.	Vissza nem térítendő támogatás.	Vissza nem térítendő támogatás.
Finanszírozás elemek aránya	Támogatási intenzitás: 100%.	Támogatási intenzitás: 100%.	Támogatási intenzitás: 100%.	Támogatási intenzitás: 100%.
Eredménymérés történt az alábbi három kategória szerint: csak társadalmi haszon, minimális pénzügyi haszon, mérhető pénzügyi haszon, alkalmas magánbefektető bevonására	Mérhető pénzügyi haszon. Társadalmi haszon.	Mérhető pénzügyi haszon. Társadalmi haszon.	Társadalmi haszon.	Társadalmi haszon.
Kockázatok nevesítése	Költségek emelkedése.	Költségek emelkedése.	Költségek emelkedése.	Költségek emelkedése.
Fenntartási információk				
Készült-e részletesebb értékelés (üzleti terv) a fenntarthatóságról	Nem.	Nem.	Nem.	Nem.
Milyen bevételek/kiadások merülnek fel a fenntartás során	A későbbiekben kerül vizsgálatra.	A későbbiekben kerül vizsgálatra.	A későbbiekben kerül vizsgálatra.	A későbbiekben kerül vizsgálatra.
Milyen finanszírozás vonható be a fenntartásba (vissza nem térítendő támogatás, hitel, kötvény, városfejlesztési tőkealap, piaci befektető, keresztfinanszírozás stb.)	A későbbiekben kerül vizsgálatra.	A későbbiekben kerül vizsgálatra.	A későbbiekben kerül vizsgálatra.	A későbbiekben kerül vizsgálatra.
Externáliák (pozitív, negatív)	A későbbiekben kerül pontos meghatározásra.	A későbbiekben kerül pontos meghatározásra.	A későbbiekben kerül pontos meghatározásra.	A későbbiekben kerül pontos meghatározásra.

A projekt alapadatai					
A projekt megnevezése	**H/19. Járda- és úthálózat megújítása belterületen**	**H/20. Illegális hulladéklerakóhelyek felszámolása**	**H/21. Makói humán fejlesztések – szoft projektek**	**H/22. Szociális célú városrehabilitáció – szoft projekt**	**H/23. Helyi kötődést, összetartást, közösségfejlesztést szolgáló szoft programok megvalósítása**
Kapcsolódó dimenziók megnevezése	Megtartó dimenzió Kiszolgáló dimenzió	Zöldülő dimenzió Megtartó dimenzió	Prosperáló dimenzió Zöldülő dimenzió Digitális dimenzió Megtartó dimenzió	Prosperáló dimenzió Megtartó dimenzió	Zöldülő dimenzió Digitális dimenzió Megtartó dimenzió
Kapcsolódó beavatkozás(ok) megnevezése	4.2.1. A gyalogos, kerékpáros és gépjármű-közlekedés hálózatos rendszerének korszerűsítése, továbbfejlesztése, kiegészítő infrastruktúrák létrehozása	4.1.4. Hulladékkezelési és kármentesítési beavatkozások	2.2.1. A helyi kötődés, összetartást, közösségfejlesztést szolgáló, intergenerációs és családbarát programok megvalósítása 2.2.2. Lakossági tudatosságot (egészség, életvezetés, környezet, klíma, IKT stb.) erősítő, szemléletformáló programok megvalósítása 2.2.3. A sérülékeny társadalmi csoportok leszakadásának megelőző, integrációjának elősegítő programok megvalósítása 2.2.4. A városi kulturális, közösségi, szabadidős és sport programkínálat bővítése 3.2.1. A minőségi foglalkoztatás városi szintjének javítása az iparban és a szolgáltatásokban 3.2.2. Rugalmasabb, piacképes, teljes spektrumú városi oktatási-képzési kínálat biztosítása	2.2.3. A sérülékeny társadalmi csoportok leszakadásának megelőző, integrációjának elősegítő programok megvalósítása 3.2.2. Rugalmasabb, piacképes, teljes spektrumú városi oktatási-képzési kínálat biztosítása alapfoktól a felsőfokig	2.2.1. A helyi kötődés, összetartást, közösségfejlesztést szolgáló, intergenerációs és családbarát programok megvalósítása 2.2.2. Lakossági tudatosságot (egészség, életvezetés, környezet, klíma, IKT stb.) erősítő, szemléletformáló programok megvalósítása 2.2.3. A sérülékeny társadalmi csoportok leszakadásának megelőző, integrációjának elősegítő programok megvalósítása 2.2.4. A városi kulturális, közösségi, szabadidős és sport programkínálat

			alapfoktól a felsőfokig 4.1.5. Városi (lakossági, intézményi) klímatudatosságot megalapozó, erősítő tartalmi fejlesztések, szemléletformáló programok megvalósítása 4.2.2. Kerékpárosbarát és közlekedésbiztonsági fejlesztések, akadálymentesítés megvalósítása		bővítése 4.1.5. Városi (lakossági, intézményi) klímatudatosságot megalapozó, erősítő tartalmi fejlesztések, szemléletformáló programok megvalósítása
Projektgazda	Makó Város Önkormányzata	Makó Város Önkormányzata	Makó Város Önkormányzata	Makó Város Önkormányzata	Makó Város Önkormányzata
Megvalósító partnerek	A későbbiekben kerül pontos meghatározásra.	A későbbiekben kerül pontos meghatározásra.	A későbbiekben kerül pontos meghatározásra.	A későbbiekben kerül pontos meghatározásra.	A későbbiekben kerül pontos meghatározásra.
Előkészítettség állapota az alábbi kategóriák szerint: ötlet, koncepció vagy üzleti modell, tervek rendelkezésre állnak, megkezdett	ötlet	ötlet	ötlet	ötlet	ötlet
A beavatkozás tervezett időzítése (kezdés, várható befejezés)	2022-2027	2022-2027	2022-2027	2022-2027	2022-2027
Finanszírozási információk					

A beavatkozás tervezett beruházási költsége	550 000 000	50 000 000	600 000 000	400 000 000	600 000 000
Bevételtermelő/jövedelemtermelő elemet tartalmaz a beavatkozás , kiegészíthető ilyen tartalommal a beavatkozás	Nem bevételtermelő.	Nem bevételtermelő.	Nem bevételtermelő.	Nem bevételtermelő.	Nem bevételtermelő.
Milyen finanszírozás vonható be (vissza nem térítendő támogatás, hitel, kötvény, városfejlesztési tőkealap, piaci befektető stb.)	Vissza nem térítendő támogatás.	Vissza nem térítendő támogatás.	Vissza nem térítendő támogatás.	Vissza nem térítendő támogatás.	Vissza nem térítendő támogatás.
Finanszírozás elemek aránya	Támogatási intenzitás: 100%.	Támogatási intenzitás: 100%.	Támogatási intenzitás: 100%.	Támogatási intenzitás: 100%.	Támogatási intenzitás: 100%.
Eredménymérés történt az alábbi három kategória szerint: csak társadalmi haszon, minimális pénzügyi haszon, mérhető pénzügyi haszon, alkalmas magánbefektető bevonására	Társadalmi haszon.	Társadalmi haszon.	Társadalmi haszon.	Társadalmi haszon.	Társadalmi haszon.
Kockázatok nevesítése	Költségek emelkedése.	Költségek emelkedése.	Költségek emelkedése.	Költségek emelkedése.	Költségek emelkedése.
Fenntartási információk					
Készült-e részletesebb értékelés (üzleti terv) a fenntarthatóságról	Nem.	Nem.	Nem.	Nem.	Nem.
Milyen bevételek/kiadások merülnek fel a fenntartás során	A későbbiekben kerül vizsgálatra.	A későbbiekben kerül vizsgálatra.	A későbbiekben kerül vizsgálatra.	A későbbiekben kerül vizsgálatra.	A későbbiekben kerül vizsgálatra.
Milyen finanszírozás vonható be a fenntartásba (vissza nem térítendő támogatás, hitel, kötvény, városfejlesztési tőkealap, piaci befektető, keresztfinanszírozás stb.)	A későbbiekben kerül vizsgálatra.	A későbbiekben kerül vizsgálatra.	A későbbiekben kerül vizsgálatra.	A későbbiekben kerül vizsgálatra.	A későbbiekben kerül vizsgálatra.
Externáliák (pozitív, negatív)	A későbbiekben kerül pontos meghatározásra.	A későbbiekben kerül pontos meghatározásra.	A későbbiekben kerül pontos meghatározásra.	A későbbiekben kerül pontos meghatározásra.	A későbbiekben kerül pontos meghatározásra.

A beavatkozások tervezett beruházási költsége összesen: 11 382 131 350 Ft

Makó Város Önkormányzata

TOP Plusz Városfejlesztési Programterv

2022-2027

Cím	Makó Város TOP Plusz Városfejlesztési Programterve
Verzió	1.0
Közgyűlési határozat száma és dátuma	*[határozat száma és megnevezése]* *[határozat megjelenésének dátuma]*
Finanszírozó operatív program:	Terület- és Településfejlesztési Operatív Program Plusz (TOP_Plusz)
Érintett földrajzi terület:	Makó város közigazgatási területe

FVS felelős szervezet:	Makó Város Önkormányzata
FVS felelős szervezet kapcsolattartó:	*Barna Gábor irodavezető* *email: marketing@mako.hu; telefon: +36 20 503 8590*
FVS felelős szervezet címe:	*6900 Makó, Széchenyi tér 22.*

Makó, 2022. május 13.

Tartalomjegyzék

Táblázatok jegyzéke 2
0. Verziókövetés 3
1. Stratégiai beágyazottság 4
2. A beruházások, akciók összesítő bemutatása 6
3. Konkrét beruházások 12
4. Ütemezés 18
5. Indikátor vállalások 20
6. Mellékletek 21
6.1. Megyei önkormányzat bevonása 21
6.2. Kiválasztási kritériumok, döntéshozatal 21

Táblázatok jegyzéke

1. táblázat: FVS stratégiai célmátrix 4
2. táblázat: FVS területi célmátrix - városrészi összefüggések 5
3. táblázat: Az FVS beavatkozási rendszere 6
4. táblázat FVS-TOP Plusz kapcsolat 8
5. táblázat: Projekttábla - 1. prioritási tengely 12
6. táblázat: Projekttábla - 2. prioritási tengely 14
7. táblázat: Projekttábla - 3. prioritási tengely, ESZA+ 15
8. táblázat: Projekttábla - 3. prioritási tengely, ERFA 16
9. táblázat: Bruttó forrásigény (Ft) összefoglaló 17
10. táblázat: Támogatási kérelmek benyújtásának tervezett ütemezése és ezek becsült bruttó támogatási igénye (millió Ft) 18
11. táblázat: Indikátor vállalások 20

0. Verziókövetés

1.0 verzió: Készült az FVS-készítéssel párhuzamosan, lezárva 2022 májusában.

1. Stratégiai beágyazottság

1. táblázat: FVS stratégiai célmátrix

Stratégiai célok	**S1. VONZÓBB MAKÓ – A város vonzerejének és imázsának erősödése a hármashatár menti pozíció jobb kihasználásával**	**S2. ÉLHETŐBB, MEGTARTÓBB MAKÓ - A makóiak életminőségének, városi kötődésének és közösségi összetartásának javulása**	**S3. VERSENYKÉPESEBB MAKÓ - A város gazdasági potenciáljának és innovációs készségének erősödése**	**S4. ZÖLDEBB MAKÓ - Az éghajlatváltozás kedvezőtlen hatásainak mérséklése, a város klímatudatos, fenntartható zöldítése**
Tematikus célok	S1/T1. A város minőségi turisztikai, szabadidős és kulturális attrakcióinak bővülése; hatékony és kreatív városmarketing	S2/T1. A városi humán közszolgáltatások minőségének javulása, infrastrukturális és tartalmi megújulása	S3/T1. Élénkebb városi gazdaság: a helyi gazdasági infrastruktúra és üzleti szolgáltatások megerősödése, innovációs és alkalmazkodó képességének javulása	S4/T1. A megújuló energiák szerepének és arányának növelése a városi közcélú fejlesztéseknél
	S1/T2. A fejlődő gyógyturizmust kiszolgáló minőségi turisztikai szálláshelyek és színvonalas vendéglátói kapacitások bővülése	S2/T2. A város kulturális, közösségi, szabadidős, sport programkínálatának bővülése, intergenerációs és családbarát fókusszal	S3/T2. A minőségi foglalkoztatás szintjének növelése az iparban és a szolgáltatásokban, a képzett helyi lakosság, főként a fiatalok helyben tartása érdekében	S4/T2. A települési épített környezet és közlekedés klímatudatos fejlődése és fenntartható üzemeltetése
	S1/T3. A sport és rekreációs célú területek fejlődése, szolgáltatási kínálat-bővülése	S2/T3. A helyi kötődés, a kulturális-közösségi hagyomány- és értékőrzés fenntartása, a közösségi élet erősödése	S3/T3. A helyi mezőgazdaság és az agrárfeldolgozóipar innovatív fejlődése	S4/T3. A városi zöld (zöldterületek, zöldfelületek) és kék (vízgazdálkodás) infrastruktúra minőségi, klímatudatos fejlődése
	S1/T4. Rendezett, szép és megújuló városi épített és zöld környezet fenntartható bővülése	S2/T4. A sérülékeny társadalmi csoportok leszakadásának megelőzése, integrációjának elősegítése, életviteli tudatosságuk fejlődése	S3/T4. A helyi gazdaság igényeire rugalmasabban reagáló, korszerű városi oktatási-képzési kínálat, felsőfokú képzés meghonosítása	
		S2/T5. A digitalizáció (IKT) növelése a közszolgáltatásokban		
Horizontális célok	**H1. ESÉLYEGYENLŐSÉG** – A társadalmi kirekesztés elleni küzdelem, az alapvető közszolgáltatásokhoz való egyenlő esélyű hozzáférés biztosítása	**H2. DIGITALIZÁCIÓ** – A digitalizációs szint javulása, növekedése a város és közintézményei működésében, valamint a helyi vállalkozások és a lakosság körében egyaránt	**H3. REZILIENCIA** – A helyi társadalom ellenállóképességének erősödése, felkészülés a globális és regionális gazdasági, társadalmi, környezeti válságjelenségekre	

2. táblázat: FVS területi célmátrix - városrészi összefüggések

Stratégiai célok	Tematikus célok	Városrészek								
		Városközpont	Vertán	Újváros	Honvéd	Gerizdes	Bajcsy-Rádday	Iparterület	Maros-parti üdülőterület	Külterület-Rákos
S1.	S1./T1.	++							++	
	S1./T2.	++							+	
	S1./T3.	+					++		++	
	S1./T4.	++								
S2.	S2./T1.	++	+	+	+	+	+	+	+	+
	S2./T2.	++	+	+	++	+	+			+
	S2./T3.	++	+	+	+	+	+			+
	S2./T4.	+	+	+	++	+	+			+
	S2./T5.	++	+	+	++	+	+	+	+	+
S3.	S3./T1.	++								
	S3./T2.	+								
	S3./T3.							++		++
	S3./T4.	++								
S4.	S4./T1.	++	+	+	++	+	++	+	+	+
	S4./T2.	++	+	+	+	+	+		++	+
	S4./T3.	++	++		++	++				++

Jelmagyarázat: erős kapcsolódás: ++; gyengébb kapcsolódás: +; üres rubrika: nincs kapcsolódás, nem érintett az adott városrész

2. A beruházások, akciók összesítő bemutatása

3. táblázat: Az FVS beavatkozási rendszere

PRIORITÁSOK						
1. A város térségi pozíciójának, vonzerejének és imázsának erősítése	**2. A népességmegtartó képesség erősítését elősegítő, életminőségjavító szolgáltatások fejlesztése**		**3. A városi versenyképesség javítása**		**4. A városi és természeti környezet fenntartható, klímavédelmet és értékmegőrzést támogató fejlesztése, zöldítése**	
INTÉZKEDÉSEK						
1.1. Turisztikai attrakciók, szolgáltatások és kapacitások fejlesztése	**2.1. Színvonalas települési közcélú, kiszolgáló és kényelmi szolgáltatások infrastrukturális, fenntartható biztosítása**	**2.2. Társadalmi-közösségi megújulást, integrációt és kohéziót támogató intézkedések**	**3.1. Gazdasági: ipari és agrár infrastruktúra fejlesztése**	**3.2. Foglalkoztatás minőségének javítása**	**4.1. A települési épített és természetes környezet minőségi, klímatudatos fejlesztése és fenntartható üzemeltetése**	**4.2. Fenntartható közlekedésfejlesztés**
BEAVATKOZÁSI TERÜLETEK						
1.1.1. Turisztikai, szabadidős és kulturális attrakciók fejlesztése, kínálat-bővítése, városmarketing erősítése	2.1.1. Humán közszolgáltatások fenntartható infrastrukturális fejlesztése, minőségjavítása	2.2.1. A helyi kötődés, összetartást, közösségfejlesztést szolgáló, intergenerációs és családbarát programok megvalósítása	3.1.1. A helyi gazdasági infrastruktúra és üzleti szolgáltatások megerősítése, alkalmazkodóképességének javítása gazdaságélénkítő beavatkozásokkal	3.2.1. A minőségi foglalkoztatás városi szintjének javítása az iparban és a szolgáltatásokban	4.1.1. A település vízgazdálkodási rendszerének klímatudatos fejlesztése: a vízmegtartó, vízelvezető, vízvisszatartó, - és tárolórendszerek infrastrukturális és működési szempontú megújításával	4.2.1. A gyalogos, kerékpáros és gépjármű-közlekedés hálózatos rendszerének korszerűsítése, továbbfejlesztése, kiegészítő infrastruktúrák létrehozása
1.1.2. Minőségi turisztikai szolgáltatásfejlesztés: színvonalas szálláshely és vendéglátói kapacitások bővítése a gyógyfürdőfejlesztéssel párhuzamosan	2.1.2. Közösségi, kulturális és sportolási szolgáltatások infrastrukturális fejlesztése, minőségjavítása	2.2.2. Lakossági tudatosságot (egészség, életvezetés, környezet, klíma, IKT stb.)	3.1.2. A helyi mezőgazdaság és az agrárfeldolgozóipar innovatív fejlesztése	3.2.2. Rugalmasabb, piacképes, teljes spektrumú városi oktatási-képzési kínálat	4.1.2. A városi épített környezet és közművek energiatudatos infrastrukturális fej-	4.2.2. Kerékpárosbarát és közlekedésbiztonsági fejleszté-

		erősítő, szemléletformáló programok megvalósítása		biztosítása alapfoktól a felsőfokig	lesztése és fenntartható üzemeltetése	sek, akadálymentesítés megvalósítása
1.1.3. Sport és rekreációs célú területek, aktív turizmus fejlesztése – a Maros-parton kiemelten	2.1.3. A digitalizációs szint növelése a városi közszolgáltatásokban, ITK és okos települési fejlesztések megvalósítása	2.2.3. A sérülékeny társadalmi csoportok leszakadásának megelőző, integrációjának elősegítő programok megvalósítása			4.1.3. A települési zöldinfrastruktúra klímatudatos fejlesztése: közhasználatú zöldterületek és zöldfelületek lakosság- és látogatóbarát rekonstrukciója, kialakítása, fenntartásuk biztosítása, kiegészítő infrastrukturális beruházások megvalósítása	
		2.2.4. A városi kulturális, közösségi, szabadidős és sport programkínálat bővítése			4.1.4. Hulladékkezelési és kármentesítési beavatkozások	
					4.1.5. Városi (lakossági, intézményi) klímatudatosságot megalapozó, erősítő tartalmi fejlesztések, szemléletformáló programok megvalósítása	

4. táblázat FVS-TOP Plusz kapcsolat

		Top Prioritás 1										Top Prioritás 2	Top Prioritás 3 ESZA+			Top Prioritás 3 ERFA		
FVS Intézkedés	FVS Beavatkozás	gazdaság fejlesztés	közúti közlekedés	turizmus	vízgazdálkodás	zöldinfrastruktúra	kultúra, sport	fenntartható közlekedés	hulladékkezelés	szociális célú városrehabilitáció	belterületi út	energetika	foglalkoztatási együttműködések	szociális célú városrehabilitáció (ESZA)	helyi humán fejlesztések	bölcsődei, óvodai intézmények	köznevelés	egészségügyi és szociális infrastruktúra
1.1. Turisztikai attrakciók, szolgáltatások és kapacitások fejlesztése	1.1.1. Turisztikai, szabadidős és kulturális attrakciók fejlesztése, kínálat-bővítése, városmarketing erősítése			*2 hálózatos*			*1 hálózatos*											
	1.1.2. Minőségi turisztikai szolgáltatás-fejlesztés: színvonalas szálláshely és vendéglátói kapacitások bővítése a gyógyfürdőfejlesztéssel párhuzamosan																	
	1.1.3. Sport és rekreációs célú területek, aktív turizmus fejlesztése – a Maros-parton kiemelten			*2 hálózatos*			*2 hálózatos*											
2.1. Színvonalas települési közcélú, kiszolgáló és kényelmi szolgáltatások infrastrukturális, fenntartható biztosítása	2.1.1. Humán közszolgáltatások fenntartható infrastrukturális fejlesztése, minőségjavítása															*3 hálózatos*	*1 hálózatos*	
	2.1.2. Közösségi, kulturális és sportolási szolgáltatások infrastrukturális fejlesztése, minőségjavítása																	
	2.1.3. A digitalizációs szint növelése a városi közszolgáltatásokban, ITK és okos települési fejlesztések megvalósítása																	

		Top Prioritás 1										Top Prioritás 2	Top Prioritás 3 ESZA+			Top Prioritás 3 ERFA		
FVS Intézkedés	FVS Beavatkozás	gazdaság fejlesztés	közúti közlekedés	turizmus	vízgazdálkodás	zöldinfrastruktúra	kultúra, sport	fenntartható közlekedés	hulladékkezelés	szociális célú városrehabilitáció	belterületi út	energetika	foglalkoztatási együttműködések	szociális célú városrehabilitáció (ESZA)	helyi humán fejlesztések	bölcsődei, óvodai intézmények	köznevelés	egészségügyi és szociális infrastruktúra
2.2. Társadalmi-közösségi megújulást, integrációt és kohéziót támogató intézkedések	2.2.1. A helyi kötődés, összetartást, közösségfejlesztést szolgáló, intergenerációs és családbarát programok megvalósítása													*1 hálózatos*	*2 hálózatos*			
	2.2.2. Lakossági tudatosságot (egészség, életvezetés, környezet, klíma, IKT stb.) erősítő, szemléletformáló programok megvalósítása													*1 hálózatos*	*1 hálózatos*			
	2.2.3. A sérülékeny társadalmi csoportok leszakadásának megelőző, integrációjának elősegítő programok megvalósítása													*1 hálózatos*	*1 hálózatos*			
	2.2.4. A városi kulturális, közösségi, szabadidős és sport programkínálat bővítése													*1 hálózatos*	*2 hálózatos*			
3.1. Gazdasági: ipari és agrár infrastruktúra fejlesztése	3.1.1. A helyi gazdasági infrastruktúra és üzleti szolgáltatások megerősítése, alkalmazkodóképességének javítása gazdaságélénkítő beavatkozásokkal																	
	3.1.2. A helyi mezőgazdaság és az agrárfeldolgozóipar innovatív fejlesztése																	

		Top Prioritás 1										Top Prioritás 2	Top Prioritás 3 ESZA+			Top Prioritás 3 ERFA		
FVS Intézkedés	FVS Beavatkozás	gazdaság fejlesztés	közúti közlekedés	turizmus	vízgazdálkodás	zöldinfrastruktúra	kultúra, sport	fenntartható közlekedés	hulladékkezelés	szociális célú városrehabilitáció	belterületi út	energetika	foglalkoztatási együttműködések	szociális célú városrehabilitáció (ESZA)	helyi humán fejlesztések	bölcsődei, óvodai intézmények	köznevelés	egészségügyi és szociális infrastruktúra
3.2. Foglalkoztatás minőségének javítása	3.2.1. A minőségi foglalkoztatás városi szintjének javítása az iparban és a szolgáltatásokban																	
	3.2.2. Rugalmasabb, piacképes, teljes spektrumú városi oktatási-képzési kínálat biztosítása alapfoktól a felsőfokig																	
4.1. A települési épített és természetes környezet minőségi, klímatudatos fejlesztése és fenntartható üzemeltetése	4.1.1. A település vízgazdálkodási rendszerének klímatudatos fejlesztése: a vízmegtartó, vízelvezető, vízvisszatartó, - és tárolórendszerek infrastrukturális és működési szempontú megújításával				*1 hálózatos*													
	4.1.2. A városi épített környezet és közművek energiatudatos infrastrukturális fejlesztése és fenntartható üzemeltetése											*2 hálózatos*						

		Top Prioritás 1										Top Prioritás 2	Top Prioritás 3 ESZA+			Top Prioritás 3 ERFA		
FVS Intézkedés	FVS Beavatkozás	gazdaság fejlesztés	közúti közlekedés	turizmus	vízgazdálkodás	zöldinfrastruktúra	kultúra, sport	fenntartható közlekedés	hulladékkezelés	szociális célú városrehabilitáció	belterületi út	energetika	foglalkoztatási együttműködések	szociális célú városrehabilitáció (ESZA)	helyi humán fejlesztések	bölcsődei, óvodai intézmények	köznevelés	egészségügyi és szociális infrastruktúra
	4.1.3. A települési zöldinfrastruktúra klímatudatos fejlesztése: közhasználatú zöldterületek és zöldfelületek lakosság- és látogatóbarát rekonstrukciója, kialakítása, fenntartásuk biztosítása, kiegészítő infrastrukturális beruházások megvalósítása					*1 hálózatos*												
	4.1.4. Hulladékkezelési és kármentesítési beavatkozások																	
	4.1.5. Városi (lakossági, intézményi) klímatudatosságot megalapozó, erősítő tartalmi fejlesztések, szemléletformáló programok megvalósítása																	
4.2. Fenntartható közlekedésfejlesztés	4.2.1. A gyalogos, kerékpáros és gépjármű-közlekedés hálózatos rendszerének korszerűsítése, továbbfejlesztése, kiegészítő infrastruktúrák létrehozása		*1 hálózatos*					*3 hálózatos*										
	4.2.2. Kerékpárosbarát és közlekedésbiztonsági fejlesztések, akadálymentesítés megvalósítása							*2 hálózatos*										

3. Konkrét beruházások

5. táblázat: Projekttábla - 1. prioritási tengely

	Projekt kódja	Projekt címe	FVS kód	Stratégiai célhoz/ részcélhoz való illeszkedés	Helyszín	Bruttó forrásigény (Ft)	Megvalósító	Együttműködés	Indikátor	Célérték (becsült)
Prioritás 1.	P1.1	Városi vízgazdálkodási és -kezelési fejlesztések megvalósítása 1. ütem - Nagyér csatornához kapcsolódó csatornafejlesztések	H/10	S4/T2; S4/T3	Makó	2 200 000 000	Makó Város Önkormányzata	egyedi	Ár-/belvízvédelmi intézkedésekkel érintett lakosság (fő)	10.000
	P1.2	Többfunkciós aktív turisztikai központ létrehozása a Vadászház értékőrző megújításával	H/1	S1/T1; S1/T3	Makó	330 000 000	Makó Város Önkormányzata	egyedi	Támogatott kulturális és turisztikai helyszínek száma	1
	P1.3	A Maros-part fejlesztése	H/2	S1/T1; S1/T3; S1/T4	Makó	440 000 000	Makó Város Önkormányzata	konzorcium	Támogatott kulturális és turisztikai helyszínek száma	2
	P1.4	Kerékpárút kialakítása 1. (Makó-Földeák)	H/17	S1/T3; S2/T2; S4/T2	Makó	904 000 000	Makó Város Önkormányzata	konzorcium	Támogatott célzott kerékpáros infrastruktúra (km)	4,5
	P1.5	Kerékpárút kialakítása 2. (Maros-partra Kiszombor felől)	H/18	S1/T3; S2/T2; S4/T2	Makó	954 000 000	Makó Város Önkormányzata	egyedi	Támogatott célzott kerékpáros infrastruktúra (km)	5,8
	P1.6	Belterületi zöldinfrastruktúra fejlesztése (Petőfi park, Kálvin tér)	H/16	S1/T1; S1/T4; S4/T3	Makó	220 000 000	Makó Város Önkormányzata	egyedi	Az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodás céljából épített vagy felújított zöld infrastruktúra (ha)	2,9
	P1.7	Járda- és úthálózat megújítása belterületen	H/19	S1/T4	Makó	550 000 000	Makó Város Önkormányzata	egyedi	Átépített vagy korszerűsített közutak hossza – nem TEN-T (km)	3
									Épített/felújított járda (m^2)	10.000

	Projekt kódja	Projekt címe	FVS kód	Stratégiai célhoz/ részcélhoz való illeszkedés	Helyszín	Bruttó forrásigény (Ft)	Megvalósító	Együttműködés	Indikátor	Célérték (becsült)
	P1.8	Makó Fenntartható Városfejlesztési Stratégiájának kidolgozása	–	S1, S2, S3, S4	Makó	80 000 000	Makó Város Önkormányzata	egyedi	Az integrált területfejlesztési stratégiák keretébe tartozó projektek által érintett lakosság (fő)	22.289
									Támogatott integrált területfejlesztési stratégiák	1
Kereten túli, tartalék projektek		Az Ügyvédek háza irodaház rekonstrukció	E/5	S3/T1	Makó	900 000 000	Makó Város Önkormányzata	egyedi	Támogatott kulturális és turisztikai helyszínek száma	1
		Az Istók Margit ház közösségi célú megújítása	E/1	S3/T1; S2/T2; S2/T3	Makó	400 000 000	Makó Város Önkormányzata	egyedi	Támogatott kulturális és turisztikai helyszínek száma	1
		Illegális hulladéklerakóhelyek felszámolása	H/20	S1/T4; S4/T3	Makó	50 000 000	Makó Város Önkormányzata	egyedi	Az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodás céljából épített vagy felújított zöld infrastruktúra (ha)	4
		Bűnmegelőzési kamerarendszer fejlesztése Makó város területén	H/9	S2/T1	Makó	50 000 000[1]	Makó Város Önkormányzata	egyedi	Korszerűsített/létesített térfigyelő kamerák száma (db)	111
		Prioritás forráskerete (*nem módosítható*)				5 678 325 801				
		Elsődleges projektek teljes forrásigénye				5 678 000 000				
		Tartalék projektek összes forrásigénye				1 400 000 000				

[1] Önállóan nem támogatható tevékenység/projektelem.

6. táblázat: Projekttábla - 2. prioritási tengely

	Projekt kódja	Projekt címe	FVS kód	Stratégiai célhoz/ részcélhoz való illeszkedés	Helyszín	Bruttó forrásigény (Ft)	Megvalósító	Együttműködés	Indikátor	Célérték (becsült)
Prioritás 2.	P2.1	A József Attila Múzeum energetikai felújítása	H/11	S4/T1; S4/T2	Makó	440 000 000	Makó Város Önkormányzata	egyedi	Jobb energiahatékonyságú középületek (m^2)	1.200
									Becsült üvegházhatású gázkibocsátás-csökkenés (CO2t/év)	147
	P2.2	Makói Városháza energetikai felújítása 1. ütem	H/12	S4/T1; S4/T2	Makó	844 000 000	Makó Város Önkormányzata	egyedi	Jobb energiahatékonyságú középületek (m^2)	600
									Becsült üvegházhatású gázkibocsátás-csökkenés (CO2t/év)	242
Kereten túli, tartalék projektek		Az ENI központjának épületenergetikai felújítása	H/13	S4/T1; S4/T2	Makó	90 010 000	Makó Város Önkormányzata	egyedi	Jobb energiahatékonyságú középületek (m^2)	300
									Becsült üvegházhatású gázkibocsátás-csökkenés (CO2t/év)	31
		Prioritás forráskerete (*nem módosítható*)				1 283 926 210				
		Elsődleges projektek teljes forrásigénye				1 284 000 000				
		Tartalék projektek összes forrásigénye				90 010 000				

7. táblázat: Projekttábla - 3. prioritási tengely, ESZA+

	Projekt kódja	Projekt címe	FVS kód	Stratégiai célhoz/ részcélhoz való illeszkedés	Helyszín	Bruttó forrásigény (Ft)	Megvalósító	Együttműködés	Indikátor	Célérték (becsült)
Prioritás 3. ESZA	P3SZ.1	Makói humán fejlesztések – szoft projektek	H/21	S2/T1; S2/T2; S2/T3; S2/T4; S2/T5	Makó	600 000 000	Makó Város Önkormányzata	konzorcium	Társadalmi akciókban résztvevők száma (fő)	2.000
	P3SZ.2	Szociális célú városrehabilitáció – szoft projekt	H/22	S2/T1; S2/T2; S2/T3; S2/T4; S2/T5	Makó	400 000 000	Makó Város Önkormányzata	konzorcium	Társadalmi akciókban résztvevők száma (fő)	1.626
	P3SZ.3	Helyi kötődést, összetartást, közösségfejlesztést szolgáló szoft programok megvalósítása	H/23	S2/T1; S2/T2; S2/T3; S2/T4; S2/T5	Makó	600 000 000	Makó Város Önkormányzata CLLD típusú pályázat keretében civil és sportszervezetekkel	egyedi	Társadalmi akciókban résztvevők száma (fő)	2.000
Kereten túli, tartalék projektek		-	-	-	-	-	-	-	-	-
		Prioritás forráskerete (*nem módosítható*)				1 622 997 304				
		Elsődleges projektek teljes forrásigénye				1 600 000 000				
		Tartalék projektek összes forrásigénye				0				

8. táblázat: Projekttábla - 3. prioritási tengely, ERFA

	Projekt kódja	Projekt címe	FVS kód	Stratégiai célhoz/ részcélhoz való illeszkedés	Helyszín	Bruttó forrásigény (Ft)	Megvalósító	Együttműködés	Indikátor	Célérték (becsült)
Prioritás 3. ERFA	P3.1	HSZC Makói Návay Lajos Technikum és Kollégium épületének felújítása	H/5	S2/T1; S4/T1; S4/T2	Makó	800 000 000	Makó Város Önkormányzata	egyedi	Jobb energiahatékonyságú középületek (m^2)	1.500
	P3.2	A Makói Óvoda – Kassai utcai tagintézmény felújítása	H/6	S2/T1; S4/T1; S4/T2	Makó	153 000 000	Makó Város Önkormányzata	egyedi	Az új vagy korszerűsített gyermekgondozási létesítmények éves felhasználói (fő)	87
									Az új vagy korszerűsített oktatási létesítmények osztály-termi kapacitása (db)	4
	P3.3	A Makói Óvoda – Kálvin téri tagintézmény felújítása	H/7	S2/T1; S4/T1; S4/T2	Makó	334 425 000	Makó Város Önkormányzata	egyedi	Az új vagy korszerűsített gyermekgondozási létesítmények éves felhasználói (fő)	156
									Az új vagy korszerűsített oktatási létesítmények osztály-termi kapacitása (db)	7
	P3.4	A Makói Óvoda – Hold utcai tagintézmény felújítása	H/8	S2/T1; S4/T1; S4/T2	Makó	122 696 350	Makó Város Önkormányzata	egyedi	Az új vagy korszerűsített gyermekgondozási létesítmények éves felhasználói (fő)	67
									Az új vagy korszerűsített oktatási létesítmények osztály-termi kapacitása (db)	3
Kereten túli, tartalék projektek		-	-	-	-	-	-	-	-	-
		Prioritás forráskerete (*nem módosítható*)				1 414 750 685				
		Elsődleges projektek teljes forrásigénye				1 410 121 350				
		Tartalék projektek összes forrásigénye				0				

9. táblázat: Bruttó forrásigény (Ft) összefoglaló

Kedvezményezett	1. prioritás	2. prioritás	3. prioritás ERFA	3. prioritás ESZA	ÖSSZESEN
ÖSSZESEN	**5 678 000 000**	**1 284 000 000**	**1 410 121 350**	**1 600 000 000**	**9 972 121 350**
FORRÁSKERET	5 678 325 801	1 283 926 210	1 414 750 685	1 622 997 304	10 000 000 000
KERETEN TÚLI, TARTALÉK PROJEKTEK ÖSSZES FORRÁSIGÉNYE	1 400 000 000	90 010 000	0	0	1 490 010 000

4. Ütemezés

10. táblázat: Támogatási kérelmek benyújtásának tervezett ütemezése és ezek becsült bruttó támogatási igénye (millió Ft)

Konstrukció	Projekt	2022				2023				2024				2025			
		1.né	2.né	3.né	4.né	1.né	2.né	3.né	4.né	1.né	2.né	3.né	4.né	1.né	2.né	3.né	4.né
TOP-Plusz-1.3.1 Fenntartható városfejlesztési stratégiák támogatása	Makó város Fenntartható Városfejlesztési Stratégiája		80														
TOP-Plusz-1.3.2 Fenntartható városfejlesztés	Városi vízgazdálkodási és -kezelési fejlesztések megvalósítása 1. ütem - Nagyér csatornához kapcsolódó csatornafejlesztések			2200													
	Többfunkciós aktív turisztikai központ létrehozása a Vadászház értékőrző megújításával			330													
	A Maros-part fejlesztése			440													
	Kerékpárút kialakítása 1. (Makó- Földeák)						904										
	Kerékpárút kialakítása 2. (Maros-partra Kiszombor felől)						954										
	Belterületi zöldinfrastruktúra fejlesztése (Petőfi park, Kálvin tér)						220										
	Járda- és úthálózat megújítása belterületen							550									
TOP-Plusz-2.1.2 Fenntartható energiahatékonyság	A József Attila Múzeum energetikai felújítása			440													
	Makói Városháza energetikai felújítása I. ütem																844
	Makói humán fejlesztések – szoft projektek						600										
	Szociális célú városrehabilitáció – szoft projekt						400										

TOP-3.2.1 Fenntartható városfejlesztés ESZA+	Helyi kötődést, összetartást, közösségfejlesztést szolgáló szoft programok megvalósítása						600										
TOP_Plusz-3.3.3 Fenntartható humán infrastruktúra	HSZC Makói Návay Lajos Technikum és Kollégium épületének felújítása											800					
	A Makói Óvoda – Kassai utcai tagintézmény felújítása													153			
	A Makói Óvoda – Kálvin téri tagintézmény felújítása					334,425											
	A Makói Óvoda – Hold utcai tagintézmény felújítása					122,696											

5. Indikátor vállalások

11. táblázat: Indikátor vállalások

A mutató neve	Mértékegysége	Összesített értéke	Megjegyzés
Támogatott vállalkozások (ebből: mikro-, kis-, közép-, nagyvállalkozás)	db		
Vissza nem térítendő támogatások által támogatott vállalkozások	db		
Nem pénzügyi támogatásban részesített vállalkozások	db		
Átépített vagy korszerűsített közutak hossza – nem TEN-T	km	3	
Támogatott kulturális és turisztikai helyszínek száma	db	3	
Az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodás céljából épített vagy felújított zöld infrastruktúra	ha	2,9	
Ár-/belvízvédelmi intézkedésekkel érintett lakosság	fő	10.000	
Támogatott célzott kerékpáros infrastruktúra	km	10,3	
Az új vagy korszerűsített szociális lakások kapacitása	fő		
Az integrált területfejlesztési stratégiák keretébe tartozó projektek által érintett lakosság	fő	22.289	
Támogatott integrált területfejlesztési stratégiák	db	1	
Becsült üvegházhatású gázkibocsátások	CO_2t/év	389	
Jobb energiahatékonyságú középületek	m^2	3.300	
Az új vagy korszerűsített gyermekgondozási létesítmények osztálytermi kapacitása	db		
Az új vagy korszerűsített gyermekgondozási létesítmények éves felhasználói	fő	310	
Fejlesztéssel érintett egészségügyi alapellátást nyújtó szolgálatok (benne: háziorvos, házi gyermekorvos, fogorvosi, védőnői szolgálat és kapcsolódó ügyeleti ellátás, iskola-egészségügyi ellátás) száma	db		
Az új vagy korszerűsített egészségügyi ellátó létesítmények éves felhasználói	fő		
A fejlesztés révén létrejövő, megújuló szociális alapszolgáltatások és gyermekjóléti alapellátások száma	db		
Az új vagy korszerűsített oktatási létesítmények osztálytermi kapacitása	db	14	
Megvalósított programok száma	db		
Programba bevont humán közszolgáltatásokban dolgozók száma	fő		
Programban résztvevő munkanélküliek száma	fő		
Programban résztvevő inaktív személyek száma	fő		
Társadalmi akciókban résztvevők száma	fő	5.626	

A mutató neve	Mértékegysége	Összesített értéke	Megjegyzés
Program elhagyásának időpontjában foglalkoztatásban – beleértve az önfoglalkoztatást – álló résztvevők száma	fő		
Épített/felújított járda	m^2	10.000	

6. Mellékletek

6.1. Megyei önkormányzat bevonása

A Csongrád-Csanád Megyei Önkormányzat észrevételei, véleménye az FVS és TVP vonatkozásában.

6.2. Kiválasztási kritériumok, döntéshozatal

Nem releváns.